

שבוע פרשת חוקת

(13 – 19 June 10)

א' – ד' תמוז ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּרַת דְּבַר יְיָ, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שְׁחִירַת כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומולוה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדחו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם כמר נפשו:

א לִמְנַצֵּחַ לְדוֹד מְזֻמּוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתְחוּ דִּבְרוּ אֵתִי לְשׁוֹן שָׂקֶר: ג וְדִבְרֵי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֹהֲבֵתִי יִשְׁטְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֹהֲבֵתִי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ: ז בְּהִשָּׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחִטָּאה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקָדָתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגוֹעַ יִנּוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּוְשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזּוּ זָרִים וַיִּגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לֹ מוֹשָׁד חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֹזֶן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכָּרִית בְּדוֹר אַחֵר וַיִּמָּח שְׁמֹם: יד יִזְכָּר | עֲנֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָפּוֹ אֶל־תִּפְחַח: טו יִהְיוּ נִגְד־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וַנִּכָּאֶה לִבָּב לְמוֹתָת: יז וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וּלְא־חֲפֹץ בְּכִרְכָּה וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבָּשׁ קָלְלָה בְּמַדּוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וּבְשִׁמּוֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לּוֹ כְּבֹד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יִחְגַּרְהָ: כ זֹאת | פְּעֻלַּת שְׁטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֵתִי לְמַעַן שִׁמּוֹךְ פִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הִצִּילָנִי: כב פִּי־עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָ נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כד בְּרַכִּי בְּשָׁלוֹ מִצּוֹם וּבְשׂוֹרֵי בָחַשׁ מִשָּׁמֶן: כה וְאֲנִי | חֵייתִי חֲרַפָּה לָהֶם יְרֹאוּנִי יִנְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כֶּחֶסֶדְךָ: כז וַיִּדְעוּ פִּי־יִרְדֹּף זֹאת אֵתֶּךָ יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרָךְ קָמוּ | וַיִּבְזּוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבָּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲמֻ כַּמְעִיל בְּשִׁתָּם: ל אֲוֹדָה יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבַתּוֹדָה רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לא פִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשָּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ:

קי

כו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדוֹד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה | לְאֲדֹנִי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבִיךָ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מִפֶּה עוֹף יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבִּי אֵיבִיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיוֹם חֵילְךָ בַּהֲדַר־יִקְדָּשׁ מִרְחֹם מִשְׁחַר לֹף טַל יִלְחֲדֶךָ: ד נִשְׁפַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶתֶּה־כִּתָּן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

מתוך פירוש רש"י

קט (א) אלהי תהלתי, אל תחרש. על כל ישראל נאמר: (ב) כי פי רשע. עשו: (ד) תחת אהבתי. אותך, ישטנוני: ואני תפלה. ואני מתפלל אליך תמיד. (מצאתי): (ה) רעה תחת טובה. שבעים פרים אני מקריב בכל שנה בשביל שבעים אמות, ומבקש לגשמים, והם מריעים לי. (בשחר טוב):

קי (א) נאם ה' לאדוני. רבותינו דרשוהו באברהם אבינו, ואני אפרשנו כדבריהם. נאם ה' לאברהם, שקראוהו העולם אדוני, "שמעני אדוני" (עפ"י בראשית כג, יא): **שב לימיני**. התעכב לתשועתי והתחולל לה'. אין ישיבה אלא עכבה, וכן הוא אומר "ותשבנו בקדש" (דברים א, מו): **לימיני**. לתשועת ימיני: **עד אשית איביך**. אמרפל וחבריו:

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ט ק"י	ג
ג	מאמר ד"ה ואתה תצוה ש"פ תצוה, יו"ד אדר-ראשון ה'תשמ"א	ה
ד	מאמר ד"ה אז ישיר ישראל (עם ביאור בדרך אפשר) ש"פ חוקת, ז' תמוז, ה'תשמ"ג	יד
ה	שיחת ליל ג' תמוז ה'תשט"ז	כא
ו	שיחת יום ג' פרשת חוקת, ג' תמוז ה'תשכ"ג	כג
ז	שיחת י" שבט תשכ"ו	כו
ח	לקוטי שיחות פרשת חוקת (בלה"ק) כרך יג	ל
ט	ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לג
י	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת פרשת חוקת	לד
יא	לוח "היום יום" לשבוע שבת פרשת חוקת	מד
יב	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מו

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

יג	– ג' פרקים ליום לשבוע שבת פרשת חוקת	מט
יד	– פרק אחד ליום לשבוע שבת פרשת חוקת	עד
טו	– ספר המצוות לשבוע שבת פרשת חוקת	פב
טז	נביאים וכתובים שמואל-א פרק יג, דברי הימים-ב פרק ל-לא	פו
יז	מסכת מכות עם ביאורים מדף ט עד דף טו	פח

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יח	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קכא
יט	שולחן ערוך הלכות נטילת ידים - אדמו"ר הזקן	קכא
כ	לקוטי תורה – ד"ה אדם כי יקריב - אדמו"ר הזקן	קכב
כא	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קכה
כב	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קכו
כג	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קכז
כד	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קכז
כה	ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהרי"צ	קכח
כו	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קכט
כז	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קל
כח	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קלא
כט	ביאורים לפרקי אבות פרק ה משנה כב	קלב
ל	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע שבת פרשת חוקת ע"פ חומש "תורה תמימה"	קלג
לא	לוח זמנים לשבוע שבת פרשת חוקת	קנ
לב	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קנא

בס"ד. ש"פ תצוה, יו"ד אדר-ראשון ה'תשמ"א*

- 1 ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד¹,
 2 וידועים הדיוקים בזה² דבכל הציוויים שבתורה נאמר צו את בני ישראל וכיוצא בזה,
 3 וכאן נאמר ואתה תצוה את בני ישראל. ולהוסיף, דהדיוק מה שנאמר ואתה תצוה הוא לא
 4 רק בהלשון אלא גם בהתוכן, דלשון ואתה תצוה משמע שמה הוא המצוה, וצריך להבין,
 5 הרי משה הוא השליח למסור לישראל את ציווי הקב"ה, ולמה נאמר ואתה תצוה. גם צריך
 6 להבין מה שנאמר ויקחו אליך, שיביאו השמן למשה³ (אליך), דלכאורה, כיון שהעלאת
 7 הנרות היתה על ידי אהרן, למה הוצרך להביא את השמן למשה. גם צריך להבין מה שנאמר
 8 שמן גוי' כתית למאור, דלכאורה הוה ליה למימר שמן גוי' להאיר. גם צריך להבין, דבפסוק
 9 שלאחרי זה⁴ נאמר מערב עד בוקר וכאן נאמר להעלות נר תמיד.
 10 (ב) ומבאר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר (במאמרו הידוע דיבור המתחיל וקבל היהודים⁵
 11 שנאמר בפורים קטן תרפ"ז⁶), דציווי (תצוה) הוא צוותא וחיבור⁷. וזהו ואתה
 12 תצוה את בני ישראל, שמה הוא מקשר ומחבר את בני ישראל עם אור אין סוף⁸. ועל
 13 ידי שמה משפיע לישראל (שמקשר אותם עם אור אין סוף), על ידי זה נעשה יתרון
 14 והוספה במשה. [דמשה וישראל הם דוגמת ראש ורגל, כמו שנאמר⁹ שש מאות אלף רגלי
 15 העם אשר אנכי בקרב, דכל ישראל הם הרגלים דמשה, ומשה הוא הראש שלהם. וכמו
 16 שבאדם הרגלים מוליכים את הראש למקום שהראש מצד עצמו אינו יכול להגיע לשם,
 17 כמו כן הוא במשה וישראל, שעל ידי ישראל (הרגלים דמשה) מיתוסף עילוי במשה. דזהו
 18 מה שנאמר שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב, שעל ידי רגלי העם נמשך הגילוי
 19 דאנכי בקרב של משה¹⁰]. וזהו ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית גוי', דעל
 20 ידי שמה יצוה ויקשר את בני ישראל עם אור אין סוף, על ידי זה יביאו בני ישראל שמן
 21 זית למשה (ויקחו אליך), שיוסיפו תוספות אור במשה.
 22

(5) השייכות דהביאור בואתה תצוה גוי' לוקבל היהודים גוי' - ראה לקמן ס"ט ואילך.

(6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך. - ראה שם ס"ד.

(7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (עה"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55.

(8) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר

מפרש שמה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א. בהעלותך יא, כא.

(9) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה.

(*) יצא לאור בקונטרס* פורים קטן - תשנ"ב**, "לקראת יום ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . . יום א' פ' כי תשא. ה'תשנ"ב".

(*) קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאו"א מאנשים נשים וטף.

(**) על הדו"ח אודות הדפסת והפצת המאמר ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויה"ר שיפעל הפעולה הרצוי' והזמ"ג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

(1) ריש פרשתנו (תצוה).
 (2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים

תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג. ה'תשי"א ע' 182).

(3) רמב"ן עה"פ.

(4) פרשתנו כז, כא.

1 (ג) ולבאר זה, מקדים בהמאמר¹¹ שמשו רבינו נקרא רעיא מהימנא, דשני פירושים בזה.
2 שהוא רועה נאמן של ישראל ושהוא זן ומפרנס את ישראל בענין האמונה.
3 דהאמונה שישנה בישראל מצד עצמם, שישראל הם מאמינים בני מאמינים¹², אפשר שתהי'
4 בבחינת מקיף, וזה שמשו רועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה הוא שהאמונה תהי'
5 בפנימיות. וזהו מה שכתוב בזהר¹³ ההיא אמונה דלעילא יתזן ויתפרנס מני' על ידך (על
6 ידי משה), דזה שמשו זן ומפרנס את האמונה הוא שממשיך אותה בפנימיות. וממשיך
7 בהמאמר, דזה שמשו הוא רעיא מהימנא, הכוונה בזה היא גם לאתפשטותא דמשה שבכל
8 דור¹⁴, דראשי אלפי ישראל שבכל דור הם מחזקים את האמונה דישראל (שבדורם),
9 שהאמונה שלהם תהי' בפנימיות. וכמו מרדכי¹⁵, שהי' האתפשטותא דמשה שבדורו,
10 כמאמר רבותינו ז"ל¹⁶ שמרדכי בדורו כמשה בדורו, שגם בזמן גזירת המן, שלימוד התורה
11 וקיום המצוות אז הי' קשור עם מסירות נפש, הקהיל קהילות ברבים לחזק את אמונתם
12 של ישראל בהוי' ולעמוד חזק בלימוד התורה וקיום המצוות. ולאחרי שמבאר בארוכה
13 שמשו ואתפשטותא דילי' שבכל דור מחזקים את האמונה דישראל, מבאר¹⁷ דיוק לשון
14 הכתוב שמן גו' כתית למאור (למאור ולא להאיר), שבזמן הגלות, שכל אחד ואחת הוא
15 נשבר ונדכא, כתית, על ידי זה מגיעים למאור (העצם) שממנו נמצא האור. וצריך להבין
16 השייכות דהפירוש בכתית למאור להמבואר (בהמאמר) לפני זה שמשו [ואתפשטותא דילי'
17 שבכל דור] זן ומפרנס את האמונה שתהי' בפנימיות.

18 (ד) והנה הביאור בפסוק ואתה תצוה בא (בהמאמר) בהמשך להמבואר בתחלת המאמר,
19 דפירוש וקבל היהודים את אשר החלו לעשות¹⁸ הוא שקבלו מה שהחלו בהזמן
20 דמתן תורה¹⁹. דבמתן תורה היתה ההתחלה (החלו לעשות), ובימי אחשורוש (בזמן גזירת
21 המן) היתה הקבלה, וקבל היהודים. [ועל דרך מאמר רבותינו ז"ל²⁰ על הפסוק²¹ קיימו
22 וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר, דזה שהקדימו נעשה לנשמע במתן תורה היתה רק
23 הקבלה, ובימי אחשורוש²² קיימו מה שקבלו²³]. ומדייק בהמאמר, שלכאורה הוא דבר
24 פלא²⁴, דבמתן תורה היו ישראל בתכלית העילוי, והי' אז אצלם גילוי אלקות בדרגא הכי

(21) אסתר ט, כז.

(11) סעיף ד.

(22) מהמשך הענינים בהמאמר ובתו"א שבהערה הבאה
(וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלוה
בימי אחשורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש"י ד"ה בימי
אחשורוש "מאהבת הנס שנעשה להם". ואולי יש לומר דשני
ענינים בזה - ראה לקמן ס"ט.

(23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח, א דוקבל היהודים את אשר
החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" - אף שלכאורה הם
שני ענינים שונים, ראה סה"מ מלוקט שם הערה 4.
(24) הביאור בדיוק לשון זה - ראה ד"ה וקבל היהודים
דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוקט ח"א ע' שיז).

(12) שבת צז, א.

(13) ח"ג רכה, ב

(14) תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א).

(15) ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וסט"ו.

(16) אסתר פ"ו, ב.

(17) בד"ה הנ"ל תרפ"ז סט"ו.

(18) אסתר ט, כג.

(19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג.

ובכ"מ - נסמנו ברד"ה וקבל היהודים ה'תשי"א (סה"מ מלוקט

ח"ג ע' סז הערה 4).

(20) שבת פח, א.

נעלית [דנוסף לזה שגם קודם מתן תורה היו גילויים נעלים ביותר, הגילוי שהי' ביציאת מצרים ובפרט בקריעת ים סוף, הנה הגילוי שהי' בשעת מתן תורה הי' גילוי נעלה עוד יותר], ובימי אחשורוש היו ישראל בתכלית הירידה, דנוסף להעלם וההסתר שבכל גלות [דכל גלות הוא בדוגמת גלות מצרים²⁵, וכמו שבגלות מצרים כתיב²⁶ ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, על דרך זה הוא בכל גלות, שישנם כמה ניסיונות בקיום התורה והמצוות], הנה אז (בזמן גזירת המן) הי' ההעלם וההסתר עוד יותר, ואף על פי כן, בזמן מתן תורה, כשהיו ישראל בתכלית העילוי, היתה רק ההתחלה (החלו לעשות), ובזמן גזירת המן, כשהיו בתכלית השפלות, אז דווקא קבלו מה שהחלו במתן תורה. ומבאר בזה, דבזמן הגזירה, הי' קיום התורה ומצוות שלהם במסירות נפש. [דנוסף לזה שהי' להם מסירות נפש שלא לכפור ח"ו [כמבואר בתורה אור²⁷, שבאם היו ממירים דתם לא היו עושים להם כלום, כי הגזירה היתה רק על היהודים, ואף על פי כן לא עלתה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו], הי' להם מסירות נפש גם על קיום התורה ומצוות²⁸, ועד שהקהילו קהילות ברכים ללמוד תורה במסירות נפש²⁹]. והתעוררות המסירות נפש שלהם היתה על ידי מרדכי היהודי, משה שבדורו. וזהו וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, דבמתן תורה היתה רק ההתחלה ובזמן גזירת המן היתה הקבלה, כי על ידי שהי' להם אז מסירות נפש בפועל על תורה ומצוות נתעלו (בענין זה) למדרגה נעלית יותר מכמו שהיו בזמן מתן תורה, ולכן אז דוקא היתה הקבלה, וקבל היהודים.

ולכאורה יש לומר, שהפירוש בכתית למאור, שעל ידי כתית (נשבר ונדכא) מגיעים להמאור, הוא ביאור על זה שבזמן הגזירה דוקא באו למסירות נפש באופן נעלה ביותר³⁰. כי מסירות נפש היא מצד עצם הנשמה שלמעלה מגילוי, מְאֹר (שממנו נמצא האור), ועל ידי שהיו אז במצב דכתית (נשבר ונדכא), נתגלה עצם הנשמה, מְאֹר. אבל מהמשך וסדר הענינים בהמאמר שהפירוש בכתית למאור בא לאחרי הענין דרעיא מהימנא, משמע, דענין כתית למאור שייך גם לזה שמשה זן ומפרנס את האמונה שתהי' בפנימיות. (ה) ויש לבאר זה על פי הידוע³¹ דזה שישאל מאמינים באלקות באמונה פשוטה ואין צריכים ראיות על זה הוא מצד שני טעמים. לפי שמזליהו חזי³². דהנשמה שלמעלה רואה אלקות (ראי' שלמעלה משכל), וזה פועל בהנשמה שבגוף האמונה באלקות. ועוד ביאור, דשורש האמונה הוא מעצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי). דזה שעצם הנשמה מקושרת באלקות היא התקשרות עצמית (שאינה תלוי' בסיבה, גם לא בענין

(29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמוכן בפשטות.

(30) ראה הערות הקודמות.

(31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך

הנ"ל ח"ב ע' א'קפב "האמונה כו' משום דמזלי' חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה".

(32) לשון הגמרא - מגילה ג, א.

(25) ראה ב"ר פט"ז, ה' כל המלכיות נקראו על שם מצרים

על שם שהם מצירות לישראל".

(26) וארא ו, ט.

(27) מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנשמנו

בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12.

(28) שזהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל

שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ).

1 הראי' שלמעלה משכל). ויש לומר, דמהחילוקים שבין שני הביאורים (הענינים) הוא,
 2 דהאמונה בהנשמה המלוכשת בגוף הבאה מראיית הנשמה שלמעלה היא בבחינת מקיף.
 3 דכיון שהנשמה שלמעלה היא למעלה מהתלבשות לכן פעולתה בהנשמה המלוכשת בגוף
 4 היא בבחינת מקיף. ובכדי שהאמונה (בהנשמה המלוכשת בגוף) תהי' בפנימיות, הוא על
 5 ידי גילוי ההתקשרות עצמית דעצם הנשמה. כי עצם הנשמה היא העצם של הנשמה
 6 המלוכשת בהגוף, ולכן, האמונה דהנשמה המלוכשת בהגוף שמצד עצם הנשמה היא
 7 בפנימיותה.

8 ועל פי זה יש לבאר קשר הענינים שבהמאמר, שהענין ד(כתית) למאור בא בהמשך
 9 לביאור הענין דרעיא מהימנא, כי זה שמשוה זן ומפרנס את האמונה שתהי'
 10 בפנימיות הוא על ידי שהוא מְגַלֵּה את עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי), מְאֹר שלמעלה
 11 מְאֹר. ומה שנאמר כתית למאור, ומבאר בהמאמר שבכדי להגיע להמאור הוא על ידי הענין
 12 דכתית שבזמן הגלות, הוא, כי עיקר הגילוי דעצם הנשמה (מְאֹר) הוא בענין המסירות
 13 נפש (שעיקרו הוא בזמן הגלות), כדלקמן.

14 (ו) והענין הוא, דזה שהאמונה דישאל היא באופן שהוא מוסר נפשו על זה, הוא (בעיקר)
 15 בהאמונה שמצד עצם הנשמה. דהאמונה מצד זה שהוא רואה (מזלי' חזי), הגם
 16 שהיא בתוקף גדול [כידוע דההתאמתות שמצד הראי' היא התאמתות גדולה ביותר³³], מכל
 17 מקום, כיון שהאמונה שלו היא מצד סיבה (מצד זה שרואה) ואינה קשורה עם עצם מציאותו,
 18 אינו מוכרח שימסור נפשו על זה, וזה שהאמונה דישאל היא באופן שהוא מוסר נפשו על
 19 זה הוא מפני שהאמונה באלקות היא העצם שלו, ולכן אי אפשר כלל שיכפור ח"ו.

20 ועל פי זה יש לבאר מה שכתוב בהמאמר דזה שמשוה הוא רעיא מהימנא (שהוא זן
 21 ומפרנס את האמונה) הוא גם בנוגע לרועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא
 22 דמשה שבכל דורא) שהם מחזקים את האמונה דישאל שיעמדו במסירות נפש בקיום
 23 התורה ומצוות. דלכאורה, זה שמשוה זן ומפרנס את האמונה הוא (כמבואר בכמה מקומות³⁴
 24 וגם במאמר זה עצמו³⁵) על ידי שמשפיע לישראל דעת באלקות שעל ידי זה באה האמונה
 25 בפנימיות, וזה שרועי ישראל שבכל דור מחזקים האמונה (המבואר במאמר זה³⁶) הוא
 26 שהאמונה דישאל תהי' באופן דמסירות נפש. ועל פי הנ"ל יש לומר, שעיקר הענין דרעיא
 27 מהימנא הוא זה שהוא זן ומפרנס את האמונה עצמה, שהאמונה תהי' לא רק כמו שהיא
 28 מצד הגילויים (מצד זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות) אלא מצד עצם הנשמה. וזה
 29 שמשוה ממשיך את האמונה בפנימיות (בדעת והשגה) הוא תוצאה מזה שהוא זן ומפרנס
 30 את האמונה עצמה (המשכת וגילוי האמונה כמו שהיא מצד עצם הנשמה). וכנ"ל (סעיף
 31 ה), דהמשכת האמונה בפנימיות (בדעת) הוא על ידי גילוי ההתקשרות עצמית דעצם

(33) שלכן "אין עד נעשה דיין" (ר"ה כו, א). וראה לקו"ש

(34) משא"כ בתו"א שם "יורדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו"

ח"ו ע' 121. וש"נ.

ללמוד דעות את העם".

(34) תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפמ"ב.

הנשמה. ועל פי זה יש לומר, דבזה שבהדורות שהוצרכו למסירות נפש בפועל חיזקו רועי ישראל (אתפשטותא דמשה) את האמונה דישראל שתהי' במסירות נפש, נתגלה הענין דרעיא מהימנא (בענין זה³⁷) עוד יותר מבמשה עצמו. כי המשכת וגילוי האמונה כמו שהיא מצד עצם הנשמה [שעל ידי משה ואתפשטותא דילי' שבכל דרא], עיקר התגלותה הוא מסירות נפש בפועל.

ז) והנה ידוע שהמסירות נפש בפועל על תורה ומצוות של כל ישראל היתה בפורים (בזמן גזירת המן). שהמסירות נפש דחנוכה (בזמן גזירת יון) היתה (בעיקר) במתתיהו ובניו, והמסירות נפש בזמן גזירת המן היתה בכל ישראל. ועל פי זה יש לבאר מה שמובא בהמאמר³⁸ ממדרש¹⁶ שמרדכי הי' שקול בדורו כמשה בדורו, דהגם שאתפשטותא דמשה הוא בכל דור מכל מקום איתא במדרש שמרדכי (דוקא) הי' שקול בדורו כמשה בדורו. ויש לומר, שמהמעלות דמרדכי היהודי הוא שהוא הי' הרעיא מהימנא (בגילוי) של כל ישראל שבדורו. בדוגמת משה רעיא מהימנא שהמשיך דעת לכל ישראל שבדורו, כמובן גם מזה שדורו של משה (כל אנשי דורו) נק' דור דעה³⁹. [אלא שבמשה הי' גילוי ענין זה (שהוא רעיא מהימנא דכל ישראל) על ידי שהמשיך דעת לכל אנשי דורו, ובמרדכי הי' גילוי ענין זה על ידי שגילה כח המסירות נפש שבכל אנשי דורו]. ויש לומר, דעל ידי שמביא בהמאמר מה שכתוב במדרש שמרדכי בדורו הי' שקול כמשה בדורו, על ידי זה פסק בעל המאמר את הדין על עצמו⁴⁰, שהוא הרעיא מהימנא (בגילוי) של כל אנשי הדור.

ח) ועל פי זה יש לבאר קשר (וסדר) הענינים (בהמאמר) בביאור הפסוק ואתה תצוה גו', שבתחלה מבאר את הפירוש דואתה תצוה את בני ישראל, שמשה הוא מקשר ומחבר את בני ישראל (עם אור אין סוף) על ידי שהוא זן ומפרנס את האמונה, ולאחרי זה מבאר שגם רועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא דמשה) מחזקים את האמונה דישראל וכמו מרדכי (משה שבדורו) שחזק את אמונתם של ישראל לעמוד חזק בלימוד התורה וקיום המצוות, ולאחרי זה מבאר הפירוש בכיתית למאור (שבפסוק ואתה תצוה שמדבר לכאורה במשה עצמו), כי זה שמשה מגלה בחינת המאור דישראל (עצם הנשמה), הוא בעיקר על ידי אתפשטותא דילי' שבזמן הגלות (כתית) שעוררו בישראל כח המסירות נפש שלהם, שעל ידי זה הוא עיקר גילוי עצם הנשמה, מאור.

וצריך להבין, דלפי ביאור הנ"ל, הענין דכיתית למאור שייך לואתה תצוה את בני ישראל, לזה שמשה ואתפשטותא דילי' שבכל דור מקשרים ומחברים את ישראל עם אור אין סוף, ובהכתוב נאמר כיתית למאור בהמשך לויקחו אליך שמן זית זך, דענין ויקחו אליך

(37) ראה לקמן הערה 56.

(38) סעיף ג.

(39) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ.

(40) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון"

(דין ואח"כ חשבון) - ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין

ממנו מדעתו ושלא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של חבירו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ "דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283.

וש"נ).

1 גו' (שישראל מביאים שמן למשה) הוא שישראל מוסיפים תוספות אור במשה (כמובא
2 לעיל סעיף ב מהמאמר).

3 (ט) והנה הכתוב וקבל היהודים את אשר החלו לעשות מדבר (בפשטות) בהזמן שלאחר
4 הנס דפורים. ויש לומר, דמה שכתוב בהמאמר דפירוש וקבל היהודים את אשר
5 החלו לעשות הוא שבימי אחשורוש קיבלו מה שהחלו במתן תורה, הוא גם לפי פשטות
6 הכתוב שוקבל גו' הי' לאחר הנס. ועל פי זה, בזה שבימי אחשורוש קיבלו מה שהחלו
7 במתן תורה, שני ענינים. הקבלה שהיתה בזמן הגזירה על ידי המסירות נפש שלהם
8 (כמפורש בהמאמר), והקבלה שהיתה לאחר הנס דפורים, שהיא נעלית יותר גם מהקבלה
9 בזמן הגזירה (כדלקמן). ויש לומר, שעל דרך זה הוא בנוגע כתיב למאור, שעל ידי הענין
10 דכתיב שבזמן הגלות מגיעים להמאור, דשני ענינים בזה. כשישראל נמצאים במצב של
11 כתיב מצד זה שישנם גזירות על קיום התורה ומצוות (כמו שהי' בזמן אמירת המאמר),
12 ועל ידי זה מגיעים להמאור על ידי המסירות נפש שלהם. ועוד ענין בכתיב למאור, שגם
13 כשישראל נמצאים במצב של הרחבה, הרחבה בגשמיות וגם הרחבה ברוחניות, אלא שהם
14 נמצאים בגלות⁴¹ [ועל דרך המצב שהי' לאחר הנס דפורים, שליהודים היתה אורה ושמחה
15 וששון ויקר⁴², בפשטות וגם ברוחניות⁴³ [ויתירה מזה שגם בית המן ניתן לאסתר⁴⁴, שהי' אז
16 גם המעלה דאתהפכא], אלא שאכתי עבדי אחשורוש אנן⁴⁵], הם שבורים ונדכאים (כתיב)
17 מזה שהם בגלות. ועל ידי הכתיב דישראל מזה שנמצאים בגלות, מגיעים להמאור.

18 והענין הוא, דזה שישראל הם שבורים מזה שהם בגלות (גם כשיש להם הרחבה בגשמיות
19 וברוחניות), הוא, כי רצונו האמיתי של כל אחד מישראל הוא שיהי' גילוי אלקות,
20 ועד שזה (גילוי אלקות) נוגע לעצם מציאותו, ולכן, זה שבזמן הגלות אין מאיר גילוי
21 אלקות כמו שהי' בזמן הבית [ובפרט כשמתבונן בזה שאמרו רבותינו ז"ל⁴⁶ כל מי שלא
22 נבנה בית המקדש בימיו הרי זה כאילו נחרב בימיו], הנה מזה עצמו איז ער אינגאנצן
23 צוטרייסלט, כתיב. וגם כשהוא בדרגא נעלית ביותר שמאיר אצלו גילוי אלקות בדוגמת
24 הגילוי שהי' בזמן הבית⁴⁷, מכל מקום, מזה שבכללות העולם אין מאיר הגילוי, מוכח, שגם
25 הגילוי שמאיר אצלו הוא גילוי מוגבל. דכשמאיר גילוי אור אין סוף הבלי גבול הגילוי
26 הוא בכל מקום, וכשישנו מקום אחד (אפילו פינה נדחת) שאין מאיר שם גילוי אלקות,
27 הוא מפני שהגילוי (גם בהמקום שהוא מאיר) הוא גילוי מוגבל. [וזהו מה שמובא במאמר
28 אדמו"ר הזקן⁴⁸ דאיתא בתיקונים⁴⁹ שאפילו אם הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בדורו

(41) להעיר, דבפנים המאמר (סט"ו) מובא (רק) "זמן הגלות", עה"פ קלז, ז.

ובה"קיצור" - "זמן הגלות והגזירה". (47) להעיר מהידוע ש"לפני . . רשב"י לא נחרב הבית כלל"

(42) אסתר ח, טז. (48) פלח הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז.

(43) ראה מגילה טז, ב. (44) אסתר ח, א.

(45) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. (46) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ

נח (כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא (47) מגילה יד, א.

(48) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים יתכנס כל גלותא.

הי' בא משיח, כי על ידי תשובה שלימה ממשיכים גילוי אוא"ס הבל"ג, וגילוי זה הוא
 [בכל מקום]. ומזה שאין מאיר אצלו גילוי עצמות אור אין סוף, הוא נשבר ונדכא, כתיב.
 [ועל דרך הידוע שחולה בגימטריא מ"ט, שגם כשמשיג מ"ט שערי בינה אלא שחסר לו
 שער הנו"ן, הוא חולה⁵⁰]. וידוע מה שכתב הצמח צדק⁵¹ שהי' נשמע ממורינו ורכינו נ"ע
 (אדמו"ר הזקן) איך וויל זע גאָר ניסט איך וויל ניט דאין גן עדן איך וויל ניט דאין עולם
 הבא כו' איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין. ועל ידי שהי' נשמע לשון זה מאדמו"ר הזקן
 [דפירוש הי' נשמע הוא שזה הי' לא רק בזמנים מיוחדים אלא שזה הי' דבר הרגיל], ובפרט
 לאחר שנתפרסם זה על ידי הצמח צדק, ניתן הכח לכל אחד ואחת מישראל שעיקר רצונו
 יהי' גילוי העצמות, ועד כדי כך, שכשאינ מאיר גילוי זה, ומכל שכן בזמן הגלות שאין
 מאיר אפילו הגילוי (גילוי אור) שהי' בזמן הבית, הוא במצב דכתיב, ומבקש ג' פעמים
 בכל יום (או יותר) ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, שאז יהי' גילוי אלקות ועד לגילוי
 העצמות. וזהו כתיב למאור, שעל ידי הענין דכתיב מזה שנמצאים בגלות מגיעים להמאור,
 כי זה שהרצון דכל אחד מישראל הוא גילוי אלקות ועד שזה נוגע לעצם מציאותו [שלכן
 הוא נשבר ונדכא (כתיב) מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות] הוא מצד עצם הנשמה,
 מאור שבנשמה, שהתקשרותה באלקות היא התקשרות עצמית.

יו"ד) ויש לומר, שבחינת המאור דהנשמה המתגלית על ידי הענין דכתיב מזה שנמצאים
 בגלות, היא נעלית יותר מבחינת המאור דהנשמה שמתגלית על ידי מסירות
 נפש. והענין הוא, דמהטעמים על זה שבמתן תורה היתה רק ההתחלה (החלו לעשות)
 ובימי אחשורוש היתה הקבלה (וקבל היהודים) הוא, כי זה שהקדימו נעשה לנשמע במתן
 תורה הי' מפני שכפה עליהם הר כגיגית⁵², גילוי מלמעלה⁵³, ובימי אחשורוש היתה הקבלה
 מצד עצמם. ויש לומר, שהאמונה דישראל מצד זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות
 (אמונה שמצד סיבה) הוא על דרך שהקדימו נעשה לנשמע (במתן תורה) מצד הגילוי
 דלמעלה⁵⁴, וזה שבימי אחשורוש היתה הקבלה מצד עצמם, הוא, כי אז נתגלה ההתקשרות
 באלקות שמצד עצם הנשמה, התקשרות עצמית שמצד עצם מציאותם. ובפרטיות יותר יש
 לומר, שגם בגילוי עצם הנשמה, ישנם (דוגמת) שני ענינים הנ"ל. דגילוי עצם הנשמה בענין
 המסירות נפש, יש לומר, שבנוגע לכחות הגלויים הוא כמו דבר נוסף. וכמו שרואים בפועל
 בכמה אנשים, שבהיותם במקום שהיו שם גזירות על תורה ומצוות, הי' להם מסירות נפש
 בפועל משך כמה וכמה שנים, וכשבאו אחר כך למדינות שאפשר לעסוק בתורה ומצוות
 מתוך הרחבה, אין ניכר בהם (כל כך) המסירות נפש שהי' להם מקודם. כי זה שעמדו
 במסירות נפש משך כמה וכמה שנים הוא לפי שהאיר בהם גילוי עצם הנשמה שלמעלה

(53) תו"א מג"א צח, ד ואילך. ובכ"מ. וראה גם בד"ה הנ"ל

תרפ"ז סוס"ב.

(54) להעיר גם מהמשך תער"ב ח"ב ע' תקצו.

(50) טעהמ"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צז, ב. המשך

וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט).

(51) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (קלח, סע"א).

(52) שבת פח, א.

1 מכחות הגלויים ולא נעשה על ידי זה שינוי בכחות הגלויים עצמם⁵⁵. [דזה שעצם הנשמה
2 היא העצם (גם) דכחות הגלויים (כנ"ל סעיף ה), הוא, שעצם הנשמה הוא העצם שלהם
3 ואין זה שייך לענינם של כחות הגלויים עצמם, להציור שלהם]. והגילוי דעצם הנשמה בזה
4 שהוא נשבר ונדכא מזה שהוא נמצא בגלות הוא שגם כחות הגלויים שלו (הציור דכחות
5 הגלויים) הם כמו חד עם העצם⁵⁶. ויש לומר, דזה שעצם הנשמה והציור דהכחות הם
6 (דוגמת) שני ענינים, הוא לפי שגם עצם הנשמה היא מוגדרת בגדר, והגדר שלה היא
7 למעלה מהציור דהכחות. אבל מצד עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, הפשיטות
8 דהנשמה והציור דהכחות שלה הם כולא חד⁵⁷. ועל פי זה יש לומר, דבחינת המאור
9 דהנשמה שמתגלית על ידי מסירות נפש היא עצם הנשמה כמו שהיא מוגדרת בענין
10 הפשיטות שלמעלה מציור דכחות, ובחינת המאור דהנשמה שמתגלית על ידי הענין דכתיב
11 מזה שנמצאים בגלות, הוא גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות.
12 (יא) ויש לקשר זה עם המבואר בהמאמר⁵⁸ בפי' הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו
13 אליך שמן זית גו', דלאחרי שמשא יצוה ויקשר את בני ישראל אזי יביאו ישראל
14 למשה שמן זית גו', שישאל על ידי עבודתם יוסיפו גילוי אור במדריגת משה. ויש לומר
15 מהביאורים בזה בעבודת האדם, דזה שמשא מצוה ומקשר את בני ישראל, הוא, שהוא זן
16 ומפרנס את האמונה, שהאמונה תהי' נוסף על כמו שהיא מצד הגלויים דהנשמה (מצד
17 זה שהנשמה שלמעלה רואה אלקות) גם מצד עצם הנשמה. [ויש לומר, דזהו מה שנאמר
18 ואתה תצוה את בני ישראל, דלשון ואתה תצוה את בני ישראל משמע שמשא מצוה (מקשר
19 ומחבר) את בני ישראל עצמם, כי מצד עצם הנשמה, כל ישראל הם חד⁵⁹]. ועל ידי העבודה
20 דישאל (לאחרי שנמשך בישאל גילוי עצם הנשמה על ידי משה), שגם כחות הגלויים
21 שלהם (הציור דהכחות) יהיו מתאימים לעצם הנשמה, על ידי זה נעשה יתרון והוספה
22 בבחינת עצם הנשמה שנמשכה ונתגלתה בהם על ידי משה (ויקחו אליך), כי על ידי זה
23 מתגלה בה שרשה האמיתי כמו שהיא מושרשת בהעצמות.

נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל
ס"ט) - הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה
שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף
על אופן דנתינת כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה
בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם
הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים.

(57) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' שעה.

(58) סעיף ד - הובא לעיל ס"ב.

(59) וראה המשך תער"ב ח"א פס"א, שבראי' ישנם חילוקי
דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי שרשה
הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי'
חזי).

(55) וראה ד"ה בלילה ההוא ה'תשכ"ה ס"ח, ובהערה 49 שם
(סה"מ מלוקט ח"ד ע' קפח).

(56) ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (בדעת),
דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין
המס"נ.

ויש לומר, דהמשכת האמונה בדעת, זה שנמשך בגילוי היא
האמונה שמצד מזלי' חזי (מקיף דחי'), אלא שהחיבור
דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם
הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתינת כח לבחי'
האמונה שמצד המקיף דחי' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית
עצם הנשמה עצמה].

משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא

(* ראה סה"מ עת"ר ס"ע קנד. ובכ"מ.

1 [ולהעיר, שעל ידי זה ניתוסף גם בהאחדות דישראל. שהאחדות דישראל על ידי עצם
 2 הנשמה שמתגלית בהם היא כמו דבר נוסף על מציאותם. ולכן, אחדות זו היא
 3 על ידי שעושים נפשם עיקר וגופם טפל⁶⁰. ועל ידי גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת
 4 בהעצמות, שעל ידי זה גם הציור דכחות הגלויים הוא חד עם העצם, האחדות דישראל
 5 היא בכל הענינים שלהם, גם בענינים השייכים להגוף].
 6 ועל פי זה יובן מה שכתוב בהמאמר⁶¹, דעל ידי שישראל מוסיפים (על ידי עבודתם)
 7 במדריגת משה, על ידי זה יהי' נר תמיד, דלכאורה, זה שהנר דהנשמה (נר⁶²)
 8 הוי' נשמת אדם⁶³) הוא תמיד (בשוה, בלי שינוי), הוא על ידי גילוי עצם הנשמה שנמשך
 9 על ידי משה (ואתה תצוה), דבעצם הנשמה אין שייך שינוי, ובהמאמר אומר שהענין דנר
 10 תמיד הוא על ידי שישראל מוסיפים במדריגת משה, ויקחו אליך. ויש לומר, שבהגילוי
 11 דעצם הנשמה בדרך מלמעלה למטה על ידי ואתה תצוה, יש חילוק בין ערב ובוקר. שעיקר
 12 הגילוי שלה הוא כשישנם העלמות והסתרים (ערב) שעל ידי זה מתעורר ומתגלה כח
 13 המסירות נפש, וכמו שנתבאר לעיל (סעיף יו"ד), שגם אלה שבזמן הגזירה (ערב) עמדו
 14 במסירות נפש, כשבאו למקום שאפשר לעסוק בתורה ומצוות מתוך הרחבה (בוקר), אין
 15 ניכר בהם המסירות נפש שהי' להם מקודם. ואמיתית הענין דנר תמיד (שאין שייך בו שינוי)
 16 הוא על ידי עבודתם של ישראל שגם כחות הגלויים יהיו חד עם עצם הנשמה, ויקחו אליך.
 17 ועל פי זה יש לבאר זה שכתית למאור נאמר בכתוב בהמשך לויקחו אליך גו', כי בכתית
 18 למאור נכלל גם זה שישראל הם שבורים ונדכאים (כתית) מזה שהם בגלות,
 19 דענין זה הוא על ידי עבודתם של ישראל שגם כחות הגלויים שלהם יהיו מתאימים לעצם
 20 הנשמה, ובחי' המאור דהנשמה שמתגלית על ידי זה היא עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת
 21 בהעצמות, ולכן נאמר כתית למאור בהמשך לויקחו אליך גו'.
 22 (יב) והנה הפירוש (בפשטות) בואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך גו' הוא שמשו יצוה
 23 את בני ישראל שיקחו אליך גו'. ומזה מובן גם בפנימיות הענינים, דזה שמשו
 24 מצוה ומקשר את בני ישראל הוא באופן שממשיך להם נתינת כח גם על ויקחו אליך גו'.
 25 וכמו כן הוא בנוגע למשה שבדורנו, כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, שעבודתו לעורר
 26 ולגלות את האמונה שבכל אחד מישראל שמצד עצם הנשמה היא באופן שאחר כך יעבדו
 27 עבודתם בכח עצמם, ועד שיהיו נר תמיד שאין שייך בו שינוי גם מצד כחות הגלויים.
 28 ועל ידי זה זוכים בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהי' גילוי אלקות גם
 29 מצד המטה. ויהי' אז הבאת השמן והדלקת הנרות (ויקחו אליך שמן גו')
 30 להעלות נר תמיד) גם בגשמיות, בבית המקדש השלישי, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י
 31 משיח צדקנו, בקרוב ממש.

 (62) משלי כ, כז.

(63) ראה בהמאמר סט"ו.

(60) ראה תניא פרק לב.

(61) סעיף ד.

ביאור בדרך אפשר

1 אַז יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָּאָר עָנּוּ לָהּ וְגו' 1
 2 בעת שישראל התקבצו לגבול מואב בדרכם לארץ ישראל, עתידים היו לעבור
 3 בעמק בין שני הרים גבוהים האחד מול השני. צבאות שבעת מלכי כנען
 4 שנתכנסו להלחם בישראל, הסתתרו חלקם באותו עמק וחלקם ארבו במערות
 5 שעל ההר. עשה ה' נס וזעזע את
 6 הר מואב, שבתוך מערותיו
 7 הסתתרו גייסות רבות של
 8 המואבים וקירבו להר שמולו.
 9 בהר שממול היו כמין בליטות
 10 שהיו מכוונות כנגד המערות,
 11 וכשנצמדו שני ההרים זה לזה,
 12 מעכו הבלטות שבהר שממול
 13 ומחצו את כל המסתתרים
 14 במערות. כשבאו לשם ישראל
 15 לא ידעו גודל הנס שנעשה להם,
 16 וכדי להראות להם הנס, הכניס
 17 הקב"ה את הבאר שליוותה את
 18 ישראל בכל מסעותיהם במדבר,
 19 לתוך אותן מערות, ומימיה החלו
 20 להוציא ולסחוף מן המערות
 21 אברים אברים. כאשר חשו
 22 ישראל בהיעדרותו של הנהר
 23 שהיה הולך איתם תמיד, החלו
 24 מחפשים אחריו. ובעודם
 25 מחפשים, לפתע, ראו נהר גדול
 26 הפורץ מבין ההרים ובתוך מימיו
 27 חללי אויביהם. משנוכחו עתה
 28 בנס שנעשה להם, החלו ישראל
 29 לומר שירה על הבאר שהעלתה
 30 את אברי אויביהם שנפלו. הנה
 31 התורה היא נצחית²,
 32 כולל גם השירה הזאת
 33 וגו', ומזה מוכן
 34 שמכותובים אלו ישנה
 35 הוראה נצחית. ובפרט
 36 על פי המבואר בגמרא³
 37 דבשבת אחת משלש
 38 שפחות היו אומרים אז
 39 ישיר דעלי באר במנחה
 40 בשיר של תמיד של בין הערפים
 41 ישראל פרקי שירה במנחה של שבת (כשעת הקרבת התמיד של בין הערבים).
 42 וסדר אמירת השירות היה באופן שבשבת אחת אמרו שירת האזינו, ובשבת

ביאור בדרך אפשר

43 שלאחריה שירת הים ובשבת שלישית אמרו שירת הבאר שמזה מוכן עוד
 44 יותר איך דשיר הזה אמרו לא רק לפעם הראשונה, שהרי
 45 היו אומרים אותו בשיר של תמיד בין הערפים, ולכן גם
 46 ההוראה שבזה היא הוראה נצחית. וההוראה שבזה היא
 47 לכל אחד ואחד
 48 מישראל, שהרי נאמר אז
 49 ישיר ישראל, שקאי
 50 [=מוסב] על כל אחד
 51 ואחד מישראל. ובפרט
 52 בענין זה הרי זה עוד
 53 יותר גם משירת הים, כי
 54 בשירת הים נאמר⁴ אז
 55 ישיר משה ובני ישראל
 56 שמשה וישראל מוכרים בפסוק
 57 זה בנפרד, דמשה הוא סוג
 58 בפני עצמו וישראל הם
 59 סוג בפני עצמם, מה
 60 שאין פן בהשירה דעלי
 61 באר גו' הרי כל ישראל
 62 נכללים בסוג אחד.
 63 וביותר מדגש החלוק
 64 (בין שירה זו לשירת
 65 הים), על פי המבואר
 66 בגמרא⁵ דהפירוש דאז
 67 ישיר משה ובני ישראל
 68 (דשירת הים) הוא,
 69 שמשה קוראה וישראל
 70 עונים שמשה אומר את השירה
 71 וישראל רק חוזרים אחרי דבריו,
 72 מה שאין פן שירה זו
 73 דכל ישראל אמרה כולם
 74 יחדיו. שמפל זה מוכן
 75 שההוראה דשירה זו היא
 76 נצחית, ולכל אחד ואחד
 77 מישראל. והנה במה
 78 שנאמר אז ישיר ישראל
 79 גו' עלי באר ענו לה,
 80 צריך להבין, מה שנאמר
 81 עלי באר לשון עתיד,
 82 שהרי עלית הבאר כבר היה לפני זה שבהמשך לזה אמרו
 83 השירה אמירת השירה היתה שבת והודאה על נס הצלתם ונאמרה לאחר
 84 עליית הבאר, אם פן למה נאמר עלי באר לשון עתיד? גם

בס"ד. ש"פ חוקת, ז' תמוז ה'תשמ"ג.

(הנחה בלתי מוגה)

אַז יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָּאָר עָנּוּ לָהּ
 וְגו' 1. הנה התורה היא נצחית², כולל גם השירה
 הזאת וגו', ומזה מוכן שמכותובים אלו ישנה הוראה
 נצחית. ובפרט על פי המבואר בגמרא³ דבשבת אחת
 משלש שפחות היו אומרים אז ישיר דעלי באר במנחה
 בשיר של תמיד של בין הערפים, שמזה מוכן עוד יותר
 איך דשיר הזה אמרו לא רק לפעם הראשונה, שהרי היו
 אומרים אותו בשיר של תמיד בין הערפים, ולכן גם
 ההוראה שבזה היא הוראה נצחית. וההוראה שבזה
 היא לכל אחד ואחד מישראל, שהרי נאמר אז ישיר
 ישראל, שקאי על כל אחד ואחד מישראל. ובפרט
 בענין זה הרי זה עוד יותר גם משירת הים, כי בשירת
 הים נאמר⁴ אז ישיר משה ובני ישראל, דמשה הוא סוג
 בפני עצמו וישראל הם סוג בפני עצמם, מה שאין פן
 בהשירה דעלי באר גו' הרי כל ישראל נכללים בסוג
 אחד. וביותר מדגש החלוק (בין שירה זו לשירת הים),
 על פי המבואר בגמרא⁵ דהפירוש דאז ישיר משה ובני
 ישראל (דשירת הים) הוא, שמשה קוראה וישראל
 עונים, מה שאין פן שירה זו דכל ישראל אמרה. שמפל
 זה מוכן שההוראה דשירה זו היא נצחית, ולכל אחד
 ואחד מישראל. והנה במה שנאמר אז ישיר ישראל גו'
 עלי באר ענו לה, צריך להבין, מה שנאמר עלי באר
 לשון עתיד, שהרי עלית הבאר כבר היה לפני זה
 שבהמשך לזה אמרו השירה, אם פן למה נאמר עלי
 באר לשון עתיד. גם צריך להבין, מהו ענין ענו לה
 ישיר דעלי באר במנחה

(1) פרשתנו כא, יז. (2) ראה תניא רפ"ז. (3) ר"ה לא, א. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תתלט. (4) בשלח טו, א. (5) סוטה כז, ב. ל, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צריך להבין, מהו ענין ענו לה שפרוש ענו לה מעצמה?
2 והנה באר קאי [=מוסב] על כנסת ישראל כמו שנאמר⁶ מעין
3 גנים באר מים חיים גו', הינו, שקאי [=מתייחס] על נשמות
4 ישראל, וכמבואר בתניא פרק לב, דישראל עושין נפשם
5 עקר וגופם טפל.
6 ובספירות הרי זה קאי 1
7 [=מוסב] על ספירת 2
8 המלכות. להבנת המשמעות
9 והתוכן של שירת הבאר שכל
10 ישראל אמרו יחדיו, יבאר עתה
11 ענינה של באר מים חיים
12 בעבודת האדם בדרך מלמטה
13 למעלה.
14 ולהבין כל זה הנה פתיב מעין גנים באר מים חיים
15 מעין גנים באר מים
16 חיים ונוזלים מן לבנון,
17 ומבואר על זה בדרושי
18 רבותינו נשיאנו (מתחיל)
19 מלקוטי תורה פרשה זו⁷
20 עד לדרושי כבוד קדשת
21 מורי חמי אדמו"ר⁸.
22 ובפרט בדרושי כבוד
23 קדשת אדמו"ר הצמח
24 צדק בפרשה זו⁹ שכתבם
25 בהוספת מראי מקומות
26 וצינונים כו'), דפסוק זה
27 קאי [=מוסב] על מעלת
28 מדרגת הנשמה ותכלית
29 ירידתה למטה. מעין
30 גנים קאי על בחינת
31 מדרגת הנשמה כמו
32 שהיא למעלה טרם
33 ירידתה למטה. ובאר
34 מים חיים קאי [=מוסב]
35 על הנשמה כמו שהיא
36 יורדת ומתלבשת בגוף
37 למטה פעולם הנה. שזהו
38 החלוק בין מעין לבאר,
39 דמעין הוא בריאה בידי
40 שמים, שלכן קאי

שפרוש ענו לה מעצמה. והנה באר קאי על כנסת
ישראל כמו שנאמר⁶ מעין גנים באר מים חיים גו',
הינו, שקאי על נשמות ישראל, וכמבואר בתניא פרק
לב, דישראל עושין נפשם עקר וגופם טפל. ובספירות
הרי זה קאי על ספירת המלכות.

ולהבין כל זה הנה פתיב מעין גנים באר מים חיים
ונוזלים מן לבנון, ומבואר על זה בדרושי
רבותינו נשיאנו (מתחיל מלקוטי תורה פרשה זו⁷ עד
לדרושי כבוד קדשת מורי חמי אדמו"ר⁸. ובפרט
בדרושי כבוד קדשת אדמו"ר הצמח צדק בפרשה זו⁹
שכתבם בהוספת מראי מקומות וצינונים כו'), דפסוק זה
קאי על מעלת מדרגת הנשמה ותכלית ירידתה למטה.
מעין גנים קאי על בחינת מדרגת הנשמה כמו שהיא
למעלה טרם ירידתה למטה. ובאר מים חיים קאי על
הנשמה כמו שהיא יורדת ומתלבשת בגוף למטה פעולם
הנה. שזהו החלוק בין מעין לבאר, דמעין הוא בריאה
בידי שמים, שלכן קאי על הנשמה כמו שהיא למעלה.
ובאר היא עשויה בידי אדם (בדרגמת האבות שחפרו
בארות), שלכן קאי על עבודת הנשמה למטה. ובאר
הענין הוא, דהנה על הנשמות שלמעלה נאמר¹⁰ חי הוי'
אלקי ישראל אשר עמדת לפניו, דמקום עמידת הנשמה
למעלה הוא בבחינת טהורה היא, כמאמר נשמה
שנתתה בי טהורה היא, שזהו למעלה גם מזה ששמות
הם חצובות מתחת פסא הכבוד¹¹, ולכן הנשמות
שלמעלה נקראות בשם מעין, שהיא בדרגמת המעין
העשוי בידי שמים, שהוא מטהר בכל שהוא, וגם אין
נפקא-מנה, באיזה אופן שמטהר, שמטהר גם בזחלין,
ומטהר גם טמאות חמורות¹². גנים, לשון רבים קאי על
גן עדן העליון וגן עדן התחתון, דאף שישנם בחינות גן
עדן אין סוף פמבואר באגרת הקדש¹³, אבל בכללות הם

41 [=מוסב] על הנשמה כמו שהיא למעלה. ובאר היא עשויה
42 בידי אדם (בדרגמת האבות שחפרו בארות), שלכן קאי
43 [=מוסב] על עבודת הנשמה למטה. ובאר הענין הוא, דהנה
44 על הנשמות שלמעלה נאמר¹⁰ חי הוי' אלקי ישראל אשר
45 עמדת לפניו, דמקום
46 עמידת הנשמה למעלה
47 הוא בבחינת טהורה
48 היא, כמאמר נשמה
49 שנתתה בי טהורה היא,
50 שזהו למעלה גם מזה
51 ששמות הם חצובות
52 מתחת פסא הכבוד¹¹,
53 ולכן הנשמות שלמעלה
54 נקראות בשם מעין,
55 שהיא בדרגמת המעין
56 העשוי בידי שמים,
57 שהוא מטהר בכל שהוא
58 אפילו אין בו כמות ארבעים
59 סאה, וגם אין נפקא-מנה
60 [= אין הבדל], באיזה אופן
61 שמטהר, שמטהר גם
62 בזחלין המים הזוחלים
63 שנגררים ונמשכים מן המעיין גם
64 הם מטהרים, ובה מתבטא כוחו
65 של המעיין, שמטהר גם מחוץ לו
66 (לעומת זאת במקוה - מים
67 זוחלים פסולים), ומטהר גם
68 טמאות חמורות מי מעיין
69 כשרים לקדש מהם מי חטאת
70 (באפר הפרה) שמהם מטהרים
71 טומאת מת, שהוא אבי אבות
72 הטומאה - טומאה החמורה
73 ביותר¹². גנים, לשון רבים
74 קאי [=מוסב] על גן עדן
75 העליון וגן עדן התחתון,
76 דאף שישנם בחינות גן
77 עדן אין סוף שיש כמה וכמה
78 מעלות ומדרגות בגן עדן
79 פמבואר באגרת
80 הקדש¹³, אבל בכללות

(6) שה"ש ד, טו. (7) סב, ב. וראה גם סה"מ תקס"ד ע' קסז. תקס"ו ע' רסט. תרנ"ד ע' שמו. ועוד. (8) סה"מ קונטרסים ח"א ר, א. סה"מ תש"ב ע' 128 ואילך. (9) אוה"ת ע' תתלט - תתפ. כרך ה' ע' איתרמא - איתרנח. (10) מ"א יז, א. (11) זח"ג כט, ב. (12) ראה מקואות ספ"א וספ"ה. ומפרשי המשנה שם. (13) סי"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הם נִכְלָלִים בְּב' סוּגִים דָּגֵן עֵדֶן הָעֵלְיוֹן וְגֵן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן. וְזֶהוּ
2 מַעְיָן גְּנִים גּו' דְּמַעְיָן קָאִי [=מוסב] עַל בְּחִינַת הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ
3 שֶׁהִיא מִצַּד עֲצָמָהּ בַּתְּחִלָּה נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל נִמְצְאוֹת בְּמִקּוֹרֵן לַמַּעְלָה, בַּחֲנִית
4 מַעְיָן הַעֲשׂוֹי בְּיַד שָׁמַיִם, אָבֵל כְּאֲשֶׁר הַנִּשְׁמָה עוֹבְרַת אֶת הַבְּחִינָה
5 דָּגֵן עֵדֶן, אֲזִי נִעְמָט זִי מִיט
6 [=היא לוקחת איתה] גַּם אֶת
7 הַגֵּן עֵדֶן. וְאַחֵר כֶּף
8 כְּשִׁיּוּרְדַת הַנִּשְׁמָה לַמָּטָה
9 מְאִיגְרָא רָמָא לְבִירָא
10 עֲמֻקָּתָא [=מגג גבוה לבור
11 עמוק, מְשׁוֹרֶשֶׁה וּמְקוּרָה
12 לַהֲתַלְכֵשׁ בַּתּוֹךְ גּוֹף גִּשְׁמִין, אֲזִי
13 הִיא בְּבִחִינַת בָּאֵר מַיִם
14 חַיִּים, שְׁכָמוֹ שֶׁהַבָּאֵר הוּא
15 שְׁהַמִּים בּוֹקְעִים אֶת עֶפֶר
16 הָאָרֶץ, כְּמוֹ כֵּן הַנִּשְׁמֹת
17 בּוֹקְעִים אֶת עֶפֶר הָאָרֶץ
18 הוּא הַגּוֹף כּו' וּמִתְעַלִּים
19 עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם אֶת בּוֹרָאוֹ
20 מִלְּמַטָּה לַמַּעְלָה. וְהֵינּוּ
21 דְּאֶרְעָא חֲלֹחִילִי מִחֲלָלָא
22 [=המים מחלחלים באדמה
23 (בוֹקְעִים וְנוֹחִלִים) דְּרַכָּה,
24 שֶׁהָאֲדָמָה מְנוֹקֶבֶת נִקְבִים קִטְנִים
25 כַּכְּבֵּרָה (מְאִירִין)]¹⁴ שְׁיִוְרָדִים
26 הַמַּיִם דֶּרֶךְ גִּידֵי הָאָרֶץ,
27 וְאַחֵר כֶּף עַל יְדֵי הַתְּפִירָה
28 שְׁמִסְרִים אֶת הַכֶּסֶּף שֶׁל
29 אָרֶץ וְאֲבָנִים וְעֶפֶר נַעֲשֶׂה
30 בָּאֵר, שְׁחֻזְרִים וְנוֹבְעִים
31 מִתַּחַת לָאָרֶץ מִלְּמַטָּה
32 לַמַּעְלָה, כְּמוֹ כֵּן הוּא גַּם
33 כֵּן עֲבוֹדַת הַנִּשְׁמָה לַמָּטָה
34 לְהִסִּיר אֶת הַהֶעָלָם
35 וְהַתְּסַתֵּר שֶׁבְּבִחִינַת אָרֶץ
36 וְאֲבָנִים וְעֶפֶר, וְעַל יְדֵי זֶה
37 מִתְעַלָּה הַנִּשְׁמָה לַהֲיוֹת
38 בְּבִחִינַת בָּאֵר מַיִם חַיִּים
39 תַּכְלִית יִרְדַת הַנִּשְׁמָה לַהֲתַלְכֵשׁ
40 בַּתּוֹךְ גּוֹף גִּשְׁמִי הִיא תַּכְלִית
41 עֲבוֹדַת הָאָדָם לַעֲשׂוֹתָהּ בָּאֵר,
42 שְׁדוּקָא מַעְבֵּר הַמַּיִם דֶּרֶךְ הָאָרֶץ
43 וְחִיכּוּכָם בַּעֲפֹר מִזְכָּכָם וְגוֹרָם
44 לַמְּתִיקוֹת הַמַּיִם, כֵּךְ עַל יְדֵי מִצְוֹת
45 גִּשְׁמִיּוֹת וְהַתְּעַסְקוֹת הַנֶּפֶשׁ
46 הָאֵלּוּקִית בַּחֲמוּרִיּוֹת הַגּוֹף

נִכְלָלִים בְּב' סוּגִים דָּגֵן עֵדֶן הָעֵלְיוֹן וְגֵן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן.
וְזֶהוּ מַעְיָן גְּנִים גּו' דְּמַעְיָן קָאִי עַל בְּחִינַת הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ
שֶׁהִיא מִצַּד עֲצָמָהּ, אָבֵל כְּאֲשֶׁר הַנִּשְׁמָה עוֹבְרַת אֶת
הַבְּחִינָה דָּגֵן עֵדֶן, אֲזִי נִעְמָט זִי מִיט גַּם אֶת הַגֵּן עֵדֶן.
וְאַחֵר כֶּף כְּשִׁיּוּרְדַת הַנִּשְׁמָה לַמָּטָה מְאִיגְרָא רָמָא לְבִירָא
עֲמֻקָּתָא, אֲזִי הִיא בְּבִחִינַת בָּאֵר מַיִם חַיִּים, שְׁכָמוֹ
שֶׁהַבָּאֵר הוּא שְׁהַמִּים בּוֹקְעִים אֶת עֶפֶר הָאָרֶץ, כְּמוֹ כֵּן
הַנִּשְׁמֹת בּוֹקְעִים אֶת עֶפֶר הָאָרֶץ הוּא הַגּוֹף כּו' וּמִתְעַלִּים
מִלְּמַטָּה לַמַּעְלָה. וְהֵינּוּ דְּאֶרְעָא חֲלֹחִילִי מִחֲלָלָא¹⁴
שְׁיִוְרָדִים הַמַּיִם דֶּרֶךְ גִּידֵי הָאָרֶץ, וְאַחֵר כֶּף עַל יְדֵי
הַתְּפִירָה שְׁמִסְרִים אֶת הַכֶּסֶּף שֶׁל אָרֶץ וְאֲבָנִים וְעֶפֶר
נַעֲשֶׂה בָּאֵר, שְׁחֻזְרִים וְנוֹבְעִים מִתַּחַת לָאָרֶץ מִלְּמַטָּה
לַמַּעְלָה, כְּמוֹ כֵּן הוּא גַּם כֵּן עֲבוֹדַת הַנִּשְׁמָה לַמָּטָה
לְהִסִּיר אֶת הַהֶעָלָם וְהַתְּסַתֵּר שֶׁבְּבִחִינַת אָרֶץ וְאֲבָנִים
וְעֶפֶר, וְעַל יְדֵי זֶה מִתְעַלָּה הַנִּשְׁמָה לַהֲיוֹת בְּבִחִינַת בָּאֵר
מַיִם חַיִּים.

וְהִנֵּה יָדוּעַ דִּירִידַת הַנִּשְׁמָה לַמָּטָה הִיא יְרִידָה צוֹרֶךְ
עֲלֶיהָ שְׁמִתְעַלִּית לְמָקוֹם נַעֲלָה יוֹתֵר מִמָּקוֹם
שְׁמִשָּׁם יְרִידָה, וּמִזֶּה מוֹכֵן דְּבִחִינַת בָּאֵר מַיִם חַיִּים הוּא
לַמַּעְלָה גַּם מִבְּחִינַת מַעְיָן גְּנִים. וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה
הַבָּאֵר נִקְרָא מַיִם חַיִּים. דְּזֶהוּ הַחֲלּוּק בֵּין בָּאֵר לְבוֹר,
דְּבוֹר בּוֹא'וֹ הוּא רַק מְקוּהָ מַיִם, שֶׁהֵם מַיִם מְכַנָּסִים, מֵה
שְׁאִין כֵּן בָּאֵר הוּא שְׁהַמִּים נוֹבְעִים מִן הַמַּעְיָן, שְׁלֹכֵן
נִקְרָא מַיִם חַיִּים, כִּי עַל יְדֵי שְׁעוּבָרִים דֶּרֶךְ גִּידֵי הָאָרֶץ
נַעֲשִׂים מַיִם חַיִּים. וּמַיִם אֵלּוּ הֵם לַמַּעְלָה גַּם מִמֵּי הַיָּם,
דְּמֵי הַיָּם הֵם מַיִם מְלּוּחִים, מֵה שְׁאִין כֵּן מֵי הַבָּאֵר הִנֵּה
עַל יְדֵי שְׁעוּבָרִים דֶּרֶךְ גִּידֵי הָאָרֶץ נַעֲשִׂים מַיִם מְלּוּחִים,
מַיִם חַיִּים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַּם בְּנוֹגֵעַ לְדִינֵי טְהָרָה,
דִּישָׁנִים דְּבָרִים שְׁמֵי הַיָּם אֵינָם מְטַהְרִים, מֵה שְׁאִין כֵּן
מַיִם חַיִּים מְטַהְרִים כָּל הַטְּמָאוֹת, וְגַם אֲבִי אֲבוֹת
הַטְּמָאָה¹⁵. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן גַּם בִּירִידַת הַנִּשְׁמָה לַמָּטָה,
שֶׁעַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַנִּשְׁמָה לַמָּטָה לְהִסִּיר אֶת הַהֶעָלָמוֹת
וְהַתְּסַתֵּר שְׁבָעוֹלָם הַזֶּה, מִתְעַלִּית הַנִּשְׁמָה לַהֲיוֹת
14 חֲגִיגָה כּב, א. 15) מְקוּאוֹת סַפ"א. וְרָאָה אוֹה"ת פֶּרֶשְׁתָּנוּ ע' תְּקַסָּד.

מִתְעַלִּית הַנִּשְׁמָה. בַּהֲמִשְׁךְ יִבְאֵר שְׁחֻמְרִיּוֹת וּגְסוּת הָעוֹלָם הִיא רַק בְּדֶרֶךְ מַעְבֵּר
לַנִּשְׁמָה לַהֲגִיעַ לְדְּבִקוֹת נַעֲלִית יוֹתֵר, כִּפִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר.
וְהִנֵּה יָדוּעַ דִּירִידַת הַנִּשְׁמָה לַמָּטָה הִיא יְרִידָה צוֹרֶךְ עֲלֶיהָ
שְׁמִתְעַלִּית לְמָקוֹם נַעֲלָה יוֹתֵר מִמָּקוֹם שְׁמִשָּׁם יְרִידָה, וּמִזֶּה
מוֹכֵן דְּבִחִינַת בָּאֵר מַיִם
חַיִּים הוּא לַמַּעְלָה גַּם
מִבְּחִינַת מַעְיָן גְּנִים.
וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה הַבָּאֵר
נִקְרָא מַיִם חַיִּים. דְּזֶהוּ
הַחֲלּוּק בֵּין בָּאֵר לְבוֹר,
דְּבוֹר בּוֹא'וֹ הוּא רַק
מְקוּהָ מַיִם, שֶׁהֵם מַיִם
מְכַנָּסִים בְּמָקוֹם אֶחָד, וְכִדִּי
שִׁיחָה מִטְהַר צִדִּיק שִׁיחָה בּו
אַרְבַּעִים סָאָה, מֵה שְׁאִין כֵּן
בָּאֵר הוּא שְׁהַמִּים נוֹבְעִים
מִן הַמַּעְיָן – מִלְּמַטָּה לַמַּעְלָה,
שְׁלֹכֵן נִקְרָא מַיִם חַיִּים,
כִּי עַל יְדֵי שְׁעוּבָרִים דֶּרֶךְ
גִּידֵי הָאָרֶץ מְזַדְכָּכִים
וְנַעֲשִׂים מַיִם חַיִּים – מִי
מַעְיָן זָכִים וְיָפִים לַשְׁתִּיָּה.
וּמַיִם אֵלּוּ הֵם לַמַּעְלָה גַּם
מִמֵּי הַיָּם, דְּמֵי הַיָּם הֵם
מַיִם מְלּוּחִים, מֵה שְׁאִין
כֵּן מֵי הַבָּאֵר הִנֵּה עַל יְדֵי
שְׁעוּבָרִים דֶּרֶךְ גִּידֵי
הָאָרֶץ נַעֲשִׂים מַיִם
מְלּוּחִים, מַיִם חַיִּים. וְעַל
דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַּם בְּנוֹגֵעַ
לְדִינֵי טְהָרָה, דִּישָׁנִים
דְּבָרִים שְׁמֵי הַיָּם אֵינָם
מְטַהְרִים שְׁאִינָם כְּשִׁרִים
לְקִידּוּשׁ מִי אֶפֶר הַפֶּהָר וּלְטִבְיִלַת
זָבִים וּלְטַהֲרַת הַמִּצְוֹרִעִים, הוֹאִיל
וְכָל אֵלּוּ טַעוֹנִים 'מַיִם חַיִּים' –
מַיִם הַנוֹבְעִים מִן הַמַּעְיָן, מֵה
שְׁאִין כֵּן מַיִם חַיִּים
מְטַהְרִים כָּל הַטְּמָאוֹת,
וְגַם אֲבִי אֲבוֹת
הַטְּמָאָה¹⁵. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
יוֹכֵן גַּם בִּירִידַת הַנִּשְׁמָה
לַמָּטָה, שֶׁעַל יְדֵי עֲבוֹדַת
הַנִּשְׁמָה לַמָּטָה לְהִסִּיר
אֶת הַהֶעָלָמוֹת וְהַתְּסַתֵּר
שְׁבָעוֹלָם הַזֶּה, מִתְעַלִּית

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הנשמה להיות בבחינת מים חיים שהם מים מתוקים
2 שלמעלה גם ממי הים, ואז היא מתעלית למעלה גם ממנו
3 שהיתה למעלה שאז הנשמה נקרא מעין גנים. עבודת הנשמה
4 למטה נקראת 'באר מים חיים' שנביעת מי הבאר העשויה ביד אדם היא
5 מלמטה למעלה בחזק ובתוקף
6 יותר מבאר 'מעין גנים'. עתה
7 יבאר שניקור העבודה עכשיו היא
8 עבודת המידות ולעתיד לבוא
9 תהיה שלמות העבודה בבחי'
10 המוחין.
11 אמנם עבודה הנ"ל
12 להסיר את ההעלם
13 והסתר דעולם הזה, שעל
14 ידי זה נעשית בבחינת
15 מים חיים אינו מספיק
16 עדן, והתכלית הוא
17 שהנשמה תגיע לבחינת
18 ונוזלים מן לבנון - דרגת
19 עצמות אור אין סוף שלמעלה
20 מגדר חכמה ומדות (בהמשך
21 יביא שני פרושים ב'לבנון').
22 והענין הוא, דהנה
23 מבואר בפניא, ובארוכה
24 בדבור המתחיל אל תצר
25 את מואב לאדמו"ר
26 האמצעי, דעכשיו צריך
27 להיות עבודת המדות, כי
28 פתיב¹⁶ את זה לעצמת זה
29 עשה האלקים, לכן פשם
30 שבלעצמת זה צריך להיות
31 עכשיו רק הפבוש דו'
32 אמות בהבטחת ה' את ארץ
33 ישראל לאברהם אבינו בבית
34 בין הבתרים, מוזכרת ירושת
35 עשר אומות, ובשעת כיבוש
36 הארץ ניתנו לבני ישראל רק ארץ
37 שבע אומות, שבעבודת ה' הן
38 כנגד ז' מדות רעות שבנפש
39 האדם, והפבוש דקני קניזי
40 וקדמוני שהן ג' אומות שלא
41 ניתנו לישראל בכיבוש הארץ,
42 שבעבודת ה' הן כנגד, כח"ב
43 [=] כתר חכמה בינה. ענין
44 המוחין דלעצמת זה, ושלמות
45 בירור המוחין בעבודת האדם
46 הוא יהיה דוקא לעתיד

בבחינת מים חיים שהם מים מתוקים שלמעלה גם ממי
הים, ואז היא מתעלית למעלה גם ממנו שהיתה
למעלה שאז נקרא מעין גנים.

אמנם עבודה הנ"ל להסיר את ההעלם והסתר דעולם
הזה, שעל ידי זה נעשית בבחינת מים חיים
אינו מספיק עדן, והתכלית הוא שהנשמה תגיע
לבחינת ונוזלים מן לבנון. והענין הוא, דהנה מבואר
בפניא, ובארוכה בדבור המתחיל אל תצר את מואב
לאדמו"ר האמצעי, דעכשיו צריך להיות עבודת המדות,
כי פתיב¹⁶ את זה לעצמת זה עשה האלקים, לכן פשם
שבלעצמת זה צריך להיות עכשיו רק הפבוש דו' אמות,
ז' מדות רעות, והפבוש דקני קניזי וקדמוני, כח"ב
דלעצמת זה, הוא דוקא לעתיד לבא פאשר ירחיב ה' את
גבולך, כמו כן הוא גם בקדשה שעכשיו צריך להיות
בעקר עבודת המדות, ועבודת המוחין תהיה רק לעתיד
לבא, ואין הפונה בזה שעכשיו אין צריך להיות עבודת
המוחין כלל, שהרי¹⁷ בכדי שתהיה עבודת המדות צריך
להיות מקודם לזה עבודת המוחין, וכמו באהבת ה' הרי
בכדי שיהיה ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל
נפשך ובכל מאדך¹⁸, צריך להיות מקודם לזה
ההתבוננות דשמע ישראל וגו' וההתבוננות דכרוף שם
כו', כי דוקא על ידי ההתבוננות אפשר לבוא אחר כך
לאהבת ה', וכמפורש ברמב"ם¹⁹ דהיאך היא הדרך
לאהבתו ויראתו בפשה שיתבונן האדם וכו' [ומפרט את
הג' בחינות חב"ד שיתבונן כו' ויראה מהן חקמתו כו'
לידע כו'²⁰], ועל ידי שההתבוננות שלו היא פדכעי
יבוא אחר כך לאהבת הו', וכידוע²¹ תורת הרב המגיד
ובאור אדמו"ר הזקן, במה שנאמר ואהבת את הו'
אלקיך גו', דלקאורה איך שיף צווי על דברים שבלב,
ומבאר בזה הרב המגיד שהצווי הוא על ההתבוננות,
ואף שהמצוה היא המצוה דאהבה, ולא המצוה

47 לבא פאשר ירחיב ה' את גבולך, כמו כן הוא גם בקדשה
48 שעכשיו צריך להיות בעקר עבודת המדות, ועבודת המוחין
49 תהיה רק לעתיד לבא, ואין הפונה בזה שעכשיו אין צריך
50 להיות עבודת המוחין כלל, שהרי¹⁷ בכדי שתהיה עבודת
51 המדות צריך להיות
52 מקודם לזה עבודת
53 המוחין, וכמו באהבת ה'
54 הרי בכדי שיהיה ואהבת
55 את ה' אלקיך בכל לבבך
56 ובכל נפשך ובכל
57 מאדך¹⁸, צריך להיות
58 מקודם לזה ההתבוננות
59 דשמע ישראל - התבוננות
60 ביחודא עילאה וגו'
61 וההתבוננות דכרוף שם
62 התבוננות ביחודא תתאה כו',
63 כי דוקא על ידי
64 ההתבוננות אפשר לבוא
65 אחר כך לאהבת ה',
66 וכמפורש ברמב"ם¹⁹
67 דהיאך היא הדרך
68 לאהבתו ויראתו בפשה
69 שיתבונן האדם וכו'
70 [ומפרט את הג' בחינות
71 חב"ד שיתבונן כו' - בינה
72 ויראה מהן חקמתו כו' -
73 חכמה לידע כו' - דעת²⁰],
74 ועל ידי שההתבוננות
75 שלו היא פדכעי [=כראוי]
76 יבוא אחר כך לאהבת
77 הו', כמבאר בתנאי שהמדות
78 הן תולדות המוחין וכידוע²¹
79 תורת הרב המגיד ובאור
80 אדמו"ר הזקן, במה
81 שנאמר ואהבת את הו'
82 אלקיך גו', דלקאורה
83 איך שיף צווי על דברים
84 שבלב על הלב אי אפשר
85 לצוות, ומבאר בזה הרב
86 המגיד שהצווי הוא על
87 ההתבוננות, לתקוע מחשבתו
88 ודעתו בדברים המעוררים את
89 האהבה וממילא יבוא ל'ואהבת'
90 ואף שהמצוה היא
91 המצוה דאהבה (ואהבת),
92 ולא המצוה דהתבוננות,

(16) קהלת ז, יד. (17) ראה גם לעיל ע' קלו. קסב. (18) ואתחנן ו, ה.
(19) הל' יסודה"ת פ"ב ה"ב. (20) ראה גם לקו"ש כח"ג ע' 86 הע' 49.
(21) ראה ספר הערכים חב"ד כרך א' ע' רסז. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מְבָאָר בְּזֶה אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן, דְּמַפְיִין שְׂפָאָשֶׁר הִתְבּוֹנְנוּת הִיא
2 כְּדִפְעִי [=כְּרֹאֵר] יָבֹא בְּמִילָא אַחֵר כִּף לְוָאֶהֱבָתָּ, לָכֵן
3 בְּהִתְבּוֹנְנוּת הוּא מְקַיֵּם אֶת הַמְצָוָה דְּוָאֶהֱבָתָּ, הָרִי מְכַל זֶה
4 מוֹכֵן, שְׁגָם עֲכָשִׁי יִשְׁנָה עֲבוּדַת הַמוֹחִין אֲכַל בְּכַל זֹאת הָרִי
5 עֲבוּדַת הַמוֹחִין בְּאוּפֵן
6 הַנִּל, אֵין זֶה בְּחִינַת
7 הַמוֹחִין שְׂבַעֲצָם, וְהוּא
8 רַק בְּחִינַת מוֹחִין הַשִּׁיכִים
9 אֶל הַמְדוּת, וְזֶהוּ הַחֲלוּק
10 בֵּין הָעֲבוּדָה דְּעֲכָשִׁי
11 עֲבוּדַת הַמְדוּת לְהָעֲבוּדָה
12 דְּלַעֲתִיד לָבֹא, עֲבוּדַת
13 הַמוֹחִין בַּעֲצָם דְּעֲכָשִׁי צְרִיךְ
14 לְהִיטֵת עֲבוּדַת הַמְדוּת,
15 וְגַם עֲבוּדַת הַמוֹחִין
16 הַשִּׁיכִים אֶל הַמְדוּת, מָה
17 שְׂאִין כֵּן לַעֲתִיד לָבֹא
18 יִהְיֶה עֲבוּדַת הַמוֹחִין
19 מִצַּד עֲצָמָם. וְזֶהוּ 22
20 וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, דְּקָאֵי
21 עַל כַּח"ב [=כְּתֹר חֲכָמָה בִּינָה].
22 דְּרַגְתַּי הַמוֹחִין בַּעֲצָם], כִּי פִירוּשׁ
23 הַא. בְּלָבָנוֹן הוּא רֹאשֵׁי תִיבּוֹת
24 ל"ב נו"ן, וְהֵם ל"ב
25 נְתִיבוֹת חֲכָמָה, וְנו"ן
26 שְׁעָרֵי בִינָה שְׂבָחָם מְאִיר
27 הַכְתָּר, וְהַפְּרוּשׁ הַב.
28 דְּלָבָנוֹן, הָרִי נוֹסֵף
29 לְהַפְּרוּשׁ שְׂקָאֵי [=מוֹסַב]
30 עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲרֻזִּי
31 הַלָּבָנוֹן, הָרִי לְבָנוֹן הוּא
32 גַם מְלֻשׁוֹן לְבִנְיָנוּת,
33 דְּלָבָן הוּא גֻּן פְּשׁוּט לָבֹן
34 הוּא גֻּן עֲצָמִי, לְמַשֵּׁל כְּאִשֶּׁר
35 צוֹבְעִים בְּאֹדֶם, יִרְוֹק וְכו'. הָרִי
36 הַצֶּבַע הוּא דְּבַר נוֹסֵף עַל עֲצָם
37 הַדְּבַר, שְׂקוּדָם שְׂנַבֵּעַ הִיָּה בְּגוּן
38 עֲצָמִי (לָבֹן, גֻּן שְׂקוּף) וְעֲכָשִׁי
39 נַעֲשֶׂה אֹדֶם וְכֹדֶמָה 23, שְׂקָאֵי
40 [=מִתִּיחַס] עַל בְּחִינַת
41 הַפְּתִיר שֶׁהוּא בְּבִחִינַת
42 פְּשִׁיטוֹת (כִּי כָּל בְּחִינַת
43 צִיּוֹר מִתְחִיל בְּהַפְּתִירָה
44 שְׁלֻמָּה מִהַפְּתִירָה, וְזֶהוּ
45 מָה שֶׁתְּכִלִּית הַשְּׁלָמוֹת
46 הוּא וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, כִּי

דְּהִתְבּוֹנְנוּת, מְבָאָר בְּזֶה אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן, דְּמַפְיִין שְׂפָאָשֶׁר
הִתְבּוֹנְנוּת הִיא כְּדִפְעִי יָבֹא בְּמִילָא אַחֵר כִּף לְוָאֶהֱבָתָּ,
לָכֵן בְּהִתְבּוֹנְנוּת הוּא מְקַיֵּם אֶת הַמְצָוָה דְּוָאֶהֱבָתָּ, הָרִי
מְכַל זֶה מוֹכֵן, שְׁגָם עֲכָשִׁי יִשְׁנָה עֲבוּדַת הַמוֹחִין אֲכַל
בְּכַל זֹאת הָרִי עֲבוּדַת הַמוֹחִין בְּאוּפֵן הַנִּל, אֵין זֶה
בְּחִינַת הַמוֹחִין שְׂבַעֲצָם, וְהוּא רַק בְּחִינַת מוֹחִין הַשִּׁיכִים
אֶל הַמְדוּת, וְזֶהוּ הַחֲלוּק בֵּין הָעֲבוּדָה דְּעֲכָשִׁי לְהָעֲבוּדָה
דְּלַעֲתִיד לָבֹא, דְּעֲכָשִׁי צְרִיךְ לְהִיטֵת עֲבוּדַת הַמְדוּת, וְגַם
עֲבוּדַת הַמוֹחִין הַשִּׁיכִים אֶל הַמְדוּת, מָה שְׂאִין כֵּן לַעֲתִיד
לָבֹא יִהְיֶה עֲבוּדַת הַמוֹחִין מִצַּד עֲצָמָם. וְזֶהוּ 22 וְנוֹזְלִים
מִן לְבָנוֹן, דְּקָאֵי עַל כַּח"ב, כִּי לְבָנוֹן הוּא ל"ב נו"ן, וְהֵם
ל"ב נְתִיבוֹת חֲכָמָה, וְנו"ן שְׁעָרֵי בִינָה, וְהַפְּרוּשׁ דְּלָבָנוֹן,
הָרִי נוֹסֵף לְהַפְּרוּשׁ שְׂקָאֵי עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲרֻזִּי הַלָּבָנוֹן,
הָרִי לְבָנוֹן הוּא גַם מְלֻשׁוֹן לְבִנְיָנוּת, דְּלָבָן הוּא גֻּן
פְּשׁוּט 23, שְׂקָאֵי עַל בְּחִינַת הַפְּתִיר שֶׁהוּא בְּבִחִינַת
פְּשִׁיטוֹת (כִּי כָּל בְּחִינַת צִיּוֹר מִתְחִיל בְּהַפְּתִירָה שְׁלֻמָּה
מִהַפְּתִירָה), וְזֶהוּ מָה שֶׁתְּכִלִּית הַשְּׁלָמוֹת הוּא וְנוֹזְלִים מִן
לְבָנוֹן, כִּי זֶה קָאֵי עַל כַּח"ב, תְּכִלִּית שְׁלָמוֹת הָעֲבוּדָה
שֶׁתִּהְיֶה לַעֲתִיד לָבֹא.

וְהִנֵּה כָּל זֶה יִהְיֶה לַעֲתִיד לָבֹא כְּאִשֶּׁר יִרְחִיב הָרִי
אֶלְקִיךָ אֶת גְּבוּלְךָ שְׂאֵז תִּהְיֶה עֲבוּדַת הַמוֹחִין,
וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, אֲכַל עֲכָשִׁי צְרִיךְ לְהִיטֵת עֲבוּדַת
הַמְדוּת, שְׂאֵז הָעֲבוּדָה דְּבָאָר מִיָּם חַיִּים, שְׂעַל יְדֵי
הַחֲפִירָה שְׂמַסִּיר הַהַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרוֹת שְׂבַעֲצָם הַנֵּה
עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּבִחִינַת מִיָּם חַיִּים, שְׂהֵם לְמַעְלָה גַם
מִבְּחִינַת מַעֲיָן גְּנִים כְּנ"ל.

וְזֶהוּ מָה שְׂנֵאֲמַר בְּאֵר חֲפְרוּתָה שְׂרִים כְּרוּתָה נְדִיבֵי הָעָם,
דְּחֲפְרוּתָה שְׂרִים קָאֵי עַל הָאֲבוֹת, וּמַפְיִין שְׂאִין
קוֹרְאִין אֲבוֹת אֶלָּא לְשִׁלְשָׁה 24, כִּי בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל יִשְׁנָה הִנְתִּינָת כַּח מַעֲבוּדַת הָאֲבוֹת, לָכֵן בְּכַח
זֶה שֶׁל הָאֲבוֹת אֲפָשֶׁר לְהִיטֵת הָעֲבוּדָה דְּחֲפְרוּתָה וְכְרוּתָה.
וּמִפְּרִט פֶּאן ב' עֲנִינִים דְּחֲפְרוּתָה וְכְרוּתָה, חֲפְרוּתָה קָאֵי עַל

זֶה קָאֵי עַל כַּח"ב [=כְּתֹר חֲכָמָה בִּינָה], תְּכִלִּית שְׁלָמוֹת הָעֲבוּדָה
שֶׁתִּהְיֶה לַעֲתִיד לָבֹא. הַגִּילּוּי שֶׁל אֲמִיתִית בְּחִי הַמוֹחִין – חֲב"ד, שֶׁהִיא
עֵינִן הַלְבִּנּוּתִית דְּרַגְתַּי הַפְּשִׁיטוֹת הַנְּעִלִית מְכַל צִיּוֹר שֶׁתִּתְּגַלֵּה לַעֲתִיד לָבֹא.
וְהִנֵּה כָּל זֶה יִהְיֶה לַעֲתִיד לָבֹא כְּאִשֶּׁר יִרְחִיב הָרִי אֶלְקִיךָ
אֶת גְּבוּלְךָ שְׂאֵז תִּהְיֶה עֲבוּדַת הַמוֹחִין, וְנוֹזְלִים
מִן לְבָנוֹן, אֲכַל עֲכָשִׁי צְרִיךְ לְהִיטֵת עֲבוּדַת
הַמְדוּת, שְׂאֵז הָעֲבוּדָה דְּעֲכָשִׁי לְהָעֲבוּדָה
דְּבָאָר מִיָּם חַיִּים, שְׂעַל יְדֵי הַחֲפִירָה שְׂמַסִּיר
הַהַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרוֹת שְׂבַעֲצָם הַנֵּה
עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּבִחִינַת מִיָּם חַיִּים, שְׂהֵם לְמַעְלָה גַם
מִבְּחִינַת מַעֲיָן גְּנִים כְּנ"ל בְּבָאָר
מִיָּם חַיִּים יֵשׁ אֶת מַעֲלַת תּוֹקֵף
עֲבוּדַת הָאֹדֶם בְּדֶרֶךְ מַלְמֻטָּה
לְמַעְלָה, כְּמַשֵּׁל מַעְבֵּר הַמִּיָּם
דֶּרֶךְ גִּידֵי הָאָרֶץ, שֶׁהַחִיכוֹךְ שֶׁל
הַמִּיָּם בְּאֲבָנִים וּבְגִרְיָהּ הַעֲפָר
עוֹשֶׂה אוֹתָם לְמַתּוֹקִים, מִיָּם
חַיִּים.
וְזֶהוּ מָה שְׂנֵאֲמַר בְּפִסּוֹק
לְאַחֲרֵי זֶה בְּאֵר חֲפְרוּתָה
שְׂרִים כְּרוּתָה נְדִיבֵי הָעָם,
דְּחֲפְרוּתָה שְׂרִים קָאֵי
עַל הָאֲבוֹת, [=מוֹסַב]
וּמַפְיִין שְׂאִין קוֹרְאִין
אֲבוֹת אֶלָּא לְשִׁלְשָׁה
אֲבָרָה יִצְחָק וְיַעֲקֹב 24, כִּי
בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
יִשְׁנָה הִנְתִּינָת כַּח
מַעֲבוּדַת הָאֲבוֹת, לָכֵן
בְּכַח זֶה שֶׁל הָאֲבוֹת
אֲפָשֶׁר לְהִיטֵת הָעֲבוּדָה
דְּחֲפְרוּתָה וְכְרוּתָה. וּמִפְּרִט
פֶּאן ב' עֲנִינִים דְּחֲפְרוּתָה
וְכְרוּתָה, חֲפְרוּתָה לְהַסִּיר
הַאֲבָנִים וְאֶת רִגְבֵי הָאָרֶץ הַקִּשִּׁים
מַעַל פִּי הַבָּאָר קָאֵי עַל

(22) בַּהֲבָא לְהִלֵּן - רָאָה מֵאוּרָא ל, ז. וּבִיאוֹר נְתִיב שֶׁם. אוֹה"ת דְּבָרִים (הוֹסֵפוֹת) ע' א'תְּקַמָּה. שֶׁה"ש
ע' קַעֲט. (23) רָאָה גַם לְקוּרַת אַחֲרֵי כַח, ג. שֶׁה"ש יֵא, א. וּבְכ"מ. (24) בְּרוּכוֹת טז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַעֲבֹדָה דְּלֹהֶעֱבִיר אֶת גְּסוֹת הָרַע, וְכִרְוָהּ לַהֲשִׁיךְ הַצְרוּרוֹת שֶׁל
2 הַחֹל הַדֵּק מֵעַל פִּי הַבָּאָר הוּא הַעֲבֹדָה דְּלֹהֶסִיר אֶת דְּקוֹת הָרַע²⁵,
3 בְּדִגְמַת הָעֵנָן דְּשׁוּגָה שֶׁהוּא בָּא מֵהַתְּגַבְּרוֹת דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית
4 עֵצֶם הָאִפְשָׁרוֹת שֶׁאִם יִכְשַׁל בְּחֹטֵא אִף שֶׁשָּׂעָה זֹאת בְּשׁוּגָה, מַעֲיֵד שֶׁנִּפְשׁוֹ
5 הַבְּהֵמִית בְּתוֹקֶף וּבְהַתְּגַבְּרוֹת,
6 וּבְסִיבִיתָהּ יִשְׁנָה עֲלִילוֹת 1
7 הַחֹטֵא²⁶, שֶׁהוּא בְּחִינַת 2
8 דְּקוֹת הָרַע. וְעַל יְדֵי 3
9 עֲבֹדָה זוֹ שֶׁמִּסִּיר גַּם אֶת
10 דְּקוֹת הָרַע נִעֲשֶׂה אַחֵר כֶּף
11 בָּאֵר מִיָּם חַיִּים. 5
12 וְהִנֵּה הַנְּתִינָה כַּח לָזָה 6
13 הוּא עַל יְדֵי עֲבֹדָת 7
14 הַתְּפִלָּה דְּבִתּוֹר הַקְּדָמָה 8
15 לְכָל עֲבֹדַת הָאֵדָם צָרִיף 9
16 לִהְיוֹת עֲבֹדַת הַתְּפִלָּה 10
17 עֵינֵי הַבִּיטוֹל וְהַנִּכְנָעָה. וְכִמּוֹ
18 דְּבִלְמוֹד הַתּוֹרָה, הָרִי עַל 11
19 יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה הוּא 12
20 נִעֲשֶׂה בְּבִחִינַת מְצִיאוֹת, 13
21 מֵאֵן מַלְכֵי רַבָּנָן חֲכָמִים 14
22 קְרוֹאִים מַלְכִים מִפְּנֵי שְׁעוֹסִקִים 15
23 בְּחֻמַּת הַתּוֹרָה²⁷, לְכֵן צָרִיף 16
24 לִהְיוֹת לִפְנֵי זֶה עֲבֹדַת 17
25 הַתְּפִלָּה, שֶׁעֵינֶיהָ בְּטוֹל 18
26 בְּמְצִיאוֹת וְעוֹד לִפְנֵי זֶה 19
27 צָרִיף לִהְיוֹת הַהִתְבּוֹנְנוֹת 20
28 דְּשׁוּיָתִי הוֹי' לְגַדִּי 21
29 תְּמִיד²⁸ כִּמּוֹ שֶׁכָּתֵב 22
30 אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן בְּסִדּוּר 23
31 [שֶׁהוּא דִּבְרַת הַשּׁוֹנָה לְכָל 24
32 נֶפֶשׁ], שֶׁהַתְּבּוֹנְנוֹת זֹו 25
33 צָרִיכָה לִהְיוֹת גַּם לִפְנֵי 26
34 נְטִילַת יָדַיִם בְּאֶשֶׁר 27
35 נִשְׁאַרָה הַטְּמֵאָה שְׂדֵבָה 28
36 בִּשְׁעַת הַשִּׁנָּה בְּאֶצְבָּעוֹתָיו, 29
37 וְעַל יְדֵי זֶה דּוֹקָא לְמוֹד 30
38 הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ הוּא כְּדָבָר 31
39 [=כְּרֹאוּ], שְׁלֹמֹד בְּקַבְּלַת עוֹל, 32
40 כִּי יוֹדַע שְׁלֹמֹד תּוֹרַת ה' 33
41 דְּכֹאֲשֶׁר חָסֵר בְּעֲבֹדַת

הַתְּפִלָּה עֵינֵי הַבִּיטוֹל הָרִי הַתּוֹרָה שְׁלֹמֹד אֶפְשָׁר לִהְיוֹת בְּאוֹפֶן
דְּמַגְלָה פָּנִים בְּתוֹרָה שְׁלֹא כְּהִלָּכָה, מִצַּד יִשְׁתוּ, מְצִיאוֹתוֹ וּפְנִיּוֹתָיו
וְכִמּוֹ אֲמַר חַז"ל²⁹ לֹא זָכָה שְׁלֹמֹד תּוֹרָה עַל מִנַּת לַהֲתַגְדֵּל וּלְהַתְּגַאֵר
נִעֲשֶׂה לוֹ הַתּוֹרָה סָם (הִיפֹךְ הַחַיִּים. שֶׁאֵין בָּהּ חַיִּים) כו', שֶׁדִּיק לֹא
נִעֲשֶׂה לוֹ, שֶׁהַתּוֹרָה
עֲצָמָה נִעֲשֶׂה בְּאוֹפֶן כְּזֶה,
מֵה שֶׁאֵין בֶּן כְּאֶשֶׁר
יִשְׁנָה עֲבֹדַת הַתְּפִלָּה, אִז
הוּא מְכַרְךָ בְּרַכַּת הַתּוֹרָה,
וְאוֹפֶן לְמוֹדוֹ הוּא בְּאוֹפֶן
דְּמָה לְהֵלֶן בְּאֵימָה
וּבִירְאָה וּבִרְתָּהּ וּבִזִּיעַ
בִּשְׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה אִף כֵּן³⁰
בְּזֶמַן לְמוֹדוֹ, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתֵב
כְּזֶה אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן³¹
טַעַם הַדְּבָר, מִשּׁוּם דְּכָל
הַקּוֹרָא וְשׁוֹנָה הַקֶּבֶ"ה
קוֹרָא וְשׁוֹנָה כְּנִגְדּוֹ³²,
כִּמּוֹ שֶׁהִיא בְּמִתֵּן תּוֹרָה.
וְהִנֵּי, דְּאִף שֶׁכָּתֵב
תּוֹרָה הִיא קוֹלוֹת
וְלִפְיָדִים מֵה שֶׁאֵין בֶּן
כְּהַתּוֹרָה שְׁלֹמֹד עֲכָשִׁי
אֵין כְּזֶה קוֹלוֹת וְלִפְיָדִים,
כָּכֵל זֹאת הָרִי הָאֵימָה
וּבִירְאָה כו' שֶׁהִיא בְּמִתֵּן
תּוֹרָה הִיא מִצַּד וַיִּרַד
הוֹי' עַל הַר סִינַי³³, וְעֵינֵי
זֶה גִּילּוֹי הָאֱלֹקוֹת הַגָּנוּז בְּתוֹרָה
יִשְׁנָה גַּם עֲכָשִׁי, דְּכָל
הַקּוֹרָא וְשׁוֹנָה הַקֶּבֶ"ה
קוֹרָא וְשׁוֹנָה כְּנִגְדּוֹ, שֶׁכָּל
זֶה גִּילּוֹי הָאֱלֹקוֹת נִעֲשֶׂה עַל
יְדֵי הַקְּדָמַת עֲבֹדַת
הַתְּפִלָּה, וְאַחֵר כֶּף מִבֵּית
הַכֶּנֶסֶת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ
מֵהַתְּפִלָּה בְּצִיּוּר בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת
יִלֵּךְ לְלִמּוּד תּוֹרָה בְּבֵית
הַמִּדְרָשׁ³⁴, וְאַחֵר כֶּף הַנִּהְגָּה
בְּהֵם מְנַהֵג דֶּרֶךְ אֶרֶץ
יֵעֻסֵק בְּפִרְסָה³⁵.

(25) ראה לקו"ת פרשתנו סב, ד. (26) אגה"ק סו"ס כח. (27) ראה גיטין סב, א. (28) תהלים טז, ח. (29) יומא עב, ב. (30) ברכות כב, א. (31) תו"א יתרו טז, ב. (32) תדא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. (33) יתרו יט, כ. (34) ראה ברכות סד, א. (35) שם לה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ אִזּוֹ יִשְׂרָאֵל וְגו', דְּבִכְדֵי שְׁתַּהֲיָה הָעֲבוּדָה דְּבָאָר
2 חֲפְרוּהָ וְכְרוּהָ גו', עָלֵי בָאָר גו', הוּא עַל יְדֵי הַקְדָּמַת עֲבוּדַת
3 הַתַּפְלָה דְּזֶהוּ אִזּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּעֵנִין הַשְׂרִיָּה הוּא עֵנִין הַתַּפְלָה, דְּזֶהוּ
4 גַּם כֵּן מַה שְׁפֹלֵל כָּאֵן כָּל יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד, כִּי הַתַּפְלָה צְרִיכָה
5 לְהִיט בְּצִבּוּר, וְעַל יְדֵי
6 הַקְדָּמַת עֲבוּדַת הַתַּפְלָה
7 צְרִיכָה לְהִיט אַחֲרֵי כֵן
8 הָעֲבוּדָה דְּחֲפְרוּהָ וְכְרוּהָ
9 עֲבוּדַת הַמִּדּוֹת, וְגַם
10 בְּחִינַת מוֹחִין הַשְּׂכִימִים
11 לְמִדּוֹת, וְעַד שֶׁעַל יְדֵי
12 עֲבוּדֵינוּ כָּל זְמַן מִשְׁךְ הַגְּלוּת -
13 לְעֵתִיד לְבָא יִהְיֶה עֲבוּדַת
14 הַמוֹחִין מִצַּד עֲצָמָם, כְּמוֹ
15 שֶׁפָּתַח הַרְמָבָם³⁶
16 דְּלִעֲתִיד לְבָא יִשְׁיֵגוּ דַּעַת
17 בּוֹרְאָם, לֹא רַק הָעֵנִין
18 דְּדַע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ
19 (בְּכַדִּי) וְעִבְדֵהוּ בְּלֵב
20 שְׁלָם בְּחִינַת הַמוֹחִין כְּמוֹ
21 שְׁיִיכָת וּמִבְּיָאָה לְשִׁלּוּת
22 עֲבוּדַת הַמִּדּוֹת שְׁבֵלֵב³⁷, אֲלֵא
23 גַּם לְדַעַת אֶת הַוּוֹי מִצַּד
24 עֲצָמוֹ עֵינֵן הַמוֹחִין מִצַּד עֲצָמוֹ.
25 וְהִנֵּה כָּל הַגְּלוּיִים

26 דְּלִעֲתִיד לְבָא תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוּדֵינוּ עֲכָשִׁיו הַמַּעֲשִׂים
27 וְהַכְּנוּת שְׁלֵנוּ בְּמִשְׁךְ זְמַן הַגְּלוּת הֵם הַמִּבְיָאִים לְגִילּוּם הַנִּפְלְאִים שֶׁל יְדִיעַת
28 ה' מִצַּד עֲצָמוֹ שִׁיתְּגַלוּ לְעֵתִיד לְבָא³⁸, שְׁלֹכֵן גַּם עֲכָשִׁיו צְרִיכָה
29 לְהִיט עֲבוּדַת הַמוֹחִין שֶׁמִּצַּד עֲצָמָם, מַעֲיֵן הָעֵנִינִים דְּלִעֲתִיד
30 לְבָא, וְעַל יְדֵי זֶה הִנֵּה
31 מִצָּה כְּנֶגֶד מִצָּה, יִמְשֹׁף
32 לְעֵתִיד לְבָא שְׁלֵמוֹת
33 הַבְּחִינָה דְּקִנֵּי קִנֵּי
34 וְקִדְמוֹנִי, דִּי־רַחֲבִי הַוּוֹי
35 אֲלֵקִיךָ אֶת גְּבוּלְךָ³⁹
36 בְּגִזְלָה הָאֲמִתִּית
37 וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
38 צְדִקְנוֹ, יְבוֹא וְיִגְאָלְנוּ
39 וְיִוְלִיכְנוּ קוֹמְמִיּוֹת
40 לְאַרְצֵנוּ, וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ.
וְעִבְדֵהוּ בְּלֵב שְׁלָם³⁷,
אֲלֵא גַם לְדַעַת אֶת הַוּוֹי מִצַּד עֲצָמוֹ.

וְהִנֵּה כָּל הַגְּלוּיִים דְּלִעֲתִיד לְבָא תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוּדֵינוּ עֲכָשִׁיו³⁸, שְׁלֹכֵן גַּם
עֲכָשִׁיו צְרִיכָה לְהִיט עֲבוּדַת הַמוֹחִין שֶׁמִּצַּד עֲצָמָם, מַעֲיֵן הָעֵנִינִים דְּלִעֲתִיד
לְבָא, וְעַל יְדֵי זֶה הִנֵּה מִצָּה כְּנֶגֶד מִצָּה, יִמְשֹׁף לְעֵתִיד לְבָא הַבְּחִינָה דְּקִנֵּי קִנֵּי
וְקִדְמוֹנִי, דִּי־רַחֲבִי הַוּוֹי אֲלֵקִיךָ אֶת גְּבוּלְךָ³⁹ בְּגִזְלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי
מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ, יְבוֹא וְיִגְאָלְנוּ וְיִוְלִיכְנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ, וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ.

(36) ה'ל' תשובה ספ"ט. ה'ל' מלכים בסופו. (37) דה"א כח, ט. (38) ראה תניא רפ"ז. (39) ראה יב, כ. שופטים יט, ח. ובפרש"י שם.

המשך מעמוד קיט

1 מתרצת הגמרא: מַעֲשֵׂר אַעֲרִי מְקַלֵּט קָא רַמִּית - האם הנך מקשה
2 מדין מעשר שני על דין ערי מקלט, הלא יש לחלק שאת דין אכילת
3 מַעֲשֵׂר שְׁנִי, בְּחֻמְהָ תִּלָּה רַחֲמָנָא - התורה תלתה במקום שתוך
4 חומות ירושלים, שנאמר (דברים יב יח) 'לֹא תוּכַל לֵאמֹר בְּשַׁעֲרֵיךָ
5 מַעֲשֵׂר דִּגְגָן וְתִירֵשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וְגו', כִּי אִם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֵּאֱכָלְנוּ,
6 ולכן נאכל המעשר בתוך החומה ואינו נאכל מחוצה לה, ואי אפשר
7 שמקום שמחוץ לחומה ימשך אחר מקום שבתוך החומה ויוכל
8 לאכול שם את המעשר, וכן אי אפשר שמקום שבתוך החומה ימשך
9 אחר מקום שמחוץ לה ולא יוכל שם לאוכלו, שהכל תלוי במקום
10 החומה, אולם את דין עֲרִי מְקַלֵּט, שהעיר קולטת את הרוצחים,
11 ואסור להורגם בה אלא מחוצה לה, בְּדִירָה תִּלָּה רַחֲמָנָא - התורה
12 תלתה זאת בכך שהרוצח דר בעיר זו, שנאמר (במדבר לה כח) 'כִּי בְעִיר
13 מְקַלְטוֹ יֵשֵׁב', וכשיש אילן העומד בתוך התחום ונופו נוטה אל
14 מחוצה לו או להפך, הרי בְּנוֹפוֹ של האילן, בין ענפיו, מִתְדָּר לִיה -
15 יכול הוא לדור, ואילו בְּעִיקְרוֹ - [על גזעו] לֹא מִתְדָּר לִיה - אינו יכול
16 לדור, ומשום כך עיקרו נמשך אחר נופו ומקום הדירה של הנמצא
17 באילן נקבע לפי המקום שבו הנוף, שאם נוף האילן נוטה חוץ
18 לתחום, הרי הוא נחשב כדר מחוץ לעיר אפילו אם הוא נמצא
19 בעיקרו שבתוך התחום, ואילו אם הנוף נוטה אל תוך התחום, הרי
20 הוא נחשב כדר בעיר אפילו אם העיקר שבו הוא נמצא עומד מחוץ
21 לתחום.
22 הגמרא שבה ומקשה סתירה בדין מעשר שני עצמו. מקשה הגמרא:

23 וְרַמִּי - [ותקשה] מַעֲשֵׂר אַמְעֵשֶׁר, דְּתַנִּינָא בְּבִרְיָתָא, לִגְבִי אכִילַת
24 מעשר שני בְּיִרוּשָׁלַיִם, באילן הנמצא במקום אחד ונופו נוטה למקום
25 אחר, תִּלָּה אַחֲרֵי הַנוֹף, שאם הנוף בתוך החומה, נאכל מעשר שני
26 שבעיקרו אפילו אם הוא מחוצה לה, ואם הנוף מחוץ לחומה, לא
27 נאכל המעשר שבעיקרו אפילו אם הוא בתוך החומה, וכן בְּדִין עֲרִי
28 מְקַלְטוֹ, כשהרוצח נמצא בעיקר האילן שבמקום אחד והנוף נוטה
29 למקום אחר, תִּלָּה אַחֲרֵי הַנוֹף, וכאמור במשנה. ונמצא שברייטא זו
30 סותרת את הדין המבואר במשנה שהובאה לעיל, שהולכים אחר מה
31 שכנגד החומה ולפנים בלבד.
32 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב כְּהֵנָא, לֹא קָשִׁיָא, הָא - הברייטא שאמרה
33 שהלך אחר הנוף, דעת רַבִּי יְהוּדָה היא, הסובר כן בברייטא שתובא
34 בסמוך, וְהָא - המשנה שאמרה שהלך אחר מה שבתוך החומה
35 בלבד, דעת רַבִּנָּן היא החולקים על רבי יהודה.
36 מעתה אין צורך לחלק בין דין מעשר שני לדין עיר מקלט, וכפי
37 שמתחילה סברה הגמרא לחלק, שבאמת דיניהם שוים, וכמבואר
38 בברייטא שגם במעשר שני וגם בעיר מקלט הולכים אחר הנוף, והיא
39 דעת רבי יהודה שברייטא דלהלן. וגם משנתינו האומרת שבעיר
40 מקלט הולכים אחר הנוף, נשנתה כמותו. אלא שהמשנה שהובאה
41 לעיל לגבי מעשר שני, שהולכים אחר מה שבתוך החומה בלבד, דעת
42 רבנן היא.
43 הגמרא מביאה את הברייטא בה נתפרשה דעתו של רבי יהודה:
44 דְּתַנִּינָא, לִגְבִי אכִילַת מעשר שני,

בס"ד. שיחת ליל ג' תמוז ה'תשט"ז.

– להתלמידים השלוחים הנוסעים לארצנו הקדושה, בחדרו הק' –

בלתי מוגה

- א. בהמשך להמדובר בחג השבועות¹ אודות הנסיעה לארץ הקודש – והרי אתם מאלו שמתנדבים לנסוע, ובודאי הרי זה ברשות ההורים – הנה יהי רצון שתהיה הנסיעה בהצלחה.
- בכל מקום שתבואו – תערכו ביקור במקומות התורה, ובפרט אצל אנ"ש וב"תומכי תמימים"; אנ"ש בלונדון, הישיבה בצרפת, אנ"ש בפרז, מקומות התורה בשווייץ, והעיקר – בארץ ישראל.
- ב. מהיום שבו מתחילים אתם את ההכנות להנסיעה – תארגנו את סדר הלימוד, באופן שהתחלת היום תהיה בלימוד החסידות, ולאחרי התפלה – שיעור בנגלה. וכך יהיה סדר הזמן במשך כל הנסיעה, עד שתחזרו לכאן. וכיון שסדר הלימוד ברבים הוא באופן שאחד לומד בפני כולם וכל השאר משתתפים בשקלא וטריא – הנה באופן כזה תסדרו את הלימוד שלכם, הן בנגלה והן בחסידות, שאחד ילמד בפני כולם, והשאר ישתתפו בשקלא וטריא.
- כל יום ילמד בפני כולם מישהו אחר, כך, שכל אחד, ללא יוצא מהכלל, ילמד בפני כולם כמה פעמים.
- אין הכרח שיהיה הלימוד בהמשך אחד כל הזמן, אלא יכולים ללמוד בכל יום ענין אחר, או ללמוד ענין אחד במשך כמה ימים. ויהיה זה בסדר מסודר, שידעו מראש, בכדי שכל אחד יוכל להכין את הלימוד שלומד בפני כולם.
- וכאשר תהיו בכפר חב"ד, הנה מלבד הזמנים שבהם תהיו עסוקים בנסיעות, תקבעו את זמני השיעורים בבית-הכנסת, במקום ציבורי – כדי שידעו שזהו המקום שבו הנכם נמצאים – ושם תלמדו השיעורים שלכם, בבוקר ובערב, חסידות ונגלה, מלבד ביום השבת, שכפי הנהוג שם ללמוד רק חסידות², תלמדו גם אתם חסידות.
- ג. עוד ענין יש להבהיר: כאשר באים למקום מסוים, אין להתנהג באופן של ענוה שלא לשמה³. כאשר באים לבית-הכנסת ובית-מדרש שבו מתאים לדבר ענין בנגלה – תדברו בנגלה, ובמקום שמתאים לדבר חסידות, תדברו חסידות; וכיון שנוסעים אתם לבקר את בני ישראל שהם שייכים לשני הענינים – תדברו הן בנגלה והן בחסידות.
- כדאי לקבוע מישהו שיהיה עיקר המדברים, אחד בחסידות ואחד בנגלה, היינו, שהוא יהיה המדבר העיקרי והמתחיל, והשאר יסייעו לו בשקלא וטריא.
- בארץ ישראל – תהיו בעיקר בכפר חב"ד, ותבקרו גם את הישיבות החסידיות, ובהתייעצות עם אנ"ש – גם שאר הישיבות.
- וכיון שהנכם לאחר ברי-מצוה, ברי-דעת, ובפרט לאחר גיל עשרים שנה, שאז ישנם מוחין דגדלות (כמובא בלקוטי תורה⁴ מע"ח⁵ שבגיל עשרים שנה מקבלים מוחין דגדלות) – אין צורך להבהיר לכם את האחריות המוטלת עליכם, ולאידך גיסא, אין לכם להתיירא, דכיון שהנכם נוסעים בתור שלוחים, בודאי יש לכם הכחות הדרושים לכך.
- ד. ענין נוסף יש להבהיר: עליכם ללמוד את הענינים השייכים במיוחד לארץ ישראל, כמו דיני תרומות ומעשרות, וכן לידע את הברכות שאומרים כאשר באים לירושלים, משיגיע לצופים⁶ – כפי שנתבארו בספרים וקונטרסים שונים בענינים אלו, ובודאי תלמדו ותחזרו זאת היטב, כיון שמדובר אודות ענינים בלתי-רגילים.

(4) אחרי כח, סע"ד. במדבר ב, רע"א. מסעי צב, סע"ד.

(5) סוף שער כה.

(6) ראה טושו"ע או"ח סתקס"ט. הובא באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חט"ו ע' תנב.

(1) סל"ו ואילך (תורת מנחם – התועדויות חט"ז ס"ע 355 ואילך).
וש"נ.

(2) ראה תורת מנחם – התועדויות ח"ז ע' 189. וש"נ.

(3) ראה ערכין טז, ב.

1 הגם שתוכלו לשאול ולשמוע ענינים אלו מבני ארץ-ישראל, מכל מקום, מוטב שתלמדו ותדעו זאת בעצמכם,
 2 כדי שלא יתפסו אתכם בהעדר ידיעה, שזהו דבר שאינו מתאים לשלוחים מאמריקא! ...
 3 ה. כיון שנוסעים אתם בתור תלמידי חכמים, עליכם להשתדל שגם הענינים החיצוניים, כמו הלבושים, יהיו
 4 באופן המתאים, היינו, שגם הענינים החיצוניים יהיו בהתאם להשליחות.
 5 ו. כאמור, בודאי נוסעים אתם ברשות מלאה של הוריתכם, סעו לשלום ולשמחה, ותהיה הנסיעה בהצלחה,
 6 ושהותכם ("דער פאַרבריינגען") בכל מקום שתבואו יהיה בהצלחה מופלגה, ובאופן שתשאירו את הרושם
 7 המתאים ל"שלוחים" שבאים מכאן, דבר שיביא תועלת, וגם תועלת עבורכם, בדרך שכר או יותר מאשר בדרך
 8 שכר.
 9 ותחזרו בחודש אלול,

10 — לאחר שהותכם בארץ ישראל פחות משלושים יום, כדי שלא יתעוררו שאלות בנוגע להיציאה מארץ
 11 ישראל⁷ —

12 זמן ההכנה להימים טובים ולכל הימים הבאים לקראתנו לשלום,
 13 מתוך הצלחה מופלגה כל השנה.
 14 ז. ביום זה, ג' תמוז, שבו מתחילה נסיעתכם בדרך הכנה, תמסרו — על ידי הרב חדקוב — את שמותיכם
 15 בצירוף שם האם.
 16 עיקר ההכנה להנסיעה תהיה ב"ב תמוז בשעת ההתוועדות, שהרי פעולתה של התוועדות היא להיות בבחינת
 17 "מהלך"; אבל התחלת ההכנה לנסיעה היא ביום זה, ג' תמוז, שבו התחילה גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו,
 18 וענין זה יביא את התחלת היציאה מן הגלות אל הגאולה השלימה, על ידי משיח צדקנו.

(7) ראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"י"ח ריש ע' תד.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שאלתו, בו שואל אם יסעו הוריו ממקומם עתה להסתדר בקבוץ חפשי באה"ק ת"ו,
 ופלא בעיני גם על הקס"ד בזה, ויעיין היטב בלשון הרמב"ם הלכות דיעות ריש פרק ו', צריך אדם להתחבר
 ולישב אצל החכמים כו' ויתרחק מן הרשעים כו' ילך למקום שאנשי צדיקים כו' ואם הם רעים וחטאים
 כו' יצא למערות ולחוחים ולמדבריות, ועאכו"כ שהנמצא במקום שמנהגי' הוא ע"פ התורה והמצוה שאי
 אפשר לחשוב ע"ד העתקה לקבוץ חפשי, והשומר את עמו ישראל בכל עת ובכל מקום אשר לא ינום כו'
 ישמור את הוריו בתוך כל ישראל ודוקא בסביבה של יראת שמים תורה ומצוה אשר שם שכינתא שריא,
 והוא מצדו יכול להוסיף בזה ע"י הוספה בשקידה מסירה ונתינה בלימוד התורה הנגלית ותורת החסידות
 וקיום המצות בהידור מיוסדים כל הנ"ל על יראת שמים טהורה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בס"ד. שיחת יום ג' פרשת חוקת, ג' תמוז, ה'תשכ"ג.

– לקבוצת תלמידים דישיבת "נר ישראל" טורונטו, בחדרו הק' –

בלתי מוגה

- 1 א. מנהג ישראל – ש"תורה הוא" – שמשתדלים לקשר כל דבר עם ענין של תורה.
- 2 וטעם הדבר – לפי שהמציאות של עם ישראל (על פי דין) נעשתה בעת קבלת התורה במעמד הר סיני,
- 3 כדאיתא בגמרא (במסכת יבמות²) שאז היתה הגירות של עם ישראל, ולכן, כל עניניהם של בני ישראל, אפילו
- 4 ענינים פשוטים, ענינים גשמיים, צריכים להיות קשורים וחדורים בהענין שעל ידו נעשתה המציאות שלהם –
- 5 ענין התורה.
- 6 ובתורה גופא – הנה בתקופה זמן שלומדים ענין מיוחד בתורה, יש לקשר כל הענינים עם ענין מיוחד זה
- 7 שבתורה, שכן, עצם העובדה שלומדים ענין מיוחד זה, מהווה הוכחה שיכולים ללמוד ממנו הוראה בנוגע לכל
- 8 שאר הענינים שנעשים בזמן זה, כולל גם עניני הגוף ועניני הרשות.
- 9 ב. בהתחלת מסכת קידושין³ שנינו: "האשה נקנית בשלש דרכים.. בכסף בשטר ובביאה".
- 10 ופשטות הדברים – שמדובר אודות הקשר והשייכות בין איש ואשה בישראל, שנקרא בשם "קידושין",
- 11 שהאיש מקדש את האשה והאשה נעשית מקודשת לו.
- 12 ומבואר בגמרא⁴ שהקשר בין איש ואשה נקרא בשם "קידושין" – לפי ש"אסר לה אכולא עלמא כהקדש",
- 13 היינו, שנוסף לכך שנעשית שייכות מיוחדת בין האיש והאשה, ניתוסף גם בהיחס לכל העולם, ש"אסר לה אכולא
- 14 עלמא כהקדש", ולא עוד אלא שהיחס השלילי לכל העולם ("אסר לה אכולא עלמא כהקדש") הוא ענין עיקרי,
- 15 עד כדי כך שעל שם זה נקרא כללות הקשר והשייכות שבין איש לאשה בשם "קידושין".
- 16 וענין זה נעשה בשלש דרכים, בכסף בשטר ובביאה, כמבואר פרטי הדברים בזה בהמשך דברי המשנה
- 17 והגמרא.
- 18 וכללות החילוק בין ג' הדרכים שעל ידם נקנית האשה לבעלה:
- 19 כסף: כאשר האיש נותן לאשה כסף או שוה כסף – הרי אינו נותן חלק מגופו, כי אם דבר חיצוני בלבד,
- 20 אבל, דבר חיצוני זה צריך להיות בעל חשיבות – "בפרוטה ובשוה פרוטה"⁵, שבזה יכולה לקנות חיי נפשה⁶,
- 21 מה שאין כן פחות משוה פרוטה שאינו דבר חשוב להיות קשור עם חיות הנפש.
- 22 שטר: גם כאשר השטר כשלעצמו אינו שוה פרוטה⁷, מכל מקום, כאשר הבעל כותב על השטר הרי את
- 23 מקודשת לי, והאשה מקבלת את השטר ברצונה (שהרי קידושין צריך להיות ברצון האשה⁸), הרי היא מקודשת.
- 24 וביאה – היא השייכות הפנימית בין האיש לאשה, ועל ידי זה נעשית תכלית ענין הקידושין – "פרו ורבו
- 25 ומלאו את הארץ"⁹ (כדאיתא בראשונים¹⁰ שמטעם זה אין מברכים על מצות קידושין ("אשר קדשנו במצותיו
- 26 וציונו לקדש את האשה"), כיון שקיום המצוה נעשה בלידת הבנים).
- 27 ג. ויש לבאר תוכן כללות ענין הקידושין וחלותם על ידי שלש דרכים הנ"ל – ברוחניות הענינים.
- 28 ובהקדמה – שכשם שעניני התורה ישנם בעולם למטה כפי ששייכים לגוף גשמי, כמו כן ישנם עניני התורה
- 29 כפי שהם למעלה.

(5) דעת ב"ה – במשנה שם.

(6) ראה תניא פל"ז (מח, סע"ב).

(7) קידושין ט, א.

(8) שם ב, ב. רמב"ם הל' אישות רפ"ד.

(9) בראשית א, כח.

(10) ראה רא"ש כתובות פ"א ס"ב.

(1) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל הובא ברמ"א יו"ד
שע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז א"ח סו"ס
קפ. סת"ב ס"א. סתצ"ד סט"ז.

(2) מו, א"ב.

(3) קבוצת התלמידים הנ"ל למדו באותו זמן מסכת קידושין
(המור"ל).

(4) קידושין ב, ריש ע"ב.

- 1 דהנה, קודם שירדה התורה למטה היתה כבר התורה למעלה, ועד שהמלאכים ביקשו שהתורה תנתן להם,
2 "תנה הודך על השמים" ¹¹ (כדאיתא בגמרא במסכת שבת ¹²).
- 3 ולכאורה אינו מובן: כיון שאצל מלאכים לא שייכים עניני התורה כפי שהם בעולם למטה, כמו הענין
4 דקידושי איש ואשה שאינו שייך כלל אצל מלאכים – אם כן מה היתה בקשתם שהתורה תנתן להם?
5 ועל כן צריך לומר, שהמלאכים ביקשו לקבל וללמוד את התורה כפי שהיא ברוחניות ¹³, שכן, עניני התורה
6 ישנם גם ברוחניות, ותורה כזו – כמו שהיא ברוחניות הענינים – יכולים גם המלאכים ללמודה.
- 7 ועל דרך שמצינו בגמרא ¹⁴ "קא מיפלגי במתיבתא דרקינא כו'" בנוגע לדיני נגעים, וכפי שמבארים רבותינו
8 נשיאנו (אדמו"ר הזקן והרביים שלאחריו) ¹⁵ פרטי הענינים בזה כפי שלומדים אותם במתיבתא דרקינא
9 (ברוחניות), אשר, מהם נשתלשלו חילוקי הדינים בנוגע לנגעים כפשוטם (בעולם למטה).
- 10 ומזה מובן גם בעניננו – שכללות ענין הקידושין והשלש דרכים שבהם האשה נקנית, ישנו גם ברוחניות
11 הענינים.
- 12 ד. והביאור בזה:
13 איתא במדרשי חז"ל שכל "שיר השירים" רומז על ענין הקידושין שבין הקב"ה וכנסת ישראל, שהקב"ה
14 הוא הבעל וכנסת ישראל היא אשתו של הקב"ה ¹⁶.
- 15 וכן איתא במשנה במסכת תענית ¹⁷: "ביום חתונתו זה מתן תורה", היינו, שבשעה שהקב"ה נתן את התורה
16 לבני ישראל, אזי היתה ה"חתונה" בין הקב"ה ובני ישראל.
- 17 והיינו, שבשעת מתן תורה בחר הקב"ה בבני ישראל – "ובנו בחרת מכל עם ולשון" ¹⁸ – שיהיו קשורים
18 עמו, כמו שכתוב ¹⁹ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".
- 19 וענין זה נקרא בשם "קידושין" – כלשון הכתוב "גוי קדוש" – על דרך קידושי איש ואשה ש"אסר לה
20 אכולא עלמא כהקדש", והיינו, שיהודי צריך להסתכל על כל עניני העולם שהם אסורים עליו כהקדש, כדאיתא
21 בגמרא במסכת ברכות ²⁰ "כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים".
- 22 ה. ועל זה אמרו שהשידוך וההתקשרות של בני ישראל עם הקב"ה – שכללותו הוא על ידי התורה, "ביום
23 חתונתו זה מתן תורה" – הוא "בשלש דרכים, בכסף בשטר ובביאה", שהם ג' ענינים שבהם מתחלקת התורה
24 עצמה.
- 25 ועל דרך מאמר חז"ל ²¹ "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", היינו,
26 שכללות התורה נחלקת לג' הענינים דתורה עבודה וגמילות חסדים, ועל דרך זה ישנה גם החלוקה של כללות
27 התורה לג' הענינים דכסף שטר וביאה ²².
- 28 והענין בזה – שכללות המצוות נחלקים לג' סוגים: (א) מצוות שהם בגופו של אדם, (ב) רוב המצוות שאינם
29 מצוות שבגופו, אלא הם קשורות עם הענינים שבהם מתעסק ומתייגע בכל ישותו, שכללותם הם נכסיו של אדם,
30 (ג) מצוות הקשורות עם כחות הנפש, שעיקרם הוא כח החכמה, הבנה והשגה.
- 31 וזוהי החלוקה דג' הענינים כסף שטר וביאה:
32 כסף – כסף לאו דוקא, אלא כולל גם שוה כסף – קאי על המצוות הקשורות עם נכסיו של אדם.

(11) תהלים ח, ב.

(12) פח, ב.

(13) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 31, ובהנשמך שם.

(14) ב"מ פו, א.

(15) ראה לקו"ש תוריע כב, סע"ב ואילך, ובהנשמך במ"מ וציונים
שבסוף הספר.

(16) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 320. ח"ט ע' 213. חל"ד ריש ע'

143. ועוד.

(17) כו, ב.

(18) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד.

(19) יתרו יט, ו.

(20) לה, סע"א.

(21) אבות פ"א מ"ב.

(22) ראה גם תו"מ חכ"ו ריש ע' 181. וש"נ.

שטר – שלמדים²³ מגירושין שבהם נאמר²⁴ "וכתב לה 90 גו'" – רומז על לימוד התורה שנקראת ספר, "ספר התורה הזאת"²⁵.

וביאה – קאי על המצוות שהם בגופו של אדם.

ועל פי זה יומתק שכשם שבקיום המצוות יש חילוק בין מצוות שבגופו למצוות שאינם בגופו, שמצוות שאינם בגופו אפשר לקיימם גם על ידי שליח, מה שאין כן מצוות שבגופו צריך לקיימם בעצמו ולא מהני שליחות, כמו מצות תפילין, שאי אפשר לצאת ידי חובתו על ידי שליח כיון שזוהי מצוה שבגופו (כמבואר בארוכה בפוסקים²⁶) – כן הוא גם בהשלש דרכים כסף שטר וביאה שבהם האשה נקנית, שקידושין בכסף ובשטר יכולים להיות גם על ידי שליח²⁷, מה שאין כן קידושי ביאה שאינם יכולים להיות על ידי שליח.

וזוהו תוכן הענין ד"האשה נקנית בשלש דרכים כו'" – שהתחלת ההתקשרות בין בני ישראל להקב"ה צריכה להיות לכל הפחות על ידי אחד משלשה ענינים הנ"ל, ו"מצוה גוררת מצוה"²⁸, שהולך "מחיל אל חיל"²⁹, עד שיבוא לקיום כל שלשת הקוין, שאז יהיה לא רק התחלת הקידושין, "האשה נקנית", ענין האירוסין בלבד, אלא גם שלימות ענין הנישואין והחתונה דהאשה זו כנסת ישראל והאיש זה הקב"ה.

ו. הלימוד וההוראה מזה:

אמרו חז"ל³⁰ "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים", היינו, שאף על פי שכללות הענין דקבלת התורה והמצוות (במעמד הר סיני) היה לפני אלפי שנה, מכל מקום, צריכים בכל יום ויום לקבל מחדש את התורה ומצוות באהבה ובשמחה על דרך שהיה בפעם הראשונה.

ובענין זה יש הוראה לכל אחד ואחד מישראל, ובפרט בחורים שנמצאים באהלה של תורה, שאצלם צריך להיות חיות יתירה בלימוד התורה, ולימוד מביא לידי מעשה³¹, חיות יתירה בקיום המצוות – שבכל יום ויום צריכים מחדש ("כחדשים") לקבל על עצמם את הענין ד"אסר לה אכולי עלמא כהקדש", היינו, שמלבד ענין הקשור עם אמירת ברכה כו', אין להם שייכות עם עניני העולם;

ובמה היא התעסקותם – לילך "מחיל אל חיל" בלימוד התורה וקיום המצוות, החל מאחד מג' הדרכים: מצוה שבגופו (ביאה), ענין הקשור עם הבנה והשגה, לימוד התורה (שטר), ועד לרוב המצוות שאינם בגופו (כסף),

ועל ידי זה נעשה השידוך והקשר שלהם עם הקב"ה קשר של קיימא על כל השנה כולה.

ז. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

ה' יתברך יעזור לכם בהענין ד"קידושין" – הקידושין ביניכם להקב"ה, שנעשה על ידי לימוד התורה ("ביום חתונתו זה מתן תורה"), "תלמוד תורה כנגד כולם"³² – להוסיף התמדה ושקידה בלימוד התורה,

וכדברי הגמרא בסוף מסכת ברכות: "אין להם מנוחה.. ילכו מחיל אל חיל", היינו, שלימוד התורה יהיה באופן של העדר המנוחה, שלא תרצו להנפש מלימוד התורה, ואז יעזור לכם ה' יתברך שתלכו "מחיל אל חיל".

ועל ידי זה יתוסף בברכת השם בכל המצטרך לכם, ולכל לראש – להצליח בהבנה והשגה בתורה.

וה' יתברך יעזור לראשי הישיבה, משגיחי הישיבה ומנהלי הישיבה – שיראו פרי טוב בעמלם.

(טרם צאתם, אמר להם כ"ק אדמו"ר שליט"א: קיץ בריא, והצלחה בלימוד התורה ובקיום המצוות.)

(29) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

(30) ראה ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז א"ח סס"א ס"ב.

ועוד.

(31) ראה קידושין מ, ב. וש"נ.

(32) פאה ספ"א.

(23) קידושין ה, א. רמב"ם הל' אישות פ"ג ה"כ.

(24) תצא כד, ג.

(25) תבוא כח, סא.

(26) ראה תוס' רי"ד לקידושין מא, א.

(27) קידושין שם. רמב"ם שם הי"ד יח.

(28) אבות פ"ד מ"ב.

י' שבט תשכ"ו

- 1 א. כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו נאלץ לעזוב את רוסיה, אמר בעברו את הגבול, שאע"פ שיש גבול
- 2 גשמי, הפסק גשמי, אין להתפעל מזה, וימשיכו לעמוד בקשר כמקודם (כפי שהדברים מפורטים באריכות
- 3 באיגרות שכתב ויותר מזה בדיבוריו שבע"פ).
- 4 קשר זה נשאר לא רק בעניינים רוחניים, אלא גם בעניינים גשמיים, כפי שידועים הסיפורים מכמה וכמה
- 5 אנשים, שהיו עניינים שנפעלו על ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר בהיותו מעבר לגבול - מכאן (בארה"ב) - אף שלכאורה
- 6 היה צורך בהשתדלות של משהו שנמצא שם על אתר, במקום הגשמי ההוא.
- 7 כך היה בימים שנשמטו היתה מלובשת ומוגבלת בגוף גשמי, שגם אצל צדיק הרי זה גוף שתופס מקום
- 8 גשמי. ואעפ"כ, כאשר קבע ופסק שהגבול לא יהווה הפסק עבורו, ושימשיך לעמוד בקשר כמקודם - לא רק
- 9 באופן שהקשר [מצידו] יימשך עם אלה שהיו שייכים אליו לפני שעבר את הגבול, אלא שהקשר יוכל להימשך
- 10 גם מהם [מצידם] עמו, אע"פ שאינם בדרגתו, ואצלם המקום מפסיק ומרחיק בפועל וכו' - רואים אנו שהצליח
- 11 בזה. וכך היה בפועל, שכל אלה שרצו בזה, שמרו על הקשר כמקודם ואדרבה, ביתר שאת וביתר עז.
- 12 מכאן אנו למדים, שכשם שה"בעל-כרחו" ההוא - בצאתו את רוסיה - לא מנע את הקשר אחרי כן, כך גם
- 13 ה"בעל-כרחו" שבלשון המשנה (אבות פ"ד מכ"ב) "על כרחך אתה חי ועל כרחך וכו'" - אינו מונע את הקישור
- 14 עמו.
- 15 גם עכשיו, אין זה כפי שנראה בעיני בשר (גשמיים ועוד יותר חומריים), שנעשה ח"ו הפסק וכו' - אלא
- 16 כאז כן עתה, הוא "עומד ומשמש".
- 17 כשם שהעזיבה אז "בעל כרחו" ממקום גשמי אחד למקום גשמי שני, לא שינתה דבר, כך גם "בעל-כרחו"
- 18 זה לא יכול לגרום הפסק - משום שהוא פסק על עצמו את הדין, שהפסק הגבול לא יפרידו מהתעסקותו עם
- 19 בני ישראל שחינך והעמיד, ועם אלה שרוצים להמשיך ללכת בדרכיו.
- 20 ב. לכאורה מתעוררת כאן מיד הקושיה: הרי קרה דבר-מה לפני כך וכך שנים, ובעצמנו היינו שם ועשינו
- 21 כמה עניינים, לא רק מצד רצון הנה"ב, אלא גם כמה דברים ע"פ שו"ע, עניינים הקשורים עם הפסק!
- 22 הנה כבר דובר כמה פעמים, שכל הדברים מקורם בתורה - לא רק בפנימיות התורה, אלא גם בנגלה דתורה.
- 23 וזהו מה שהגמרא (תענית ה, ב) אומרת: "יעקב אבינו לא מת". מקשה מיד הגמרא את הקושיה הנ"ל: "וכי
- 24 בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא?".
- 25 ואעפ"כ, גם אחרי קושיה זו אין הגמרא מתחרטת ומבארת באופן אחר, אלא הגמרא נשארת בזה ש"יעקב לא
- 26 מת", אף ש"ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא", ואף שפעולות אלה נעשו באמיתיות, שהרי כך מסופר
- 27 בתורה!
- 28 ומבארת הגמרא: "מה זרעו בחיים, אף הוא בחיים". אם רק "זרעו בחיים", הרי אז, אע"פ ש"ספדו ספדנייא
- 29 וחנטו חנטייא וקברו קברייא" - שזוהי פעולה אמיתית שהיתה במציאות, ונעשו הדברים ע"פ שו"ע - בכל-זאת
- 30 "אף הוא בחיים".
- 31 ואין זה כפירושם של אלה שרצונם 'לקרר' את העניין והם מפרשים, שע"י שזרעו בחיים, הרי זה כאילו שגם
- 32 הוא-עצמו בחיים:
- 33 ראשית, לפי פירוש כזה יוצא, שהגמרא מתחרטת ממה שאמרה "יעקב אבינו לא מת", ואין זה אלא כאילו
- 34 שלא מת - שע"י שזרעו בחיים, יש לו הנאה מזה בדיוק כאילו הוא היה חי.
- 35 שנית, זהו היפך לשון הגמרא: הגמרא אינה אומרת שע"י זה שזרעו בחיים, כאילו הוא בחיים, אלא הגמרא
- 36 משווה את הדברים - "מה זרעו בחיים" - באותו אופן ממש - "אף הוא בחיים". וזאת מביאה הגמרא בתור
- 37 מענה לשאלה "וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא".
- 38 ג. ביאור העניין הוא ע"פ המבואר באיגרת-הקודש לכ"ק רבנו הזקן, שכתב לאחר הסתלקותו של רבי מנחם
- 39 מענדל מהורודוק, כפי שנדפסה בחלק "אגרת-הקדש" של התניא (סי' ז"ך). שם מקדים לעניין זה את הלשון
- 40 "שבק חיים לכל חי" ("זרעו בחיים"), ומסביר ש"חיי הצדיק אינם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים, שהם
- 41 אמונה ויראה ואהבה" - כפי שהוא מביא על זה את הפסוקים המוזכרים שם.

- כל דבר יש לבאר בלשון פשוטה, שעל-פיה יובן העניין ד"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" לכל אחד ואחד. והוא:
- בשעה שנשמה זו, שעליה מדובר, היתה בגוף, עיקר חייו היו אהבת ה', יראת ה' ואמונת ה', כפי שעניינים אלה יורדים ומתלבשים בגוף גשמי בעולם הזה.
- וע"ד שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בכמה ממאמריו בנוגע לאופן הקיום של מצוות אהבת ה' ויראתו:
- כשם שמצוות תפילין היא לכל הדעות מצווה גשמית, שצריכה להיות על קלף גשמי, עם אותיות בדיו גשמית, שצריכים להכניסם בבתים גשמיים, ולהניחם על יד וראש גשמיים - כך גם המצוות של אהבת ה', יראת ה', ואמונת ה', צריכות להתלבש בגופו הגשמי.
- כשם שהאדם שיש בליבו אהבה לדבר גשמי ומוחשי, מרגיש את האהבה בליבו הגשמי, עד שנעשה אצלו מצב-רוח אחר, ואף הלב עצמו מתחיל לפעום יותר מהר וכו' - כך צריך להיות גם העניין ד"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", שהאהבה תהיה ניכרת באופן הפעילות דהלב הגשמי. וכמו כן בנוגע ליראת ה' ואמונת ה'.
- לכאורה, כל המצוות האלה הן רוחניות, ומדוע צריכות להתלבש דווקא בלבוש של הגוף הגשמי? אלא שכך רצה הקב"ה, שכל מצוות התורה, תכלית קיומן הוא - כשהן יורדות וניכרות בדבר גשמי.
- אלא שבזה יש חילוק מהו העיקר בעיני האדם: מכיוון שהמצוות קשורות בעניינים גשמיים, הרי הדבר תלוי באדם, מה בעיניו עיקר ומה טפל - העניין הגשמי שבדבר או העניין הרוחני.
- דוגמה לזה בהנחת תפילין: אפשר שיהיה בידו רק מעשה המצווה לבד, ולא הכוונות המפורטות בשו"ע - שיעבוד הלב והמוח - וודאי שאין לו הכוונות המבוארות בספרי חסידות וקבלה; אלא הוא עוסק רק בצד הגשמי שבדבר. וישנו אופן נעלה יותר, שנוסף על המעשה הגשמי, יש לו גם הכוונות, ובתכלית השלימות. ואז ליבו ומוחו - כוח המחשבה וכוח ההרגש - או המוחין של חכמה בינה ודעת, כפי שמפרש בתניא בנוגע לכוונת התפילין - נעשים משועבדים לתורה.
- זהו מה שמבאר כ"ק רבנו הזקן באגרת-הקדש, שאפילו כשהצדיק הוא בחיים חיותו בעלמא-דין, והוא אוכל אכילה גשמית, שע"פ דין מברך עליה בשם ומלכות "המוציא לחם מן הארץ",
- [ובהכרח לומר שמדובר באכילה גשמית, שאם לא כן, הרי זו ברכה לבטלה ח"ו, שהרי על אכילה רוחנית לא שייכת ברכת "המוציא"; כשאוכל לחם רוחני - היינו כשלומד תורה שעליה נאמר "לכו לחמו בלחמי" - אסור לו לברך "המוציא לחם מן הארץ", גם כשמרגיש שהתורה נעשית "דם ובשר כבשרו" (כמבואר בתניא פ"ה), אלא הברכה ב"לחם" רוחני היא "על דברי תורה", "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" ואילו ברכת "המוציא" אפשר לעשות רק כשהוא אוכל דבר גשמי]
- הנה אעפ"כ, אצלו זהו עניין רוחני; הוא מרגיש במאכל את הרוחניות שבו, ממנה הנאתו, והיא הנותנת לו חיות.
- ולדוגמה: ישנו הסיפור הידוע של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, על כ"ק רבנו הזקן שאמר, שאינו רואה עוד את הקורה, כי אם את הכוח האלוקי הפועל בה. אמנם היתה זו קורה שתפסה מקום גשמי והעמידה את התקרה, את הבית וכו', אך הוא ראה בקורה את הכוח הפועל (ולא את הכוח הפועל כשלעצמו, אלא כפי שהוא מתגלה בנפעל).
- ונמצא, שהעניין הגשמי שלו, עניין האכילה ושתייה, הוא אצלו לא יותר מאשר דבר טפל ועניין של לבוש.
- מזה מובן, שכאשר נוטלים ממנו את הדבר הטפל ונשאר הדבר העיקרי, אי-אפשר לקרוא לזה בשם מיתה, מכיוון שדבר זה שייך לומר רק על מי שחייו היו קשורים עם הדבר הגשמי שבגוף והגשמיות בעולם. אבל אצל הצדיק, הלוא גם בשעה שהיה נשמה בגוף היה זה אמנם גוף התופס מקום, אך אצלו לא היה הגוף עיקר, אלא הרוחניות שבזה; רק הלבוש החיצוני היה לבוש גשמי. לכן, כשפשט לבוש אחד ולבש לבוש אחר, אין זה חיסרון בחיות שלו. ממילא "יעקב אבינו לא מת".
- וכשיש קושיה: הרי "ספרו ספדניא וחנוטו חנטיא וקברו קבריא"? - המענה הוא: את כל הפעולות האלו עשו בגשמיות של גופו, שאצל כל אדם אחר, אפילו יהודי, כשנמצא בעולם הזה, זהו עיקר חייו (ייתכן שחייו

- 1 הגשמיים הם מתוך כוונה "לשם שמים", ולמעלה מזה "בכל דרכיך דעהו", אבל גם אז הוא 'תופס' רק את
2 הגשמיות (שבדבר) - מה שאין כן אצלו, שגם בחייו בעלמא-דין, היו אלה חיים רוחניים.
- 3 ואע"פ שמידותיו אלה, אהבה, יראה ואמונה, היו מידות גשמיות, שהתלבשו בגוף גשמי - שזהו מתנאי
4 המצווה, כנ"ל - הרי גם אז היתה הגשמיות טפל והרוחניות עיקר. וכשעיקר החיות נשאר אצלו ונלקחה החיות
5 הטפלה שבו, אין לומר עליו ש"מת", אלא - "לא מת"!
- 6 ד. אמנם על זה מוסיפים, שהדבר קשור עם "זרעו". מנין הראיה שאצלו היו חיי - בשעה שהיה כאן בעולם
7 - באופן שהרוחניות היתה העיקר והגשמיות טפל? זאת אפשר לדעת כאשר בוחנים אם "זרעו בחיים" אם לאו.
8 ייתכן שיהיה צדיק - אך לא בדרגה כמו שמבואר באגרת הקודש שילמד כל ימיו תורה ויקיים מצוות, אך
9 זה לא ישנה את גשמיותו שתתהפך לרוחניות. בשעה שלומד, שקוע הוא בתורה, אך בשעה שהוא אוכל מאכל
10 גשמי - וכמובן, עם ברכה ראשונה ואחרונה - מרגיש הוא בשעת מעשה לא רק את הטעם של הניצוץ האלקי
11 שבו, אלא גם את הטעם הגשמי שבו. והוא מרגיש זאת באופן שהטעם הגשמי תופס אצלו מקום, ועד כדי כך,
12 שייתכן שיבלבלו אפילו לעניין הברכה: אם המאכל לא היה ערב לחיכו, נעשה אצלו "בלבול" (ספק) בנוגע
13 לברכה!
- 14 נמצא, שאמנם היו לו חיים רוחניים, אך גם חיים בשריים, והם היו אצלו כשני דברים. ומכיוון שיש לו חיים
15 בשריים שמבלבלים לנשמה, אי-אפשר לומר שאצלו עניין זה לא תופס מקום ולא היתה זו מיתה - שכן, גם
16 אם אין כאן "קטלא כולה" [מיתה שלמה], יש כאן "קטלא פלגא" [מיתה למחצה].
- 17 אבל "יעקב אבינו לא מת" - כשם שזרעו בחיים כך גם הוא בחיים. אין זה אפילו "קטלא פלגא"! וההוכחה
18 לזה: "זרעו בחיים"!
- 19 העובדה שהתמסר לגמרי ליהודי שני מוכיחה, שאצלו לא תפסה הגשמיות מקום כלל, שלכן יכול היה לפעול
20 גם בזולת שיהיה בבחינת "זרעו בחיים".
- 21 וכפי ש"ק רבנו הזקן מביא בתניא בפרק לב, שאי-אפשר להגיע לקיום אמיתי של "ואהבת לרעך כמוך",
22 אלא כשהנשמה אצלו היא עיקר והגוף טפל. רק אז ייתכן "ואהבת לרעך כמוך".
- 23 אלא שהמבואר בתניא הוא על אהבת ישראל באופן של "כמוך", בכ"ף הדמיון, דהיינו שאין זה חיי של
24 ממש. אך בשעה שאצלו הגוף אינו אפילו בבחינת טפל, אלא שאינו כלל מציאות בפני עצמו, ואין הוא אלא
25 כלי שדרכו אפשר לבצע את מה שהנשמה רוצה בעולם הזה, שלכן היא זקוקה ליד ורגל גשמיות ולרמ"ח איברים
26 גשמיים - אזי כשהוא מקיים את "ואהבת לרעך כמוך", אין זה רק שהוא נותן לזולתו משלו וגם אצלו נשאר
27 משהו ["כמוך"], אלא הוא מתמסר לגמרי לזולת, עד כדי כך שאת חיותו הוא מחדיר וקובע ב"זרעו".
- 28 ה. והוראה זו למדים אנו מנשיאי חב"ד, החל מכ"ק רבנו הזקן ועד לבעל ההלילולא: עצם העניין של עשיית
29 טובה ליהודי הוא הלכה בשו"ע, ולא זה הוא חידושה של תורת החסידות. החידוש של שיטת החסידות הוא -
30 שהוא מוותר על טובת עצמו, ומעמיד עצמו בסכנה כדי לעשות טובה ליהודי שני. כידוע פירוש הגמרא ב"חסיד"
31 (נדה יז ובתוס' שם).
- 32 כשהוא מוסר את נפשו באופן זה, אזי מסוגל הוא לפעול על יהודי שני שיהפוך להיות "בחיים", ועד שאפשר
33 לומר על אותו יהודי שהוא "זרעו".
- 34 לכאורה, כיצד יכול אדם להחיות את זולתו, והרי נאמר במדרש, ש"מתכנסין כל באי עולם אינן יכולין לברוא
35 אפילו כנף של יתוש" (ולפי גירסה אחרת "אפילו יתוש אחד")? - והמענה הוא, כיוון שזהו "זרעו", והרי הוא
36 המקור והסיבה לחיותו של זה.
- 37 הכלל הנ"ל, שכל באי עולם אינם יכולים לברוא שום בריאה, הוא רק כשהם עומדים במציאותם בתור
38 נבראים. אך אם הם "דומים לבוראם", היינו שהוא כשלעצמו אינו מציאות, והרי הוא שליח של בורא העולם
39 בלבד, אזי בורא העולם עושה בריאה באמצעותו ועל-ידו.
- 40 דבר זה אפשרי - כמבואר בתניא - רק אם הוא בטל במציאות ממש. ומכיוון שהשפעה זו צריכה לבוא
41 בפועל אצל יהודי שני ולעשותו "חי", לא די שהביטול במציאות שלו יהיה בכוח, אלא הביטול צריך להיות
42 בפועל.

ולכן, כאשר רואים שמתהלך יהודי שהחיות שלו היא בתורה ומצוות, נראה בזה במוחש שאין זה אלא משום שהוא "זרעו" של יהודי פלוני.

וכאן מתעוררת השאלה: יהודי זה חי בין גויים, ויש בו כל העניינים שבאים מצד היצר הרע, הנפש הבהמית והעולם; איך אפשר שהשני יעשהו "חי", והרי "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים" - אם הקב"ה כביכול אינו יכול לעשות זאת, ודאי שיהודי שני לא יוכל?

והמענה הוא: אין הדבר כן. יהודי שני יכול לעשות זאת, כי זוהי מצוות "ואהבת לרעך כמוך". אם צריך לתת ליהודי את צרכיו בגשמיות כדי להחיות את נפשו ויש להתאמץ בזה עד מסירת-נפש, ודאי שצריך למסור את הנפש כדי להחיותו ברוחניות. כשהוא ניגש ליהודי שני, תוך כדי כך שהוא "מניח את עצמו על הצד" לגמרי - כמבואר בגמרא בפירוש "חסיד" - אזי ביכולתו "לעשות" יהודים, יהודים חיים. ומדוע הם חיים? משום שהם "זרעו".

ו. ולענייננו:

כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, בחיים חיותו בעלמא-דין, מסר את נפשו להחיות יהודי שני. ואף שע"פ דין "חיין קודמין" - לא התעסק בשקלא וטריא ע"פ דין, אלא מסר את נפשו עבורו, ולא כעניין נוסף וטפל, אלא במסירות-נפש וכו'.

אופן כזה לא יכול היה להיות אלא אצל מי שבהיותו נשמה בגוף, לא רק שחייו הבשריים לא היו עיקר, אלא לא היו אפילו בגדר "טפל". לגביו לא היתה זו מציאות כלל, אלא רק ככלי - "כגרזן ביד החוצב", שע"י היר, הרגל והאיברים הגשמיים, אפשר לעשות ולבצע את השליחות שצריכה להתבצע בעולם.

כידוע הסיפור שסופר פעם באריכות, על נסיעתו לעיר פטרבורג בזמן ה'צאר', נסיעה שהיתה כרוכה אז במסירות-נפש ממש, וכל זאת על ספק, שמא יצליח להסיר גזירה שנגזרה על יהודים.

על אחת כמה וכמה, ו'במידה טובה - מרובה', במשך שנות נשיאותו במדינה ההיא. היו שנים שבהם העבודה בכל יום וכל היום היתה כרוכה במסירות נפש בפועל, בסכנת נפשות ממש. ומה היתה התועלת מכל זה עבור הרבי? הרי אם היה יושב בחדרו לעצמו ולומד, לא היה איש נוגע בו לרעה. קיום המצוות בהידור לעצמו, גם הוא לא היה מפריע לאיש. אבל תכלית כל מעשיו היתה, להעמיד דור שיהיה דור חי, ועל זה הוא מסר את נפשו. ואכן, הדבר הצליח בידו, שהם נעשו "זרעו בחיים".

לפיכך, כשרואים ש"זרעו בחיים", זו ההוכחה ש"הוא בחיים". מה שנטלו ממנו - זהו רק הלבוש הגשמי, ומבחינת הלבוש - הרי ניתן לו לבוש טוב יותר!

ז. וזהו הביאור בדברי הגמרא הנ"ל:

מכיוון שיעקב העמיד את "זרעו" בארץ מצרים, או מאוחר יותר בשאר הגלויות, והנה הם "חיים" - הרי זו ראייה שהמאה וארבעים ושבע שנות חייו היו חיים רוחניים. עניין זה נשאר בתקפו, ולכן "יעקב אבינו לא מת".

הגמרא יודעת ש"ספדו ספדנייא", ושזהו פסוק בחומש, וקשור עם דין וכו' וכו', אך אין מזה סתירה, כי כל זה נעשה עם הלבוש הגשמי, ולבוש זה הוחלף, על מנת שיהיה עתה בלבוש אחר.

ח. בקשר לזה מתאספים כאן יחד כמה שנים אחרי זה, אע"פ שיודעים ש"ספדו ספדנייא" וכו', מכיוון שאדרבה, כפי שמבואר באגרת הקדש, עתה סרו הגבלות הגוף. שלא כפי שהיה עד עתה, שבכדי לגשת להיכנס לחדר היו זקוקים לכמה ממוצעים וכדומה, עתה סרו הגבלות אלו.

זאת רואים כשמתאספים יחד, והנה עומדים יהודים, שהעובדה שהם חיים ברוחניות וחיים בגשמיות - שאצל יהודים קשורים שניהם יחד - אינה אלא מפני שהם "זרעו", וזוהי ההוכחה ש"אף הוא בחיים". לא "חיים" בכ"ף הדמיון, ולא "חיים" עם פשט'לאך, אלא בדיוק כפי שזרעו בחיים - כפי שיהודים אלו חיים ויכולים לפעול ו'לכבוש' את העולם - כך אף הוא בחיים גם עתה.

ט. מכאן נלמדת ההוראה והאחריות המוטלת על כל אחד:

כאשר מביטים סביב ורואים ש"זרעו" בחיים, כאן, במדינה אחרת ובכל קצווי תבל, ואף במדינה 'הידועה', ועד לאופן של מסירות נפש - יודעים מזה ש"הוא בחיים".

לקוטי שיחות פרשת חוקת כרך יג

34 וכמו כן בנדרון דידן: עיקר קיום דיני טומאה וטהרה
35 הוא בזמן שבית המקדש קיים⁹, אבל תוכן ענינם
36 בעבודה הרוחנית הוא קיים ושייך בכל זמן ומקום.

37 ועוד נקודה בזה: ההוראה ד"זאת חוקת התורה"
38 שייכת לכל אחד ואחד, גם לכגון אלו ד"לא ידעי מאי
39 קאמרי", שהרי גם הם מברכים ברכת התורה - הוראה
40 - כשקוראים פרשה זו (בתורה שבכתב)¹⁰, אבל
41 בלימוד הפרטים בתורה שבעל פה - מברכין רק
42 כשמבין הלימוד. מזה מובן אשר ההוראה לכל אחד
43 ואחד היא לא מהפרטי דינים (שהם למעלה מהשגתו
44 של האיש הפשוט), אלא מכללות הענין ד"זאת חוקת
45 התורה".

46 ג. ויובן זה בהקדים הפירוש הידוע¹¹ במה שנאמר
47 "זאת חוקת התורה" (דלכאורה הוה ליה למימר "זאת
48 חוקת הפרה"), שהמצוה דפרה אדומה יש בה תוכן
49 הנמצא ב"התורה" בכלל, וזהו "זאת חוקת התורה" -
50 זאת החוקה שבפרה שהיא החוקה דהתורה כולה.
51 ומבואר בזה בארוכה¹², דהא בהא תליא: מצוה זו
52 להיותה "חוקה" (ואפילו בערך שאר המצוות שבסוג
53 החוקים), לכן (ובזה גופא) היא כללות כל המצוות.

54 והטעם: כל המצוות מהותן הוא רצון העליון,
55 שלמעלה מבחינת חכמה וטעם. וגם המצוות שיש
56 עליהן טעם, הרי אין הענין שמהותן הוא החכמה, אלא
57 שרצון העליון ברוך הוא נמשך ונתלבש בבחינת חכמה
58 וטעם, אבל מהותן העצמי, גם לאחר ההתלבשות, הוא
59 רצון העליון¹³.

60 ולכן קיומן של כל המצוות - גם אותן המובנות על
61 פי טעם ודעת - צריך להיות באופן זה דוקא: צריך
62 לקיימן לא מפני שהשכל והדעת מחייבן, אלא (כנוסח
63 ברכות המצוות) מפני ש"צווננו" - מפני שכן גזר רצון
64 העליון.

65 וזוהי כוונת הכתוב "זאת חוקת התורה": עם
66 שהמצוות נחלקות בדרך כלל לג' סוגים, חוקים עדות

1 א. בהמשך למה שנאמר בריש פרשתנו "זאת חוקת
2 התורה", מביא במדרש¹ הפסוק² "מי יתן טהור
3 מטמא", וממשיך בכמה דוגמאות בעניני טומאה שאנו
4 מוצאים בהם דבר והיפוכו [בהרת כגריס באדם טמא,
5 פרחת בכולו טהור³. ועוד] ומסיים: מי צוה כן מי גזר
6 כן לא יחידו של עולם. . אמר הקב"ה חוקה חקקתי
7 גזרה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי.
8 ומדהביא במדרש כמה ענינים חוקיים שבטומאה
9 וטהרה בחדא מחתא עם החוקה (דפרשתנו) דפרה
10 אדומה⁴, ובהמשך למה שנאמר "זאת חוקת התורה",
11 שמע מינה שהמדרש מפרש שב"זאת חוקת התורה"
12 נרמז (לא רק) החוקה דפרה אדומה, אלא גם))
13 ה"חוקה" שבכללות ענין הטומאות וטהרתן, שהיא
14 "צד השווה" שבכל הדוגמאות - כולל גם ענין פרה
15 אדומה.

16 היינו, שה"חוקה" דפרה אדומה היא לא רק הגזירה
17 שבפרטי דיני הפרה, אלא גם הגזירה שבענין הכללי
18 דהטומאה וטהרתה הבאה על ידי הפרה - וכמאמר
19 חז"ל⁵ "לא המת מטמא ולא המים מטהרין אלא אמר
20 הקב"ה חוקה חקקתי כו' דכתיב זאת חוקת התורה".

21 ובכללות יותר ובלשון הרמב"ם⁶: דבר ברור וגלוי
22 שהטומאות וטהרות גזירות הכתוב הן ואינן מדברים
23 שדעתו של האדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים.

24 זאת אומרת, עם היות דב"זאת חוקת התורה"
25 המדובר הוא בשייכות לטומאת מת וטהרתה,
26 וכפשטות הכתובים, הרי זה בא לרמז גם על החוקה
27 שבכללות הענין דטומאה וטהרה.

28 ב. ידוע, שכל ענין שבתורה יש בו הוראה בעבודת
29 כל אחד ואחד מבני ישראל בכל מקום ובכל זמן,
30 וכהלשון⁷ "והתורה היא נצחית". וגם המצוות ודיני
31 התורה שנוהגים רק בזמן שבית המקדש קיים כו', הרי
32 זה רק בנוגע לקיומן בגשמיות, אבל ברוחניות גם
33 מצוות אלו הן למעלה מהגבלות דזמן ומקום⁸.

(1) תנחומא פרשתנו ג. במדב"ר, יל"ש ריש פרשתנו.

(2) איוב יד, ד.

(3) מקומות שבהערה 1 - מנגעים פ"ח מ"ב.

(4) ד"העוסקים בפרה כו' מטמאין בגדים היא גופה מטהרת בגדים

(מקומות שבהערה 1 - ממשנה ופרה פ"ד מ"ד).

(5) תנחומא שם ח. במדב"ר פי"ט, ח. יל"ש שם.

(6) סוף הל' מקואות.

(7) תניא רפי"ז.

(8) ראה גם לעיל ע' 16.

(9) ראה לקו"ש כרך ג' ע' 985 ובהנסמן שם.

(10) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב בסופו.

(11) אדה"ז בלקו"ת ריש פרשתנו. וראה גם אוה"ח כאן.

(12) ראה בארוכה לקו"ש כרך ד' ע' 1056 ואילך (ובהנסמן שם).

כרך ח' ע' 129 ואילך.

(13) כי הרצון גם כשיש עליו טעם נשאר במהותו ובפשיטותו (ראה

ד"ה ואני תלתי תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב - קונטרס כז). ועייג"כ

אגה"ק סי"ט (קכב, א)).

1 ומשפטים¹⁴, הרי מהותן העצמית של כל מצוות התורה
2 - גם הסוגים דעות ומשפטים - היא "חוקה": ולא
3 עוד אלא שכולן הן בבחינת "זאת חוקת (התורה)" -
4 החוקה דפרה אדומה שאפילו שלמה החכם מכל אדם
5 אמר על זה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני¹⁵ -
6 למעלה לגמרי מגדר החכמה.

7 ד. מצד ענין זה (רצון וחוקה) שבמצוות - מצינו
8 כמה וכמה דברים שהם בשווה בכל המצוות ועד
9 שאמרו חז"ל¹⁶ לא תהא יושב ושוקל במצוותיה של
10 תורה כו':

11 מבואר בכמה מקומות¹⁷ ההפרש בין כח הרצון
12 לכח החכמה (ובכלל - הכחות הפנימיים של האדם):
13 החכמה באה בהתחלקות "הן בהתחלקות כללי דאין
14 שכל אחד דומה לחבירו, והן בהתחלקות פרטי בכל
15 השכלה גופא שבאה דוקא בריבוי פרטים, והרצון אינו
16 בבחינת התחלקות, לא בהתחלקות כללי ולא
17 בהתחלקות פרטי, והיינו דלכד זאת שאין בו התחלקות
18 בפרטי הענינים¹⁸, שבכל פרט של הדבר שרוצה בו
19 הוא בשווה, "כמו כן אינו מתחלק בהתחלקות כללי
20 בהענינים שהרצון בהם דנאמר שבדבר זה הרצון הוא
21 באופן כך ובדבר זה הרצון הוא באופן כך, כי אין
22 הרצון משתנה לפי אופן הענינים שהרצון בהם"¹⁸.

23 ועל דרך זה הוא במצוות התורה דלהיותן רצון
24 העליון, אין בהם התחלקות. ולכן "לפעמים מקצת
25 מהמצוה אינו כלום ולפעמים חלק מהמצוה היא
26 ככולה"¹⁹.

27 ה. והנה נקודה זו מתבטאת בכללות הדין דטומאה
28 וטהרה (וכנ"ל (סעיף א) ד"זאת חוקת התורה" קאי
29 (גם) על כל הטומאות והטהרות):
30 (א) מן התורה אי אפשר שהטומאה תחול רק על
31 מקצת הגוף²⁰; אם נגע האדם (באחד מאבריו) בדבר
32 המטמא, נטמא על ידי זה כל הגוף.

(14) לשון הכתוב ואתחנן ו, כ (בשינוי סדר). וראה רמב"ן וספורנו.
מפרישי ההגדה בשאלת בן חכם. בחיי ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(15) במדבר"ר פ"ט, ג. ויש"נ.

(16) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. יל"ש יתרו רמז חצר. ועוד.

(17) ראה ד"ה ואני תפלתי שם. ד"ה אגורה באהלך תרצה" (סה"מ
קונטרסים ח"ב - קונטרס טז). וראה גם ד"ה ועתה יגדל תרסה.
ועוד.

(18) ד"ה ואני תפלתי שם.

(19) ד"ה השמים כסאי תרס"ח (המשך תרס"ו ע' תקכב).

(20) טומאת ידים כו' הוא רק מד"ס (רמב"ם הל' אבות הטומאה
רפ"ח. הל' מקואות רפ"א) דשלמה תיקן נט"ו וכו' (שבת יד, ב.
עירובין כא, ב).

33 (ב) האדם נטמא על ידי נגיעה כלשהי בהטומאה,
34 היינו רק שייכות חיצונית ושטחית להדבר המטמא -
35 ובכל זאת נטמא הוא על ידי זה באותו התוקף שהוא
36 נטמא באכילתו דבר טמא²¹.

37 (ג) בעומק יותר: בנגיעה זו עצמה - אין נפקא מינה
38 בין שנגע בה במזיד, או בשוגג, או אפילו באונס -
39 ד"רחמנא פטרי"²².

40 זאת אומרת, לא רק נגיעה כלשהי בגשמיות, אלא
41 אפילו כשגם ברוחניות לא היתה זאת כי אם "נגיעה"
42 של שייכות רחוקה מאד - שהרי היתה שלא ככוונתו
43 או גם היפך רצונו - בכל זאת נטמא על ידה.

44 (ד) גם התוצאה של הטומאה בה נטמא האדם,
45 מוחלטת היא (בנוגע לשייכותו לקדושה): אין
46 הטומאה גורמת בו רק חסרון פרטי בשייכותו
47 לקדושה, אלא שהוא יוצא על ידי זה, נפסקה כל
48 שייכותו הגלויה לענינים שבקדושה זו - אסור לאכול
49 דבר קודש²³ (דבר של קודש אין יכול להיות דם ובשר
50 כבשרו): ועוד יותר "ואל המקדש לא תבא"²⁴.

51 והטעם לכל זה: בענין הטומאה וטהרה מאיר רצון
52 העליון בגילויו²⁵, ולכן נראה וניכר בהם בגלוי העדר
53 החילוק והשינוי בין רב למעט: אין הפרש מצד אופן
54 שייכות האדם להטומאה, שגם על ידי שייכות חיצונית
55 (הן בגשמיות - נגיעה בעלמא, והן ברוחניות - אפילו
56 לאונסו) להדבר-טומאה, הרי הוא נטמא לגמרי (הן
57 בגשמיות - כל גופו כאחד, והן ברוחניות - הפסק
58 שייכות גלויה לקדושה).

59 ו. ענין הנ"ל בעבודת כל אחד ואחד:
60 אמרו רז"ל¹⁶ "לא תהא יושב ושוקל מצוותיה של
61 תורה", "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה"²⁶ - דעל
62 האדם להיות זהיר בכל מצוה ומצוה בשוה.

63 ואף שיש מקום לטעון: איך יתכן שיזהר בדקדוק
64 קל של דברי סופרים באותה הזהירות שיש לדקדק
65 ב"חמורה שבחמורות"? והרי האי-זהירות ב"דקדוק
66 קל" (בדברי סופרים גופא) היא "נגיעה" לבד ברע,
67 ואין שייד לדמותה להאי-זהירות ב"חמורות

(21) ראה לקר"ת שה"ש ט, ג.

(22) ב"ק כח, ב. ויש"נ.

(23) כמש"נ (תזריע יב, ד) "בכל קודש לא תגע" אזהרה לאוכל כו' (פרש"י מיבמות עה, א).

(24) תזריע שם.

(25) בלשון החסידות: ענין הטומאה וטהרה הוא בחי' מקיפים
(לקו"ת תבא מג, ג. וראה גם לקר"ת שה"ש שם).

(26) אבות פ"ב מ"א.

1 שבחמורות? והרי חילוק זה ד"קלות" ו"חמורות"
2 נאמר בתורה שהיא תורת אמת.

3 ולזה באה ההוראה מענין הטומאה: מצד בחינת
4 טעם ודעת שבמצוות יש חילוקי מדרגות במצוות
5 (חוקים עדות ומשפטים; קלות וחמורות); מצד מהות
6 המצוות, שהוא רצון העליון, אין בהן חילוקים.

7 ובעבודת האדם המקיים את המצוות: "לפי ערך
8 וחילוקי בחינת הפגם בנפש כו' כך הם חילוקי בחינת
9 המירוק והעונש כו'" 27 (ועל דרך זה לענין שכר מצוה
10 כו' 28), אבל מצד נקודה העיקרית של המצוות, שעל
11 ידי קיומן של המצוות נעשה (מצוה מלשון) צוותא
12 וחיבור 29 עם הקב"ה, הרי זה בכל המצוות 30; ולכן גם
13 "נגיעה קלה" בדבר שהוא היפך רצון העליון נוגעת
14 היא לכללות התקשרותו באלקות 31.

15 ז. הוראה הנ"ל שייכת - ובמילא גם נדרשת - מכל
16 אחד ואחד, גם מהפשוט שבפשוטים [ולכן באה
17 הוראה זו מכללות הנושא דיני טומאה וטהרה (ולא
18 מהפרטידינים שבזה) - כי שייכת היא גם לאלו ד"לא
19 ידעי מאי קאמרי" (כנ"ל סעיף ב):

20 הרגש הנ"ל בקיום המצוות - שגם זהירות בדקדוק
21 קל הוא דבר הנוגע לכללות התקשרותו באלקות - בא
22 מצד עצם הנשמה שלמעלה מבחינת טעם ודעת 32.
23 וכפתגם הידוע 33: יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות
24 נפרד מאלקות, והרגש זה הוא אצל כל אחד ואחד מבני
25 ישראל 34.

26 ואף שאי אפשר, כמובן, לעמוד בדרגא זו - שתאיר
27 אצלו בגלוי התקשרותו להקב"ה מצד עצם נשמתו -
28 במשך עבודתו כל השנה ובמשך כל היום, שהרי
29 עבודת ה' היא באופן מסודר דוקא -

30 כשמעורר זה בנפשו בזמנים מיוחדים בשנה (ומהם
31 - כשקוראים פרשה זו בתורה, שאז הוא על דרך
32 "העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה"), ורישומו
33 ניכר בעבודתו שעל פי טעם ודעת במשך כל השנה
34 וכל היום, אז מרגיש גודל החומר והחסרון בנגיעת
35 משהו בדבר בלתי רצוי.

36 ח. הוראה הנ"ל ישנה גם בעבודת האדם עם
37 הזולת:

38 כשמתעסק לקרב את לבן של בני ישראל לה'
39 ולתורתו ומצותיו, יתכן ויהרהר בלבו שאם יעלה בידו
40 לפעול על הזולת שיזהר במצוות חמורות, או כללות
41 התורה ומצוותיה דיו. ואין הכרח שישתדל
42 בהשתדלות הגדולה והרבה שיהי' הזולת נזהר גם
43 בדקדוק קל של דברי סופרים עד מיצוי הנפש.

44 ועל זה באה המענה הנ"ל:

45 כשם שהוא בצד הבלתי־רצוי, דעל ידי נגיעה קלה
46 בדבר רע הרי זה עלול לפגוע חס ושלום בכללות
47 ההתקשרות להקב"ה: על דרך זה הוא בצד הטוב:
48 יתכן, שעל ידי שיפעול על הזולת זהירות בענין של
49 תורה ומצוות שהוא בבחינת "נגיעה" קלה, יוצאו על
50 ידי זה ממצבו בעומק תחת, ויעלהו מעלה מעלה, עד
51 לעומק רום 35.

(משיחת שבת פרשת צו, פרשת פרה, תשל"ג)

(27) תניא פכ"ד בהגה"ה.

(28) ראה בארוכה לקו"ש כרך ד' (פרקי אבות) ע' 1191 ואילך.

(29) לקו"ת בחוקתי מה, ג.

(30) וכלשון ברכת כל המצות: אשר קדשנו במצותיו וצונו.

(31) ראה תניא פכ"ד. קונט' ומעין מ"ג פ"ג ואילך. ובכ"מ.

(32) וראה בלקו"ש שבהערה 12 שזהו התיווך עם הפי' (לקו"ת ריש פרשתנו. וראה גם בחיי שם. וראה גם שם ר"פ בחוקתי) ב"זאת חוקת התורה" - שהוא מלשון חקיקה, כי ענין החוקים בא מצד בחי' חקיקה בנפש - עצם הנשמה.

(33) היום יום ע' עג (כה תמוז).

(34) ראה תניא פי"ח ואילך. ובכ"מ.

(35) ראה ד"ה השמים כסאי תרס"ח (הובא לעיל ס"ד): ולפעמים חלק מהמצוה היא ככולה כו', עיי"ש. ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 366 ואילך.

תפלת מנחה

יצחק ירנן

יצחק — הוא בחינת גבורות.

וכן זמרה היא גבורות, כי הלויים, גבורה, היו משוררים ומזמרים בפה ובכלי. ורננא הוא ברמשא⁹, כי לילה וחשך הוא בחינת גבורות.

(תורת לוי יצחק עמ' נד)

יעקב ובניו ינוחו בו

ביעקב דוקא אומרים ובניו, על דרך מאמר רז"ל¹⁰ מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים (וינוחו בו), אף הוא בחיים.

(תורת לוי יצחק עמ' יא)

צדקתך כהררי אל . . וצדקתך אלהים עד מרום . .
צדקתך צדק לעולם¹¹

שלש פעמים צדקתך - הם כנגד שלשה צדיקים שנסתלקו במנחת שבת¹², שכולם הם בקו האמצעי.

יוסף — יסוד.

משה — דעת¹³.

דוד — מלכות.

והנה, יוסף ודוד נסתלקו ועלו לדעת, בחינת משה; אך משה, דעת עצמו, נסתלק ועלה לכתר.

לפי זה יובן מה שעל יוסף ודוד נאמר צדקתך, ועל משה נאמר וצדקתך, בתוספת ו'.

צדקתך — גימטריא חכמ"ה בינ"ה דע"ת. והיינו דעת, הכולל ומחבר חכמה ובינה¹⁴, כי דעת פירושו חיבור¹⁵. והוא מה שיוסף ודוד עלו לדעת.

וצדקתך — גימטריא כת"ר. והוא מה שמשה עלה לכתר.

זהו שבוצדקתך כתיב עד מרום — בחינת כתר.

(תורת לוי יצחק עמ' ו)

תפלת שחריתויפרקנו מצרינו¹פורקן, שהוא ענין פדיון — הוא במלכות².

פורקנין — גימטריא מלכו"ת.

ושרש המלה הוא פרק, פ"ר ק':

פ"ר — היינו ה' גבורות מנצפ"ך, מספר פ"ר,

שהמלכות נבנית מהן.

ק' — הגבורות מתלבשות בק' אדנים, מלכות³.ותורה שבעל פה, מלכות⁴, מחולקת לפרקים.

פדיון — הוא בחינת סור מרע, כי השבוי סר ונבדל

ממי שהיה אצלו בשביה. ומצות לא תעשה, שמור, היא במלכות.

ויניקת פרעה היא ממלכות, כמו שאמר פרעה⁵

וכל הבת תחיון, לכן הפדיה וההצלה ממצרים נקראת

פרק.

מצריים — מספרו פר"ק.

ופרק פירושו גם עצם המפרקת שבאחורי הגרון,

ופרעה והמצרים יניקתם מאחורי הגרון⁶.

(הערות לזהר ב עמ' קנד)

סדר קריאת התורה

שבת היא מלועק ורפואה קרובה לבוא

היינו ששבת מביאה רפואה, וכמו שכתוב⁷ רק שבתו

יתן ורפא ירפא.

שבתו — מלשון שבת. כששבתו יתן, בחינת שבת,

אז ורפא ירפא, שמשבת נמשכת רפואה.

והכפל דרפואה, כי יש שתי בחינות שבת — שבת

דמעלי שבתא, ושבת דיומא⁸.

(תורת לוי יצחק עמ' ט)

(1) תהלים קלו, כד.

(2) עיין מאורי אור מערכת פדיון ופדה.

(3) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת פקודי.

(4) הקדמת תיקוני זהר (פתח אליהו).

(5) שמות א, כב.

(6) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת וישב.

(7) משפטים כא, יט.

(8) זח"א ה, ב.

(9) זח"א רכט, ב. וראה לקוטי תורה להאריז"ל תהלים פט.

(10) תענית ה, ב.

(11) תהלים לו, ז. עא, יט. קיט, קמב.

(12) זח"ב קנו, א. שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סי' רצב, ה.

(13) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת שמות.

(14) תניא אגה"ק סט"ו בסופו.

(15) תניא פ"ג.

יום ראשון א' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, פרק י אך מכל מקום... עד עמ' 174, אתכסיאת כו'.

44 מִיָּחַד עִמּוֹ – עִם הַשֶּׁמֶשׁ, בְּתַכְלִית הַיְּחִיד, כִּי אֵין שָׁם – בגוף
45 הַשֶּׁמֶשׁ, רַק עֵצֶם אֶחָד שֶׁהוּא גּוֹף הַמְּאֹר הַמְּאִיר, – אֵין מְקוֹם
46 לוֹמַר, שִׁישְׁנָם שֵׁם שְׁנֵי דְבָרִים – ה"מאור" עֲצֻמוֹ, וְה"אור" הַבָּא מִן
47 הַמְּאֹר, אֲלֵא שֵׁם קִיִּים דְּבַר אֶחָד בְּלֹבֵד – וְהוּא ה"מאור", כִּי הָיִינוּ
48 וְהָאֹר – הֵם, שָׁם – בְּגוֹף
49 הַשֶּׁמֶשׁ, עֵצֶם אֶחָד מִמֶּשׁ
50 עִם גּוֹף הַמְּאֹר הַמְּאִיר,
51 וְאֵין לוֹ – לַיּוֹם, שֵׁם
52 מְצִיאוֹת כָּלֵל בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ.
53 – כְּלוּמַר: לְכַאֲרֵה, לְמִרּוֹת
54 שְׁדַּבֵּר בְּרוּר הוּא, שְׁבִגּוֹף
55 הַשֶּׁמֶשׁ יִשְׁנוּ בּוֹדָאֵי אֹר
56 הַשֶּׁמֶשׁ – שְׁהֵרִי כִּיּוֹן שְׁאוֹר
57 הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּפַשֵּׁט לְמַרְחָק רַב
58 כְּזֶה עַד שֶׁהוּא מְאִיר אֶת
59 הָאֲדָמָה, וְדָאֵי הַדְּבַר שֶׁהוּא
60 נִמְצָא גַם בְּשֶׁמֶשׁ עֲצֻמָּה –
61 אֲלֵא, יְחִידוֹ שֵׁם הוּא בְּאוֹפֶן
62 שֶׁהוּא כּוֹלֵו מְאוּחָד עִם
63 ה"מאור" עֲצֻמוֹ, וְאֵי אֲפֻשֶׁר
64 לְצִיֵּן אוֹתוֹ שֵׁם בְּשֵׁם "אור"
65 ו"זִי", שְׁכֵן, שֵׁם אֵין הוּא
66 מְצִיאוֹת לְעֲצֻמוֹ כֹּל – שֵׁם
67 קִיִּים בְּמְצִיאוֹת רַק ה"מאור"
68 וְהַמְּקוֹר שֶׁל הָאֹר.³
69 וְכִדְבָרִים הָאֵלֶּה מִמֶּשׁ, –
70 אוֹדוֹת יְחִידוֹ שֶׁל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ
71 כִּשְׁהוּא נִמְצָא בְּמְאֹר עֲצֻמוֹ,
72 וְיֻתֵּר מִזֶּה, – כְּלוּמַר: יוֹתֵר מְאִשֶׁר הוֹסֵבֵר בְּקֶשֶׁר לְיְחִיד וְאִיְחָד אֹר
73 הַשֶּׁמֶשׁ עִם ה"מאור", הֵן מְדוּתָיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא וְרִצּוֹנוֹ
74 וְחֻכָּמָתוֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת – "סְפִירוֹת" עוֹלָם הָאֲצִילוֹת בִּיחּוּדָם, עִם
75 מְהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ – שֶׁל הַקְּב"ה, כְּבִיכּוֹל, הַמְּתַלְבֵּשׁ בְּתוֹכָם –
76 מְהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ כְּבִיכּוֹל הַמְּתַלְבֵּשׁ בְּתוֹךְ ה"סְפִירוֹת", וְהַתִּיַּחַד
77 עִמָּהֶם בְּתַכְלִית הַיְּחִיד, – שְׁכַךְ וְיֻתֵּר מִכֶּךָ – הוּא לְמַשֵּׁל יְחִידוֹ שֶׁל
78 אֹר הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַשֶּׁמֶשׁ, בְּשַׁעֲהָ שֶׁהָאֹר נִמְצָא בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ, מְאִחֵד
79 שְׁנִמְשָׁכֵנוּ וְנִאֲצָלוּ – ה"סְפִירוֹת", מֵאֵתוֹ יְתִבְרָה, עַל דְּרָךְ מִשְׁלַל
80 בְּדֶרֶךְ הַתְּפַשְׁטוֹת הָאֹר מִשְׁמֶשׁ. אֵךְ – בִּיחֹס ל"סְפִירוֹת"
81 וְלִמְאֲצִילָן בְּרוּךְ הוּא, הֵרִי זֶה לֹא מִמֶּשׁ בְּדֶרֶךְ זֶה, – כְּפִי שֶׁהִדְבַּר
82 הוּא בְּאוֹר הַמְּתַפְשֵׁט מִהַשֶּׁמֶשׁ, רַק בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה וְנִפְלְאוֹהָ
83 מִהַשְׁתַּנְּתוּ, כִּי גִבְהוֹ דְּרָכָיו – שֶׁל הַקְּב"ה, מְדַרְכֵינוּ.⁴ וּמִכָּל מְקוֹם,
84 – לְמִרּוֹת שֶׁזֶה בְּאוֹפֶן נִעְלָה בְּיוֹתֵר מְאִשֶׁר אֲצֵל הָאֲדָם, בְּכָל זֹאת, כִּדִּי
85 לְשִׁבְךָ הָאֵזֶן, נִשְׁמָע וְנִתְבּוֹנֵן מִמֶּשֶׁל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ, הַמִּיָּחַד וּבְמִלָּה
86 בְּמְקוֹרוֹ, וְאֵינוֹ עוֹלָה – הָאֹר בְּהִיּוּתוֹ בְּשֶׁמֶשׁ עֲצֻמָּה, בְּשֵׁם כָּלֵל

1 פֶּרֶק י. בְּסוֹף הַפֶּרֶק הַקּוֹדֵם, פֶּרֶק ט', הַסְבִּיר רַבְּנוּ הוֹקֵן, שְׂכִיּוֹן שֶׁהִקְבִּה
2 לְמַעֲלָה אֵין קֶץ מִחֻכְמָה, שְׂכָל וְהִשְׁגָּה, לְכֵן גַּם הַיְּחִיד – שֶׁהוּא בְּרוּךְ-הוּא
3 מְאוּחָד עִם הַסְפִּירוֹת וְהַמְדוּת שְׂבַעֲוֵלִים הָאֲצִילוֹת (שְׁלִמּוֹת שֶׁהֵם עֵינֵן שֶׁל
4 מְדוּת הַחֻכְמָה וְהַמְדוּת הַחֹסֵד – הֵם בְּכָל זֹאת מְאוּחָדִים עִם אֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא
5 בְּאוֹפֶן שֶׁל "חֹד" – הוּא לְמַעֲלָה
6 מִהַשְׁגָּת אֲנוֹשׁ. וְלִכֵּן נִקְרְאוֹת
7 בּוֹדֵה הַקְּדוּשׁ, מְדוּתָיו שֶׁל
8 הַקְּב"ה, שְׁחֵן ה"סְפִירוֹת", בְּשֵׁם
9 "רִזָּא דְּמַהֲיִמּוֹתָא", סוֹד
10 הָאֲמוּנָה, שְׁהֵרִי עֵינֵי ה"סְפִירוֹת"
11 קְשׁוֹר בְּאֲמוּנָה, שֶׁהִיא לְמַעֲלָה
12 מִשְׂכָּל וְהִשְׁגָּה.
13 אֵךְ מִכָּל מְקוֹם, – לְמִרּוֹת
14 שֶׁה"סְפִירוֹת" הֵן לְמַעֲלָה
15 מִשְׂכָּל וְהִשְׁגָּה, הוּאֵל
16 וְדְבָרָה תּוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי
17 אָדָם, לְשִׁבְךָ אֶת הָאֵזֶן מֵהַ
18 שֶׁהִיא יְכוּלָה לְשִׁמָּע, לְכָד
19 – לְכֵן, נִתֵּן רְשׁוּת לְחֻכְמֵי
20 הָאֵמֶת – חֻכְמֵי תוֹרָה
21 הַקְּבִלָה, לְדְבַר בְּסְפִירוֹת
22 בְּדֶרֶךְ מִשְׁלַל, – בִּיאֹר כ"ק
23 אֲדָמוֹר⁵ שְׁלִיט"א:
24 "כְּשֶׁאֲנוּמְרִים "מִשְׁלַל" הֵרִי זֶה
25 מְדַגִּישׁ שְׂאִינָם אוֹתוֹ הָעֵנִן
26 (הַנִּמְשָׁל), כִּי אִם שִׁישׁ
27 דּוּגְמָא בְּשִׁיכּוֹת דְּפִרְטֵי
28 הַמִּשְׁלַל בִּינֵיהֶם – לְהַשִּׁיכּוֹת

29 בֵּין פִּרְטֵי הַנִּמְשָׁל, אֵף דְּפִרְטֵי הַמִּשְׁלַל וְהַנִּמְשָׁל אֵין כָּל עֵרֶךְ וְשִׁיכּוֹת
30 בִּינֵיהֶם (עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנִידוֹן דִּידָן אֵין עֵרֶךְ כֹּלֵל לְאוֹר וְשֶׁמֶשׁ עִם
31 הַסְפִּירוֹת וּמְקוֹרָם – כִּי אִם הַמִּשְׁלַל הוּא עַל יְחִידוֹם (שִׁיכּוֹתָם) דֶּהָאֹר
32 וְהַשֶּׁמֶשׁ שֶׁמִּקֵּיל הַזְּבִנָּה בְּהַיְּחִיד דֶּהַסְפִּירוֹת בְּמְקוֹרָם כו'). וְכִרְאוֹ –
33 הַמְּקוֹבִלִים, אוֹתֵן – אֶת ה"סְפִירוֹת", בְּשֵׁם "אוֹדוֹת", – מִשְׁלַל מְעַנֵּן
34 אֹר וְגִילּוֹי, כִּדִּי שֶׁעַל יְדֵי הַמִּשְׁלַל הוּא – מְאֹר, יוֹכֵן לָנוּ קֶצֶת עֵינֵן
35 – וְאוֹפֶן, הַיְּחִיד שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא וּמְדוּתָיו, – ב"סְפִירוֹת",
36 שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ מִשְׁלַל כְּעֵין יְחִיד אֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּתוֹךְ גּוֹף בְּדוֹר
37 הַשֶּׁמֶשׁ – כְּמוֹ שְׁאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַנִּמְצָא בְּתוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּאֵחָד
38 עִם גּוֹף הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנִּקְרָא "מְאֹר", – לֹא רַק "שֶׁמֶשׁ", אֲלֵא גַם "מְאֹר"
39 – הִיא מְקִרִינָה מִתּוֹכָהּ אֹר. כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹכָהּ: "אֶת הַמְּאֹר הַגָּדוֹל
40 וְגו'", – כְּלוּמַר: הַקְּב"ה בְּרָא אֶת הַשֶּׁמֶשׁ, הַנִּקְרָא "מְאֹר", שֶׁהִיא
41 הַמְּקוֹר וְהַשִּׁיכּוֹת לְאוֹר הַבָּא מִמֶּנָּה, וְהָיִינוּ וְהִנֵּצִינוּ הַמְּתַפְשֵׁט
42 וּמְאִיר מִמֶּנּוּ – מִה"שֶׁמֶשׁ", נִקְרָא "אֹר", כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹכָהּ: "וְיִקְרָא
43 אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם", וְכִשְׁהָאֹר הוּא בְּמְקוֹרוֹ בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ – הוּא

1. בְּרֵאשִׁית א, טז. 2. שם א, ה. 3. הֵעֵרַת כ"ק אֲדָמוֹר⁵ שְׁלִיט"א: "אֲפ"ל "אֵין וְאִפִּס" מִצֵּד הַמְּאֹר – שְׁהֵרִי מְצִיאוֹת עֵינֵן מְאֹר – מִחֻשִּׁיב
הָעֵינֵן דְּאוֹר (שֶׁשֶׁע"ז נִקְרָא מְאֹר)". 4. רָאָה יִשְׁעִיָּה נה, ט.

- 1 בפני עצמו רק שם המקור לבדו - כך - גם, כל מדותיו של
2 הקדוש-ברוך-הוא ורצונו וחקמתו, אינן עולות ונקראות - לגבי
3 הקב"ה, בשמות אלו - של מדות, רצון וחכמה, כלל אלא לגבי
4 הנבראים - בלבד, הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם למטה
5 מאצי" - בבריאה יצירה
6 ועשי' - והיינו, עליונים
7 ותחתונים, - הנבראים
8 העליונים והנבראים
9 התחתונים, שהיוותם
10 וחייתם והנהגתם שהקב"ה מהוה
11 שהקדוש-ברוך-הוא מהוה
12 ומחיה אותם ומנהיגם
13 הוא - על ידי, ברצונו
14 וחקמתו ובינתו ודעתו -
15 של הקב"ה, המתלבשות -
16 רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו
17 של הקב"ה, מתלבשות
18 במדותיו הקדושות, -
19 חסד, גבורה, תפארת וכו', הרי לגבי הנבראים, המתהווים, מקבלים
20 חיותם ומנהיגים מהקב"ה על ידי התלבשות רצונו, חכמתו, בינתו
21 ודעתו - במדותיו, נקראים הספירות והמדות בשמות חכמה, בינה,
22 דעת ומדות. בראיתא - כמו שמצינו במדרש: "בעשרה דברים
- נברא העולם: בחכמה, בתבונה ובדעת וכו', דכתיב: - ככתוב: 23
ה' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה, בדעתו תהומות 24
נבקעו וגו'". - כתוב הרי במדרש, שהתהוות העולם היא ב"עשרה 25
דברים", שהם עשר ה"ספירות", וכמאמר אליהו: - ב"פתח אליהו" 26
שבהקדמת תיקוני זהר: 27
"דאפיקת עשר תיקוני, 28
וקרינו להו עשר ספיר, - 29
אתה (ריבנו של עולם) 30
הוצאת עשרה תיקוני" והם 31
נקראים "עשר ספירות", 32
לאנהגא כהון עלמין 33
סתמין דלא אתגלון 34
ועלמין דאתגלון, - כדי 35
להנהיג בהן (בעשר 36
הספירות) את ה"עולמות 37
הסתומים" (העולמות 38
שלמעלה מהשגה), ואת 39
ה"עולמות הגלויים" (שהם 40
גלויים להשגת האדם), ובהון אתבסיאת כו'". - ובהם (ועל ידם) 41
אתה מתכסה ומסתתר מהנבראים, שלא יראו בגלוי את החיות 42
האלקית המהוה ומחיה אותם. רבנו הזקן מביא להלן דוגמא כיצד 43
נתהוה הנבראים מהמדות והספירות: 44

שער היחוד והאמונה

ואינו עולה בשם כלל בפ"ע רק שם המקור לבדו כך כל
מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו אינן עולות
ונקראות בשמות אלו כלל אלא לגבי הנבראים עליונים
ותחתונים שהווייתם וחיותם והנהגתם שהקב"ה מהוה
ומחיה אותם ומנהיגם הוא ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו
המתלבשות במדותיו הקדושות כראיתא במדרש בעשרה
דברים נברא העולם בחכמה בתבונה ובדעת וכו' דכתיב
ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות
נבקעו וגו' וכמאמר אליהו דאפיקת עשר תיקוני וקרינו
להון עשר ספיר לאנהגא כהון עלמין סתמין דלא
אתגליון ועלמין דאתגליון ובהון אתבסיאת כו'

יום שני ב' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 174, עד"מ ביום ראשון... עד עמ' פח, מדות כלל.

- 45 על דרך משל: ביום ראשון מששת ימי בראשית - נגלית מדת
46 החסד, - כפי שהיא, כלולה מכל מדותיו הקדושות, ורצונו
47 וחקמתו ובינתו ודעתו - של הקב"ה, מלבשין בה, - במדת
48 החסד, וברא בה - במדת
49 החסד, את האור במאמר
50 "יהי אור", - כי, ענין האור
51 הוא התהוות הבאה
52 מהתגלות מדת החסד,
53 והשייכות שבין "אור"
54 ל"חסד", היא בכך: שהיא
55 בחינת התפשטות
56 והמשכת האור לעולם
57 מלמעלה, והתפשטותו -
58 של האור, בעולם מסוף
59 העולם עד סופו, שהיא
60 בחינת מדת חסד; - שהרי
61 ענינה של חסד הוא: התפשטות וגילוי. רק מפני שכלולה - מדת
62 החסד, גם ממדת גבורה, - שהרי מדות וספירות (שבעולם
- האצילות) הן בהתכללות אחת בשניה, ומדת החסד כוללת בה גם
מדת הגבורה, לכן לא היה - האור שנוצר ממדת החסד, ויחני
כאור של מעלה ממש, וגם נתלבש - אור זה, בעולם היה שהיא
בחינת גבול ותכלית,
שהוא מהלך ת"ק - חמש
מאות, שנה מהארץ לרקיע
וממזרח למערב. - כל
ההגבלות הללו לא היו
קיימות אילו התהוות העולם
היתה ממדת החסד עצמה,
שהרי חסד הוא התפשטות
בלי הגבלה; אלא, מפני
שהתהוות היא מחסד כפי
שהיא כלולה גם מגבורה -
ומצד הצמצום של מדת
הגבורה, באות ההגבלות
האמורות. - אך, כיוון שביום ראשון של ששת ימי בראשית נתגלתה
ופעלה מדת החסד, נתהוה אז הנבראים שיש להם שייכות למדת

שער היחוד והאמונה

עד"מ ביום
ראשון מששת ימי בראשית נגלית מדת החסד כלולה
מכל מדותיו הקדושות ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו
מלובשין בה וברא בה את האור במאמר יהי אור שהיא
בחי' התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה
והתפשטותו בעולם מסוף העולם עד סופו שהיא בחי'
מדת חסד רק מפני שכלולה גם ממדת גבורה לכן לא
היה רוחני כאור של מעלה ממש וגם נתלבש בע"הו
שהוא בבחי' גבול ותכלית שהוא מהלך ת"ק שנה מהארץ
לרקיע וממזרח למערב וכן ביום שני נגלית מדת גבורה

5. חגיגה יב, א. - כידוע, גם ה"אגדות" שבגמרא נקראות "מדרש". 6. משלי ג, יט - כ. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הולך משנה המפורשת בעשרה מאמרות נב"ע - אלא שבמשנה מדבר מצד המל' והגילוי (מאמר - כנ"ל) שבכל ספירה וכאן הראי' צ"ל על חכ' בינה כו'". 8. ראה חגיגה יג, א.

1 החסד, המציאות של אור וכו'. וכן ביום שני – של ששת ימי
2 בראשית, נגלית מדת גבורה – כפי שהיא כלולה משאר מדות,
3 ורצונו כו', – וכן רצון, חכמה, בינה, דעת, מלובשים בה, וקרא בה
4 – והקב"ה ברא במדת הגבורה את הרקיע במאמר "יהי רקיע בתוך
5 המים, ויהי מבדיל בין מים
6 למים", – כך, שהמאמר
7 והנברא שנתהווה ממנו –
8 הרקיע – יש להם שייכות
9 למדת הגבורה, שהיא –
10 ההבדלה שברקיע, בחינת
11 צמצום וגבורות להעלים
12 מים העליונים הרוחניים
13 מים התחתונים, ועל ידי
14 זה נתגשמו – המים
15 התחתונים בהפך –
16 המים העליונים; – נעשתה
17 אם כן ההגשמה על ידי
18 צמצום והעלם, הבאים
19 ממדת הגבורה שנתגלתה ופעלה ביום שני מששת ימי בראשית,
20 ומדת חסד כלולה בה, – במדת הגבורה, כי "עולם חסד יבנה",
21 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענין של חסד". כלומר: עצם ה"יבנה"
22 של העולם הוא ביטוי של חסד וגילוי. הרי, שגם במקום שפועלת
23 מדת הגבורה, פועלת שם גם מדת החסד, שהכל – כל האמור הוא
24 כדי שתראה היבשה ואדם עליה לעבד ה'. – הרי זה ענין של חסד,
25 וכן בל. – כל שאר המדות, שעל ידם נבראו הנבראים, כל אחת

שער היחוד והאמונה

כלולה משאר מדות ורצונו כו' וברא בה הרקיע במאמר
יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים שהיא
בחי' צמצום וגבורות להעלים מים העליונים הרוחניים
ממים התחתונים ועל ידי זה נתגשמו התחתונים בהבדלם
מהעליונים ומדת חסד כלולה בה כי עולם חסד יבנה
שהכל כדי שתראה היבשה ואדם עליה לעבוד ה' וכן
כולן וז"ש אליהו בתיקונים שם לאחזאה איך אתנהיג
עלמא בצדק ומשפט כו' צדק איהו דין משפט איהו
רחמי כו' כולא לאחזאה איך אתנהיג עלמא אבל לאו
דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו
רחמי ולא מכל אינון מדות כלל:

ביום שלה. וזהו שאמר אליהו בתיקונים – ב"תיקוני זהר", שם:
"לאחזאה איך אתנהיג עלמא בצדק ומשפט כו', – להראות
כיצד מונהג העולם בצדק ומשפט וכו' – שה"ספירות" נאצלו בשביל
ענין הנהגת העולם בצדק ומשפט וכו', צדק איהו דין, – "צדק" הוא
מדת הדין והגבורה, משפט
איהו רחמי כו', – "משפט"
הוא רחמים כו', בלא
לאחזאה איך אתנהיג
עלמא, – כל זאת, כל
המדות והספירות, הן כדי
להראות כיצד מונהג
העולם, אבל לאו דאית לך
צדק ידיעא דאיהו דין, –
אבל לא שאתה, הקב"ה, יש
לך "צדק" הידוע, לנבראים,
שזהו דין, ולא משפט
ידיעא דאיהו רחמי, – ולא,
יש לך, ענין ה"משפט"
הידוע, לנבראים, שהוא רחמים, ולא מכל אינון מדות כלל: –
ולא מכל מדות אלו כלל. כלומר, "צדק" ו"משפט" מצויינים כמדות
אלו רק לגבי העולמות והנבראים, ואילו לגבי הקב"ה, הרי "לאו
דאית לך" – אצלו יתברך לא שייך צדק זה ומשפט זה, שכן, לגבי
אין מדות אלו דבר לעצמם כלל, הן מאוחדות כליל בהקב"ה עצמו,
כמו אור השמש בהיותו במאור השמש עצמו, שם אין הוא
"מציאות" כלל, אלא הוא בטל לגמרי ומאוחד בשמש עצמו.

יום שלישי ג' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פח, פרק יא והנה גם... עד עמ' 176, וסתום בלבד.

שער היחוד והאמונה

פרק יא והנה גם עשרה מאמרות ג"כ נקראו בשם
מאמרו' לגבי הנברא' בלבד כי כמו
שהמדות שבנשמת האדם כשכחות להתגלו' במעשה
הן באות מלובשות באותיות המחשבה כגון מדת חסד
ורחמים שבנשמה א"א לבא לידי התגלות בפועל ממש
כ"א ע"י שמחשב בדעתו ומהרהר מעשה הצדקה וחסד
לעשותה בפ"מ כי א"א לעשות בלי מחשבה ואם מצוה

עם המדות והספירות המאוחדות בתכלית עם הקדוש ברוך הוא.
והנה, גם עשרה מאמרות, גם כן נקראו בשם "מאמרות" לגבי
הנבראים בלבד. – "מאמר" הוא ענין של התגלות, כפי שרבונו הזקן
מפרש מיד להלן, כי כמו שהמדות שבנשמת האדם, כשכחות
להתגלות במעשה, –
בפעולה הנצרת מאותה
מדה, הן באות מלובשות
באותיות המחשבה, –
לפני שהמדה באה במעשה,
היא באה בהתלבשות
באותיות המחשבה. כגון
מדת חסד ורחמים
שבנשמה, אי אפשר לבא
לידי התגלות בפועל ממש,
– לעשות פעולה של חסד ורחמים, כי אם על ידי שמחשב –
בתחילה, בדעתו ומהרהר מעשה הצדקה וחסד לעשותה בפועל
ממש, כי אי אפשר לעשות – שום פעולה, בלי מחשבה, – וישנו

51 פרק יא. בפרק הקודם, פרק י"ד, הסביר רבנו הזקן, שהספירות, (מדותיו
52 של הקב"ה וחכמתו ורצונו) נקראות בשמותיהן, לגבי הנבראים בלבד,
53 המתהווים, מקבלים חיותם ומונהגים על ידו, ואילו לגבי הקדוש ברוך הוא,
54 אין הן נקראות בשמות "מדות", "חכמה" ו"רצון", מפני היותן מאוחדות
55 בתכלית אתו יתברך, אשר לכן
56 לא שייך לקרוא אותן בשם
57 לעצמן – כמו שהדבר באור וזו
58 השמש בהיותה במקורם – מאור
59 השמש – שאינם עולים בשם
60 להיקרא "אור", מפני שהם
61 מאוחדים שם עם המאור.
62 בפרק זה, פרק יא, יסביר רבנו
63 הזקן, שלא רק המדות
64 והספירות נקראות בשמותיהן
65 לגבי הנבראים בלבד, אלא גם "עשרה מאמרות", שעל ידם מתגלות המדות
66 והספירות להוות, להחיות ולהנהיג את הנבראים – גם הם נקראים
67 "מאמרות" לגבי הנבראים בלבד, אבל לא לגבי למעלה, כיוון שהם מאוחדים

1 אופן, שלפני התגלות המדה במעשה, עליה להתלבש לא רק
2 במחשבה, אלא גם בדיבור – כפי שיוסבר להלן. ואם מצוה לאחרים
3 לעשות, כמו המלך, – המצווה לאחרים לעשות, אזי מתלבשת
4 מדת החסד וגם אותיות המחשבה באותיות הדבור [וכן]

5 כשמדבר דברי חסד
6 ורחמים לרעהו] – שגם אז

7 מתלבשות מדות חסד
8 ורחמים יחד עם אותיות
9 המחשבה, באותיות הדיבור.
10 הרי שהתגלות הכוחות
11 והמדות של הנפש, היא
12 דוקא על ידי אותיות –
13 אותיות המחשבה או אותיות
14 הדיבור. כך על דרך משל,
15 מדותיו של הקדוש ברוך הוא,
16 כשבאות לבחינת
17 התגלות
18 פתחתונים, נקרא גלוי זה
19 והמשכת פעולה זו בשם
20 "מאמר" ו"צירוף אותיות",
21 שהרי אי אפשר שתהיה
22 שום פעולה נמשכת
23 ממדותיו הקדושות בלי
24 צירופים הנקראים בשם
25 "אותיות". – כדי שתהיה
26 התגלות של "פעולה" הבאה
27 ממדותיו הקדושות, הרי זה
28 דוקא באופן של התגלות
29 כוחות פרטיים, שהרכבם
30 הוא ההתגלות שממנה באה
31 ה"פעולה". בגון לבריאת
32 האור ממדת החסד –
33 נמשך ממנה – ממדת
34 החסד, המשכת פעולה וכן
35 לפעל ולברא בו – באותו

36 כוח, את האור, – שכן, כפי שיסביר להלן, יכולות להיות ממדת
37 החסד פעולות שונות וסוגי התהוות שונות, הרי כדי שיתהווה ממנה
38 אור ולא דבר אחר, היה צריך להימשך ממדת החסד התגלות וכוח
39 פרטי המורכב באופן כזה שממנו ייברא אור, והמשכת בכך זה וחיות
40 זו נקראת בשם מאמר ואותיות "יהי אור". כי אף שאין – ענין
41 של אותיות ממש, באותיות מחשבה שלגו חס ושלום, – בהביאו
42 המשל האמור, שכשם שהתגלות הנפש באדם היא דוקא על ידי
43 אותיות המחשבה, כך גם למעלה, שהתגלות מדותיו הקדושות היא
44 על ידי ענין של אותיות – מודגש כאן: שלמרות שבנפש הן אותיות
45 ממש, עם כל ההגבלות שיש לאותיות, הרי למעלה אין הדבר כך חס

46 ושלום, מכל מקום הם – בדומה לאותיות שהן, ענין המורה על
47 התהוות האור מאין ליש, – שזה הכוח הפרטי לבריאת האור,
48 שלכן נקרא האור מהמשכת בכך זה, ולא נבראו ממנו דברים
49 אחרים שנבראו גם בן ממדת חסד, כמו מים וכיצא בהם, –
50 הרי, שהרכב אותו כוח הוא
51 באופן שהוא בורא את האור
52 דוקא, ולכן מכונה כוח זה
53 כ"מאמר יהי אור". העובדה
54 שמאותה מדת חסד
55 מתהווים מים וכיצא בהם –
56 ולא אור, הרי זה, מפני
57 שנתלבשו בהם כחות
58 בכחינות צירופים אחרים,
59 המורים על התהוות המים
60 וכיצא. ונמצא, כי כל
61 חיות וכחות הנמשכות
62 ממדותיו הקדושות
63 לתחתונים לבראם מאין
64 ליש ולהחיותם ולקיים –
65 נקראות – ההמשכות של
66 חיות וכחות בשם "אותיות"
67 הקדושות, שהן בחינת
68 המשכת החיות מרצונו
69 והקמתו ומדותיו
70 להתהוות עולמות
71 ולהחיותם. והם – העולמות
72 הנוצרים מהאותיות, שני
73 מיני עולמות: עלמין
74 סתמין דלא אתגליין, –
75 עולמות סתומים שאינם
76 מתגלים, הם המתהווים
77 ותיים וקיימים מכחות
78 והמשכות נעלמות, כמו
79 אותיות המחשבה
80 שבנשמת האדם על דרך

שער היחוד והאמונה

לאחרים לעשות כמו המלך אזי מתלבשת מדת החסד
וגם אותיות המחשבה באותיות הדבור [וכן כשמדבר
דברי חסד ורחמים לרעהו] כך עד"מ מדותיו של הקב"ה
כשבאות לבחי' התגלות פעולתו בתחתוני' נקרא גילוי זה
והמשכת פעולה זו בשם מאמר וצירוף אותיו' שהרי א"א
שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי
צירופים הנקראי' בשם אותיות כגון לבריאת האור ממדת
החסד נמשך ממנה המשכת פעולה וכן לפעול ולברוא
בו את האור והמשכת כח זה וחיות זו נקראת בשם
מאמר ואותיות יהי אור כי אף שאין באותיות מחשבה
שלנו ח"ו מ"מ הם ענין המורה על התהוו' האור מאין
ליש שלכן נברא האור מהמשכת כח זה ולא נבראו
ממנו דברים אחרים שנבראו ג"כ ממדת חסד כמו מים
וכיצא בהם מפני שנתלבשו בהם כחות בבחי' צירופים
אחרים המורים על התהוות המים וכיצא ונמצא כי כל
חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים
לבראם מאין ליש ולהחיות' ולקיים נקראו' בשם אותיו'
הקדושות שהן בחי' המשכת החיות מרצונו וחכמתו
ומדותיו להתהוות עולמות ולהחיותם והם שני מיני
עולמות עלמין סתמין דלא אתגליין הם המתהווים וחיים
וקיימים מכחות והמשכות נעלמות כמו אותיו' המחשבה
שבנשמת האדם עד"מ ועלמין דאתגליין נבראו וחיים
מהתגלות שנתגלו כחות והמשכות הנעלמות הנקראות
בשם אותיו' המחשב' וכשהן בבחי' התגלות להחיו' עלמין
דאתגליין נקראות בשם מאמרות ודבר ה' ורוח פיו כמו
אותיות הדבור באדם עד"מ שהן מגלות לשומעים מה
שהיה צפון וסתום בלבו

משל; – שכשם שאותיות המחשבה סמויות מהזולת, כך הכוחות
סמויים מהנבראים, וממם מתהווים העולמות הסתומים, ועלמין
דאתגליין, – עולמות גלויים, נבראו ותיים מהתגלות שנתגלו
כחות והמשכות הנעלמות, הנקראות בשם "אותיות"
המחשבה, וכשהן – הכוחות הגנוזים, אותיות המחשבה, בכחינת
התגלות לחיות עלמין דאתגליין – העולמות הגלויים, נקראות
בשם "מאמרות" ו"דבר ה'" ו"רוח פיו", כמו – למשל, אותיות
הדבור באדם על דרך משל, שהן מגלות לשומעים מה שהיה
צפון וסתום בלבו. – כך האותיות וההמשכות הן התגלות
לנבראים, להשפיע חיות לנבראים שבבחינת "עלמין דאתגליין".

יום רביעי ד' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 176, אבל באמת בחי' אותיות... עד עמ' פט, כמ"ש במ"א.

1 אבל באמת, בחינת אותיות הדבור של מעלה - היא למעלה
2 מעלה ממדרגת ומהות חכמה ושכל הנבראים, - שלא כאותיות
3 האדם שהן ענין של דומם ולמטה מהשכל, שהרי - ראייה שאותיות
4 הדיבור שלמעלה הן למעלה בהרבה משכל הנבראים היא מה
5 שבמאמר ואותיות "נעשה
6 אדם בצלמנו וגו'" - נברא
7 האדם בעל חכמה ושכל,
8 - וכיוון שמאותיות הדיבור
9 באים חכמה ושכל, הרי שהן
10 למעלה מעלה מחכמה
11 ושכל, או אפילו - שהאדם
12 וחכמה ושכל נהוו בזה
13 העליון לבר, בדרגתו: -
14 כמו שכתוב: "ויפח באפיו
15 נשמת חיים", - ומ"הבל"
16 זה, שנופח באדם, נהווה
17 יצור בעל שכל וחכמה. ואם
18 כן - שמדיבור וההבל
19 נהווה אדם בעל חכמה
20 ושכל, הרי, הדבור והבל
21 העליון, הוא מקור
22 החכמה והשכל שבנשמת
23 אדם הראשון, הכוללת -
24 נשמתו של אדם הראשון
25 כוללת כל נשמות
26 הצדיקים, שהם גדולים
27 ממלאכי השרת. - וממילא
28 השכל שלהם הוא מדרגה
29 עליונה יותר גם משכל
30 המלאכים - וכל זה התהווה מהדיבור וההבל העליון, והיינו, לפי
31 שאותיות דבורו יתברך הן בחינות המשכות בחות וחיית
32 מדותיו יתברך, המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד,
33 שהוא - יתברך, למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה
34 שבנבראים. - ולכן גם האותיות הנמשכות בענין החכמה והשכל

שער היחוד והאמונה

אבל באמת בחי' אותיות הדבור

של מעלה היא למעלה מעלה ממדרגות ומהות חכמה
ושכל הנבראי' שהרי במאמר ואותיו' נעשה אדם בצלמינו
וגו' נברא האדם בעל חכמה ושכל או אפי' בהבל העליון
לבר כדכתי' ויפח באפיו נשמת חיים וא"כ הדבור והבל
העליון הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת אדם
הראשון הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים
ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי'
המשכות בחות וחיית ממדותיו ית' המיוחדות במהותו
ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ
ממדרגת חכמה שבנבראים ולא נקראו בשם אותיות
לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' בכבודו ובעצמו
והנה הן כ"ב מיני המשכות חיות וכחות שונים זה מזה
שבתן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל
הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא
העולם ככ"ב מיני המשכות שונות דוקא לא פחות ולא
יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתנן
בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה
כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמשכה שבנפש
האדם הן המשכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן
ועצמותן כמ"ש במ"א:

35 של נבראים, ולא נקראו בשם "אותיות" לגבי הנבראים, - מה
36 שקוראים להן "אותיות", שלמטה מחכמה ושכל, אין זה לגבי
37 נבראים, שכן, כאמור, הן למעלה מעלה מענין החכמה והשכל,
38 אלא לגבי מדותיו יתברך בכבודו ובעצמו. - הן נקראות בשם
39 "אותיות", כפי שהן לא יותר
40 מאשר אותיות וגילויים
41 הנמשכים ממדות. והנה, -
42 האותיות שלמעלה, הן כ"ב
43 מיני המשכות חיות
44 וכחות שונים זה מזה,
45 שבתן נבראו כל העולמות
46 עליונים ותחתונים וכל
47 הברואים שבתוכם, שפך
48 עלה ברצונו וחכמתו
49 יתברך לברא העולם
50 ככ"ב מיני המשכות -
51 כחות, שונות דוקא, לא
52 פחות ולא יותר. - מאשר
53 כ"ב, והן הן כ"ב אותיות
54 הקבועות בפה ולשון, -
55 בפיו ובלשונו של האדם,
56 בדרגתו - כמו שלמדנו
57 בספר יצירה - שהקב"ה
58 קבע את האותיות בפה
59 ולשון. [ותמונתן בכתב -
60 תמונת האותיות בכתב, כפי
61 שהן מופיעות בתורה
62 (במאמר) בצורתן המקובלת
63 - כגון: "ד" היא "יד"ד"
64 מלמעלה וקו הנמשך מה"יד"ד", היא מורה על ציור המשכה, -
65 באיזה אופן ההמשכה, כמו שיתבאר לקמן] - שגם אותיות
66 הדבור והמשכה שבנפש האדם, הן המשכות מהשכל
67 והמדות שבנפש, מהותן ועצמותן, - של השכל והמדות, כמו
68 שנתבאר במקום אחר:

1. בראשית ב, כ. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מדקאמר "אפילו" מוכח שזהו מדר' דלמטה מ"מאמר ואותיות" ובח"א רפ"ב דויפח גו' הוא מתוכיותו ופנימי' כו' ממח' וחכמתו ית' ! - והבי' עפמ"ש באגה"ת פ"ד שתחלה נמשכת מבחי' פנימי' ואח"כ ירדה כו'. עיי"ש".
3. ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן.

יום חמישי ה' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פט, פרק יב רק שהברואים... עד עמ' 178, מהאותיות עצמן.

מתחלפות באותיות אחרות, כי כל אות היא המשכת חיות וכח
מיוחד פרטי, והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה – כיון
דמובדלים זמ"ז מי מחברם, ואיך בכחו לחברם? ומתרץ":
וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תבה – כלומר, כוחות שונים
רבים ביחד, איך מכלכר רבוי
מיני כחות וחיות
הנמשכים כפי מספר
האותיות שבתבה, עוד
זאת – ישנו עוד כוח,
העולה על כללם – העולה
על כל הכחות הפרטיים,
והוא: המשכת כח עליון
וחיות כללית הכוללת
ושקולה כנגד כל מיני
הכחות והחיות הפרטיות
של האותיות ועולה על
גביהן, – של הכחות
הפרטיים, והיא – המשכה זו
מהכוח והחיות הכללית,
מחברתן ומצרפתן –
מחברת ומצרפת את
הכחות הפרטיים, יחד,
להשפיע כח וחיות לעולם
הנברא בתבה זו, לכללם –
לעולם באופן כללי,
ולפרטיו. – לנבראים
הפרטיים שבעולם. הגהה
(לפי שכל אות ואות מכ"ב
אותיות התורה, היא

המשכת חיות וכח מיוחד פרטי שאינו נמשך באות אחרת, לכה גם
תמונתו ככתב – כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית, – בציוור פרטי
מיוחד, המורה – תמונת האור מראה על ציוור התמשכה – באיזה ציוור
ואופן ההמשכה, והתגלות האור והחיות והכח הנגלה ונמשך באות
זו, איך הוא נמשך ונתגלה מבודדו של הקדוש ברוך הוא ורצונו
והתקנתו וכו'); – להלן מביא רבנו הזקן, בפנים הספר, דוגמה איך
נבראים ממאמר אחד ("דיי רקיע" 5 למשל) הנבראים הפרטיים
והכלליים של העולמות. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וגודל ענין
היחוד גם כמו שהענינים הם בעוה"ז, דכל ז' הרקיעים וכל צבא
השמים – חיות כו' ממאמר האחד דיידי רקיע וגו'!!". בגוף דרך
משל, בתבות שבמאמר: "הי רקיע וגו'", שנבראו בהן – במלים
דיי רקיע, ז' רקיעים, וכל צבא השמים – הנבראים שבשמים,

פרק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן שאותיות ה"עשרה
מאמרות" הן המשכות ממדותיו הקדושות של הקדוש ברוך הוא המאחדות
בתכלית היחוד עם הקב"ה עצמו (ולכן, למרות שהן נקראות אותיות,
מתהווה מזון ענין החכמה והשכל של נבראים. כלומר, אותיות "עשרה
מאמרות" הן למעלה מעלה
מענין החכמה והשכל של
נבראים; הן נקראות "אותיות" 1
רק לגבי המדות הקדושות מזה 2
הן נמשכות, אך לא לגבי 3
הנבראים) והם דוקא כ"ב סוגי 10
המשכות (לא פחות ולא יותר) 11
ואלו הן כ"ב האותיות, שכן, כך 12
עלה ברצונו וחכמתו של 13
הקב"ה לברוא את העולם בכ"ב 14
סוגי המשכות. 15
ברם, בהתאם לכך, יכולה 16
להתעורר שאלה: כיוון שישנם 17
רק כ"ב סוגי המשכות בלבד, 18
כיצד מתהווה מהם ריבוי עצום 19
כל כך של נבראים שונים אחד 20
מהשני – יסביר זאת רבנו הזקן 21
בפרק זה, פרק יב. 22
הערת כ"ק אדמו"ר 23
שליט"א: "ועוד (ועפ"ז תובן 24
אריכות הבי' לקמן בזה – 18
דלכאורה שייך לס' יצירה וכו') 26
הדנים בס' ההשתל' ואופנה – 20
ולא בשער המוקדש לבי' ענין 28
היחוד – אלא) שמדגיש ענין 29

היחוד עוד יותר ובפעול' דכל הנבראים הם רק כ"ב המשכות וכו'".
רק – מזה, שהברואים מתחלקים למיניהם – השונים, בכללות –
כגון מין ה"מדבר" או מין ה"חז" – ההבדל הכללי בנבראי העולם
הזה, ובפרטות, – ובמינים פרטיים. במין כללי אחד, כמו: במין החי
עצמו ישנם כל סוגי מינים – בהמות וחיות, עופות וכדומה, –
הבדלים רבים מספור, אלה של כל כך הרבה מינים, נעשה: על ידי
שנינו הצרופים – של אותיות. בשעה שהאותיות מצטרפות לצירוף
מסויים – מתהווה מין כזה, וכשהן מצטרפות לצירוף אחר – מתהווה
מין אחר, וחלופים ותמורות, כנזכר בפרק א',
שישנו הענין של חילופים ותמורות, שאות אחת מתחלפת באות
אחרת, והנבראים ששמותיהם אינם נזכרים ב"עשרה מאמרות",
נמשך חיותם מעשרה מאמרות על ידי שאותיות העשרה מאמרות

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ("מחברתן) מלשון חבר – שנעשים שייכים זל"ז. (ומצרפתן יחד) נעשים דבר ונברא ותיבה א'. וכל רש"י מצרף – חתיכה אחת חגיגה כ, ב. ובלא כף הדמיון. ובכ"מ ולהלכה למעשה". 5. בראשית א, ו. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפסק הזהיר (י, ב. ובכ"מ) במחלוקת ר' יודא ור"ל (חגיגה יב, ב). ובזו"א (לב, ב) משמע דגם ר' יודא ס"ל דז' רקיעים הם ומזה סיוע להמפרשים בחגיגה דלא פליגי ומר אמר חדא כו'. וראה מפרש לרמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ג.

1 אֲשֶׁר בָּהֶם, בְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵיהֶם: "שְׁחִיקִים, –
2 הרקיע שנקרא "שחיקים", שָׂבוּ רָחִים עֲוֹנוֹת וְטוֹהֲנוֹת מִן
3 לְצִדִּיקִים וְכוּ', זָכוּל, – הרקיע שנקרא "זבול", שָׂבוּ יְרוּשָׁלַם
4 וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּמִזְבֵּחַ וְכוּ', מִכּוֹן, – הרקיע שנקרא "מכון",
5 שָׂבוּ אוֹצְרוֹת שָׁלֹג
6 וְאוֹצְרוֹת בָּרָד וְכוּ', –
7 הרי יש לכל אחד משבעת
8 הרקיעים, ענינו הכללי מה
9 שהוא רקיע, והענינים
10 הפרטיים הנמצאים בו:
11 ב"שחיקים" – "רחיים וכו'",
12 ב"זבול" – "ירושלים וכו'",
13 וכך הלאה. שְׁכָלְלוֹת
14 הָרָקִיעִים – מהותם הכללי
15 בתור רקיעים, נִבְרָאוּ
16 וְחַיִּים וְנִפְלְאוֹת
17 תְּבוֹת אֱלֹהִים, שֶׁבְּמֵאֲמַר

18 "יְהִי רָקִיעַ וְכוּ'" – באור הכללי הגלום במלים "יהי רקיע" וגו',
19 נתתו שבעת הרקיעים בתור כלל של רקיעים; וּפְרָטִי הַבְּרֹאִים
20 שָׂבוּ רָקִיעִים, נִבְרָא כָּל פֶּרֶט מֵהֶם וְחַי וְנִפְלֵא מֵאִיזָה צִירּוֹף
21 אוֹתוֹת מִתְּבוֹת אֱלֹהִים, או חִלּוּפֵיהֶן וְתַמּוּרוֹתֵיהֶן, שֶׁהֵן –
22 הצירופים וחילופיהם ותמורותיהם, כְּפִי בְּחִינַת חַיּוֹת הַנִּבְרָא
23 הַפְּרָטִי הָהוּא. – שבאותו צירוף מסויים מתהווה במדויק הכוח
24 והחיות המתאימים ונדרשים לחיות של אותו נברא. כִּי כָּל שְׁנֵי
25 צִירּוֹף, הוּא הַרְבֵּכַת וְאִרְיַת הַכּוֹחַ וְהַחַיּוֹת בְּשֵׁנֵי, –
26 למשל, האותיות אִבִּין, המצטרפות למלה "אבן" (השם, החיות
27 והכוח של אבן) – הרי זה דוקא כשהצירוף הוא לפי סדר זה:

שער היחוד והאמונה

נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות
מתיבות אלו או חילופיהן ותמורותיהן שהן כפי בחי'
חיות הנברא הפרטי ההוא כי כל שינוי צירוף הוא
הרכבת ואריגת הכוח' והחיות בשינוי שכל אות
הקודמת בצירוף היא הגוברת והיא העיקר כבריאה
זו והשאר טפילות אליה ונכללות באורה ועי"ז נבראת
בריה חדשה וכן בחילופי אותיות או תמורותיהן
נבראות בריאות חדש' פחותי המעלה בערך הנבראים
מהאותיות עצמן

האותיות, והכוחות שהן מבטאות, מְפַלְלוֹת אֱלֹהִים – לאות (לכוח)
הראשונה, וְנִכְלָלוֹת בְּאוֹרָהּ, – של אותה אות, וְעַל יְדֵי זֶה
– שצירוף האותיות הוא אחר, והאות הראשונה בצירוף זה היא
אחרת, נִבְרָאת בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. – שכן הדבר בצירוף אחר של
אותיות. וְכֵן בְּחִלּוּפֵי אוֹתוֹת או תַּמּוּרוֹתֵיהֶן, – כשאות "א"
לדוגמה מתחלפת באות "ע", וכדומה, שכאן לא רק ששונה
צירופן של אותן אותיות, אלא שבצירוף החדש ישנן כבר אותיות
אחרות לגמרי, המחליפות את האותיות הקודמות, נִבְרָאוֹת
בְּרִיאוֹת חֲדָשׁוֹת פְּחוּתֵי הַמַּעֲלָה בְּעֶרְךְ הַנִּבְרָאִים מֵהָאוֹתוֹת
עַצְמָן.

יום שישי ו' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 178, כי הן ד"מ דוגמת... עד עמ' צ, יתברך ויתעלה.

שער היחוד והאמונה

כי הן ד"מ דוגמת אור המאיר בלילה
בארץ מן הירח ואור הירח הוא מהשמש ונמצא אור
שעל הארץ הוא אור האור של השמש וככה ממש
ד"מ האותיות שבמאמרות הן כללות המשכת החיות
והאור והכח ממדותיו של הקב"ה לברוא העולמו'
מאין ליש ולהחיות ולקיימן כ"ו משך רצונו ית'
ומכללות המשכה והארה גדולה הוּא האור ה' והמשך
ממנה תולדותיה כיוצא בה וענפיה שהן תולדות
תולדות והמשכת האור מהאותיות, – שב"מאמרות", וְהֵן –

55 כִּי הֵן דָּרָךְ מִשָּׁל, דּוּגְמַת
56 אוֹר הַמַּאִיר בְּלִילָה בְּאֶרֶץ
57 מִן הַיָּרֵחַ, וְאוֹר הַיָּרֵחַ הוּא
58 מִהַשְּׁמֶשׁ, וְנִמְצָא אוֹר
59 שֶׁעַל הָאֶרֶץ – המאיר מן
60 הלבנה, הוּא אוֹר הָאוֹר שֶׁל
61 הַשֶּׁשֶׁשׁ. – לא האור של
62 השמש עצמה, אלא אור
63 המתנוצץ מדבר שמקבל
64 אורו מהשמש. וְכָכָה מִשָּׁשׁ
65 דָּרָךְ מִשָּׁל, הָאוֹתוֹת
66 שֶׁבְּמֵאֲמָרוֹת הֵן כָּלּוֹת
67 הַמִּשְׁכַּת תַּחֲיוֹת וְהָאוֹר וְהַכֹּחַ מִמִּדּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרִוך־הוּא,

7. חגיגה יב, ב. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוף הפרק. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל הדיק בזה, כי פרט הרקיע (דשחיקים וכו') נקרא ונתהווה משמו שיקראו לו בלה"ק (שחיקים וכו'). עיין לעיל ספ"א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כולל הרקיע עצמו. כנ"ל". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז יובן ענין הר"ת ועד שאחז"ל שהוא מן התורה (שבת קה, א)".

- 1 ההארות שבבחינת תולדות, חלופי אותיות ותמורותיהן, ונברא
2 בָּהֶן – ב"תולדות", שהם החילופים והתמורות של האותיות, בְּרֹאִים
3 פְּרָטִים שֶׁבְּכָל עוֹלָם. וְכֵן
4 הָאֵר ה' עוֹד, – באופן נוסף
5 (מהאותיות) וְהַמְשִׁיךְ
6 וְהוֹרִיד הָאֵרָה דְּהָאֵרָה
7 דְּהָאֵרָה – לעיל דובר, שזה
8 כמשל אור הלבנה המאיר
9 על הארץ, אור שהוא הארה
10 מהארה מהשמש, ואילו כאן
11 מדובר שזה יורד למדרגה
12 ולצמצומים נמוכים עוד
13 יותר, והוא הארה דהארה
14 דהארה – הארה שלישית,⁹
15 מְהָאֲרֹת הָאוֹתִיּוֹת. –
16 מהאור המאיר מהאותיות – זהו הארה דהארה דהארה, וְכֵן הַמְשִׁיךְ
17 עוֹד, – את ההארה מההארה וכו' וְהוֹרִיד עַד לְמַטָּה מַטָּה
- בְּבִחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, – כשלשלת, שכל טבעת נמוכה מקודמתה,¹⁸
עַד שֶׁנִּבְרָא הַדּוֹמָם מִמֶּנּוּ – הדברים הדוממים שלא נראה בהם כל
חיות, בְּאֲכָנִים וְעֶפֶר,²⁰
וְשִׁמּוּתֵיהֶן "אָבֵן" וְ"עֶפֶר"²¹
– שהשם הוא חיותו של
החפץ, כנזכר בפרק
הראשון, הֵם חֲלוּפִים
דְּחֲלוּפִים בּו' וְתִמּוּרוֹת
דְּתִמּוּרוֹת בּו', – כלומר,²⁶
שהאותיות מתחלפות פעם
שניה ויותר, בְּנִזְכָּר לְעֵיל: –²⁸
הרי, שחיותו ומציאותו של
כל נברא, הן האותיות של
דבר ה',³¹ והנברא בטל
במציאות ל"דבר הוי", כך
שכל הבריאה בטלה ומיוחדת אתו יתברך.³³
נִשְׁלָם חֶלֶק שְׁנֵי בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ וַיִּתְעַלָּה³⁴
- וְהַמְשַׁכְת הָאֹר מֵהָאוֹתִיּוֹת וְהֵן הֵן חֲלוּפֵי אוֹתִיּוֹת
וְתִמּוּרוֹתֵיהֶן וְכֵן בְּרֹאִים פְּרָטִים שֶׁבְּכָל עוֹלָם
וְכֵן הָאֵר ה' עוֹד וְהַמְשִׁיךְ וְהוֹרִיד הָאֵרָה דְּהָאֵרָה
מֵהָאֲרֹת הָאוֹתִיּוֹת וְכֵן הַמְשִׁיךְ עוֹד וְהוֹרִיד עַד לְמַטָּה
מַטָּה בְּבִחִי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַד שֶׁנִּבְרָא הַדּוֹמָם מִמֶּנּוּ
כְּאֲבָנִים וְעֶפֶר וְשִׁמּוּתֵיהֶן אָבֵן וְעֶפֶר הֵם חֲלוּפִים דְּחֲלוּפִים
בּו' וְתִמּוּרוֹת דְּתִמּוּרוֹת בּו' כְּנ"ל:
- נִשְׁלָם חֶלֶק שְׁנֵי
בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ וַיִּתְעַלָּה

יום שבת קודש ז' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 180, אגרת התשובה... עד עמ' צא, עכ"ל הברייתא.

- לְקוּמֵי אֲמָרִים חֶלֶק שְׁלִישִׁי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם אֲגֶרֶת הַתְּשׁוּבָה
בתור הקדמה קצרה לחלק השלישי, של ספר ה"תניא", הוא "אגרת התשובה",
ראוי לציין: רבנו הזקן נקרא "בעל התניא והשולחן ערוך", והרבי שליט"א
מפרש: "בעל התניא" – פוסק בפנימיות התורה, ו"בעל השולחן ערוך" – פוסק
בנגלה דתורה.³⁵
ישנה אימרה בשיחותיו
הקדושות של הרבי הקדוש
נשמתו עדן (ספר השיחות
ה'תשי"א עמוד 142 ואילך)¹¹
שארבעה חלקי ה"תניא" הם
כנגד ארבעה חלקי השולחן ערוך.
את שייכותו של החלק השלישי, "אגרת התשובה", לחלק השלישי שב"שולחן
ערוך" ("אבן העזר"), מסביר הרבי שליט"א גם על פי חסידות וגם על פי נגלה:
על פי חסידות הרי זה לפי מה שאנו רואים להלן בפרק ד' שב"אגרת
התשובה", ששני האופנים בתשובה, תשובה תתאה ותשובה עילאה (תשובה
תחתונה ותשובה עליונה), הכוללות בתוכם כל ענין התשובה, הן שתי
האותיות "ה" שבשם הוי", ה' תתאה, ה' האחרונה, וה' עילאה, ה'
הראשונה, ואם כן – הרי זה הסדר "נשים", "מלכות" ו"בינה".
ובשם שהסדר בש"ס הוא, שבתחילה בא מסכת גיטין, ולאחריה – מסכת
קידושין, שזוהו (כפי שהרמב"ם אומר בהקדמתו לפירוש המשניות) מפני שבפסוק
נאמר "ויצאה והיתה" ("ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר"), בתחילה "ויצאה" –
גירושין, גיטין, ואחר כך "והיתה", קידושין; ועל דרך זה בסדר דברי הימים,
שבתחילה היה "ויגרש את האדם", ובמדרש רבה בראשית פרשה כ"א פסקא ח'
כתוב ש"ויגרש" מלשון גירושין "כתב ישראל שנתגרשה", שיכולה עדיין
להתחתן, ולאחר מכן, בשעת מתן תורה, היה "קדשנו במצוותי", מלשון
"קידושין", כפי שכתוב ב"תניא" חלק ראשון, פרק מ"ו, שזה כמו קידושין
- שהמקדש אומר "הרי את מקדשת לי" (וכפי שהוא אומר להלן בפרק י') – כך
הרי גם הסדר בנוגע ל"נשים" ברוחניות – שענין ה"קידושין" בא אחרי "גיטין",
וממילא מובנת השייכות ל"תשובה", שכן, כיצד יכול היה להיות קידושין אחרי
גירושין – אלא שמן ההכרח שיהיה בינתיים ענין התשובה, כפי שאומר בפרק י"ז
ב"תניא", שאי אפשר שיהיה ענין
עבודת הוי' מבלי שיהיה לפני זה
ענין התשובה.
זאת ועוד: על ידי חטא –
"שולחה אמכם" (ככתוב: 69
"ובפשעכם שולחה אמכם"),
"שולחה" – ענין הגירושין, "ושלחה מביתו", ועל ידי תשובה, הרי "כה אמר
ה' איזה ספר כריתות אמכם", שספר הכריתות, ענין הגירושין, שהיה לפני זה
– מתבטל. ובנגלה ממש: גם מהגמרא ראינו מפורשת על שייכות ענין
התשובה לקידושין שאחרי גירושין, כפי שהגמרא (יומא פו, ב) אומרת שרבי
יוחנן אומר, שתשובה דוחה לא תעשה שבתורה, ומביא מהפסוק (ירמיה ג, א)
"לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו לאיש אחר הישוב אליה עוד,
ואת זנית רעים רבים ושובי אלי" – אומר הקדוש ברוך הוא. כלומר, שענין
התשובה דוחה הענין של "לא ישוב בעלה הראשון לקחתה". הרי ברור
מהגמרא, שענין התשובה הוא ענין הקידושין שאחרי גירושין. ברורה, איפוא,
מכאן שייכות החלק השלישי של ספר ה"תניא", – "אגרת התשובה",
לחלק השלישי של ה"שולחן ערוך" – "אבן העזר" – הענינים של "נשים".
פָּרָק א. תְּנִיָּא – למדנו בברייתא, בְּסוּף – מסכת יוֹמָא: שְׁלֹשָׁה
חֲלוּקֵי בְּפָרָה הֵם, – באופן הכפרה הניתנת לאדם על חטא שחטא,
ישנן שלש דרכים שונות: אם עבר עבירה מסוג מסויים, קיים אופן
מסויים של כפרה, ואם העבירה היא מסוג אחר, גם אופן הכפרה
הוא אחר, וְתִשְׁוֶבָה עִם כָּל אֶחָד: – בשלש אופני הכפרה. יחד

1 עם כל אופן של כפרה, נדרש ענין התשובה: **עָבַר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה**
 2 – לא קיים מצות-עשה שהיה מחוייב לקיימה, וְיָשָׁב – וחזר בתשובה
 3 **אֵינוֹ זֶה מִשֵּׁם עַד שְׂמוּחֲלִין לוֹ;** – כלומר, מוחלים לו מיד, **עָבַר עַל**
 4 **מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה** – עשה דבר שהתורה מצווה שלא לעשותו, וְיָשָׁב
 5 – תשובה תולה, וְיוֹם
 6 **הַכְּפוּרִים** **מִכֶּכֶּר** –
 7 התשובה עצמה אינה
 8 מספיקה ביחס למדה
 9 המרובה של כפרה הנדרשת
 10 לגבי אותה עבירה, התשובה
 11 משפיעה שלא יענישו אותו
 12 – עד לזמנה של הכפרה,
 13 והוא יום הכיפורים, בו הוא
 14 מתכפר על העבירה שעבר.
 15 **(פְּרוּשׁ, דָּאֵף-עֲלֵיגַב**
 16 **דְּלַעֲנִין** – למרות שלגבי קיום, **מִצְוַת עֲשֵׂה גְדוּלָּה, שְׂדוּחָה אֵת**
 17 **לֹא תַעֲשֶׂה** – : כשמזדמן ענין שיש בו הניגודים של עשה ולא-
 18 תעשה, כלומר, על ידי שיעבור על לא-תעשה יקיים מצות-עשה –
 19 דוחה אז ה"עשה" את ה"לא-תעשה", ומותר לו לקיים את הדבר כדי
 20 לקיים את ה"עשה". לדוגמה: כלאים בציצית; הרי שקיום מצות-
 21 עשה הוא למעלה מקיום לא-תעשה, ואילו כאן אנו אומרים, שעל
 22 עבירת מצות-עשה מספיקה תשובה בלבד כדי לכפר על כך. ועל
 23 עבירת לא-תעשה אין תשובה בלבד מספיקה, אלא מן ההכרח
 24 להודק ליום כיפור לשם כפרה? – שאלה זו עומד רבנו הזקן לפתור.
 25 ומהפתרון נבין גם פנימיות הענינים המתעוררים על ידי קיום מצות-
 26 עשה והפגם המתחולל על ידי עבירה חס ושלום על לא-תעשה,
 27 ובהתאם לפנימיות הענינים בא פסק ההלכה בנוגע לקיום מצות-
 28 עשה כיצד עליה לדחות לא-תעשה, ואופן הכפרה הנדרשת על
 29 עבירת לא-תעשה. תוכן התירוצ בקצרה הוא: בקיום מצות-עשה,
 30 הרי נוסף על כך שהוא מקיים ציווי הקב"ה לעשות את הדבר, גם
 31 נמשך על ידי כך אור ושפע בעולמות העליונים ובנפשו, שכן, כל
 32 מצוה היא כמו אבר **(הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל דו"ל רמ"ח**
 33 **איברין כנגד רמ"ח מ"ע")**, כלומר, כשם שאבר הוא כלי וממשיך
 34 חיות מהנפש, כך כל מצות-עשה היא כלי וממשיכה שפע חיות
 35 מאור אין סוף ברוך הוא, וכמו שבאבר מתלבשת החיות מהנפש –
 36 כך מתלבשת (כלומר, נמשכת בפנימיות) החיות הנמשכת על ידי
 37 קיום מצות-עשה – בעולמות; ואילו בלא-תעשה הרי למרות
 38 שבשעה שהוא מקיים לא-תעשה – על ידי שאינו עובר עליה –
 39 שבענין קיום ציווי הקב"ה הוא גם כאן מקיים הציווי שלא לעשות,
 40 כמאמר חכמינו ז"ל: **"ישב ולא עבר עבירה מימיו נותנים לו שכר**
 41 **(הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל רק) כאילו עשה מצוה"**, היות
 42 שאין זה דרך פעולה ועשייה, כמו שהדבר במצות-עשה, אלא על ידי
 43 שלילה – על ידי אי-עשייה – הוא מקיים ציווי ה', ותורה ומצוות הן
 44 הרי כדי להמשיך אור על ידי רמ"ח מצוות-עשה, ולהעביר את "רוח
 45 הטומאה" על ידי שס"ה מצוות לא-תעשה (כפי שאמר בחלק
 46 הראשון פרק ל"ז, דף מ"ח, א), וכאן בעניננו, כשנפגשים יחד עשה

אגרת התשובה

על מ"ע ושב אינו ז' משם עד שמוחלין לו עבר על
 מל"ת ושב תשובה תולה ויוה"כ מכפר. (פי' דאע"ג
 דלענין קיום מ"ע גדולה שדוחה את ל"ת. היינו משום
 שע"י קיום מ"ע ממשיך אור ושפע בעולמות עליונים
 מהארת אור א"ס ב"ה (כמ"ש בזהר דרמ"ח פקודין
 אינון רמ"ח אברין דמלכא) וגם על נפשו האלקית כמ"ש
 אשר קדשנו במצותיו. אבל לענין תשובה אף שמוחלין

ולא-תעשה, ומתעוררת שאלה איזו מהן לדחות, הרי שלא שייך כאן
 לומר שעל ידי שיעשה את הדבר תישאר "רוח הטומאה", שכן, הוא
 הרי עושה בהתאם לציווי התורה, שהתורה מצווה עליו לדחות את
 מצות הלא-תעשה. ואילו גם אם התורה תצווה עליו לדחות מצות-
 עשה – הרי סוף סוף אין כאן
 מעשה שימשיך את האור,
 והאור הרי יחסר אז. לכן
 דוחה העשה את הלא-
 תעשה: החסרון שישנו
 באופן רגיל כשקיימים לא-
 תעשה – אין כאן, והריווח
 של עשיית מצות עשה –
 המשכת האור – ישנו.
 בהתאם לכך, הרי לכאורה,
 שגם בנוגע לעבירה על
 מצות עשה, שאז חסרה המשכת האור והשפע בעולמות ובנפשו –
 היתה צריכה להיות כפרה יותר גדולה, כפי שהדבר בעבירה על
 לא-תעשה, ולפי דברי הגמרא ב"יומא", כאמור, הרי להיפך – שעל
 עבירה על לא-תעשה, נדרשת כפרה גדולה יותר? – אלא, ההסבר
 הוא שהעליונות שישנה בקיום מצות עשה, בהמשכת אור בנפש
 האלקית – לא ניתנת לתיקון על ידי הכפרה, שכן, האור שהחסיר
 להמשיך, אין הכפרה משלימה. הכפרה באה רק כדי לכפר על
 שעבר על ציווי ה' ולא קיים את המצוה – ועל כך מספיקה תשובה
 בלבד. ואילו, בעבירה על לא-תעשה, באה הכפרה כדי לתקן את
 כל מה שהעבירה קלקלה, וכיוון שעל ידי העבירה – בפעולה – על
 הלא-תעשה, נגרם פגם בנפשו וגם למעלה, לכן אין די בתשובה
 בלבד לתקן את הדבר, אלא מן ההכרח להזדקק לכפרה של יום
 כיפור, שדוקא הוא בכוחו לתקן ולהסיר את הפגם שנגרם בנפשו
 ולמעלה. וזאת אומר רבנו הזקן: **תִּינֶנּוּ** – לכן בענין של קיום – גדולה
 מצות עשה מלא-תעשה, והיא דוחה את הלא-תעשה, **מִשּׁוּם שְׁעָל**
יְדֵי קִיּוּם מִצְוַת עֲשֵׂה מִמְּשִׁיךְ אֹר וְשִׁפְעַת בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים
מִהָאֲרֵת אֲוִירֵי-אֵינוֹן פְּרוּדֵי-הוּא (כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּזֵהר, דְּרַמ"ח
פְּקוּדִין – 248 מצוות העשה, **אֵינוֹן רְמ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָּא** – הן 248
 אברי "מלכא") – מדות של עולם האצילות הנקראות "מלכא",
 כלומר, כשם שאבר הוא כלי לכוח הנפש וממשיך בתוכו הכוח
 מהנפש אליו הוא משמש כלי, כך כל מצוה היא אבר וכלי להמשכה
 מיוחדת מהמדות שלמעלה, הנמשכת על ידי קיום אותה מצוה. הרי,
 שעל ידי קיום מצוה, ממשיכים אור ושפע בעולמות העליונים, וְגַם
עַל נַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית, – הוא ממשיך אור ושפע מהארת אין סוף ברוך
 הוא – על ידי קיום המצוה, **כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים** – כמו שאנו אומרים
 בברכה שאנו מברכים על קיום מצוה: **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"**; –
 שעל ידי מצוות, נמשכת קדושה על הנפש. ומפני טעם זה, שעל ידי
 מצות עשה נמשך אור ושפע, – ישנה העליונות של מצות עשה לגבי
 לא-תעשה, ו"עשה" דוחה "לא תעשה", **אֲבָל לְעֵנֵן תְּשׁוּבָה**, – לגבי
 ענין התשובה, כדי לתקן כשעבר על מצות עשה, **אֵף** – למרות
 שהתשובה עצמה מספיקה על כך שְׂמוּחֲלִין לוֹ הֶעֱשֵׂה עַל שְׁמֵר

מִטְמָאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשְׁעֵיהֶם וְגו' "לִפְנֵי ה' תִּמְהָרוּ" 10 - 42
 "לִפְנֵי ה'" דִּיקָא. - לִפְנֵי ה' דוקא. "לִפְנֵי" הֵינּוּ לַמַּעֲלָה, לַמַּעֲלָה 43
 מִשֵּׁם הוּא, מִשֵּׁם תְּבוּא טַהֲרָתְכֶם. הֵרִי שֶׁהִטְהַרָה שֶׁל יוֹם כִּיפּוּר, בָּאָה 44
 מִמָּקוֹם וּמִמְדִּירִיגָה שֶׁלֹּמַעֲלָה מִשֵּׁם הוּא, אֲשֶׁר לֹכֵן הוּא לַמַּעֲלָה 45

מִהַמָּקוֹם וְהַמְדִּירִיגָה בָּהֶם 46

פּוֹגַע הַפֶּגֶם הַמְתַּהוּוּהָ עַל יְדֵי 47

שְׁעוֹבֵרִים עַל לֹא תַעֲשֶׂה - 48

וְלֹכֵן יִשְׁנָה אִזּוֹ הַכֹּפֶרָה עַל 49

עֲבִירָה זֹה. עַל כָּל פָּנִים יוֹצֵא, 50

שֶׁבַעֲבִירָה עַל מִצּוֹת עֲשֶׂה 51

יִשְׁנוּ דָּבָר חֲמוּר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר 52

בַּעֲבִירָה עַל לֹא-תַעֲשֶׂה. 53

וְלֹכֵן אֵין לְלַמֵּד מִכָּאֵן - 54

מִהַבְרִייתָא הָאוֹמֶרֶת 55

שֶׁבַמִּצּוֹת עֲשֶׂה - כְּשֶׁעוֹשִׂים 56

תְּשׁוּבָה מוֹחֲלִין לוֹ בַּמָּקוֹם, 57

וְאֵילוּ בִּלְא־תַעֲשֶׂה בָּאָה 58

הַכֹּפֶרָה רַק בְּיוֹם כִּיפּוּר - אִי 59

אֲפֶשֶׁר לְלַמֵּד שׁוּם קָלָא 60

חֵם וְשָׁלוֹם בְּמִצְוֹת עֲשֶׂה, 61

וּכְפָרֶט - שְׂאִסוֹר לְלַמֵּד 62

שׁוּם קוּלָא בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, 63

- בַּמִּצּוֹת הַעֲשֶׂה שֶׁל לִימּוֹד 64

תּוֹרָה, וְאִדְרָבָה אֲמָרוּ 65

רְבוּתֵינוּ וְזָכוֹנֵם לְבָרְכָהּ: 66

וְהֵרִי תְּקוּדָתֵי-רְבוּתֵהוּא - 67

בְּנִסְיֹבוֹת מִסְיִימוֹת, עַל - 68

עֲבִירוֹת חֲמוּרוֹת כְּמוֹ עֲבֻדָּה זָרָה וְכו', אֵף שֶׁהֵן - אֵף שְׁעוֹשֵׁן 69

בְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית-דִּין, וְלֹא וְהֵרִי עַל בְּטוּל תְּלַמּוּד תּוֹרָה. 70

- לַהֲלֹךְ אוֹמֵר בְּבִרְיָתָא: עֹבֵר עַל בְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית-דִּין - עַל 71

עֲבִירוֹת שְׁעוֹשֵׁן כֶּרֶת אוֹ מִיתָה עַל יְדֵי בֵּית דִּין - תְּשׁוּבָה וְיוֹם 72

הַכְּפּוּרִים תּוֹלִין, - שֶׁלֹּא לַהֲעֵנֵשׁ מִלְּמַעֲלָה עַל עֲבִירוֹת אֵלֶּה, 73

וְיִסְרוּרִין מְמַרְקִין (פְּרוּשׁ, - "מִמְרָקִין" הוּא, גּוֹמְרִין הַכֹּפֶרָה, וְהוּא 74

מְלִשׁוֹן מְרִיקָה וְשִׁטְיָפָה לְצַחֲצָחַת הַנֶּפֶשׁ, כִּי כְּפָרָה הִיא לְשׁוֹן 75

קְנוּת, שְׁמִקְנָתָהּ לְבִלּוֹד הַחֲטָא), - הֵרִי שֶׁבַעֲבִירוֹת שֶׁל כִּרְיָתוֹת 76

וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, לֹא מִסְפִּיק הַנִּיקּוּי שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֲנִינִים שֶׁל 77

תְּשׁוּבָה וְיוֹם כִּיפּוּר, אֲלֹא נִדְרָשׁ גַּם הַנִּיקּוּי וְהַמִּירּוֹק עַל יְדֵי יִסּוּרִים 78

רַחֲמָנָא לִיצֵלָן, שְׁנֵאמְרָא: 79 "וּפְקָדְתִּי כְּשֶׁכֵּט פְּשָׁעִים וּבִנְגָעִים 79

עֲוֹנִים". - הֵרִי שִׁישְׁנָן עֲבִירוֹת כֹּאֲלוֹ שֶׁעֲלִידָן נִדְרָשׁ הַנִּיקּוּי עַל יְדֵי 80

יִסּוּרִין ר"ל - וְהֵן, הַעֲבִירוֹת שְׁעוֹשֵׁן כִּרְיָתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין. עַד 81

כָּאֵן לְשׁוֹן הַבְּרִיתָא - שֶׁבִּסּוּף מִסַּכְתָּ יוֹמָא. 82

1 בְּמַלְכוּתוֹ יִתְבַּרְךְ וְלֹא עֲשֶׂה מֵאֲמֵר הַמֶּלֶךְ, - הַקֶּב"ה. אֵת זֹאת
 2 מִתְקַנֵּת תְּשׁוּבָה בִּלְבַד, אֲךְ, בְּכָל זֹאת, אֵין הִיא מִתְקַנֵּת כָּלִיל אֵת
 3 הַעֲבִירָה עַל מִצּוֹת עֲשֶׂה, שְׁהֵרִי, מְכַל מְקוֹם הָאֵוֶר - שְׁהִיָּה מִמְשִׁיךְ
 4 עַל יְדֵי קִיּוֹם מִצּוֹת הַעֲשֶׂה, נֶעְדָּר - גַּם אַחֲרֵי שֶׁחֲזָר בַּתְּשׁוּבָה, וְכו',
 5 וּכְמֵאֲמֵר רְבוּתֵינוּ וְזָכוֹנֵם
 6 לְבָרְכָהּ עַל פְּסוּקֵי:
 7 "מִצְוֹת לֹא יוּכָל לְתַקֵּן" -
 8 "זֶה שֶׁבִּטֵּל קְרִיאַת שְׁמַע
 9 שֶׁל עֲרֵבִית אוֹ וְכו'", - לֹא
 10 נִתֵּן לְתַקֵּן זֹאת, גַּם
 11 כְּשֶׁעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה, דָּאָף
 12 שֶׁנִּזְהָר מִעֲתָה לְתַקֵּן
 13 קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֲרֵבִית
 14 וְשִׁחְרִית לְעוֹלָם - הֵינֵנּוּ,
 15 שֶׁהוּא חֲזָר בַּתְּשׁוּבָה עַל מֵה
 16 שֶׁהִסְסִיר מִקּוֹדֶם לְקַרְא
 17 קְרִיאַת שְׁמַע, אֵין תְּשׁוּבָתוֹ
 18 מוֹעֵלֶת לְתַקֵּן מֵה שֶׁבִּטֵּל
 19 פְּשָׁע אֶחָד; - קְרִיאַת שְׁמַע.
 20 שְׁכֵן, הַמִּשְׁכָּת הָאוֹר וְהַשְּׁפַע
 21 שְׁהִיָּה מִמְשִׁיךְ עַל יְדֵי אוֹתָהּ
 22 קְרִיאַת שְׁמַע - חֲסֵרָה. עַל
 23 כָּל פָּנִים הֵרִי, מֵה שֶׁאֲפֶשֶׁר
 24 לוֹ לְתַקֵּן - הוּא מִתְקַן
 25 בַּתְּשׁוּבָה בִּלְבַד, וְלֹכֵן
 26 מִסְפִּיקָה תְּשׁוּבָה בִּלְבַד לְשֵׁם
 27 כְּפִרָתוֹ, וְאֵין דָּבָר נוֹסֵף כַּדִּי

אֲנֵרֶת הַתְּשׁוּבָה
 לוֹ הַעוֹנֵשׁ עַל שְׁמֵרֵד בְּמַלְכוּתוֹ ית' וְלֹא עֲשֶׂה מֵאֲמֵר
 הַמֶּלֶךְ. מ"מ הָאוֹר נֶעְדָּר וְכו' וְכֵמֵאֲרוּ"ל ע"פ מַעֲוֹת לֹא
 יוּכָל לְתַקֵּן זֶה שֶׁבִּטֵּל ק"ש שֶׁל עֲרֵבִית אוֹ וְכו'. דָּאָף
 שֶׁנִּזְהָר מִעֲתָה לְתַקֵּן ק"ש שֶׁל עֲרֵבִית וְשִׁחְרִית לְעוֹלָם
 אֵין תְּשׁוּבָתוֹ מוֹעֵלֶת לְתַקֵּן מֵה שֶׁבִּטֵּל פ"א. וְהַעוֹבֵר
 עַל מַל"ת ע"י שְׁנִדְבָק הָרַע בְּנַפְשׁוֹ עוֹשֶׂה פֶּגֶם לַמַּעֲלָה
 בְּשִׁרְשָׁהּ וּמְקוֹר חוּצָבָה (בִּלְבוּשִׁי" דִּי"ס דַּעֲשִׂי" כְּמוֹ"שׁ
 בַּת"ז לְבוּשִׁין תְּקִינָת לֹוֹן דְּמִנְיָהּ פְּרָחִין נִשְׁמָתִין לְבָנִי
 וְכו') לֹכֵךְ אֵין כְּפָרָה לְנַפְשׁוֹ וְלֹא לַמַּעֲלָה עַד יוֹה"כ
 כְּמוֹ"שׁ וְכַפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטּוֹמָאוֹת בְּנִי וּמִפְשְׁעֵיהֶם וְכו'
 לִפְנֵי ה' תִּמְהָרוּ לִפְנֵי ה' דִּיקָא וְלֹכֵן אֵין לְלַמֵּד מִכָּאֵן
 שׁוּם קוּלָא ח"ו כְּמוֹ"ע וְכַפֵּרֶט בַּת"ת. וְאִדְרָבָה אֲרוּ"ל
 וְיִתֵּר הַקֶּב"ה עַל ע"ז וְכו' אֵף שֶׁהֵן כִּרְיָתוֹת וּמִיתוֹת
 ב"ד וְלֹא וְיִתֵּר עַל בִּטּוּל ת"ת). עֹבֵר עַל כִּרְיָתוֹת
 וּמִיתוֹת ב"ד תְּשׁוּבָה וְיוֹה"כ תּוֹלִין וְיִסּוּרִין מִמְרָקִין (פִּי'
 גּוֹמְרִין הַכֹּפֶרָה וְהוּא מְלִשׁוֹן מְרִיקָה וְשִׁטְיָפָה לְצַחֲצָחַת
 הַנֶּפֶשׁ. כִּי כְּפָרָה הִיא לְשׁוֹן קְנוּת שֶׁמִּקְנָתָהּ לְבִלּוֹד
 הַחֲטָא) שְׁנֵאמְרָא וּפְקָדְתִּי בְּשֶׁכֵּט פְּשָׁעִים וּבִנְגָעִים עוֹנִים.
 עכ"ל הַבְּרִייתָא:

לִסִּים אֵת הַכֹּפֶרָה. וְהַעוֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, עַל יְדֵי שְׁנִדְבָק
 הָרַע בְּנַפְשׁוֹ - כְּשֶׁעוֹשֶׂה פַעּוּלָה שֶׁל רַע עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה אוֹ עַל יְדֵי
 דִּיבּוּר אוֹ עַל יְדֵי מַחֲשָׁבָה, הֵנָּה עַל יְדֵי זֶה, עוֹשֶׂה פֶּגֶם לַמַּעֲלָה
 בְּשִׁרְשָׁהּ וּמְקוֹר חֲצָבָה - שֶׁל הַנִּשְׁמָה, (בִּלְבוּשִׁים דִּי' סְפִירוֹת
 דַּעֲשִׂיָּה, - בִּלְבוּשִׁי עֶשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁבַעֲוֹלָם הַעֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 בְּתַקְוִנִי וְהֵרִי: "לְבוּשִׁין תְּקִינָת לֹוֹן, דְּמִנְיָהּ פְּרָחִין נִשְׁמָתִין לְבָנִי
 נֶשְׂאָ וְכו'" - לְבוּשִׁים הַתְּקַנֵּת לֵהֵן, ל"סְפִירוֹת", שְׁמָהֶם פּוֹרְחוֹת
 נִשְׁמּוֹת לְבָנֵי אָדָם). רּוּאִים אֲנִי מִ"תְּקִינִי וְהֵרִי" זֶה, שִׁישְׁנָנוּ עֲנִין שֶׁל
 לְבוּשִׁים ל"סְפִירוֹת" שְׁמָהֶם בָּאוֹת הַנִּפְשׁוֹת, וְכַשֵּׁעַל יְדֵי עֲבִירָה נַעֲשֶׂה
 פֶּגֶם בְּנֶפֶשׁ - נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי כֵךְ פֶּגֶם גַּם בְּשׁוּרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ, לְכָךְ - לֹכֵן,
 אֵין כְּפָרָה לְנַפְשׁוֹ וְלֹא לַמַּעֲלָה - כִּפִּי שִׁיאֲמֵר לַהֲלֹךְ, מִשְׁמַעוֹתָה
 שֶׁל "כְּפָרָה" הִיא חֲסֵרֶת וְנִיקּוּי הַפֶּגֶם, הֵנָּה תְּשׁוּבָה בִּלְבַד אֵין בְּכוּחָה
 לְנִקּוֹת אֵת הַפֶּגֶם בְּנֶפֶשׁ וּלְמַעֲלָה, עַד יוֹם הַכְּפּוּרִים, - שֶׁהֵינּוּ עֲצֻמוֹ
 מִכְּפָר. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: - בְּנוּגַע לְיוֹם כִּיפּוּר: "וְכַפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ

יום ראשון	א תמוז, ב דר"ח	ה'תש"ג
יום ראשון תהלים: מפרק א עד פרק ט	שיעורים. חומש: חוקת, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: פרק ט. אבל . . . אין קץ.	מסירות נפש הראויה לבני תורה הוא פדרשת רז"ל "אדם כי ימות באהל", להמית את כל התענוגים בעניני עולם. כי אפלו דברים קלי הערך בתענוגי עולם, מונעים המה מלהיות מסור ונתון באהלה של תורה.

יום שני	ב תמוז	ה'תש"ג
יום שני תהלים: מפרק י עד פרק יז	שיעורים. חומש: חוקת, שני עם פירש"י תהלים: י"ז. תניא: רק מפני . . . למשכילים.	רבנו הגאון פותב בסדורו: נכון לומר קדם התפלה "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך". זאת אומרת, אשר מצות אהבת ישראל היא שער הכניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לעמוד לפני ה' אלקים להתפלל, בזכותה תקבל תפלת המתפלל.

יום שלישי	ג תמוז	ה'תש"ג
יום שלישי תהלים: מפרק יח עד פרק כב	שיעורים. חומש: חוקת, שלישי עם פירש"י. תהלים: יח"ב. תניא: הגהה. סוד . . . מן השכל.	אאזמו"ר אמר: א אידישער קרעכץ וואס קומט ח"ו בסבה פון א ניט גוט גשמי איז אויך א תשובה גדולה, בפרט א קרעכץ בסבה פון א ניט גוט רוחני איז אודאי און אודאי א תשובה מעליתא. דער קרעכץ שלעפט ארויס פון עומק רע, און שטעלט אנדער אין א מעמד טוב.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר: אנהה יהודית הבאה חס ושלום בסבת לא טוב גשמי – גם היא תשובה גדולה, במיוחד אנהה בעקבות לא טוב רוחני – היא ודאי ונדאי תשובה מעלה. האנהה מחלצת מעמק רע, ומציבה במעמד טוב.

יום רביעי	ד תמוז	ה'תש"ג
יום רביעי תהלים: מפרק כג עד פרק כה	שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: פרק י. אך . . . 174 מדרכנו.	חסיד אחד, או תלמיד אחד, כאשר נותן לבו דעתו ונפשו על התורה וחזקתה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר, והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם.

יום חמישי	ה תמוז	ה'תש"ג
יום חמישי תהלים: מפרק כט עד פרק לד	שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: ומ"מ . . . "174" אתכסיאת כו'.	רַבְּנוּ הִזְקֵן שָׁאֵל אֶת אֶחָד הַחֲסִידִים הַגְּדוֹלִים הַמְּקַרְבִּים בְּיוֹתֵר, בְּהִיּוֹתוֹ אֶצְלוֹ בִּיחִידוֹת, לְמַצְבוֹ. וַיִּתְּאוּנֵן הַחֲסִיד כִּי יֵרֵד מִנְּכֻסָּיו וְכו'. וַיַּעֲנֵהוּ רַבְּנוֹ: לֵךְ וְקוֹקֵים – שְׁתֵּאִיר סְבִיבְתֶךָ בַּתוֹרָה וְעִבּוּדָה שְׁבִלִב. פְּרֻנְסָה וּמָה שְׁאֵתָה צָרִיךְ – זֹאת צָרִיךְ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָתֵת לְךָ. עֲשֵׂה מָה שְׁאֵתָה צָרִיךְ, יַעֲשֵׂה ה' יִתְבָּרֵךְ אֶת מָה שְׁהוּא צָרִיךְ.

יום שישי	ו תמוז	ה'תש"ג
יום שישי תהלים: מפרק לה עד פרק לח	שיעורים. חומש: חוקת, ששי עם פירש"י. תהלים: לה-לח. תניא: עד"מ . . . מדות כלל.	הַמִּצְוֹת נִמְשְׁכוֹת עַל יְדֵי הַמְּקִיף שֶׁבַּמִּצְוֹת עֲצָמָם. מִצְוֹת צְדָקָה, עַל דֶּרֶךְ מְשָׁל, הֵיא מִצְוָה כּוֹלֶלֶת, אֲשֶׁר כָּל הַמִּצְוֹת נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם צְדָקָה. וּמֵהָאֵי טַעְמָא [=מְסִיבָה זו] נִכּוֹן בְּמֵאֹד לָתֵת קֹדֶם כָּל מִצְוָה פְּרוּטָה לְצְדָקָה, שֶׁהוּא הַמְּשַׁכֵּת הַמְּקִיף בְּפָנִימִי. וּמִכָּל מְקוֹם הוּי [זֶה] מְקִיף הַקְּרוֹב, מָה שְׁאִין כֵּן תּוֹרָה שֶׁהִיא מְקִיף הַרְחוֹק וּפְעֻלָּתוֹ נִעֲלָה יוֹתֵר.

שבת קודש	ז תמוז	ה'תש"ג
שבת קודש תהלים: מפרק לט עד פרק מג	שיעורים. חומש: חוקת, שביעי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: פרק יא. והנה . . . "176" בלבד.	אָאמו"ר אַמֵּר: חֲסִידוֹת אִיזוּ נַעוּץ תַּחֲלָתֵן בְּסוּפֵן וְסוּפֵן בַּתְּחִילָתֵן, דִּי דְרָגָא פֻּון עֵיגוּלִים מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמְצָא רֹאשׁ וְסוּף, אֲבַעַר אַחֵר כָּל זֶה אִיזוּ דְעַר עֵיקַר אִיזוּ סֹדֵר. דְּעַר בַּעַש"ט אִיזוּ גַעוּוּעֵן אַ מְסוּדֵר, דְּעַר מַעֲזִירִישְׁעַר הָאֵט מִדְּקֹדֶק גַּעוּוּעֵן אוּיף סֹדֵר, אֹון דְּעַר עֲלִטְעַר זִידֵעַ – רַבִּינוּ הִזְקֵן – הָאֵט גַּעֲלַעֲרַעֲנֵט חֲסִידִים זִי זְאָלֶען זִיין מְסוּדֵרִים, דָּאָס זַעֲהֵט מַעַן אִין זִינַע מֵאֵמֵרִים, בְּרִיף, נִיגוּנִים. דִּי חֲסִידִים וואָס הָאָבַעֵן גַּעֲהָאָט אַ זְמַן קְבוּעַ אוּיף קוֹמַעַן אִין לֵיאֹזְנָא – דְּעִרְנָאָךְ אִין לֵיאֹדִי – הָאָבַעֵן נִיט גַּעֲהָאָט קִיין רִשׁוֹת בִּיטְעֵן דַּעַם זְמַן אָן אַ רִשְׁיוֹן פֻּון רַבִּין, אוּיף בְּאִקוֹמַעַן אַ רִשְׁיוֹן הָאֵט מַעַן גַּעֲדֵאֲרַפֵּט זְאָגֶען אַ טַעַם. בָּאָם רַבִּין אִיזוּ גַעוּוּעֵן אַ וַעַד מִיּוֹחַד אוּיף פִּיהֲרַעַן סֹדֵר הַחֲסִידִים וּבִרְאִשׁוֹ מֵהֲרִי"ל אַחִי רַבִּינוּ, אֹון אַ בַּאָזוֹנְדֵּעַר וַעַד אוּיף אָנְפִּירַעַן מִיט חֲסִידִישֶׁע יוֹנְגַעֲלִיט וּבִרְאִשׁוֹ אַדְמו"ר הָאֵמְצַעִי.

אָדְנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמֵר: חֲסִידוֹת הֵיא בְּבַחֲנִינֵת נַעוּץ תַּחֲלָתֵן בְּסוּפֵן וְסוּפֵן בַּתְּחִילָתֵן דְּרָגָת הַעֲגוּלִים, מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמְצָא רֹאשׁ וְסוּף – אָבֵל אַחֵר כָּל זֶה הָעֵקֶר הוּא סֹדֵר.
הַבְּעַל שֵׁם טוֹב הָיָה מְסוּדֵר, הַמְּגִיד מִמַּעֲזִירִישׁ דְּקֹדֶק בְּסֹדֵר, וְהַסְבָּא רַבָּא – רַבְּנוּ הִזְקֵן – לְמַד אֶת הַחֲסִידִים שֶׁהֵם יֵהְיוּ מְסוּדֵרִים. זֹאת רֹאִים בְּמֵאֵמֵרֵיו, מִכְּתָבֵיו, נִגּוּנָיו. הַחֲסִידִים שֶׁהָיָה לָהֶם זְמַן קְבוּעַ לְבֹא לְלֵיאֹזְנָא – אַחֵר כָּף לְלֵיאֹדִי – לֹא הָיְתָה לָהֶם רִשׁוֹת לְשַׁנּוֹת אֶת הַזְּמַן לֹא רִשְׁיוֹן [הַתֵּר] מֵהַרְבֵּי כְּדִי לְקַבֵּל רִשְׁיוֹן הָיָה צָרִיךְ לְנִמְקֵק.
אַצֵּל הַרְבֵּי הָיָה וַעַד מִיּוֹחַד לְהַנְהִיגַת סֹדֵר הַחֲסִידִים, וּבִרְאִשׁוֹ מֵהֲרִי"ל [=מִרְנֵנוּ הָרַב יְהוּדָה לֵייב] אַחִי רַבְּנוּ, וַעַד מִיּוֹחַד לְהַנְהִיגַת הָאֲבָרְכִים הַחֲסִידִיִּים, וּבִרְאִשׁוֹ אַדְמו"ר הָאֵמְצַעִי.

אכילה מרובה אך איטית

יום ראשון א' תמוז ה'תש"ע

הלכות שבת עשור פרק ב, הלכה ח: חול'ה שיש בו סכנה
ששאל לאכל ביום הכפורים... מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר די'.

ב'שלחן ערוך' (או"ח סי' תרי"ח ס"ז) נפסק שיש להאכיל את החולה מעט מעט, כדי שלא יצטרף לשיעור, ולא יעבור על איסור תורה.

אך יש שכתבו, כי מכך שהרי"ף והרמב"ם לא הביאו עיקר גדול זה משמע שחולקים על כך (העמק שאלה ברכה סי' קס"ז סק"ז). וכן סבר גם הגר"ח מבריסק והורה לחולים שבאו לפניו ביום הכפורים לאכול כל צרכם (המועדים בהלכה ע' פב). וטעמו, על פי דברי הרמב"ם בהלכות שבת (פ"ב ה"א) שחולה שיש בו סכנה יש לעשות את כל צרכיו כאילו היא חול, וביאר ה'מגיד משנה' (שם הי"ד), כי יש לעשות כל דבר המועיל לחולה אף שבאי עשייתו אין משום סכנה. ולכן יש להתיר לחולה לאכול יותר משיעור

אף שבאכילה פחות משיעור לא יסתכן. ואף שאמרו בגמרא, שמעוברת תאכל פחות משיעור, הרי זה משום שהמעוברת אינה בכלל סכנה, אלא שאם לא תאכל תסתכן, וכדי למנוע סכנה די באכילה פחות משיעור, אך חולה שכבר מסוכן, יש להאכילו כל צרכו (המועדים בהלכה שם. חי' הגר"י זצ"ל).

אך לדעת רוב הפוסקים, אף חולה מסוכן יש להאכילו פחות משיעור (ראה פסקי תשובות סי' תרי"ח הע' 13). ואת הדמיון לדברי ה'מגיד משנה' דלעיל, יש לדחות, כי רק מה שיש בו תועלת לחולה יש לעשותו אף שאין סכנה במניעתו, אך באכילה אף שיש תועלת לחולה ביותר משיעור, אין עדיפות לכך שיאכל הכל בפעם אחת, ומאחר שהתועלת תושג במילואה גם בלי לעבור על איסור תורה, עדיף להאכילו פחות משיעור (חשב האפור ח"א סע"א).

בין יום טוב לשבת

יום שני ב' תמוז ה'תש"ע

קודש לקודש', בין קודש שקידש הוא בעצמו לקודש שישראל מקדשין, שקודש שישראל מקדשין מותר באוכל נפש'. כלומר, כיון שמהות הקדושה שונה, גם איסור המלאכה שונה. ויש ראשונים (הרמב"ם כאן, וראה יראים, שה"ש) מבססים את ההיתר על הפסוק "כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב, טז), היינו שיום טוב אסור במלאכה כשבת אלא שהצורך בהכנת אוכל דוחה אותו. אך גם לשיטה זו יש חילוק עקרוני בין יום טוב לשבת, כדברי ה'שאגת אריה': "כל אוכל נפש שהתירה תורה ביו"ט לצורך יו"ט הוי מצוה של שמחת יו"ט" (סי' קב). כלומר, מצות השמחה שקיימת ביו"ט ואינה בשבת היא הגורם לדחיית האיסורים הקשורים באוכל נפש.

הלכות יום טוב פרק א, הלכה א: ששת הימים האלו
שאסרן הכותב בעשיית מלאכה... הן הנקראין 'מים טובים'. ושבתת ב'לן שנה, שהן אסורין בכל מלאכת עבודה, חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה, שנאמר: 'אך אשר יאכל לכל נפש'. במשנה (מגילה א, ה): "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד".

לשיטת הרמב"ן (ויקרא כג, ו) המקור להיתר אוכל נפש ביום טוב הוא בכך שבניגוד לשבת, ביום טוב התורה לא אסרה 'כל מלאכה' אלא 'מלאכת עבודה'.

וגם הראב"ן (פסחים קד, א) כתב שההבדל בין שבת ליום טוב נובע מהבדל יסודי באיסור המלאכה: "תיקנו 'בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת'. ופירושו, כי קדושת שבת חמורה שהקב"ה קידשה בעצמו ויו"ט ישראל מקדש... וזה 'המבדיל בין

הדלקת חשמל ביום טוב

יום שלישי ג' תמוז ה'תש"ע

ולכן כתב "אין מוציאין את האש" בשונה מלשון המשנה "אין מוציאין את האור", ללמד שהאיסור הוא בהדלקה לבישול ולא לחימום (ציץ אליעזר ח"א ס"כ פ"א). וכן יתכן שגם הדלקה לאור היא כאוכל נפש ולא כ'מכשירין' שהרי נהנה מעצם האור, ולפי זה יהיה מותר להדליק ביו"ט את אור החשמל (שם פ"ג).

אך לדעת הראב"ד ועוד ראשונים איסור הבערה הוא משום 'נולד', ואם כן אין הבדל לאיזו מטרה היא ההדלקה שהרי איסור נולד אמור אף לגבי אוכלין, ולא הותר משום 'אוכל נפש'.

ואולם היו מי שרצו להתיר את הדלקת החשמל ביום טוב גם לפי שיטה זו, בהנחה שהחשמל קיים כבר בחוטים והלחיצה על המתג אינה 'מולידה' דבר חדש, אך לאמתו של דבר החיבור בין החוט החיובי לשלילי היא היוצרת את הזרם והרי זה 'מוליד' גמור (ציץ אליעזר שם פ"ו, יביע אומר ח"ב אר"ח סכ"ו).

הלכות יום טוב פרק ד, הלכה א: אין מוציאין את האש
לא מן העצים, ולא מן האבנים... שלא תתר ביום טוב אלא להקטיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא אותו מערב יום טוב.

את דברי הרמב"ם שהטעם לאיסור הדלקת אש ביום טוב הוא "שהרי אפשר להמציא אותה מבערב" מפרש ה'מגיד משנה': האש אינה צורך אוכל נפש עצמו אלא רק מכשירי אוכל נפש והרי 'מכשירין' שניתן לעשות מערב יום טוב אין לעשותם ביום טוב.

והקשה הט"ז (אר"ח תק"ב ס"א) שטעמו של הרמב"ם אינו שייך אלא בהדלקת אש לצורך בישול ולמה אסרו הדלקה לצורך חימום והרי היא נחשבת כאוכל נפש ממש שמותר ביו"ט אף כשאפשר מערב יו"ט?

ויש שכתבו כי אמנם לדעת הרמב"ם הדלקה לחימום מותרת,

יום רביעי ד' תמוז ה'תש"ע

הנחת תפילין בחול המועד

יש אות, יש לפטור בו מתפילין, אלא שהתוספות (מנחות שם) מדייקים מהירושלמי (במועד קטן) שחובה להניח תפילין בחול המועד. והריטב"א (שם) מבאר כי יש לחלק בין האות שבשבתות וימים טובים בהם יש איסור מלאכה, לאות של חול המועד המותר במלאכה, ומסיק כי טוב להניח תפילין בחוה"מ ללא ברכה.

ב'שולחן ערוך' (או"ח סימן ל"א) נפסק שאין להניח תפילין בימי חוה"מ מטעם שגם הם אות. אך ברמ"א (שם) כתב: "ויש אומרים שחול המועד חייב בתפילין. וכן נוהגין בכל גלילות אלו להניחם במועד ולברך עליהם, אלא שאין מברכים עליהם בקול רם בבהכנ"ס כמו שאר ימות השנה".

למעשה, למרות דברי הרמ"א, המנהג הנפוץ הוא שאין מניחים תפילין בחול המועד.

הלכות יום טוב פרק ז, הלכה א: חלו של מועד, אף על פי שלא נאמר בו 'שבתון', הואיל ונקרא 'מקרא קדש', ודבריו הם זמן חגיגה במקדש - איסור בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיה כפאר ימי החל שאין בהן קדשה כלל.

דרש רבי עקיבא: "יכול יניח אדם תפילין בשבתות ובימים טובים, ת"ל 'והיה לאות על ירך ולטוטפת בין עיניך' מי שצריכין אות, יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות" (מנחות לו, ב).

לעומת זאת, במכילתא דרשב"י (פר' יו) נלמד הדבר מהפסוק 'ושמרת את החוקה למועדה מימים ימימה' - ימים ולא כל ימים.

ונסתפק הראשונים האם יש להניח תפילין בחול המועד. לכאורה, על פי דרשתו של רבי עקיבא כיון שגם בחול המועד

יום חמישי ה' תמוז ה'תש"ע

איסור הנאה - האם הוא של הבעלים?

הפקד גמור "ולא נפקע שם הבעלים ממנו", ואי אפשר ליטלם ממנו בעל כרחו. והוכיח כן מלשון רש"י (פסחים לא, ב ד"ה ומדמי) שכתב באוכל תרומת חמץ בפסח שפטור משלומים, כי מאחר שאסור בהנאה "לאו מידי חסריה (אפסדיה)", משמע שהחמץ בבעלותו אלא שלא הפסידו כיון שאסור בהנאה, אלא שמכל מקום אינו יכול להפקירו משום "שאין לו זכות בגופו מחמת שאסור לו ליהנות ממנו".

ואת ההבדל בין גזל, שלא הותר באיסור הנאה, לזניק איסור הנאה "דלאו מידי חסריה", מבאר הרבי (לקו"ש כרך ל"ד עמ' 53): חיוב המזיק הוא משום שמפסיד את חבירו, ולכן המזיק חפץ שאין בו הנאה ותועלת לבעליו פטור, אבל איסור גניבה וגזילה הוא עצם נטילת החפץ מחברו, ומה שבעליו לא יכול ליהנות ממנו אינו מעלה ואינו מוריד.

הלכות חמץ ומצה פרק ג' הלכה ז: אם בך מתחלת שעה ששית ולמעלה, אינו צריך לבטל - שהרי אינו ברשותו, שכתב נאסר בהנאה.

אין אדם יכול לבטל חמצו לאחר זמן איסור חמץ, כיון שאינו ברשותו (פסחים ו, ב), ורש"י (ד"ה דלאו) הוסיף, שחמץ האסור בהנאה "אינו שלו". וכן כתב הרשב"א (נדרים פה, א ד"ה הא דא"ר) שאיסור הנאה אינו של הבעלים, ולכן האוסר הנאת פירותיו על עצמו יכולים אחרים ליטול אותם בעל כרחו.

אך לדעת הריטב"א (ע"ז מב, א) איסורי הנאה הם של הבעלים, וישראל שהגביה עבודה זרה של גוי זכה בה ונעשית שלו, וכן, אם קנה חמץ בפסח, יאסר כדין חמץ (של ישראל) שעבר עליו הפסח.

וכן כתב אדה"ז (או"ח סי' תל"ה קרא סק"ב) שאיסורי הנאה - אינם

יום שישי ו' תמוז ה'תש"ע

"לראות" או "להראות"?

וכיון שבפרט אחד יש הוספה בזכרון יציאת מצרים בליל פסח - החיוב לספר לאחר - הרי גם בשאר מעשי לילה זה לא די "לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", אלא עליו גם להראות לאחרים.

וכיון שהחיוב "להראות" הוא רק בליל פסח, מובן מדוע כתבו הרמב"ם ואדה"ז בנוסח ההגדה "חייב אדם לראות...", כי אין הכוונה לבאר את חובת הלילה אלא להפליא את גודל ענין היציאה ממצרים, שנמשכת "בכל דור ודור" ולכן חייב לראות עצמו תמיד כאילו יצא ממצרים.

וכשם שאין מזכירים את חיוב ארבע כוסות וכדומה, כי דברים אלו נעשים בפועל, כך אין צורך להזכיר את החיוב "להראות", שהרי הוא מתבצע בפועל באמירת ההגדה לבן או 'לאחר'.

הלכות חמץ ומצה, נוסח ההגדה: בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

בכמה כת"י הנוסח: "חייב אדם לראות את עצמו...". (ראה שינויי נוסחאות בהוצ' פרנקל). וכן הוא גם לשון המשנה בפסחים (קטז, ב). אבל בהלכותיו (חמץ ומצה פ"ד ה"ו) כתב הרמב"ם: "חייב אדם להראות את עצמו...". וגם בדברי אדה"ז ישנה סתירה זו: בנוסח ההגדה בסידור, וכן בתניא (ריש פמ"ז) כתב "חייב אדם לראות...", ואילו בשולחנו (או"ח סי' תעב ס"ז) כתב "חייב אדם להראות...". והביאור:

המיוחד בסיפור יציאת מצרים בליל ט"ו בניסן על זכירת יציאת מצרים שבכל יום הוא, שבליל פסח המצה היא "והגדת לבנך" ולא די בהזכרה לעצמו (מנ"ח מ"ע כ"א). ולכן, אם הוא לבד, "שואל לעצמו מה נשתנה וכו'" (לעיל פ"ז ה"ג), כי על ידי השאלה נחשב כ'אחר' ומקיים 'והגדת' לאחר.

כיצד מספרים

שבת קודש ז' תמוז ה'תש"ע

את הקידוש מבעוד יום מדין תוספת יום טוב כמו בשאר שבתות וימים טובים, ולפי האמור וודאי שחובה לקדש בלילה כי את עיקר מצות סיפור יציאת מצרים מקיימים בקידוש ולא באמירת ההגדה (אסופת הגר"ח הלוי פסחים סי' מג).

הסבר נוסף טמון בדיוק לשון הרמב"ם "מצות עשה לספר בנשים ונפלאות שנעשו..." ולא די בסיפור היציאה ממצרים עצמה. וגם במקור דברי הרמב"ם להשוואה שבין שתי הזכירות מופיעה הדגשה זו: "כשם שבראית את העולם ואמרת להם לישראל לזכור את יום השבת, כך היו זוכרים הנסים שנעשיתי לכם במצרים" (שמ"ר פ"ט, ז). ואם כן, זהו הלימוד מההשוואה בין פסח לשבת: כשם שזכירת השבת היא זכר לבריאת העולם ע"י הקב"ה, כך בזכירת יציאת מצרים יש לזכור את תוקפו וגבורתו של הקב"ה כפי שבאו לידי ביטוי בניסי היציאה.

(לקוטי שיחות סדר כ"א עמ' 68)

הלכות חמץ ומצה פרק ז, הלכה א: מצות עשה של תורה לספר בנשים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים, כליל חמשה עשר בנשים - שנאמר: "זכור את היום הזה, כמו שנאמר: "זכור את יום השבת".

ויש לתמוה: מה לומדים מההשוואה בין זכירת יציאת מצרים לזכירת יום השבת?

יש שביארו כי כשם שבשבת תיקנו חז"ל לזכור על היין, וכשאין לו יין מקדש על הפת, גם כאן תיקנו לומר את ההגדה על הכוס וכשאין לו כוס אומרה על הפת (אור שמח).

ויש שביארו כי כשם שבזכירת השבת יש להזכיר כי היום הוא יום השבת, כן בזכירת יציאת מצרים חובה להזכיר שבלילה זה יצאו.

אך למעשה לכל אורך ההגדה לא נזכר מועד היציאה ורק בקידוש, באמירת "זמן חירותנו", מזכירים את יום היציאה. ומכאן חידוש גדול להלכה שכן הפוסקים דנו האם ניתן לערוך

המשך ביאור למס' מכות ליום שלישי עמ' ב

מתרצת הגמרא: מיד גלות קא מכפרא - וכי הגלות היא המכפרת, הרי מיתת ב"ח הוא דמכפרא - מיתת הכהן היא המכפרת להשיב את הגולה מעיר מקלטו, ולגבי מיתת הכהן יש לומר קל וחומר זה, שאם משיבה היא את הגולים כבר, קל וחומר שיש לה לפטור את זה שעדיין לא גלה.

שנינו במשנה, אם עד שלא נגמר דינו וכו' מת כהן גדול ומינו אחר תחתיו, ולאחר מכן נגמר דינו, חוזר במיתתו של שני. מבשרת הגמרא: מנא הני מילי - מנין לומדים דין זה, שיהא שובו של הרוצח מעיר מקלטו תלוי בבחן הגדול ששימש בזמן גמר דינו אף אם נתמנה אחר מעשה הרציחה.

מבשרת הגמרא: אמר רב כהנא, יש ללמוד דין זה מדאמר קרא (במדרב לה כח) וישב ב"ח עד מות הכהן הגדול, אשר משח אתו בשמן הקדש, ופשטות דברי הכתוב היא, שישב הרוצח בעיר המקלט עד מות הכהן הגדול, שמשח אותו הרוצח בשמן המשחה. ועל כך יש לתמוה, וכו' הוא - הרוצח מושחו לכהן הגדול. אלא בהכרח יש לפרש את כוונת הכתוב לענין כהן גדול זה, שנמשח ב"מיו של הרוצח, כלומר, שנמשח לאחר מעשה הרציחה, קודם גמר הדין, שאף הוא מחזיר במיתתו את הרוצח מעיר מקלטו.

שואלת הגמרא: מדוע תלויה חזרתו של הרוצח מעיר מקלט במיתתו של כהן גדול זה, וכי מאי הוה ליה למעבר - מה יכול היה לעשות בכדי למנוע רציחה זו, הלא עדיין לא נמשח לכהן בשעה שאירע מעשה זה.

משיבה הגמרא: הוה לו לכהן הגדול לבקש רחמים על הרוצח בשגגה שניגמר דינו בבית דין לזכות, ולא יתחייב לגלות לעיר מקלט, ולא ביקש עליו רחמים.

הגמרא מביאה כמה דינים לגבי רוצח בשגגה שמת: אמר אבוי, נקימין - מסורת בידינו מאבותינו, שרוצח בשגגה שנגמר דינו לגלות לעיר מקלט, ומת קודם שהספיק לגלות, מוליכין את עצמותיו לשם - קוברים את עצמותיו בעיר מקלט, דכתיב (שם לה לב) לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן, ואיזהו ישיבה שהיא בארץ - בתוך הקרקע, הוה אומר זו קבורה. ויש ללמוד מדברי הכתוב, שאף אם מת הרוצח קודם שגלה לעיר מקלט, יש להגלות את עצמותיו לשם.

תנא בברייתא, רוצח שגלה לעיר מקלט ומת שם קודם שמת הכהן הגדול, אזי קוברים אותו בעיר המקלט, ולאחר מכן לכשימות הכהן

הגדול מוליכין את עצמותיו של הרוצח מעיר המקלט על -אל] קברי אבותיו לקבורו עמהם, דכתיב (שם לה כח) ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרצח אל ארץ אבותיו, איזהו ישיבה שהיא בארץ אבותיו - בתוך הקרקע, הוה אומר זו קבורה. ויש ללמוד מדברי הכתוב, שאף אם מת הרוצח בעיר מקלטו, יש להעביר את עצמותיו לאחר מיתת הכהן לארץ אבותיו.

הגמרא מביאה מחלוקת לגבי כהן גדול שנודע שהוא חלל: נגמר דינו של הרוצח לגלות לעיר מקלט, ולאחר מכן נעשה הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה, כלומר, נתברר על ידי עדים שהכהן הגדול הוא חלל, לפי שאמו היתה גרושה או חלוצה, ונמצא שהוא פסול לכהונה, ומעתה יש לדון מה דינו של הרוצח. פליגי בה - נחלקו בענין זה רבי אמי ורבי יצחק נפחא, חד אומר - אחד מהם סובר שמתה הכהונה, כלומר, הרי זה כאילו מת הכהן הגדול, ופטור הרוצח מלגלות לעיר מקלט. וחד אומר - ואחד מהם אומר שפסקה הכהונה, כלומר, נתברר הדבר שלא היה כהן גדול בשעת גמר דינו של הרוצח, שהרי כהן זה פסול היה, והרי זה כרוצח שנגמר דינו בלא כהן גדול, שאינו חוזר מעיר מקלטו לעולם.

הגמרא רוצה לתלות מחלוקת זו במחלוקת תנאים: לימא - האם נאמר, שרבי אמי ורבי יצחק נפחא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע קא מיפלגי - נחלקו במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע. דתנן - שכן שנינו במסכת תרומות (פ"ח מ"א), כהן שהיה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא או בן גרושה או בן חלוצה, רבי אליעזר אומר כל קרבנות שהקריב עד עתה הרי הם פסולים, ורבי יהושע מכשיר את מה שהקריב עד עתה, ואינו פוסל אלא מכאן ולהבא. וממילא יש לומר שבזה נחלקו אף רבי אמי ורבי יצחק נפחא, מאן דאמר מתה - זה שאמר 'מתה כהונה', דהיינו, שיש לדון כאילו מת עתה הכהן הגדול ואין הרוצח גולה, סובר פשיטת רבי יהושע המכשיר את כל הקרבנות שהקריב עד עתה, ואינו פוסל אלא מכאן ולהבא, נמצא שהרי זה כאילו מת הכהן עתה, ולפיכך אין הרוצח צריך לגלות, ומאן דאמר - ואילו זה סוברים 'פסקה כהונה', דהיינו שנתברר שלא היה כהן זה כשר מעולם, סובר פשיטת רבי אליעזר הפוסל את עבודתו אף למפרע, ולשיטתו צריך לומר שנתברר הדבר שבשעת גמר דינו של הרוצח לא היה הכהן הגדול קיים, והרי זה אדם שנגמר דינו בלא כהן גדול שאינו יוצא מעיר מקלט לעולם.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – א'ז' תמוז ה'תש"ע

יום ראשון א' תמוז ה'תש"ע

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בו ממלאכה; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

הלכות שביתת עשור פרק א

א. מצות עשה לשבת ממלאכה בעשור לחדש השביעי, שנאמר: "שבת שבתון היא לכם"; וכל העושה בו מלאכה, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "ובעשור וגו' כל מלאכה לא תעשו". ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה? אם עשה ברצונו בודו, חייב ברת; ואם עשה בשגגה, חייב קרבן חטאת קבוצה [בהמה בין לעשיר ובין לעני].

ב. כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה, חייבין על זדונה בעשור ברת; וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת, חייבין עליו קרבן חטאת ביום הכפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אף על פי שאינו מלאכה, אסור לעשותו ביום הכפורים; ואם עשה, מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן] כדרך שמכין אותו על השבת. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום הכפורים; וכל שאסור לאמרו או לעשותו לכתחלה בשבת, כך אסור ביום הכפורים. כללו של דבר: אין בין שבת ליום הכפורים בענינים אלו, אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה, וביום הכפורים בכרת.

ג. ומתיר לקנב את הירק ביום הכפורים, מן המנחה ולמעלה. ומה הוא הקנב? שסיר את העלין המעפשות, וקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה. וכן מפציע בגאוזין ומפררין ברמונים, מן המנחה ומעלה - מפני עגמת נפש [שחתונה נפשו יותר]. ויום הכפורים שחל להיות בשבת, אסור בקניבת ירק ובפציעת גאוזים ובפרירת רמונים כל היום. וכבר נהגו העם בשנער [בבבל] ובמערכ [ארץ ישראל], שלא יעשו אחד מכל אלו ביום הצום, אלא הרי הוא כשבת לכל.

ד. מצות עשה {אחרת} (אחת) יש ביום הכפורים, והיא לשבת בו מאכילה ושתיה, שנאמר: "תענו את נפשתיכם" - מפי השמועה [שנמסרה ממשה רבנו] למדו, ענוי שהוא לנפש, זה הצום; וכל הצם בו, קים מצות עשה. וכל האוכל או שותה בו, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה, ונקרתה"; מאחר שענש הכתוב ברת למי שלא נתענה, למדנו שמזהרין אנו בו על אכילה ושתיה. וכל האוכל או השותה בו בשוגג, חייב קרבן חטאת קבוצה.

ה. וכן למדנו מפי השמועה, שאסור לרחץ בו או לסוך בו [שמן] או לנעל את הסנדל או לבעל. ומצוה לשבת מכל אלו, כדרך ששוכת מאכילה ושתיה, שנאמר: "שבת שבתון" - שבת לענון מלאכה, ושבתון לענינים אלו. ואין חייבין ברת או קרבן, אלא על אכילה ושתיה; אבל אם רחץ או סף או נעל או בעל, מכין אותו מכת מרדות. ו. כשם ששוכות מלאכה בו, בין ביום ובין בלילה - כך שוכות של ענוי, בין ביום ובין בלילה. וצריך להוסיף מחל על קדש בכניסתו וביציאתו, שנאמר: "ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש, בערב" - כלומר, התחל לצום ולהתענות מערב תשעה הסמוך לעשירי; וכן ביציאה שותה בענויו מעט מלילי אחד עשר סמוך לעשירי, שנאמר: "מערב עד ערב תשבתו שבתכם".

ז. נשים שאוכלות ושותות עד שחשכה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחל על קדש - אין ממחין בגזן, שלא יבואו לעשות בודו; שהרי אי אפשר שיהיה שוטר בבית כל אחד ואחד להזהיר נשיו; והנח להן שיהיו שוגגין, ואל יהיו מזידין. וכן כל הדומה לזה.

הלכות שביתת עשור פרק ב

א. האוכל ביום הכפורים מאכלין הראויין לאדם ככוחתב הגסה [תמר גדול], שהיא פחות מכביצה במעט - הרי זה חייב. וכל האכלים מצטרפין לשעור זה. וכן השותה משקין הראויין לשתית אדם במלא לגמיו של שותה, כל אחד ואחד לפי לגמיו - חייב; וכמה מלא לגמיו? כדי שישלם לצד אחד ויראה מלא; ושעור זה באדם בינוני - פחות מרביעית. וכל המשקין מצטרפין לשעור זה. ואכילה ושתיה, אין מצטרפין לשעור אחד.

ב. אחד האוכל אכלים המתירין, או שאכל דברים האסורין, כגון פגול [קרבן שנפסל במחשבה] ונתיר [קרבן שעבר זמן אכילתו] וטבל [פירות שאינן מעושירין] ונבלות וטרפות וחלב או דם, הואיל אכל אכלים הראויין לאדם, הרי זה חייב ברת משום אוכל ביום הכפורים.

ג. אבל או שתה פחות משעור זה, אינו חייב ברת; אף על פי שהוא אסור מן התורה בחצי שעור, אין חייבין ברת אלא על כשעור. והאוכל או השותה חצי שעור, מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן].

ד. אבל מעט וחזר ואכל וחזר ואכל - אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת שלש ביצים, הרי אלו מצטרפות לכשעור; ואם לאו, אין מצטרפות לכשעור. שתה מעט וחזר ושתה וחזר ושתה - אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתית רביעית, מצטרפין לשעור; ואם לאו, אין מצטרפין. ה. אבל אכלים שאינן ראויין למאכל אדם, כגון עשבים המרים או שרפים [הנוטפים מאילנות] הבאושין

1 [מלוכלכים], או ששתה משקין שאינם ראויין, כגון ציר ומי
2 דג מלוח] או מורקס [שומן דג מלוח] וחמץ חי - אפלו אכל
3 ושתה מהן הרבה, הרי זה פטור מן הכרת; אבל מפני אותו
4 מפת מרדות.

5 ו. שתי חמץ מזוג [מעורב] במים, חיב. הכוסס [בפיו]
6 פלפלין וזנגביל [קנמון] יבש וכיוצא בהן, פטור; אבל
7 זנגביל רטב, חיב. אבל עלי גפנים, פטור; לולבי גפנים
8 [נעני גפן רכים], חיב. ואלו הן לולבי גפנים? כל שלבלבו
9 בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים; יתר על זה
10 - הרי הם כעצים, ופטור. וכן כל כיוצא באלו.

11 ז. אבל צלי במלח, מצטרף המלח לבשר; ציר [מיץ] שעל
12 גבי ירק, מצטרף; מפני שמכשירי האכל המערבים עם
13 האכל, באכל הן חשוכין. הנה שבוע מאכילה גסה שאכל
14 עד שקץ במזונו, ואכל יתר על שבעו - פטור, כמי שאכל
15 אכלין שאינן ראויין לאכילה; שאף על פי שנה היתר ראוי
16 לרעב, אינו ראוי לכל מי ששבוע כזה.

17 ח. חולה שיש בו סכנה ששאל [ביקש] לאכל ביום הכפורים
18 - אף על פי שהרופאים בקיאיין ואמרין 'אינו צריך' -
19 מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר 'די'. אמר החולה:
20 'איני צריך', והרופא אומר 'צריך' - מאכילין אותו על פי;
21 והוא, שיהיה רופא אמן [מומחה]. רופא אחד אומר 'צריך',
22 ואחד אומר 'אינו צריך' - מאכילין אותו; מקצת הרופאין
23 אומריין 'צריך', ומקצתן אומריין 'אינו צריך' - הולכין אחר
24 הרב או אחר הבקיאיין; ובלבד שלא יאמר החולה 'צריך'
25 אני; אבל אם אמר 'צריך אני' - מאכילין אותו. לא אמר
26 החולה שהוא צריך, ונחלקו הרופאים והיו פלן בקיאיין, ואלו
27 שאמרו 'צריך' פמנן שאמרו 'אינו צריך' - מאכילין אותו.

28 ט. עברה [מעוברת] שהריחה [מאכל מסוים], לוחשין לה
29 באזנה שיום הכפורים הוא: אם נתקררה דעתה בזכרון זה,
30 מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה עד שתתישב נפשה. וכן
31 מי שאחזו בלמוס [חולי הרעבון], מאכילין אותו עד שיאורו
32 עיניו; אפלו נבלות ושקצים מאכילין אותו מיד, ואין
33 משהין עד שישמאצו דברים המתירין.

34 י. קטן בן תשע שנים וכן עשר שנים, מתחבין אותו [לצום]
35 שעות. כיצד? הנה רגיל לאכל בשתי שעות ביום, מאכילין
36 אותו בשלש; הנה רגיל בשלש, מאכילין אותו בארבע.
37 לפי כח הבן, מוסיפין לענותו בשעתו. בן אחת עשרה
38 שנה, בין זכר בין נקבה - מתענה ומשלים מדברי סופרים,
39 כדי לחנכו במצוות.

40 יא. בת שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש עשרה שנה
41 ויום אחד שהביאו שתי שערות [למטה] - הרי הן גדולים
42 לכל המצוות, ומשלימין [את כל הצום] מן התורה; אבל אם
43 לא הביאו שתי שערות - עדין קטנים הן, ואינן משלימין
44 אלא מדברי סופרים. קטן שהוא פחות מכן תשע - אין
45 מענין אותו ביום הכפורים, כדי שלא יבואו לידי סכנה.

הלכות שביתת עשור פרק ג

46 א. אסור לרחץ ביום הכפורים - בין בחמין בין בצונן, בין
47 כל גופו בין אבר אחד; אפלו אצבע קטנה, אסור להושיטה

49 במים. והמלך והפלה ורחצין את פניהן - כלה, כדי שלא
50 תתגנה על בעלה; והמלך, כדי שיראה בפיפו, שנאמר:
51 "מלך בפיפו תחזינה עיניו". ועד כמה נקראת 'כלה'? עד
52 שלשים יום.

53 ב. מי שהיה מלכלך בצואה או טיט - רוחץ מקום הטנופת
54 כדרכו, ואינו חושש. ומדיחה אשה ידה אחת במים, ונוחנת
55 פת לבנה. והחולה רוחץ כדרכו, אף על פי שאינו מספן.
56 וכל חיבי טבילות טובלין כדרכן, בין בתשעה באב בין
57 ביום הכפורים.

58 ג. מי שראה קרי בזמן הזה בלילי יום הכפורים - אם לח
59 הוא, מקנח במפה ידי; ואם יבש הוא או שנותלכלך - רוחץ
60 מקומות המלכלכין בלבד, ומתפלל. ואסור לו לרחץ כל גופו
61 או לטבל; שאין הטובל בזמן הזה טהור, מפני טמאת מת;
62 ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג, ואין מנהג
63 לבטל דבר האסור אלא לאסר את המת. ולא אמרו שהרואה
64 קרי בלילי יום הכפורים טובל, אלא כשתקנו טבילה לבעלי
65 קרייין; וכבר בארנו, שבטלה תקנה זו.

66 ד. טיט שהוא לח ביותר, כדי שיניח אדם ידו עליו ותעלה
67 בה לחלוותית שאם הדביק אותה לידו האחרת תדבק בה
68 לחלוותית - אסור לישב עליו. לא ימלא אדם כלי חרש
69 מים ויצטנן בו [יקרר גופו], שהמים נוזלים מדפנו; אפלו
70 כלי מתכות אסור, שמא יתזו מים על בשרו. ומתיר
71 להצטנן בפרות.

72 ח. לוקח אדם מטפחת מערב יום הכפורים, ושוהה אותה
73 במים, ומנגבה [מייבשה] מעט, ומניחה תחת הבגדים;
74 ולמחר מעבירה על פניו, ואינו חושש, ואף על פי שיש בה
75 קר הרבה.

76 ו. ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שהוא
77 גדול ממנו בחכמה, או לקרות בבית המדרש - עובר במים
78 עד צנארו, ואינו חושש. ועושה מצנה שהלך לעשותה,
79 וחוזר במים למקומו; שאם לא תתיר לו לחזור - אינו הולך,
80 ונמצא נכשל [נמנע] מן המצנה. וכן ההולך לשמר פרותיו -
81 עובר במים עד צנארו, ואינו חושש; ובלבד שלא יוציאו
82 ידיהם מתחת שולי בגדיהם, כדרך שעושין בחל.

83 ז. אסור לנעל מנעל וסנדל, אפלו ברגלו אחת; ומתיר לצאת
84 בסנדל של שעם [מעץ אלון] ושל גמא [גומי] וכיוצא בהן.
85 וכורך אדם בגד על רגליו ויוצא בו - שהרי קשי הארץ
86 מגיע לרגלו, ומרגיש שהוא יחף. התינוקות - אף על פי
87 שהן מתירין באכילה ושתיה ורחיצה וסיכה, מונעין אותן
88 ממנעל וסנדל.

89 ח. מתיר לכל אדם לנעל את הסנדל מחמת עקרב וכיוצא
90 בה, כדי שלא תשכנו. והתירה [יולדת] מתיר לנעל את
91 הסנדל משום צנה, כל שלשים יום; והחולה כיוצא בה, אף
92 על פי שאין שם סכנה.

93 ט. אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו, בין סיכה של תענוג
94 בין סיכה שאינה של תענוג. ואם היה חולה, אף על פי
95 שאין בו סכנה, או שיש לו חטטין [אבעבועות] בראשו -
96 סך כדרכו, ואינו חושש.

ה. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב יום טוב, ולא
יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשת מבערב - אסרו
חכמים לעשות אותה ביום טוב, אף על פי שהיא לצורך
אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזירה שמא יניח אדם מלאכות
שאפשר לעשותן מבערב ליום טוב, ונמצא יום טוב כלו
הולך בעשיית אותן מלאכות, וימנע משמחת יום טוב, ולא
יהיה לו פנאי לאכל ולשתות.

ו. ומזה הטעם עצמו, לא אסרו ההוצאה ביום טוב, ואף
על פי שכל הוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מערב
יום טוב. ולמה לא אסרוה? כדי להרבות בשמחת יום טוב,
ויוליד ויביא כל מה שירצה, ויגלים חפציו, ולא יהא כמי
שידיו אסורות. אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן
מבערב - הואיל ויש בהן עסק [התעסקות], אין עושין אותן
ביום טוב.

ז. ביצר? אין קוצרין, ולא דשין, ולא זורין, ולא בוררין,
ולא טוחנין את החטים, ולא מרקדין [בנחה] ביום טוב -
שכל אלו וכיוצא בהן, אפשר לעשותן מבערב, ואין בכך
הפסד ולא חסרון.

ח. אבל לשין, ואופין, ושוהטין, ומבשלין ביום טוב - שאם
עשה אלו מבערב, יש בכך הפסד או חסרון; שאין להם חם
או תבשיל שישל היום, כלום שנאפה מאמש [מערב יו"ט]
ובתבשיל שנתבשל מאמש; ולא בשר שנשחט היום, כבשר
שנשחט מאמש. וכן כל פיוצא באלו. וכן מכשירי אכל נפש
שיש בהן חסרון אם נעשו מבערב - עושין אותן ביום טוב,
כגון שחיקת [כתישת] תבלין וכיוצא בהן.

ט. אין אופין ומבשלין ביום טוב, מה שאכל בחל; ולא
התרה מלאכה שהיא לצורך אכילה, אלא כדי להנות בה
ביום טוב. עשה כדי לאכל ביום טוב, והותר - מתר לאכל
המותר בחל.

י. ממלאה אשה קדרה בשר, אף על פי שאינה צריכה אלא
לחתיכה אחת. וממלא נחתום חבית של מים, אף על פי
שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור פת, אף
על פי שאינה צריכה אלא לכפר אחד - שבזמן שהפת
מרבזה, היא נאפית יפה. ומולח אדם כמה חתיכות בבת
אחת, אף על פי שאינו צריך אלא לחתיכה אחת. וכן כל
פיוצא בזה.

יא. המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכל בו ביום, או
שזמן אורחים ולא באו, ונשאר התבשיל והפת - הרי זה
מתר לאכלו למחר בין בחל בין בשבת, ובכלבד שלא יערים
[וירבה מתוך כוונה לשייר]. ואם הערים - הרי זה אסור,
ואפלו בשבת שאחר יום טוב; מפני שהקמירו במערים
יותר מן המזיד.

יב. מי שהיתה לו בהמה מסכנת [נוטה למות] - לא ישחט
אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיכול לאכל ממנה בנית
צלי מבעוד יום; כדי שלא ישחט ביום טוב מה שייאכל
בחל. וכן כל פיוצא בזה.

יג. אין אופין ומבשלין ביום טוב, כדי להאכיל גוים או
כלבים, שנאמר: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם", ולא

י. יש מקומות שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים,
כדי שתהיה לו בשר פנים מאשתו ולא יבוא לידי תשמיש
המטה; ויש מקומות שנהגו שלא להדליק, שמא יראה
אשתו ותשא חן בעיניו ויבוא לידי תשמיש. ואם חל יום
הכפורים להיות בשבת, חזבין הכל להדליק בכל מקום -
שהדלקת נר בשבת חובה.

ברוך רחמנא דסינן

יום שני ב' תמוז ה'תש"ע

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושש
מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בראשון של
פסח; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי
של פסח; (ד) שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום
חג השבועות; (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת
בראש השנה; (ח) שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת
בראשון של חג הסוכות; (י) שלא לעשות בו מלאכה;
(יא) לשבת בשמיני של חג הסוכות; (יב) שלא לעשות בו
מלאכה. ובאור שביתת ימים אלו - בפרקים אלו.

הלכות שביתת יום טוב פרק א

א. ששת הימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה -
שהן ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג
הסוכות, וביום חג השבועות, ובאחד לחודש השביעי - הן
הנקראין 'ימים טובים'. ושביתת כלן שנה, שהן אסורין
בכל מלאכת עבודה, חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה,
שנאמר: "אף אשר יאכל לכל נפש".

ב. כל השוכות ממלאכת עבודה באחד מהן, הרי קיים מצות
עשה, שהרי נאמר בהם "שבתון", כלומר: שבות. וכל
העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצורך אכילה, כגון
שבנה או הרס או ארג וכיוצא באלו - הרי בטל מצות
עשה; ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כל מלאכת עבודה לא
תעשו", "כל מלאכה, לא יעשה בהם". ואם עשה בעדים
והתראה, לוקה מן התורה.

ג. העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת,
כגון שזרע וקנה וסתר וארג בהתראה אחת - אינו לוקה
אלא אחת; [משום ש] חלוק מלאכות לשבת [לחייב על כל
מלאכה ומלאכה], ואין חלוק מלאכות ליום טוב.

ד. כל מלאכה שחביבין עליה בשבת - אם עשה אותה ביום
טוב שלא לצורך אכילה - לוקה, חוץ מההוצאה מרשות
לרשות וההבערה; שמתוך שהתרה הוצאה ביום טוב לצורך
אכילה, התרה שלא לצורך אכילה; לפיכך, מתר ביום טוב
להוציא קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו, מרשות
לרשות. וכן מתר להבעיר, אף על פי שאינו לצורך אכילה.
ושאר מלאכות - כל שיש בו צורך אכילה - מתר, כגון
שחיטה ואפייה ולישה וכיוצא בהן; וכל שאין בהן צורך
אכילה - אסור, כגון אריגה וכתובה ובגדן וכיוצא בהן.

כ. וכשם שאסור לאכלה, כך אסור לטלטלה. ואפלו נחשבה
באלף - בלן אסורות; שהרי למחר יתרו הכל, וכל דבר שיש
לו מתירין [יש אפסרות להתיר], אפלו באלף אלפים אינו
בטל. השוחט תרנגולת ביום טוב, ומצא בה ביצים גמורות
[מוכנות] - הרי אלו מתרות; שאין זה דבר מצוי תמיד; ודבר
שאינו מצוי אלא קרי [מקרה קרה], לא גזרו בו.
כא. זה שאנו עושין בחוצה לארץ, כל יום טוב מאלו, שני
ימים - מנהג הוא; ויום טוב שני מדברי סופרים הוא,
ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושין בני ארץ ישראל
שני ימים, אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות קדוש החדש
מספר זה, נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם עושין ראש
השנה שני ימים בכל מקום.
כב. יום טוב שני - אף על פי שהוא מדברי סופרים - כל
שאסור בראשון, אסור בשני. וכל המחלל יום טוב שני,
ואפלו של ראש השנה - בין בדבר שהוא משום שבות,
בין במלאכה, בין שישא חוץ לתחום - מפני אותו מפת
מרהיב [מלקות מדבנן], או מנדין אותו, אם לא היה מן
התלמידים [של החכמים]. וכשם שהראשון אסור בספק
ותענית וחיוב בשמחה, כך השני; ואין ביניהן הפרש, אלא
לענין המת בלבד.
כג. כיצד? המת ביום טוב ראשון, יתעסקו בקבורתו גוים;
וביום טוב שני, יתעסקו בו ישראל; ועושין לו כל צרכיו,
כגון עשיית המטה ותפירת תכריכין וקציצת הבשמים וכן
כל פיוצא בזה - שיום טוב שני לגבי המת כחל הוא חשוב,
ואפלו בשני ימים טובים של ראש השנה.
כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות הן,
ואינן פיוס אחד; לפיכך, דבר שהיה מקצה ביום טוב
ראשון, או שנולד בראשון - אם הכין אותו לשני, הרי זה
מתר. כיצד? ביצה שנולדה בראשון, תאכל בשני; חיה
ועוף שנצודו בראשון, יאכלו בשני; דבר המחבר לקרקע
שנעקר בראשון, יאכל בשני. וכן מתר לכל את העין ביום
טוב שני, ואף על פי שאין שם חלי. במה דברים אמורים?
בשני ימים טובים של גליות; אבל שני ימים טובים של
ראש השנה - קדשה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל
אלו הדברים, אלא לענין המת בלבד. אבל ביצה שנולדה
בראשון של ראש השנה, אסורה בשני; וכן כל פיוצא בזה.
שבת הסמוכה ליום טוב, ונולדה ביצה באחד מהן - אסורה
בשני; וכן כל פיוצא בביצה. ואפלו נולדה ביום טוב שני,
לא תאכל בשבת הסמוכה לו.

הלכות שביתת יום טוב פ"ב

א. אפרוח שנולד ביום טוב - אסור, מפני שהוא מקצה -
מופרש מדעתו, כי לא תכנו לאוכלו. ועגל שנולד ביום טוב
- אם היתה אמו עומדת לאכילה, מתר; מפני שהוא מוכן
על גב [אגב] אמו; ואילו שחט אמו - היתה זה שבמקצה
מתר ביום טוב, אף על פי שלא נולד.
ב. בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות
בתוך התחום - הרי אלו מוכנין, ולוקחין מהן ושושטין

לגוים; "לכם", ולא לבהמה. לפיכך, מזמנין [לסעודה] את
הגוי בשבת, ואין מזמנין אותו ביום טוב - גזירה, שמה
ירבה בשבילו. אבל אם בא הגוי מאלי - אוכל עמקם מה
שהם אוכלין, שפכר הכינוהו.
יד. בהמה שחציה של גוי וחציה של ישראל - מתר
לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה ביום טוב
בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לגוי וחציה לישראל -
אסור לאפות אותה, מפני שיכול לחלק בצק. בני החיל
[חיילים] שנתנו קמח לישראל לעשות להן פת ביום טוב
- אם בשנותנין ממנה פת לתינוק אין מקפידין, מתר
לאפותו להם ביום טוב; שכל פת ופת ראוי לתינוק. עסת
הכלבים - בזמן שהרועים אוכלין ממנה, נאפית ביום טוב.
טו. המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחל
- אינו לוקה; שאלו באו לו אורחים, היה אותו תבשיל
ראוי להם. עשה לנפשו והותר, מתר להאכיל ממנו
לגוים ולבהמה.
טז. רחיצה וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתיה, ועושין
אותן ביום טוב, שגאמר: "אשר יאכל לכל נפש", לכל
שבצרך הגוף. לפיכך, מחמין חמין ביום טוב, ורוחץ בהם
פניו ידיו ורגליו; אבל כל גופו, אסור משום גזרת מרחץ
[שמא יחס שלא לצורך]. וחמין שהוחמו מערב יום טוב,
רוחץ בהן כל גופו ביום טוב - שלא גזרו על דבר זה, אלא
בשבת בלבד.
יז. כל שאסור בשבת - בין משום שהוא דומה למלאכה
או מביא לידי מלאכה, בין שהוא משום שבות [שחכמים
הוסיפו חומרה והשבתה] - הרי זה אסור ביום טוב, אלא אם
כן היה בו צרך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהן מתירין
ביום טוב, כמו שיתבאר בהלכות אלו. וכל שאסור לטלטלו
בשבת, אסור לטלטלו ביום טוב, אלא לצרך אכילה,
וכיוצא בה. וכל שמתר בשבת, מתר ביום טוב. ויש ביום
טוב מה שאין בשבת, אסור מקצה [כדלקמן] - שהמקצה
אסור ביום טוב, ומתר בשבת; מפני שיום טוב קל משבת,
אסרו בו המקצה - שמה יבואו לזלזל בו.
יח. כיצד? תרנגולת העומדת [המיועדת] לגדל ביצים, ושור
העומד לחרישה, ויוני שוכך, ופרות העומדין לסחורה - כל
אלו וכיוצא בהן מקצה הן, ואסור לאכל מהן ביום טוב,
עד שיקיין אותן מבערב [החג], ויחשב עליהן לאכילה. אבל
בשבת - הכל מוכן אצל שבת, ואינו צריך הנקה. וכשם
שהמקצה אסור ביום טוב, כך הנולד [שנוצר מצב חדש
ביו"ט, כגון כלי שנשבר] - אסור.
יט. חל מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין יום טוב
מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך, ביצה
שנולדה ביום טוב [שחל] - אחר השבת - אסורה, אף על פי
שהתרנגולת עומדת לאכילה; הואיל ומאמץ [אתמול] נגמרה
הביצה, נמצא שבת מכין אותה ליום טוב. ואסורה בכל יום
טוב - גזירה משום יום טוב שאחר שבת. וכן ביצה שנולדה
בכל שבת, אסורה - גזירה משום שבת שאחר יום טוב.

ט. בית [אטום] שהוא מלא פרות מוכנין [לאכילה] ונפחת
[נשבר הכותל], נוטל ממקום הפחת. העומד על המקצה
מערב יום טוב בשנה שביעית, שכל הפרות הפקר - צריך
שיירשם [יסמן] ויאמר: 'מכאן ועד כאן אני נוטל'; ואם לא
רשם, לא יטל.
י. גוי שהביא תשורה לישראל ביום טוב - אם יש מאותו
המין במחבר לקרקע, או שהביא חיה או עופות או דגים
שאפשר לצודן בו ביום - הרי אלו אסורין עד לערב, וימתין
בכדי שיעשו [שיעור זמן שמספיק לביצוע המלאכה]; אפלו
הדס וכיוצא בו - אינו מריח בו לערב, עד שימתין בכדי
שיעשו. ואם אין מאותו המין במחבר לקרקע, או שהיתה
צורתו מוכחת עליו שמאממול נעקר או נצוד - אם הביאו
מתוך התחום, מותר; ואם הביאו מחוץ לתחום, הרי זה
אסור לו. והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום, מותר
לישראל אחר.
יא. עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב - אסור להסיקן, מפני
שהן נולד [- כעת באו לעולם]; ואם נשרו לתוך התנור,
מרבח עליהן עצים מוכנים ומסיקן. ערמת התבן ואוצר
[מחסן] של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב אלא אם
פן הכין מבערב, מפני שהן מקצה; ואם היה התבן מערב
בקוצים, שהרי אינו ראוי אלא לאש - הרי זה מוכן.
יב. אין מבקעין עצים מצנאר [שורה] של קורות [העמודות
לבניה], מפני שהן מקצה. ולא מן הקורה שנשברה ביום
טוב, מפני שהוא נולד. וכן כלים שנשברו ביום טוב - אין
מסיקין בהן, מפני שהן נולד; אבל מסיקין בכלים שלמים
או בכלים שנשברו מערב יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה
אחרת מבערב. כיוצא בו, אגוזין ושקדין שאכלן מערב יום
טוב, מסיקין בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב, אין
מסיקין בקלפיהן. ויש נסתאות שיש בהן, שאם אכלן
מבערב, אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצו; ואם אכלן ביום
טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל.
יג. קוץ רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי להסקה;
לפיכך אסור לו לעשותו כמו שפור לצלות בו בשר. וכן כל
כיוצא בזה.
יד. נוטלין עצים הסמוכין לדפני סבה, ומסיקין בהן. אבל
אין מביאין עצים מן השדה, אפלו היו מכנסין שם מבערב;
אבל מגבב הוא בשדה [מלקט עצים] מלפניו, ומדליק שם.
ומביאין מן המכנסין שברשות הדייר, ואפלו היתה
[הרשות] מקפת שלא לשם דיירה; ובלבד שיהיה לה פותחת
[- טגירה], ותהיה בתוך תחום השבת; ואם חסר אחד מכל
אלו, הרי זה מקצה.
טו. עלי קנים ועלי גפנים - אף על פי שהן מכנסין בקרפף
[מקום מחוץ לעיר המוקף גדר] - פינן שהריות מפגרת אותן,
הרי הן כמפגרינן ואסורין; ואם הניח עליהן כלי כבד מערב
יום טוב, הרי אלו מוכנין.
טז. בהמה שמתה ביום טוב - אם היתה מספגת [נוטה
למות] מערב יום טוב, הרי זה מתתקה לפלבים; ואם לאו,

אותן ביום טוב. אבל שרועות ולנות חוץ לתחום - אם באו
ביום טוב, אין שוחטין אותן; מפני שהן מקצה, ואין דעת
אנשי העיר עליהן.
ג. וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב [ומותרת
באכילה] - הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב,
אסור לשחטה ביום טוב. לפיכך, אסור [לרוב] לראות מומי
קדשים ביום טוב [במטרה לחוות דעתו] - גזרה שמא יתיר
החכם במומן, ויבוא זה לשחט בו ביום. אבל רואה הוא
המום מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אסור.
ד. בכור שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן, ואין מבקרינן
[בודקין] אותו [אם המום קבוע] ביום טוב; ואם עבר וראה
מומו ובקרו והתירו, הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל
לבור, עושה לו פרנסה [מאכילו] במקומו - שהרי אינו יכול
להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחטה ביום טוב. "אותו ואת
בנו" [-בהמה וולדה] שנפלו לבור [שאסור לשחטם ביום אחד]
- מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו, ומערים
[מתחכס] ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי
זה מהן שירצה; משום צער בעלי חיים, התירו להערים.
בהמת חלין שנפלה מן הגג, והרי היא צריכה בדיקה [אם
כשרה היא] - שוחטין אותה ביום טוב, ותבדק; אפשה
שתמצא כשרה, ותאכל.
ה. אגוזין ותרגולין ויונים שבבית - הרי אלו מוכנין, ואין
צריכין זמון [מעבר יום]. אבל יוני שובך ויוני עליה וצפרים
שקננו בטפחיתן [כלי חרס הבנויים בכתלים] או בכירה [בבנין]
- הרי אלו מקצה, וצריך לזמן מבערב ולומר: 'אלו ואלו אני
נוטל'; ואינו צריך לנענע [את קיניהם].
ו. זמן [חישב לאכול] שחורים ולבנים, ומצא שחורים במקום
לבנים ולבנים במקום שחורים - אסורים; שאני אומר:
'שמא אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן, וכל ספק
מוכן, אסור. זמן שנים ומצא שלשה, הכל אסור; שלשה
ומצא שנים, מותרין. זמן בתוך הקן, ומצא לפני הקן - אם
אין שם קן אלא הן ואינן יכולין לפרח, ואף על פי שיש
שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה - הרי אלו
מותרין; שאין המדדה [מקפץ] מדדה אלא כנגד קנו בשנה.
ז. דגים שבביכרין [בריכות] גדולים, וכן חיה ועוף
שבביכרין [מקומות מגודרים] גדולים - כל שהוא מחסר
צידה, עד שאומרינן [החפצים לצודו]: 'הבא מצודה ונצודנו'
- הרי זה מקצה, ואין צדין אותם ביום טוב; ואם צד, לא
יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו
ביום טוב ואוכלין אותו. וכן חיה שקננה [בנתה קו לבניה]
בפרדס הסמוך לעיר - ילדיה בשנה קטנים שאינן צריכין
צידה, אינן צריכים זמון, מפני שדעתו עליהן.
ח. מצודות חיה ועופות ודגים שפרסן מערב יום טוב - לא
יטל מהן ביום טוב, אלא אם פן יודע שנצודו מערב יום
טוב. הסוכר אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השפים
ומצא בה דגים - הרי אלו מותרין; שפכר נצודו מערב יום
טוב, והרי הן מוכנין.

וְאֵיל וְלֹא הִיָּתָה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ, הָרִי זֶה מִקְצָה, וְלֹא יִזְנָה
מִמְקוֹמָהּ. בְּהִמָּת קִדְשִׁים שְׁמִתָּהּ, וְהִרְוִימָה שְׁנִטְמָאת - לֹא
יִזְנָה מִמְקוֹמָהּ.
יז. דָּגִים וְעוֹפּוֹת וְחִיָּה שֶׁהֵן מִקְצָה - אֵין מִשְׁקִין אוֹתָן בְּיוֹם
טוֹב, וְאֵין נוֹתֵנִין לִפְנֵיהֶן מְזוֹנוֹת, שְׁמָא יָבוֹא לִקְחַ מִהֵן. וְכָל
שְׁאֵסוֹר לֹאֲכָלוּ אוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא
מִקְצָה, אֲסוֹר לְטַלְטֹלוֹ.
יח. הַמִּכְנִיס עֶפֶר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב - אִם יִחַד לוֹ בְּחֻצְרוֹ קֶרֶן
זוּיָה - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וּמִתֵּר לְטַלְטֹלוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל צָרְכּוֹ.
וְכֵן אֶפֶר שֶׁהִסֵּק מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה מוֹכֵן. וְשֶׁהִסֵּק בְּיוֹם
טוֹב - כָּל זְמַן שֶׁהוּא חָם כְּדִי לְצִלוֹת בּוֹ בִּיצָה - מִתֵּר
לְטַלְטֹלוֹ, שֶׁעֲדִין אֵשׁ הוּא; וְאִם לֹא - אֲסוֹר לְטַלְטֹלוֹ, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא נוֹלֵד. מִי שֶׁהִיָּה לוֹ דֶּקֶר [יִתְד] נֶעֱוֶן [בְּקֻרְעָן] מֵעֶרֶב
יוֹם טוֹב, וְנִתְקַן [עֲקָרוֹ] בְּיוֹם טוֹב וְהִעֲלָה עֶפֶר - אִם הִיָּה
אוֹתוֹ עֶפֶר תַּחַח [דָּר], הָרִי זֶה מִכְסֶּה בּוֹ וּמִטַּלְטֹלוֹ; אֲבָל אִם
הִעֲלָה גּוֹשׁ עֶפֶר, הָרִי זֶה לֹא יִכְתֹּשׁ אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.
הלכות שְׁבִיתָה יוֹם טוֹב פֶּרֶק ג'
א. מִי שֶׁהִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן, אוֹ אֶפֶר שֶׁמִּתֵּר לְטַלְטֹלוֹ - הָרִי
זֶה שׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף, וּמִכְסֶּה דָמָם. וְאִם אֵין לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן
אוֹ אֶפֶר הָרָאוּי - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֶבֶר וְשִׁחַט, לֹא
יִכְסֶּה דָמָם עַד הָעֶרֶב. וְכֵן בְּרִיָּה שֶׁהִיא סֹפֵק אִם חִיָּה הִיא
אִם בְּהֵמָה, אֵין שׁוֹחֵטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שִׁחַט - לֹא
יִכְסֶּה דָמוֹ עַד לְעֶרֶב, אֲפִלוּ הִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר, שְׁמָא
יֹאמֵר הָרוּאָה: 'חִיָּה וְדֹאֵית הִיא, וְלִפְיֶכֶךְ כֶּסֶה דָמוֹ בְּיוֹם
טוֹב', וְיָבוֹא הָרוּאָה לְהַתִּיר חֲלָבוֹ.
ב. וְכֵן הַשׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לֹא יִכְסֶּה דָמָם בְּיוֹם
טוֹב. שִׁחַט בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב וְנִתְעַרֵּב דָמָם [זֶה בִּזְוָה],
לֹא יִכְסֶּה אוֹתָן עַד לְעֶרֶב; וְאִם הִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר,
יִכּוֹל לְכַסּוֹת הַכֹּל בְּדִקְרִיָּה [בְּבַת - אַחַת] - הָרִי זֶה יִכְסֶּהוּ.
ג. הַשׁוֹחֵט בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, מִתֵּר לוֹ לְתַלֵּשׁ צֶמֶר לְמָקוֹם
הַסִּפִּין בְּיָדוֹ [שֶׁהוּא שִׁנּוּי מִצְוַת הַגִּזְיָה הָרְגִילָה] - וְיִכְלֹד
שְׁלֹא יִזְנָה [יִשְׁלַפְנוּ] מִמְקוֹמוֹ [- אֶת הַצִּמְר שֶׁתִּלְשֵׁ], אֲלֹא יִשְׁאֵר
שֵׁם מִסִּבָּה בִּשְׁאֵר צֶמֶר הַצֹּאֵר; אֲבָל בְּעוֹף - לֹא יִמְרֹט, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא דִּרְכּוֹ [לְמִדּוֹת בִּיד], וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ בְּיוֹם טוֹב.
ד. הַמִּפְשִׁיט עוֹר הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, לֹא יִמְלַחְנוּ - שְׁזָה
עֲבוֹד הוּא, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה שְׁלֹא לְצֶרֶךְ אֲכִילָה. אֲבָל
נוֹתְנוֹ לִפְנֵי בֵּית הַדְּרִיסָה, כְּדִי שִׁיִּדְרְסוּ עָלָיו וְלֹא יִפְסֹד; וְלֹא
הַתִּירוֹ דָּבָר זֶה אֲלֹא מִפְּנֵי שְׁמִיחַת יוֹם טוֹב, כְּדִי שְׁלֹא יִמְנַע
מִלְשַׁחַט. וּמִתֵּר לְמַלֵּחַ בָּשָׂר לְצִלֵּי עַל גְּבִי הָעוֹר, וּמַעֲרִימִין
[מִתַּחֲכִּמִּים] בְּדָבָר זֶה; בִּיצָד? מוֹלֵחַ מַעֲט בָּשָׂר מִכָּאֵן וּמַעֲט
מִכָּאֵן, עַד שִׁיִּמְלַח הָעוֹר כָּלוּ.
ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹלַח לְצִלֵּי שְׁאִינוּ צָרִיךְ מְלַח
הָרֶבֶה; אֲבָל לְקִדְרָה, אֲסוֹר לְמַלֵּחַ עַל הָעוֹר. וְכֵן אֵין מוֹלַחִין
אֶת הַחֲלָבִים, וְאֵין מִהֲפִכִין בֶּהֶן, וְאֵין שׁוֹטְחִין אוֹתָן בְּרוּחַ
עַל גְּבִי יִתְדוֹת - מִפְּנֵי שְׁאִינוּ רְאוּיִין לְאֲכִילָה.
ו. הַמִּפְשִׁיט אֶת הַבְּהֵמָה, לֹא יִרְגִּיל בְּיוֹם טוֹב. בִּיצָד הוּא
הַמִּרְגִּיל? זֶה שִׁיּוּצִיא כָּל הַבָּשָׂר מִרְגֵּל אַחַת, כְּדִי שִׁיּוּצִיא כָּל
הָעוֹר שְׁלֵם וְלֹא יִקְרַע; מִפְּנֵי שְׁטוּרָה בְּהַפְשֵׁט זֶה טֵרַח גְּדוֹל,

וְאֵין בּוֹ צָרֶךְ לְמוֹעֵד. וְכֵן אֲסוֹר לַעֲשׂוֹת בֵּית יָד [כַּעֲיֵן יְדִית] 49
בְּבָשָׂר; וְהוּא, שֶׁיַּעֲשֶׂה בִּסְפִין - שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא 50
עוֹשֶׂה בַּחֹל. וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹת סִימֵן בְּבָשָׂר. 51
ז. מוֹלְגִין [שׁוֹרִין בַּחֲמִים] אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָרַגְלִים, וּמִהֲבִהִין 52
[חֹורְכִים מַעֲט] אוֹתָן בְּאֹר; אֲבָל אֵין טוֹפְלִין [מִדּוּרְחִים] אוֹתָן 53
בַּחֲרָשִׁית וְלֹא בַּאֲדָמָה [שֶׁהֵם חֹמְרִים מִסִּירֵי שַׁעַר], וְאֵין גּוֹזְזִין 54
אוֹתָן בְּמִסְפָּרִים. וְכֵן אֵין גּוֹזְזִין אֶת הָרֶק, בַּתְּסַפְרָת [כָּלִי] 55
שְׁלוֹ; אֲבָל מִתְקַנֵּין אֶת הָאֵכָל שִׁישׁ בּוֹ קוֹצִים, כְּגוֹן קֶנֶרֶס 56
וְעַכְבִּיּוֹת [צִמְח עוֹקְצָנִי], בַּתְּסַפְרָת. 57
ח. מִתֵּר לְלוֹשׁ עֶסֶה גְדוֹלָה בְּיוֹם טוֹב. וְהִלֵּשׁ עֶסֶה מֵעֶרֶב יוֹם 58
טוֹב, אֵין מִפְרִישׁ מִמֶּנָּה חֲלָה בְּיוֹם טוֹב; וְאִם לִשֶׁה בְּיוֹם טוֹב, 59
מִפְרִישׁ מִמֶּנָּה חֲלָה וְנוֹתְנָהּ לִכְהֵן. וְאִם הִיָּתָה עֶסֶה טְמֵאָה, אוֹ 60
שְׁנִטְמָאת הַחֲלָה - לֹא יִבְשֹׁל אֶת הַחֲלָה; שְׁאִין מִבְּשִׁלִּין בְּיוֹם 61
טוֹב אֲלֹא לְאֲכָל, וְזֶה לְשִׁרְפָה עוֹמֶדֶת. וְכֵן אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָהּ 62
בְּיוֹם טוֹב, שְׁאִין שׁוֹרְפִין קִדְשִׁים שְׁנִטְמָאוּ בְּיוֹם טוֹב - 63
שֶׁשִּׁרְפָת קִדְשִׁים שְׁנִטְמָאוּ מִצְוֹת עֲשֶׂה, שְׁנִטְמָאוּ: "בְּאֵשׁ 64
יִשְׂרָף", וְעֲשִׂית מְלָאכָה שְׁאִינָה לְצֶרֶךְ אֲכִילָה וְכִיּוּצָא בֵּה, 65
עֲשֶׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֶׂה דוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה. 66
ט. בִּיצָד יַעֲשֶׂה בֵּה? יִנְיָחָה עַד הָעֶרֶב, וְיִשְׂרָף אוֹתָהּ. הִיָּה 67
יוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח, שְׁאִם יִנְיָחָה תַּחֲמִיץ - לֹא יִפְרִישׁ אֶת 68
הַחֲלָה בָּצֵק, אֲלֹא יֵאָפֶה אֶת כָּל הָעֶסֶה הַטְּמֵאָה, וְאַחֵר כֶּף 69
יִפְרִישׁ הַחֲלָה לַחֵם. 70
י. אֵין אוֹפִין בְּפוּרְנִי [תַּנּוּר חֹרֵט] תְּדִשָּׁה - גְּזֵרָה שְׁמָא תַּפְחַת 71
[יִפּוֹל גִּגַּן] וְתַפְסִיד [תַּקְלָקֵל] הַלֶּחֶם, וְיִמְנַע מִשְׁמִיחַת יוֹם טוֹב. 72
אֵין גּוֹרְפִין [טִיט שֶׁנּוֹפֵל ב־] תַּנּוּר וְכִיּוּרִים, אֲבָל מִכְבִּשִׁין 73
[מִמְרַחֲחִים] אֶת הָאֶפֶר שֶׁבִּהֵן; וְאִם אֵי אֶפֶר לְאִפּוֹת בּוֹ אוֹ 74
לְצִלוֹת בּוֹ אֲלֹא אִם כֵּן גֵּרַף, מִתֵּר. וְסוֹתְמִין פִּי הַתַּנּוּר כְּטִיט 75
וְרָפֵשׁ שֶׁבְּסִיבּוֹת הַנֶּהָר - וְהוּא, שֶׁרָכְכוּ מֵאֲמֵשׁ. אֲבָל לְגִבֵּל 76
[לְעוֹרֵב] טִיט בְּיוֹם טוֹב, אֲסוֹר; וּמִתֵּר לְגִבֵּל אֶת הָאֶפֶר, 77
לְסַתֵּם בּוֹ פִּי הַתַּנּוּר. 78
יא. תַּנּוּר וְכִיּוּרִים תְּדִשִׁים - אֵין סִכִּין אוֹתָן בְּשִׁמְן בְּיוֹם טוֹב, 79
וְאֵין שְׁטִין אוֹתָן בְּמִטְלִית. וְאֵין מִפְּיִגִין [מִקְדָּרִים] אוֹתָן בְּצוּנָה 80
כְּדִי לְחַסְמֵן [לְחֻזְמֵן]; וְאִם בְּשִׁבִּיל לְאִפּוֹת בִּהֵן, מִתֵּר. אֵין 81
מְלַבְּנִין אֶת הָאֲבָנִים [בְּאֵשׁ] לְצִלוֹת אוֹ לְאִפּוֹת עָלֶיהֶן, מִפְּנֵי 82
שֶׁמִּחְסָמֵן. וּמִסִּיקִין וְאוֹפִין בְּפוּרְנִי [תַּנּוּר חֹרֵט], וּמִחְמִין חֲמִין 83
בְּאַנְטִיכִי [יִוִּרָה גְדוֹלָה]. 84
יב. אֵין עוֹשִׂין גְּבִיָּה בְּיוֹם טוֹב - שְׁאִם גִּבֵּן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, 85
אֵין בְּזָה חֲסֹרֹן טַעַם. אֲבָל דְּכִין [כּוֹתֵתִים] אֶת הַתְּבִלִּין כְּדֶרֶךְ 86
- שְׁאִם יִדּוּךְ אוֹתָם מִבְּעֶרֶב, יִפּוּג טַעַמָן. אֲבָל מֶלֶח - אֵינוֹ 87
נִדּוּךְ בְּיוֹם טוֹב אֲלֹא אִם כֵּן הָשָׂה הַמִּכְתֵּשׁ אוֹ שִׁידוּק בְּקַעֲרָה 88
וְכִיּוּצָא בֵּה, כְּדִי שִׁיִּשְׁנֶה; שְׁאִם שָׁחַק הַמֶּלֶח מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, 89
לֹא יִפּוּג טַעַמוֹ. וְאֵין שׁוֹחֲקִין אֶת הַפִּלְפִּלִין בְּרַחֲמִים שְׁלֵהֶן, 90
אֲלֹא דָךְ אוֹתָן בְּמִדּוּכָה כָּל הַתְּבִלִּין. 91
יג. אֵין כּוֹתְשִׁין אֶת הָרִיפּוֹת [גִּרְגְרִי תְּבוּאָה] בְּמִכְתֵּשֶׁת 92
גְּדוֹלָה; אֲבָל כּוֹתְשִׁין בְּמִכְתֵּשֶׁת קְטָנָה, שְׁזָה הוּא הַשְּׁנוּי 93
שְׁלֵה. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲפִלוּ בְּקִטְנָה אֲסוֹר; שֶׁהַתְּבוּאָה 94
שְׁלֵהֶן, טוֹבָה הִיא; וְאִם כּוֹתְשִׁין אוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֵין 95
בְּכָךְ הֶפְסֵד. 96

הנר מפני תשמיש המטה, אלא כופה עליו כלי, או עושה
מחיצה בינו לבין הנר, או מוציאו לבית אחר. ואם אינו
יכול לעשות אחת מכל אלו, הרי זה אסור לכבות; ואסור
לשמש, עד שתכבה מאליה.
ה. מותר לטלטל את הנר והוא דולק, ואין גוזרין שפא
יכבה. ואסור להניח את הנר על גבי הדקל וכיוצא בו ביום
טוב, שפא יבוא להשתמש במקבר ביום טוב.
ו. אין מעשנין בקטרת [ע"י פיזור בשמים על גחלים] ביום
טוב, מפני שהוא מכבה - ואפלו להריח בה; ואין צריך
לומר לגמר [לבשם] את הבית ואת הכלים [ע"י העשן],
שהוא אסור. ומותר לעשן תחת הפרות כדי שיכשרו
לאכילה, כמו שמתר לצלות בשר על האש. וממתקין את
החרדל בגחלת של מתכת - אבל לא בגחלת של עץ, מפני
שהוא מכבה. ואין מכבין את העץ כדי שלא תתעשן
הקדרה או הבית.
ז. אין נופחין במפות [להגדיל האש] ביום טוב, כדי שלא
יעשה כדרך שהאמנין עושין; אבל נופחין בשפופרת [קנה].
אין עושין פחמין, ואין גודלין [שחורים] את הפתילה, ולא
מהבהבין [חורכים מעט] אותה, ולא חותכין אותה לשנים
בכלי; אבל ממעכה ביד ושורה אותה בשמן ומניחין אותה
בין שני גרות ומדליק באמצע, ונמצאת הפתילה נחלקת
בפי שני גרות.
ח. אין שוברין את החרש ואין חותכין את הנר לצלות
עליהן, ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות
בו [בשר] מליח. שפוד שנוצף [התעקם] - אף על פי שהוא
יכול לפשוטו בידו, אין מתקנין אותו. שני כלים שהן
מחברין בתחלת עשייתן, כגון שני גרות או שני כוסות - אין
פוחתין אותן לשנים, מפני שהוא מתקן כלי.
ט. אין משחזין את הספין במשחזת שלה, אבל מתדדה
על גבי העץ או על גבי חרש או אבן; ואין מורין דבר זה
לרבים, כדי שלא יבואו לחדדה במשחזת. במה דברים
אמורים? בשיכולה לחתוך ברוח או שנוצמה; אבל אם
אינה יכולה לחתוך כלל - אין משחזין אותה אפלו על
העץ, שפא יבוא להשחיתה במשחזת. ומפני זה אסרו
לראות [לבדוק] ספין לעם הארץ ביום טוב, שפא תהיה
פגומה, ויאמר לו: 'זו אסור לשחוט בה, משום פגימתה',
ולא יחדנה במשחזת. וחכם שראה הספין לעצמו, הרי
זה משאילה לעם הארץ.
י. אין מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרדס [גרד] ולא במגל
ולא במגרה [משור], אלא בקפס [סכין קצבים]; ובצד החד
שלו, אבל לא בצד הרחב מפני שהוא קרדס. ולמה אסרו
בקרדס וכיוצא בו? שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ש
הרי אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב. ולמה לא נאסר
הבקוע כלל? מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה ולא יכול
להבעירו, ויפגע מלבשל; לפיכך התירו לבקע בשנוי. וכל
הדברים הדומין לזה - מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו,
ואסרו מה שאסרו.

יד. הקמח - אף על פי שרקדו [בנפה] מערב יום טוב והסיר
ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שניה ביום טוב, אלא
אם כן נפל בתוכו צרור [רגב אדמה] או קיסם [נסורת עץ]
וכיוצא בהן. ואם שנה, מותר, כגון שרקד מאחורי הנפה או
שרקד על גבי השלחן, וכיוצא בשנוי זה.
טו. מוללין מלילות [מקלפים שבלים באמצעות שפופס
באצבעות] ומפרקין [מקלפים] קטניות ביום טוב, ומנפח
[מוציא בכח אויר מפיו] על יד על יד [מעט מעט] בכל כחו
ואוכל - ואפלו כגון [כלי כעין נפה] או בתמחוי [קערה
גדולה], אבל לא בנפה ולא בכברה. וכן הבורר קטניות
ביום טוב - בורר בידו בחיקו ובתמחוי, אבל לא בנפה
ולא בטבלא ולא בכברה.
טז. במה דברים אמורים? כשהאכל מרבה על הפסלת;
אבל אם היתה הפסלת מרבה על האכל, בורר את האכל
ומניח את הפסלת. ואם היה טרח בבירית הפסלת מן האכל
יתר מטרח בבירית האכל מן הפסלת - אף על פי שהאכל
מרבה, בורר את האכל ומניח את הפסלת.
יז. אין מסננין את החרדל במסננת שלו, מפני שנוצא
כבורר; אבל נוהגין ביצה במסננת של חרדל, והוא מסתנן
מאליה. ואם היתה המשמרת [מסננת לשמרים] תלויה, מותר
לתן לה יין ביום טוב; אבל לא יתלה בתחלה [ביו"ט], שלא
יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ומערים ותולה את
המשמרת לתלות בה רמונים, ותולה בה רמונים; ואחר כך
נותן לתוכה שמרים.

יום שלישי ג' תמוז ה'תש"ע

הלכות שביתת יום טוב פרק ד

א. אין מוציאין את האש לא מן העצים, ולא מן האבנים,
ולא מן המתכות - כגון שחוככין אותן זו בזו או מפיין זו
בזו, עד שתצא האש; וכן הנפס החד ביותר שהוא במים,
שמנידין אותו עד שידלק, או כלי יד קשה או זכוכית מלאה
מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזר נגהה
[קורנה] לפשתן וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו אסור
ביום טוב; שלא התר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה,
אבל להמציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא אותו מערב
יום טוב.
ב. אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך, אסור
לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה - שהכבוי
מלאכה, ואין בו צורך אכילה כלל; וכשם שאין מכבין את
האש, כך אין מכבין את הנר. ואם כבה - לוקה, כמי שארג
או כנה.
ג. אין מסלקין [נוטלים] את פי הנר [הפתילה] למעלה כדי
שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנה. ואינו חותך את ראש
הפתילה בכלי, אבל נופץ [מוער] את ראשה בידו. אגדה של
עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא אוחזה בו האש מתר
לשקטו, ואינו דומה למסיר שמן מן הנר.
ד. אין מכבין את הדלקה כדי להציל ממון ביום טוב, כדרך
שאין מכבין בשבת; אלא מניחה, ויוצא. ואין מכבין את

49 כיצד? אין פוסקים דמים [מסכמים מחיר] פתחלה על
50 הבהמה ביום טוב, אלא מביא שתי בהמות שוות זו לזו,
51 ושוחטין את אחת מהן ומחלקין ביניהן; ולמחר יודעין
52 כמה דמי שניה, וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו. וכשהן
53 מחלקין ביניהן, לא יאמר זה: 'אני בסלע ואתה בשתיים' -
54 שאין מזכירין שם דמים; אלא זה נוטל שליש, וזה רביע.
55 כ. כשהן מחלקין, לא ישקלו במאזנים, שאין משגיחין
56 [משתמשים] בכף מאזנים כל עקר; אפלו לתן בו בשר
57 לשמרו מן העכברים אסור, אם היו המאזנים תלויין, מפני
58 שגורא כשוקל בכף מאזנים. וטבח אמן [מומחה], אסור
59 לשקל בידו. ואסור לשקל בכלי מלא מים. ואין מטילין
60 חלשים [גורלות] על המנות; אבל מטילין חלשים על בשר
61 הקדשים ביום טוב, כדי לחבב המצוה.
62 כא. לא יאמר אדם לטבח: 'תן לי בדינר בשר', אלא: 'תן
63 לי חלק' או 'חצי חלק'; ולמחר עושין חשבון על שויו. וכן
64 לא יקח מבצל המנות במדה, או במשקל; אלא כיצד הוא
65 עושה? אומר לחגוני: 'מלא לי כלי זה', ולמחר נותן לו
66 שויו. ואפלו היה כלי המדה למידה, זמלאנו - והוא, שלא
67 יזכר לו שם מדה.
68 כב. הנחתום מודד תבלין ונותן לקדרה, בשביל שלא
69 יפסיד תבשילו; אבל האשה, לא תמד קמח לעסה. וכן לא
70 ימד אדם שעורים לפני בהמתו, אלא משער ונותן לה.
71 כג. ומחר לקח מן החגוני ביצים ואגוזים במנזן, וכן כל
72 פיוצא בהן - ובלבד שלא יזכר לו שם דמים, ולא סכום
73 מנזן. כיצד סכום המנזן? הרי שהיה נושה בו [החוננו] -
74 עשרה רמונים או עשרה אגוזים - לא יאמר לו ביום טוב:
75 'תן לי עשרה כדי שיהיה לך אצלי עשרים'; אלא לוקח
76 סתם, ולמחר עושה חשבון.
77 כד. הולך אדם אצל רופא הרגיל אצלו, או אצל הפטם [מפסם]
78 בעלי חיים [הרגיל אצלו], ולוקח ממנו בהמה ועופות, וכל מה
79 שירצה - והוא שלא יזכר לו שם דמים, ולא סכום מנזן.
80 כה. הלואת יום טוב, תוקעין אותה בדין; שאם תאמר לא
81 נתנה להתבצע - אינו נותן לו כלום, ונמצא נמנע משמחת
82 יום טוב.
83 כו. אף על פי שאין מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב
84 בשבת, אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמ"ש, הרי
85 זה מוליקן לפניה ביום טוב; ואין צריך לומר חלה וזרוע
86 ולחיים וקבה, שמוליקין לפניה ביום טוב. וגבאי צדקה
87 גובין מן התצרות ביום טוב; ולא יהיו מכריזין בדרך
88 שמכריזין בחל, אלא גובין בצנעה, ונותנין לתוך חיקן,
89 ומחלקין לכל שכוונה ושכוונה בפני עצמה.
90 הלכות שביתת יום טוב פרק ה
91 א. אף על פי שהתרה הוצאה ביום טוב, אפלו שלא לצורך,
92 לא ישא משאות גדולות בדרך שהוא עושה בחל, אלא צריך
93 לשנות; ואם אי אפשר לשנות, מחר. כיצד? המביא כדי יין
94 ממקום למקום - לא יביאם בסל ובקפה [שק], אבל מביא
95 הוא על כתפו או לפניו [בידיו]. המוליך את התבן - לא
96 יפשיל את הקפה לאחוריו, אבל מוליכה בידו.

1 יא. לא תכנס אשה בין העצים לטל מהן אור [קרוש לגריפת
2 התנור] לצלות בו. ואין סומכין את הקדרה ולא הדלת
3 בבקעת [חתיכה] של קורה; שלא התירו לטלטל עצים ביום
4 טוב, אלא להסקה בלבד.
5 יב. מסלקין [פותחין] תריסי חניות ומחזירין אותן ביום
6 טוב, כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן החנות, ולא
7 ימנע משמחת יום טוב. כמה דברים אמורים? בשיש להן
8 ציר באמצע; אבל יש להן ציר מן הצד - אסור, גזרה שמה
9 יתקע [בחזק]. ושאין להן ציר כל עקר, אפלו בבית מדר
10 להחזיר.
11 יג. כלים שהן מפצלין [מורכבים מכה חלקים], כגון מנורה
12 של חליות וכסא ושלחן שהם חתיכות חתיכות - מעמידין
13 [מרכיבים] אותן ביום טוב, והוא שלא יתקע [בחזק]; לפי
14 שאין בגן כלים. אבנים של בית הפסא, מחר לצדדן
15 [לסדור] ביום טוב; בגן צראי הוא, ומשום כבודו לא גזרו.
16 יד. העושה מנורה ביום טוב - כשהוא עורך העצים, אינו
17 מניח זה על גבי זה עד שישדר המערכה, מפני שגורא
18 כבונה; אף על פי שהוא בגן צראי, אסור; אלא או שופך
19 העצים בערבוב, או עורך בשנוי. כיצד? מניח עץ למעלה,
20 ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו, עד שהוא מגיע לארץ.
21 טו. וכן הקדרה - אוזו אותה, ומכניס האבנים תחתיה;
22 אבל לא יניחנה על גבי האבנים. וכן המטה - אוזו
23 הקרשים למעלה, ומכניס הרגלים תחתיהם. אפלו ביצים -
24 לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל,
25 אלא ישנה ויתחיל ממעלה למטה. וכן כל פיוצא בזה, צריך
26 שנוי.
27 טז. מסירין ובוכין הנתלין בבהמה, אף על פי שהן עושין
28 חבורה [בבהמה בהסרתם]. ואין מילדין את הבהמה ביום
29 טוב, אבל מסעדין [מסייעים אותה]. כיצד? אוזו בולד שלא
30 יפל לארץ, ונופח לו בחטמו [לפותחו מסתחתו], ונותן יד
31 לתוף פיו. היתה בהמה טהורה, ורחקה את הולד - מחר
32 לזלף [לשפוך] משליטה עליו, ולתן בול [מלא אגרוף] מלח
33 ברחמה, כדי שתרחם עליו; אבל השמאה - אסור לעשות
34 לה כן, לפי שאינה צריכה [אינה מקרבתו עוד אחר שריחקה
35 הולד].
36 יז. כלי שנטמא מערב יום טוב, אין מטבילין אותו ביום
37 טוב - גזרה, שמה ישהה אותו בטמאתו [להטבילו ביום טוב];
38 ואם היה צריך להטביל מים שבו - מטביל את הכלי
39 במימיו, ואינו חושש. כלי שהיה טהור לתרומה ורצה
40 להטבילו לקדש, מחר להטבילו; וכן כל פיוצא בזה,
41 מטבילות שאר המעלות [חומרות].
42 יח. כלי שנטמא ביום טוב, מטבילין אותו ביום טוב. נטמא
43 הכלי במשקין טמאין שהן ולד השמאה מערב יום טוב -
44 מטבילין אותו ביום טוב, לפי שהוא טהור מן התורה, כמו
45 שיתבאר במקומו. ומדלין [שואבין מים] בדלי טמא, והוא
46 טהור מאלי. נדה שאין לה בגדים להחליף, מערמת
47 וטובלת בבגדיה.
48 יט. דברים רבים אסרו ביום טוב, משום גזרת מקח וממכר.

שביטה במקומן, ויש להן אלפים אמה לכל רוח ממקומן
- גזרה, בעלים גוי משום בעלים ישראל. פרות שצאו חוץ
לתחומן וחזרו, אפלו במזיד - לא הפסידו את מקומן, מפני
שהן כאדם שצא באנס וחזר באנס.
יא. המוסר בהמתו לבנו, הרי היא כרגלי האב. מסרה
לרועה, ואפלו נתנה לו ביום טוב - הרי היא כרגלי הרועה.
מסרה לשני רועים - הרי היא כרגלי בעליה, מפני שלא
קנה אחד מהן.
יב. מי שזמן אצלו אורחים ביום טוב, לא יוליכו בידם
מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילף בו, שכל
הסעודה כרגלי בעל הסעודה, לא כרגלי האורחין - אלא
אם כן זכה להן [ע"י] אחר במנות אלו מערב יום טוב.
יג. וכן מי שהיו פרותיו מפקדין בעיר אחרת, וערבו בני
אותה העיר [ערוב תחומין בשביל] לבוא אצלו - לא יביאו
לו מפרותיו, שפרותיו כמותו אף על פי שהן ביד אלו
שערכו. במה דברים אמורים? בשיחד להם [לפירות] קרן
זוית [והקנה לו אותה זווית]; אבל אם לא יחד להן, הרי הן
כרגלי זה שהן מפקדין אצלו.
יד. בור של יחיד, כרגלי בעליו; ושל אותה העיר, כרגלי
אנשי אותה העיר; ושל עולי ככל שהן מסורין לכל, כרגלי
הממלא - שכל מי שמלא מהן, מוליכין למקום שהוא
מהלך. נהרות המושכין [זורמים] ומענות הנובעין, כרגלי
כל אדם; ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום,
ממלאין מהן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.
טו. שור [מצוי] של רעי [שניזון ממדעה, כרגלי], כרגלי
אנשי אותה העיר [כי בדרך כלל נמכר לאנשי העיר בלבד].
ושור [מפוטם] של פטם, כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום
טוב - מפני שדעת בעליו למכרו [גם] לאנשים אחרים חוץ
מאנשי אותה העיר; מפני שהוא מפטם, והכל שומעין
שמעו וקאין לקחתו. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר
בשורו, כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום
שהוא הולך; מפני שדעת בעליו מערב יום טוב כך הוא,
שיקחו ממנו אנשי עירות אחרות, ונמצא שור זה כפבור של
עולי ככל, שהוא מסור לכל.
טז. הגחלת - כרגלי בעליה, לא כרגלי שואלה [זה ששאל
אותה ביו"ט]; והשלכת [שאלו בה ממשות], כרגלי מי שהיא
בידו. לפיכך, המדליק גר או עץ מחברו, מוליכו לכל מקום
שהוא הולך.
יז. השואל כלי מחברו מערב יום טוב - אף על פי שלא
נתנו לו אלא ביום טוב, הרי הוא כרגלי השואל. שאלו
ממנו ביום טוב - אף על פי שדרכו תמיד לשאל ממנו כלי
בכל יום טוב, הרי הוא כרגלי המשאל.
יח. שנים ששאלו חלוק אחד, האחד שאלו ממנו שיתנו
לו שחירת, והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית - הרי כלי
זה כרגלי שני השואלין, ואינן מוליכין אותו אלא למקום
ששניהן יכולין לחלוק בו.
יט. כיצד? הרי שערב הראשון ברחוק אלף אמה ממקום
החלוק למזרח, וערב השני ברחוק חמש מאות אמה ממקום

ב. וכן משאות שדרכן לשא אותן במוט, ישא אותן על גבו
מאחוריו; ושדרכן לשא אותן מאחוריו, ישא אותן על
כתפו; ושדרכן להנשא על הכתף, ישא אותן בידיו לפניו,
או יפרש עליהן בגד. וכן כל פיוצא כזה משנוי המשא, ואם
אי אפשר לשנות, נושא ומביא כדרכו. במה דברים
אמורים? בנושא על האדם; אבל על גבי בהמה - לא יביא
כָּלִל, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל.
ג. אין מנהיגין את הבהמה במקל, ואין הסומא יוצא
במקלו, ולא הרועה בתורמלו [ילקוט]. ואין יוצאין בכסא
אחר האיש ואחר האשה [לא נושאים אותם עם הכסא], שלא
יעשה כדרך שהוא עושה בחל; ואיש שהיו רבים צריכין
לו [לשמוע דרשתו בבית המדרש], יוצאין בכסא אחד, ומוציאין אותו על הכתף, אפלו באפיון [כסא מכוסה
בידיעות].
ד. אין מוליכין את הסלם של שוכך משוכך לשוכך,
ברשות הרבים - שמא יאמרו: 'לתקן גגו הוא מוליכו';
אבל ברשות היחיד, מוליכו. אף על פי שכל מקום שאסרו
חכמים מפני מראית העין, אפלו בחדרי חדרים אסור, כאן
התירו, מפני שמחת יום טוב.
ה. מי שהיו לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר -
לא יושיטם מגג לגג, ואפלו בגגין השוין, ולא ישלשלם
בחדל מן החלונות, ולא יורידם בסלמות; שלא יעשה כדרך
שהוא עושה בחל. אבל משילן אפלו דרך ארבה, ממקום
למקום באותו הגג. שחט בהמה בשדה - לא יביאנה לעיר
במוט או במטה, אבל מביאה אברים אברים.
ו. כל שנאותין [נהנים] בו אפלו בחל - אף על פי שאין
נאותין בו ביום טוב, כגון תפלין - מתר לשלחן לחברו
ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב,
כגון יינות שמנים וסלתות, שמתר לשלחן לחברו ביום טוב.
וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שיעשה בו מעשה
שאסור לעשותו ביום טוב, אין משלחין אותו ביום טוב.
ז. כיצד? אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין נאותין
בה בחל אלא אם כן טחן, ואסור לטחן ביום טוב; אבל
משלחין קטניות, מפני שמבשילן ביום טוב או קולה אותן
ואוכלן. ומשלחין בהמה חיה ועופות אפלו חיים, מפני
שמותר לשחט ביום טוב. וכן כל פיוצא כזה.
ח. כל דבר שמותר לשלחו ביום טוב - כשישלחנו לחברו
תשוּרה, לא ישלחנו בשוּרה; ואין שוּרה פחותה משלשה
בני אדם. כיצד? הרי ששלח לחברו בהמות או יינות ביד
שלשה או ארבעה בני אדם כאחד זה אחר זה, וכלן הולכין
בשוּרה אחת - הרי זה אסור, שלא יעשה כדרך שהוא
עושה בחל; שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם כאחד,
הרי זה מתר.
ט. המערב צרובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו
ופרותיו כמותו, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה
לכל רוח ממקום ערובו.
י. חפצי הפקר, הרי הן כרגלי מי שזכה בהן [- עד היכן
שמותר לזוכה לילך מותר להוליך ההפקר]. וחפצי הגוי קונין

ה. וצריך שיהיה ערוב זה מצוי [קיים], עד שיאפה כל שהוא
צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויחם חמין כל
שהוא צריך. ואם נאכל הערוב או אבד או נשרף קדם
שיבשל או יאפה - הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם
אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל בעסתו או
בתבשילו, ונאכל הערוב או אבד - הרי זה גומר.
ו. המניח ערובי תבשילין כדי שישמך עליהם הוא ואחרים,
צריך לזכות להן בדרך שמזכה בערובי שבת. וכל שזוכה
בערובי שבת, זוכה בערובי תבשילין; וכל שאינו זוכה
באותו ערוב, אינו זוכה בהן.
ז. ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן, מערב יום טוב;
אבל הן צריכין לידע ששכר זכה להן אחר וערב להן, ואחר
כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו; אף על פי שלא ידעו אלא
ביום טוב, הרי אלו מתרין. ויש לו לאדם לערב על כל
העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום, ולמחר מכריו
ואומר: 'כל מי שלא הניח ערובי תבשילין, יסמך על
ערובי'.
ח. המניח ערובי תבשילין, חייב לברך: 'ברוך אתה ה'
אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות
ערוב'. ואומר: 'בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל מיום טוב
שלמחר לשבת'; ואם זכה בו לאחרים, אומר: 'יתר לי
ולפלוני ולפלוגי' או 'לאנשי העיר כלן לאפות ולבשל מיום
טוב לשבת'.
ט. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ולא הניחו לו אחרים -
כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו אסור
[אפילו לזה שערב]. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל
ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו, שנמצא זה מבשל
ואופה שלו, שהרי קנהו; ואם רצה, יתן אחר כך לזה שלא
הניח, במתנה.
י. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ובשל ואפה לאכל בו
ביום והותר, או שזמן אחרים ולא באו - הרי זה אוכל
המותר למחר [בשבת]. ואם הערים [התחכם בכוחו], הרי
זה אסור לאכלו; עבר ואפה ובשל לשבת, אין אסרין עליו.
ולמה התמירו ואסרו על המערים, ולא אסרו על המזיד?
שאם תתיר למערים, נמצאו הכל מערימין, וישתקע שם
ערובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי; ואם עבר היום, לא
יעבר פעם אחרת.
יא. שני ימים טובים של גליות שחלו בחמישי וערב שבת,
עושה ערובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום טוב;
שבת ולא הניח, מניחו בראשון ומתנה. כיצד? מניח ערובי
תבשילין ביום חמישי, ואומר: 'אם היום יום טוב ולמחר
חל, למחר אבשל ואופה לשבת ואיני צריך כלום; ואם
היום חל ולמחר יום טוב, בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל
למחר מיום טוב לשבת'.
יב. פיוצא בו, היו לפניו שתי כלכלות [סלים] של טבל
[פירות שלא הופרשו] - ביום טוב ראשון אומר: 'אם היום
חל, תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש, אין בדברי
כלום'; וקורא עליה שם [תרומה], ומניחה. ולמחר בשני,

החלוק למערב - כשלווקת הראשון החלוק, אינו מוליכו
במזרח אלא עד אלה וחמש מאות אמה ממקום החלוק,
שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במערב להלך בו;
ולשיקח השני כלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד אלה
אמה ממקום הכלי, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב
במזרח להלך בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק אלפים אמה
מן החלוק למזרח, וזה ברחוק אלפים למערב - הרי אלו
לא יזיוהו ממקומו.
כ. וכן האשה ששאלה מכתרתה מים או מלח, ולשה בהן
עסטה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה או התבשיל
כרגלי שתייהן. וכן שנים שלקחו בהמה בשתפות, ושחטוה
ביום טוב - אף על פי שלקח כל אחד מנתו, הרי כל הבשר
כרגלי שניהן.
כא. אכל אם לקחו חבית בשתפות, וחלקו אותה ביום טוב
- הרי חלקו של כל אחד כרגלי; הואיל ותחומין מדברי
סופרים, יש ברה בהן, ונחשב כאלו חלק שהגיע לזה היה
ברור לו ומבדל בחבית מערב יום טוב, וכאלו לא היה
מערב. ואין אתה יכול לומר כן בבהמה, שחלק זה שהגיע,
אפילו נחשב אותו שהיה מבדל בבהמה מערב, וכאלו היה
ברור - הרי ינק מחלקו של חברו כשהיתה הבהמה קימת,
שכל אבריה יונקין זה מזה, ונמצא כל אבר ואבר מערב
מחלקו וחלק חברו; לפיכך הן כרגלי שניהן.
הלכות שביתת יום טוב פרק ו
א. יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשילין
ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואסור זה מדברי
סופרים, כדי שלא יבוא לבשל ביום טוב לחל; ששל וחמר
הוא - לשבת אינו מבשל, כל ששן לחל. לפיכך, אם עשה
תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה
ביום טוב לשבת, הרי זה מתר [כי עשה היכר]; ותבשיל זה
שסומך עליו, הוא הנקרא 'ערובי תבשילין'.
ב. ולמה נקרא שמו 'ערובי'? שפשם שהערוב שעושין
בחדרות ובמבואות מערב שבת משום הכר, כדי שלא יעלה
על דעתן שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת - כך זה
התבשיל משום הכר וזכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו שמתר
לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו; ולפיכך נקרא תבשיל
זה 'ערובי תבשילין'.
ג. ערובי תבשילין - שעורו אין פחות מפזית, בין לאחד
בין לאלפים. ואין עושין ערוב זה לא בפת ולא בריפות
[גרגרים כתושים] וכיוצא בהן, אלא בתבשיל שהוא פרוסת
[שאוכלים איתו לחם], כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן.
ואפלו עדשים שבשולי קדירה, ואפלו שמנונית שעל גבי
הספין שחיתקין בה הצלי - גורדו; אם יש בו פזית, סומך
עליו משום ערובי תבשילין.
ד. תבשיל שאמרו לענן ערוב זה - אפלו צלי או שלוק
[מבושל הרבה], אפלו פבוש או מעשן; אפלו דגים קטנים
שהדיחן בחמין, והדחתן היא בשולן לאכילה - הרי הוא
סומך עליהן.

לבתיהם ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות, קורין ושונים עד
 חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה, וחוזרין
 לבתיהן לאכל ולשתות שאר היום עם הלילה.
 כ. כשאדם אוכל ושותה ושם ברגל, לא ימשך בינו
 ובשחוק ובקלות ראש, ויאמר שכל שיוסיף בזה ירבה
 במצוה; ששחוק והשחוק הרבה וקלות הראש, אינה
 שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו על ההוללות
 והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל,
 שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה
 ובטוב לבב"; הא למדת, שהעבודה בשמחה. ואי אפשר
 לעבד את ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא
 מתוך שכרות.
 כא. חזבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו
 מסבין ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות, כדי שלא
 יתקבצו לאכל ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו לידי
 עברה. וכן נהירו על דבר זה לכל העם, כדי שלא יתעברו
 אנשים ונשים בבתים לשמחה, ולא ימשכו בינו, שמא
 יבואו לידי עברה.
 כב. ימים שבין ראשון ושבועי של פסח וראשון ושמני
 של חג הסוכות, והם בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה
 בתוך החג [- סוכות] - הן הנקראין 'חלו של מועד', ונקראין
 'מועד'. ואף על פי שהן חזבין בשמחה ואסורין בספד
 ותענית, מותר לספד בהן תלמיד חכמים בפניו; אבל אחר
 שיקבר, אסור לספד בהן. ואין צריך לומר בראשי חודשים
 וחמשה ופורים, שסופדין בהם תלמיד חכמים בפניו, אף על
 פי שיש ימים אלו אסורין בספד ותענית; אבל לאחר קבורה,
 אסור לספד בהן.
 כג. אין מניחין מטת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל
 את הספד, אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד; וכן
 אין קורעין ולא מברין [מאכילין האבל ביום הראשון משלהם]
 ולא חולצין הסתף [החדרת היד דרך קרע, לאות אבלות] -
 במועד על המת, אלא קרוביו שהן חזבין להתאבל עליו.
 ואם היה [תלמיד] חכם או אדם כשר, או שהיה עומד
 בשעת נטילת נשמה - הרי זה קורע עליו במועד, אף על
 פי שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כלל, ואפילו
 קרוביו של מת.
 כד. נשים במועד - לפני המת, מענות; אבל לא מטפחות
 [כף אל כף] ולא מקוננות. נקבר המת, אינן מענות. בראשי
 חודשים וחמשה ופורים - בפני המת מענות ומטפחות, אבל
 לא מקוננות. אי זה הוא ענין? שכל עונות פאחת; קינה,
 אחת אומרת וכלן עונות [בוכות]. ואסור לאדם שיעורר
 [אבלו] על מתו [ע"י ספד] קדם לרגל שלשים יום, כדי
 שלא יבוא הרגל והוא נעצב ולבו דואג מזכרון הצער;
 אלא יסיר הדאגה מלבו, ויכון דעתו לשמחה.

יום רביעי ד' תמוז ה'תש"ע

הלכות שביתת יום טוב פרק ז

א. חלו של מועד, אף על פי שלא נאמר בו 'שביתו',

חזר ואומר: 'אם היום קדש, אין בדברי כלום, ואם היום
 חל, תהיה זו תרומה על זו'; וקורא עליה שם ומניחה,
 בדרך שקרא עליה בראשון, ומניח את זו שקרא עליה שם
 תרומה, ואוכל את השניה.
 יג. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות.
 אבל בשני ימים טובים של ראש השנה - אם שכח ולא
 הניח ביום רביעי, שוב אינו מניח; אלא סומך על אחרים,
 אם ערכו עליו, או מקנה [מאכילין] למי שערכו, או יהיה
 אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא הפריש
 תרומה מיום רביעי, שוב אינו מפרש עד מוצאי שבת.
 יד. כל הדברים האלו שאמרנו, היו בזמן שהיו בית דין
 של ארץ ישראל מקדשין על הראיה, והיו בני הגליות
 עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו
 יודעין יום שקדשו בו בני ארץ ישראל. אבל היום, שבני
 ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו, אין יום
 טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד.
 טו. ולפיכך אני אומר, שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה,
 לא ערובי תבשילין ולא ערובי תצרות ולא שתופי מבואות,
 ואינו מעשר הטבל על תנאי, אלא הכל מערב יום טוב בלבד.
 טז. כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים
 - שנאמר: "לקדוש ה' מכבד", וכל ימים טובים נאמר בהן
 "מקרא קדש"; וכבר בארנו הפסוק והעונג בהלכות שבת.
 וכן ראוי לאדם שלא יסעד בערבי ימים טובים מן המנחה
 ומעלה בערב שבת, שדבר זה בכלל הפסוק. וכל המבזה
 את המועדות, כאלו נטפל [נתחבר] לעבודה זרה.
 יז. שבעת ימי הפסח ושמנות ימי החג עם שאר ימים טובים,
 כלן אסורים בספד ותענית. וחיב אדם להיות בהן שמח וטוב
 לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הגללים עליו, שנאמר:
 "ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמך". אף על פי
 שהשמחה האמורה פאן היא קרפן שלמים, כמו שאנו
 מבארים בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה, לשמח הוא
 ובניו ובני ביתו, כל אחד בראוי לו.
 יח. כיצד? הקטנים, נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות;
 והנשים, קונה להן בגדים ותכשיט כפי ממונו; והאנשים,
 אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר, ואין
 שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה, חיב להאכיל לגר
 ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים. אבל מי
 שנוצל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו
 מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש - אין זו שמחת מצוה,
 אלא שמחת פרשו [- כריסו]. ועל אלו נאמר: "וזבחתם
 כלחם אונים להם, כל אכליו יטמאו, כי לחםם לנפשם";
 ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר: "וזריתי פרש על
 פניכם, פרש חגיכם".

יט. אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות
 עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כלו, אלא כך היא
 הדת [הדין]: בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי
 מדרשות, ומתפללין וקוראין בתורה בענין היום, וחוזרין

1 הואיל ונקרא 'מקרא קדש', וְהָרִי הוּא זְמַן [קרבן] חֲגִיגָה
2 בַּמִּקְדָּשׁ - אֲסוּר בַּעֲשִׂית מְלָאכָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּשֶׁאֵר זְמִי
3 חָלַל שְׂאִין בְּהֵן קִדְּשָׁה כָּלִי; וְהַעֲוֹשָׂה בּוֹ מְלָאכָה הָאֲסוּרָה
4 - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת [מלקות מדרבנן], מִפְּנֵי שְׂאִסוּרֵן
5 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְלֹא כָּל מְלָאכָת עֲבוּדָה אֲסוּרָה בּוֹ, כִּיּוֹם
6 טוֹב, שְׂסוּף הַעֲנָנָן [- הַכּוֹוֹנָה] בַּדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱסְרוּ בּוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא
7 יִהְיֶה כִּיּוֹם חָל לְכָל דְּבָר. לְפִיכָךְ, יֵשׁ מְלָאכּוֹת אֲסוּרוֹת בּוֹ,
8 וְיֵשׁ מְלָאכּוֹת מִתּוֹרוֹת בּוֹ;

9 ב. וְאַלּוֹ הֵן: כָּל מְלָאכָה שֶׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בַּמוֹעֵד,
10 יִהְיֶה שֵׁם הַפֶּסֶד הַרְבֵּה - עוֹשִׂין אוֹתָהּ; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה
11 כֶּה טֶרֶח הַרְבֵּה. כִּיצַד? מִשְׁקִין בֵּית הַשְּׁלֵהִין [שדה הזקוקה
12 להשקיה] בַּמוֹעֵד, אֲבָל לֹא בֵּית הַמִּשְׁקָה [שדה המסתפקת
13 מגשם] - שֶׁאֵם לֹא יִשְׁקָה בֵּית הַשְּׁלֵהִין, וְהִיא הָאֶרֶץ הַצִּמְאָה,
14 יִפְסְדוּ כָּל הָאֵילָנוֹת שָׁבָה. וּכְשֶׁהוּא מִשְׁקָה אוֹתָהּ, לֹא יִדְּלָה
15 וְיִשְׁקָה מִן הַבְּרָכָה אוֹ מִמֵּי הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טֶרֶח גָּדוֹל;
16 אֲבָל מִשְׁקָה הוּא מִן הַמַּעַן, בֵּין שֶׁהִיא [מאד] בֵּין שֶׁיֵּצֵא
17 פֶּתַחָהּ [היוס], מִמַּשְׁכּוֹ [- ע"י תעלות] וּמִשְׁקָה בּוֹ. וְכֵן כָּל
18 כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

19 ג. הוֹפֵךְ אֲדָם אֶת זִיתוֹ [כחלק מתהליך חייוני בהבשלתם]
20 בַּמוֹעֵד, וְטוֹחֵן אוֹתוֹ וְדוֹרֵךְ אוֹתוֹ, וּמִמְלֵא הַתְּבִיּוֹת וְגַף
21 [טותם] אוֹתוֹ, כְּדִרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֵל; שֶׁכָּל שִׁישׁ בּוֹ הַפֶּסֶד
22 אֵם לֹא נַעֲשֶׂה - עוֹשֶׂהוּ כְּדִרְכּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁנוּי. וְכֵן מִכְּנִיס
23 אֲדָם פְּרוֹתָיו מִפְּנֵי הַגְּנָבִים, וּבִלְבָד שֶׁכְּנִיסָם בְּצִנְעָה. וְשׁוּלָה
24 פִּשְׁתָּנוֹ מִן הַמִּשְׁרָה [שריה במים], בְּשִׁבִּיל שֶׁלֹּא תֵּאבֵד. וְכֵן
25 כָּרִם שֶׁהִגִּיעַ זְמָנוֹ לְהַבְצֵר בַּמוֹעֵד, בּוֹצְרִין אוֹתוֹ.

26 ד. וְאֲסוּר לְאָדָם שִׁיתְפוֹן, וְיֵאָחֵז מְלָאכּוֹת אֵלּוֹ וּכִיּוֹצֵא בְּהֵן,
27 וְיִנְיִחַם כְּדִי לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּנוּי; וְכָל הַמִּכְנֵן
28 מְלָאכְתּוֹ וְהַנִּיחָה לַמוֹעֵד, וְעֹשֶׂה בַּמוֹעֵד - בֵּית דִּין מֵאֲבָדִין
29 אוֹתָהּ, וּמִפְּקִירֵין אוֹתָהּ לְכָל. וְאֵם כּוֹן מְלָאכְתּוֹ, וְמַת - אֵין
30 קוֹנְסִין בְּנוֹ אַחֲרָיו, וְאֵין מְאָבְדִין אֶת מְמוֹנוֹ; וְאֵין מוֹנְעִין בְּהֵן
31 מִלַּעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מְלָאכָה בַּמוֹעֵד, שֶׁלֹּא תֵּאבֵד.

32 ה. מִי שֶׁצָּרֵךְ לְתַפֵּר לוֹ בְּגָד, אוֹ לְבָנוֹת לוֹ מְקוֹם בַּמוֹעֵד
33 - אֵם הֵיךְ הַדְּיוּט וְאֵינוֹ מְהִיר בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה, הָרִי זֶה
34 עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּדִרְכּוֹ; וְאֵם הֵיךְ אֶמֶן מְהִיר, הָרִי זֶה עוֹשֶׂה
35 אוֹתָהּ מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט. כִּיצַד? בַּתְּפִירָה מְכַלָּב [מרחיק
36 התפירות], וּבִכְנֵן מִנִּיחַ אֲכָנִים וְאֵינוֹ טַח בְּטִיט עֲלֵיהֶן,
37 וְשֹׁף [טיט] סִדְקֵי הַקֶּרֶקַע [של גג] וּמַעֲגִילִם [מחליקים] בִּיד
38 וּבְרִגְלָהּ בְּעֵין שֶׁמַּעֲגִילִין בְּמַחְלָצִים [כלי החלקה]; וְכֵן כָּל
39 כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

40 ו. מִי שֶׁהִיתָה לוֹ תְּבוּאָה מְחַבֶּרֶת לְקֶרֶקַע, וְאֵין לוֹ מַה יֵּאָכֵל
41 בַּמוֹעֵד אֲלֹא מִמֶּנָּה - אָף עַל פִּי שְׂאִין כָּאֵן הַפֶּסֶד, אֵין
42 מְצִירִכִין אוֹתוֹ לְקָנוֹת מַה יֵּאָכֵל מִן הַשּׁוּק עַד שֶׁיִּקְצַר אַחֵר
43 הַמוֹעֵד, אֲלֹא קוֹצֵר וּמַעֲמֵר וְדָשׁ וְזוֹרָה וּבוֹרֵר וְטוֹחֵן מַה
44 שֶׁהוּא צָרִיךְ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִדּוֹשׁ בְּפִירוֹת; שֶׁכָּל דְּבָר שְׂאִין בּוֹ
45 הַפֶּסֶד, צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

46 ז. כְּבָשִׁים [מאכלים הנשרים במים וחומץ] שֶׁהוּא יָכוֹל לֵאָכֵל
47 מִהֵן בַּמוֹעֵד, כּוֹבֵשֵׁן; וְשֹׂאִינָן רְאוּיִין אֲלֹא לְאַחֵר הַמוֹעֵד,

48 אֲסוּר לְכַבֵּשׁ. וְצַד אֲדָם דְּגִים כָּל שֶׁיָּכוֹל לַצּוּד, וּמוֹלֵחַ הַכֵּל
49 בַּמוֹעֵד, שֶׁהָרִי אֲפֶשֶׁר שִׂיאָכֵל מִהֵן בַּמוֹעֵד, אֵם יִסְחֹט אוֹתוֹן
50 בִּידוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד שֶׁיִּתְרַפְּכוּ.

51 ח. מְטִילִין [- פירות במים ליצירת] שֶׁכֶּר בַּמוֹעֵד לַצֶּרֶךְ
52 הַמוֹעֵד, וְשֶׁלֹּא לַצֶּרֶךְ הַמוֹעֵד - אֲסוּר; אֲחֵד שֶׁכֶּר תְּמָרִים,
53 וְאֲחֵד שֶׁכֶּר שְׁעוּרִים. אָף עַל פִּי שִׁישׁ לוֹ יִשָּׁן, מַעֲרִים וְשׁוֹתָהּ
54 מִן הַתְּדֵשׁ, שְׂאִין הַעֲרָמָה זֹו נִפְרָת לְרוּאָה; וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
55 בְּזָה.

56 ט. כָּל מְלָאכּוֹת שֶׁהֵן לַצֶּרֶךְ הַמוֹעֵד - כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן
57 אֲמִנִּיָּהֵן, עוֹשִׂין בְּצִנְעָה. כִּיצַד? הַצִּידִים וְהַטּוֹחֲנִים וְהַבּוֹצְרִים
58 לְמִכּוֹר בְּשׁוּק, הָרִי אֵלּוֹ עוֹשִׂין בְּצִנְעָה לַצֶּרֶךְ הַמוֹעֵד; וְהַעֲוֹשָׂה
59 שֶׁלֹּא לַצֶּרֶךְ הַמוֹעֵד, אֲסוּר. וְאֵם עֹשֶׂה לַצֶּרֶךְ הַמוֹעֵד, וְהוֹתִיר
60 - הָרִי זֶה מִתֵּר.

61 י. עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַרְבִּים בַּמוֹעֵד. כִּיצַד? מִתְּקַנִּין אֶת
62 קִלְקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּמִתְּקַנִּין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת
63 הַרְחֻבוֹת, וְחוֹפְרִים לְרַבִּים בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת, וְכוֹרִין
64 לְהֵן נְהָרוֹת כְּדִי שִׁישְׁתּוֹ מִימֵיהֶן, וְכוֹנְסִין מַיִם לְבוֹרוֹת
65 וּמַעְרוֹת שֶׁל רַבִּים, וּמִתְּקַנִּין אֶת סִדְקֵיהֶן, וּמְסִירִין הַקּוֹצִים
66 מִן הַדְּרָכִים. וּמוֹדְדִין אֶת הַמִּקְוֹת; וְכָל מְקוֹה שֶׁנִּמְצָא חֹסֵר
67 - מְרַגְלִין [ממשיכים] לוֹ מַיִם, וּמַשְׁלִימִין שְׁעוּרוֹ.

68 יא. וְיוֹצֵאִין שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין לְהַפְקִיר אֶת הַפְּלָאִים, וּפוֹדִין
69 אֶת הַשְּׁבוּיִים וְאֶת הַעֲרִכִין וְאֶת הַתְּרָמִים וְאֶת הַהֶקְדָּשׁוֹת,
70 וּמִשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת, וְשׁוֹרְפִין אֶת הַפֶּרָה [אדומה], וְעוֹרְפִין
71 אֶת הַעֲגֻלָּה [- כשנמצא מת מוטל בין העיירות], וְרוֹצְעִין [אוחז]
72 [- עֶבֶד עֲבָרִי, וּמִטְהַרִין אֶת הַמַּצְרֵעַ, וּמַצְיִין [מסמנים] עַל
73 הַקְּבָרוֹת שֶׁמַּחֲו הַגְּשָׁמִים אֶת צִיּוֹנָם כְּדִי שִׁיפְרְשׁוּ מִהֵן כְּהִנִּים
74 - שֶׁכָּל אֵלּוֹ צָרְכֵי רַבִּים הֵן.

75 יב. וְדָנִים דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְדִינֵי מְכּוֹת [מלקות] וְדִינֵי נִפְשׁוֹת
76 בַּמוֹעֵד; וּמִי שֶׁלֹּא קָבַל עָלָיו הַדִּין, מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ בַּמוֹעֵד.
77 וְכִשֵּׁם שֶׁדִּנִּין בַּמוֹעֵד, כֶּךָ כּוֹתְבִין מַעֲשֶׂה בֵּית דִּין וְכָל הַדּוּמָה
78 לוֹ. כִּיצַד? כּוֹתְבִין הַדִּינִין אֲגוּרוֹת שׁוֹם שִׁשְׁמוֹ [קרקע הלווה]
79 לְבַעַל חוֹב, וְאֲגוּרוֹת שֶׁמְכָרוּ בְּהֵן [קרקע הבעל] לְמוֹזֵן הָאֵשָׁה
80 וְהַבְּנוֹת, וּשְׁטָרֵי חֲלִיצָה וּמֵאוּנִין [קטנה יתומה שהשיאה
81 אחיה "ממאנת" ודיה]; וְכָל הַדּוּמָה לְהֵן מִדְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִין
82 הַדִּינִין לְכַתְּבָם כְּדִי שִׁיזְכְּרוּם, כְּגוֹן טַעֲנוֹת בְּעָלֵי דִינֵין, אוֹ
83 דְּבָרִים שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן 'אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן עָלַי', אוֹ 'אִישׁ
84 פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי'. מִי שֶׁצָּרֵךְ לְלוֹת בַּמוֹעֵד, וְלֹא הָאֵמִינוֹ הַמְּלוּהַ
85 - הָרִי זֶה כּוֹתֵב שְׁטָר. וְכֵן כּוֹתְבִין גָּטִין נָשִׁים וְקִדּוּשֵׁי נָשִׁים
86 וְשׁוֹבְרִין [שטרי פרעון] וּמִתְּנָת, שֶׁכָּל אֵלּוֹ כְּצָרְכֵי רַבִּים הֵן.

87 יג. וְאֲסוּר לְכַתֵּב בַּמוֹעֵד, אֲפִלּוּ סִפְרִים תְּפִלִּין וּמִזְוֹזוֹת. וְאֵין
88 מְגִיחִין אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת בְּסִפֵּר הַעֲזָרָה, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה מְלָאכָה
89 שְׂאִינָה לַצֶּרֶךְ הַמוֹעֵד. אֲבָל כּוֹתֵב אֲדָם תְּפִלִּין וּמִזְוֹזָה
90 לַעֲצוּמוֹ, וְטוֹוָה תְּכֵלֶת לְבָגְדוֹ. וְאֵם אֵין לוֹ מַה יֵּאָכֵל, כּוֹתֵב
91 וּמוֹכֵר לְאַחֲרִים כְּדִי פְּרָנְסוֹתוֹ.

92 יד. וּמִתֵּר לְכַתֵּב אֲגוּרוֹת שֶׁל שְׁאֵלַת שְׁלוֹם בַּמוֹעֵד, וְכוֹתֵב
93 חֲשׁוֹנוֹתָיו וּמַחְשָׁב יִצִּיאָתָיו; שֶׁכְּתִיבַת אֵלּוֹ אֵין אֲדָם נִזְהָר
94 [מדייק] בְּתַקְוָנוֹ, וְנִמְצָאוּ כְּמַעֲשֶׂה הַדְּיוּט בְּמְלָאכּוֹת.

ומכרו בזול או לקחו ביקר - הרי זה מתר למכר או לקנות. ואין לוקחין [קונים] בתים ואבנים ועבדים ובהמות, אלא לצורך המועד.

כג. מוכרי פרות כסות וכלים, מוכרין בצנעה לצורך המועד. כיצד? אם היתה התנות פתוחה לזוית או למכור, פותח בדרך; ואם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח [דלת] אחת ונוצל אחת. וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות, מוציא ומעטר את השוק בפרות בשביל כבוד יום טוב. מוכרי תבלין - מוכרין בדרך, בפרהסיא.

כד. כל שאסור לעשותו במועד, אינו אומר לגוי לעשותו. וכל שאסור לעשותו במועד - אם אין לו מה יאכל, הרי זה עושה כדי פרנסתו; וכן עושה סחורה בכדי פרנסתו. ומתיר לעשיר לשכר פועל עני שאין לו מה יאכל, לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד, כדי שישל שכרו להתפרנס בו. וכן לוקחין דברים שאינם לצורך המועד, מפני צורך המוכר שאין לו מה יאכל.

כה. שוכרין השכיר על המלאכה במועד, לעשותה לאחר המועד, ובלבד שלא ישקל ולא ימדד ולא ימנה בדרך שהוא עושה בחל. וגוי שקבל קבלת [עבודת קבלנות] מישראל, אפילו היה חוץ לתחום - אינו מניחו לעשות במועד; שהכל יודעין שמלאכה זו לישראל, ויחשדו אותו שמא שכר את הגוי לעשות לו במועד - שאין הכל יודעין הפרש שיש בין השכיר ובין המקבל; וליפיקו אסור.

הלכות שביתת יום טוב פרק ח

א. נהרות המושכין [זורמים] מן האגמים, מתר להשקות מהן בית השלהין [שדה הזקוקה להשקיה] במועד - והוא שלא פסקו [שנמשכים תמיד]; וכן הברכות שאמת [תעלת] המים עוברת ביניהן, מתר להשקות מהן; וכן ברכה שנשפטה מבית השלהין ועדן היא נוטפת, מתר להשקות ממנה בית השלהין אחרת - והוא, שלא פסק המעצן המשקה בית השלהין העליונה.

ב. צרוגה שחציה נמוך וחציה גבוה - לא ידלה ממקום נמוך להשקות מקום גבוה, מפני שהוא טרח גדול. ומתיר לדלות מים להשקות הנקרות, כדי לאכלן במועד; ואם בשביל ליפותן, אסור.

ג. אין עושין עוגיות בעקרי הגפנים [חפירות סביב הגזע], כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות ונתקלקלו, הרי זה מתקנן במועד; וכן אמת המים שנתקלקלה, מתקנין אותה במועד. כיצד? היתה צמקה טפה, חופר בה עד ששה; היתה טפחים, מצמיקה עד שבצעה. ומושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה; ואם היתה שדה לחה, מתר להשקות את בלה. ומרביצין [משקים מעט] את השדה במועד. שכל הדברים האלו, אין בהם טרח יתר.

ד. זרעים שלא שתו מלפני המועד, לא ישקם במועד, מפני שהן צריכין מים רבים, וכבוא לידי טרח יתר. ומתיר להסב את הנהר ממקום למקום, ולפתח נהר שנשטם. בורות שיחין ומערות של יחיד - אם היה צריך להם - חוטטין [מנקים]

טו. עושין כל צרכי המת במועד: גוזזין שער, ומכבסין כסותו, ועושין לו ארון. ואם לא היה להם נסרים, מביאין לו קורות ונוסרים מהן נסרים בצנעה בתוך הבית; ואם היה אדם מפרסם, עושין אפילו בשוק. אבל אין כורתין עץ מן היער לנסר ממנו לחות לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר.

טז. אין רואין את הנגעים במועד - שמא ימצא טמא, ונמצא חגו נהפך לאכל. ואין נושאים נשים ולא מיבמין במועד, כדי שלא תשפח שמחת החג בשמחת הנשואין; אבל מחזיר את גרושתו ומארגסין נשים במועד - ובלבד שלא יעשה סעודת ארוסין ולא סעודת נשואין, שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג.

יז. אין מגלחין ואין מכבסין במועד - גזרה שמא ישהה אדם עצמו לתוך המועד, ויבוא יום טוב הראשון והוא מגול; לפיכך, כל מי שאי אפשר לו לגלח או לכבס בערב יום טוב, הרי זה מתר לכבס ולגלח.

יח. כיצד? אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב, או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר לגלח, הבא ממדינת הים, והוא שלא יצא להטיל אלא לסחורה וכיוצא בה, והיוצא מבית השביה ומבית האסורים, ומי שהיה מנדה ולא התירוהו אלא במועד, ומי שנשבע שלא לגלח ולא לכבס, ולא נשאל לחכם והתיר נדרו אלא במועד - הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.

יט. וכלן שהיה להן פנאי לגלח קדם הרגל ולא גלחו - אסורין. אבל הנזיר והמצרע שהגיע זמן תגלחתו, בין בתוך המועד בין קדם הרגל - אף על פי שהיה להם פנאי, מתרין לגלח במועד; שלא ישהו [יעכבו] קרבנותיהן. וכל היוצא משמאיתו לטהרתו, מתר לגלח במועד. וקטן שנולד, בין במועד בין לפני המועד - מתר לגלחו במועד. ואנשי משמר ששלמה משמרן בתוך המועד - מתרין לגלח, מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת [שבווע] שלהם.

כ. מתר לטל שפה [שפת] בחלו של מועד, ולטל צפרנים, ואפילו בכלי. ומעברת האשה שער מבית השחי ומבית הערוה, בין ביד בין בכלי; ועושה כל תכשיטיה במועד, כוחלת [מאפרת העין] ופוקסת [אודם הלחי] ומעברת סרק על פניה; וטופלת [מורחת] עצמה בסיד [להשיר שער] וכיוצא בו - והוא שתוכל לקלפו במועד.

כא. הנזבים והנזבות והנדות והילדות וכל העולים משמאית לטהרה בתוך המועד, הרי אלו מתרין לכבס. ומי שאין לו אלא חלוק אחד, הרי זה מכבסו. מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספוג [מגבות], הרי אלו מתרין לכבס; וכן כלי פשתן, מתר לכבסן במועד, מפני שהן צריכין כבוס תמיד, אפילו נתכבסו ערב יום טוב.

כב. אין עושין סחורה במועד, בין למכר בין לקנות; ואם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד, כגון ספינות או שירות שבאו או שהן מבקשים לצאת,

49 [זרם] מים לשהו - אם נתפנו שיכנסו הדגים, מתר; ואם
 50 להשקות הארץ, אסור. וכן הקוצץ חריות [ענפים] מן הדקל
 51 - אם נתפנו להאכיל לבהמתו, מתר; ואם נתפנו לעבודת
 52 האילן, אסור. וממעשיו זכר, לאי זה דבר הוא מתפנו.
 53 יג. תנור וכירים שאפשר שייכשו [ייתבשו] ויאפה בהן
 54 במועד, עושין [מייצרים] אותן; ואם לאו, אין עושין אותן.
 55 ובין כך ובין כך, בונים [טוחים] על חרש של תנור ועל
 56 הפירה הטפלה [שכבת הטיט] שלקח. ומסרגין [בונים] את
 57 המטות, ונוקריין [מנקים] את הרמים, ופוחתין לקח עין
 58 [חור], ומעמידין אותן, ובונים אמת המים של רחים [זרם]
 59 המים מגלגל את הריחיים.
 60 יד. זופתין את החבית, כדי שלא יפסד היין; וזופתין את
 61 הבקבוק, מפני שאין בו טרח. וסותמין פי החבית של שכר,
 62 כדי שלא תפסד. ומחפין [מכסים] את הקציעות [פירות
 63 שטוחים ליבוש] בקש, כדי שלא יאבדו. ומרפכין [משפשים]
 64 את הבגדים בידיים, מפני שהוא מעשה הדיוט; אבל אין
 65 עושין קשרי בית הידים [קמטי השרוולים], מפני שהוא
 66 מעשה אמן. וכן כל פיצא בהן.
 67 טו. קוצצין צפרגי חמור של רחים [המסייע בטחינה - כדי
 68 שיוכלו להרכיב על גליו "פרסות" ויוכל ללכת], ובונים אבוס
 69 [סל אכילה] לבהמה. וסוס שרוכב עליו - מתר לטל צפרניו
 70 ולסרקו כדי לנפותו. ואין מרביעין בהמה במועד; אבל
 71 מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה רפואה. וכל מאכלות
 72 ומשקין שאינן מאכל בריאין אלא לרפואה, מתר לאדם
 73 לאכלן ולשתותן במועד.
 74 טז. אין מפנין [כלים] מחצר לחצר במועד, לא מכעורה
 75 לנאה ולא מנאה לבעורה; אבל מפנה הוא מבית לבית
 76 באותה חצר. ומביאין פלים שהן לצורך המועד מבית האמן,
 77 כגון פרים וכסותות וכוסות וצלוחיות; אבל פלים שאינן
 78 צריכין, כגון מתרשה מן הלוטש או צמר מבית הצבע -
 79 אין מביאין. ואם אין לאמן מה יאכל, נותן לו שכרו ומניחן
 80 אצלו; ואם אינו מאמניו, מניחן בבית הסמוך לו; ואם
 81 חשש לקח שמא יגנבו - מפנן לחצר אחרת, אבל לא יביא
 82 לביתו.
 83 יז. אסור לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן המנחה
 84 ולמעלה, כמו ערבי שבתות. וכל העושה מלאכה בהן, אינו
 85 רואה סימן ברכה; וגווערין בו, ומבטלין אותו בעל פרוחו,
 86 אבל אין מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן], ואין צריך
 87 לומר שאין מנדין אותו - חוץ מערב הפסח אחר חצות;
 88 שהעושה בו מלאכה אחר חצות מנדין אותו, ואין צריך
 89 לומר שמפנין אותו מכת מרדות אם לא נדוהו - לפי שיום
 90 ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים, מפני
 91 שיש בו [קרבן] חגיגה וישחיטת קרבן.
 92 יח. לפיכך, יום ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה מדברי
 93 סופרים, כמו חלו של מועד; והוא קל מחלו של מועד, ואינו
 94 אסור אלא מחצי היום ומעלה, שהוא זמן השחיטה. אבל
 95 מהניח החמה עד חצי היום, תלוי במנהג - מקום שנוהגין
 96 לעשות, עושין; מקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין.

1 אותן ושפין את סדקיהן, אבל אין חופרין אותן לכתחלה;
 2 וכוונסין לתוכן מים, אף על פי שאינו צריך לקח. ועושין
 3 נברכת [ברכה לכביסה] במועד.
 4 ה. עכברים שהם מפסידין [מקלקלים] את האילנות, צדין
 5 אותן במועד. בשהה האילן, צד בדרכו; כיצד? חופר,
 6 ותולה המצודה. ואם היה שדה לבן [- תבואה] סמוכה
 7 לשדה האילן - צדין אותן בשדה הלכן בשנוי, כדי שלא
 8 יכנסו לשדה האילן ויחריבוה. וכיצד צד בשנוי? נועץ
 9 שפור [ברזל] בארץ, ומכה [עליו] בקרדם, ואחר כך ינתקנו
 10 [יוציאו]; ונמצא מקומו גמה.
 11 ו. כתל גנה שנפל - בונהו מעשה הדיוט [ללא טיט], או
 12 גודר אותו בקנים וגמא [צמח] וכיוצא בהן. וכן אם עשה
 13 מעקה לגג, בונה אותו מעשה הדיוט. אבל כתל חצר שנפל,
 14 בונהו בדרכו; ואם היה גובה [מט ליפול] - סותרו מפני
 15 הסכנה, ובונהו בדרכו.
 16 ז. בונה אדם אצטבא [ספסל] לישב או לישן עליה. הצייר
 17 [של דלת] והצנור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו -
 18 מתקנן במועד בדרכו, בין של ברזל בין של עץ; שזה הפסד
 19 גדול הוא - שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות, נמצא
 20 מאבד כל מה שיש בבית; ויכרך בארנו, שפל שיש בו
 21 הפסד, אינו צריך שנוי.
 22 ח. אין חופרין קבר להיתו מוכן למת שימות, ואין בונים
 23 אותו. אבל אם היה עשוי, הרי זה מתקנו במועד; כיצד?
 24 מוסיף במדתו או מקצר במדתו, כדי שיהיה נכון [מוכן]
 25 לעת שיכרך בו.
 26 ט. אין מפנין את המת ואת העצמות מקבר לקבר, לא
 27 ממקבד לבזוי ולא מבזוי למקבד; ואסור לעשות כן לעולם
 28 בשאר הימים, אלא אם כן היה [הקבר השני] בתוך שלו
 29 [בשדה של מת] - מפנהו בשאר הימים, אפילו ממקבד לבזוי.
 30 י. אין מתלעין [- מוציאים תולעים] את [מן] האילנות, ולא
 31 מזהמין את הנטיעות [מדביקין זבל בקילוף הגזע], ולא
 32 מגזמין; אבל סכין את האילנות ואת הפרות שבהן בשמן.
 33 ועוקרין את הפשתה, מפני שהיא ראויה לחפף בה במועד;
 34 וקוצרין את הכשות [מין צמח], מפני שהיא ראויה להטילה
 35 לשכר במועד. וכן כל פיצא בהן.
 36 יא. אין מכניסין את הצאן לדיר [בשדה] כדי שייבולו את
 37 הקרקע [בגלליהם], שהרי הוא מדייר [מבזל] שדה במועד;
 38 ואם באו מאליהן, מתר. ואין מסיעין אותן, ואין מוסרין
 39 לקח שומר לנער את צאנם [להעבירם ממקום למקום לפזר
 40 זבלם]. היה שכיר שבת [שבוע], שכיר חדש, שכיר שנה,
 41 שכיר שבוע [שבוע שנים] - מסיעין אותן; ושוכרין שומר
 42 לנער הצאן ממקום למקום, כדי שייבולו כל השדה. הנזל
 43 שבהצר, מסלקין אותו לצדין; ואם נעשה חצר כרפת בקר,
 44 מוציאים אותו לאשפה.
 45 יב. המשוה פני הקרקע - אם נתפנו למקן מקום שיעמיד
 46 בו כרי של תבואה או שידוש בו, מתר; ואם נתפנו לעבודת
 47 הארץ, אסור. וכן המלקט עצים מתוך שדהו - אם לצורך
 48 העצים, מתר; ואם למקן הקרקע, אסור. וכן הפותח [פותח]

היה לו חמץ קדם הפסח, ובא הפסח ולא בערו אלא הניחו
ברשותו - אף על פי שעבר על שני לאוין - אינו לוקה מן
התורה, מפני שלא עשה מעשה; ומפני אותו מפת מרדות
[מלקות מדרבנן].

ד. חמץ שעבר עליו הפסח, אסור בהנזה לעולם; ונדבר זה
- קנס מדברי סופרים: מפני שעבר על "בל יראה" ו"בל
ימצא", אסרוהו, ואפלו הניחו בשנגה או באנס - כדי שלא
יניח אדם חמץ ברשותו, כדי שיהנה בו אחר הפסח.
ה. חמץ שנתערב בדבר אחר בפסח, בין במינו בין שלא
במינו - הרי זה אוסר בכל שהוא. וחמץ של ישראל שעבר
עליו הפסח - אף על פי שהוא אסור בהנזה - אם נתערב
בין במינו בין שלא במינו, הרי זה מותר לאכלו אחר הפסח;
שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ עצמו, אבל התערבת מתרת
באכילה לאחר הפסח.

ו. אין חיבין ברת, אלא על אכילת עצמו של חמץ. אבל
ערוב חמץ, כגון פתח הבבלי [טיבול עשוי מחלב חמוץ ולחם]
ושכר המדי [עשוי משעורה], וכל הדומה להן מדברים
שהחמץ מערב בהן - אם אכלן בפסח, לוקה ואין בו ברת,
שנאמר: "כל מחמץ לא תאכלו". במה דברים אמורים?
בשאכל בנית חמץ בתוך התערבות, בכדי אכילת שלש
ביצים - הוא שלוקה מן התורה; אבל אם אין בתערבות
בנית [שמצטרף] בכדי [- תוך כדי] אכילת שלש ביצים - אף
על פי שאסור לו לאכל - אם אכל, אינו לוקה אלא מפת
מרדות.

ז. האוכל מן החמץ עצמו בפסח, כל שהוא - הרי זה אסור
מן התורה, שנאמר: "לא יאכל חמץ". ואף על פי כן, אינו
חיב ברת או קרבן, אלא על כשעור שהוא בנית; והאוכל
פחות מבינית במזיד, מפני אותו מפת מרדות.
ח. אסור לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום
ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל האוכל
בזמן זה, לוקה מן התורה, שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ",
כלומר על קרבן הפסח; כף למדו מפי השמועה [ממדרגה]
בפרוש דבר זה: לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיטת
הפסח, שהוא "בין הערבים", והוא חצי היום.

ט. ואסור חכמים לאכל חמץ מתחלת שעה ששית, כדי
שלא יגע [יכשל] באסור תורה. ומתחלת שעה ששית יהיה
החמץ אסור באכילה ובהנזה: שעה ששית מדברי סופרים,
ושאר היום משביעית ומעלה, מן התורה. שעה חמישית,
אין אוכלין בה חמץ - גזירה משום יום המעצן, שפא יטעה
בין חמישית וששית. ואינו אסור בהנזה בשעה חמישית.
לפיכך, תולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מחמץ
שהוא קדש, לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה
ששית, שורפין הכל.

י. הא למדת, שמתר לאכל חמץ ביום ארבעה עשר עד סוף
שעה רביעית; ואין אוכלין בשעה חמישית, אלא נהנין בו;
והאוכל בשעה ששית, מפני אותו מפת מרדות. והאוכל
מתחלת שעה שביעית, לוקה.

יט. ואפלו במקום שנהגו לעשות - לא יתחיל בתחלה
לעשות מלאכה בארבעה עשר, אף על פי שהוא יכול
לגמרה קדם חצות; אלא שלש אפניות בלבד הן שמתחילין
במקום שנהגו לעשות, ועושין עד חצות, ואלו הן: החיטין
והספרין והכובסין. אבל שאר אפניות - אם התחיל בה
קדם ארבעה עשר, הוא שגומר עד חצות; שאין העם
צריכין לשאר אפניות צרך הרבה.

כ. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין - לא יעשה
בישוב, מפני המחלוקות, אבל עושה הוא במדבר; וההולך
ממקום שאין עושין למקום שעושין - לא יעשה; נותנין עליו
חמרי מקום שיצא משם, וחמרי מקום שהלך לשם. ואף על
פי כן, לא יתראה בפניהם שהוא בטל מפני האסור - לעולם
אל ישנה אדם, מפני המחלוקות. וכן מי שדעתו לחזור
למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר - והוא
שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקות.
כא. מוליכין ומביאין פלים מבית האמן בארבעה עשר אחר
חצות, אף על פי שאין לצרף המועד. וגורפין וכל
[במגריפה] מתחת רגלי בהמה, ומוציאין אותו לאשפה.
ומושיבין שוכנין לתרגולין; ותרגולת שישבה שלשת ימים
או יתר על הביצים, ומתה - מושיבין אחרת תחתיה בארבעה
עשר, כדי שלא יפסדו הביצים. ובמועד, אין מושיבין; אבל
אם ברחק במועד מעל הביצים, מחזירין אותה למקומה.

ברייך רחמנא דסייען

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וחמש
מצוות לא תעשה; וזה הוא פסוק: (א) שלא לאכל חמץ
ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה; (ב) להשבית
שאר מארבעה עשר; (ג) שלא לאכל חמץ כל שבועה;
(ד) שלא לאכל תערובת חמץ כל שבועה; (ה) שלא יראה
חמץ כל שבועה; (ו) שלא ימצא חמץ כל שבועה; (ז) לאכל
מצה בלילי הפסח; (ח) לספר ביציאת מצרים באותו
הלילה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות חמץ ומצה פרק א

א. כל האוכל בנית חמץ בפסח, מתחלת ליל חמשה עשר
עד סוף יום אחד ועשרים גניסן - במזיד, חיב ברת,
שנאמר: "כי כל אכל חמץ, ונכרתה"; בשוגג, חיב קרבן
חטאת קבועה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן] - אחד
האוכל, ואחד הממחה [מחיס] ושותה.

ב. החמץ בפסח, אסור בהנזה - שנאמר: "לא יאכל חמץ", לא
יהא בו [שום] התר אכילה. והמניח חמץ ברשותו בפסח - אף
על פי שלא אכלו, עובר בשני לאוין, שנאמר: "לא יראה לך
שאר בכל גבולך", ונאמר: "שאר לא ימצא בכתיכם"; ואסור
החמץ ואסור השאר שבו מחמצין [בצק אחר -], אחד הוא.
ג. אינו לוקה משום "לא יראה" ו"לא ימצא", אלא אם כן
קנה חמץ בפסח, או חמצו - כדי שיעשה מעשה. אבל אם

יום חמישי ה' תמוז ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה פרק ב

א. מצות עשה מן התורה, להשבית החמץ קדם זמן אסור
אכילתו, שנאמר: "ביום הראשון תשביתו שאר מפתים";
מפי השמועה [שמסר משה רבנו] למדו, שראשון זה הוא יום
ארבעה עשר. וראיה לדבר זה, מה שכתוב בתורה: "לא
תשחט על חמץ דם זבח", כלומר לא תשחט הפסח והחמץ
קיים; ושחיטת הפסח, הוא יום ארבעה עשר אחר חצות.
ב. ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא שישבט
החמץ מלבו ויחשב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו
חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו, הרי הוא כעפר ויכדור
שאין בו צורך כלל.

ג. ומדברי סופרים, לחפש אחר החמץ במבואות ובחריים,
ולבדק ולהוציאו מכל גבולו. וכן מדברי סופרים, שבדקין
ומשביתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר, לאור
הנר, מפני שבליילה כל העם מצויין בבתיהם, ואור הנר יפה
לבדיקה; ואין קובעין מדרש [שיעור] בסוף יום שלשה
עשר, וכן התקם לא יתחיל לקרות [ללמוד תורה] בעת זו -
שמא ימשך וימנע מבדיקה, בתחלת זמנה.

ד. אין בודקין לא לאור הלכנה, ולא לאור החמה, ולא
לאור האבוקה - אלא לאור הנר. במה דברים אמורים?
בחרים ובמבואות; אבל אכסדרה [מרפסת] שאורה רב -
אם בדיקה לאור החמה, די. ואמצע החצר, אינו צריך
בדיקה, מפני שהעופות מצויים שם, והן אוכלין כל חמץ
שיפל שם.

ה. חר שבאמצע הבית שפין אדם לחברו - זה בודק עד
מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר
מבטלו בלבד; וכל מקום שאין מכניסין לו חמץ, אינו צריך
בדיקה.

ו. חרי הבית התחתונים והעליונים, וגג היציע [חדרון שגגו
משופע], ורפת בקר, ולולין, ומתבן [בית התבן], ואוצרות
[מחסני] יין ואוצרות שמן שאין מסתפק מהן, ובית דגים
גדולים - אינן צריכין בדיקה, אלא אם בן הכנים להן חמץ.
אבל אוצרות שחר ואוצרות יין שמסתפק מהן, ובית המלח,
ובית השעורה, ובית דגים קטנים, ובית העצים, ובית
המורקס [שומן דג מלוח], וחרי הבית האמצעיים, וכיוצא
באלו - צריכין בדיקה, שסתמן שמכניסין להן חמץ; ואם
ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ, אינו צריך בדיקה.
וכשבדק המרתף, בודק ממנו שתי שורות [של חביות]
החיצונות, שהן העליונה ושלמטה ממנה.

ז. אין חוששין שמא גזרה חלדה חמץ למקום שאין
מכניסין בו חמץ; שאם נחוש מבית לבית, נחוש מעיר
לעיר, ואין לדבר סוף. בדק ליל ארבעה עשר, והניח עשר
חלות ומצא תשע - הרי זה חושש, וצריך לבדק פעם שנייה;
שהרי גזרה חלדה או עכבר בודאי.

ח. וכן אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה
- צריך לבדק פעם שנייה. אף על פי שמצא פוררין באמצע

הבית, אין אומרים: 'כבר אכל אותה הפת במקום זה, והרי
הפוררין', אלא חוששין שמא הניחה בחר או בחלון, ואלו
הפוררין שם היו; ולפיכך חוזר ובודק. אם לא מצא כלום,
הרי זה בודק כל הבית; ואם מצא אותה הפת שנטלה
העכבר ונכנס, אינו צריך בדיקה.

ט. ראה תינוק שנכנס לבית בדוק, ובידו כפר, ונכנס אחריו,
ומצא פוררין - אינו צריך בדיקה; שחזקתו שאכלה, ואלו
הפוררין שנפלו ממנו בשעת אכילה - שדרך התינוק לפרר
בעת אכילתו, ואין דרך עכבר לפרר. ואם לא מצא פוררין
כלל, צריך לבדק.

י. הניח תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ, וכא עכבר
ונטל, ולא ידענו אם חמץ אם מצה נטל, ונכנס לבית בדוק
- צריך לבדק; שכל [איסור] הקבוע [ידוע מקומו], כמחצה
על מחצה.

יא. שני צבורין, אחד חמץ ואחד מצה, ושני בתים, אחד
בדוק ואחד שאינו בדוק, וכאו שני עכברים, זה נטל חמץ
וזה נטל מצה, ואין ידוע לאי זה בית נכנס זה שנטל החמץ;
וכן שני בתים בדוקין, וצבור אחד חמץ, וכא עכבר ונטל,
ואין ידוע לאי זה בית נכנס; או שידע שנכנס לאחד מהן,
ונכנס אחריו ובודק ולא מצא כלום; או שבדק, ומצא כפר -
בכל אלו, אינו צריך לבדק פעם שנייה; שאין כאן קבוע.

יב. הניח החמץ בנזית זו, ומצאו בנזית אחרת; או שהניח
תשע חלות, ומצא עשר; או שהיו תשעה צבורין {מצה}
{חמץ} ואחד {חמץ} {מצה}, ופרש כפר מהן, ואין ידוע אם
חמץ או מצה, וכא עכבר ונטל הפפר שפרש, ונכנס לבית
בדוק; או שכא עכבר ונטל חמץ, וספק נכנס לבית זה או
לא נכנס - בכל אלו, צריך לבדק.

יג. נכנס עכבר לבית וכפר בפיו, ויצא עכבר משם וכפר
בפיו - אומרים: 'הוא הראשון שנכנס, הוא האחרון שיצא',
ואינו צריך לבדק; הנה הראשון שחר וזה שיצא לבן, צריך
לבדק. נכנס עכבר וכפר בפיו, ויצאת משם חלדה וכפר
בפיה - צריך לבדק; יצאת ועכבר וכפר בפיה, אינו צריך
לבדק - שהנה הפפר, הוא שהיה בפי העכבר. נחש שנכנס
לחר ופת בפיו, אין חיב להביא חב [צייד נחשים] להוציאו.
יד. בנזית חמץ בשמי קורה, מחיבין אותו להביא סלם
להורידו; שפעמים פל משמי קורה. הנה חמץ בבזר, אין
מחיבין אותו להעלותו, אלא מבטלו בלבד, ודי.

טו. כפת [חתיכת] שאור שיתדה לשיבה - אם טח פניה בטיט
- הרי זו בטלה, ומתיר לקימה. בצק שבסדקי הערבה [קערה] -
אם יש בנזית במקום אחד, חיב לבער. ואם לאו - אם הנה עשוי
לחזק בו שברי הערבה, או לסתם בו נקב - בטל במעוטו; ואם
לאו, חיב לבער. היו שני חציי זיתים בשני מקומות, וחוט של
בצק ביניהן - רואין: כל שאלו נטל החוט נטלין עמו, חיב
לבער; ואם לאו, אינו חיב לבער.

טז. במה דברים אמורים? בערבה; אבל בבית - אף על
פי שאם נטל החוט אין נטלין עמו - חיב לבער, מפני
שפעמים מקבץ אותו. הנה חצי זית בבית וחצי זית בעליה,
חצי זית בבית וחצי זית באכסדרה [מרפסת], חצי זית בבית

בארבעה עשר בשחרית; לא בדרך בשחרית, בדרך בשעת
הבעור [שעה שישית]; לא בדרך בשעת הבעור, בדרך בתוך
החג. עבר הרגל ולא בדרך - בדרך אחר הרגל, כדי שיכער מה
שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח, מפני שהוא אסור בהנאה.
ו. כשבדרך החמץ כליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה עשר,
או בתוך הרגל - מברך קדם שיתחיל לברך: 'ברוך אתה ה'
אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על בעור
חמץ'; ובדרך ומחפש בכל המקומות שמכניסין להם חמץ,
כמו שבארנו. ואם בדרך לאחר הרגל, אינו מברך.
ז. כשגומר לברך - אם בדרך כליל ארבעה עשר, או ביום
ארבעה עשר קדם שש שעות - צריך לבטל כל חמץ שנשאר
ברשותו, ואינו רואהו; ויאמר: 'כל חמץ שיש ברשותי שלא
ראיתיו ולא ידעתי, הרי הוא בטל, והרי הוא כעפר'. אבל
אם בדרך מתחלת שעה ששית ולמעלה, אינו צריך לבטל -
שהרי אינו ברשותו, שפבר נאסר בהנאה.
ח. לפיכך, אם לא בטל קדם שש, ומשש שעות ומעלה
(ו)מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו, ושכחו בשעת
הבעור ולא בערו - הרי זה עבר על "לא יראה" ו"לא
ימצא", שהרי לא בער ולא בטל; ואין הבטול עתה מועיל
לו כלום, לפי שאינו ברשותו, והפסח עשהו כאלו הוא
ברשותו, לחיבו משום "לא יראה" ו"לא ימצא". וחיב
לבערו בכל עת שימצאו. ואם מצאו ביום טוב - כופה
עליו כלי עד לערב, ומבערו; ואם של הקדש הוא - אינו
צריך לכפות עליו, שהכל פורשין [מובדלים] ממנו.
ט. מי שימצא מביתו קדם שעת הבעור לעשות מצנה, או
לאכל בסעודה של מצנה כגון סעודת ארוסין ונשואין,
ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו - אם יכול לחזר ולבער
ולחזר למצותו, יחזר; ואם לאו, יבטל בלבו. יצא להציל
מיד הגיס [שודדים], מן הבקר, מן הדלקה, ומן המפלת -
יבטל בלבו, ודין. יצא לצרף עצמו, ונזכר שיש לו חמץ
בתוך ביתו - יחזר מיד. ועד כמה הוא חוזר? עד כביצה;
היה פחות מכביצה, מבטלו בלבו ודין.
י. מי שהגית עסה מגלגלת [שנילושה] בתוך ביתו ויצא,
ונזכר אחר שיצא והוא יושב לפני רבו, והיה ירא שמא
תחמין קדם שיבוא - הרי זה מבטלה בלבו קדם
שתחמין; אבל אם התמיצה, אין הבטול מועיל כלום,
אלא כבד עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא", וחיב לבער
מיד כשיחזר לביתו.
יא. כיצד בעור חמץ? שורפו, או פורר וזורר לרוח, או זורקו
למים; ואם היה החמץ קשה, ואין הגיס מתכוון במהרה - הרי
זה מפררו, ואחר כך זורקו למים. וחמץ שנפלה עליו מפלת,
ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או יתר - הרי הוא כמבער;
וצריך לבטל בלבו, אם עדין לא נכנסה שעה ששית.
יב. נתנו לנכרי קדם שעה ששית, אינו צריך לבער. ואם
שרפו קדם שעה ששית, הרי זה מתר להנות בפחמין שלו
בתוך הפסח. אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה -
הואיל והוא אסור בהנאה, הרי זה לא יסיק בו תנור וכיריים,

1 ויחצי וית בבית שלפנים ממנו - הואיל ואלו הקצני ויתים
2 דבוקין בכתלים, או בקורות, או בקרקעות - אינו חיב
3 לבער, אלא מבטל בלבו ודין.
4 יז. המשפיר בית סתם בארבעה עשר [לא פירש אם בדקו]
5 - הרי זה בחזקת בדוק, ואינו צריך לשאל; ואם החזק זה
6 המשפיר שלא בדרך, ואמר אשה או קטן, 'אנו בדקנוה' -
7 הרי אלו נאמנין; שהכל נאמנים על בעור חמץ, והכל
8 כשרין לבדיקה, ואפלו נשים ועבדים וקטנים - והוא,
9 שיהיה קטן שיש בו דעת לברך.
10 יח. המשפיר בית לחברו - אם עד שלא מסר המפתח חל
11 ארבעה עשר, על המשפיר לברך; ואם משסר המפתח חל
12 ארבעה עשר, על השוכר לברך. המשפיר בית בחזקת
13 שהוא בדוק, ונמצא שאינו בדוק - על השוכר לברך; ואינו
14 מקח טעות, ואפלו במקום שבדקין בשכר [בתשלום],
15 שהרי מצנה הוא עושה.
16 יט. המפרש בים והיוצא בשיטה, תוף שלשים יום - זקוק
17 לברך. קדם שלשים יום - אם דעתו לחזר קדם הפסח, צריך
18 לברך ואחר כך יצא, שמא יחזר ערב הפסח בין השמשות,
19 ולא יהיה לו פנאי לבער; ואם אין דעתו לחזר, אינו צריך
20 לברך. וכן העושה ביתו אוצר [מחטן תבואה], תוף שלשים
21 יום - זקוק לברך, ואחר כך כונס אוצרו לתוכו. קדם
22 שלשים יום - אם דעתו לפנותו קדם הפסח, צריך לברך
23 ואחר כך עושה אוצר; ואם אין דעתו לפנותו קדם הפסח,
24 אינו צריך לברך.

הלכות חמץ ומצה פרק ג

25 א. כשבדרך אדם ומחפש בלילי ארבעה עשר, מוציא את
26 החמץ מן החרים ומן המכבאות ומן הנזירות, ומקבץ הכל,
27 ומניחו במקום אחד. עד תחלת שעה ששית ביום, מבערו;
28 ואם רצה לבערו בלילי ארבעה עשר, מבערו.
29 ב. החמץ שמניח בלילי ארבעה עשר, כדי שיאכל ממנו
30 למחר עד ארבע שעות - אינו מניחו מפני ומפרד בכל
31 מקום, אלא מציניו בכלי או בזוית ידועה, ונזהר בו; שאם
32 לא נזהר בו ומצאו חסר - צריך לחפש אחריו ולברך פעם
33 אחרת, שמא גרוהו העכברים.
34 ג. חל ארבעה עשר להיות בשבת - בודקין את החמץ
35 בלילי ערב שבת [ליל שיש], שהוא ליל שלשה עשר; ומניח
36 מן החמץ כדי לאכל ממנו, עד ארבע שעות ביום השבת,
37 ומניחו במקום מצנע, והשאר מבערו מלפני השבת. ואם
38 נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע שעות, מבטלו;
39 וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון, ומבערו.
40 ד. היו לו כפרות רבות של תרומה, וצריך לשרפה ערב שבת
41 - לא יערב הטהורה עם הטמאה, וישרף; אלא שורף
42 טהורה לעצמה, וטמאה לעצמה, ותלויה [ספק טמאה]
43 לעצמה. ומניח מן הטהורה כדי לאכל, עד ארבע שעות
44 ביום השבת בלבד.
45 ה. מי ששכח או הזיד ולא ברך בליל ארבעה עשר, בדרך

47 - שְׁמָא אֶצְטְרֵךְ וְאֶקַח מִמֶּךָ אַחֵר הַפֶּסַח. אָכַל לֹא יִמְכֹר לוֹ
48 וְלֹא יִתֵּן לוֹ עַל תְּנָאי; וְאִם עָשָׂה כֵן, הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל "בֵּל
49 יִרְאָה" ו"בֵּל יִמְצָא".

50 ח. תַּעֲרֹכֶת חֻמֵּץ, עוֹבְרִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם "בֵּל יִרְאָה" ו"בֵּל
51 יִמְצָא" - כְּגוֹן הַמּוֹרֵס [שׁוּמוֹ דֵּג מְלוּחַ עִם קֶמַח] וְכַתֵּחַ הַבִּבְלִי
52 [שִׁיבּוּל עֲשׂוֹי מִחֻלָּב חֻמוֹץ וְלֶחֶם] וְשֹׁכֵר הַמָּדִי, שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ
53 מִן הַקֶּמַח, וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלּוּ מִדְּבָרִים הַנֶּאֱכָלִים; אָכַל דָּבָר
54 שֵׁשׁ בּוֹ תַּעֲרֹכֶת חֻמֵּץ, וְאִינוּ רְאוּי לֶאֱכִילָה - הָרִי זֶה מֵתָר
55 לְקִימּוֹ בַּפֶּסַח.

56 ט. בִּיצֵד? עֲרֹכֶת [קִיעֵרֶת] הַעֲבָדִין [מַעֲבֵדֵי עוֹרוֹת] שֶׁנִּתְּן
57 לְתוֹכָהּ קֶמַח וְעוֹרוֹת, אֶפְלוּ נִתְּנוּ שְׁעָה אַחַת קֹדֶם שְׁעַת
58 הַבַּעֲוֵר - הָרִי זֶה מֵתָר לְקִימּוֹ. וְאִם לֹא נִתְּן הָעוֹרוֹת, וְנִתְּן
59 הַקֶּמַח קֹדֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים לְשַׁעַת הַבַּעֲוֵר - מֵתָר, שֶׁהָרִי נִפְסַד
60 וְהִבְאִישׁ; תוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים, חֵיב לִבְעֹר.

61 י. וְכֵן הַקִּילּוֹר [מִשְׁחָה לַעֲיֹן] וְהִרְטִיָּה וְהֶאֱסָפְלוּנִית וְהַתְרִיָּאק
62 [- מִיְּנֵי תַחֲבוּשׁוֹת] שֶׁנִּתְּן לְתוֹכֵן חֻמֵּץ - מֵתָר לְקִימּוֹ בַּפֶּסַח,
63 שֶׁהָרִי נִפְסַדָּה צוּרַת הַחֻמֵּץ.

64 יא. הַפֶּת עֲצָמָה שְׁעָפְשָׁה [הַתַּעֲפָשָׁה] וְנִפְסָלָה מִלְּאָכַל הַכֶּלֶב,
65 וּמִלְּגִמָּה [מִיְּנֵי תַחֲבוּשׁוֹת מַעֲוֵרֶת קֶמַח] שֶׁנִּסְרָחָה - אִינוּ צָרִיךְ
66 לִבְעֹר. בְּגִדִים שֶׁכִּסּוּ אוֹתָן בְּחֻלָּב חֹטֵה, וְכֵן גִּירוֹת שֶׁדָּבְקוּ
67 אוֹתָן בְּחֻמֵּץ, וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלּוּ - מֵתָר לְקִימּוֹ בַּפֶּסַח, וְאִין
68 בִּהֵן מִשּׁוּם "לֹא יִרְאָה" ו"לֹא יִמְצָא"; שְׂאִין צוּרַת הַחֻמֵּץ
69 עוֹמֶדֶת.

70 יב. דָּבָר שֶׁנִּתְּעָרַב בּוֹ חֻמֵּץ וְאִינוּ מְאָכַל אָדָם כָּלָל, אוֹ שְׂאִינוּ
71 מְאָכַל כָּל אָדָם, כְּגוֹן הַתְרִיָּאק וְכִיּוּצָא בּוֹ - אֵף עַל פִּי שִׁמְתָר
72 לְקִימּוֹ, אֲסוּר לֶאֱכֹלוֹ עַד אַחֵר הַפֶּסַח; וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ
73 מִן הַחֻמֵּץ אֲלֹא כָּל שְׁהוּא, הָרִי זֶה אֲסוּר לֶאֱכֹלוֹ.

יום שישי ו' תמוז ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה פרק ה

74 א. אִין אֲסוּר מִשּׁוּם חֻמֵּץ בַּפֶּסַח, אֲלֹא חֲמִשָּׁת מִיְּנֵי הַדִּגָּן בִּלְבַד
75 - וְהֵם שְׁנֵי מִיְּנֵי הַחֲטִיִּם, שֶׁהֵן הַחֲטָה וְהַכֶּסֶּמֶת, וְשְׁלֹשָׁה מִיְּנֵי
76 הַשְּׁעוֹרִים, שֶׁהֵן הַשְּׁעוֹרָה וְשִׁבְלֵת שׁוּעַל וְהַשְּׁפוֹן. אָכַל
77 הַקִּטְנִיּוֹת, כְּגוֹן אֶרֶז וְדָחַן וּפּוֹלִים וְעֲדָשִׁים וְכִיּוּצָא בִּהֵן - אִין
78 בִּהֵן מִשּׁוּם חֻמֵּץ; אֲלֹא אֶפְלוּ לֹשׁ קֶמַח אֶרֶז וְכִיּוּצָא בּוֹ
79 בְּרוֹתִחִין וְכִסְהוּ בְּבִגְדִים עַד שֶׁנִּתְפַּח כְּמוֹ בָּצֵק שֶׁהִחְמִיץ, הָרִי
80 זֶה מֵתָר בְּאֶכִילָה - שְׂאִין זֶה חֻמוֹץ, אֲלֹא סְרַחוּן.

81 ב. חֲמִשָּׁת מִיְּנֵי דִגָּן אֵלּוּ - אִם לֶשֶׁן בְּמֵי פְרוֹת בִּלְבַד, בְּלֹא
82 שֵׁם מִים בְּעוֹלָם - אֵינֶם בָּאִין לִידֵי חֻמוֹץ; אֲלֹא אֶפְלוּ הִנִּיחֵן
83 כָּל הַיּוֹם עַד שֶׁנִּתְפַּח כָּל הַבָּצֵק, הָרִי זֶה מֵתָר בְּאֶכִילָה; שְׂאִין
84 מִי פְרוֹת מִחְמִיצִין, אֲלֹא מִסְרִיחִין. וּמִי פְרוֹת, הֵן כְּגוֹן: זֵיץ,
85 וְחֻלָּב, וְדָבֶשׁ, וְזֵית, וּמִי תַפּוּחִים, וּמִי רְמוּנִים, וְכָל פִּיּוּצָא
86 בִּהֵן מִשְׂאֵר יֵינוֹת וְשִׁמְנִים וּמִשְׁקִין - וְהוּא, שְׁלֹא יִתְעָרַב בִּהֵן
87 שֵׁם מִים בְּעוֹלָם; וְאִם נִתְעָרַב בִּהֵן מִים כָּל שְׁהוּא, הָרִי אֵלּוּ
88 מִחְמִיצִין.

89 ג. אִין מְבַשְּׁלִין חֲטִיִּם בְּמִים - כְּגוֹן רִיפּוֹת [גִּרְגְרִי חִיטָּה],
90 וְלֹא קֶמַח - כְּגוֹן לִבִּיבוֹת; וְאִם בִּשְׁל, הָרִי זֶה חֻמֵּץ גָּמוּר -

1 וְלֹא יֵאָפֶה בּוֹ, וְלֹא יִבְשָׁל; וְאִם אָפֶה אוֹ בִשָּׁל - אוֹתָהּ הַפֶּת
2 וְאוֹתוֹ הַתְּבַשִּׁיל אֲסוּר בִּהְנִיָּה. וְכֵן הַפֶּחֱמִין שְׁלוֹ אֲסוּרִין
3 בִּהְנִיָּה, הוּאִיל וְשִׁרְפוֹ אַחֵר שֶׁנֶּאֱסַר בִּהְנִיָּה.

הלכות חמץ ומצה פרק ד

4 א. כְּתוּב בַּתּוֹרָה: "לֹא יִרְאָה לָךְ חֻמֵּץ". יָכוֹל אִם טָמֵן אוֹתוֹ,
5 אוֹ הִפְקִיד אוֹתוֹ בְּיַד גּוֹיִם, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר? תִּלְמִיד לּוֹמֵר:
6 "שְׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּכַתִּיכֶם", אֶפְלוּ הִפְקִידוּ אוֹ הִטְמִינוּ. יָכוֹל
7 לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר אֲלֹא אִם כֵּן יִהְיֶה הַחֻמֵּץ בְּבִיתוֹ, אָכַל אִם יִהְיֶה
8 רְחוּק מִבֵּיתוֹ בִּשְׂדֵה אוֹ בְּעִיר אַחֲרָת, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר? תִּלְמִיד
9 לּוֹמֵר: "בְּכָל גְּבֻלָּךְ", בְּכָל רְשׁוּתְךָ. יָכוֹל יִהְיֶה חֵיב לִבְעֹר
10 מִרְשׁוֹת חֻמֵּץ שֶׁל גּוֹי, אוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ? תִּלְמִיד לּוֹמֵר: "לֹא
11 יִרְאָה לָךְ", שֶׁלֹּף אִי אֶתָּה רוֹאֶה; אָכַל אֶתָּה רוֹאֶה שֶׁל
12 אַחֲרִים, אוֹ שֶׁל גְּבוּהָ [הַקֹּדֶשׁ].

13 ב. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁחֻמֵּץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אִם הִנִּיחוּ בִּרְשׁוֹתוֹ,
14 אֶפְלוּ טָמֵן, וְאֶפְלוּ בְּעִיר אַחֲרָת, וְאֶפְלוּ מִפְּקֵד בְּיַד גּוֹיִם -
15 הָרִי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם "לֹא יִרְאָה" ו"לֹא יִמְצָא"; וְחֻמֵּץ שֶׁל
16 הַקֹּדֶשׁ אוֹ שֶׁל גּוֹי שֶׁהִיָּה אֲצֵל יִשְׂרָאֵל - אֶפְלוּ יִהְיֶה עִמּוֹ
17 בְּבֵית - הָרִי זֶה מֵתָר, מִפְּנֵי שְׂאִינוּ שְׁלוֹ. וְאֶפְלוּ יִהְיֶה שֶׁל גֵּר
18 תּוֹשֵׁב [גֵּר שְׁקִיבֵל ד' מִצּוּת] שֶׁיֵּד יִשְׂרָאֵל שׁוֹלֵט עָלָיו, אִין
19 כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הַחֻמֵּץ מִרְשׁוֹתָיו בַּפֶּסַח. אָכַל צָרִיךְ
20 לַעֲשׂוֹת מַחֲצִיזָה גְבוּהָה עֲשֶׂרָה טַפָּחִים בְּפָנָי חֲמִצּוֹ שֶׁל גּוֹי,
21 שְׂמָא יָבוֹא לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ; אָכַל שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אִינוּ צָרִיךְ,
22 מִפְּנֵי שֶׁהִכֵּל פּוֹרֶשִׁין [מֻבְדָּלִים] מִן הַהִקְדָּשׁ, כְּדִי שְׁלֹא יָבוֹאוּ
23 לִידֵי מַעֲלָה.

24 ג. גּוֹי שֶׁהִפְקִיד חֲמִצּוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל - אִם קָבַל עָלָיו יִשְׂרָאֵל
25 אַחֲרִיּוֹת, שְׂאִם אָבַד אוֹ נִגְנַב יִשְׁלַם לוֹ דָּמִיו - הָרִי זֶה חֵיב
26 לִבְעֹר; הוּאִיל וְקָבַל עָלָיו אַחֲרִיּוֹת, נַעֲשֶׂה כְּשֵׁלוֹ. וְאִם לֹא
27 קָבַל אַחֲרִיּוֹת - מֵתָר לְקִימּוֹ אֲצֵלוֹ, וּמֵתָר לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ אַחֵר
28 הַפֶּסַח, שֶׁבִּרְשׁוֹת הַגּוֹי הוּא.

29 ד. גּוֹי אֲלֵם שֶׁהִפְקִיד חֲמִצּוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל - אִם יוֹדַע הַיִּשְׂרָאֵלִי
30 שְׂאִם אָבַד אוֹ נִגְנַב מִחֲבִיבוֹ לְשַׁלְּמוֹ וְכּוֹפְהוּ וְאוֹנְסוֹ לְשַׁלֵּם, וְאֵף
31 עַל פִּי שְׁלֹא קָבַל אַחֲרִיּוֹת - הָרִי זֶה חֵיב לִבְעֹר; שֶׁהָרִי נִחְשָׁב
32 כְּאֵלּוּ הוּא שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמִּחֲבִיבוֹ הֶאֱנַס בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ.

33 ה. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִרְחִין [מִשְׁכּוֹן] חֲמִצּוֹ אֲצֵל הַגּוֹי - אִם אָמַר לוֹ:
34 'אִם לֹא הִבֵּאתִי לָךְ מַעוֹת מִכָּאן וְעַד יוֹם פְּלוֹנִי, קִנְיָה חֻמֵּץ
35 זֶה מַעֲכָשׁוֹ' - הָרִי זֶה בִּרְשׁוֹת הַגּוֹי, וְאוֹתוֹ הַחֻמֵּץ מֵתָר לִאֲחֵר
36 הַפֶּסַח; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַזֵּמֶן שֶׁקָּבַע לוֹ [שִׁיקְנָהוּ] קֹדֶם הַפֶּסַח.
37 וְאִם לֹא אָמַר לוֹ 'קִנְיָה מַעֲכָשׁוֹ' - נִמְצָא אוֹתוֹ הַחֻמֵּץ כְּאֵלּוּ
38 הוּא פְקֻדוֹן אֲצֵל הַגּוֹי, וְאֲסוּר בִּהְנִיָּה לְאַחֵר הַפֶּסַח.

39 ו. יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁהָיוּ בָּאִין בְּסַפִּינָה, וְהִיָּה הַחֻמֵּץ בְּיַד
40 יִשְׂרָאֵל, וְהִגִּיעָה שְׁעָה חֲמִישִׁית - הָרִי זֶה מוֹכְרוֹ לַגּוֹי אוֹ
41 נוֹתְנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה, וְחוֹזֵר וְלוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ אַחֵר הַפֶּסַח; וְכִלְבֹּד
42 שִׁתְּנֵנוּ לוֹ מַתָּנָה גְּמוּרָה.

43 ז. אוֹמֵר יִשְׂרָאֵל לַגּוֹי: 'עַד שְׂאֶתָּה לּוֹקַח [קוֹנָה חֻמֵּץ] בְּמַנְהָ,
44 בּוֹא וְקַח בְּמֵאתִים' [כַּמּוֹת יוֹתֵר גְּדוּלָה, וְרוּמָה לוֹ שִׁיקְנָה מִמֶּנּוּ
45 בַּחוּרָה אֶת הַחֻמֵּץ], 'עַד שְׂאֶתָּה לּוֹקַח מִגּוֹי, בּוֹא וְקַח מִיִּשְׂרָאֵל

יב. לא תשב אשה תחת השמש, ותלוש; ולא תחת הרקיע
 ביום העבים, אפלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא
 תניח את העסה, ותתעסק בדבר אחר. ואם היתה לשה
 ואופה, צריכה שני בלים של מים, אחד שמקטפת בו
 [מזלפת על העיסה טרם אפיה], ואחד שמצננת בו ידה [מחום
 התנור]. ואם עברה ולשה תחת השמש, או שלא צננה ידה,
 או שעשת עסה יתר משעור חלה - הפת מתרת. וכמה שעור
 חלה? כמו שלש וארבעים וחמש ביצה - כגוף [כמידת]
 הביצה הבינונית, לא כמשקלה.
 יג. כל זמן שאדם עוסק בפצק, אפלו כל היום פלו - אינו
 בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו, ושהה הפצק עד
 שהגיע להשמיע הקול בזמן שאדם מכה בידו עליו - פבר
 החמוץ, וישרף מיד; ואם אין קולו נשמע - אם שהה כדי
 שהילך אדם מיל - פבר החמוץ, וישרף מיד. וכן אם
 הכסיפו פניו, כאדם שעמדו שעורתיו - הרי זה אסור
 לאכלו, ואין חיבין עליו ברת.
 יד. היו שתי עסות שהגביהו היד מהן בעת אחת, ונשתהו,
 והאחת מהן יש לה קול, והאחרת אין לה קול - שתיהן
 ישרפו, והרי הן חמץ גמור.
 טו. אין עושין סריקין המצריין [פת עם ציורים] בפסח,
 מפני שהאשה שוהה עליהן [מתעכבת בעשייתן], ומתחמץ
 בעת עשייתן. לפיכך הנחתומין מתרין לעשותם, מפני שהן
 בקיאות באמנותן, וממהרין לעשותן; אבל בעלי בתים
 אסורין, ואפלו צרו אותן בדפוס [מסגרת בצורת הציור] -
 שמא יבואו אחרים לעשותן שלא בדפוס, וישוהו בעשייתן
 ויחמצו.
 טז. מים שרוחצין בו הידים והערכה אחר שלשין, וכן מים
 שמשתמשין בו בשעת לישה - הרי זה ישפך במקום מדרון,
 כדי שלא יתקבץ במקום אחד ויחמץ.
 יז. אין שורין את המרסן [קליפות תבואה] ומניחין לפני
 התרנגולין, שמא יחמץ. אבל חולטין להן המרסן ברותחין,
 ומניחין לפניהן; וכבר נהגו רב העולם שלא לחלט - גזרה,
 שמא לא ירתית המים יפה יפה.
 יח. ומתיר ללוש לתרנגולין מרסן או קמח, ומאכילן מיד,
 או נותן לפניהן, והוא עומד עליהן - עד שלא ישהה לפניהן
 כדי הלוש מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו, או שהוא מהפך
 בו בידו - אינו מחמץ; וכשפסקו מלאכל - ישטף הפלי
 במים, וישפך במקום מדרון.
 יט. לא תשרה אשה את המרסן, שתוליך בידה למרחץ;
 אבל שפה [משפופת במורסן] היא על בשרה, יבש. ולא
 ילעס אדם חטין ויתן על מכתו [לרפואה], מפני שהן
 מחמיצות. אין נותנין את הקמח לתוך החרסת; ואם נתן -
 ישרף מיד, מפני שהוא ממהר להחמץ. אין נותנין את
 הקמח לתוך התרדל; ואם נתן, יאכל מיד.
 כ. מתיר לתן התבלין והשמשמן והקצח [מיו תבלין] וכיוצא
 בהן, לתוך הפצק; וכן מתיר ללוש העסה במים ושמן, או
 דבש וחלב, או לקטף בהן [למרח מהם העיסה]. ובימים

1 והוא, שיתבקעו בתבשיל [מנפחותם]. אין קולין [מסגרים]
 2 את הפצק בשמן על המחבת, אבל מבשלין את הפת ואת
 3 הקמח הקלוי. ואם הרתיח המים הרבה, ואחר כך השליך
 4 לתוכן הקמח - הרי זה מתיר, מפני שהוא מתבשל מיד קדם
 5 שיתחמץ; וכבר נהגו בשנער [בבל] ובספרד ובכל המערב,
 6 לאסר דבר זה - גזרה, שמא לא ירתית המים יפה יפה.
 7 ד. מתיר לבשל הדגן או הקמח במי פרות. וכן פצק שלשו
 8 במי פרות - אם בשלו במי פרות, או קלהו על המחבת
 9 בשמן - הרי זה מתיר; שמי פרות אינן מחמיצין.
 10 ה. כרמל [שיבילס] שמתבבבין אותו [שורפיו קצת] באור
 11 וטוחנין אותו, אין מבשלין הקמח שלו במים - שמא לא
 12 נקלה באור יפה, ונמצא מחמץ בשמבשלין אותו. וכן
 13 בשמוללים הקדרות החדשות [מבשלים בהם קמח עם מים
 14 לחום], אין מבשלין בהן אלא מצה אפיה שחזרו וטחנו
 15 אותה; אבל קמח קלי [קלוי] אסור - שמא לא קלהו יפה,
 16 ויבוא לידי חמוץ.
 17 ו. אין בוללין [מרטבים] את השעורין במים בפסח, מפני
 18 שהן רפין [מתבקעים] ומחמיצין במהרה. ואם בלל - אם
 19 רפו כדי שאם הניחן על פי הביב [כלי מנוקב] שאופין עליו
 20 החלות יתבקעו, הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון
 21 זה, הרי אלו מתרין.
 22 ז. החטים - מתיר לבלל אותן במים, כדי להסיר סבן,
 23 וטוחנין אותן מיד, בדרך שטוחנין הסלת; וכבר נהגו כל
 24 ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובצרי המערב, שלא
 25 יבללו החטים במים - גזרה, שמא ישוהו ויחמיצו.
 26 ח. תבשיל שנתבשל, ונמצאו בו שעורים או חטים - אם
 27 נתבקעו - הרי כל התבשיל אסור, שהרי נתערב בו החמוץ.
 28 ואם לא נתבקעו - מוציין אותן, ושורפין אותן, ואוכלין
 29 שאר התבשיל; שאין הדגן שנוכלל או נתבשל ולא נתבקע,
 30 חמץ גמור של תורה, ואינו אלא מדברי סופרים.
 31 ט. משום שגמרא: "וישמרתם את המצות", כלומר: הנהירו
 32 במצה ושמרו אותה מפל צד חמוץ; לפיכך אמרו חכמים:
 33 צריך אדם לזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח, שלא יבוא עליו
 34 מים אחר שנקצר, עד שלא יהיה בו שם חמוץ. דגן שנטבע
 35 בנהר, או שנפל עליו מים - פשם שאסור לאכלו, כן אסור
 36 לקימו; אלא מוכרו לישראל ומדיעו, כדי שיאכלנו קדם
 37 הפסח; ואם מכרו לגוים קדם הפסח, מוכר מעט מעט לכל
 38 אחד ואחד, כדי שיכלה קדם הפסח, שמא יחזור הגוי
 39 וימכרנו לישראל.
 40 י. דגן שנפל עליו דלף [ספסוף מים] - כל זמן שהוא טורד
 41 טפה אחר טפה, אפלו כל היום פלו - אינו בא לידי חמוץ;
 42 אבל כשפוסק - אם נשתהה בשעור [חימוץ], הרי זה אסור.
 43 יא. אין לשין בפסח עסה גדולה, שמא תחמץ - אלא
 44 שעור חלה בלבד. ואין לשין לא בחמין, ולא בחמין חמה
 45 [שמש], ולא במים שנושאו בו ביום - אלא במים שלנו
 46 [עבר עליהם הלילה]; ואם עבר ולש באחד מפל אלו, הרי
 47 הפת אסורה.

מאחד מחמשת המינין - שנאמר: "לא יאכל חמץ", ונאמר: 49
 "תאכלו מצות": דברים הבאים לידי חמוץ - אם אכלו מצה, 50
 יצא בהן ידי חובתו; אבל שאר הדברים, כגון ארז ודחן 51
 וקטניות - אין בהן [מצות] מצה, לפי שאין בהן חמץ. 52
 ה. העושה עסה מן החטים ומן הארז - אם יש בה טעם 53
 דגן, יוצא בה ידי חובתו. עסת הפלבים [לאכילת כלבים] - 54
 בזמן שהרועים אוכלין ממנה, יוצא בה ידי חובתו; אין 55
 הרועים אוכלין ממנה, אינו יוצא בה, שאין זו משמרת 56
 לשם מצה. מצה שלשה במי פרות, יוצא בה ידי חובתו 57
 בפסח. אבל אין לשין אותה ביין, או שמן, או דבש, או 58
 חלב - משום "לחם עני", כמו שבארנו; ואם לש ואכל, לא 59
 יצא ידי חובתו. ואין יוצאין לא בפת מרסן, ולא בפת סבין 60
 [-מורסן וסובין - קליפות תבואה]; אבל לש הוא את הקמח 61
 בסבין שלו ובמורסנו ועושהו פת, ויוצא בה ידי חובתו. 62
 וכן פת סלת נקיה ביותר - הרי זו מתרת, ויוצא בה ידי 63
 חובתו בפסח; ואין אומרים בה, 'אין זה לחם עני'. 64
 ו. אחד מצה שנאפית בתנור, או באלפס [קערה גדולה], בין 65
 שהדביק הבצק באלפס ואחר כך הרתיח, בין שהרתיח 66
 ואחר כך הדביק, אפלו אפיה [אפאה] בקרקע - הרי זה 67
 יוצא בה ידי חובתו. וכן אם לא נאפית אפיה גמורה, יוצאין 68
 בה - והוא, שלא יהיו חוטין של בצק נמשכין ממנה בעת 69
 שפורסה. ויוצאין בקרקע השרי [מצה שרויה במים] - והוא, 70
 שלא נמוח; אבל מצה שבשלה - אינו יוצא בה ידי חובתו, 71
 שהרי אין בה טעם פת. 72
 ז. אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה 73
 לו, כגון שאכלה טבל [מתבואה שלא הופרשה], או מעשר 74
 ראשון שלא נטלה תרומתו, או שגזלה. זה הפלל: כל 75
 שמברכין עליו ברפת המזון, יוצא בה ידי חובתו; וכל שאין 76
 מברכין עליו ברפת המזון, אין יוצא בה ידי חובתו. 77
 ח. הפתנים יוצאין בחלה ובתרומה, אף על פי שהיא מצה 78
 שאינה ראויה לכל אדם; וכן יוצאין במצה של מעשר שני, 79
 בירושלים. אבל אין יוצאין במצה של בכורים, אפלו 80
 בירושלים; מפני שהבכורים, אין בהן התר [אכילה] בכל 81
 המושבות [אלא בירושלים], ומעשר שני, אפשר שיפדה 82
 ויאכל בכל מקום, וכתוב: "בכל מושבותיכם תאכלו מצות" 83
 - מצה הראויה להאכל בכל המושבות, היא שיוצאין בה 84
 ידי חובה. 85
 ט. חלות תודה וירקני [חלות] נזיר שעשה אותן לעצמו, 86
 אין יוצאין בהן, שנאמר: "ושמרתם את המצות" - מצה 87
 המשמרת [שלא תחמיר] לענין מצה בלבד, היא שיוצאין 88
 בה; אבל זו, משמרת לענין הנבחר. ואם עשין למכר 89
 בשוק, הרי זה יוצא בה ידי חובתו; שהעושה למכר בשוק, 90
 בדעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן, ונמצא בשעת עשייתן, 91
 שמרן לשם מצה. 92
 י. הכל חייבין באכילת מצה, אפלו נשים ונערים. קטן 93
 היכול לאכל פת - מחנכין אותו במצות, ומאכילין אותו 94
 כזית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכל מצה, שורין לו 95
 רקיק במים ומאכילין אותו - והוא, שלא נמוח. 96

הראשון, אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד - לא משום 1
 חמץ, אלא כדי שיהיה "לחם עני"; ובראשון בלבד הוא 2
 שצריך להיות זכרון "לחם עני". 3
כא. כל כלי חרש שנשתמש בהן חמץ בצונן, מתר 4
 להשתמש בהן מצה בצונן - חוץ מכלי שמניחין בו השאור 5
 [בצק המחמין אחרים] וכלי שמניחין בו חרסת, מפני 6
 שחמוצין קשה; וכן ערבות שלשין בהן החמץ, ומניחין 7
 אותו שם עד שיהיח - הרי הן כבית שאור, ואין 8
 משתמשין בהן בפסח. 9
כב. ביב [שקע] של חרש שאפין עליו חלות חמץ כל השנה, 10
 אין אפין עליו מצה בפסח; ואם מלאו גחלים והסיק מקום 11
 שהיה מבשל בו החמץ, מתר לבשל עליו מצה. 12
כג. כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהן חמץ ברותחין 13
 בכלי ראשון, כגון קדרות ואלפסין [קערות גדולות] - נותן 14
 אותן לתוך כלי גדול, וממלא עליהן מים, ומרתיחן בתוכו; 15
 ואחר כך שוטף אותן, ומשתמש בהן במצה. וכן הסבינין, 16
 מרתיח את הלחב ואת הנבב [- קת] בכלי ראשון, ואחר כך 17
 משתמש בהן במצה. 18
כד. כלי מתכות ואבנים וכלי עצים שנשתמש בהן חמץ 19
 בכלי שני, כגון קערות וכוסות - נותן אותן לתוך כלי גדול, 20
 ונותן עליהן מים ורותחין, ומניחן בתוכו עד שיפלטו; ואחר 21
 כך שוטפן, ומשתמש בהן במצה. 22
כה. כל כלי חרש שנשתמש בהן חמץ בחמין - בין כלי 23
 ראשון כגון קדרות, בין כלי שני כגון קערות, בין שהיו 24
 משוחין ושויעין [מרוחים] בארבע שעות או יותר כעין זכוכית, 25
 בין שהיו חרש כמה שנה - אין משתמשין בהן במצה, אלא 26
 מניחן לאחר הפסח ומבשל בהן. 27
כו. כלי ראשון שרצה להרתיחו [להכשירו לפסח], ולא מצא 28
 כלי אחר גדול ממנו כדי להרתיחו בתוכו - הרי זה מקיף 29
 לו שפה של טיט על שפתו מבחוץ, וממלאהו מים עד 30
 שיגברו המים על שפתו, ומרתיח המים בתוכו, ודי; ואחר 31
 כך שוטף אותו, ומשתמש בו במצה. 32

הלכות חמץ ומצה פרק ו

א. מצות עשה מן התורה לאכל מצה בליל חמשה עשר, 34
 שנאמר: "בערב תאכלו מצת" - בכל מקום, ובכל זמן. ולא 35
 תלה אכילה זו בקרבן הפסח, אלא זו מצנה בפני עצמה; 36
 ומצותה כל הלילה. אבל בשאר הרגל, אכילת מצה רשות 37
 - רצה, אוכל מצה; רצה, אוכל ארז או דחן או קליות או 38
 פרות. אבל בליל חמשה עשר בלבד, חובה; ומשאכל כזית, 39
 יצא ידי חובתו. 40
ב. בלע מצה, יצא; בלע מרור, יצא. בלע מצה ומרור כאחד 41
 - ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא; שהמרור בטפלה למצה. 42
 כרכן בסיב [של עץ] וכיוצא בו ובלען, אף ידי מצה לא יצא. 43
ג. אכל מצה בלא פונה, כגון שאנסוהו גוים לאכל - יצא 44
 ידי חובתו; אבל כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו, ואחר 45
 כך נתרפא - חייב לאכל אחר שנתרפא; לפי שאותה אכילה 46
 היתה בשעה שהיה פטור מכל המצות. 47
ד. אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה, אלא אם כן אכלה 48

לא יצא ידי חובתו [לספור ביציאת מצרים]; ואלו הן: פסח, 48
מצה, ומרורים. פסח, על שם שפסח המקום ברוך הוא על 49
בתי אבותינו במצרים, שנאמר: "ואמרתם זבח פסח הוא 50
לה"; מרורים, על שם שמררו המצרים את בני אבותינו 51
במצרים; מצה, על שם שנגאלו. ודברים האלו בלן, הן 52
הנקראין 'הגדה'.

ו. בכל דור ודור, חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא 54
בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר: "ואותנו הוציא 55
משם". ועל דבר זה צוה בתורה: "וזכרת, כי עבד היית"; 56
כלומר, כאלו אתה בעצמך היית עבד, ויצאת לחרות ונפדית. 57
ז. לפיכך, כשסועד אדם בלילה הזה, צריך לאכל ולשתות 58
והוא מסב דרך חרות. וכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים, 59
חייב לשתות בלילה הזה, ארבעה כוסות של יין - אין פחות 60
מהן; ואפלו עני המתפרנס מן העדקה, לא יפחתו לו [גבאי 61
העדקה] מארבעה כוסות; שעור כל כוס מהן, רביעית. 62

ח. אפלו עני שבישראל, לא יאכל עד שישב. אשה אינה 63
צריכה הסבה; ואם אשה חשוכה היא, צריכה הסבה. וכן 64
אצל אביו והשמש בפני רבו, צריכין הסבה; אבל תלמיד 65
בפני רבו, אינו מסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות. והסבת 66
ימין, אינה הסבה; וכן המסב על ערפו, או על פניו - אין 67
זו הסבה. ואימתי צריכין הסבה? בשעת אכילת כזית מצה, 68
ובשתיית ארבעה כוסות האלו. וישאר אכילתו ושתייתו - אם 69
הסב, הרי זה משבח; ואם לאו, אינו צריך. 70

ט. ארבעה כוסות האלו - צריך למזג אותן [לערבן עם מים], 71
כדי שתהיה שתייה ערבה; הפל לפי היין, ולפי דעת 72
השוטה. ולא יפחות בארבעתן מרביעית יין חי - בכל כוס 73
יהא רבע רביעית יין. שטה ארבעה כוסות אלו מזין שאינו 74
מזוג - יצא ידי ארבעה כוסות, ולא יצא ידי חרות; שטה 75
ארבעה כוסות מזוגין בבת אחת - ידי חרות יצא, ולא יצא 76
ידי ארבעה כוסות. ואם שטה מכל כוס מהן רבו, יצא. 77

י. כל כוס וכוס מארבעה כוסות האלו, מברך עליו ברכה 78
בפני עצמו. וכוס ראשון, אומר עליו קדוש היום; וכוס שני, 79
קורא עליו את ההגדה; כוס שלישי, מברך עליו ברכת 80
המזון; כוס רביעי, גומר עליו את ההלל, ומברך עליו ברכת 81
השיר [יהללוך]. ובין הכוסות האלו - אם רצה לשתות, 82
שותה; בין שלישי לרביעי, אינו שותה. 83

יא. החרסת - מצוה מדברי סופרים, זכר לטיט שהיו עובדין 84
בו במצרים. וכיצד עושין אותה? לוקחין תמרים או גרוגרות 85
[תאנים] או צמוקין וכיוצא בהן, ודורסין [מועכים] אותן, 86
ונותנין לתוכן חמץ, ומתבלין אותן בתבלין כמו טיט בתבן; 87
ומביאין אותן על השלחן בלילי הפסח. 88

יב. אכילת מרור - אינה מצוה מן התורה בפני עצמה, אלא 89
תלויה היא באכילת הפסח; שמצות עשה אחת לאכל בשר 90
הפסח, על מצה ומרורים. ומדברי סופרים, לאכל המרור 91
לבדו בליל זה, אפלו אין שם קרבן פסח. 92

יג. מרורים האמורים בתורה, הן החצרת והעלשין והתמכה 93
והחיתוכינה והמרור; כל אחד מהמשות מיני ירק אלו, נקרא 94
מרור. ואם אכל מאחד מהן או מתמשתן כזית, יצא - 95

יא. מדברי סופרים, שאין מפטירין [מסיימים הסעודה] אחר 1
מצה כלום, ואפלו קליות ואגוזים וכיוצא בהן; אלא אף על 2
פי שאכל מצה, ואכל אחריה מאכלות אחרות ופרות וכיוצא 3
בהן - חוזר ואוכל כזית מצה באחרונה, ופוסק. 4

יב. אסרו חכמים לאכל מצה בערב הפסח, כדי שיהיה הכר 5
לאכילתה בערב; ומי שאכל מצה בערב הפסח, מפין אותו 6
מפת מרדות [מלקות מדרבנן]. וכן אסור לאכל ערב הפסח 7
מקדם המנחה במעט, כדי שיכנס לאכילת מצה בתאנה; 8
אבל אוכל הוא מעט פרות או ירקות, ולא ימלא כרשו 9
[כוסו] מהן. וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן ערב 10
הפסח, כדי לאכל מצה בתאנה ויהיו מצוות חביבים עליו; 11
אבל בשאר ערבי ימים טובים, אוכל והולך עד שתחשך. 12

הלכות חמץ ומצה פרק ז 13

א. מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו 14
לאבותינו במצרים, בליל חמשה עשר בניסן - שנאמר: 15
"זכור את היום הזה", כמו שנאמר: "זכור את יום השבת". 16
ומניין שבליל חמשה עשר? תלמוד לומר: "והגדת לבנך 17
ביום ההוא לאמר: בעבור זה", בשעה שיש מצה ומרור 18
מנחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפלו חכמים 19
גדולים - חייבין לספר ביציאת מצרים; וכל המאריך 20
בדברים שארעו ושהיו, הרי זה משבח. 21

ב. מצוה להודיע לבנים, ואפלו לא שאלו - שנאמר: 22
"והגדת לבנך". לפי דעתו של בן, אביו מלמדו. כיצד? אם 23
היה קטן או טפס - אומר לו: 'בני, כלנו היינו עבדים כמו 24
שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו 25
הקדוש ברוך הוא, ויצאנו לחרות'; ואם היה הבן גדול 26
וחכם - מודיעו מה שארע לנו במצרים, ונסים שנעשו לנו 27
על ידי משה ורבו, לפי דעתו של בן. 28

ג. וצריך לעשות שנוי בלילה הזה - כדי שיראו הבנים 29
וישאלו ויאמרו: 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? 30
עד שישב להם ויאמר להם: 'כף וכף ארע, וכף וכף היה'. 31
וכיצד משנה? מחלק להם קליות ואגוזים, ועוקרין [מסירים] 32
השלחן מלפניהם קדם שיאכלו, וחוטפין מצה זה מיד זה, 33
וכיוצא בדברים האלו. אין לו בן, אשתו שואלתו; אין לו 34
אשה - שואלין זה את זה 'מה נשתנה הלילה הזה', ואפלו 35
היו בלן חכמים. היה לבדו, שואל לעצמו 'מה נשתנה 36
הלילה הזה'. 37

ד. וצריך להתחיל בגנות ולסגים בשבח. כיצד? מתחיל 38
ומספר, שבתחלה היו אבותינו - בימי תרח ומלפניו - 39
כופרין וטועין אחרי ההבל, ורודפין עבודה זרה; ומסגים 40
בדת האמת, שקרבנו הקדוש ברוך הוא לה, והבדילנו מן 41
התועים, וקרבנו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע, שעבדים היינו 42
לפרעה במצרים, וכל הרעה שגמלנו; ומסגים בנסים 43
ונפלאות שנעשו לנו, ובחרותנו. והוא שידרש מ"ארמי אבד 44
אבי", עד שיגמר כל הפרשה; וכל המוסיף ומאריך בדרש 45
פרשה זו, הרי זה משבח. 46

ה. כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר, 47

1 והוא, שיהיו לחין; ויוציאין בקלח [שורש] שִׁלְחָן, אֶפְלו
2 יָבֵשׁ. וְאִם שִׁלְחָן [בישול הרבה], או כִּבְשָׁן [בחומץ], או זֶמֶן רב
3 במים], או בִּשְׁלָן – אֵין יוֹצֵא בָהֶן.

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה פרק ח

6 א. סדור עשיית מצות אלו בליל חמשה עשר, כך הוא:
7 בתחלה מביאין כוס לכל אחד ואחד, ומברך 'בורא פרי
8 הגפן', ואומר עליו קדוש היום, וזמן [שהחיינו], ושומה.
9 ואחר כך מברך 'על נטילת ידי', ונוטל ידיו. ומביאין
10 שִׁלְחָן ערוף, ועליו מרור וזרק אחר, ומצה וחרסת, וגופו
11 של כִּבְשׁ הַפֶּסַח, ויבשר חגיגה של יום ארבעה עשר; ובזמן
12 הזה, מביאין על השִׁלְחָן שְׁנֵי מִיֵּי בִשָּׁר – אחד זָכָר לַפֶּסַח,
13 ואחד זָכָר לַחֲגִיגָה.

14 ב. מתחיל ומברך 'בורא פרי האדמה', ולוקח זֶרֶק ומטבל
15 אותו בחרסת, ואוכל פזית, הוא וכל המסבין עמו – כל אחד
16 ואחד, אין פחות מכוזית. ואחר כך עוקרין את השִׁלְחָן
17 מלפני קורא ההגדה לבדו, ומזוגין הכוס השני, וכאן הבן
18 שואל. ואומר הקורא: 'מה נשתנה הלילה הזה מכל
19 הלילות? שִׁבְכָל הלילות אין אנו מטבילין אֶפְלו פֶּעַם אחת,
20 והלילה הזה שְׁתֵּי פְעָמִים; שִׁבְכָל הלילות אנו אוכלין חמץ
21 ומצה, והלילה הזה בלוי מצה; שִׁבְכָל הלילות אנו אוכלין
22 בִּשָּׁר צָלִי שְׁלֹק [מבושל הרבה] ומבשל, והלילה הזה בלוי
23 צלי; שִׁבְכָל הלילות אנו אוכלין שָׂאֵר יִרְקוֹת, והלילה הזה
24 מרורים; שִׁבְכָל הלילות אנו אוכלין בֵּין יוֹשְׁבֵינוּ וּבֵין מְסֻבֵּינוּ,
25 והלילה הזה בָּלֵנוּ מְסֻבִּין'.

26 ג. בזמן הזה, אינו אומר 'הלילה הזה בלוי צלי' – שאין לנו
27 קרבן. ומתחיל בגנות [מתחילה עושה] היו אבותינו וכו',
28 וקורא עד שגומר דִּרְשׁ פֶּרֶשׁ 'אַרְמִי אֲבָד אֲבִי' בלה.
29 ד. ומחזיר השִׁלְחָן לִפְנֵינוּ, ואומר: 'פֶּסַח זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִין,
30 על שם שִׁפְסַח הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא על בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם,
31 שִׁנְאַמֵּר: וְאַמְרָתָם זָבַח פֶּסַח הוּא לָהּ; וּמִגְבִּיָּה הַמְרוּר בִּידוֹ
32 ואומר: 'מרור זה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִין, על שם שִׁמְרָרו הַמִּצְרִים
33 אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שִׁנְאַמֵּר: וַיִּמְרָרו אֶת חַיֵּיהֶם;
34 וּמִגְבִּיָּה הַמִּצָּה בִּידוֹ ואומר: 'מצה זו שְׂאֵנוּ אוֹכְלִין, על שם
35 שלא הספיק בָּצֶקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לַחֲמִיץ עד שִׁנְגְּלָה צִלְיָהֶם
36 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם מִיָּד, שִׁנְאַמֵּר: וַיֹּאפּוּ אֶת הַבָּצֶק
37 אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם וכו'. ובזמן הזה אומר: 'פֶּסַח שֶׁהָיוּ
38 אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזֶמֶן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, על שם שִׁפְסַח
39 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא על בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ וכו'.

40 ה. ואומר: 'לִפְיֶכָּךְ אֵנוּ חִיבִין לַהֲדוֹת לַהֲלֵל לְשִׁבְחָה לְפָאֵר
41 לְרוֹמָם לְגַדֵּל וּלְהַדָּר וּלְנַצֵּחַ לְמִי שֶׁעָשָׂה לָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים
42 הָאֵלֶּה, וְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם לַחֲרוֹת, וְנֹאמַר לִפְנֵינוּ, הֲלָלוּ יְהִי.
43 "הֲלָלוּ יְהִי, הֲלָלוּ עַבְדֶּי ה' וגו', עד "חֲלַמִּישׁ, לְמַעַנֵּנוּ
44 מִיָּם"; וְחוֹתָם: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
45 גָּאֲלָנוּ וּגְאָל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ לַלֵּילָה הַזֶּה
46 לֶאֱכֹל בּוֹ מִצָּה וּמְרוֹרִים. וּבְזֶמֶן הַזֶּה מוֹסִיף: 'בֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ
47 וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יִגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אַחֵרִים הַבָּאִים

48 לְקַרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמַחִים בְּכִנּוּן עִירָךְ וְשָׂשִׁים בַּעֲבוּדָתְךָ,
49 וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפֶּסַחִים שִׁנְיָע דָּמָם עַל קִיר
50 מִזְבִּיחֶךָ לְרָצוֹן, וְנוֹדָה לָךְ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתָנוּ וְעַל פְּדוּת
51 נַפְשֵׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', גָּאֵל יִשְׂרָאֵל. וּמְבָרֵךְ עַל הַגָּפֶן,
52 וְשׁוֹמֵה הַכּוֹס הַשֵּׁנִי.

53 ו. ואחר כך מברך 'על נטילת ידי', ונוטל ידיו שְׁנִיָּה – שֶׁהָיוּ
54 הַסִּיחַ דַּעְתוֹ בְּשַׁעַת קְרִיאַת הַהַגְדָּה; וְלֹקַח שְׁנֵי רִקְיָקִין [מצות],
55 חוֹלֵק אֶחָד מֵהֶן וּמִנִּיחַ פְּרוֹס לְתוֹךְ שָׁלוֹם, וּמְבָרֵךְ 'הַמוֹצֵיא לָחֶם
56 מִן הָאָרֶץ'. וּמִפְנֵי מָה אֵינוּ מְבָרֵךְ עַל שְׁתֵּי כִכְרוֹת [מצות],
57 כִּשְׂאֵר יָמִים טוֹבִים? מִשּׁוֹם שִׁנְאַמֵּר: "לָחֶם עֲנִי" – מָה דָּרְכּוֹ
58 שֶׁל עֲנִי בַּפְּרוֹסָה [חתיכה], אֵף כָּאֵן בַּפְּרוֹסָה. וְאַחֵר כֶּךָ
59 {בִּזְרֵךְ} {לֹקַח} מִצָּה וּמְרוּר {כְּאֶחָד, וּמִטְבֵּל} {וּמִטְבֵּל כְּאֶחָד}
60 בַּחֲרֹסֶת, וּמְבָרֵךְ 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
61 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מִצָּה וּמְרוֹרִים, וְאוֹכְלִין.
62 וְאִם אֲכַל מִצָּה בַּפְּנֵי עֲצָמָה וּמְרוּר בַּפְּנֵי עֲצָמוֹ, מְבָרֵךְ עַל זֶה
63 בַּפְּנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בַּפְּנֵי עֲצָמוֹ.

64 ז. ואחר כך מברך: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
65 אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת הַזִּבְחִי, וְאוֹכֵל
66 מִבִּשָּׁר חֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר תַּחֲלָה. וּמְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה'
67 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל
68 אֲכִילַת הַפֶּסַח, וְאוֹכֵל מִגּוּפּוֹ שֶׁל פֶּסַח. וְלֹא בִרְכַת הַפֶּסַח
69 פּוֹטֶרֶת שֶׁל זָבַח, וְלֹא שֶׁל זָבַח פּוֹטֶרֶת שֶׁל פֶּסַח.

70 ח. בְּזֶמֶן הַזֶּה שְׂאֵין שָׁם קֶרֶן, אַחֵר שֶׁמְבָרֵךְ 'הַמוֹצֵיא, חוֹזֵר
71 וּמְבָרֵךְ 'עַל אֲכִילַת מִצָּה', וּמִטְבֵּל מִצָּה בַּחֲרֹסֶת וְאוֹכֵל.
72 וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ 'עַל אֲכִילַת מְרוּר', וּמִטְבֵּל מְרוּר בַּחֲרֹסֶת
73 וְאוֹכֵל; וְלֹא יִשְׁקָה אוֹתוֹ בַּחֲרֹסֶת, שְׂמָא יִבְטֵל טַעְמוֹ. וְזֶה
74 מִצְוָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְחוֹזֵר וְכוּרֵךְ מִצָּה וּמְרוּר, וּמִטְבֵּל
75 בַּחֲרֹסֶת, וְאוֹכְלֵן בְּלֹא בִרְכָה, זָכָר לְמִקְדָּשׁ.

76 ט. ואחר כך נמשך בַּסְעוּדָה, וְאוֹכֵל כָּל שֶׁהוּא רוֹצֵה לֶאֱכֹל,
77 וְשׁוֹמֵה כָּל שֶׁהוּא רוֹצֵה לְשָׁתוֹת. וּבְאַחֲרֹנָה אוֹכֵל מִבִּשָּׁר
78 הַפֶּסַח, וְאֶפְלוּ בְּנֵי, וְאֵינוּ טוֹעֵם אַחֲרָיו מֵאֲכָל אַחֵר כָּל; וְ
79 וּבְזֶמֶן הַזֶּה אוֹכֵל בְּנֵי מִצָּה, וְאֵינוּ טוֹעֵם אַחֲרֶיהָ כָּלוּם, כְּדִי
80 שִׁיְהִיָּה הַפֶּסַח סְעוּדָתוֹ, וְטַעַם בִּשָּׁר הַפֶּסַח אוֹ הַמִּצָּה בְּפִיו –
81 שֶׁאֲכִילָתָהּ הִיא הַמִּצָּה.

82 י. ואחר כך נוטל ידיו, ומברך בִּרְכַת הַמְּזוֹן עַל כּוֹס שְׁלִישִׁי,
83 וְשׁוֹמֵהוּ. וְאַחֵר כֶּךָ מוֹזֵג כּוֹס רְבִיעִי, וְגוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהֵלֵל;
84 וְאוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַת הַשִּׁיר, וְהִיא 'הֵלֵלּוֹךְ ה' כָּל מַעֲשֵׂיךָ וכו',
85 וְאֵינוּ טוֹעֵם אַחֵר כֶּךָ כָּלוּם כָּל הַלֵּילָה, חוּץ מִן הַמִּיָּם. וְיֵשׁ
86 לוֹ לְמוֹזֵג כּוֹס חֲמִישִׁי, וְלוֹמֵר עָלָיו הֵלֵל הַגְּדוֹל – וְהוּא
87 מִ"הוֹדוֹ לָהּ, כִּי טוֹב", עַד "עַל נִהְרֹת בָּבֶל"; וְכּוֹס זֶה אֵינוּ
88 חוֹבָה כְּמוֹ אֲרֻבָּעָה פּוֹסוֹת. וְיֵשׁ לוֹ לְגַמֵּר אֶת הַהֵלֵל בְּכָל
89 מְקוֹם שִׁיְרָצָה, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינוּ מְקוֹם סְעוּדָה.

90 יא. מְקוֹם שִׁנְהֵגוֹ לֶאֱכֹל צָלִי בְּלִילִי פְסָחִים, אוֹכְלִין; מְקוֹם
91 שִׁנְהֵגוֹ שְׂלֹא לֶאֱכֹל, אֵין אוֹכְלִין – גִּזְרָה שְׂמָא יֹאמְרוּ בִּשָּׁר
92 הַפֶּסַח הוּא. וּבְכָל מְקוֹם אֲסוּר לֶאֱכֹל שֶׁהָיוּ צָלוּי בְּלֹא כְּאֶחָד
93 בְּלִיל זֶה, מִפְּנֵי שִׁנְיָאָה כְּאוֹכֵל קִדְּשִׁים בַּחוּץ; וְאִם הָיָה
94 מִתְּחִלָּה, אוֹ שֶׁחָסַר מִמֶּנּוּ אֶבֶר, אוֹ שֶׁלַק [בישל] בּוֹ אֶבֶר וְהוּא
95 מְחַבֵּר – חֲרִי זֶה מִתָּר, בְּמִקְוֵם שִׁנְהֵגוֹ.

47 **חכם**, מה הוא אומר? - "מה העדות והחקים והמשפטים,
48 אשר צוה ה' אלהינו אתכם". אף אתה אומר לו
49 בהלכת הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקימון.
50 **רשע**, מה הוא אומר? - "מה העבודה הזאת לכם" -
51 "לכם", ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל
52 וכפר בעקר, אף אתה הקהה את שניו ואמר לו: "בעבור
53 זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" - "לי", ולא לו; ואלו היה
54 שם, לא היה נגאל.
55 **תם**, מה הוא אומר? - "מה זאת". "ואמרף אליו: בחזק
56 יד הוציאנו ה' ממצרים, מבית עבדים".
57 **ושאינו יודע לשאל** - את פתח לו, שנאמר: "והגדת לבנך
58 ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה ה' לי בצאתי
59 ממצרים". "והגדת לבנך", יכול מראש החדש? תלמוד
60 לומר: "ביום ההוא". אי ביום ההוא, יכול מבעוד יום?
61 תלמוד לומר: "בעבור זה"; לא אמרתי, אלא בשעה שיש
62 מצה ומרור מנחין לפניך.
63 **מתחלה**, עובדי עבודה זרה היו אבותינו; ועכשו, קרבנו
64 המקום ברוך הוא לעבודתו, שנאמר: "ויאמר
65 יהושע אל כל העם: כה אמר ה' אלהי ישראל, בעבר הנהר
66 ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור;
67 ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את אביכם את אברהם מעבר
68 הנהר, ואולף אותו בכל ארץ כנען; ואברהם את נדעו, ואמת
69 לו את יצחק. ואמת יצחק את יעקב ואת עשו; ואמת לעשו
70 את הר שעיר לרשת אותו, ויעקב ובניו ירדו מצרים".
71 **ברוך** שומר הבטחתו לישראל עמו, ברוך הוא; שהקדוש
72 ברוך הוא מחשב את הקץ, לעשות כמו שאמר
73 לאברהם אבינו בין הבתרים, שנאמר: "ויאמר לאברהם:
74 ידוע תדע כי גר יהיה ורעך בארץ לא להם, ויעבדום, ויענו
75 אותם - ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן
76 אנכי, ואחרי כן יצאו ברכש גדול".
77 **היא** שעמדה לאבותינו ולנו - שלא אחד בלבד עמד
78 עלינו, אלא בכל דור דור עומדים עלינו לכלותנו;
79 והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.
80 **צא** ולמד, מה בקש לכן הארמי לעשות ליעקב אבינו -
81 שפרעה הרשע, לא גזר אלא על הזכרים; ולכן בקש
82 לעקר את הכל, שנאמר: "ארמי אבד אבי, וירד מצרימה,
83 ויגר שם". מלמד שלא ירד להשתקע אלא לגור שם,
84 שנאמר: "ויאמרו אל פרעה: לגור בארץ באנו, כי אין
85 מרעה לצאן אשר לעבדיך, כי כבד הרעב בארץ כנען;
86 ועתה ישובו נא עבדיך בארץ גושן".
87 **במתי מעט** - כמו שנאמר: "בשבעים נפש ירדו אבותיך
88 מצרימה, ועתה שמך ה' אלהיך ככוכבי השמים
89 לרב".
90 **ויהי שם לגוי** - מלמד שהיו ישראל מצגיגין שם. גדול
91 ועצום - כמו שנאמר: "ובני ישראל פרו וישרצו
92 וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אתם".

1 **יב**. מי שאין לו זין בלילי הפסח - מקדש על הפת בדרך
2 שעושה בשבת, ועושה כל הדברים על הסדר הזה; מי
3 שאין לו זרע אלא מרור בלבד, בתחלה מברך על המרור
4 שתי ברכות - 'בורא פרי האדמה', ו'על אכילת מרור' -
5 ואוכל; וכשיגמר ההגדה, מברך על המצה ואוכלה, וחוזר
6 ואוכל מן המרור, בלא ברכה.
7 **יג**. מי שאין לו מצה משמרת [לשם מצה] אלא בזית,
8 כשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך 'על אכילת
9 מצה', ואוכל אותו בזית; ואינו טועם אחריו כלום.
10 **יד**. מי שישן בתוך הסעודה והקין, אינו חוזר ואוכל. בגי
11 חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה, חוזרין ואוכלין;
12 נרדמו כלן ונעורו, לא יאכלו; נתנמנמו כלן, יאכלו.

נסח ההגדה

13 **נסח ההגדה** שנהגו בה ישראל בזמן הגלות, כך הוא:
14 מתחיל על כוס שני ואומר: בכהילו יצאנו ממצרים.
15 הא לחמא עניא, דאכלו אברהםא דנפקו מארעא דמצרים.
16 כל דכפין, גיטי ויכיל; וכל דצריך לפסח, גיטי ויפסח. הא
17 שתא הקא, לשנה הבאה בארעא דישראל; השתא הקא
18 עבדי, לשתא דאתאי - בגי חורי.
19 **מה** נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אין
20 אנו מטבילין אפלו פעם אחת; והלילה הזה, שתי
21 פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה; והלילה
22 הזה, בלוי מצה. שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות;
23 והלילה הזה, מרורים. שבכל הלילות אנו אוכלין בין
24 יושבין ובין מסבין; והלילה הזה, כלנו מסבין.
25 **עבדים** היינו לפרעה במצרים; ויציאנו ה' אלהינו משם,
26 ביד חזקה וברוע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש
27 ברוך הוא את אבותינו ממצרים, עדין אנו ובנינו ובני
28 משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפלו כלנו חכמים, כלנו
29 נבונים, כלנו יודעים את התורה - מצנה עלינו לספר
30 ביציאת מצרים; וכל המאריך ביציאת מצרים, הרי זה
31 משבח.
32 **מעשה** ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה
33 ורבי עקיבה ורבי טרפון, שהיו מסבין בבגי ברק;
34 והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו
35 תלמידיהן ואמרו להן: רבותינו, הגיע זמן קרית שמע של
36 שחרית.
37 **אמר** להם רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים
38 שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד
39 שדרשה בן זומא, שנאמר: "למען תזכר את יום צאתך
40 מארץ מצרים, כל ימי חייך" - "ימי חייך", הימים; "כל
41 ימי חייך", הלילות. וחכמים אמרים: "ימי חייך", העולם
42 הזה; "כל ימי חייך", להביא לימות המשיח.
43 **ברוך** המקום שנתן תורה לישראל עמו, ברוך הוא. כנגד
44 ארבעה בנים דברה תורה - אחד חכם, ואחד רשע,
45 ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאל.

46 שמים - אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על
47 המצרים במצרים, ואלו הן: דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר,
48 שחין, ברד, ארבה, חשך, מכת בכורות. רבי יהודה הנה
49 נותן בהם סימן, דצ"ף עד"ש באח"ב.
50 רבן גמליאל אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו
51 בפסח, לא יצא ידי חובתו - פסח, מצה, ומרורים.
52 פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קנים, על
53 שם מה? על שם שפסח המקום על בתי אבותינו
54 במצרים, שנאמר: "וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַה', אֲשֶׁר פָּסַח
55 עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם, וְאֶת בְּתֵינוּ
56 הִצִּיל; וַיִּקַּד הָעָם, וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ".
57 מצה זו שאנחנו אוכלין, על שם מה? על שם שלא הספיק
58 בצקן של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם מלך
59 מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וגאלם מיד, שנאמר:
60 "וַיֹּאפֹו אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, עֲגַת מִצּוֹת - כִּי
61 לֹא חֻמָּץ; כִּי גֵרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמֶה, וְגַם צִדָּה
62 לֹא עָשׂוּ לָהֶם".
63 מרורים אלו שאנחנו אוכלין, על שם מה? על שם שמררו
64 המצרים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר:
65 "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים, וּבְכָל
66 עֲבָדָה בַּשָּׂדֶה - אֶת כָּל עֲבָדְתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ".
67 ובכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא
68 ממצרים; שלא את אבותינו בלבד גאל, אלא אף
69 אותנו גאל - שנאמר: "וְאוֹתָנוּ הוּצִיא מִשָּׁם - לְמַעַן הִבִּיא
70 אֹתָנוּ, לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם".
71 לפיכך אנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם
72 לגדל ולהדר, ולנצח ולכבוד למי שעשה לנו
73 ולאבותינו את כל הנסים האלו, והוציאנו מעבדות לחרות,
74 ומשעבוד לגאולה, ומיגון לשמחה, ומאכל ליום טוב,
75 ומאכל לאור גדול; ונאמר לפניו, הללו יה.
76 "הללו יה: הללו, עבדי ה', הללו את שם ה'. יהי שם ה'
77 מבורך וכו'", עד "חלמיש, למעינו מים".
78 ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את
79 אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה לאכל בו מצה
80 ומרורים. בן ה' אלהינו ואלהי אבותינו, יגיענו למועדים
81 ולרגלים אחרים הפאים לקראתנו לשלום, שמחים בכנין
82 עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים
83 שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על
84 גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה ה', גאל ישראל.
85 פסדר שמכרכין וקוראים ההגדה בליל יום טוב ראשון
86 של פסח, כף מכרכים וקוראים בליל השני של
87 גליות; וכן חביבין בליל השני בארבעה כוסות, ובשאר
88 הדברים שנעשו בלילה הראשון.

ברוך רחמנא דסייען

1 וְרַב - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרַבְּכָה בְּצִמְחַת הַשָּׂדֶה נִתְּתִיךָ, וְתַרְבִּי
2 וְתַגְדְּלִי, וְתַבְאִי בְּעֵדֵי עֲדִיִּים; שְׂדִים נִכְנוּ, וַיִּשְׁעֲרֶךָ
3 צִמְחָה, וְאֵת עֵרֶם וְעֲרִיזָה".
4 וַיִּרְעוּ אוֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "הִכָּה נִתְחַכְמָה לוֹ;
5 פֶּן יִרְכָּה - וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה, וְנוֹסֵף גַּם הוּא
6 עַל שְׂנְאֵינוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ, וְעָלָה מִן הָאָרֶץ".
7 וַיַּעֲנוּנוּ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמֹו עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים, לְמַעַן
8 עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם; וַיִּכֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה - אֶת
9 פָּתָם וְאֵת רַעְמִסִּס".
10 וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם
11 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ".
12 וַיַּצְעֲקוּ אֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בֵימֵי
13 הַרְבִּים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
14 מִן הָעֲבָדָה, וַיִּזְעָקוּ; וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבָדָה".
15 וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוֹ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת
16 נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ, אֶת אַבְרָהָם אֶת
17 יִצְחָק וְאֵת יַעֲקֹב".
18 וַיִּרְא אֶת עֲנֵינוּ - זוּ פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּרְא
19 אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּדַּע אֱלֹהִים".
20 וְאֵת עַמְלָנוּ - אֵלּוּ הַבְּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַבֶּן הַיָּלֹוד,
21 הַיָּאוֹדָה תִּשְׁלִיכֻהוּ; וְכָל הַבֵּת, תַּחֲיִין!". וְאֵת לִחְצָנוּ -
22 זֶה הַדִּחָק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַם רֵאִיתִי אֶת הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם
23 לִחְצִים אֹתָם".
24 וַיּוֹצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם - לֹא עַל יְדֵי מֶלֶאךָ, לֹא עַל יְדֵי
25 שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֹא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
26 בְּכַבְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲבֲרֵנִי בְּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה,
27 וְהַפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאָרֶץ מִצְרַיִם, מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה; וּבְכָל
28 אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי ה'".
29 בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה וּבְמָרָא גְדוֹלָה, וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתִּים.
30 בְּיָד חֲזָקָה - זֶה הַדֶּבֶר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה יַד ה' הִזְיָה
31 בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים, בְּכָקָר
32 וּבְצֹאֵן - דֶּבֶר כְּבֹד מְאֹד".
33 וּבְזֹרַע נְטוּיָה - זוּ הַחֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּחֲרֹבוּ שְׁלוֹפָה
34 בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם".
35 וּבְמָרָא גְדוֹלָה - זֶה גְלוּי שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "אוּ הַנֶּסֶח
36 אֱלֹהִים, לְבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי, בְּמִסּוֹת
37 בָּאִתּוֹת וּבְמִוִּפְתִּים וּבְמִלְחָמָה, וּבְיָד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה
38 וּבְמִוִּרְאִים גְּדוֹלִים - כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם
39 בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ".
40 וּבְאִתּוֹת - זֶה הַמַּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת הַמַּטָּה הַזֶּה תִּקַּח
41 בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאִתּוֹת".
42 וּבְמִפְתִּים - זֶה הַדֶּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּנְתֵּנִי מוֹפְתִים
43 בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ - דָּם וְאֵשׁ וְחִמּוֹת עֶשֶׂן".
44 דֶּבֶר אַחֵר: בְּיָד חֲזָקָה, שְׁתִּים; וּבְזֹרַע נְטוּיָה, שְׁתִּים;
45 וּבְמָרָא גְדוֹלָה, שְׁתִּים; וּבְאִתּוֹת, שְׁתִּים; וּבְמִפְתִּים,

הלכות שופר וספה ולולב

יש בכללן שלש מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) לשמע קול שופר באחד בתשרי; (ב) לישב בספה שבעת ימי הקץ; (ג) לטל לולב במקדש כל שבעת ימי הקץ. ובאור מצוות אלו – בפרקים אלו.

הלכות שופר וספה ולולב פרק א

א. מצוות עשה של תורה, לשמע תרועת השופר בראש השנה, שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם". ושופר שתוקעין בו, בין בראש השנה בין ביובל – הוא קרן הפכשים הפפוף; וכל השופרות חוץ מקרן הפכש, פסולין. ואף על פי שלא נהפך בתורה תרועה בשופר בראש השנה, הרי הוא אומר ביובל: "והעברת שופר תרועה". תעבירו שופר, ומפי השמועה (שנמסרה על ידי משה רבנו) למדו: מה תרועת יובל בשופר, אף תרועת ראש השנה בשופר. ב. במקדש, היו תוקעין בראש השנה בשופר אחד, ושתי תצוצרות מן הצדדין – השופר מאריך (את קולו) והתצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר. ולמה תוקעין עמו בתצוצרות? משום שנאמר: "בתצוצרות וקול שופר – הריעו לפני המלך ה'". אבל בשאר מקומות, אין תוקעין בראש השנה אלא בשופר בלבד.

ג. שופר של עבודה זרה – אין תוקעין בו, לכתחלה; ואם תקע בו, יצא. ושל עיר הנדחת – אם תקע, לא יצא. שופר הגדול שתקע בו, יצא ידי חובתו – שאין המצוה אלא בשמיעת הקול, אף על פי שלא נגע בו ולא הגביהו השומע, ואין בקול דין גזל. וכן שופר של עולה, לא יתקע; ואם תקע – יצא, שאין בקול דין מעילה. ואם תאמר: והלא נהנה בשמיעת הקול? מצוות לא להנות נתנו [אין כאן הנאה]; לפיכך, המדר הנהיג משופר, מתר לתקע בו תקיעה של מצוה.

ד. שופר של ראש השנה – אין מחללין עליו את יום טוב, ואפלו בדבר שהוא משום שבות (איסור מדרבנן להרבות השביתה). כיצד? הנה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא, אינו עולה באילן ולא שט על פני המים כדי להביאו; ואין צריך לומר שאין חותכין אותו, ואין עושין בו מלאכה, מפני שתקיעת שופר מצוות עשה, ויום טוב עשה ולא תעשה. ומתר לתן לתוכו מים או יין או חמץ ביום טוב, כדי לצחצחו; ולא יתן לתוכו מי רגלים לעולם, מפני הכבוד – שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

ה. שעור השופר – כדי שיאחזגו בידו, ויראה לכאן ולכאן. נסדק לארכו, פסול; לרחבו – אם נשתר בו בשעור (ממקום הסדק עד לפיו) – כשר, ובאלו נכרת ממקום הסדק. נקב – אם סתמו שלא במינו, פסול; סתמו במינו – אם נשתר רבו שלם, ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה – הרי זה כשר. קדחו בזכרותו (עם הבשר שבקרו) – כשר, שמין במינו אינו חוצץ. דבק שכרי שופרות עד שהשלימו לאחד, פסול.

ו. הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו בין שלא במינו – פסול. צפהו זקב מבפנים, או במקום הנחת פה – פסול. צפהו מבחוץ – אם נשתנה קולו מן המצוה שהיה, פסול; ואם לא נשתנה, כשר. נתן שופר בתוך שופר – אם קול פנימי שמע, יצא; ואם קול חיצוני שמע, לא יצא. הרחיב את [החלק] – הקצר [מקום התקיעה], וקצר את [החלק] – הרחב – פסול. ז. היה ארוך וקצר, כשר. גרדו [ועשאו דק] – בין מבפנים בין מבחוץ, אפלו העמידו על גלדו [עשה כולו שכבה דקה] – כשר. היה קולו עבה או דק או צרוד – כשר, שכל הקולות כשרין בשופר.

ח. התוקע בתוך הבור או בתוך המערה – אותם העומדים בתוך הבור והמערה, יצאו. והעומדים בחוץ – אם קול שופר שמעו, יצאו; ואם קול הכרה [הד] שמעו, לא יצאו. וכן התוקע לתוך החבית הגדולה וכיוצא בה – אם קול שופר שמע, יצא; ואם קול הכרה שמע, לא יצא.

הלכות שופר וספה ולולב פרק ב

א. הכל חייב לשמע קול שופר, כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משחררים; אבל נשים ועבדים וקטנים, פטורין. מי שתציו עבד ותציו בן חורין, וטמטום ואנדרוגינס [ספקי זכר ספקי נקבה] – חייבין.

ב. כל מי שאינו חייב בדבר, אינו מוציא את החיוב ידי חובתו; לפיכך, אשה או קטן שתקעו בשופר, השומע מהן לא יצא. אנדרוגינס [שיש בו כל הסימנים, והוא מין בפני עצמו] מוציא את מינו, ואינו מוציא את שאינו מינו; טמטום [שלא ניכר בו סימנים] אינו מוציא לא את מינו, ולא את שאינו מינו – שהטמטום שנקרע [ונתח], אפשר שימצא זכר ואפשר שימצא נקבה.

ג. וכן מי שתציו עבד ותציו בן חורין, אינו מוציא אפלו לעצמו, שאין צד עבדות שבו מוציא צד חרות שבו; אלא כיצד יוצא ידי חובתו? שישמע מן חורין שיתקע לו.

ד. המתעסק בתקיעת שופר להתלמד, לא יצא ידי חובתו; וכן השומע מן המתעסק, לא יצא. נתפנן שומע לצאת ידי חובתו ולא נתפנן התוקע להוציא, או שנתפנן התוקע להוציא ולא נתפנן השומע לצאת – לא יצא ידי חובתו; עד שיתפנן שומע ומשמיע.

ה. מי שתקע ונתפנן להוציא כל השומע תקיעתו, ושמע השומע ונתפנן לצאת ידי חובתו – יצא, אף על פי שאין התוקע נתפנן לזה פלוני ששמע תקיעתו, ואינו יודע; שהרי נתפנן לכל מי שישמענו. לפיכך, מי שהיה מהלך בדרכו או יושב בתוך ביתו, ושמע התקיעות משליח צבור – יצא, אם נתפנן לצאת; שהרי שליח צבור נתפנן להוציא את הרבים ידי חובתו.

ו. יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, אין תוקעין בשופר בכל מקום, אף על פי שהתקיעה משום שבות [איסור מדרבנן להרבות השביתה]. ומן הדין היה שתוקעין יבוא עשה של תורה, וידחה שבות של דבריהם – ולמה אין תוקעין? גזרה, שמא יטלנו בידו, ויוליכו למי שיתקע

17 אותה העיר היו תוקעין בשבת בירושלם; אבל בשאר ערי
18 ישאל, לא היו תוקעין.
19 ט. ובזמן הזה שחרב בית המקדש, כל מקום שיש בו בית
20 דין קבוע – והוא, שיהיה סמוך [מוסמך] בארץ – תוקעין בו
21 בשבת. ואין תוקעין בשבת, אלא בבית דין שקדשו את
22 החדש; אבל שאר בתי דינים, אין תוקעין בהן אף על פי
23 שהן סמוכין. ואין תוקעין אלא בפני בית דין בלבד, כל זמן
24 שהן יושבין, ואפלו ננצרו לצמד ולא עמדו, תוקעין
25 בפניהן; אבל חוץ לבית דין, אין תוקעין. ולמה תוקעין
26 בפני בית דין? מפני שבית דין זריזין [זהירין] הן, ולא יבואו
27 התוקעין להעביר השופר בפניהן ברשות הרבים, שבית דין
28 מזהירין את העם ומודיעין אותן.
29 י. בזמן הזה, שאנו עושין שני ימים בגליות – בדרב
30 שתוקעין בראשון, תוקעין בשני; ואם חל יום ראשון להיות
31 בשבת ולא היה במקום בית דין הראויין להקע, תוקעין
32 בשני בלבד.

1 לו, ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים או מוציאו מרשות
2 לרשות, ויבוא לידי אסור סקילה – שהכל חביב בתקיעה,
3 ואין הכל בקיאי לתקע.
4 ז. התינוקות שלא הגיעו לחנוף – אין מעבדין אותן מלתקע
5 בשבת שאינה יום טוב של ראש השנה, כדי שילמדו; ומתיר
6 לגדול להתעסק עמהן כדי ללמדן. ביום טוב – בין קטן
7 שהגיע לחנוף, בין קטן שלא הגיע לחנוף; שהתקיעה אין
8 אסורה אלא משום שבבות.
9 ח. כשגזרו שלא לתקע בשבת, לא גזרו אלא במקום שאין
10 בו בית דין; אבל בזמן שהיה המקדש קיים, והיה בית דין
11 הגדול בירושלם – היו הכל תוקעין בירושלם בשבת, כל
12 זמן שבית דין יושבין. ולא אנשי ירושלם בלבד, אלא כל
13 עיר שהיתה בתוך תחום ירושלם, והיתה רואה ירושלם –
14 לא שתהיה בתוך הנחל [בעמק] – והיתה שומעת קול
15 תקיעת ירושלם – לא שתהיה בראש ההר – והיתה יכולה
16 לבוא לירושלם – לא שיהיה נהר מפסיק ביניהן – אנשי

33

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – א' ז' תמוז ה'תש"ע

34

59 כאלו היא חטים על גבי שעורים, ומפריש התרומה עצמה
60 שנפלה על פי המגורה עם מעט מן החלין שנפלה עליהם,
61 כמי שמאסף חטים מעל גבי שעורין.
62 ה. שתי קפות או שתי מגורות, שנפלה תרומה לתוך אחת
63 מהן ונבללה, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה – אם היו שתי
64 המגורות בבית אחד, הרי אלו מצטרפות, ותעלה באחד
65 ומאה מן הכל, כאלו היו שתיהן מגורה אחת; והקפות
66 מצטרפות, ואפלו היתה קפה בבית זה וקפה בחצר אחרת
67 – לפי שקרוב הדבר לקבץ שתיהן בבית אחד. אבל אם היו
68 שתי הקפות בשתי צירות, אין מצטרפות.
69 ו. וכיצד מעלה סאה שנפלה? אם רצה להעלותה מאחת
70 משתיהן, מעלה; ואם רצה להעלות חציה מזו וחציה מזו,
71 מעלה. בדים מלאים תאנים של חלין, שדרס ליטרא תאנים
72 של תרומה בפי כד אחת מהן, ואין ידוע איזו היא – אם
73 היא שם מאה כד וכד, הרי זו תעלה; ולוקח כד אחד מהם,
74 ומוכרה לכהן חוץ מדמי אותה ליטרה, והשאר מתרין. ואם
75 היא פחות ממאה – הפמין כלן מדמע, והשולים מתרין.
76 ז. וכן אם דרסה על פי פורת, או על פי עגול, ואין ידוע
77 איזה היא. דרסה על פי עגול, ואין ידוע אם בצפונה או
78 בדרומו, ולא איזה עגול הוא – רואין אותו כאלו הן
79 פרודות, ותעלה לפי המשקל – אם יש בכל העגולין מאה
80 ליטרין, תעלה; והוא, שיש בכל עגול מהן יתר על שני
81 ליטרין, כדי שתבטל התרומה ברב – שספק התרומה, בטל
82 ברב החלין.

יום ראשון א' תמוז ה'תש"ע

35

הלכות תרומות פרק יד

36

37 א. חמשים תאנות שחרות וחמשים לבנות, שנפלה לתוך
38 תאנה אחת של תרומה – היתה לבנה, השחרות מתרות
39 והלבנות מדמעות; היתה שחרה, השחרות מדמעות,
40 והלבנות מתרות. ואם אין ידוע אם שחרה היתה, אם לבנה
41 – עולה באחד ומאה מן הכל; ידע מה היתה אחר שנפלה,
42 ושכח – הרי כלן מדמעות.
43 ב. וכן עגולי דבלה ומלבנים של דבלה, שנפל עגול או
44 מלבן של תרומה לתוך, ואין ידוע אם מלבן היה או עגול
45 – הרי העגולין מצטרפין למלבנים, ותעלה תרומה באחד
46 ומאה מן הכל. עגולי דבלה גדולים וקטנים, שנפל עגול
47 דבלה לתוך, ואין ידוע אם גדול אם קטן – הרי הן מעלין
48 בין במנזן בין במשקל. כיצד? נפל עגול למאה עגולים
49 גדולים וקטנים – הריני אומר: 'קטן נפל', ומגביה אחד
50 קטן. נפל עגול לתוך ארבעים עגול, מהן עשרים עגול
51 משקל כל אחד ארבע ליטרין, והאחד ועשרים משקל כל
52 אחד ליטרה – הואיל ומשקל הכל מאה ליטרין ואחד, הריני
53 אומר: 'קטן נפל', ומגביה אחד מן הקטנים.
54 ג. והקמח והסלת אינן מצטרפין להעלות את התרומה.
55 ד. סאה חטים של תרומה, שנפלה על פי המגורה [מחוס]
56 של חטים – אין משעריין אותה במאה ואחד; שאין משעריין
57 אלא אם נבללה תרומה עם החלין, או אם אין ידוע באיזה
58 מקום נפלה התרומה. וכיצד יעשה? רואין את התרומה

יז. שתי קפות, אחת של תרומה טהורה ואחת של חלין
טמאין, נפלה סאה תרומה טהורה לתוך אחת מהן - אומרינן:
'לתוך של תרומה נפלה', והחלין יאכלו בטהרה כתרומה.
יח-יט. נפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן -
אומרינן: 'לתוך של תרומה נפלה', והחלין יאכלו קליות, או
לזושו במי פרות.

כ. שתי קפות, אחת של תרומה טמאה ואחת של חלין
טהורין, ונפלה סאה של תרומה טהורה לתוך אחת מהן -
אומרינן: 'לתוך של תרומה נפלה', והחלין יאכלו קליות.
כא. נפלה סאה של תרומה טמאה לתוך אחת מהן -
שתייהן אסורות; שספק תרומה טמאה אסור, וספק המדמע
מותר, מפני שאסור תרומה טמאה מן התורה, ואסור המדמע
מדבריהם, על העקרין שבאננו בהלכות אסורי מאכלות.

יום שני ב' תמוז ה'תש"ע

הלכות תרומות פרק טו

א. חבית סתומה [שהיא חשוכה], מדמעת בכל שהוא. ביצד?
חבית סתומה של תרומה שנתערבה בכמה אלפים חביות
סתומות, נדמע הכל; נפתחו החביות, תעלה באחד ומאה.
ב. נתערבה חבית סתומה במאה חביות, ונפלה אחת מהן
ליים הגדול - התרו בלן, ואומרינן: 'של תרומה היא שנפלה'
- מה שאין בן בתאנה שנפלה למאה, ונפלה אחת מהן לים
הגדול - אלא צריך להפריש אחת; לפי שהחבית, נפילתה
נפרת; ויתאנה וכיוצא בה, אין נפילתה נפרת.

ג. חבית סתומה שנתערבה במאה חביות, ונפתחה אחת
מהן - נוטל ממנה אחד ממאה, ושותה אותה החבית. אבל
שאר החביות אסורות, עד שיתפתחו; וכל אחת ואחת
שיתפתח מהן, נוטל ממנה כדי דמועה, ושותה השאר.
נתערבה חבית במאה וחמשים חביות, ונתפתחו מהן מאה
חביות - נוטל מהם כדי דמועה חבית אחת, ושותה המאה.
ושאר החמשים אסורין, ואין מחזיקין לאותה חבית של
תרומה שהיא ברב - אפלו היו כמה אלפים חביות, בלן
מדמע. וכל מה שיפתח - נוטל ממנו אחד ממאה, ושותה
השירים; והשאר מדמע.

ד. כבר באננו בהלכות אסורי מאכלות, שהמחמץ והמתבל
אוסר בכל שהוא; לפיכך, אם רסק תפוח של תרומה, ונתנו
לתוך העסה והחמיצה - כל העסה מדמעת, ואסורה לזרים.
ה. ביצה שנפלה בתכלין של תרומה - אפלו חלמון שלה
אסור, מפני שהוא בולע.

ו. שאור של תרומה שנפל לתוך העסה, והגביהו, ואחר כך
נתחמצה - הרי זו מתרת.

ז. כבר באננו, שאם נתערבה תרומה מין בשאינו מינו,
בנותן טעם; לפיכך, בצל מחתך שנתבשל עם התבשיל - אם
היה הבצל תרומה והתבשיל חלין, יגש בו טעם הבצל - הרי
התבשיל אסור לזרים; ואם היה התבשיל תרומה והבצל
חלין, ונמצא טעם התבשיל בבצל - הרי הבצל אסור לזרים.
ח. עדשים שנתבשלו, ואחר כך השליך לתוכן בצל יבש -
אם היה שלם, הרי זה מותר; ואם היה מחתך, בנותן טעם.

ח. התרומה - ודיה, אוסר במאה; וספקה, אוסר בחמשים;
ואין לה הטר אלא ברב. ואם היתה ביתר מחמשים, אינה
צריכה רב. ביצד? תאנה אחת תרומה שנפלה לתשעה
ותשעים, והרי המאה קימין - הכל אסור לזרים, כמו שבאננו.
ט. נפלה אחת לחמשים, ואבדה אחת מן הכל - שמא אחת
מן החלין היא שאבדה, או האחת שנפלה היא שאבדה -
הרי אלו אסורות; עד שירבה עליהן ממקום אחר, ויוסיף
עליהן חמשים תאנים ואחת - יתר על הכל. ואם נפלה אחת
של תרומה לתוך אחת וחמשים, ואבדה אחת מן הכל -
התרו השאר לזרים.

י. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ממעשר ראשון שלא
נטלה תרומתו, או למעשר שני והקדש, ונדמע הכל - אם
למעשר ראשון נפלה, יקרא שם לתרומת מעשר, וימכר
הכל לפהגים, חוץ מדמי תרומה שנפלה ומדמי תרומת
מעשר שבו. ואם למעשר שני והקדש נפלה - הרי אלו
יפדו, וימכרו לכהן, חוץ מדמי תרומה.

יא. סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חלין, או
מעשר ראשון, או מעשר שני, או הקדש - בין טהורין בין
טמאין - הואיל ונדמע הכל בתרומה טמאה שאסורה באכילה
לכל, הרי הכל אסור לעולם; ומניחין אותן, עד שירקבו. במה
דברים אמורים? בדבר שאין דרכו להאכל חי. אבל דבר
שדרכו להאכל חי - לא יניחו, שמא יתקל בהן, ויאכל מהן;
אלא ידליק הכל, בדרך שפדליקין תרומה טמאה.

יב. סאה תרומה טהורה, שנפלה לפחות ממאה חלין
טמאין - ימכר הכל לפהגים, חוץ מדמי תרומה. והכהן
אוכל מדמע זה קליות, או ילוש אותו במי פרות שאינן
מכשירין - כדי שלא תטמא התרומה מן החלין הטמאין;
או ילוש מדמע זה פחות פחות מפביצה - שאין אכל טמא
מטמא אכל אחר, עד שיהיה בפביצה; או יתחלק מדמע זה
פחות מפביצה בכל עסה, כדי שלא תטמא התרומה שבו.
יג. סאה תרומה טמאה, שנפלה למאה חלין טהורין, וכן סאה
תרומה טהורה, שנפלה למאה חלין טמאין - תעלה באחד
ומאה; ותאכל קליות, או תלוש במי פרות, או פחות פחות
מפביצה - שאין הסאה שנפלה, היא הסאה עצמה שעלתה.
יד. סאה תרומה טמאה, שנפלה למאה סאה של תרומה
טהורה - בטלה במעוטה, ואוכלין הכל כטהורה; ואם נפלה
לפחות ממאה, יניח הכל עד שירקב.

טו. שתי קפות שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן,
וידע לאיזו מהן נפלה, ואחר כך נפלה סאה שניה, ואין
ידוע לאיזו מהן נפלה - אומרינן: 'למקום שנפלה ראשונה,
נפלה שניה'; לפי שתולין את השקלקלה במקלקל. נפלה
סאה ראשונה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה,
ואחר כך נפלה סאה שניה, וידע לאיזו מהן נפלה - אין
אומרינן, 'למקום שנפלה שניה נפלה ראשונה', אלא
שתייהן מקלקלות.

טז. היו שתי קפות, אחת טמאה ואחת טהורה, ונפלה סאה
של תרומה לאחת מהן, ואין ידוע איזו היא - אומרינן:
'לתוך הטמאה נפלה'.

יט. קדירה שבשול בה תרומה, לא יבשל בה חלין; ואם
בשול, בנותן טעם; ואם שטף הקדירה במים או ביין, הרי זה
מותר לבשל בה. בשול במקצת חפץ - אין צריך לשטף את
כלו, אלא שוטף מקום הבשול בלבד.

כ. תרומה גדולה, ותרומת מעשר, והחלה, והבכורים - כלן
נקראו 'תרומה'. בתרומת מעשר הוא אומר: "ויהרמיתם ממנו
תרומת ה'", ואומר: "בתרומת גרן"; ובחלה נאמר: "חלה,
תרימו תרומה"; ונאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר
דגנך [ו]תירשך ויצהרך. . ותרומת דרך", ואין לך דבר
ששעון הבאת מקום שלא פרטו בפסוק זה, חוץ מן
הבכורים, ובהם נאמר: "ותרומת דרך" - הא למדת, שהן
קרויין תרומה.

כא. לפיכך, דין ארבעתן לענין אכילה ודמוע, אחד הוא
- כלן עולין באחד ומאה, ומצטרפין זה עם זה; ואם
נטמאו, ישפון. ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו
הדרכים - בתרומת מעשר של ודאי, אלא שאין לוקין על
אכילתה.

כב. כל האוכל תרומה - מברך ברכת אותו מאכל, ואחר
כך מברך: 'אשר קדשנו בקדשתו של אהרן, וצונו לאכל
תרומה'. וכך קבלנו וראינו מברכין, אפלו בחלת חוצה
לארץ - שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה, שנאמר: "עבדת
מתנה אמת את כהנתכם".

ברוך רחמנא דסיען

יום שלישי ג' תמוז ה'תש"ע

הלכות מעשרות

מצות עשה אחת - והיא, להפריש מעשר ראשון בכל שנה
ושנה משני הזריעה, ולתנו ללוים. ובאור מצוה זו -
בפרקים אלו.

הלכות מעשרות פרק א

א. אחר שמפרישין תרומה גדולה [אחד מחמישים - לכהן],
מפריש אחד מעשרה מן הנשאר; וזה הוא הנקרא 'מעשר
ראשון', ובו נאמר: "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו
לה. .". והמעשר הזה ללוים, זכרים ונקבות - שנאמר:
"ולבני לוי, הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה".

ב. מעשר ראשון מותר באכילה לישראל, ומותר לאכלו
בטמאה - שאין בו קדשה כלל; וכל מקום שנאמר במעשר
'קדש' או 'פדה', אינו אלא מעשר שני. ומנין שמעשר
ראשון חלין? שנאמר: "ונחשב לכם תרומתכם - פדגן מן
הגרן, וכמלאה מן היקב" - מה גרן ויקב [שהופרש מהם
תרומות ומעשרות] חלין לכל דבר, אף מעשר ראשון שננטלה
תרומתו חלין לכל דבר. לפיכך, בת לוי שנשבתית, או
שנבעלה בעילת זנות - נותנין לה המעשר, ואוכלת; אבל
מי ששמעה שמת בעלה, או העיד לה עד אחד [ו- שאין זו
עדות של 'לכתחילה'], ונשאת, ואחר כך בא בעלה - קנסו
אותה חכמים, שתהיה אסורה במעשר.

ואם בשול הבצל עם העדשים, בין שלם בין מחתך - בנותן
טעם. ושאר כל התבשיל - בין שהשליף הבצל אחר
שנתבשל בין שבשלו עם התבשיל, בין שלם בין מחתך -
משערין אותו בנותן טעם. ומפני מה בצל אחד שלם לתוך
עדשים שנתבשלו, אין משערין אותו? מפני שאינו שואב
מהן, שהרי הוא שלם; ולא פולט לתוכו, שפכר נתבשלו.
ואם היו בצלים רבים, הרי הן כמחתך; וכן אם נטלה
פטמתו או קלפתו החיצונה, או שהיה לח - הרי הוא
כמחתך. והקפולט - בין לח בין יבש, בין שלם בין מחתך.
- בנותן טעם.

ט. הכובש ירק של חלין עם ירק של תרומה - הרי זה מותר
לזרים, חוץ ממניי בצלים וחסיר ושומים; שאם פכש ירק
של חלין עם בצלים של תרומה, או בצלים חלין עם בצלים
של תרומה - הרי אלו אסורין. כבש ירק של תרומה עם
בצל של חלין - הרי הבצל מותר לזרים.

י. זיתי חלין שפכשן עם זיתי תרומה - אם היו אלו ואלו
פצועין, או שהיו של חלין פצועין ושל תרומה שלמין, או
שפכשן במי תרומה - הרי אלו אסורין. אבל אם היו שניהן
שלמין, או שהיו זיתי תרומה פצועין וזיתי החלין שלמין -
הרי אלו מותרין; לפי שהפצועין שואבות מן השלמין.

יא. מי כבשים ומי שלקות [מתבשיל] של תרומה, הרי הן
אסורין לזרים.

יב. השבת - עד שלא נתנה טעם בקדירה, יש בה משום
תרומה; ומשנתנה טעם בקדירה, אין בה משום תרומה.

יג. הורדה פת חמה, ונתנה על פי חבית של יין תרומה -
אם הייתה הפת חטים, הרי זו מתרת; ופת שעורים אסורה,
מפני שהשעורים שואבות.

יד. תנור שהסיקו בכמון של תרומה, ואפה בו את הפת -
הפת מתרת; שאין בה טעם הכמון, אלא ריחו, והריח אינו
אסור.

טו. שעורין של תרומה שנפלו לבור של מים - אף על פי
שהבאישו מימיו - הרי הן מתרין, שאין נותן טעם שפגם
אוסר.

טז. תלתן של תרומה, הוא ועצו שנפל לתוך בור של יין -
אם בורע התלתן כדי לתן לבדו טעם ביין, הרי היין אסור
לזרים.

יז. שני כוסות של יין, אחד תרומה ואחד חלין - מזג כל
אחד מהן במים, ואחר כך ערבן - רואין את יין החלין כאילו
אינו, וכאלו יין התרומה נתערב במים; שהרי אינו מינו; אם
ראוי אותו המים לבטל טעם יין התרומה, הרי הכל מותר
לזרים; ואם לאו - אסור, שפכר בארנו שאין המים מעלה
את היין.

יח. יין של תרומה שנפל על גבי פרות - ידיחם, והן
מתרות; וכן שמן של תרומה שנפל על גבי פרות - ידיחם,
והן מתרות. נפל השמן על גבי יין - יקפה [יאסוף] אותו,
והיין מותר לזרים. נפל על גבי הצייר [רוטב התבשיל] - יקפה
אותו, ויטל קלפה מעל הצייר, כדי שיסיר כל הצייר שבו
טעם השמן.

מקפיד עליהן - אסורין משום גזל, ולפיכך חייבין במעשרות
ובתרומה; אין בעל הבית מקפיד עליהן - מתירין משום גזל,
ופטורין מן המעשר.
יג. אין מעשרין אלא מן המבחר, שנאמר: "בהרימכם את
חלבו ממנו, ונחשב ללויים כתבואת גרן וכתבואת יקב" -
כשם שמעשר שמפרישין הלויים מן החלב [מובחר] שבו,
כך מעשר שמפרישים ישראל מן הגרן ומן היקב, מן
החלב שבו.
יד. אין מעשרין באמד [בהערכה], אלא במדה או במשקל
או במנין; וכל המדקדק בשעור, משבח. והמבזה
במעשרות - מעשרותיו מקלקליו, שהרי מערב בהן [שהחלק
הנוסף שצירפו למעשר - לא עישרו]; ופרותיו מתקנין.
טו. המפריש מקצת מעשר - אינו מעשר, אלא כמי שחלק
את הערמה; אבל צריך להפריש מזה החלק שהוציא
[בתחילה כמעשר] - מעשר שלו. כיצד? היו לו מאה סאה,
הפריש מהן חמשה לשם מעשר - אינו מעשר; ואינו יכול
להפריש על החמש סאין מעשר ממקום אחר, אלא מפריש
מהן חצי סאה שהיא המעשר שלהן.
טז. המפריש מעשר זה, מכרף תחלה כדרך שמכרכין על כל
המדות; וכן מכרף על מעשר שני, ועל מעשר עני, ועל
מעשר מן המעשר. מכרף על כל אחד בפני עצמו; ואם
הפריש הכל זה אחר זה מיד, ולא שח ביניהן - כוללן ברכה
אחת, ומכרף: 'להפריש תרומות ומעשרות'.

יום רביעי ד' תמוז ה'תש"ע

הלכות מעשרות פרק ב

א. אינו חייב להפריש מעשר מן התורה, אלא הגומר פרותיו
לאכלו לעצמו; אבל הגומר למכרן - פטור מן התורה, וחייב
מדבריהם [מדברנן], שנאמר: "עשר תעשר וגו' ואכלת",
אינו חייב אלא הגומר תבואתו לאכלה.
ב. וכן הלוקח [קונה] - פטור מן התורה, שנאמר: "תבואת
ורעף"; וחייב מדבריהם. במה דברים אמורים? בשלקחן
אחר שנגמרה מלאכתן ביד מוכר; אבל אם נגמרה ביד
הלוקח, חייב לעשר מן התורה.
ג. פרות שאינן ראויין לאכילה בקטנן, כגון הבסר [ענבים
שלא בשלול] וכיוצא בו - אינן חייבין במעשרות, עד שיגדילו
ורעשו אכל, שנאמר: "מזרע הארץ, מפרי העץ", עד שיהיה
פרי. וכן התבואה והקטניות - שנאמר: "עשר תעשר את כל
תבואת ורעף", עד שתעשה תבואה. וזו היא עונת
המעשרות; וקדם שתגיע התבואה והפרות לעונה זו - מתר
לאכל מהן כל מה שירצה, ובכל דרך שירצה.
ד. פרות שהן ראויין לאכילה בקטנן, כגון הקשואים
והמלפפונות, שאין מניחין אותן אלא כדי להוסיף בגופן,
אבל ראויין הן מתחלה לאכילה - הרי אלו חייבין במעשר
בקטנן; שמתחלת יציאתן, באו לעונת המעשרות.
ה. איזו היא עונת המעשרות? משיגיעו הפרות להרע
ולצמת, הכל לפי מה שהוא הפרי. כיצד? התאנים -
משיגעשו רבין עד שיהיו ראויין לאכילה אחר ארבע ועשרים

ג. לויים וכהנים מפרישין מעשר ראשון, כדי להפריש
ממנו תרומת מעשר [הלויים: בכדי לתת ממנו תרומת מעשר
לכהן]; וכן הכהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות
לעצמן. ולפי שהכהנים נוטלין מן הכל, יכול יאכלו
פרותיהן בטבלן? תלמוד לומר: "כן תרימו גם אתם"; מפי
השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו - "אתם", אלו הלויים;
גם אתם, לרבות הכהנים.
ד. אין מוציאין המעשר [ראשון] מן הכהנים [לתת ללוי],
שנאמר: "כי תקחו מאת בני ישראל"; וכן כל מתנות כהנה,
אין מוציאין אותן מכהן לכהן. ועוד קנס את הלויים
בזמנו, שלא יתנו להן מעשר ראשון אלא ינתן לכהנים -
לפי שלא עלו עמו לירושלים.
ה. האוכל פרותיו טבלין [- שלא הופרש מהן מעשרות], וכן
לוי שאכל המעשר בטבלו [שלא הפריש תרומת מעשר] -
אף על פי שהן חייבין מיתה לשמים, אינן משלמין המתנות
לבעליהן, שנאמר: "אשר ירימו לה", אין לה בהן כלום
עד שירימו אותן. ובחוצה לארץ מתר לאדם להיות אוכל
והולך תחלה, ואחר כך מפריש תרומה ומעשרות.
ו. מעשרין ממקום על מקום אחר, ואינו צריך לעשר מן
המקף [שכל התבואה תהיה במקום אחד]. אבל אין מעשרין
ממין על שאינו מין, ולא מן החיב על הפטור, ולא מן
הפטור על החיב; ואם עשר, אינו מעשר.
ז. וכל שאמרנו בתרומה, אין תורמין מזה על זה - כך
במעשר, אין מעשרין מזה על זה. וכל שאמרנו בתרומה,
אם תרם תרומתו תרומה - כך במעשר, אם הפריש,
מעשרותיו מעשרות. וכל שהוא פטור מן התרומה [כגון
מאכל בהמה], פטור מן המעשר; וכל [הראוי להיות] התורם,
מעשר. כל שאמרנו בהן, לא יתרמו, ואם תרמו תרומתן
תרומה - כך אם עשרו מעשרותיהן מעשרות; וכל שאין
תרומתו תרומה, כך אין מעשרותיו מעשרות.
ח. האומר לחברו: 'הריני מעשר על ידיך' [עבורך] - אינו
צריך לעמד עמו, עד שיראה אם יעשר או לא יעשר; ואם
אמר הוא לחברו: 'עשר על ידי' - צריך לעמד עמו.
ט. הסורבין - אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם
[מדברנן], לפי שאינן מאכל רב אדם. והשקדים המרים, בין
בקטנן בין בגדלן - פטורין, מפני שאינן אכל.
י. אילן שנטעו בתוך הבית - פטור מן המעשרות, שנאמר:
"עשר תעשר את כל תבואת ורעף היצא השדה". ויראה לי,
שהוא חייב במעשרות מדבריהם - שהרי תאנה העומדת
בחצר, חייב לעשר פרותיה אם אספן באחת.
יא. בצלים שהשרישו זה בצד זה, אפלו השרישו בקרקע
עליה [קומה עליונה] - פטורין מן המעשרות; נפלה
עליהן מפלת, והרי הן מגלין - הרי אלו כנטועין בשדה,
וחייבין במעשרות.
יב. המשמר שדהו מפני ענביו, ובא אחר ואסף את התאנים
הנשארות באותה שדה, או שהיה משמר שדהו מפני
המקשאות והמדלעות [קשואים ודלעת], ובא אחר ואסף את
הענבים הנשארים שם המפזרין בשדה - בזמן שבעל השדה

נגמרה מלאכתך - כגון תבואה שקצרה ודשה, ועדין לא
 זרה אותה [ברוח להפריד הקליפות מהגרעינים] ולא מרחה
 [סידרה] - מתר לאכל מהן אכילת צראי, עד שתגמר
 מלאכתך; וקשתגמר מלאכתך, אסור לאכל מהן צראי.
 ב. במה דברים אמורים? בגומר פרותיו למכרן בשוק;
 אבל אם היתה פניתו להוליכן לבית - הרי זה מתר לאכל
 מהן צראי אחר שנגמרה מלאכתך, עד שיקבעו למעשר
 [כדלהלן].
 ג. ואחד מששה דברים קובע למעשרות, ואלו הן: הבית,
 והמקח, והאש, והמלח, והתרומה, והשבת; וכלן, אין
 קובעין אלא בדרך שנגמרה מלאכתו.
 ד. כיצד? פרות שדעתו להוליכן לבית - אף על פי שנגמרה
 מלאכתך - אוכל מהן צראי, עד שיפנסו לבית; ונכנסו לבית
 - נקבעו למעשר, ואסור לאכל מהן עד שיעשר. וכן אם
 מכרן, או בשלן באור, או בכשן במלח, או הפריש מהן
 תרומה, או נכנסה שבת עליהן - לא יאכל עד שיעשר, אף
 על פי שלא הגיעו לבית. הכניסן לבית קדם שתגמר
 מלאכתך, הרי זה אוכל מהן צראי; התחיל לגמר מלאכתך
 מאחר שנקנסו לבית, חייב לעשר הכל. כיצד? הכניס קשואין
 ודלועין לבית קדם שישפשף [השער שעליהם וזהו גמר
 מלאכתן] - משייתחיל לשפשף אחת, נקבעו הכל למעשר;
 וכן כל פיוצא בזה. וכן התורם פרות שלא נגמרה מלאכתך,
 מתר לאכל מהן צראי; חוץ מכלכלת תאנים - שאם תרמה
 קדם שתגמר מלאכתה, נקבעה למעשר.
 ה. המביא לבית סוכי [ענופי] תאנה ובהן תאנים, מכבדי
 תמרה [כפות תמרים] ובהן תמרים - אם הכניסום תינוקות
 או פועלים, לא נקבעו למעשר; ואם הכניסן בעל הבית,
 חביבן במעשר. הכניס שבילים לעשות מהן עסה, לא
 נקבעו; לאכלן מלילות [דעונים], נקבעו למעשר. במה
 דברים אמורים? בתבואה; אבל בקטניות, לא נקבעו
 למעשר.
 ו. מתר להערים על התבואה, להכניס במוץ [בקליפה] שלה,
 כדי שתהיה בהמתו אוכלת, ופטורה מן המעשר; וזורה מעט
 מעט אחר שהכניס לבית, ופטור לעולם מן התרומה ומן
 המעשרות - שהרי אינו מתחיל לגמר הכל.
 ז. הגומר פרותיו של חבירו שלא מדעתו, וכן הקובע פרותיו
 באחד מן הדברים הששה שקובעין למעשר שלא מדעתו -
 הרי אלו נטבלי [התחייבו] למעשר.
 ח. איזה הוא גמר מלאכתך של פרות? הקשואין והדלועין
 והאבטיחין, משישפשף בידו ויסיר הצהוב שעליהן כמו
 שער דק. ואם אינו משפשף, משיעמיד צרמה; והאבטיח,
 משיסדיר אותו המקצה אבטיח בצד אבטיח. הנה משפשף
 אחת אחת - ביון שגמר כל צרכו, נגמרה מלאכתך. ותורמין
 קשואין ודלועין, אף על פי שלא הסיר הצהוב מעליהן.
 ט. הירק הנאגד [שדרכו להמכר באגודות], משיאגד. אם אינו
 אוגד, משימלא את הקלי; [אם] אינו ממלא [מפני שלא נמכר
 כלי שלם] - הרי זה אוכל צראי, עד שילקט כל צרכו.

שעות משעת אספתן. הענבים והבאושים, והן הענבים
 הדקין המדבריות - משינראה החרצן שלהן מבחוץ. הרמונים
 - משימס הפדר שלהן בין האצבעות, ויצא ממנו מים.
 התמרים, משיתפחו כשאר. הפוסקין, משיטילו גידים
 אדמים. האגוזים, משיתפרש האכל מן הקלפה החיצונה.
 השקדים המתוקים, עד שתתפרש קלפתן החיצונה; אבל
 המרים, פטורין לעולם. ושאר כל בעלי קלפות, כגון
 האצטרובלין והלוט והבטנים - משיעשו קלפה התחתונה
 הסמוכה לאכל. היתים - משיעשו שמן אחד מתשעה ממה
 שהן ראויין לעשות כשיגמרו, וזה הוא שליש שלהן;
 התפוחים והאתרוגים - משיתעגלו, מפני שהן ראויין
 לאכילה כשהן קטנים. האוג והתותים, משיאדימו; וכן כל
 שדרכן להאדים, משיאדימו. החרובין, משיעשו נקדות
 נקדות שחרות; וכן כל שדרכן להשחיר, משינקדו. האגסין
 והקרוסטמלין והפרישין והעזורין, משיעשו קרחות קרחות
 לבנות [כשהם מתבשלים שערוותיהם הולכים ונופלים]; וכן
 כל שדרכן להלבין, משיקרחו קרחות. התבואה, משיבאיא
 [שתגדל] שליש. התלתן, משיהיה זרעה ראוי לצמיחה אם
 נזרע. ובירק - הקשואין והדלועין והאבטיחין והמלפפונות
 וכל פיוצא בהן, חביבן בקטנן כמו שבארנו; ושאר הירק
 שאינו ראוי לאכילה עד שיגדיל, אינו חייב עד שיהיה ראוי
 לאכילה. אשכול שהגיע בו אפלו [גרגיר] יחידי [לעונת
 מעשרות] - פלו חבור למעשרות, ובאלו הגיע פלו; ולא אותו
 האשכול בלבד, אלא כל הרוח שיש בה אותו הגפן שיש בה
 האשכול. וכן רמון שהגיע בה אפלו פרידה [גרגיר] אחת,
 פלה חבור.
 ו. לא ימכר אדם פרותיו משבאו לעונת המעשרות, למי
 שאינו נאמן על המעשרות. ואם [חלקם] בפרו [והגיעו לעונת
 מעשרות] - נוטל את הבכורות, ומתר למכר את השאר
 שעדין לא הגיע לעונת המעשר. וכן לא ימכר אדם את גפתו
 ואת זוגיו [קליפות ענבים] למי שאינו נאמן על המעשרות,
 להוציא מהן משקין - שהמשקין היוצאין מהן חביבן
 במעשרות; ולא את תבנו ללקט ממנו תבואה, למי שאינו
 נאמן - שהתבואה שתלקט מן התבן חייבת במעשר.
 ז. שמרי יין שנתן עליהם מים, וסננן - אם נתן שלשה
 [כוסות] ומצא ארבעה, מוציא מעשר על זה היתר [אף]
 במקום אחר; ואינו מפרש עליו תרומה - שהתורם בתחלה,
 בלבו על הכל, כמו שבארנו בתרומה. מצא פחות מארבעה
 - אף על פי שמצא יתר על מדתו, ואף על פי שיש בהן טעם
 יין - פטור.
 ח. המקדיש פרותיו כשהן מחברין, עד שלא באו לעונת
 המעשר, ופדן, ואחר שפדן הגיעו - חביבן במעשר; ואם
 באו לעונת המעשרות והן ביד הגזבר, ואחר כך פדן -
 פטורין.
 יום חמישי ה' תמוז ה'תש"ע
 הלכות מעשרות פרק ג
 א. פרות שהגיעו לעונת המעשרות, ונתלשו ועדין לא

מפני אותו מפת מרדות. כיצד היא אכילת עראי? כגון שהיה
מקלף שעורים ואוכל, מקלף אחת אחת; ואם קלף וכנס
לתוך ידו, חייב לעשר. הנה מולל מלילות [זרעונים] של
חטים, מנפה מיד ליד ואוכל; ואם נפה בתוך חיקו, חייב.
ואין צריך לומר, אם נפה בכלי – שאין זה עראי. וכן נוטל
מן היין, ונותן לקערה לתוך תבשיל צונן, ואוכל; אבל לא
לתוך הקדרה, אף על פי שהיא צוננת – מפני שהיא כבד
קטן. וכן סוחט זיתים על בשרו, אבל לא לתוך ידו. וכן כל
פיוצא בזה.
כ. וכשם שמתר לאכל עראי מפרות שלא נגמרה מלאכתן –
כך מתר להאכיל מהן לחיה ולבהמה ולעופות כל מה
שירצה, ומפקיר כל מה שירצה, קדם שיעשר. ואם נגמרו –
אף על פי שלא נקבעו למעשר – לא יפקיר, ולא יאכיל
לבהמה חיה ועוף אכילת קבע, עד שיעשר. ומתיר להאכיל
לבהמה עראי מן הטבל, ואפלו בתוך הבית; ומאכיל פקיעי
עמיר [מאכל בהמה], עד שיעשם חבילות.
כא. המוצא קציצות [פירות אילן] בדרך, אפלו בצד שדה
קציצות – הרי אלו פטורין מן המעשר. מצא גרוגרות [תאנים
מיובשות] – אם דרסו הגרוגרות רב האדם – [שרוב האנשים
כבר דרסו את גרוגרותיהם], חייב לעשר; שחזקתן, מדבר
שנגמרה מלאכתו. וכן אם מצא פלחי דבלה, שידוע שהן
מדבר הגמור.
כב. מצא פריכות [תבואה קטנות] ברשות היחיד, חייב
לעשר; ברשות הרבים, פטורות. והאמנות [הגדולות], בכל
מקום חייבות במעשר. מצא תבואה מרוחה – [שנגמרה
מלאכתה] – עושה אותה תרומה ומעשרות על פרות אחרות,
ואינו חושש [שמא עישרו אותה כבר הבעלים]. מצא כלכלה
מחפה, חייבת במעשרות. מצא כלכלה במקום שהרב
מכניסין לשוק – אסור לאכל ממנה עראי [שהרי כבר נתחייבה
במעשרות], ומתקנה [מעשרה כדיני] דמאי; ובמקום שהרב
מכניסין לבתים – אוכל ממנה עראי, ומתקנה ודאי. [היה
מנהג העיר] מחצה למחצה, דמאי; ואם הכניסה לבית,
מתקנה ודאי. במה דברים אמורים? בדרך שאין לו גמור
מלאכה. אבל בדרך שיש לו גמור מלאכה – אף על פי שהוא
מעשר ודאי – אינו צריך להפריש תרומה; שחזקתן שהפריש
מהן תרומה בשעה שנגמרה מלאכתן.
כג. חררי [חורין] הנמלים שלנו בצד הערמה החיבת – הרי
הנמצא בהן חייב במעשרות, שידוע שמדבר גמור היו גוררין
כל הלילה.
כד. המוצא זיתים תחת הזית, וחרובין תחת החרוב – חייבין
במעשר; שחזקתן שנפלו מאילן זה. מצא תאנים תחת
התאנה – הרי הן ספק, שהרי משתנות ומתלכלכות בעפר;
שמא מתאנה זו נפלו, או מתאנים שנתעשרו.
כה. המקדיש פרות תלושין, ופדן קדם שתגמר מלאכתן –
חייב לעשר. ואם נגמרה מלאכתן ביד ההקדש, ואחר כך פדן
– פטורין מן המעשרות; שבבעת חזקתן, היו פטורין.
והמקדיש קמה למנחות, פטורה מן המעשרות.

י. כלכלה, משיחפה הפרות שבה בעלין ובהוצין וכיוצא
בהן. אם אינו מחפה, משימלא הכלי; אם אינו ממלא, עד
שילקט כל צרכו.
יא. כלי גדול שדעתו למלאת את חציו – כיון שמלא חציו,
נטבל; הנה בדעתו למלאת את כלו, אינו נטבל עד שישמלא
את כלו. היו שנים ובדעתו למלאת את שניהם, לא נטבלו
עד שישמלא את שניהם.
יב. אגד הירק אגד גדול בשדה – אף על פי שבדעתו לאגדן
אגדות קטנות לשוק, הרי זה נטבל. הפך [גרגרי רימון
מיובשים] והצמיקין והחרובין, משיעמיד ערמה בראש גגו.
הבצלים, משיסיר העלין והקלפות שדרכו להשליכן
מצליהן; ואם אינו מסיר, עד שיעמיד ערמה.
יג. התבואה, משימרח; ואיזה הוא ממרח? זה המיפה פני
הפרי של תבואה ברכת [יעה] בסוף כל דבר, כדרך שעושין
כשגומרין כל מעשה. אם אינו ממרח, עד שיעמיד ערמה.
הקטניות – משיכבד [כשינפה אותם מהעפר], ונוטל מתחת
הכברה [קולט לפני שנחים על הקרקע] ואוכל; אם אינו כובר,
עד שיימרח. ואף על פי שמרח – מתר לטל מן הקטעין [מה
שלא נידוש] ומן הצדדין [שנפלו לצדדים] וממה שבתוך
התבן, ואוכל.
יד. היין – משיניחנו בחביות, וישלה הזויגין והחרצנין –
הפטולות [מל פני החבית; אבל כשהוא בתוך הבור,
ומשיניחנהו להניחו בחבית – שותה עראי, וקולט מן הגת
העליונה [מקום דריכת הענבים] ומן הצנור [שיווד לבור]
ומכל מקום, ושותה.
טו. השמן, משיירד לעוקה [בור השמן]. אף על פי שירד
– נוטל מן העקל ומן הממל ומבין הפסין [כלי הסחיטה],
ונותן לקערה קטנה ולתמחוי לתוך התבשיל, אף על פי
שהוא חם; מפני שאינו מתבשל בכלי שני. ואם היה חם
ביותר, כדי שיכבה את היר – לא יתן לתוכו, מפני שהוא
מתבשל.
טז. העגול של דבלה [גוש תאנים], משיחליקנו [במשקים].
הגרוגרות [תאנים מיובשות], משידוש [כשיכתשם מעט]; ואם
הכניסן למגורה, משיעגיל בידו על פי המגורה [כלי הדבלה].
היה דש הגרוגרות בחבית, או העגול על פי המגורה,
ונשברה החבית, או נפתחה המגורה – הרי זה לא יאכל, עד
שיעשר.
יז. תאנים וענבים שבמקצה [המקום שמתייבשים בו], מתר
לאכל מהן עראי במקומן. אבל אם נטל מן המקצה, והוליד
למקום אחר – לא יאכל מהן עראי; שהרי נגמרה מלאכתן,
אף על פי שלא יבשו כל צרכן.
יח. החרובין, עד שלא כנסן לראש הגג – מוריד מהן
לבהמה, ופטור; מפני שהוא מחזיר את המותר ליבשו,
ונמצא מאכיל עראי.
יט. מעשר ראשון שהקדימו בשבילים – [שקיבל הלוי מעשר
לפני שקיבל הכהן תרומת הישראל] – אסור [הלוי] לאכל ממנו
עראי, קדם שפריש תרומתו [תרומת מעשר לכהן]; ואם אכל,

יום שישי ו' תמוז ה'תש"ע

הלכות מעשרות פרק ד

- א. אין הטבל נקבע למעשר מן התורה - עד שיכניסנו לביתו, שנאמר: "בערתי הקדש מן הבית"; והוא, שיכניסנו דרך השער - שנאמר: "ואכלו בשעריך"; אבל אם הכניס תבואתו דרך גגין וקרפפות [חצר אחורית] - פטור מן התרומה ומן המעשרות.
- ב. יראה לי, שאין לוקין מן התורה על אכילת הטבל, עד שיקבע בכניסתו לביתו, כמו שבארנו מפי השמועה [מסורת ממש רבינו]; אבל אם נקבע בשאר השפה דברים שמנינו, אין לוקין עליו אלא מפת מרדות מדבריהם [מדברנו]. וכן האוכל מפרות שדעתו להוליכן לשוק, אחר שנגמרה מלאכתו - אינו לוקה אלא מפת מרדות, כמו שבארנו; שאין הגומר למכר חייב במעשר, אלא מדבריהם.
- ג. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אינו קובע. וכן הגגין אינן קובעין, אף על פי שהבית שלמשה קובע; ואם לא היה בגג ארבע אמות על ארבע אמות, כגון שהיה הבית משפך ועולה - אינו פוטר מן המעשר, אלא הרי גג זה כמקצת אורי הבית.
- ד. הצריפין, והברגגין [מגדלי שמירה], ובתי הקיץ, והוא ארבעה עמודים ותקרה על גביהן שנמצא בלא כתלים, וכן סכות שעושים בימי כרמים ובימי הגנות בימי הקיץ - אף על פי שדרין בהן בימי הקיץ, ויש בהן רחים ותרגולין - אינן קובעין למעשר; וכן ספת היוצרים החיצונה [ליצור כלי חרט], וספת החג בחד - אינן קובעין; שכל אלו, אין דירתן קבע.
- ה. הצריפין והברגגין טובלין [עושים את התבואה טבל] לבעליהן, אף על פי שאינן טובלין לכל אדם. וכן בית הסופר ובית המדרש טובלין לזה שיושב בהן ומלמד, מפני שהן בביתו; ואין טובלין לאחרים.
- ו. בית הפנסת ובית התלמוד - אם יש בהן בית דירה, קובעין; ואם לאו, אין קובעין. האוירות [מחסנים] והאוצרות שבשדות העשויות למכנס [לאגור בהם לאחר גמר מלאכה], אינן קובעין; ואם היו לדירה, קובעין.
- ז. כשם שהבית קובע למעשר, כך החצר קובעת למעשר [מדברנו]; ומשיכנסו לחצר דרך השער - נקבעו, אף על פי שלא הכניסו לתוך הבית.
- ח. איזו היא חצר הקובעת? כל שהכלים נשמרין בתוכה, או שאין אדם בוש מלאכל בתוכה; או חצר שאם יכנס אדם לה, אומרים לו: 'מה אתה מבקש'. וכן חצר שיש בה שני דירין, או שהיא לשני שתפין, שאחד פותח אותה ונכנס, ואחד בא ונכנס או יוצא ונועל - הואיל והן פותחין ונועלין, הרי זו קובעת.
- ט. בית שער [ביתן שמירה] של חצר, והאכסדרה [בית עם ג' מחיצות], והמרפסת - הרי הן כחצר: אם היתה קובעת, קובעין; ואם לאו, אין קובעין.
- י. שתי חצרות זו לפניו מזו, שתייהן קובעות. ספת היוצרים זו לפניו מזו - הפנימית קובעת, והחיצונה אינה קובעת. והחנות - קובעת כבית.

- יא. המוליך פרותיו ממקום למקום - אף על פי שהוא נכנס בהן לבתים ולחצרות בדרך, לא נקבעו; אלא אוכל מהן עראי, עד שיגיע למקום שהוא סוף גממתו. וכן בחצרות. יב. הרוכלין המחזרין בעירות, שהן נכנסין מחצר לחצר - אוכלין עראי, עד שמגיעין לבית שלגין בו.
- יג. המביא תאנים מן השדה לאכלן בחצר הפטורה מן המעשרות - שכח והכניסן לתוך ביתו, הרי זה מתר להוציאן ולאכל מהן עראי; וכן אם שכח והעלין לגג, אוכל מהן עראי בגג. הביאן לאכלן בראש גגו, ושכח והכניסן לתוך חצר חבירו - נקבעו, ולא יאכל עד שיעשר.
- יד. חצר שהיא נעדרת [נחרשת] - הרי היא כגנה, ואוכלין בתוכה עראי; והוא, שיעדר רבה. ואם נזר רבה, אין אוכלין בה עראי; וכן אם נטע רבה. ואם נטע לנואי חצר - הואיל והיא נעדרת, הרי זה אוכל עראי מאותן אילנות.
- טו. תאנה שהיא עומדת בחצר - אוכל ממנה אחת אחת, ופטור; ואם צרף [שניים], חייב במעשר. במה דברים אמורים? בשהיה עומד בקרקע. אבל אם עלה לראש התאנה - מכלא את חיקו ואוכל שם, שאין אורי החצר קובע למעשר. טז. היתה עומדת בחצר, ונוטה [ענפיה] לגנה - הרי זה אוכל ממנה בגנה בדרך, כאלו היתה נוטעה בגנה; היתה נוטעה בגנה, ונוטה לחצר - הרי זו כנוטעה בחצר, שאינו אוכל שם אלא אחת אחת.
- יז. גפן שהיא נוטעה בחצר - לא יטל את כל האשכול ויאכל, אלא מגרגר אחת אחת; וכן ברמון - לא יטל את כל הרמון, אלא פורט את הרמון באילו, ואוכל הפרד [גרגיר] משם. וכן באבטיח - סופת [חותך] אותו בקרקע, ואוכלו משם. הנה אוכל באשכול בגנה, ונכנס מן הגנה לחצר - אף על פי שיצא מן החצר, לא יגמר עד שיעשר.
- יח. בסבר שהיא ירועה בחצר, מקרסם עליה עליה ואוכל; ואם צרף, חייב לעשר. וכן כל פיוצא בזה.

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תש"ע

הלכות מעשרות פרק ה

- א. הלוקח [קונה] פרות תלושין לאכלן, נקבעו למעשר מדבריהם [מדברנו], כמו שבארנו. ומאימתי יקבעו? משיתן את הדמים, אף על פי שלא משך [ולא קנה בקנין משיכה]. הרי שלא נתן דמים, והיה בורר ומנחת בורר ומנחת, אפלו כל היום בלו, ואף על פי שגמר בלבו לקח - לא נתחייב לעשר; ואם היה ירא שמים - משגמר בלבו, מעשר; ואחר כך יחזיר למוכר, אם רצה להחזיר.
- ב. הלוקח במחבר לקרקע, או שלקח תלוש לשלח לחבירו - לא נקבעו, ויש לו לאכל מהם עראי.
- ג. האומר לחבירו: 'הא לך אסר זה, ותן לי בו חמש תאנים' - הרי זה אוכל אחת אחת, ופטור; ואם צרף, חייב לעשר. האומר לחבירו: 'הא לך אסר זה, בעשרים תאנים שאבר לי' [שאבחר] - בורר אחת אחת, ואוכל; 'באשכול לי' - מגרגר ממנו באילו, ואוכל; 'ברמון שאבר לי' - פורט אותו [לגרגרים] באילו, ואוכל; 'באבטיח שאבר

47 ש' ויתים, אוכל אחת אחת; ואם צרף, ח'ב לעשר - הואיל
48 והוא אוכל דבר קצוב, הרי זה פלוקם, שאם צרף נקבע.
49 לא קצץ, אלא היה אוכל בדין תורה - מצרף ואוכל כל מה
50 שירצה; והוא, שלא יספת במלח. אבל אם ספת במלח
51 אחת אחת, מתר; שמים שמים - אסור, שהרי נקבעו במלח.
52 יב. פועל שהיה עושה בלכסין [תאנים גרועות], לא יאכל
53 בכנות שבע [תאנים משובחות]; בכנות שבע, לא יאכל
54 בלכסין - עד שיעשר. אבל יש לו למנע עצמו, עד שיעיז
55 למקום הכנות.
56 יג. המוציא את פועליו לעשות לו מלאכה בשדה - בזמן
57 שאין להן עליו מזונות - אוכלין מן הפרות שבשדה,
58 ופטורין מן המעשר; והוא, שלא נגמרה מלאכתן. אבל אם
59 יש עליו מזונות - הרי אלו לא יאכלו, ואף על פי שלא
60 נגמרה מלאכתן; שאין פורעין חוב מן הסבל. אבל אוכלין
61 אחת אחת מן התאנה - אבל לא מן הסל, ולא מן הקפה,
62 ולא מן המקצה [התאנים המיובשות].
63 יד. אחד המבשל, ואחד השולק [מבושל חלקית], ואחד
64 הכובש - קובע למעשר; אבל המעשן את הפרות עד
65 שהקשירן, הרי הוא ספק.
66 טו. הטומן פרות באדמה או בתבן או בזבל [כדי שיתבשלן],
67 עד שהקשירן לאכילה - לא נקבעו למעשר.
68 טז. הנותן יין לתבשיל חם, או שנתן שמן לקדרה ואלפס
69 [מין מחבת] כשהן מרתחין - נקבעו למעשר. מזג יין במים
70 חמין, נקבע; ואין צריך לומר, שאם בשל היין, ואפלו בגת
71 - שאסור לשותות ממנו עד שיעשר.
72 יז. השום והשחלים [ירק חריף] והחרדל ששחקן בשדה
73 בשמן, נטבלו למעשר. וכן הסוחט אשכול לתוך הכוס,
74 נקבע; לתוך התמחוי [תבשיל], לא נקבע.
75 יח. המולח פרות בשדה, נקבעו; טבל הזיתים אחת אחת
76 במלח ואכל, פטור. הפוצע זיתים כדי שיצא השרף מהן,
77 פטור. הנוטל זיתים מן המעטן [מקום ריכוס], טובל אחת
78 אחת במלח ואוכל; ואם מלח ונתן לפניו, ח'ב. וכן כל
79 פיוצא בזה.
80 יט. התורם פרותיו תרומה שצריך לתרם אתריה שניה,
81 נקבעו למעשר; ולא יאכל מהן צראי, עד שיוציא התרומה
82 השניה ויעשר.
83 כ. פרות שנגמרה מלאכתן, וחשכה עליהן לילי שבת -
84 נקבעו; ולא יאכל מהן אפלו לאחר השבת, עד שיעשר.
85 כא. התינוקות ששטמנו תאנים לשבת, ושכחו לעשרן - לא
86 יאכלו למוצאי שבת, עד שיעשרו.
87 כב. תאנה שהיתה מיחדת לו לאכל פרותיה בשבת, ולקט
88 ממנה כלפלה - לא יאכל עד שיעשר; הואיל ופרות אלו
89 מיחדין לשבת, והשבת קובעת.
90 כג. היה אוכל באשכול, וחשכה עליו לילי שבת - הרי זה
91 לא יגמר אכילתו בשבת, עד שיעשר; ואם הגיחו לאחר
92 השבת, הרי זה גומר.

1 לי' - סופת [חותכו] בקרקע, ואוכל. ואם קצץ את התאנים
2 וצרפן, או שקצץ האשכול או האבטחים - ח'ב לעשר,
3 שהרי לא קנה אלא הנתלש. אבל אם אמר לו: 'הא לך
4 אסור זה, בעשרים תאנים אלו', 'בשני אשכולות אלו',
5 'בשני רמונים אלו', 'בשני אבטיחים אלו' - [המחברים
6 לקרקע] - קוצץ בדרך, ואוכל צראי, ופטור; שלא נקבעו
7 במקח, שהרי לקחן במחבר.
8 ד. המחליף עם חברו [פירות], זה לאכל וזה לאכל - שניהן
9 נקבעו למעשרות, שהרי לקחו בתלוש. זה לקצות וזה לקצות
10 - שניהן לא נקבעו, שאין המכר קובע דבר שלא נגמרה
11 מלאכתו, כמו שבארנו. לקח האחד פרות שהחליף לאכילה,
12 ולקח האחר חליפיהן להקצותן - זה שלקח לאכילה, ח'ב
13 לעשר; וזה שלקח להקצות, לא נקבע למעשר.
14 ה. האומר לחברו: 'צא ולקט לך עשרים תאנים משלי, ואני
15 אמלא את כרסי משלך' - שניהן פטורין; שאין זה חליפין,
16 כדי שיהיה מכר. ואם צרף ואכל, ח'ב. והמתנה, אינה
17 קובעת כמכר.
18 ו. עם הארץ שהיה עובר בשוק, ואמר: 'טלו לכם תאנים'
19 - אוכלים ופטורין; שאין המתנה קובעת. ואם הכניסו
20 לבתיהן - אם רב העם מכניסים לבתים, מעשרין; ואם רב
21 העם מכניסים לשוק, אינן מתקנין אלא דמאי - שמה עשר,
22 ואחר כך הביא לשוק. ואם אמר: 'טלו לכם והכניסו
23 לבתיכם' - כשמיכנס לבית, מעשר דמאי. נתן לו דבר
24 מרבה, אפלו אמר לו: 'טל ואכל' - הרי זה כמי שאמר לו
25 'טל והכנס'; שאינו אוכל, עד שיתקן דמאי. וכן אם נתן לו
26 דבר שאין דרכו להאכל חי, או שהיה אדם גדול שאין דרכו
27 לאכל בשוק - הרי זה מתקן דמאי.
28 ז. היו שנים, אמר [עם הארץ] לאחד: 'טל ואכל', ואמר
29 לשני: 'טל והכנס' - זה אוכל ופטור, וזה אוכל וח'ב.
30 ח. וכן אנשים שהיו יושבים בשער או בחנות, ואמר להן:
31 'טלו' - [הכניסו לשער או לחנות] ואכלו' - הרי אלו אוכלין
32 ופטורין. ובעל השער או בעל החנות, לא יאכלו עד
33 שיעשרו דמאי - שנמצא פאומר לאלו: 'טלו והכניסו
34 לבתיכם', שהרי הם בבתיהם. וכבר בארנו, שאין הבית
35 שאינו שלו קובע, כשיעברו הפרות בתוכו.
36 ט. השוכר את הפועלים לעשות עמו בפרות, בין בתלושין
37 בין במחברין - הואיל ויש להן [רשות] לאכל מן התורה
38 כמה שהן עושין, הרי אלו אוכלין ופטורין מן המעשר. ואם
39 התנה עממן שיאכלו מה שלא זפתה להן תורה, כגון
40 שהתנה הפועל שיאכל בנו עמו, או שיאכל בנו משכרו, או
41 שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש - הרי זה אסור לאכל
42 עד שיעשר; הואיל ואוכל מפני התנאי שלו, הרי זה פלוקת.
43 י. שכרו לנפש עמו בזיתים, והתנה הפועל שיאכל בזיתים
44 - הרי זה אוכל מן האילן אחת אחת, ופטור; ואם צרף, ח'ב.
45 יא. שכרו לנפש בבצלים, והתנה לאכל גרק - מקרסם עלה
46 עלה, ואוכל; ואם צרף, ח'ב. קצץ הפועל שיאכל ליטרא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – א'ז' תמוז ה'תש"ע

יום ראשון א' תמוז ה'תש"ע

מצות עשה קסה. מצות לא תעשה שכט.

מצות עשה קסד. מצות לא תעשה קצו.

המצוה הקס"ה — הצווי שנגזטוינו לשבות ביום זה (ביום הכפורים) מן-המלאכות והעבודות, והוא אמרו: "שבת שבתון היא לכם" (ויקרא טז, לא), וכבר בארנו כמה פעמים (מצוות עשה צ, קלה, קנט, קסג) אמרם (שבת כד:): "האי שבתון — עשה הוא".

המצוה השכ"ט — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה ביום הכפורים, והוא אמרו בו: "וכל-מלאכה לא תעשו" (שם כג, כח). והעובר על לאו זה במזיד — חייב פרת, כמו שבאר הפתוב (שם, ל); ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בביצה (יח:) ומגלה (ל:): וזולתן.

המצוה הקס"ד — הצווי שנגזטוינו לצום בעשרה בתשרי, והוא אמרו יתעלה: "תענו אַת־נַפְשֵׁיכֶם" (שם טז, כט). והפרוש בספרא (פרשת אחרי מות פרק ז הלכה ג): "תענו אַת־נַפְשֵׁיכֶם" — ענוי שהוא אבוד הנפש. ואיזהו? זה אכילה ושתייה. וכן בא בקבלה (יומא עג.), שהוא אסור ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, ושצריך לשבות מכל-הפעלות האלה, שכן נאמר: "שבת שבתון היא לכם ועניתם את־נַפְשֵׁיכֶם" (שם, לא), כאלו אמר, שחובה בו השביתה המיוחדת למלאכות ולעבודה, והשביתה המיוחדת להזנת הגוף וקיומו — לפיכך אמר (כפל לשון): "שבת שבתון". ולשון ספרא (אחרי מות שם): "מניין שיום הכפורים אסור ברחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה? תלמוד לומר: שבת שבתון", כלומר: השבת כל-אלו כדי שישג הענוי.

המצוה הקצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול ביום צום כפור, והאזהרה למעשה זה לא נתבאר בלשון התורה, אבל פיון שהזכיר את־

הענש וחיוב פרת למי שיאכל, ידענו שמזהרים על האכילה, והוא אמרו: "כי כל־הנפש אשר לא־תענה וגו' ונכרתה" (שם כג, כט). וכריש פרתות (ב.), כשמנו מחייבי פרת, מנו בכללם האוכל ביום הכפורים, ובאר שם שכל שחייבים עליו פרת — הוא מצות לא־תעשה, חוץ מן־הפסח והמילה. הנה נתבאר שהאכילה ביום הכפורים מצות לא־תעשה, ולפיכך חייבים על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת קבועה, כמו שבארנו בריש פרתות וכמו שנתבאר במסכת הוריות (פרק ד משנה ח), שלא יתחייב דין זה (החטאת נקרבת) אלא במצות לא־תעשה בלבד, שהרי אמר יתעלה במחייבי חטאת קבועה: "אחת מכל־מצותה אשר לא־תעשינה" (שם ד, יג). ולשון ספרא (אמור פרק ד הלכה ד): "כי כל־הנפש אשר לא־תענה ונכרתה — הרי זה ענש ענוי; אבל אזהרה לענוי ליום עצמו לא שמענו. כשהוא אומר ענש מלאכה שאין תלמוד לומר שפבר קל וחמר הוא: מה אם ענוי שאינו נוהג במים טובים ובשבתות הרי הוא ענוש עליו, מלאכה שהיא נוהגת במים טובים ובשבתות — אינו דין שיהא ענוש עליה, ואם כן למה נאמר ענש מלאכה? נלמד ממנו אזהרה לענוי: מה ענש מלאכה לאחר אזהרה אף ענש ענוי לאחר אזהרה — הנה נתבאר מה־שאמרנו. ודיני מצוה זו כבר נתבארנו בסוף מסכת יומא.

יום שני ב' תמוז ה'תש"ע

מצות עשה קנט. מצות לא תעשה שכג.

מצות עשה קס. מצות לא תעשה שכד.

המצוה הקנ"ט — הצווי שנגזטוינו לשבות ממלאכה ביום ראשון של פסח, והוא אמרו יתעלה: "[ו]ביום הראשון מקרא קדש" (שמות יב, טז). ודע הקדמה זו, והיא: שכל־מה־שאמר בו ה' "מקרא קדש" בא בפרושו: "קדשהו". וענין "קדשהו" — שלא תעשה בו מלאכה אלא מה שמיוחד לאכילה, כמו שבאר הפתוב. וכבר הזכרנו מקדם (להלן שיעור קעד) את־דבריהם (מצוות עשה צ, קלה): "האי שבתון — עשה הוא",

מלאכה ביום ראש השנה, והוא אמרו בו: "כל-
מלאכת עבודה לא תעשו" (שם, כה).

יום רביעי ד' תמוז ה'תש"ע

מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שכו.
מצות עשה קסז. מצות לא תעשה שכח. קצט.
המצוה הקס"ו — הצווי שנגזטוינו לשבות
ממלאכה ביום הראשון של חג הסוכות, והוא
אמרו: "ביום הראשון מקרא-קדש" (ויקרא כג,
לה).

המצוה השכ"ז — האזהרה שהזהרנו מלעשות
מלאכה ביום ראשון של חג הסוכות, והוא אמרו
ביום זה: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם).
המצוה הקס"ז — הצווי שנגזטוינו לשבות
ממלאכה ביום השמיני של חג הסוכות, והוא
אמרו יתעלה: "ביום השמיני מקרא-קדש יהיה
לכם" (שם לו). ודע ששבתה זו שנגזטוינו בה
בכל-יום ויום מששת הימים האלה (ראשון ושביעי
של פסח, שבועות, ראש השנה, ראשון ושמיני של
סוכות) דינה בכל-יום טוב מהם כדין אחד, ואין
שום יום מהם מיוחד בשבתה (שונה בדיני
השבתה שלו) שאינה בשני, וכן מתר לנו להתעסק
באכל נפש בכל-יום טוב מהם. לפיכך הלכת
שבתה זו היא הלכה אחת הכוללת כל-יום טוב.
וכבר נתבאר כל-דיני שבתה זו במסכת יום-
טוב. אבל השבתה המצוה בשבת וביום
הכפורים היא אותה השבתה עצמה בתוספות
רבות, לפי שלא התיר בשני ימים אלו אכל נפש.
ויש עוד דברים המתרים ביום-טוב ואסורים
בשבת, אף-על-פי שאינם אכל נפש, כמו
שנתבאר במסכת יום-טוב (ביצה יב:).

המצוה השכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלעשות
מלאכה ביום שמיני עצרת, והוא אמרו בו:
"כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם). ודע שששה
ימים טובים אלו כל-העושה איזו מלאכה שתהיה
באיזה יום מהם שיהיה — לוקה, אלא-אם היתה
המלאכה ממה שצריך לו באכל נפש, כמו שאמר
הכתוב באחד מהם (בפסח): "אף אשר יאכל
לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב, טז).

כלומר: כל-יום שאומר בו ה' "שבתון" (או לשון
דומה) הוא כאלו אמר "שבות" או "תשבות" —
כל-אלו צווים בשבתה. ו"שבתת ה'" (ויקרא כג,
לח) קרא לימי המועדים כלם, כלומר: לימים
טובים. ובמקומות הרבה בתלמוד (שבת כה. ביצה
ח: אמרו: "יום טוב עשה ולא-תעשה", כלומר:
השבתה בכל-יום-טוב — מצות עשה היא;
ועשית המלאכה האסורה בו — היא מצות לא-
תעשה. לפיכך כל-העושה-בו מלאכה אסורה, עבר
על עשה ולא-תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו,
כלומר: השבתה, במסכת יום טוב (ביצה).

המצוה השכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלעשות
מלאכה ביום ראשון של חג הפסח, והוא אמרו:
"כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז).

המצוה הק"ס — הצווי שנגזטוינו בשבתה ביום
השביעי של חג הפסח, והוא אמרו: "וביום
השביעי מקרא-קדש" (שם).

המצוה השכ"ד — האזהרה שהזהרנו מלעשות
מלאכה בשביעי של הפסח, והוא אמרו: "כל-
מלאכה לא-יעשה בהם" (שם), כלומר: בראשון
ובשביעי.

יום שלישי ג' תמוז ה'תש"ע

מצות עשה קסב. מצות לא תעשה שכח.

מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שכו.

המצוה הקס"ב — הצווי שנגזטוינו לשבות
ממלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "וקראתם
בעצם היום הזה מקרא-קדש" (ויקרא כג, כא).

המצוה השכ"ה — האזהרה שהזהרנו מלעשות
מלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "כל-מלאכת
עבודה לא תעשו" (שם).

המצוה הקס"ג — הצווי שנגזטוינו לשבות
ממלאכה ביום אחד בתשרי, והוא אמרו: "בתוך
השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון [וגו']"
(שם, כד). וכבר קדם לך לשונם (כבר התעכבנו
במצוות עשה צ, קלה, קנט — על לשון חז"ל)
באמרם: "האי שבתון — עשה הוא".

המצוה השכ"ו — האזהרה שהזהרנו מלעשות

1 והוא הדין לשאר ימים טובים. וכבר נתבארו דיני
2 מצוה זו במסכת ביצה.

3 המצוה הקצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול
4 חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר (לניסן), והוא
5 אמרו: "לא-תאכל עליו חמץ" (דברים טז, ג). כנוי
6 זה (תיבת "עליו") מוסב על כפש הפסח, שחובה
7 לשחטו בין הערפבים ביום י"ד, אמר (ובנות
8 הכתוב): כי משִׁיחול זמן שחיטתו לא-תאכל
9 חמץ. ובגמרא פסחים (כח:): "מנין לאוכל חמץ
10 ממש שעות ולמעלה שהוא בלא-תעשה?
11 שנגמר: לא-תאכל עליו חמץ". ושם (ד:): אמרו:
12 "דכלי עלמא מיהא (ברם, לכל השיטות) חמץ
13 ממש שעות ולמעלה (שעה שביעית ואילך)
14 דאורייתא". כף מצאנו לשון כל-הנסחאות
15 המדיקות שנקראו לפני חכמי התלמוד. ושם (ב:)
16 אמרו בטעם אסור אכילת החמץ בשעה ששית
17 (מתחילתה), אמרו: "עבדו רבנן הרחקה יתרה כי
18 היכי דלא לגע באסורא דאורייתא" (תקנו חכמים
19 הרחקה יתרה כדי שלא להגיע לידי איסור מן
20 התורה). ומי שעבר ואכל חמץ אחר חצות —
21 לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בתחלת
22 פסחים.

יום חמישי ה' תמוז ה'תש"ע

24 מצות עשה קנו. מצות לא תעשה קצו. קצח.

25 המצוה הקנ"ו — הצווי שנוצטוינו לבער את-
26 החמץ מרשותנו ביום י"ד בניסן — וזוהי מצות
27 השבתת שאר, והוא אמרו יתעלה: "ביום הראשון
28 תשביתו שאר מבתים" (שמות יב, טו), וחקמים
29 קוראים לה גם כן: מצות בעור, כלומר: בעור
30 חמץ. ובגמרא סנהדרין מגמרא דבגני מערבא
31 (תלמוד בני המערב — ירושלמי פרק ה הלכה ג)
32 אמרו: "חמץ חביב עליו עשה ולא-תעשה: עשה
33 על בעורו, דכתיב "תשביתו שאר מבתים";
34 לא-תעשה, דכתיב "שאר לא ימצא בבתים" (שם
35 יט). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש פסחים.

36 המצוה הקצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול
37 חמץ בפסח, והוא אמרו יתעלה: "ולא יאכל
38 חמץ" (שם יג, ג), ובאר שהוא בכרת ואמר: "כי
39 כל-אכל חמץ ונכרתה" (שם יב, טו), אם הוא

מזיד; ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה.
41 וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פסחים.

42 המצוה הקצ"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול
43 דברים שיש בהם תערובת חמץ, אף-על-פי שאינם
44 לחם, כגון הכותח והמוריס והשכר (מאכלים עם
45 תערובת קמח) ודומיהם, והוא אמרו: "כל-
46 מחמץ לא תאכלו" (שם, ב). ולשון המכלתא:
47 "כל-מחמץ לא תאכלו — לרבות כותח הבבלי
48 ושכר המדי וחמץ האדומי. יכול יהיו חביבין
49 עליהן (כשם שאסורים כך יהיו חייבים עליהם
50 עונשים שנאמרו באיסור חמץ) — תלמוד לומר:
51 "חמץ" — מה חמץ מיוחד שהוא מין (חמץ)
52 גמור, יצאו אלו שאינן מין גמור. למה באו?
53 לעבור עליהן בלא-תעשה". וכבר נתבאר בפסחים
54 (מג.), שאף-על-פי שהם אסורים ומזהרים על
55 אכילתם — אין האוכלם חייב מלקות אלא אם
56 יש (מצטבר) בהם כזית חמץ בכדי אכילת פרס
57 (כשאוכלם תוך שיעור זמן של אכילת חצי ככר
58 לחם); אכל אם יש בהם ערוב חמץ פחות משעור
59 זה — אין חייבים על אכילתם מלקות.

יום שישי ו' תמוז ה'תש"ע

61 מצות לא תעשה ר. רא. מצות עשה קנח.

62 המצוה המשלימה מאתים — האזהרה שהזהרנו
63 שלא יראה חמץ בכל-מושבותינו כל-שבעת
64 הימים, והוא אמרו: "ולא-יראה לך חמץ ולא-
65 יראה לך שאר בכל-גבלך" (שמות יג, ז). ואין אלו
66 שני לאוין בשני ענינים, אלא הם בענין אחד.
67 ובפרוש אמרו (ביצה ז:): "פתח הפתוח בחמץ
68 וסוים בשאור — לומר לך: הינו חמץ הינו שאר",
69 כלומר: שאין חלוק בין השאר (המחמיץ) עצמו
70 או הדבר שנתחמץ. ומי שעבר והניח חמץ
71 ברשותו — אינו חייב מלקות, אלא אם לקח חמץ
72 בפסח וקנהו שיהא (שאו) עושה מעשה. ולשון
73 התוספתא. "המשיר חמץ בפסח והמקים פלאים
74 בפסח — אינו לוקה".

75 המצוה הר"א — האזהרה שהזהרנו שלא ימצא
76 חמץ ברשותנו, גם אם אינו נראה או אם הוא
77 מפקד, והוא אמרו: "שבעת ימים שאר לא ימצא
78 בבתים" (שם יב, יט). וגם זה לוקין עליו בתנאי

29 אוֹתָנוּ הַמִּצְוִים וְאֵיךְ נִפְרַע לָנוּ ה' מֵהֶם, וְלִהְיוֹת
30 לוֹ יִתְעַלֶּה עַל כָּל-הַחֹסֵד אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ — הֲרִי זֶה
31 מִשְׁבַּח, כָּמוֹ שְׁאָמְרוּ: "כָּל-הַמֵּאֲרִיךְ לְסִפּוֹר בִּיצִיאַת
32 מִצְרַיִם, הֲרִי זֶה מִשְׁבַּח". וְהַפְתּוֹב שָׂבָא לָנוּ בְּצוּי
33 זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהַגְדַּת לְבָנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא"
34 (שְׁמוֹת יג, ח). וְכָא הַפְּרוּשׁ (מְכִילֵתָא): "וְהַגְדַּת
35 לְבָנְךָ — יָכוֹל מֵרָאשׁ הַחֹדֶשׁ? תִּלְמוּד לּוֹמֵר:
36 "בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא — יָכוֹל מִבְּעוֹד
37 יוֹם? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: בְּעֶבֶר זֶה (שם); לֹא אֲמַרְתִּי
38 אֲלֹא בְּשַׁעַת שֵׁשׁ מִצָּה וּמִרּוֹר מִנְּחִין לְפָנֶיךָ",
39 כְּלוּמָר: מִתְחַלֵּת הַלֵּילָה חַיֵּב לְסַפֵּר. וְלִשׁוֹן
40 הַמְּכַלְתָּא: "מְכַלֵּל שְׁנֶאֱמַר וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בֶּןְךָ
41 (שם יד) יָכוֹל אִם יִשְׁאַלְךָ — אַתָּה מַגִּיד לוֹ; וְאִם
42 לֹא — אֵין אַתָּה מַגִּיד לוֹ? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: וְהַגְדַּת
43 לְבָנְךָ — אַף-עַל-פִּי שְׁלֹא שְׁאַלְךָ. אֵין לִי אֲלֹא
44 בְּזִמָּן שֵׁשׁ לוֹ בֶּן; בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, בֵּינוּ לְבִין
45 אֲחֵרִים מִנֵּין? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם
46 זָכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה" (שם ג), כְּלוּמָר: צִוָּה לְזָכְרוֹ
47 כָּמוֹ שְׁאָמַר "זָכוֹר אֶת-יּוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם ב,
48 ח). וְכִבְר יִדְעָתָה לְשׁוֹנָם (בְּנוֹסַח הַהַגְדָּה): "אֲפֹלוּ
49 כְּלָנוּ חֲכָמִים, כְּלָנוּ נְבוֹנִים, כְּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת-
50 הַתּוֹרָה — מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם".
51 וְכִבְר נִתְבָּאֲרוּ דִּיגִי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף פְּסָחִים.

52 נִסַּח הַהַגְדָּה נִדְפַס לַעֲלֵל עַמ' סג
53 הַמִּצְוָה הַק"ע — הַצּוּי שְׁנֶאֱמַר לְשִׁמּוֹעַ קוֹל
54 שׁוֹפָר בַּיּוֹם הָאֶחָד בְּתִשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ עָלָיו: "יּוֹם
55 תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם" (בְּמִדְבָר כט, א). וְכִבְר נִתְבָּאֲרוּ
56 דִּיגִי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְאֵין הַנָּשִׁים
57 חַיִּבוֹת בָּהּ.

1 שִׁיחָא שָׁם מַעֲשֶׂה, כָּמוֹ שְׁהַזְכַּרְנוּ לְפִי הַכָּלָלִים
2 שְׁנִתְבָּאֲרוּ בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (כא). וְכִפְרוּשׁ אָמְרוּ
3 בְּמִקּוּמוֹת שׁוֹנִים: עוֹבֵר בְּכָל יִרְאָה וּבָל יִמָּצֵא.
4 וּבִתְחִלַּת מִסְכַּת פְּסָחִים (ה). נִתְבָּאֲרוּ דִּיגִי שְׁתִּי
5 הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה, וְשָׁם נִתְבָּאֲרוּ הָעֲנִינִים שְׁהַזְהִיר
6 עָלֵיהֶם בְּאָמְרוֹ: "לֹא-יִרְאָה וְגו' בְּכָל-גְּבֻלָּךְ" (שם
7 יג, ז) וְהָעֲנִינִים שְׁהַזְהִיר עָלֵיהֶם בְּאָמְרוֹ: "לֹא-
8 יִמָּצֵא בְּבִתְיָכֶם". וְשָׁם נִתְבָּאֲרָ שְׁכָל-לֹאוֹ (מִהַשְׁנִים:
9 "בִּל יִרְאֶה" ו"בִּל יִמָּצֵא") לּוֹמֵד מִן-הָאֲחֵר עֲנִין שְׁלֹא
10 הָיָה בוֹ, וְשִׁהְמָקִים חֲמֵץ בְּפִסַּח עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן:
11 עַל בִּל-יִרְאָה וְעַל בִּל-יִמָּצֵא.

12 הַמִּצְוָה הַקנ"ח — הַצּוּי שְׁנֶאֱמַר לְאָכֹל מִצָּה
13 בְּלֵיל ט"ו בְּנִיסָן, בֵּין שֵׁשׁ כָּבֶשׂ הַפִּסַּח וּבֵין שְׁאִין,
14 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצָּת" (שם יב,
15 יח). וְכִפְרוּשׁ אָמְרוּ: "בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצָּת —
16 הַפְּתוּב קָבְעוּ חוּבָה". וְכִבְר נִתְבָּאֲרָ בְּפִסָּחִים,
17 שְׁאֲכִילַת מִצָּה בְּלֵילָה הָרִאשׁוֹן — חוּבָה; מִפְּאֵן
18 וְאֵילָךְ — רְשׁוּת. וְכִבְר נִתְבָּאֲרוּ דִּיגִי מִצְוָה זוֹ
19 בְּמִסְכַּת פְּסָחִים.

20 יּוֹם שַׁבַּת קוֹדֶשׁ ז' תְּמוּז ה'תש"ע

21 מִצְוֹת עֲשֶׂה קנז.

22 נוֹסַח הַהַגְדָּה (מִסְפַּר מִשְׁנֵה תוֹרָה)

23 מִצְוֹת עֲשֶׂה קע.

24 הַמִּצְוָה הַקנ"ז — הַצּוּי שְׁנֶאֱמַר לְסַפֵּר בִּיצִיאַת
25 מִצְרַיִם בְּלֵיל ט"ו בְּנִיסָן בְּתְחִלַּת הַלֵּילָה כְּפִי צִחוֹת
26 לְשׁוֹן הַמִּסְפָּר (לֹא נוֹסַח קְבוּעַ וּמוֹגַבֵּל). וְכָל-מֵה-
27 שִׁיוֹסִיף לְסַפֵּר וּלְהֵאֲרִיךְ בְּדִבְרֵים בְּהַגְדַּלַת מֵה
28 שְׁעֲשֶׂה לָנוּ הַשָּׁם, וְהָעוֹל שְׁעֲשׂוּ בָנוּ וּמֵה שְׁעֲנוּ

שמואל-א יג ט-יז

ט וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל הִגֵּשׁוּ אֵלַי הָעֵלָה וְהַשְׁלֵמִים וַיַּעַל הָעֵלָה: יוֹיָהִי בְּכַלְתּוֹ
 לְהַעֲלוֹת הָעֵלָה וְהִנֵּה שְׂמוּאֵל בָּא וַיֵּצֵא שְׂאוֹל לְקִרְאָתוֹ לְבָרְכוֹ: יא וַיֹּאמֶר
 שְׂמוּאֵל מַה עָשִׂיתָ וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל כִּי־רָאִיתִי כִּי־נִפֶּץ הָעָם מֵעָלַי וְאַתָּה לֹא־בָאתָ
 לְמוֹעֵד הַיָּמִים וּפְלִשְׁתִּים נֹאסְפִים מִכְמָשׁ: יב וַאֲמַר עָתָה יֵרְדוּ פְלִשְׁתִּים אֵלַי
 הַגִּלְגָּל וּפָנִי יִהְיֶה לֹא חֲלִיתִי וְאַתָּאֲפֶק וְאַעֲלֶה הָעֵלָה: יג וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל
 אֶל־שְׂאוֹל נִסְכַּלְתָּ לֹא שְׁמֶרְתָּ אֶת־מִצְוַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוְּךָ כִּי עָתָה הֵכִין
 יְהוָה אֶת־מַמְלַכְתְּךָ אֶל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם: יד וְעָתָה מִמְלַכְתְּךָ לֹא־תָקוּם בְּקִשׁ
 יְהוָה לֹא אִישׁ כָּלְבָבוֹ וַיֵּצְאוּ יְהוָה לְנָגִיד עַל־עַמּוֹ כִּי לֹא שְׁמֶרְתָּ אֶת אֲשֶׁר־צִוְּךָ
 יְהוָה: פ טו וַיָּקָם שְׂמוּאֵל וַיַּעַל מִן־הַגִּלְגָּל גִּבְעַת בְּנִימָן וַיִּפְקֹד שְׂאוֹל אֶת־הָעָם
 הַנִּמְצָאִים עִמּוֹ בַּשָּׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ: טז וְשְׂאוֹל וַיּוֹנְתֵן בָּנָו וְהָעָם הַנִּמְצָא עִמָּם
 יֹשְׁבִים בְּגִבְעַת בְּנִימָן וּפְלִשְׁתִּים חָנוּ בְּמִכְמָשׁ: יז וַיֵּצֵא הַמִּשְׁחִית מִמַּחְנֶה
 פְּלִשְׁתִּים שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים הָרֹאשׁ אֶחָד יָפְנָה אֶל־דֶּרֶךְ עַפְרָה אֶל־אֶרֶץ שׁוּעַל:

רש"י

(ט) (יד) ועתה ממלכתך לא תקום. שכן אמר
 משה בתורה (דברים יז כ): לבלתי סור מן המצוה
 ימין ושמאל למען יאריך ימים וגו', הא אם סר,
 לא יאריך ימים, ואם תאמר לא על מצות נביא
 נאמר, אלא על מצות התורה, הרי כבר נאמר (שם)
 (שם): לשמור את כל דברי התורה הזאת, ואחר
 כך: לבלתי רום לבבו ולבלתי סור מן המצוה,
 אפילו ממצות נביא: (טו) הנמצאים עמו. כי
 העם נפוצו מעליו, ואלו נשתיירו:

מצודת ציון

(יב) חליתי. התפללתי, כמו (שמות לב יא): ויחל משה:
 ואתאפק. ואתחזק, כמו (בראשית מה א): ולא יכול יוסף
 להתאפק: (יג) נסכלת. מלשון סכלות וטפשות:
 (יז) ראשים. חלקים:

מצודת דוד

(י) לברכו. לתת לו שלום, כן תרגם יונתן: (יא) מה
 עשית. כי הלא אמרתי לך שתוחיל עד בואי, ואני אעלה
 העולה: למועד הימים. לזמן הימים שקבעת: (יב) עתה
 ירדו. הואיל ונאספו, בודאי ירדו ובעל כרחי אלחם
 עמם עד לא חליתי פני ה' בעת הבאת הקרבן:
 ואתאפק. לזה התחזקתי לעבור על רצוני ולבל המתן עוד, ואעלה העולה לחלות את פני ה' בעת העלותי, עד לא
 ירדו פלשתים: (יג) נסכלת. עשית סכלות במה שלא המתנת כל היום עד בואי: את מצות ה'. כי דבר ה' היא, ולא
 מאלי אמרתי: כי עתה. אם משמר היית מצות ה', אז עתה בזה הזכות היה ה' מכין מלכותך עד עולם: (יד) ועתה.
 הואיל ולא שמרת, לא תתקיים ממלכתך: בקש ה' לו. בעשותך זאת, בקש ה' לו איש העושה כלבבו ושומר מצותיו:
 ויצוהו ה'. גזר עליו שהוא יהיה לנגיד: (טו) ויקם שמואל. ושאל היה נמשך אחריו: הנמצאים עמו. מאותן שלא
 נפוצו מעליו: (טז) יושבים. היו מתעכבים בגבע: (יז) המשחית. הם אחוזי חרב מלומדי מלחמה המשחיתים בעם:

דברי הימים ב לו

כו וַיָּקֻמוּ הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיִּשְׁמַע בְּקוֹלָם וַתָּבֹא תַּפְלָתָם לְמַעַן קָדְשׁוֹ לַשָּׁמַיִם:

דברי הימים ב לא א"ד

לא א וּבְכָלֹת כָּל־זֹאת יֵצְאוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָאִים לְעָרֵי יְהוּדָה וַיִּשְׁבְּרוּ הַמִּצְבּוֹת וַיִּגְדְּעוּ הָאֲשֵׁרִים וַיִּנְתְּצוּ אֶת־הַבָּמֹת וְאֶת־הַמִּזְבְּחֹת מִכָּל־יְהוּדָה וּבְנֵי־מֶן וּבְנֵי־אֶפְרַיִם וּבְנֵי־מְנַשֶּׁה עַד־לְכֹלָה וַיָּשׁוּבוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְאַחֲזָתוֹ לְעָרֵיהֶם: ב וַיַּעֲמֵד יְחִזְקִיָּהוּ אֶת־מַחְלְקוֹת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם עַל־מַחְלְקוֹתָם אִישׁ בְּפִי עֲבֹדָתוֹ לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם לְעֹלָה וְלִשְׁלָמִים לְשֶׁרֶת וּלְהִדּוֹת וּלְהִלָּל בַּשָּׁעָרִי מִחֲנֹת יְהוָה: ג וּמִנֹּת הַמֶּלֶךְ מִן־רְכוּשׁוֹ לְעֹלֹת הַבֶּקֶר וְהָעֶרֶב וְהָעֹלֹת לְשִׁבְתוֹת וּלְחֻדָּשִׁים וּלְמוֹעֲדִים כַּכְּתוּב בַּתּוֹרַת יְהוָה: ד וַיֹּאמֶר לָעַם לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לָתֵת מִנֹּת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְמַעַן יַחֲזִקוּ בַּתּוֹרַת יְהוָה:

רש"י

(ג) ומנת המלך מן רכושו לעלות וגו'. אשר נתן לעשות אותם (ברצון): (ד) ויאמר לעם ליושבי ירושלים וגו'. למען יחזקו בתורת ה' יותר ברצון ועוד בעוד שיהא להם פרנסת מזומנת יכלו לעשות ולעסוק בתורת ה' לפי שלא נתנה התורה אלא לאוכלי המן ושניים להם אוכלי תרומה:

מצודת ציון

(כז) למעון. ענין מדור כמו השקיפה ממעון קדשך (דברים כו): (א) ויגדעו. ענין כריתה כמו גדע בחרי אף (איכה ב): (ג) ומנת. ענין תשורה כמו ומשלוח מנות (אסתר ט): מן רכושו. מן נכסיו:

(ג) ומנת המלך. ותשורות המלך מן רכושו היה על דמי העולות וחזור ומפרש לעולת הבקר וכו': (ד) מנת וכו'. הם תרומות ומעשר למען יחזקו כאשר לא יהיו טרודים לפרנסתם יחזקו בתורת ה' בדבר העבודה המוטלת עליהם:

מצודת דוד

(כז) וישמע בקולם. ה' שמע בקולם והסכים על ידיהם: (א) הנמצאים. בירושלים: עד לכלה. עד שהשלימו לשבור ולהחריב הכל: (ב) מחלקות. המשמרות המחלקות העמיד כ"א על משמרו: כפי עבודתו. אשר מוטל ע"כ אחד מהכהנים להקריב העולה והשלמים

והלויים לשרת בדבר השיר וכו': מחנות ה'. זה בה"מ: (ג) ומנת המלך. ותשורות המלך מן רכושו היה על דמי העולות וחזור ומפרש לעולת הבקר וכו': (ד) מנת וכו'. הם תרומות ומעשר למען יחזקו כאשר לא יהיו טרודים לפרנסתם יחזקו בתורת ה' בדבר העבודה המוטלת עליהם:

שִׁאֵין בָּהּ תְּשׁוּמִים שֶׁל שְׁנוֹה פְּרוּמָה, שְׂבֹאפֹן כּוּזָה יֵשׁ חִיּוּב מַלְכוּת
בַּהֲכָאָה זֹה, דְּאָמַר רַבִּי אֱמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִכְהֹו אָדָם לַחֲבִירוֹ
הַכְּפֹאָה שִׁאֵין בָּהּ שְׁנוֹה פְּרוּמָה, הִרִי זֶה לֹאֲקָה, לְפִי שֶׁעֲבַר עַל אִיסוּרֵי
הַתּוֹרָה (דְּבִירֵי כּהֵּ א) 'לֹא יִסֹּף פֶּן יִסֹּף'. וְסוֹבֵר הַתְנַא שֶׁל הַבְּרִייתָא דְלֵא
מִקְשִׁינֵי הַכְּפֹאָה לְקַלְלָהּ – שִׁאֵין מִקְשִׁים אֶת דִּין הַהֲכָאָה לְדִין
הַקַּלְלָהּ, וּלְפִיכָּךְ אֵף שִׁישְׂרָאֵל הַמְקַלֵּל כּוּתִי אֵינוֹ לּוֹקָה, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ
עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה 'עֹמֵר', מִכָּל מְקוֹם הַמְכֹּחַ הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שׁוֹה פְּרוּטָה
הִרִי הוּא לּוֹקָה. וּבִאֲפֹנֵן זֶה עוֹסֶקֶת הַבְּרִייתָא שֶׁהִישְׁרָאֵל לּוֹקָה עַל יְדֵי
עֶבֶד וּכּוּתִי, וְכֵן הֵם לּוֹקִים עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל גּוֹלֵן עַל יְדֵיהֶם חוּץ
שֶׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, הַכֵּל גּוֹלֵן עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל גּוֹלֵן עַל יְדֵיהֶם חוּץ
מִעַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב וכו'.

הַגְּמָרָא מַקְשָׁה סְתִירָה בְּדַבְרֵי הַמִּשְׁנָה: אֱלָמָא – מְבֹאֵר מִדְּבַרִי
הַמִּשְׁנָה, שֶׁגֵּר תּוֹשֵׁב כְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים הוּא, שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹרַת דִּין גְּלוּת
לְעִיר מְקֻלָּט, שֶׁהִרִי אֵין הוּא גּוֹלָה עַל יְדֵי הִרְיַת יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא נִהְרַג,
וְכֵן אֵין יִשְׂרָאֵל גּוֹלָה עַל הִרְיַתוֹ. וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל כֵּן, אֱלָמָא – אִמּוֹר
אֶת הַדִּין הַמְּבֹאֵר בְּסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, גֵּר תּוֹשֵׁב גּוֹלָה עַל יְדֵי הִרְיַת
גֵּר תּוֹשֵׁב, וּמִשְׁמַע שְׂדִינוּ כִּישְׂרָאֵל הַגּוֹלִים לְעִיר מְקֻלָּט בְּהִרְיַת
חֲבֵרִיהֶם בִּשְׁגָגָה.

מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב כְּהֵנָא, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – הִסִּיפָא עוֹסֶקֶת
בְּגֵר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי גֵר תּוֹשֵׁב, וְכּוּזָה אֲכַן נֶאֱמַר בּוֹ דִּין גְּלוּת, כָּאֵן –
הִישְׁרָאֵל עוֹסֶקֶת בְּגֵר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵינוֹ גּוֹלָה לְעִיר מְקֻלָּט,
לְפִי שֶׁלֹּא דִי לוֹ כְּעוֹנֵשׁ גְּלוּת.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁישׁ הַמְּבִיאִים אֶת דְּבַרִי רַב כְּהֵנָא לְעֵנִין יִישׁוּב סְתִירָה
בֵּין הַמְּקִרָאוֹת: אִיכָא דְרַבִּי קְרָאִי אֲהֲרִי – יֵשׁ הַמְּקִשִּׁים סְתִירָה בֵּין
הַפְּסוּקִים, כְּתִיב (בְּמִדְבָר לֹח טו) 'לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר וְלִתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם
תִּהְיֶינָה שִׁישׁ הָעָרִים', וּמְבֹאֵר מִדְּבַרִי הַכְּתוּב שֶׁעִיר מְקֻלָּט נִוְעֵדוּ אֵף
לְגֵר תּוֹשֵׁב, וּמֵאִידִךְ, כְּתִיב (שם יב) 'וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט', וְיֵשׁ
לְדִיִּק מִדְּבַרִי הַכְּתוּב שֶׁרַק 'לָכֶם' – לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִוְעֵדוּ עִיר מְקֻלָּט,
וְלֹא לְגֵרִים – וְלֹא לְגֵר תּוֹשֵׁב.

מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב כְּהֵנָא, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – הַמְּקִרָא הַמִּמַּעֲט
גֵרִים מִדִּין גְּלוּת לְעִיר מְקֻלָּט עוֹסֵק בְּגֵר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי יִשְׂרָאֵל, כָּאֵן –
הַמְּקִרָא הַמְּבֹרָה אֵף אֶת הַגֵּרִים עוֹסֵק בְּגֵר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי גֵר תּוֹשֵׁב.

הַגְּמָרָא מַקְשָׁה סְתִירָה בֵּין הַמִּשְׁנָה לְבְּרִייתָא לְגַבִּי דִּין גֵּר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי
גֵּר תּוֹשֵׁב: נִתְבָּאֵר בַּמִּשְׁנָה, שֶׁגֵּר תּוֹשֵׁב גּוֹלָה עַל יְדֵי הִרְיַת גֵּר תּוֹשֵׁב
אַחֵר, וְיִמְנִינָהּ – יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל כֵּן מִדְּבַרִי הַבְּרִייתָא, הָעוֹסֶקֶת בְּדִינָם
שֶׁל בְּנֵי נֹחַ הָעוֹבְרִים עַל אַחַת מִשְׁבַּע הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטְווּ בָהֶן, שֶׁהִרִין
בָּהֶם הוּא שֶׁאֲזַהֲרֵתָן וְזֶה הוּא מִיתָתָן, דְּהֵינּוּ, שֶׁאֵם עֲבָרוּ עַל אַחַת מִן
הָאֲזַהֲרוֹת שֶׁהֲזַהֲרוּ חִיבִים מִיתָה. וְעַל כֵּן אֲמַרְתָּ הַבְּרִייתָא, לְפִיכָּךְ
– מֵאַחֵר וְחִיבִים הֵם מִיתָה אֵם עֲבָרוּ עַל אַחַת מִן הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטְווּ
בָהֶן, אִזִּי גֵר תּוֹשֵׁב וְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁהִרִינוּ אֶפִּילוֹ בִּשְׁוֹגָה, הִרִי הֵם
נִהְרִינָן, לְפִי שֶׁהִרִין בְּכֵנִי נֹחַ הוּא שֶׁאֵינִם צְרִיכִים לְתִרְאָה קוֹדֵם
לְעִבְרָה, אֲלֵא אֶפִּילוֹ אֵם עֲבָרָה בִּשְׁוֹגָה הִרִי הֵם נִהְרִינָם. וְיֵשׁ לְלַמֵּד
מִדְּבַרִי הַבְּרִייתָא, דְּקָתְנִי – שֶׁהִיא שׁוֹנָה אֶת דִּינוֹ שֶׁל גֵּר תּוֹשֵׁב דִּימִיא
דְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים – כְּמוֹ דִּינוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים, מִה עוֹבֵד בּוֹכְבִּים לֹא
שָׁנָא דְקָטָל בְּרִי מִינֵיהּ – בֵּין אֵם הֵרַג בִּשְׁגָגָה אֶת בֶּן מִינוֹ, כְּלוּמֹר גִּי
כְּמוֹתוֹ, וְלֹא שָׁנָא דְקָטָל דְלֹא בְרִי מִינֵיהּ – וּבֵין אֵם הֵרַג בִּשְׁגָגָה אֶת
מִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן מִינוֹ, דְּהֵינּוּ אָדָם מִישְׂרָאֵל, בְּכָל עֵנִין הִרִי הוּא נִהְרִי, אֵף
גֵּר תּוֹשֵׁב כִּי דִינוֹ, לֹא שָׁנָא דְקָטָל בְּרִי מִינֵיהּ – בֵּין אֵם הֵרַג בִּשְׁגָגָה
אֶת בֶּן מִינוֹ, דְּהֵינּוּ גֵר תּוֹשֵׁב כְּמוֹתוֹ, וְלֹא שָׁנָא דְקָטָל דְלֹא בְרִי מִינֵיהּ
– וּבֵין אֵם הֵרַג בִּשְׁגָגָה לְמִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן מִינוֹ, דְּהֵינּוּ אָדָם מִישְׂרָאֵל, בְּכָל
עֵנִין הִרִי הוּא נִהְרִי. וְהִרִי זֶה סוֹתֵר לְדִין הַמְּבֹאֵר בַּמִּשְׁנָתִינוּ, שֶׁגֵּר
תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי גֵר תּוֹשֵׁב גּוֹלָה לְעִיר מְקֻלָּט.

מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב חֲסִידָא, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת
בְּאֲפֹנֵן שֶׁהִרִינוּ הֵרַג תּוֹשֵׁב לַחֲבִירוֹ בְּדִרְךְ וְיִידָהּ, וְעַל כֵּן הוּא גּוֹלָה לְעִיר
מְקֻלָּט, וְכָאֵן – הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּשֶׁהִרִינוּ בְּדִרְךְ עֲלֵיהָ, וְעַל כֵּן אֵינוֹ
גּוֹלָה אֲלֵא נִהְרַג.

וּמִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא אֶת סִבַּת הַחִילּוּק בּוֹזֵה: דִּרְךְ יִידָהּ דִּישְׂרָאֵל גְּלִי –
שִׁישְׂרָאֵל הַהוּרָג אֶת חֲבִירוֹ בִּשְׁגָגָה בְּדִרְךְ יִידָהּ הִרִי הוּא גּוֹלָה, לְפִיכָּךְ
אֵינוֹ גֵּר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי חֲבִירוֹ בְּדִרְךְ יִידָהּ סְנִי לִיהּ – דִּי לוֹ

כְּעוֹנֵשׁ גְּלוּת. אֲבָל דִּרְךְ עֲלֵיהָ דִּישְׂרָאֵל פְּטוּר – שִׁישְׂרָאֵל הַהוּרָג אֶת
חֲבִירוֹ בִּשְׁגָגָה בְּדִרְךְ עֲלֵיהָ פְטוּר מִגְּלוּת, הוּא – גֵּר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי אֶת
חֲבִירוֹ הִגֵּר תּוֹשֵׁב בְּדִרְךְ עֲלֵיהָ, נִהְרַג.

מַקְשָׁה עַל כֵּן הַגְּמָרָא: אָמַר לִיהּ רַבָּא לְרַב חֲסִידָא, וְלֵאמֹר קָל וְחֹמֶר
הוּא – הָאֵם אֵין לְפִטְטוֹר אוֹתוֹ מִמִּיתָה כְּשֶׁהִרִי בְּדִרְךְ עֲלֵיהָ מִקְל וְחֹמֶר,
וְכֵא הַהוּרָג בְּדִרְךְ יִידָהּ שֶׁמִּצְוָה בַּהּ חוּמְרָא, דִּישְׂרָאֵל גְּלִי – שִׁישְׂרָאֵל
הַהוּרָג אֶת חֲבִירוֹ בְּדִרְךְ יִידָהּ נִתְחַיֵּב בְּגְלוּת, מִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ גְּלִי נְפִי
סְנִי לִיהּ בְּגְלוּת – גֵּר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי חֲבִירוֹ בְּדִרְךְ יִידָהּ דִּי לוֹ בְּגְלוּת,
אֵם כֵּן, הִיתֵּכֵן לּוֹמֵר שֶׁאֵם הֵרַג בְּדִרְךְ עֲלֵיהָ, שֶׁמִּצְוָה בַּהּ קוּלָּא,
דִּישְׂרָאֵל הַהוּרָג חֲבִירוֹ בְּדִרְךְ עֲלֵיהָ פְטוּר מִגְּלוּת, אֵינוֹ נִהְרַג – יֵהָא
הִגֵּר תּוֹשֵׁב נִהְרַג.

וּמִחֲמַת קוּשְׁיָא זֹה מֵיִישֵׁב רַבָּא אֶת הַסְתִּירָה שְׁבִין הַמִּשְׁנָה לְבְּרִייתָא
בְּאֲפֹנֵן אַחֵר: אֱלָא אָמַר רַבָּא, הַבְּרִייתָא הַמְּחַיֵּבֶת מִיתָה לְגֵר תּוֹשֵׁב
שֶׁהִרִי אֶת חֲבִירוֹ בִּשְׁגָגָה, עוֹסֶקֶת בְּאִמּוֹר מוֹתֵר – בְּגֵר תּוֹשֵׁב שֶׁסָּבַר
שְׁמוֹתָהּ לוֹ לְהַרְגוֹ אֶת חֲבִירוֹ, וּבִאֲפֹנֵן כּוּזָה הוּא נִידוֹן כְּמוֹד וְנִהְרַג.
אָמַר לִיהּ אֲבִי רַבָּא, אֵם אִמּוֹר מוֹתֵר הוּא, שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁאִסוּר
לְהַרְגוֹ, אֵם כֵּן אָנוּס הוּא, וּמִדּוּעַ נִהְרַג.

אָמַר לִיהּ רַבָּא, שְׁאֵינִי אִמּוֹר – (סוֹבֵר) שֶׁהָאִמּוֹר מוֹתֵר קְרוֹב לְמוֹיֵד
הוּא, לְפִי שֶׁהִיא לוֹ לְלַמּוֹד שֶׁאִסוּר לְעִשׂוֹת כֵּן, וְעַל כֵּן אֵינוֹ גּוֹלָה אֲלֵא
נִהְרַג.

הַגְּמָרָא מְבִאֵרֶת שֶׁרַב חֲסִידָא וּרְבָא שֶׁנִּחְלְקוּ כָאֵן כִּיצַד לְבֹאֵר אֶת
הַבְּרִייתָא הוֹלְכִים לְשִׁטְתָּם: וְאִידוֹ לְמַעֲמִיחָהּ – רַבָּא וּרַב חֲסִידָא
שֶׁנִּחְלְקוּ אֵם לְהַעֲמִיד אֶת הַבְּרִייתָא וְהַמְּחַיֵּבֶת מִיתָה לְגֵר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי
אֶת חֲבִירוֹ בְּהוּרָג בְּדִרְךְ עֲלֵיהּ אוֹ בְּאִמּוֹר מוֹתֵר, סוֹבְרִים כָּל אֶחָד
כְּשִׁטְתּוֹ, שֶׁכֵּן מִצְוָה שֶׁנִּחְלְקוּ בְּמִקְוֵם אַחֵר הָאֵם הָאוֹמֵר מוֹתֵר קְרוֹב
לְמוֹיֵד הוּא, אוֹ שֶׁאֲנוּס הוּא. דְּאִיתֵּימָר – שֶׁכֵּן נֶאֱמַר מַחְלוּקֶת בְּבֵית
הַמִּדְרָשׁ, לְגַבִּי גֵר תּוֹשֵׁב שֶׁרָאָה דְמוּת מִרְחוּק, וְכִסְבִּיִּי הִיא שְׂפִתָּהּ
הִיא וְהִרְגָהּ, וְנִמְצָא שֶׁהוּא אָדָם, אוֹ שֶׁרָאָה דְמוּת אָדָם וְכִסְבִּיִּי הִיא
שְׂפִתָּהּ הִיא וְהִרְגָהּ, וְנִמְצָא שֶׁהוּא גֵּר תּוֹשֵׁב. רַבָּא אִמּוֹר חֵיִב הַהוּרָג
מִיתָה, לְפִי שֶׁאָדָם הָאוֹמֵר שְׁמוֹתָהּ לְהַרְגוֹ קְרוֹב לְמוֹיֵד הוּא, שֶׁכֵּן הִיא
לוֹ לְלַמּוֹד שֶׁאִסוּר לְעִשׂוֹת זֹאת, וְאֵף זֶה שֶׁסָּבַר הִיא שֶׁהִיא בְּהֵמָה
וְנִמְצָא אָדָם יֵשׁ לְדַמּוּתוֹ לְאוֹמֵר מוֹתֵר, שֶׁכֵּן הִיא לוֹ לְעֵינֵי מִתְחַיֵּלָה
הֵיטֵב. רַב חֲסִידָא אִמּוֹר, פְּטוּר הַהוּרָג מִמִּיתָה, מֵאַחֵר שֶׁהָאִמּוֹר מוֹתֵר
אָנוּס הוּא, וְאֵף אָדָם זֶה שֶׁסָּבַר הִיא שֶׁהוּרָג בְּהֵמָה אָנוּס הוּא
בְּהִרְיַתוֹ זֹו.

מְבֹאֵר אֵם כֵּן, שֶׁנִּחְלְקוּ רַבָּא וּרַב חֲסִידָא בְּדִין הָאוֹמֵר מוֹתֵר אֵם אָנוּס
הוּא אוֹ קְרוֹב לְמוֹיֵד. וְנִמְצָא שֶׁנִּחְלְקוּ כָאֵן לְשִׁטְתָּם, רַבָּא הַסּוֹבֵר
שֶׁאוֹמֵר מוֹתֵר קְרוֹב לְמוֹיֵד הוּא, פִּירֵשׁ אֶת דְּבַרִי הַבְּרִייתָא הַמְּחַיֵּבֶת
מִיתָה לְגֵר תּוֹשֵׁב שֶׁהִרִי גֵר תּוֹשֵׁב בְּאֲפֹנֵן שֶׁהִיא אוֹמֵר מוֹתֵר, אֲמַנָּם רַב
חֲסִידָא הַסּוֹבֵר שֶׁאוֹמֵר מוֹתֵר אָנוּס הוּא לֹא יִכּוֹל הִיא לְפָרֵשׁ כֵּן, אֲלֵא
הוֹצֵרֵךְ לְהַעֲמִיד הַבְּרִייתָא בְּדִרְךְ עֲלֵיהּ.

הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל שִׁטַּת רַב חֲסִידָא: אִיתִיבָהּ (–הַקְשָׁה) רַבָּא לְרַב
חֲסִידָא, נֶאֱמַר בְּמִקְרָא (בְּרַשִׁית כ א) שֶׁאֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲבִימֶלֶךְ
לְאַחֵר שֶׁלָּקַח אֶת שְׂרָה 'הִנֵּה מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ, מֵאִי לֹא
– הָאֵם אֵין כּוֹנֵת הַמְּקִרָא שֶׁחֵיב הוּא מִיתָה בִּידֵי אָדָם – בְּדִינֵי בְנֵי
נֹחַ, עַל שֶׁלָּקַח אִשָּׁתָּה אִישׁ, עַל אֵף שֶׁאוֹמֵר מוֹתֵר הִיא, שֶׁהִרִי סָבּוֹר הִיא
שֶׁאֲזַחֲתָּ אֲבָרָהּ הִיא. וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִכָּאֵן שֶׁאוֹמֵר מוֹתֵר קְרוֹב לְמוֹיֵד
הוּא, וְשֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַב חֲסִידָא הַסּוֹבֵר שֶׁאֲנוּס הוּא.

דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא – אֵין הַכּוֹנוּנָה שֶׁחֵיב מִיתָה בְּבֵית דִּין, אֲלֵא
שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִינִים. דְּהִקָּא נְפִי – וְאֵף יֵשׁ לְדִיִּק כֵּן מִדְּבַרִי
הַכְּתוּב, דְּכְתִיב (שם) שֶׁאֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲבִימֶלֶךְ יָאֲחִישׁ גַּם
אֲנִכִּי אוֹתָךְ מִחֲטֹאֵא לִי, וְיֵשׁ לְדִיִּק מִתִּיבֶת דִּלִּי שֶׁאֵין הַחֲטָא אֲלֵא
כְּלָפִי שְׂמִינִים, אֵךְ אֵינוֹ חֵיִב עַל כֵּן בְּדִינֵי אָדָם.

מַקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל דִּיוֹק זֶה: וְלִשְׁטִיתָךְ – כִּיצַד נִיתֵן לְפָרֵשׁ
אֶת דְּבַרִי הַמְּקִרָא (שם לט ט) שֶׁאֲמַר יוֹסֵף לְאִשְׁתּוֹ פוֹטִיפֶר, יָאֲחִישׁ אֲעֻשָׂה
הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחֲטָאֵתִי לְאַלְהִים, הָאֵם גַּם שֵׁם יֵשׁ לְפָרֵשׁ
שֶׁחֲטָא יִהְיֶה רַק לְאַלְהִים וְלֹא לְאָדָם, הֵלֵא וְדֹאִי הִיא מִתְחַיֵּב גַּם
בְּדִינֵי אָדָם, מֵאַחֵר שִׁידוּעַ הִיא שֶׁהִיא אִשָּׁה. אֱלָא בְּהִכְרַח צִרִיךְ
לּוֹמֵר, שֶׁאֵף שֶׁנִּשְׁקַט בְּשִׁלּוֹן וְחֲטָאֵתִי לְאַלְהִים מִכָּל מְקוֹם דִּינִי הִיא

שאין בה שוה פרוטה – שאם יש בה תשלומי פרוטה – משלם ואינו לוקה. דילפינן
בכתובות ב"אלו נערות" (לב.ב.) בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין, וכי
אין בה שוה פרוטה לוקה שעבר על "לא תוסיף" (פ' יוסיף) (דברים כה.) ולא מקשינן
הכא לקללה – לומר שכשם שאינו לוקה על קללתו דכתיב "בעמך" – כך לא
ילקה על הכאתו. ופולגתא היא בסנהדרין.

דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש. חוץ מנר
תושב – ומשמע דמתוריייהו ממעט ליה,
דלא הוא גולה על ידי הריגתו אלא נהרג,
ולא ישראל גולה עליו. לא קשיא כו' נר
תושב שהרג נר תושב – גולה, כדקתני
בהדיא. ורישא כשהרג את ישראל אינו גולה
– דלא סגי ליה בגלות. לפיכך – אשבע
מצות שנצטוו בני נח קאי. וקיימא לן: אזהרתן
זו היא מיתתן, לפיכך גר תושב או גוי שהרגו
– נהרגין, ואפילו בשוגג, שאין בני נח צריכין
התראה, כדאמרין בסנהדרין (נז.א.) מה גוי
לא שנא קטל בר מיניה – גוי כמותו. לאו
בר מיניה – ישראל. אף גר תושב לא שנא
קטל בר מיניה – גר תושב כמותו. דלאו בר
מיניה – ישראל. באומר מותר – נהרג,
דלאו בר גלות הוא. ואודו לטעמיהו – רב
חסדא דלא בעי לשנוי באומר מותר, דקסבר
אנוס הוא. ורבא דאמר נהרג. כסבור בהמה
– הרי זה כאומר מותר, שהיה לו ללמוד.
ואף זה היה לו לעיין, ובגר תושב עסקינן.
חייב – מיתה. מאי לאו כירי אדם – בדיני
בני נח. וזה אומר מותר היה – כסבור אחות
אברהם היא. לאלהים ולא לאדם – והלא
יודע שהיה אשת איש? הניו גם צדיק תהרגו
– קא סלקא דעתיה שהודה לו חקדוש ברוך
הוא, אלמא אנוס הוא. כדקא מהדרי ליה
עליה – לא הודה לדבריו, שהשיב לו
תשובה שחייב מיתה. שאינו צדיק בדבר,
שהיה לו ללמוד דרך ארץ, כדמפרש ואזיל.
משנה

שאין בה שוה פרוטה. דאמר רבי אמי אמר רבי יוחנן:
הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה – לוקה. ולא מקשינן
הכאה לקללה. "חוץ מעל ידי גר תושב" וכו'. אלמא
גר תושב גוי הוא. אימא סיפא: גר תושב גולה על ידי
גר תושב! אמר רב כהנא: לא קשיא, כאן – בגר תושב
שהרג גר תושב, כאן – בגר תושב שהרג ישראל. איפא
דרמי קראי אהדרי: פתיב "לכני ישראל ולגר ולתושב
בתוכם תהיינה שש הערים", ובתיב "והיו לכם הערים
למקלט" – לכם ולא לגרים! אמר רב כהנא: לא קשיא,
כאן – בגר תושב שהרג ישראל, כאן – בגר תושב שהרג
גר תושב. ורמינהו: לפיכך גר וגוי שהרגו – נהרגין; קתני
גר דומיא דגוי: מה גוי, לא שנא דקטל בר מיניה ולא
שנא דקטל דלאו בר מיניה – נהרג, אף גר, לא שנא
דקטל בר מיניה ולא שנא קטל דלאו בר מיניה – נהרג!
אמר רב חסדא: לא קשיא: כאן – שהרגו דרך ירידה,
כאן – שהרגו דרך עלייה. דרך ירידה, דישאל גלי –
איהו נמי סגי ליה בגלות. דרך עלייה, דישאל פטור –
הוא נהרג. אמר ליה רבא: ולאן קל וחומר הוא? ומה
דרך ירידה דישאל גלי – איהו נמי סגי ליה בגלות,
דרך עלייה דישאל פטור, איהו נהרג? אלא אמר
רבא: באומר מותר. אמר ליה אביי: אומר מותר – אנוס
הוא! אמר ליה: שאני אומר, אומר מותר – קרוב למזיד
הוא. ואודו לטעמיהו, דאיתמר: כסבור בהמה ונמצא
אדם, גוי ונמצא גר תושב. רבא אומר: חייב, אומר
מותר – רב חסדא אומר: פטור, אומר מותר – אנוס הוא. איתבייה רבא
לרב חסדא: "ההך מת על האשה אשר לקחת", מאי לאו בדי אדם? – לא, בדי שמיים.
דיקא נמי, דכתיב: "מחטוא לי". – ולמעמד, "וחטאתי לאלהים", לאלהים ולא לאדם? אלא,
דינו מסור לאדם – הכא נמי דינו מסור לאדם. איתבייה אביי לרבא: "הגוי גם צדיק תהרג!"
– התם פדקא מהדרי עליה: "ועתה השב אשת האישי כי נביא הוא",
אשת

אלמא גר תושב גוי הוא – (אינו) מדקדק מדאתי למעוטי גר תושב, לפי שאינו ממעט
אלא גר תושב שהרג ישראל, שאינו גולה אלא נהרג, וכן ישראל שהרג גר תושב
דפטור. דכן מוכיח לשון מתניתין דקתני "הכל גולין על ידי ישראל וישראל על ידי כולן"
חוץ מגר תושב", דלא הוא בכלל דהאי הכל דאין גולין על ידי ישראל, וכן ישראל אינו גולה
על ידו. (אלא) קא סלקא דעתיה דכיון דישאל
אינו גולה על ידי גר תושב, ולא גר תושב על ידי
ישראל – אלמא גר תושב דינו כגוי, אם כן הוא
חדין גר תושב לגר תושב, מידי דהוה אגוי לגוי.
ולכך קאמר: אימא סיפא וכו', ומשני: רישא דוקא
קאמר – גר תושב לישראל, אבל גר תושב לגר
תושב לא, וכדמייתי בתר הכי מקראי. ובתוספות
ראיתי שדחק לפרש דמעיקרא סלקא דעתיה דגר
תושב וישראל גולין זה על ידי זה, ו"רוח" דגר
תושב דקתני במתניתין אתא למעוטי שאין גר
תושב גולה על ידי הכל ולא הכל על ידו. ולא
יענא מאי קאמר, חזא, דכל היכא דקתני "חוץ"
וכו' קאי אבל מה דלעיל מיניה. ואם אף תמצ
לומר דהאי "חוץ" אתי למעוטי דלא הוי בכלל
ישראל בגלות על ידי הכל והכל על ידו, (מכל
מקום) קשה, דהא לא קתני כללא גבי ישראל,
ו"רוח" משמע דאתי לאפוקי מכללא. ועוד, דגר
תושב לאו בכלל ישראל הוא. ואמאי איצטרך
לאפוקי? ועוד קשה, דאם כן דסלקא דעתיה
מעיקרא דישאל וגר תושב גולין זה על ידי זה,
מאי קאמר: אלמא גוי הוא? אי גוי – לא יגלה
ישראל על ידו, ולא הוא על ידי ישראל! דרך
עלייה דישאל פטור הוא נהרג – ואם תאמר:
אכתי לא הויא דומיא דגוי, דאפילו דרך ירידה
נהרג! ויש לומר: דמכל מקום הוא דומיא דגוי,
מה גוי לא שנא בר מיניה לא שנא לאו בר מיניה
כו', ובכך הוי סגי דומיא דגוי כדאמילתא.
אמר ליה רבא לא כל שכן הוא ומה דרך ירידה
וכו' – ואם תאמר: אדרבה, היא הנותנת: דרך
ירידה ניתן לישראל לכפרה, דסגי ליה בגלות,
אבל דרך עלייה לא ניתן לישראל לכפרה –
חמור הוא ואינו גולה, דלא סגי בגלות. דהכי נמי
אמרין ברש פרק קמא (מכות ב.ב.) ויש לומר:
דלית ליה האי שעמא. דרך עלייה לאו משום
דלא סגי ליה בגלות, ואדאי דקול הוא
ביותר מידיה, דהוי אנוס ביותר, והלכך לא מצי
אמרת דחמור ביותר מידיה. ואודו לטעמיהו
– רב חסדא, דמוקי לה דרך עלייה ואז נהרג,
ולא מוקי לה באומר מותר – משום דסבירא ליה

דאומר מותר אנוס הוא ולא מיקטל, ורבא אית ליה איפכא, דדרך עלייה לא מיקטל, אבל אומר מותר – מיקטל, דהיה לו ללמוד ולא למד. כסבור בהמה ונמצא אדם – רבא אמר
חייב, דהיה לו לעיין אם אדם אם בהמה. ואי נמי אומר מותר – היה לו ללמוד. וצריך לומר שנמצא אדם גר תושב, מדקאמר: ונמצא גר תושב. וכן הא דקאמר חייב – איירי בגר תושב,
דאי בישראל – לא מייחבי אגר תושב. ועוד, דאי בישראל, אם כן חייב דקאמר רבא – חייב גלות קאמר, וזה אינו, דהא לעיל ממעטין אומר מותר מגלות. אלא על כדרך מיירי שההורג
נמי גר תושב, ורבא דאמר חייב – חייב מיתה קאמר. דאומר מותר קרוב למזיד הוא – פירוש: משום דהיה לו ללמוד. והכא נמי היה לו לעיין. ורב חסדא אומר פטור דאומר מותר
אנוס הוא – ואם תאמר: רב חסדא, היכי מתריץ ברייתא דלעיל (מכות ז.ב.) דקתני: פרט למזיד, ואוקימנא דרובא לומר לאומר מותר, ולידיה הא אומר מותר לא הוי מזיד! ויש לומר: דרב
חסדא סבר דמכל מקום קרי ליה מזיד, משום דבמזיד נהרג, שידוע בטוב שהוא הורג. ואם תאמר: דבריש פירקין (שם) אמרינן: "בבלי דעת" – פרט למתכוין לבהמה הורג לאדם. ולמה
לי קרא? תיפוק ליה משום דחשיב אומר מותר, כדמשמע הכא, ואומר מותר הוינא ממעט מ"בשגגה" ויש לומר: דלעיל מיירי כגון דאיכא בהמה ואדם לפניו, ונתכוין לבהמה והרג אדם.
אבל הכא, שלאוותו דבר שנתכוין נמצא שהוא אדם, ומשום הכי קאמר רבא שהוא קרוב למזיד. אלא דינו מסור לאדם וכו' – לפי הגירסא הכי פירוש: אלא אף על גב דכתיב "וחטאתי
לאלהים", מכל מקום הוי דינו מסור לאדם – פירוש: חייב בדיני אדם. וקשה, דלישנא לא משמע הכי. לכן נראה כאידך גירסא: אלא דינו מסור לשמים וכו'. פירוש: אלא לכן נקט "וחטאתי
לאלהים", דאף על גב דחייב אף בדיני אדם, משום דדינו היה מסור לשמים לפי שלא היו שם עדים – הלכך אין דינו מסור אלא לשמים. הכי נמי דכתיב "מחטוא לי" – היינו דינו מסור
לשמים ולא לאדם, לפי שלא ידע מעולם שהיא אשת איש. ולעולם חייב בדיני אדם. כך נראה למורי שיחיה.

התם כדאהדרו ליה – שלא היה צדיק, כדמסיק ואזיל: "השב אשת האישי כי נביא הוא", דהוא היה ללמוד. ורב חסדא לית ליה האי דרשא ד"כי נביא הוא". אבל ליכא לפרושי דאהדרו
ליה דכתיב "ואם אינך משיב דע כי מות תמות", שאחרי שהודיעו שהיא אשת איש אמר ליה הכי. ומכל מקום יש לומר: מדאיצטרך לומר לו כן – שמע מינה שהיה אומר לו שכן
דינו גם למי שטעה, לפי שהיה לו ללמוד ולא למד. והא דקאמר "אשת נביא הוא" וכו' – מילתא באפי נפשיה היא, ולא משנתיא הוא כמו לפירוש הקונטרס. והא דמסיק דהיה לו ללמוד
כו' – מיתוקמא שפיר גם כרב חסדא, דמדרך ארץ יש לו ללמוד. ומיהו נמי ניחא שלשתי קונטרס.

1 **ורבי** יהודה הוא מבני ליה פרט למתבין וכו' – דרבי מאיר סבר: פרט למתבין וכו'
2 שמעין מ'שגגה' ותרת' שמע מינה. והוא דברייתא דלעיל אתיא כרבי יהודה.
3 **נשמט** אנשט לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי הא רבנן
4 – ואם תאמר: לרבי היכי משכחת לה שונא שילגה? דבנשמט – אוהב גולה ולא שונא.
5 ואם בנפסק – אפילו אוהב אינו גולה. ואין זו
6 סברא לומר דלית ליה לרבי דרבי שמעון דהוי
7 רביהו ויש לומר: דמכל מקום משכחת לה – כגון
8 שנפל מן הגג עליו, וידוע לכל שלא נפל מדעת.
9 שהרי היה בסכנת מות.

10 **משולשות** – שיהא מתחלת ארץ ישראל עד
11 ראשונה כמו מראשונה לשניה.
12 שלחלוקה שהן היה ארץ ישראל ובאמצע היו
13 ערי מקלט. וכן יש לפרש ההיא דמגילה (יט, א)
14 דקאמר: נקראת אגרת, שאם תפרה הכל שלשה
15 חוטין גידין כשרה, ובלבד שיהא משולשין.
16 ופירושו הוי כי הבא, שצריך שמתחלת התפירה
17 עד חוט של גידין כמו עד שנה של גידין, ומשניה
18 עד שלישית כמו משלישית עד סוף התפירה.
19 ולא דבריי המפרשים משולשות – אחד בתחלה
20 ואחד באמצע ואחד בסוף.

21 **בגלעד** שכחי רוצחים – פירוש: ולהכי
22 הוצרכנו לערי מקלט, לפי כשהורגים
23 מזיד בלא עדים – הקדוש ברוך הוא מומנן
24 לפונדק אחד, כדאמרין לקמן (מכות יב, ב).
והא

17 **וְאִשָּׁר יבֹא אֶת רֵעֵהוּ בִיעֵר** – אפילו סומא, אָתָּא **"בְּלֹא רְאוּת"** מַעֲטִיָּה. וְרַבִּי מֵאִיר: **"בְּלֹא**
18 **רְאוּת** – לְמַעַט, **"בְּכָלִי דַעַת"** – לְמַעַט, הוּא מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט, וְאִין מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט אֱלָא
19 לְרִבּוּת. וְרַבִּי יְהוּדָה: **"בְּכָלִי דַעַת"** – פָּרֵט לְמַתְבִּין הוּא דֹאֲתָא. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: הַשּׁוֹנֵא נִהְרָג
20 כּו'. וְהָא לֹא אֲתֵרוּ בֵּיהּ – מִתְּנִיתִין רַבִּי יוֹסִי פֶּרֶי יְהוּדָה הִיא. דִּתְנִיָּא, רַבִּי יוֹסִי פֶּרֶי יְהוּדָה אוֹמֵר:
21 תֵּבֵר אִינוּ צָרִיד הַתְּרָאָה, לָפִי שְׁלֹא נִתְּנָה הַתְּרָאָה אֱלָא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹנֵא לְמִיד. רַבִּי שְׁמַעוֹן
22 אוֹמֵר יֵשׁ שׁוֹנֵא גּוֹלָה" וכו'. תְּנִיָּא: פִּיצֵד אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן יֵשׁ שׁוֹנֵא גּוֹלָה וְיֵשׁ שׁוֹנֵא שְׂאִינוּ גּוֹלָה?
23 נִפְסַק – גּוֹלָה, נִשְׁמַט – אִינוּ גּוֹלָה. וְהַתְּנִיָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם אִינוּ גּוֹלָה עַד שִׁישְׁמַט
24 מִחֲצֵלוֹ מִיָּד. קָשִׁיָּא נִפְסַק אֲנַפְסַק, קָשִׁיָּא נִשְׁמַט אֲנַשְׁמַט! – נִפְסַק אֲנַפְסַק לֹא קָשִׁיָּא, הָא בְּאוֹהֵב
25 וְהָא בְּשׁוֹנֵא. נִשְׁמַט אֲנַשְׁמַט לֹא קָשִׁיָּא, הָא רַבִּי, וְהָא רַבְּנָן. מִשְׁנָה לְהִיכֵן גּוֹלִין – לְעִיר מִקְלָט,
26 לְשִׁלְשׁ שְׁבַעֲבֵר הִירְדוֹ וּלְשִׁלְשׁ שְׁבַאֲרִין פְּנֵעוֹן, שְׁנַאֲמַר "אֶת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מַעֲבֵר לִירְדוֹ וְאֶת
27 שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֲרִין פְּנֵעוֹן" וגו'. עַד שְׁלֹא נִבְחָרוּ שְׁלֹשׁ שְׁבַאֲרִין וְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲבֵר
28 הִירְדוֹ קוֹלָטוֹת, שְׁנַאֲמַר "שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה" – עַד שִׁיְהִיו שִׁשְׁתֵּן קוֹלָטוֹת כְּאַחַת. וּמִכּוּוֹנוֹת
29 לָהֶן דְּרַכִּים מִזֵּו לִזֵּו, שְׁנַאֲמַר "תִּכְיִן לָךְ הִירְדָּה וּשְׁלִשֶׁת" וגו'. וּמוֹסְרִין לָהֶן שְׁנֵי תִלְמִידֵי חֲכָמִים,
30 שְׁמָא יִהְיֶינָה בְּדִרְדָּה. וַיִּדְּבְרוּ אֵלָיו. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אֵף הוּא מְדַבֵּר עַל דִּי עֲצֻמוֹ, שְׁנַאֲמַר: "וְזֶה
31 דְּבֵר הָרָצַח". רַבִּי יוֹסִי פֶּרֶי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּתַחֲלָה, אַחֵד שׁוֹנֵא וְאַחֵד מִזִּיד מְקַדִּימִן לְעִיר מִקְלָט,
32 וּבֵית דִּין שׁוֹלְחִין וּמִבְּאִיִן אוֹתוֹ מִשָּׁם. מִי שְׁנִתְחַיֵּב מִיתָה בְּבֵית דִּין – הִרְגוּהוּ, וְשְׁלֹא נִתְחַיֵּב
33 מִיתָה – פְּטֻרוֹהּ. מִי שְׁנִתְחַיֵּב גְּלוּת – מִחֻזְרִין אוֹתוֹ לְמִקְוֵמוֹ, שְׁנַאֲמַר "וְהַשִּׁיבֻ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל
34 עִיר מִקְלָטוֹ" וגו'. גְּמָרָא תְּנִי רַבְּנָן: שְׁלֹשׁ עָרִים הִבְדִּיל מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הִירְדוֹ, וּכְנִגְדֵּן הִבְדִּיל יְהוֹשֻׁעַ
35 בְּאֲרִין פְּנֵעוֹן, וּמִכּוּוֹנוֹת הָיוּ כְּמִין שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שְׁבָכִים: חֲבֵרוֹן בְּהַר יְהוּדָה פְּנִיָּה בְּצֵד בְּמִדְבָּר,
36 שָׁכָם בְּהַר אֶפְרַיִם פְּנִיָּה רְמוֹת בְּגִלְעָד, קֶדֶשׁ בְּהַר נַפְתָּלִי פְּנִיָּה גּוֹלָן בְּשֶׁשֶׁן. "וּשְׁלִשֶׁת" – שִׁיְהוּ
37 מִשׁוּלְשִׁין, שִׁיְהִיָּא מִדְרוֹם לְחֲבֵרוֹן מִמְּחֵבֶרֶן לְשָׁכָם, וּמִמְּחֵבֶרֶן לְשָׁכָם מִמְּחֵבֶרֶן לְקֶדֶשׁ, וּמִמְּחֵבֶרֶן לְקֶדֶשׁ
38 כְּמִקְדָּשׁ לְצִפּוֹן. בְּעֵבֶר הִירְדוֹ תֵּלֶת, בְּאֲרִין יִשְׂרָאֵל תֵּלֶת? אָמַר אַבְי: בְּגִלְעָד שְׁכִיחֵי רוֹצְחִים,

דכתיב

1 **מִשְׁנָה** מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּמוּעַד – כְּמוּתָרָה עֲלֵיו וְעוֹבֵר עַל הַתְּרָאָה, דּוּדָאֵי לְדַעַת
2 הִרְגוּ. וְיֵשׁ שׁוֹנֵא שְׂאִינוּ גּוֹלָה – וְלֹא נִהְרָג. כָּל – הִרְיָגָה שִׁיבּוּלִין לּוֹמֵר עַל הִרְיָגָה
3 זוּ שְׁלִדַעַת הִיתָה – אִינוּ גּוֹלָה, לָפִי שְׁחָשׁוּד הוּא עַל כֶּךָ. שְׁלֹא לְדַעַת הִרְגַּנּוּ –
4 כְּשִׁהְרִיגָה זוּ דְּחָאֵי שְׁלֹא לְדַעַת, שְׁאִין אֲרָם יִכּוֹל לּוֹמַר עֲלֵיהּ לְדַעַת הִיתָה – גּוֹלָה
5 וּבִגְמָרָא מִפְּרָשׁ לֵה. גְּמָרָא כָּלֵא רְאוּת פִּרְטָא
6 לְסוּמָא – דְּמִשְׁמַע: כָּאן לֹא רָאָה, אֲבָל רוּאָה
7 בְּמִקּוֹם אַחֵר. פִּרְטָא לְסוּמָא, שְׂאִינוּ רוּאָה בְּשׁוּם
8 מִקּוֹם. פִּרְטָא לְמַתְבִּין – כְּדֹאמְרִין לְעִיל (מְכוֹת
9 ז, ב). לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹנֵא לְמִיד – שְׁלֹא יִכּוֹל
10 לּוֹמַר: לֹא הִיְתִיָּי יוֹדַע שְׂאִינוּ. נִפְסַק – הַחֲבֵל
11 וְנִפְל עֲלֵיו – אִין לּוֹמַר בֹּא לְדַעַת זֶה. נִשְׁמַט
12 הַחֲבֵל מִיָּדוֹ וְנִפְלָה עֲלֵיו – אִינוּ גּוֹלָה,
13 שֵׁשׁ לּוֹמַר לְדַעַת עֲשֵׂה. לְעוֹלָם אִינוּ גּוֹלָה
14 – לֹא אוֹהֵב וְלֹא שׁוֹנֵא בְּנִפְסַק, אֲלֵא
15 בְּנִשְׁמַט. מִחֲצֵלוֹ – הוּא מִעִגְלָה. שְׁפַעֲמִים
16 שְׁחִין בְּמִחְצָלִים שְׁהוּא כְּלִי אוֹמְנוֹת שֶׁל
17 בּוֹנִים, וּבִלְעוּ טְרוּאִילִיָּה. הִכִּי נִרְסִינָן: נִשְׁמַט
18 אֲנַשְׁמַט לֹא קָשִׁיָּא הָא כְּאוֹהֵב הָא כְּשׁוֹנֵא
19 נִפְסַק אֲנַפְסַק לֹא קָשִׁיָּא הָא רַבִּי וְהָא רַבְּנָן
20 – הָא דְקִתְנִי נִשְׁמַט גּוֹלָה – בְּאוֹהֵב, דְּלֹא
21 חֲשִׂיד דְּעִבִיד מִדַּעַת. וְדִקְתְנִי נִשְׁמַט אִינוּ גּוֹלָה
22 – בְּשׁוֹנֵא, כְּדִקְתְנִי בְּהִדָּא בְּבִרְיָתָא: יֵשׁ שׁוֹנֵא
23 שְׂאִינוּ גּוֹלָה, וּמִפְּרָשׁ מִלִּיתִיָּה: נִשְׁמַט אִינוּ
24 גּוֹלָה. נִפְסַק אֲנַפְסַק לֹא קָשִׁיָּא הָא רַבִּי וְהָא
25 רַבְּנָן – הָא דְקִתְנִי: נִפְסַק גּוֹלָה אֲפִילוֹ בְּשׁוֹנֵא.
26 וְכֵל שְׁכָן בְּאוֹהֵב – רַבְּנָן, וְאֵלִיבֵּא דְרַבִּי
27 שְׁמַעוֹן הוּא, דֹּאמַר: נִשְׁמַט הִבְרֹל מִקְתוֹ וְהִרְגַּנּוּ
28 – גּוֹלָה. וְנִפְסַק הַחֲבֵל דּוּמִיא דְנִשְׁמַט הִבְרֹל
29 מִקְתוֹ הִיא, שְׁנִשְׁאֵר הָאֲגֵד בִּידוֹ. וְהָא דְקִתְנִי:
30 נִפְסַק אִינוּ גּוֹלָה – רַבִּי הִיא, דֹּאמַר: נִשְׁמַט
31 הִבְרֹל מִקְתוֹ אִינוּ גּוֹלָה, וְהוּא הָדִין לְחֲבֵל
32 הַנִּפְסַק עַד שִׁישְׁמַט מִחֲצֵלוֹ מִיָּדוֹ, שְׁאִין נִשְׂאֵר
33 בִּידוֹ כְּלוֹם, דּוּמִיא דִּמְן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ. וְלַרְבִּי
34 אֵלִיבֵּא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן אִין לָךְ שׁוֹנֵא גּוֹלָה. כֶּךָ
35 מִצְּאִיָּא גִירָסָא תְּבוֹשׁוֹת הַגְּאוּנִים, וְכֵן עֵינִי.
36 וְגִירָסָתָּא הַסְּפָרִים מִשׁוֹבֶשֶׁת הִיא, וְטַעַם לְדִמוֹת
37 נִשְׁמַט הַחֲבֵל לְנִשְׁמַט הִבְרֹל. וְאִי אִפְשָׁר
38 לְהַעֲמִידָהּ וּלְפָרְשָׁהּ: נִפְסַק אֲנַפְסַק לֹא קָשִׁיָּא אֵת
39 בְּאוֹהֵב אֵת בְּשׁוֹנֵא, דְּהָא עַל כִּרְחֻק הָא דִּתְנִי
40 נִפְסַק גּוֹלָה – בְּשׁוֹנֵא מִפּוֹרְשָׁתָּה, וְהִיא תֹּאמַר:
41 הָא דִּתְנִי נִפְסַק אִינוּ גּוֹלָה בְּאוֹהֵב? הִשְׁתָּא
42 בְּשׁוֹנֵא גּוֹלָה בְּאוֹהֵב לֹא כָל שְׁכָן וְכִי יֵשׁ לָךְ
43 לּוֹמַר שְׁגוּלָה בְּשׁוֹנֵא וְאִינוּ גּוֹלָה בְּאוֹהֵב?
44 וְעוֹד, נִשְׁמַט אֲנַשְׁמַט לֹא קָשִׁיָּא הָא רַבִּי וְהָא
45 רַבְּנָן – הִיא תֹּאמַר: הָא דִּתְנִי נִשְׁמַט אִינוּ
46 גּוֹלָה רַבִּי הִיא דֹּאמַר נִשְׁמַט אִינוּ גּוֹלָה אֲפִילוֹ
47 בְּאוֹהֵב? אִם כֵּן אִין הִסְתַּם מִפְּנֵי שִׁיבּוּל לּוֹמַר
48 לְדַעַת נִהְרָג, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן תִּלֵּי טַעְמָא בְּחִכִּי
49 **מִשְׁנָה** עַד שְׁלֹא נִבְחָרוּ שְׁלֹשׁ שְׁבַאֲרִין בְּנֵעוֹן
50 – הִינֵּן כָּל אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שִׁכְבְּשׁוּ וְחָלְקוּ,
51 וְאַחֵר כֶּךָ הִבְדִּילֵן יְהוֹשֻׁעַ, לֹא הָיוּ שְׁלֹשׁ –
52 שִׁהְבִּיל מִשְׁלֵה בְּעֵבֶר הִירְדוֹ קוֹלָטוֹת. וַיִּשְׁבְּרוּ
53 אֵלָיו – אֵל גּוֹאֵל הָדָם, וְאוֹמְרִין לוֹ: אַל תִּנְהַג
54 בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דַמִּים, בְּשִׁגְגָה בֹא מַעֲשֵׂה
55 לִידוֹ. בְּתַחֲלָה – כְּלוּמַר, תַּחֲלַת מִשְׁפָּט כָּל
56 הָרוֹצְחִים וְאֲפִילוֹ מִזִּידִין. וְיִלְחֵן טַעְמָא בְּסִיפָּא דְרַבִּי רַב מִ'זֹּאֲרֵב לוֹ וגו' וְנָס אֶל אַחַת" וגו'. גְּמָרָא וּמִכּוּוֹנוֹת הָיוּ – אֵלּוֹ נִגְדֵּי אֵלּוֹ בְּשִׁתֵּי שׁוּרוֹת, כְּמוֹ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שִׁבְכָרִם. וּשְׁלִשֶׁת
57 אֵת נְבוֹל אֲרִצֵּן וגו' שִׁיְהוּ מִשׁוּלְשׁוֹת – כְּלוּמַר, שְׁמַתְחַלְקָתָהּ הָאֲרֵץ חֲלֻקוֹת רַחְבָּהּ שֶׁל אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל לֹאֲרַבְעַת רַבְעִים כְּמוֹ שִׁמְפָּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ, שִׁיְהִיָּא מִדְרוֹמָה שְׁבַאֲרִין יִשְׂרָאֵל לְחֲבֵרוֹן
58 כְּמִחְבֵּרוֹן לְשָׁכָם כּו'. בְּעֵבֶר הִירְדוֹ תֵּלֶת כּו' – בְּתַנְיָה: בְּתַחֲלָתָּה שְׁלֹשׁ כְּמוֹ בְּתַחֲלָתָּה עֶשְׂרֵה שְׁבָטִים? בְּגִלְעָד – שְׁהִיא בְּעֵבֶר הִירְדוֹ, שְׁכִיחֵי רוֹצְחִים.

מיעוט אחר מיעוט, וכלל הוא בידנו שאין מיעוט אחר מיעוט בא
אלא כדי לרבות, ועל כן סובר רבי מאיר שיש לרבות את הסומא
ההורג בשגגה שגולה לעיר מקלט.
שבה הגמרא ושואלת: ורבי יהודה הסובר שיש למעט את הסומא,
מדוע אינו סובר כרבי מאיר שיש בזה מיעוט אחר מיעוט הבא לרבות.
משיבה הגמרא, רבי יהודה סובר שהתיבות 'בבלי דעת' אינן באות
למעט את הסומא, אלא פירט למתבונן הוא דאמא – הן באות
למעט את המתבונן להרוג בהמה והרג אדם, וכפי שנתבאר בדברי
הגמרא לעיל (ט). ונמצא שאין כאן אלא מיעוט אחד לענין סומא, ועל
כן אינו גולה לעיר מקלט.
שנינו במשנה: רבי יוסי אומר השונא נהרג בו מפני שהוא כמזעזע.
שואלת הגמרא: והא לא אתרו ביה – והרי לא התרו בו, ואם כן, אף
אם במזיד הרג, אי אפשר להורגו בבית דין. משיבה הגמרא: מתניתין
רבי יוסי פיר יהודה היא – רבי יוסי הנזכר במשנה הוא רבי יוסי בר
יהודה, הסובר שאין צריך התראה באופן כזה, דתניא – שכן שנינו
בברייתא, רבי יוסי פיר יהודה אומר, חכר – תלמיד חכם, אינו צריך
התראה, לפי שלא ניתנה ההתראה אלא כדי להבחין בין שונא
למזיד, כלומר, שלא יוכל החוטא לומר לא ידעתי שאסור לעשות כן,
ולפיכך אין צריך להתרות בתלמיד חכם, שבודאי יודע שאסור
לעשות זאת. וממילא יש לומר כן אף לענין השונא, שאין צריך
להתרות בו קודם שהורג, לפי שודאי הדבר שעושה זאת במזיד ולא
בשוגג.
שנינו במשנה: רבי שמעון אומר יש שונא גולה ובו יש שונא שאינו
גולה, זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה, ושלא
לדעת הרג הרי זה גולה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת באיזה אופן שונא גולה: תניא
בברייתא, ביצד – באיזה אופן אומר רבי שמעון שיש שונא גולה
לעיר מקלט, לפי שודאי הרג שלא לדעת, ויש שונא שאינו גולה לפי
שיש לחשוש שהרג במזיד.
ומבארת הברייתא: נפסק גולה נשמש אינו גולה. כלומר, אם אדם
זה היה משלשל חבית מן הגג למטה, ונחתך החבל, ונפלה החבית על
שונא, והרגתו, באופן כזה הרי הוא גולה לעיר מקלט, לפי שניכר
הדבר שעשה כן בשגגה, שהרי לא יכול היה לידע שיפסק החבל.
אמנם אם נשמש החבל כולו מידו, ונפלה החבית על שונאו והרגתו,
באופן כזה אינו גולה לעיר מקלט, לפי שיש לחשוש שמחמת שנאתו
השמיט החבל מידו בכוונה, כדי להפיל החבית על שונאו ולהורגו.
הגמרא מקשה על כך סתירה מברייתא אחרת: והתניא בברייתא,
רבי שמעון אומר, לעולם אינו גולה, לא האוהב ולא השונא, עד
שישמש מחצלו (מעעילה, כלי שטחים בו את הגג בטיט) מידו.
דהיינו, שהאופן היחיד שיש חיוב גלות הוא כש'נשמש' הדבר כולו
מידו ולא כש'נפסק' החבל, ואם כן, קשיא נפסק אנפסק קשיא
נשמש אנשמש – יש להקשות סתירה בין הברייתות לענין שני
הדברים, שבברייתא הראשונה מבואר ש'נפסק' גולה ו'נשמש' אינו
גולה, ואילו בברייתא השניה מבואר שרק 'נשמש' גולה ולא 'נפסק'.
מתרצת הגמרא: שיש ליישב כל אחד מן הענינים בפני עצמו. (נפסק
אנפסק) [נשמש אנשמש] לא קשיא – הסתירה בין הברייתות לענין
'נשמש' אינה קשה, לפי שכל אחת מן הברייתות עוסקת באופן שונה.
הא – הברייתא השניה עוסקת באוהב ההורג בשגגה, ולפיכך הוא
גולה אם נשמש החבל מידו, שהרי אין לחשוש בו שעשה בכוונה. והא
– הברייתא הראשונה עוסקת בשונא ההורג, ולפיכך אין הוא גולה
אם נשמש החבל מידו, לפי שיש לחוש שעשה כן מדעת. (נשמש
אנשמש) [נפסק אנפסק] לא קשיא – והסתירה בין הברייתות לענין
'נפסק' אף היא אינה קשה, לפי שכל אחת מן הברייתות סוברת כתנא
אחר. הא – הברייתא השניה שמבואר בה 'נפסק' אינו גולה, סוברת
כשיטת רבי במשנה לעיל (ט), שאם נשל הברזל מעצו ונותרה הקת
בידו אין בזה דין גלות, ועל כן אף בנפסק החבל ונותר חציו בידו אינו
גולה, עד שישימש כולו מידו. והא – ואילו הברייתא הראשונה
האומרת ש'נפסק' גולה, סוברת כשיטת רבנן שם, המזייבים גלות
בנשמש הברזל מעצו, וכן הוא הדין בנפסק החבל.

המשך בעמוד קטו

אשת נביא הוא דתיהדר – האם רק אשת נביא צריך להשיב, דלא
נביא לא תיהדר – ואשה שאינה אשת נביא אין חייבים להשיבה.
אלא יש לפרש בזה בדאמא (כמו שאמר) רבי שמואל בר נחמני,
דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, הכי קאמר ליה –
כך אמר לו הקדוש ברוך הוא לאבימלך, ועתה השב (את) אשת
האיש מבל מקום, כלומר, אף אם לא היה נביא עליך להשיב את
אשתו, ודקאמרת – ומה שאמרת 'הגוי גם צדיק תהרגו, הלא הוא
אמר לי אחותי היא' וגו', התשובה על כך היא שאינך צדיק בדבר
זה, שהרי אברהם נביא הוא, ומפך למד – מדברך הוא למד שיש
לו לומר 'אחותי היא', שהרי מנהג העולם הוא שאבסגא (אורח)
(הוא) שפא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו, כלומר,
האם חפץ הוא לאכול או לשתות, כלום – וכי שואלין אותו האם
אשתך זו או אחותך זו. ומאחר ושאלת אותו על כך, הבין אברהם
שאלו יאמר שאשתו היא יש חשש שיהרגוהו כדי ליטלה, ולפיכך
הוצרך לומר שאחותו היא, ונמצא שאתה גרמת את כל זאת, ואינך
צדיק בדבר.
ומסיקה הגמרא: מקבא יש ללמוד שכן נח נהרג על שהיה לו ללמוד
מידת דרך ארץ ולא למד.

משנה

משנה זו עוסקת בדיני הסומא והשונא שהרגו בשגגה: הסומא – עיור,
שהרג בשגגה, אינו גולה לעיר מקלט, דברי רבי יהודה. רבי מאיר
אומר, גולה.
השונא – אדם השונא לחבירו, והרגו בשגגה, אינו גולה לעיר מקלט.
רבי יוסי אומר, השונא שהרג נהרג על כך בבית דין, מפני שהוא
כמועז – הרי הוא כאדם שהתרו בו שלא להרוג והרג, שודאי יש
לתלות שבמזיד הרג, לפי ששונא הוא לו. רבי שמעון אומר, יש
אופנים שהשונא שהרג בשגגה גולה לעיר מקלט, ויש אופנים
שהשונא שהרג בשגגה אינו גולה. זה הכלל, כל אופן של הריגה
שהוא יכול – שיכולים לומר עליה שדעתה היא הרג, אינו גולה, לפי
שחשוד הוא על כך שהרגו לדעת. וכל שודאי שלא לדעת הרג, הרי
זה גולה.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה
לגבי סומא: תנו רבנן בברייתא, נאמר בכתוב (מדבר לה כג) העוסק
בדין ההורג בשגגה, שהכה ההורג לנהרג 'בלא ראות' – בלא
שראהו מתחילה, ויש ללמוד מדברי הכתוב פירוש לסומא – למעט
את הסומא שאינו גולה, לפי ששמע ממתיבות אלו שרק כאן לא
ראה ההורג את הנהרג, אך בדרך כלל יכול הוא לראות, ועל כן יש
למעט מכך את הסומא שאינו רואה לעולם. אלו דברי רבי יהודה.
רבי מאיר אומר, שיש ללמוד מן התיבות 'בלא ראות' לרבות את
הסומא, שאף ההורג בשגגה בלא לראות גולה.
שואלת הגמרא: מאי טעמא דרבי יהודה הסובר שיש לדרוש מן
המקרא למעט את הסומא, ואינו מפרש כרבי מאיר שמקרא זה בא
לרבות את הסומא.
משיבה הגמרא: דבתיב (דברים טו ה) 'ואשר יבא את רעהו ביער לחטב
עצים' וגו', ומשמע מדברי הכתוב שעוסק בכל אדם שבא לעיר
ואפילו אם הוא סומא, והיינו שאף אם הרג בשגגה גולה. ומכיון
שמקרא זה בא לרבות את הסומא, בהכרח צריך לומר שלאחר מכן
אתא – בא המקרא 'בלא ראות' מעטיה – מיעט את הסומא שאינו
גולה.
שבה הגמרא ושואלת: ורבי מאיר כיצד הוא סובר שיש ללמוד מן
המקרא 'בלא ראות' לרבות את הסומא, הלא כבר נתרבה מדברי
הכתוב 'ואשר יבא את רעהו ביער'.
משיבה הגמרא: שרבי מאיר אף הוא מודה שמן התיבות 'בלא ראות'
יש ללמוד למעט את הסומא שאינו גולה, אלא שמאחר ונאמר
מקודם לכן (שם טו) 'ואשר יבא את רעהו בבלי דעת' וגו', ויש ללמוד
מן התיבות 'בבלי דעת' למעט את הסומא שאינו גולה, נמצא דהוי

דְּבָתִּיב (הושע ו ח) **לְעֵד קָרְתִּי פֻּעֲלִי אֲנִי עֲקֵבָה מִדָּם**. **מֵאִי** – מזה היא כוונת הכתוב **עֲקֵבָה מִדָּם**. **אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, שְׁהָיוּ עֹקְבֵינָּ – אורבים ומתחבאים על מנת לְהִרוֹג נַפְשֹׁתַי.

שואלת הגמרא: **וּמֵאִי שָׁנָא** – מדוע שונה הדבר, **מֵהָאִי גִיסָא וּמֵהָאִי גִיסָא דְּמִרְחָקִי** – שההורג בשגגה בצדדים של ארץ ישראל הרי הוא רחוק מעיר מקלט, **וּמֵאִי שָׁנָא מִצִּיעָא דְּמִרְחָקִי** – ואילו ההורג באמצע ארץ ישראל הרי הוא קרוב לעיר מקלט. כלומר, מאחר ונתחלקה ארץ ישראל לארבעה רבעים, ובסוף כל רבע הניחו עיר מקלט, נמצא שההורג בשגגה בסמוך לגבול ארץ ישראל בדרום עליו לברוח מרחק של רביעית הארץ עד לעיר המקלט חברון, וכן ההורג בסמוך לגבול הצפון עליו להרחיק רביעית הארץ עד העיר קדש, ואילו ההורג במרכז הארץ, בין חברון לשכם או בין שכם לקדש, לעולם אין עליו להרחיק יותר משמינית הארץ עד לעיר מקלט.

משיבה הגמרא: **אֲמַר אַבְיִי**, **בְּשֹׁכֵם נָמִי שְׂכִיחֵי רוֹצְחִים** – אף בעיר שכם וסביבותיה מצויים היו רוצחים יותר מבשאר ערי הארץ, ולפיכך הוצרכו לסמוך לה עיר מקלט משני הצדדים. ויש ללמוד שהיו מצויים בה רוצחים, **דְּבָתִּיב** (הושע ו ט) **לְכַחֲבֵי אִישׁ גִּדּוּדִים חֶבֶר בְּהִנֵּם דְּרָךְ רִצְחוֹ שְׂכֻמָּה** וגו'. **מֵאִי** – מזה היא כוונת הכתוב באומרו **חֶבֶר בְּהִנֵּם**. **אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, שְׁהָיוּ מִתְחַבְּרִין חֲבוּרוֹת חֲבוּרוֹת כְּדִי לְהִרוֹג נַפְשֹׁתַי, **בְּבִהְיוֹתָם לְחֹלּוֹ שְׂמִתְחַבְּרִין יָחִיד כְּדִי לְחַלּוֹק תְּרוּמוֹת בֵּית הַגִּירָנוֹת** – בגורן, ויש ללמוד מדברי הכתוב שהיו הרוצחים מצויים בשכם, ולכך הוצרכו להניח עיר מקלט בסמוך לה.

הגמרא ממשיכה להקשות על דברי הברייתא: **וְתוֹ לִיכָא** – האם אין עיר מקלט נוספים על הששה שזכרו בברייתא, **וְהָא בְּתִיב** (במדבר לה ו) **וְעָלִיהֶם תִּתְּנוּ אֲרֻבָּעִים וּשְׁתֵּים עֶרֶם** שהיו יושבים בנוסף לששת עיר המקלט גם ארבעים ושתיים ערים שהיו יושבים בהם, ואף ערים אלו שימשו כעיר מקלט לרוצחים בשגגה, ואם כן מפני מזה הזכירה הברייתא רק שש ערים אלו.

מתרצת הגמרא: **אֲמַר אַבְיִי**, אף שכל ארבעים ושמונה הערים שימשו כעיר מקלט, מכל מקום היה חילוק ביניהם, **הֶלְלוּ** – ששת הערים שזכרו בברייתא, **קוֹלָטוֹת** את ההורג בשגגה בֵּין אֵם גִּלָּה לשם לְדַעַת – שידוע היה שעיר מקלט היא, וּבֵין אֵם גִּלָּה לשם שְׁלֹא לְדַעַת – שלא ידע שהיא קולטת, אבל הֶלְלוּ – שאר ארבעים ושתיים הערים, אם גלה לשם לְדַעַת, הרי הן קוֹלָטוֹת, אבל אם גלה אליהן שְׁלֹא לְדַעַת, אֵינָן קוֹלָטוֹת.

עוד מקשה הגמרא: **וְכִי חֲבִירוֹן עִיר מִקְלָט הוּא**, **וְהַבְּתִיב** (שופטים א ב) **וְיִתְּנוּ לְכָלֵּב אֶת חֲבִירוֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה** וגו', ומאחר וניתנה לכלב נמצא שאינה עיר מקלט הרוצחים.

מתרצת הגמרא: **אֲמַר אַבְיִי**, **פְּרוּדֵיהָא** – פרברי העיר, דהיינו הכפרים וערי הפרוות הסמוכים לה, הם שניתנו לכלב, **דְּבָתִּיב** (יהושע כא יב) **וְאֵת שְׂדֵה הָעִיר וְאֵת חֲצִירָהּ נָתַן לְכָלֵּב בֶּן יִפְתָּה בְּאֶחָיוֹתָיו**, ואילו העיר חברון עצמה עיר מקלט היתה.

עוד מקשה הגמרא: **וְכִי קָדַשׁ עִיר מִקְלָט הוּא** ו-**הִיתָהּ**, **וְהַבְּתִיב** (שם יט לה לז) **וְעִיר מִבְּצָר הַצִּדִּים צֶר וְחֶמֶת רֶקֶת וְכִנֶּרֶת** [וגו'] **וְקָדַשׁ וְאֶדְרָעִי וְעֵין חָצוֹר**, והיינו, שקדש היתה עיר מערי המבצר בנחלת נפתלי, שהן היו כרכים גדולים. וְתִנָּא בברייתא, **עָרִים הֶלְלוּ** – עיר המקלט, **אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא מִיִּרְיוֹן** ו-**כַּפְרִים** קְטַנִּים, מאחר שאין מוונות מצויים שם, וְלֹא עוֹשִׂין אוֹתָן כְּרִבִּים גְּדוֹלִים, לפי שאנשים רבים מתקבצים אליהם, ויש לחוש שתהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוּב לרוצח בשגגה להורגו, **אֶלָּא** עוֹשִׂין אוֹתָן עֲוִירוֹת בִּינְיָנוֹת, ומכיון שהעיר קדש היתה עיר מבצר גדולה, כיצד יתכן שעשו אותה לעיר מקלט.

מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב יוֹסֵף**, **תְּרִי קָדַשׁ הוּא** – שתי ערים ששמן 'קדש' היו, אחת מהן עיר מבצר, והשניה עיר מקלט. **אֲמַר רַב אֲשִׁי**, **כְּגוֹן סְלִיקוּם וְאֶקְרָא דְּסְלִיקוּם** – כמו שיש עיר מבצר גדולה ששמה 'סליקום', ובסמוך לה יש כפר שנקרא על שמה 'אקרא דסליקום', כך היתה עיר מבצר ששמה 'קדש', ובסמוך לה היתה עיר בינונית ששימשה כעיר מקלט, ונקראת אף היא 'קדש' על שמה של העיר הגדולה הסמוכה.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין של עיר המקלט: **גִּיסָא** – נשוב לעצם דברי הברייתא ונבאר אותם, **עָרִים הֶלְלוּ** – עיר המקלט, **אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא מִיִּרְיוֹן** ו-**כַּפְרִים** קְטַנִּים, **וְכֵן לֹא כְּרִבִּין גְּדוֹלִים**, **אֶלָּא עֲוִירוֹת בִּינְיָנוֹת**. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן – את עיר המקלט, **אֶלָּא בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בּו מִים**, וְאֵם אֵין שֵׁם מִים, כלומר, שכאשר נפל הגורל על עיר הלויים בימי יהושע לא היה מים באותה העיר, אזי **מִבְּיַאֵין לָהֶם מִים** ממקום אחר, על ידי שחופרים אמות מים עד לנהרות הרחוקים. **וְכֵן אֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן** – את עיר המקלט **אֶלָּא בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בּו שְׁוֹנִקִים**, כדי שימצאו הגולים שם מקום שיוכלו לקנות בו מזון, **וְכֵן אֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֶלָּא בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בּו אוֹכְלוֹסִין** – אנשים רבים היושבים בכפרים הסמוכים לעיר המקלט, כדי שלא יבואו הרבה גואלי דם יחד במלחמה על העיר, ואם נִתְמַעְטוּ אוֹכְלוֹסִיהֶן – נתמעטו היושבים בכפרים שמסביב לעיר, אזי בית דין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן אנשים אחרים, ואם נִתְמַעְטוּ דִּירְיָהֶן – אנשים הדרים בעיר המקלט עצמה, אזי בית דין מִבְּיַאֵין לָהֶם כְּהִנֵּם לָוִים וְיִשְׂרָאֵלִים כדי שידורו באותה העיר. וְאֵין מוֹכְרִין בָּהֶן – בעיר המקלט, **לֹא כָּלִי זֵיין** – כלי הריגה, כדי שלא יקנה שם גואל הדם כלי זין ויהרוג את ההורג בשגגה, **וְכֵן לֹא מוֹכְרִים בָּהֶן כָּלִי מַצֻּדָּה** – כלים שצדים והורגים בהם חיות, שאף בהם אפשר להרוג. אלו דְּבָרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה. וְנִחְמְכִים מְתִירִין לְמִכּוֹר בַּה כְּלִי זֵיין ומצודה. וְשֵׁיין רַבִּי נְחֶמְיָה וְחִכְמִים בְּדִין זֶה, שְׂאִין פּוֹרְסִין בְּתוֹכָן שֵׁל עִיר הַמִּקְלָט מַצּוּדוֹת לְבַעֲלֵי חַיִּים, וְכֵן אֵין מַפְשִׁילִין לְתוֹכָן תְּחִלָּה, כלומר, אין קולעים שם חוטים לעשותם חבלים, כְּדִי שְׁלֹא תִּהְיֶה רַגְל גּוֹאֵל הָדָם מַצּוּדָּה שָׁם, שמאחר ופריסת מצודות וקליעת חבלים אינה מצויה בכל מקום, אם יעשו כן בעיר מקלט יש לחוש שיהא מצוי שם גואל הדם.

הגמרא מביאה מקור לדינים אלו: **אֲמַר רַבִּי יֶצְחָק**, **מֵאִי קָרָא** – מאיזה מקרא יש ללמוד שצריך לתקן לרוצחים את כל הנצרך להם בעיר המקלט, שנאמר (דברים ד מ) **וְכֵן אֵל אַחַת מִן הָעָרִים הָאֵל וְחִי**, ומתיבת 'וחי' יש לדרוש, עֲבִיד לַיהוָה מִיָּדִי דִּתְהוּי לַיהוָה – עשה לו דברים שעל ידם תהיה לו חיות בעיר המקלט, דהיינו, כל אותם העניינים שנתבארו לעיל בברייתא.

הגמרא מביאה דינים הנוגעים לתלמיד או רב שהוצרכו לגלות: **תִּנָּא בברייתא**, **תְּלָמִיד שֶׁנִּגְלָה לְעִיר מִקְלָט מִגְּלִין אִף אֶת רַבּוֹ עִמּוֹ**, כדי שיוכל להמשיך וללמוד הימנו תורה, ולומדים זאת מכך שְׁנֵאמַר **וְחִי**, עֲבִיד לַיהוָה מִיָּדִי דִּתְהוּי לַיהוָה – עשה לו דברים שתהיה לו חיות על ידם, ועל כן כשם שיש לדאוג לחיותו הגשמית, כך יש לתקן עבורו שיוכל להמשיך ולקבל תורה מרבו.

אֲמַר רַבִּי יְעִיָּא, **מִכָּאֵין יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁלֹא יִשְׁנָה אָדָם תּוֹרָה לְתִלְמִיד שְׂאִינֵהוּ הִגּוֹן בְּמַעֲשֵׂיו**, שמה יביאווהו עונותיו לידי כך שיהרוג בשגגה ויגלה לעיר מקלט, ואז יוצרך הרב לגלות אף הוא עמו.

אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, **הָרֵב שֶׁנִּגְלָה לְעִיר מִקְלָט**, **מִגְּלִין אֶת יִשְׁכֵּיתוֹ עִמּוֹ**, כדי שיוכל להמשיך וללמוד תורה לרבים.

מקשה הגמרא: **אֵינִי** – האם כך אמר רבי יוחנן, שהרב שהרג בשגגה צריך לגלות לעיר מקלט, **וְהָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, **מִגְּלִין לְדִבְרֵי תוֹרָה שֶׁהֵן קוֹלָטִין אֶת הָעוֹסֵק בָּהֶם**, שְׁנֵאמַר (דברים ד מ) **לִגְבִי עִיר מִקְלָט אֶת כָּצֵר בְּמִדְבָּר** וגו', **[וְכַתִּיב בְּתִרְיָה]** – ונאמר לאחר מכן (שם ד מו) **וְאֵת הַתּוֹרָה** וגו' ללמוד שאף התורה קולטת כעיר מקלט, ואם כן מדוע הוצרך הרב לגלות, הרי עוסק הוא בתורה, ועל כן אין גואל הדם רשאי להורגו.

מתרצת הגמרא: **לֹא קָשְׁיָא** – אין להקשות סתירה בין המימרות של רבי יוחנן, לפי שכל אחת מהן עוסקת בזמן אחר, **הָא** – המימרא שבה אמר שהתורה קולטת כעיר מקלט, היינו פְּעִידָנָא דְּעִסְקִין בָּהּ – בזמן שהאדם עוסק בה, שאז אין גואל הדם רשאי להורגו, כאילו הוא נמצא בעיר מקלט, **הָא** – המימרא השניה שיש ללמוד ממנה שאין דברי תורה קולטים, היינו פְּעִידָנָא דְּלֹא עִסְקִין בָּהּ – בזמן שאינו עוסק בתורה, שאז רשאי גואל הדם להורגו, ולפיכך צריך הרב לגלות לעיר מקלט, כדי שלא יהרגו גואל הדם בשעה שאינו עוסק בתורה.

עוד מתרצת הגמרא: **וְאִי פְּעִית אִימָא** – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, שאכן אין דברי תורה קולטים כלל, ורשאי גואל הדם להורגו

25 אף בהם הורגין חיות. מאי קרא – דמתקנין להו לרצוחין דבר שצריכין לו.
26 לתלמיד שאינו חנון – שלא יביאוו עונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה, דאמרין
27 לקמן (מכות יב) שאינו מצוי אלא ברשעים. לימנות בהצלה תחלה – שפתח
28 הכתוב בו בערי מקלט תחלה. הורח שמש לרצוחים – להכין להם חיותם, כגון
29 הן מילי דלעיל. הורח שמש לרצוחים –
30 בהבדלה זו, ויפה עשית. ללמד בהמון –
31 לדרוש ברבים. שכל תבואה שלו – שבק
32 במקרא במשנה ובהלכות ובאגדות. ורבנן
33 ואיתמא רב מרי אמרי מי אוהב בהמון וגו'
34 האוהב תלמידי חכמים לו תבואה –
35 התורה מחזרת עליו ועל זרעו, כדאמרין
36 בעלמא (שבת כגב): האי מאן דרחים רבנן
37 הויין ליה בנין רבנן. והבן רבנן עניניהו
38 ברכה – שהיה אוהב תלמידי חכמים ביותר,
39 ודיו לו בניס תלמידי חכמים. רב אשי אמר
40 כו' – בדבר אשי גרסין "ללמוד", בדריבנא
41 גרסין "ללמוד". ללמוד בהמון – עם חברים
42 רבים. נואלו שרי צוען – נשאו שרי נוק.
43 אלמא הנואל נשא לחטוא. ללמד בהמון –
44 מרבה תלמידים. לו תבואה – לפי שעל
45 ידיהם ירבה הפלפול, ונותן לב לתרץ
46 קושיותיהם. בשערך – בשביל שערך.
47 מאלף עולות כו' – מקרא כתוב "אלף
48 עולות יעלה שלמה" וגו' (מלכים א).
מקלט

1 עוקבין – אורבין. מהאי ניסא ומהאי ניסא דמרחקין – חברין וקדש רחוקות מגבולי
2 הארץ שני רביעי הארץ, וההורג בסוף הגבול צריך לנוס רביעי הארץ. ומאי שנא
3 מציעאי דמקריב – ההורג בין חברין לשכם ובין שכם לקדש קרוב למקלט מיכן
4 ומיכן. בין לדעת בין שלא לדעת – בין שברח שם לדעת קליטה, בין (שלא) ברח
5 שם (שלא) לדעת (קליטה), שלא היה יודע
6 שהיה קולטת. פרוודה – כפרים וחצרים
7 הסמוכות לה ונקראות על שמה, נתנו לכלב.
8 וערי מבצר – כרכים גדולים שהיו בנחלת
9 נפתלי, הצדים צד וגו'. ערים הללו – ערי
10 מקלט. מירין קטנים – לפי שאין מוזנות
11 מציזין שם. ולא כרכים גדולים – שהכל
12 נקבצים שם תמיד, ויהא רגל גואל הדם
13 מצויה שם ויארוב לו. כגון סליקום – עיר
14 מבצר, ויש כפר סמוך הנקרא אקרא
15 דסליקום. כך קדש העיר מבצר, ועיר בינוני
16 סמוכה לה הנקראת על שמה. ואם אין שם
17 מים – כשנפלו בגורל בימי יהושע ללוחם
18 הביאו להם אמות מים אחרי כן מן הנהרות
19 הרחוקים. במקום שווקים – שימצאו מוזנות
20 לקנות. במקום אוכלוסין – שיהיו כפרים
21 וישוב סמוכים להם, שלא יבואו גואלי הדם
22 מרובים על העיר בחיל. כלי זין – שלא
23 יקנה גואל הדם שם זין ויהרגו. שאם יביא
24 כלי זין ממקומו ירגישו בו. וכלי מצודה –

דכתיב "גלעד קרית פלעי און עקבה מדם". מאי "עקבה
מדם"? אמר רבי אלעזר: שהיו עוקבין להרוג נפשות.
ומאי שנא מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקין, ומאי שנא
מציעאי דמקריב? אמר אבוי: בשכם נמי שכיחי רוצחים,
דכתיב "ובחפי איש גודרים חכר כהנים דרך וירצחו
שכמה" וגו'. מאי "חכר כהנים"? אמר רבי אלעזר: שהיו
מתחבירין להרוג נפשות ככהנים הללו שמתחבירין לחלוק
תרומות בבות הגנות. ותו ליפא? והא כתיב "ועליהם
תתנו ארבעים ושתים עירי" אמר אבוי: הללו קולטות
בין לדעת בין שלא לדעת, הללו – לדעת קולטות, שלא
לדעת אינן קולטות. וחברין עיר מקלט הוא? והכתיב
"ויתנו לכלב את חברון פאשר דבר משה" אמר אבוי:
פרוודה, דכתיב "את שדה העיר ואת הצריה נתנו
לכלב בן יפנה" וקדש עיר מקלט הוא? והכתיב "וערי
מבצר הצדים צד וחמת רשת וכפרת וגו' וקדש ואדרעי
ועין חצור", ותניא: ערים הללו אין עושין אותן לא מירין

17 קטנים ולא כפרים גדולים, אלא עירות בינוניות! אמר רב יוסף: תרתי קדש הוא, אמר רב אשי: כגון סליקום ואקרא דסליקום. גופא,
18 ערים הללו אין עושין אותן לא מירין קטנים ולא כפרים גדולים, אלא עירות בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום מים, ואם אין
19 שם מים – מביאין להם מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים, ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין. נתמטעו אוכלוסיהן
20 – מוסיפין עליהן, נתמטעו דיוריהן – מביאין להם כהנים לזים וישראלים. ואין מוכרין בהן לא פלי זין ולא פלי מצודה, דכרי רבי
21 נחמיה, וחכמים מתירין. ושון שאין פורסין בתוכן מצודות, ואין מפשלין לתוכן חבלים, כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם.
22 אמר רבי יצחק: מאי קרא? "והם אל אחת מן הערים האל וחי" – עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. תנא: תלמיד שגלה – מגלין רבו
23 עמו, שנאמר "וחי" – עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. אמר רבי יעריא: מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו חנון. אמר רבי יוחנן:
24 הרב שגלה – מגלין ושיבתו עמו. איני? והא אמר רבי יוחנן: מנון לדברי תורה שהן קולטין, שנאמר "את בצר במדבר" וגו', [וכתיב
25 בתריה] "ואת התורה" – לא קשיא; הא – בעידנא דעסיק בה, הא – בעידנא דלא עסיק בה. ואי בעית אימא: מאי קולטין – מפולאד
26 המות. כי הא דרב חסדא הוה יתיב וגרים בבי רב, ולא הוה קא יכול שליחא [דמלאכא דמוחא] למיקרב לגביה, דלא הוה שתיק
27 פומיה מגירסא. סליק וייתיב אארוא דבי רב, פקע ארוא ושתיק, ויכיל ליה. אמר רבי תנחום בר חנילאי: מפני מה זכה ראובן לימנות
28 בהצלה תחלה? מפני שהוא פתח בהצלה תחלה, שנאמר "וישמע ראובן ויצלחו מדם". דרש רבי שמלאי: מאי דכתיב "אז יבדיל
29 משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש]"? "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: הורח שמש לרצוחים. איפא דאמר, אמר לו:
30 הורחת שמש לרצוחים. דרש רבי סימאי: מאי דכתיב "אהב כסף לא ישבע כסף ומי אהב בהמון לא תבואה"? "אהב כסף לא ישבע
31 כסף" – זה משה רבינו, שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען, ואמר: מצוה שפאה
32 לדי אקיימנה. "ומי אהב בהמון לא תבואה", למי נאה ללמד בהמון – מי שכל תבואה שלו. והיינו דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב
33 "מי ימלא גבורות ה' ישמע כל תהלתו"? למי נאה [ללמד] גבורות ה' – מי שיכול להשמיע כל תהלתו. ורבנן, ואיתמא רבה
34 בר מרי אמר: "מי אהב בהמון לו תבואה" – כל האוהב ללמד בהמון – לו תבואה. יחבו ביה רבנן עניניהו פרבא בריה דרבה. [סימן:
35 אשי ללמוד רבינא ללמד] רב אשי אמר: כל האוהב ללמוד בהמון – לו תבואה. והיינו דאמר רבי יוסי פרבי תנינא: מאי דכתיב "הרב
36 אל תבדים וגאלו" – הרב על צוארי שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד. ולא עוד אלא שמשפשי, כתיב
37 הקא "וגאלו" וכתוב התם "אשר גאלנו". ולא עוד אלא שחוטאין, שנאמר "ואשר חטאנו". ואיפעיית אימא מהכא: "נואלו שרי צען".
38 רבינא אמר: כל האוהב ללמד בהמון – לו תבואה. והיינו דאמר רבי: הרבה תורה למדתי מרבותי, ומחבירי יותר מהם, ומתלמידי
39 יותר מכולן. אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "עמדות היו רגלינו בשעריך וירושלם"? מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה – שערי
40 ירושלם, שהיו עוסקים בתורה. ואמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב "שיר המעלות לדוד שמהתי באמרים לי בית ה' גלך"? אמר
41 דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונן של עולם, שמעתי בני אדם שהיו אומרים: מתי ימות זקן זה וכא שלמה בנו ויבנה בית המִּחְדָּה
42 ונעלה לרגל, ושמחתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: "כי טוב יום בהצריך מאלף", טוב לי יום אחד שאהיה עוסק בתורה לפני, מאלף
43 עולות שעתיד שלמה בנו להקריב לפני על גבי המזבח. "ומכוונות להם דרכים" וכו'. תניא, רבי אלעזר בן עקיבא אומר:

1 והא תניא רבי יוסי בר' יהודה אומר וכו' — ואם תאמר: ואמאי לא מייתי ממלחיה דרבי
2 יוסי בר' יהודה דמתניתין? ויש לומר: דמתניתין איכא למימר דלא חיביבס קאמר, אלא
3 מאליהם היו גולין בשביל שדיו טועים, כדקאמר רבי הכא בברייתא. אבל בברייתא מוכח
4 שפיר דחיבין קאמר, מדמייתי פסוק גבי מויד. אבל דמתניתין לא מייתי קרא גבי מויד. כן
5 נראה למורי שיחיד. ועוד נראה, דעל כרחך
6 בברייתא ליכא למימר דמאליהון קאמר, דעל
7 כרחך היינו רבי.
8 חד אמר מביאין עגלה ערופה — תימה, דהא
9 תנן (סוטה מד, ב): עגלה ערופה אין מודדין
10 אלא מעיר שיש בה בית דין ויש לומר: דהתם
11 מיירי כגון דאיכא עיירות טובא ובחדא מינייהו
12 יש בית דין, כיון דמצוי לאוקומי קרא דמקימ
13 ליה. אבל הכא מיירי כגון שאין שם בית דין בכל
14 העיירות הסמוכות, הלכך אמרינן דמכל מקום
15 מודדין מינייהו.

אפילו

1 "מקלט" היה כתוב על פרשת דרכים, כדי שיעיר הרוצח
2 ויפנה לשם. אמר רב הנהא: מאי קרא? "תכין לך הדרך"
3 - עשה [לך] הכנה לדרך. רב הנהא בר הנינא פתח לה
4 פתחא להאי פרשתא מהבא: "טוב וישר ה' על בן יורה
5 חטאים בדרך", אם לחטאים יורה - קל וחומר לצדיקים.
6 רבי שמעון בן לקיש פתח לה פתחא להאי פרשתא
7 מהבא: "ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו" וגו'.
8 "באשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע" וגו',
9 בפה הכתוב מדבר - בשני בני אדם שהרגו את הנפש,

10 אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד, לזה אין עדים ולזה אין עדים. הקדוש ברוך הוא מזמין
11 לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג בשוגג יורד בסולם, ונפל עליו
12 ותרנו. זה שהרג במזיד - נהרג, וזה שהרג בשוגג - גולה. אמר רבה בר רב הונא אמר רב
13 הונא, ואמרי לה אמר רב הונא אמר רבי אלעזר: מן התורה ומן הנביאים ומן הפסוקים - בדרך
14 שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. מן התורה - דכתיב "לא תלך עמכם", וכתיב "קום לך
15 אתם". מן הנביאים - דכתיב "אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך (זו) תלך". מן
16 הפסוקים - דכתיב "אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן". אמר רב הונא: רוצה שגלה לעיר
17 מקלט ומצא גואל הדים ותרנו - פטור. קסבר: "ולו אין משפט מות" - בגואל הדים
18 הוא דכתיב. מיתבי: "ולו אין משפט מות" - ברוצח הכתוב מדבר. אתה אומר ברוצח,
19 או אינו אלא בגואל הדים? פשהוא אומר "והוא לא שגא לו מתמול שלשום" - הוי
20 אומר: ברוצח הכתוב מדבר! - הוא דאמר כי האי תנא, דתניא: "ולו אין משפט
21 מות" - בגואל הדים הכתוב מדבר. אתה אומר בגואל הדים הכתוב מדבר, או אינו
22 אלא ברוצח? פשהוא אומר "כי לא שגא הוא לו מתמול שלשום" - הרי רוצח אומר,
23 הא מה אני מקיים "ולו אין משפט מות" - בגואל הדים הכתוב מדבר. תנן: מוסרין
24 לו שני תלמידי חכמים, שאמ יתרגנו בדרך, וידברו אליו; מאי לאו דמתרו ביה דאי קטיל בר
25 קטלא הוא? - לא, כדתניא: וידברו אליו דברים הראויים לו, אומרים לו: אל תנהג בו מנהג
26 שופכי דמים, בשגגה בא מעשה לידו. רבי מאיר אומר: הוא מדבר על ידי עצמו, שנאמר "וזה
27 דבר הרצח". אמרו לו: הרבה שלוחות עושה. אמר מר: בשגגה בא מעשה לידו. פשיטא, דאי
28 במזיד - בר גלות הוא? - אין. והא תניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: בתחלה אחד שוגג ואחר
29 מויד מקדימין לערי מקלט, ובית דין שולחין ומביאין אותם משם. מי שנתחייב מיתה - הרגוהו,
30 שנאמר "ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ונתנו אותו ביד גאל הדים ומוט". מי שלא נתחייב
31 - פטרוהו, שנאמר "והשילו העדה את הרצח מיד גאל הדים". מי שנתחייב גלות - מחזירין אותו
32 למקומו, שנאמר "והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה". רבי אומר: מעצמן הן
33 גולין, כסבירין הן: אחד שוגג ואחד מויד - קולטות, והן אינן יודעין שבשוגג קולטות במזיד
34 אינן קולטות. אמר רבי אלעזר: עיר שרופה רוצחים - אינה קולטת, שנאמר "ודבר באוני זקני
35 העיר והיא את דבריו" - ולא שהשוו דבריהן לדבריו. ואמר רבי אלעזר: עיר שאין בה זקנים

1 מקלט היה כתוב על פרשת דרכים — בכל מקום שהיו שני דרכים מפוצלים, אחד
2 פונה לעיר מקלט — היה עץ תקוע באותו דרך וכתוב בו "מקלט". פתח ליה פיתחא
3 — כשזיה רוצה לדרוש בפרשת רוצחים היה מתחיל כן. והאלהים אנה לידו — זהו
4 שאמר הכתוב "כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע". "משל הקדמוני"
5 היא התורה, שהיא משל הקדוש ברוך הוא
6 שהוא קדמוני של עולם, והיא אמרה
7 מרשעים יצא רשע. והיכן אמרה —
8 "והאלהים אנה לידו", והיא הקדוש ברוך
9 הוא ממציא ממשול לאדם לחטוא? אלא על
10 ידי שהיו שניהם רשעים ההורג והנהרג,
11 ההורג היה חייב גלות ואין עד בדבר והוא לא
12 גלה, והנהרג היה חייב מיתה ואין עד בדבר
13 ולא נהרג, לפיכך הקדוש ברוך הוא מזמין
14 לפונדק אחד כו'. במה הכתוב מדבר —
15 "והאלהים אנה לידו". נופל עליו והורגו —
16 יש עדים, ויגלה על כרחו. בדרך תלך —
17 בדרך אשר תבחר לילך. אם ללצים — בא
18 אדם להתחבר. הוא יליץ — אין מעבדין בידו.
19 ומצא גואל הדים — בדרך בהליכתו. בגואל
20 הדים הכתוב מדבר — והבי קאמר: פן ידרוך
21 גואל הדים אחרי הרוצח והשיגו והכחו נפש,
22 ולא יתירא מבית דין כי לו אין משפט מות.
23 וסוף המקרא האומר "כי לא שגא הוא" וגו'
24 מוסב על ראשו: "פן ידרוך גואל הדים" אני
25 אומר לך להכין לו הדרך, כי לא שגא היה
26 לו ולא הרגו מדרעת. ברוצח הכתוב מדבר —
27 והבי קאמר: פן ידרוך והשיגו והכחו, והוא לא
28 היה ראוי למות כי לא שגא היה להרוג ולא
29 הרגו מדרעת. הרי רוצח אומר כו' — שאין לו
30 משפט מות, ולא היה צריך לכתוב בשבילו
31 "ולו אין משפט מות". הרבה שלוחות עושה
32 — דברים שאינן נעשים על ידי האדם.
33 נעשים ומתקבלים על ידי הרבה שלוחים.
34 פשיטא — כיון דהוא גולה — ודאי בשוגג
35 הרג, דאי במזיד הרג וכי גולה היה? הבי
36 גרסינן: דאי במזיד בר גלות הוא. בתמיהה.
37 בתחלה — תחלת משפט של רוצחים ועיקרו
38 זהו — אחד שוגג ואחד מויד כו'. וליף טעמא
39 מקרא "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארור לו
40 וקם עליו" וגו', משמע: אם הורגו בכוונה —
41 ינוס, וכתיב בתריה "ושלחו זקני עירו" וגו'.
42 רבי אומר — לא אמר הכתוב שיגלה, אלא
43 הוא טועה וגולה, ולמדך הכתוב שיקחוהו
44 משם ויהרגוהו. ודבר באוני זקני העיר ההיא
45 — מקרא בספר יהושע. מצוה בעלמא —
46 מצוה שיהיו שם זקנים, ומיהו כי אין בה זקנים
47 נמי קלטה. כגון סורר ומורה — כתיב (דברים
48 כא) "והוציאו אותו אל זקני עירו".

בלשון

1 אינה קולטת, דבעינן "זקני העיר" ולפיא. איתמר, עיר שאין בה זקנים, רבי אמי ורבי אסי, חד אומר: אחד אומר: אינה
2 קולטת. למאן דאמר אינה קולטת - בעינן "זקני העיר" ולפיא, למאן דאמר קולטת - מצוה בעלמא. ועיר שאין בה זקנים, רבי אמי
3 ורבי אסי, חד אומר: נעשה בה בן סורר ומורה. וחד אומר: אין נעשה בה בן סורר ומורה. למאן דאמר אין נעשה בה בן סורר ומורה
4 - בעינן "זקני עירו" ולפיא, למאן דאמר נעשה בה בן סורר ומורה - מצוה בעלמא. ועיר שאין בה זקנים, רבי אמי ורבי אסי, חד
5 אומר: מביאה עגלה ערופה, וחד אומר: אינה מביאה עגלה ערופה. למאן דאמר אינה מביאה עגלה ערופה - בעינן "זקני העיר והיא"
6 ולפיא, למאן דאמר מביאה עגלה ערופה - מצוה בעלמא. אמר רבי חמא בר חנינא: מפני מה נאמרה פרשת רוצחים

בלשון

מקלט' היה כתוב על פרשת דרכים. דהיינו, בכל מקום שבו היתה הדרך מתפצלת לשתי דרכים, והאחת פונה לעיר מקלט, היו מניחים עמוד בדרך הפונה לעיר המקלט ועליו כתוב 'מקלט'. פרי שפירד הרוצח בשעת בריחתו היכן היא הדרך הפונה לעיר מקלט. ויפנה לשם.

אמר רב פהנא, מאי קרא – מאיזה מקרא יש ללמוד דין זה, מן המקרא (דברים טו א) 'תבין לך הדרך' וגו', שכוונת דברי הכתוב היא עשה [לך] הנהגה לדרך, כלומר, עשה הכנה מתחילה, כדי שיידעו איזו היא הדרך הפונה לעיר מקלט.

הגמרא מביאה הקדמות שהיו האמוראים פותחים בהם כשהיו דורשים בפרשת רוצחים: רב הווא בר חנינא פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא – היה פותח את דרשתו בהקדמה זו. נאמר בכתוב (תהלים כח ה) 'שוב וישר ה' על פני יורה הטאים בדרך', דהיינו, שהקדוש ברוך הוא מורה לחוטאים ההורגים בשגגה את הדרך לילך לעיר מקלט. ויש ללמוד מכאן, אם לתפאים יורה את הדרך, קל וחומר שירור הצדיקים את הדרך ילכו בה.

רבי שמעון בן לקיש פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא – היה פותח את דרשתו בהקדמה זו. נאמר בכתוב המדבר ברוצח בשגגה (שמות כא ג), 'ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו' וגו', כלומר, שההורג בשגגה לא עשה זאת במזיד, אלא הקדוש ברוך הוא וימן לו הריגה זו. ולכאורה יש לתמוה, כיצד יתכן שהקדוש ברוך הוא ימציא מכשול לידי האדם. אלא התשובה על כך היא בדברי הכתוב (שמואל א' כד ג) 'באשר יאמר מושל הקדמוני מרשעים יצא רשע' וגו'. פירוש, כפי שאמרה התורה, שהיא משלו של הקדוש ברוך הוא, שהוא קדמונו של עולם, שמרשעים יצא דבר רשע. והיכן אמרה זאת התורה, במקרא 'והאלהים אנה לידו', שהרי במה הנתוב מדרב – באיזה אופן מומן הקדוש ברוך הוא הריגה בשגגה לאדם. באופן כזה שהיה מעשה בשני בני אדם שהרגו את הנפש, אחד מהם הרג בשוגג ואחד הרג במזיד, לזה אין עדים שהרג במזיד ועל כן לא נהרג בבית דין, לזה אין עדים שהרג בשוגג ועל כן לא גלה לעיר מקלט, לפיכך הקדוש ברוך הוא מומימן – מומן את שניהם לפיכך (אכסניה) אחד, זה שהרג במזיד ולא נהרג בבית דין וישב תחת הסולם, וזה שהרג בשוגג ולא גלה לעיר מקלט יורד בסולם ונפל עליו – על הראשון, והרגו, ויש עדים בדבר, נמצא שזה שהרג במזיד נהרג על ידי זה שנפל עליו, ואילו זה שהרג בשוגג גולה עתה לעיר מקלט על פי העדים שראוהו שהרג בשגגה. ובאופן כזה הקדוש ברוך הוא מומן תקלה לידי אדם שהוא כבר רשע בדבר זה.

הגמרא מביאה ראיות לכך שמן השמים מוליכים את האדם בדרך שבה הוא חפץ לילך: אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא, ואמרי לה – ויש אומרים שמימרא זו אמר רב הונא אמר רבי אלעזר, יש להוכיח מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים שפירך שפירך רוצה לילך, בה מוליכין אותו מן השמים. מן התורה יש להוכיח מן מבלעם, דבתחילה כתוב 'ואילו לאחר מכן בתיב' (שם כב ב) 'קום לך אתם' וגו', שמאחר ונתעקש בלעם לילך עמהם לא מנעו הקדוש ברוך הוא מלעשות כן. מן הנביאים יש ללמוד זאת, דכתיב (ישעיה מח ז) 'אני ה' אלחיד מלמד להועיל מדיכך בדרך (זו) תלך'. כלומר, מדריךך בדרך שבה תבחר לילך. מן הכתובים יש ללמוד זאת מדכתיב (משלי ג לד) 'אם ללצים הוא יליץ ולעצונים יתן חן'. דהיינו, אם בא אדם להתחבר עם הלצים, אין מעכבים בידו מן השמים.

הגמרא דנה בדין גואל הדם שהרג את הרוצח בדרכו לעיר מקלט: אמר רב הונא, רוצח שגלה לעיר מקלט, ומצאו גואל הדם בדרכו בהליכתו לשם, והרגו, פטור גואל הדם ממיתה. קפבר – לפי שסובר רב הונא, שהמקרא (דברים טו ט) 'ולו אין משפט מות' בגואל הדם הוא דכתיב – על גואל הדם הוא נאמר, וכך היא כוונת הכתוב 'פן ירדף גאל הדם אחרי הרצח, פי יחס לבבו, והשיגו פי ירדף הדרך, והקדוה נפש' וגו', כלומר, שגואל הדם ירדוף אחר הרוצח קודם הגיעו לעיר מקלט ויהרגהו, ולא יתיירא גואל הדם מפני בית דין שימיתוהו על הריגה זו, כי 'ולו אין משפט מות', דהיינו שאין גואל הדם חייב מיתה

בהריגה זו. וסיום המקרא הוא 'פי לא שנא הוא לו מתמול שלשום', דהיינו, לפיכך יש להכין ערי מקלט, שיוכל הרוצח למלט נפשו מיד גואל הדם, שהרי לא שונא היה לזה שהרגו בשגגה, ועל כן הדין נותן שיוכל להנצל ממיתה.

הגמרא מקשה על דברי רב הונא מברייתא: מיתבי – הקשו בני הישיבה על דברי רב הונא, שנינו בברייתא 'ולו אין משפט מות' ברוצח הנתוב מדרב, כלומר, כוונת הכתוב היא, שיש לחוש שמא ירדוף גואל הדם אחר הרוצח להורגו שלא כדין, שהרי אין הרוצח ראוי למות על שהרג בשגגה, לפי שלא היה שונא לנהרג מתמול שלשום. ומבררת הברייתא, אנה אמר שמקרא זה ברוצח הוא מדבר, מנין לך לומר כן, או – אולי אינו מדבר אלא בגואל הדם, שאם הרג את הרוצח בדרכו לעיר מקלט אינו חייב עליו. ומבארת הברייתא, שאין לומר כן, שהרי בשהוא (הכתוב) ממשיך ואומר 'והוא לא שונא לו מתמול שלשום', הוי אמר ברוצח הנתוב מדרב, שהרי עליו נאמר דבר זה שלא היה שונא לנהרג מקודם לכן, ומאחר וסיום הפסוק עוסק ברוצח מסתבר הדבר שאף תחילתו עוסקת בכך, שאין חיוב משפט מות לרוצח, אבל גואל הדם אם הרגו בדרכו לעיר המקלט, נהרג עליו.

ומוכח מדברי הברייתא שלא כדברי רב הונא, הסובר שאם הרג גואל הדם את הרוצח בדרכו לעיר מקלט, פטור הוא ממיתה.

מתרצת הגמרא: איכן מדברי הברייתא מוכח שלא כדברי רב הונא, אבל הוא – רב הונא דאמר שגואל הדם שהרג את הרוצח בדרכו לעיר מקלט פטור, סובר כי האי תנא – כשיטת תנא זה, דתניא בברייתא, 'ולו אין משפט מות' בגואל הדם הנתוב מדרב, שאם הרג את הרוצח אינו נהרג עליו. אנה אמר שגואל הדם הנתוב מדרב, או – אולי אינו מדבר אלא ברוצח, שאין לו דין מות על שהרג בשגגה, אך גואל הדם שהרגו נהרג עליו. אי אפשר לומר כן, שהרי בשהוא אמר בהמשך הפסוק 'פי לא שנא הוא לו מתמול שלשום', הרי הרוצח אומר, כלומר, המשיך המקרא ודאי עוסק ברוצח, שלא היה שונא לנהרג מתמול שלשום, וממילא יש ללמוד מכך שאין לו משפט מות על הריגתו, ולא הוצרך הכתוב לכתוב זאת, הא מה אני מקיים – במה אם כן יש להעמיד את דברי הכתוב 'ולו אין משפט מות', בהכרח צריך לומר שגואל הדם הנתוב מדרב – שאם הרג את הרוצח אינו חייב מיתה על כך.

ומבואר מדברי ברייתא זו כרב הונא, שגואל הדם שהרג את הרוצח בדרכו לעיר מקלט, פטור.

הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו שלא כדברי רב הונא: תנן – שנינו במשנה, שהיו בית דין מוסרין לו לרוצח שני תלמידי חכמים שילוחו לעיר מקלט, לפי שיש לחוש ששם יתרגמו גואל הדם בדרך לשם, ויפירו תלמידי חכמים אלו אלו – אל גואל הדם. מאי לאו דמתרו ביה – לכאורה יש לומר, שדיבור זה שמדברים אל גואל הדם היינו שמתרים בו, דאי קטיל בר קטילא הוא – שאם יהרג את הרוצח יארה על כך בבית דין, ושלא כדברי רב הונא.

דוחה הגמרא: לא – אין הכוונה שהתלמידי חכמים מתרים בו, אלא הכוונה בזה דתניא – כמו שנינו בברייתא, ויפירו התלמידי חכמים אלו – אל גואל הדם, דכריס הראוים לו – המתקבלים על ליבו, וכך הם אומרים לו, אל תנהג בו ברוצח זה כמנהג שנוהגים באנשים שופכי דמים במזיד, לפי ששגגה בא מעשה זה לידו. רבי מאיר אומר, הוא – הרוצח, מדרב על ידי עצמו אל גואל הדם, שגאמר (דברים טו ט) 'וזה דבר הרוצח', כלומר, שמוטל על הרוצח עצמו לדבר. אמרו לו חכמים לרבי מאיר, אין הדבר כן, לפי שהרבה שפליחות עושה – הרבה דברים אינם יכולים לעשות על ידי האדם עצמו יארה על ידי שלוחיו, ואף כאן יש להעדיף שידברו התלמידי חכמים עם גואל הדם.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אמר רב – הובא בברייתא לעיל, שאומרים התלמידי חכמים לגואל הדם ששגגה בא מעשה זה לידו של הרוצח. מקשה הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שעשה כן בשגגה, שהרי גולה הוא לעיר מקלט, דאי במזיד בר גלות הוא – שאם במזיד עשה זאת וכי היה בתורת דין גלות.

בְּלִשְׁוֹן עָזָה – בלשון קשה, שהרי בכל ספר יהושע נאמרה לשון
אמירה 'ויאמר ה' אל יהושע, שהיא לשון רכה, ואילו בפרשת ערי
המקלט נאמר לשון דיבור, שהיא לשון קשה, דְּבָרִים (יהושע כ א-ב)
'וַיִּדְבֶּר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר, דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, תָּנוּ לָכֶם
אֶת עֵרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֵיכֶם' וגו'. טעם הדבר הוא מִפְּנֵי
שֶׁהָ דִּבּוּרִים שֶׁל תוֹרָה, כלומר, שבדיבור זה ציווהו הקדוש ברוך
הוא לקיים מצוה מן התורה של הפרשת ערי מקלט, ודיבור של תורה
יש לומר בלשון קשה, אבל בשאר אמירות שאמר לו לא מצינו דבר
נוסף שציווהו לקיים מצוה מן התורה, ועל כן נאמרו בלשון אמירה.
מבשרת הגמרא: לְמִיכָאָל – האם יש לומר דָּבָר מִקּוֹם שבו נזכר לשון
דִּבּוּר הַכוּונה בזה היא לְלִשְׁוֹן קָשָׁה.

מבשרת הגמרא: אִין – אכן כן, כְּמוֹ שֶׁמֻּצְאוּ דְּבָרִים (בראשית מב ל) 'דְּבַר
הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאֵרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת' וגו', ויש להוכיח ממקרא זה שכל
דיבור הוא לשון קשה.

מקשה הגמרא: וְהִתְנַאי בברייתא, המפרשת את דברי הכתוב (מלאכי
ג טז) 'אִזְ נִדְּבָרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ' וגו', ואומרת, 'נִדְּבָרוּ' אִין
נִדְּבָרוּ אֵלָּא לְשׁוֹן נַחַת, כלומר, שדרך יראי ה' לדבר איש אל רעהו
בנחת רוח, וכן הוא (הכתוב) אִמְרָא (תהלים מז ז) 'דְּבַר עַמִּים תַּחְתִּינוּ'
וגו', כלומר, ישפיל וינהל העמים תחתינו, ויהיו נכנעים ונוחים לנו.
מבואר אם כן מדברי הברייתא, שדיבור הוא לשון נוח, ולא לשון
קשה.

מתרצת הגמרא: שיש לחלק בזה בין שני סוגי לשון דיבור, 'דְּבַר'
לְחֹד 'דְּבַר' לְחֹד. דהיינו, לשון 'דְּבַר' או 'וַיִּדְבֶּר' היא אכן לשון
קשה, אבל לשון 'נִדְּבָרוּ' או 'דְּבַר' היא לשון נחת.

הגמרא מביאה שנחלקו תנאים בטעם הדבר שדיבר הקדוש ברוך
הוא ליהושע בלשון קשה: ('סימני' רבנן' מהמני' וספרי') פְּלִיגֵי בָּהּ
– נחלקו בענין זה, מדוע נאמרה פרשת ערי מקלט ליהושע בלשון
קשה, רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבָּנָן, חֲדָ – אחד מהם אִמְרָא שטעם הדבר הוא
מִפְּנֵי שְׂשִׁיחָם – שנשתהה יהושע מלהפריש את ערי המקלט מיד
אחר חלוקת ארץ ישראל, ולא עשה כן עד שאמר לו הקדוש ברוך
הוא, ועל כן נאמרה לו פרשה זו בלשון קשה, וְחֲדָ – ואחד מהם אִמְרָא
שטעם הדבר הוא מִפְּנֵי שֶׁהָנָּה מִצְוֹת שֶׁל תוֹרָה.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין פסוקים שכתב יהושע: נאמר
במקרא (יהושע כד כז) 'וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת
אֱלֹהִים' וגו'. ולא נתבאר במקרא מה הם הדברים שכתב יהושע.
וּפְלִיגֵי בָּהּ – ונחלקו בזה רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי נְחֻמִּית. חֲדָ – אחד מהם
אִמְרָא שכתב יהושע בספר התורה של משה רבינו את שְׂמִנָּה
הַפְּסוּקִים האחרונים, לאחר פטירתו של משה, מִן הַפְּסוּק (דברים לד ה)
'וַיָּקֶם שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה'', ועד לסוף הספר, וְחֲדָ – ואחד מהם אִמְרָא
שכתב יהושע בספרו את פרשת עֲרֵי מִקְלָט.

שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר – מבוארים דברי המקרא
לדעת הסובר, שכתב יהושע בספר התורה את שְׂמִנָּה הַפְּסוּקִים
האחרונים, דהיינו דְּבָרִים – שזוהו שנאמר 'וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים', שהרי כתבם בספר התורה,
אֵלָּא, לְמָאן דְּאָמַר – לדעת הסובר שכתב יהושע בספרו את פרשת
עֲרֵי מִקְלָט, אם כן, מֵאִי – מה היא כוונת הכתוב שכתב יהושע
בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים, הרי לא כתב כן אלא בספרו.

משיבה הגמרא: הִכִּי קָאָמַר – כך היא כוונת דברי הכתוב לשיטה זו,
וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ בְּסֵפֶרוֹ, אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – פרשת ערי מקלט,
הַכְּתוּבִים כבר בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים.

הגמרא מביאה מחלוקת לגבי ספר תורה שנתפר בחוטי פשתן: סִפֵּר
תורה שִׁתְּפָרוּ – תפר את יריעותיו אלו לאלו בחוטי פִּשְׁתָּן, פְּלִיגֵי בָּהּ
– נחלקו בזה רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי מֵאִיר, חֲדָ – אחד מהם אִמְרָא שהספר
כָּשִׁיר, וְחֲדָ – ואחד מהם אִמְרָא שהספר פְּסוּל.

הגמרא מבארת את סברות מחלוקתם: לְמָאן דְּאָמַר – לדעת
הסובר שספר התורה פְּסוּל, היינו משום דְּבָרִים בַּפְּסוּק המדבר
בתפילין (שמות יג ט) 'וַיְהִי לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן
תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ' וגו', וַיִּתְּקֶנָּה – ובמקרא זה שהזכירה בו
התורה הוקשה כָּל תּוֹרָה בּוֹלָה לְתַפְּלִין, מֵה תַּפְּלִין נאמרה

בהם הִלָּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי לְתוֹפָרִן בְּגִידִין בלבד, אָף כֵּן שֶׁאֵר
כתבי הקודש יש לְתוֹפָרִן בְּגִידִין בלבד, ועל כן אם תפר ספר תורה
בחוטי פשתן הרי זה פסול. וַיִּדְבֶּר – ואילו לדעת הסובר שספר
תורה שנתפר בחוטי פשתן כשר, היינו משום שסובר שלא הוקשה
התורה לתפילין לכל דבר, אלא כִּי אִיתְּקַשׁ לְמוֹתֵר בְּפִיךָ – היקש
זה נאמר רק לענין ההלכה שאין לכתובה על עור בהמה טמאה
האסורה באכילה, לפי שנאמר במקרא לגבי תפילין 'בְּפִיךָ', והיינו
מִן הַמוֹתֵר לֵאכּוֹל בְּפִיךָ, אֵךְ לְשֶׁאֵר הִלָּכֹתֶיךָ שֶׁל תַּפְּלִין שֶׁלֹא
נכתבו במפורש בתורה, אלא נלמדו מהלכה למשה מסיני, לֹא
אִיתְּקַשׁ – לא הוקש ספר התורה לתפילין, ועל כן אף שהלכה היא
בתפילין לתופרם בגידים, בספר תורה אין הדין כן, אלא מותר
לתופרו בחוטי פשתן.

אָמַר רַב, הַיּוֹנֵן לְהוֹ לְתַפְּלִין דְּבִי חֲבִיבִי – ראיתי את התפילין של
בית דודי רבי חיאי, דְּתַפְּרִי בְּכִיתָנָא – שתפורים הם בחוטי פשתן,
וְלִית הִלָּכָתָא כְּוֹנִתִּיה – אך אין ההלכה כמותו בענין זה, אלא יש
לתופרם בגידים בלבד.

משנה

משנה זו מבארת איזה כהנים מחזירים את הרוצח מעיר מקלט
במיתתם.

אָחֵד כֶּהֱן גָּדוֹל הַשְּׁשֹׁנָה בְּשִׁמְן הַשְּׁשֹׁנָה, דהיינו, כל הכהנים הגדולים
שהיו עד תקופת המלך יאשיהו, שהיו נמשחים לכהונתם בשמן
המשחה, וְאָחֵד כֶּהֱן גָּדוֹל הַטְּרוּפָה בְּבָגְדִים – המשמש בכהונה
כשהוא לבוש בשמנת הבגדים של כהן גדול, והם הכהנים הגדולים
שעמדו מתקופת יאשיהו ואילך, שלא היו נמשחים בשמן המשחה,
ולא היתה ניכרת הכהונה הגדולה בהם אלא בריבוי הבגדים בלבד,
וְאָחֵד כֶּהֱן גָּדוֹל שֶׁעֲבָר מִמְּשִׁיחוֹתָו, דהיינו שאירע איזה פסול בכהן
הגדול, ומינו כהן אחר לשמש תחתיו, ולאחר שחזר הכהן הגדול
לעבודתו עבר השני ממשיותו, ונקרא בשם 'משוח שעבר', כל אלו
הכהנים הגדולים מְחֻזְרִין אֶת הַרוֹצֵחַ מעיר מקלט במיתתם. רַבִּי
יְהוֹדָה אִמְרָא, אָף הַכֹּהֵן הַשְּׁשֹׁנָה מְלַחֵמָה – שהיה מכריז את כל צרכי
המלחמה, מְחֻזֵּר אֶת הַרוֹצֵחַ מעיר מקלט במיתתו.
לְפִיכָךְ – מאחר ויצאתו של הרוצח מעיר המקלט תלויה במיתתו של
הכהן הגדול, היו אִימוֹתֵיהֶן שֶׁל הַכֹּהֲנִים הגדולים מְסַפְּקוֹת לָהֶן –
לגולים לעיר מקלט מְחִיָּה וְכַסּוֹת, כִּדִּי שֶׁלֹא יִתְפַּלְלוּ עַל בְּנֵיהֶם
שְׂמִימוֹתוֹ.

נמרא

הגמרא מבררת מניין למדים שכל הכהנים שנמנו במשנה מחזירים את
הרוצח: מֵאֵן הֵנִי מֵאִי – מנין לומדים דין זה, שישנם שלשה כהנים
גדולים אשר במיתתם שב הרוצח מעיר מקלטו.

מבארת הגמרא: אָמַר רַב כְּהֵנָא, דְּאָמַר קָרָא (במדבר לה כה) 'וַיִּשָּׁב בָּהּ
עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל' וגו', וְכַתִּיב (שם לה כה) 'כִּי כַעֲרֵי מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב
עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל', וְכַתִּיב (שם) 'וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל' וגו',
ומאחר ונזכר 'כהן גדול' במקרא שלש פעמים, יש ללמוד מכך
שישנם שלשה כהנים גדולים המחזירים את הרוצח במיתתם.

שבה הגמרא ומבשרת: וְרַבִּי יְהוֹדָה הַסּוֹבֵר שִׁישׁ כֶּהֱן רִבְעִי אֲשֶׁר
במיתתו שבים הרוצחים מעיר מקלט, והוא כהן משוח מלחמה, מנין
הוא לומד זאת, מאחר שלא נאמר במקרא 'כהן גדול' אלא שלש
פעמים.

מבארת הגמרא: פְּתִיב קָרָא אַחֲרֵינָא – כתוב מקרא אחר (שם לה לב)
'וְלָשׁוֹב לְשִׁבְתָּ בְּאֶרֶץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן' (וגו'), וממקרא זה יש ללמוד
כהן רביעי.

שבה הגמרא ומבשרת: וַיִּדְבֶּר – רבנן החולקים על רבי יהודה, מדוע
אינם סוברים שיש לרבות עוד כהן ממקרא זה.

מבארת הגמרא: מְדִלָא פְּתִיב – מאחר שלא נאמר במקרא 'הכהן
הַגָּדוֹל', אלא 'הכהן' סתם, יש ללמוד שאין כוונת הכתוב לרבות עוד
כהן, אלא חֲדָ מְדִלָּךְ הוּא – הכהונה בזה לאחד משלשת הכהנים
שנמנו מקודם לכן.

בלשון עזה – בכל יהושע כתיב "ויאמר ה'", וכאן נאמר "וידבר ה' אל יהושע",
ודיבור לשון עז הוא. מפני שהן של תורה – אבל שאר אמירות שאמר – לא אמר
דבר לקיים מצוה הכתובה בתורה, חוץ מזה. ידבר עמים – ניהל עמים תחתיו. מפני
ששיהם – שלא הפרשים לאחר שחלקו מיד, עד שנאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא.
פליגי בה – בפירושא דהאי קרא, מה כתב

יהושע בספר תורה. חד אמר משנה פסוקים
– מ'וימת שם משה' עד סיפא. וחד אמר:
בפרשת ערי מקלט הוא אומר, שכתובה
בספר יהושע. למען תהיה תורת וגו' –
ורשיה דקרא משתעי בתפילין, ואיתקש הכא
תורה לתפילין. כי איתקש למותר בפך –
דכתיב בהאי קרא "בפך" – מן המותר בפך.
שאין נכתבין על עור בהמה טמאה.
להלכותיהן – לדבר שאינו כתוב בתורה,
ובתפילין גופיהו לא גמרינן ליה אלא
מהלכה למשה מסיני, לא ילפינן בהיקשא.
דבי חביו – דודי, אחי אבא, והוא רבי חיאי.
משנה אחד כהן משה בשמן המשחה –
הם כהנים גדולים שהיו עד יאשיהו. ואחד
המרוצה בנגידים – הם ששימשו מיאשיהו
ואילך, שנגנו שמן המשחה כדאמרין
בהוריות (יבא, ושוב לא נמשחו כהנים ולא
היתה ניכרת כהונה גדולה בהם אלא בריבוי
בגדים, שמשמש בשמונה בגדים. ואחד
שעבר ממשחותיו – שאירע פסול בכהן
גדול ושימש אחר תחתיו, וכשנתרפא כהן –
חזר לעבודתו ועבר זה ממשחותו. מחזירין
את הרוצה – במיתתו, כמו שנאמר "ואחרי
מות הכהן הגדול ישוב הרוצח". משוח
מלחמה – כהן המשוח לומר במלחמה צרכי
המלחמה, "אל ירך לבבכם" וכל הענין
(דברים ב.). גמרא וישב בה עד מות הכהן
הגדול – הא חד, "כי בעיר מקלטו ישב עד
מות הכהן הגדול" – הא תרי, "ואחרי מות
הכהן הגדול ישוב הרוצח" – הא תלתא.
& שהיה לזה לבקש רחמים על דורן – הלבך
לאו קללת חנם היא. הכא אמר – בבבל
אומרינן משל זה על אדם שלוקח בשביל

לפיקד אימותיהן של פהנים מספקות להן מחיה ונסות,

כדי שלא יתפללו על גניהם שימותו. גמרא מנא הני מילי? אמר רב פהנא: דאמר קרא "וישב בה עד מות הכהן הגדול", וכתיב
"כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול", וכתיב "ואחרי מות הכהן הגדול". ורבי יהודה: פתיב קרא אחרניא – "לשוב לשבת
בארץ עד מות הכהן" (וגו.). – ואידך: מדלא פתיב "הגדול" – חד מהנהך הוא. "לפיקד אימותיהן של פהנים" כו'. טעמא דלא
מצלו, הא מצלו מיתתי? והכתיב "בצפור לגוד פדרור לעוף בן קללת חנם לא תבא"! אמר ליה ההוא סבא: מפיקיה דרבא שמיע
לי, שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. ואיכא דמתני: כדי שיתפללו על גניהם שלא ימותו. טעמא – דמצלו, הא לא
מצלו – מיתתי? מאי הוה ליה למעבד? הכא אמרינן: טוביה חטא ויגיד מנגיד. התם אמרי: שכם נסיב ומבגאי גזיר. אמר ליה
ההוא סבא: מפיקיה דרבא שמיע לי, שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. פי הא, דההוא גברא דאכליה אריא פרחוק
תלתא פרסי מיניה דרבי יהושע בן לוי, ולא אישטעי אליהו בהדיה תלתא יומי. אמר רב יהודה אמר רב: קללת חכם, אפילו
בחנם היא באה. מנלן? מאחיותופל. שבשעה שפיר דוד שיתין קפא תהומא, בעא למישטפא לעלמא. אמר: מהו לכתוב שם
אחספא ומישדא בתהומא, דליקו אדוכתיה? ליכא דאמר ליה מדי. אמר: כל הידע דבר זה ואינו אומר – יחנק בפרגו. נשא
אחיותופל קל וחומר בעצמו, אמר: ומה לעשות שלום בין איש לאישתו, אמרה התורה: שמי שנכתב בקדושה ימחה על הפנים,
לכל העולם כולו לא כל שכן? אמר ליה: שרי. כתב שם אחספא, שרי אתהומא, נחת וקם אחיותופל. ואפילו הכי פתיב "ואחיותופל
ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור ויקם וילך אל ביתו (ו)אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק" וגו'. "אמר רבי אבהו: קללת
חכם אפילו על תנאי היא באה. מנלן? מעלי, דקאמר ליה עלי לשמואל "כה נעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר".
ואף על גב דכתיב "ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו" – [ואפילו הכי] פתיב "ולא הלכו בניו בדרךיו" וגו'.
אמר

סרחון של אחרים. טוביה חטא ויגיד מנגיד – משום ההיא דאמרין בערבי
פסחים: טוביה חטא, ויגיד אסחיד ביה ביחדי, שלא היה עד שני דברים, ונגידה רב
פפא לזיגוד. אמר ליה: טוביה חטא ויגיד מנגיד. ומאן היתה למשל. התם אמרינן
– בארץ ישראל אומרינן משל זה. שכם נסיב מנבאי גזיר – שכן בן חמור לקח את

דינה בת יעקב וההנאה שלו, ושאר בני העיר
שלא נהנו מלו עצמן ונעצטרו. מנבאי – שם
איש מבני העיר. שכרה דוד שיתין – יסודות
של בית המקדש. ובתלמוד ירושלמי
(סנהדרין פ"י) מצינו "תימוליוס של בית
המקדש", והוא יסוד בלשון יוני. קפא תהומא
– צף התהום. בתלמוד ירושלמי (שם)
שמצא שם חרס שהגביה קולו ואמר לו: אל
תסלני מכאן שאני כבוש על התהום מיום
מתן תורה שרעדה כל הארץ. ולא שמע דוד
לדבריו, ונטלו. מי שרי למכתב שם – פן
ימחקוהו המים, ועובר משום "ואבדתם את
שמן" (דברים יב) ו"לא תעשון כן" וגו' (שם).
נשא אחיותופל כו' – יש תימיה דבדר, שהרי
לא קנה דוד את הגורן מארונה היבסי עד
מעשה דהסתה שהיתה לאחר מיתת
אחיותופל שלש שנים. ולפי דברים הללו
צריכין אנו לומר שאף על פי שלא קנה
הגורן, יודע היה מנעוריו, מיום ושנמשחו
וישבו הוא ושמואל בנית הרמה ובדקו בספר
יהושע ומצאו מקום לבית המקדש, כדכתיב
"עד אמצא מקום" וגו' ובדרדשנין ליה
בובחים ב"איזהו מקומן" (נדא, ו) ופיר
היסודות ברשותו. ימחה על הפנים – דכתיב
בסוטה (במדבר דה) "ומחה אל מי המרים",
והרבה הזכרות בפרשה, ואפילו הכי כתיב
"ומחה כו". וקללה זו בחנם היתה, שלא היה
מקלטו אלא אם אינו אומר. אפילו על הנאי
– ולא נתקיים התנאי, אף על פי כן היא
באה, דהא קללה על תנאי היתה "אם תכחד
ממני" ולא נתקיים שלא כידה, ואף על פי כן
נתקיימה הקללה, דכתיב "ולא הלכו בניו
בדרךיו" וגו', וזו קללה קללה עלי "כה יעשה
לך", כמו שנעשה לי שאין בני מהונגני.
וחטאני

כדי שלא יתפללו על גניהם שימותו. גמרא מנא הני מילי? אמר רב פהנא: דאמר קרא "וישב בה עד מות הכהן הגדול", וכתיב
"כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול", וכתיב "ואחרי מות הכהן הגדול". ורבי יהודה: פתיב קרא אחרניא – "לשוב לשבת
בארץ עד מות הכהן" (וגו.). – ואידך: מדלא פתיב "הגדול" – חד מהנהך הוא. "לפיקד אימותיהן של פהנים" כו'. טעמא דלא
מצלו, הא מצלו מיתתי? והכתיב "בצפור לגוד פדרור לעוף בן קללת חנם לא תבא"! אמר ליה ההוא סבא: מפיקיה דרבא שמיע
לי, שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. ואיכא דמתני: כדי שיתפללו על גניהם שלא ימותו. טעמא – דמצלו, הא לא
מצלו – מיתתי? מאי הוה ליה למעבד? הכא אמרינן: טוביה חטא ויגיד מנגיד. התם אמרי: שכם נסיב ומבגאי גזיר. אמר ליה
ההוא סבא: מפיקיה דרבא שמיע לי, שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. פי הא, דההוא גברא דאכליה אריא פרחוק
תלתא פרסי מיניה דרבי יהושע בן לוי, ולא אישטעי אליהו בהדיה תלתא יומי. אמר רב יהודה אמר רב: קללת חכם, אפילו
בחנם היא באה. מנלן? מאחיותופל. שבשעה שפיר דוד שיתין קפא תהומא, בעא למישטפא לעלמא. אמר: מהו לכתוב שם
אחספא ומישדא בתהומא, דליקו אדוכתיה? ליכא דאמר ליה מדי. אמר: כל הידע דבר זה ואינו אומר – יחנק בפרגו. נשא
אחיותופל קל וחומר בעצמו, אמר: ומה לעשות שלום בין איש לאישתו, אמרה התורה: שמי שנכתב בקדושה ימחה על הפנים,
לכל העולם כולו לא כל שכן? אמר ליה: שרי. כתב שם אחספא, שרי אתהומא, נחת וקם אחיותופל. ואפילו הכי פתיב "ואחיותופל
ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור ויקם וילך אל ביתו (ו)אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק" וגו'. "אמר רבי אבהו: קללת
חכם אפילו על תנאי היא באה. מנלן? מעלי, דקאמר ליה עלי לשמואל "כה נעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר".
ואף על גב דכתיב "ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו" – [ואפילו הכי] פתיב "ולא הלכו בניו בדרךיו" וגו'.
אמר

אפילו על תנאי צריך הפרה מנלן מיהודה - יש מודקדקין מכאן דנידויים שלנו, אפילו אותם שיש להם זמן - אין לנדות עצמן מספק. שהרי הכא התנה בדבר שלא היה בידו לקיים, דשמוא היה מעכוב יוסף או יקראנו אסון בדרך, ולכן חל מעיקרו גם הנידוי על התנאי. אבל שאר תנאים דבידו לקיים, כגון שמנדין את האדם שלא יעשה הדבר - ודאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו. דכיון דבידו הוא משעת

הנידוי אנו יודעים בדאי שלא בדעתו לעשות הדבר - ודאי לא חל הנידוי כלל מעיקרו.

מי גרם לראובן שהודה יהודה - תימה, דהא אמרין במדרש: "ישוב ראובן אל הבור", מהדיכן שבג מבית אביו, שיעב בתענית על מעשה בלחה. וזה היה קודם מעשה דיהודה ויש לומר: דמכל מקום לא הודה ברבים עד מעשה דיהודה. **מי** גרם לראובן שהודה - ולכל יש לנו סמך מן המקרא: "יהודה אתה יודוך אחיך" ומתרגמין: את הודית כן יודוך אחיך. פירוש: הודית ולא בוש כן יודוך אחיך, שבשביל שהתחלת להודות בא ראובן הודה.

אמר אביו קל וחומר ומה מי שגלה בו - תימה: מהאי דינא נילף נמי לנגמר דינו בלא כהן גדול שלא יגלה כלל: ומה מי שגלה כבר לפני מיתת כהן גדול יוצא במיתתו של כהן גדול, מי שלא גלה לפני מותו אינו דין שלא יגלה אחר מותו? דהכי אמרין בעריכין (כט"ב), מכורה כבר יוצאה, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר ותפקא לן מהאי דינא דאינה נמכרת כלל אחר הבאת סימנן עד עולם ונראה דלא קשיא מדי, דהא מיתת הכהן כפרה הוא כדאמר בסמוך, וכפרה לא שייכא אלא למי שמחויב בבריא. והלכך, דוקא לפי שנגמר ונתחייב גלות ואחר כך מת כהן גדול - מכפרת מיתת כהן גדול שלא יגלה כלל מקל וחומר כדאמר התלמוד, אבל נגמר דינו בלא כהן גדול שכבר מת כהן גדול קודם גמר דין של זה - ודאי ליכא למילף מקל וחומר, דהיאך תכפר מיתת כהן גדול? וליכא למימר דתכפר לו מיתת כהן גדול השתא כשנגמר דינו, דהא לא מיכפרא אלא בשעת מיתה, ולאחר כך ובשעת מיתה לא היה זה חיוב. ולא דמי להאי דעריכין דמכורה כבר יוצאה וכו', דהתם משעת הבאת סימנן מתחלת גרלותה ושוב לא יפסיק ממנה הגרלות לעולם, ולכן שייך למילף שפיר דלא תמכר כלל אחר התחלת סימנן עד עולם. כן נראה למורי שיחיה. **מירי** גלות קא מכפרא - תימה: אין הכי נמי, מדאמר בריש מכליתין (מכות ב"ב) הם שלא עשו מעשה לגלו כי היכי דתהוי להו כפרה. אלמא גלות מכפרת! ויש לומר: דהכא כפרה לפטור מגלות קאמר. דהא בעי למילף דמי שלא גלה עדיין דמיתת כהן גדול תועיל לפטור מגלות מקל וחומר, הלכך שפיר משגי' מירי גלות מכפרת מיתת כהן גדול מכפרת, פירוש: מיפטרא מגלות, שהרי אפילו לא גלה אלא יום אחד ומת הכהן גדול הוא חור, ואילו לא מת הכהן, אפילו שהיה שם זמן מרובה אינו יוצא.

על כרחך כפרה זו במיתת כהן תלוי, כדפירשתי. כן נראה למורי שיחיה.

אילן

אמר רב יהודה אמר רב: נידוי על תנאי צריך הפרה. **מגלן?** מיהודה, דכתיב "אם לא הביאתיו אליך" וגו'. **ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:** מאי דכתיב "ויהי ראובן ואל ימת וגו'..." וזאת ליהודה? **כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים. אמר לפניו:** רבונו של עולם, מי גרם לראובן שיודה - יהודה, "וזאת ליהודה..." ש"מ ה' קול יהודה". **עאל איכריה לשפא, לא הוה קא מעיילי ליה למתיבתא דרקיע - "ואל עמו תביאנו". לא הוה קא ידע למישקל וימיתר בשמעתא פהרי רבנן - "ידיו רב לו", לא הוה ידע לפרוקי קושיא - "ועור מצריו תהיה". איבעיא להו: במיתת פולין הוא חוזר, או דלמא במיתת אהר מיהו? תא ש"מ:** נגמר דינו בלא כהן גדול - אינו יוצא משם לעולם; **ואם איתא - ליהדר ביה ברהנך! - בדרליכא. משנה משנמך דינו מת כהן גדול - הרי זה אינו גולה. אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול, ומגו אחר תחתיו, ולאחר מכן נגמר דינו - חוזר במיתתו של שני. נגמר דינו בלא כהן גדול, וההורג כהן גדול, וככה גדול שהרג - אינו יוצא משם לעולם. ואינו יוצא לא לעדות מצוה, ולא לעדות כמון, ולא לעדות נפשות. ואפילו ישראל צריכים לו, ואפילו שר צבא ישראל כיוצא בן צרויה - אינו יוצא משם לעולם, שנאמר "אשר נס שמה" - שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו. כשם שהעיר קולטת כד תחזיקה קולט. רוצה שציצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדים, רבי יוסי הגלילי אומר: מצוה ביד גואל הדים, ורשות ביד כל אדם. רבי עקיבא אומר: רשות ביד גואל הדים, וכל אדם חייבין עליו. **גמרא** מאי טעמא? אמר אביו, קל וחומר: ומה מי שגלה כבר - יצא עכשיו, מי שלא גלה - אינו דין שלא יגלה? - ודלמא, האי דגלה - איכפר ליה, האי דלא גלה - לא? - מירי גלות קא מכפרא? מיתת כהן הוא דמכפרא. "אם עד שלא נגמר דינו" וכו', מנא הני מילי? אמר רב פהנא: דאמר קרא "וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש", וכי הוא מושחו? אלא זה שנמשח במינו. מאי הוה ליה למעבר? - הוה לו לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות, ולא ביקש. אמר אביו, נקטינו: נגמר דינו ומת - מוליכין את עצמותיו לשם, דכתיב "לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן", ואיזהו ישיבה שהיא בארץ - הוי אומר זו קבורה. תנא: מת קודם שמת כהן גדול - מוליכין עצמותיו על קברי אבותיו, דכתיב "ישוב הרצח אל ארץ אבותיו", איזהו ישיבה שהיא בארץ אבותיו - הוי אומר זו קבורה. נגמר דינו, ונעשה כהן בן גרושה או בן חלוצה, פליגי בה רבי אמי ורבי יוחנן נפחא, חד אומר: מתה כהונה, וחד אומר: בטלה כהונה. לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע קא מיפלגי. דתנן: הוה עומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה. רבי אליעזר אומר: כל קרבנות שהקריב פסולין, ורבי יהושע מכשיר. מאן דאמר מתה - כרבי יהושע, ומאן דאמר בטלה - כרבי אליעזר?**

אליבא

אליבא -

שאם לא היה כהן גדול בשעת גמר דינו אין לו תקנה, מאחר
שהמשנה עוסקת ב**דְּלִיָּא** – באופן שאין כהנים גדולים נוספים, אלא
היה כהן אחד בלבד, ואף הוא מת קודם גמר דינו של הנידון, ועל כן
עליו לישב בעיר מקלט עד סוף ימיו.

משנה

משנה זו מפרשת כמה דינים לגבי שיבת הרוצח מעיר מקלט במיתת
הכהן הגדול, וכן כמה דינים לגבי הגולה לעיר מקלט, ודינו של
היוצא משם קודם זמנו.

רוצח בשגה, שדנודו בית דין ו**מִשְׁנֵנֶמֶר** – לאחר שנפסק דינו לגלות
לעיר מקלט **מֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל**, קודם שהספיק לגלות לשם, **הָרִי זֶה**
אֵינוֹ גֹּלָה, מכיון שכבר נפטר מגלות במיתתו של הכהן הגדול. אבל
אם עד שְׁלֹא נִגְמַר – קודם שנגמר דינו **מֵת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל**, ו**מִנֵּה** כהן
גדול **אַחֵר תַּחֲתָיו**, ורק **אַחֵר מִכֵּן נִגְמַר** דינו של ההורג בשגה
לגלות לעיר מקלט, **הָרִי זֶה גֹּלָה**, וחוזר משם **בְּמִיתתוֹ** שֶׁל הכהן
הגדול **הַשֵּׁנִי** שהיה ממונה בשעת גמר הדין. ואם **נִגְמַר** דינו של
הרוצח **כְּלֹא בֵּהֶן גֹּדֹל**, דהיינו, שמת הכהן הגדול קודם גמר דינו
ועדיין לא הספיק למנות אחר תחתיו עד שנגמר דינו לגלות לעיר
מקלט, וכן אדם **תְּהוֹרֵג** בשגה את הכהן הגדול, וכן **בֵּהֶן גֹּדֹל שְׁהָרַג**
את הנפש בשגה, בכל אופנים אלו **אֵינוֹ יוֹצֵא** (הרוצח) **מִשָּׁם** – מעיר
המקלט, **לְעוֹלָם**.

המשנה מפרשת את דינו של הגולה לעיר מקלט: **וְאֵינוֹ יוֹצֵא** הרוצח
בשגה מעיר מקלט **לֹא לְצוֹרֵחַ עֲדוֹת** של **מִצְוָה**, כגון להעיד בבית
הדין שבירושלים על חירוש הלבנה, ולא **לְצוֹרֵחַ עֲדוֹת** של **כִּזְבוּן**, ואף
לֹא לְצוֹרֵחַ עֲדוֹת בעניני **נִפְשוֹת**. **וְאִפִּילוּ** אם כל **יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים** לוֹ
– לאותו רוצח שייצא מעיר מקלט, מכל מקום אינו יוצא. **וְאִפִּילוּ** אם
הוא **שֶׁר צָבֵא יִשְׂרָאֵל**, **כְּיוֹצֵא בֶן צְרוּיָה** שהיה שר הצבא של דוד,
אף על פי כן **אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם**, אלא במיתת הכהן הגדול.
שְׁנַאמֶר (במדרש לה כח) **אֵל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה** וגו', ויש לדרוש
מתיבת **שְׁמָה** שִׁשָּׁם – בעיר המקלט **תֵּהָא דִּירְתוּ**, **שֶׁם תֵּהָא מִיתתוֹ**,
ואף שֶׁם **תֵּהָא קְבוּרָתוֹ** – אם מת קודם מיתת הכהן הגדול יש לקבורו
בעיר המקלט עד מות הכהן הגדול.

המשנה מפרשת עד היכן העיר מקלט, ומה דינו של היוצא משם
קודם זמנו: **כְּשֶׁם שְׁחֶקֶר** עצמה **קוֹלָטָא** את ההורגים בשוגג, **כִּף**
תְּחִיבָהּ של העיר **קוֹלָטָא** אף הוא, דהיינו, שמשעה שנכנס הרוצח
לתוך אלפיים אמה הסמוכים לעיר, אין גואל הדם רשאי להורגו.
רִיצָה שְׂצִיבָא מחוץ לתחום של עיר המקלט, **וּמִצְאוּ שֶׁם גֹּאֵל הָדָם**
או אדם אחר, נחלקו התנאים בדיון זה. **רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר**, יש
מִצְוָה בְּיַד גֹּאֵל הָדָם להרוג את הרוצח, ו**רִשּׁוֹת בְּיַד כָּל אָדָם**,
כלומר, כל אדם הרואה את הרוצח שייצא מעיר מקלטו רשאי
להורגו, אך אין לו מצוה בזה. **רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר**, **רִשּׁוֹת יֵשׁ בְּיַד גֹּאֵל הָדָם**
להרוג את הרוצח היוצא מעיר המקלט, ו**כָּל אָדָם תְּחִיבִין עָלָיו**
– אך כל אדם אחר אינו רשאי להורגו, ואם הרגו חייב מיתה, כדן
רוצח במזיד.

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שנתבאר במשנה שאם מת הכהן אחר
גמר דינו של הרוצח שוב אינו גולה: **מָאִי מַעֲמָא** – מה הוא מקור
הדבר שאם נגמר דינו ואחר כך מת הכהן אינו גולה, אף שעדיין לא
נתקיים בו דין גלות.

מבארת הגמרא: **אָמַר אַבְיִי**, דין זה יש ללמוד בקל ו**חֻזְמֶר**, ו**מָה מִי**
שִׁנְיָה בְּבֵר לעיר מקלט **יֹצֵא** משם **עֲבָשִׁי** כשמת הכהן הגדול, **מִי**
שִׁנְגַּמֵּר דינו ועדיין **לֹא גָלָה** לשם, **אֵינוֹ דִּין** – האם אין הדין נותן **שְׁלֹא**
יִגָּלָה.

מקשה הגמרא: ו**דְּלִמָּא** – שמא יש לומר שאין כאן קל וחומר, משום
דְּהָא גִּלְגָּלָה אִיבִפֶּר לִיה – זה שכבר גלה לעיר מקלט נתכפר עונו על
די גלותו, ועל כן רשאי הוא לשוב לכיתו במיתת הכהן, אבל **הָאִי**
דְּלִא גִּלְגָּלָה – זה שנגמר דינו ועדיין לא גלה, **לֹא** – לא נתכפר עונו,
ולפיכך אין לפוטרו מגלות במיתת הכהן.

המשך בעמוד מח

הגמרא מביאה מימרא של רב בענין נידוי על תנאי: **אָמַר רַב יְהוּדָה**
אָמַר רַב, נִידוּי, אִפִּילוּ אם הוא **עַל תְּנַאי**, ולא נתקיים התנאי, כגון
שנידו לאדם אם לא יעשה דבר פלוני, ועשאו, מכל מקום **צָרִיךְ**
הַפָּרָה לְנִידוּי זה. **מִנְיָן** – מנין יודעים דבר זה, **מִיְהוּדָה**. **דְּכֶתִיב**
(בראשית מג ט) **שָׂאמֶר יְהוּדָה לִיעֶקֶב אָבִיו, כְּשִׁבִיקְשׁוֹ שִׁישְׁלָח עִמּוֹ** את
בנימין למצרים, **אִם לֹא הִכִּיאתִיו אֱלִיָּהּ וְגו'** ו**הִצַּנְתִּיו לְפָנָיו**,
וְהִטָּאתִי לֶף כָּל הַיָּמִים, כלומר, שנידה יהודה את עצמו, אף לעולם
הבא, אם לא יחזיר את בנימין אחיו אל יעקב אביו. ואף על פי שלא
נתקיים התנאי, מכל מקום היה הנידוי צריך הפרה. וכמו ש**אָמַר רַבִּי**
שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מָאִי דְכֶתִיב – מה היא כוונת
דברי הכתוב (דברים לג יד) **'וְהָיִי רְאוּכָן וְאֵל יָמָת וְגו'** ו**זֹאת לִיהוּדָה**
וגו', מדוע סמך משה את ברכת יהודה לברכתו של ראובן, ומדוע
פתח את ברכתו של יהודה בלשון **'זֹאת לִיהוּדָה'**, אלא **כָּל אֹתָן**
אַרְבָּעִים שָׁנָה שָׁהָיו יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, עֲצָמוֹתָיו שָׁל יְהוּדָה הָיוּ
מְגוֹלְלִין בְּאֶרֶץ שְׁבו נִטְמָן, ולא היה שלדו קיים, בעוד ששאר
עצמות השבטים היה שלדם קיים, **עַד שְׁעָמַד מִשָּׁה וּבִכְשׁ עָלָיו**
רַחֲמִים שינחו עצמותיו. וכך **אָמַר מִשָּׁה לְפָנָיו** – לפני הקדוש ברוך
הוא, **רְפוּנָה שָׁל עוֹלָם, מִי גֵרָם לְרֹאכּוֹן שְׁיֹדָה** על חטאו שבלבל
יצועי אביו, **יְהוּדָה** הוא שגרם זאת, שלאחר שהודה יהודה על חטאו
במעשה תמר הודה אף ראובן על חטאו, ועל כן, כשם שיחי ראובן,
כלומר, ששלדו קיים עתה כפי שהיה בחייתו, כך **זֹאת לִיהוּדָה**,
שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה, שינחו עצמותיו אף הן, ויהא גופו שלם.
ולאחר שהתפלל משה כן, **עָלָא אִיבִרְהָ לְשָׁפָא** – נכנסו איבריו של
יהודה למקום חיבורם, ולא היו מגולגלים עוד, אך עדיין **לֹא הָיָה**
קָא מַעֲיִילִי לִיה לְמַתִּיבָתָא דְרִקְעָא – לא היו מכניסים אותו לשיביה
של מעלה, עד שהוסיף משה להתפלל ואמר **'וְאֵל עֲמֹ תְבִיאֲנִי'**,
ואז הכניסוהו לשיביה של מעלה, אך עדיין **לֹא הָיָה קָא יָדַע**
לְמִשְׁקָל וּמִימְרָה בְּשִׁמְעָתָא בְּהָרִי רִבְנָן – לא היה יהודה יודע
לישא וליתן בהלכה יחד עם שאר החכמים, עד שהוסיף משה
להתפלל עליו שיהא **יָרְדִי רַב לוֹ**, כלומר, שיהא בו כח לריב את
ריבו בהלכה כנגד חבריו, ועדיין **לֹא הָיָה יָדַע לְפָרְקִי קוּשְׁיָא** – לא
היה יודע לתרץ את הקושיה שהקשו עליו, עד שהתפלל עליו משה
'עֲזֹר מִצְרִי תִתְּנָה'.

יש ללמוד ממעשה זה שלא הגיע יהודה למנוחתו, משום הנידוי
שנידה את עצמו, ואף שהיה על תנאי, עד שבא משה והתפלל עליו
סיופר הנדר.

הגמרא מסתפקת בדיון חזרת הרוצח מעיר מקלט במיתת הכהן הגדול:
שנינו במשנה, שישנם שלשה כהנים גדולים אשר משיבים את
הרוצח מעיר מקלט במיתתם. כהן משוח בשמן המשחה, כהן מרובה
בגדים, וכהן שעבר ממשיחותו.

אִיבִעֵיָא לָהּ – הסתפקו בני הישיבה, מה היא כוונת המשנה ששלשת
כהנים אלו משיבים את הרוצח במיתתם, האם הכוונה בזה היא שרק
במיתת הכהנים **כּוֹלֵן הוּא חוֹזֵר** מעיר מקלט, או **דְּלִמָּא** – או שמא
די אף **בְּמִיתת אֶחָד מֵהֶן**.

הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי המשנה: **הָא שְׁמַע, שֵׁנִי**
במשנה (להלן בסמוך), שאם **נִגְמַר** דינו של הרוצח בשגה לגלות לעיר
מקלט **בְּשַׁעֲה שְׁלֹא הָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל חַי**, אזי הדין בזה הוא שהרוצח
אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם – מעיר המקלט, **לְעוֹלָם** – כל ימיו, מאחר שאין כהן
גדול בשעת גמר דין. **וְאִם אֵיתָא** – ואם ישנו לדין זה, שכל אחד
משלשת הכהנים משיב את הרוצח במיתתו, אם כן, אף אם הכהן
המשוח בשמן המשחה לא היה קיים בשעת גמר דינו של הרוצח,
מכל מקום **לִיהָדָר (כִּיָּה) בְּדִהֲנָה** – שישבו הרוצח מעיר מקלטו
במיתת אחד מן הכהנים הגדולים האחרים, כגון במיתת הכהן מרובה
הבגדים, או במיתת הכהן שעבר ממשיחותו. ומאחר ונתבאר במשנה
שאין לו תקנה לשוב לעולם מעיר מקלט, יש להוכיח מכך שאינו
חוזר אלא במיתת שלושתם, ועל כן אם אחד מהם לא היה קיים
בשעת גמר דין שוב אין לו תקנה.

דוחה הגמרא: שאין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא יתכן שהוא חוזר
במיתת כל אחד משלושת כהנים אלו, ואף על פי כן נתבאר במשנה

דוחה הגמרא: שאין הכרח לתלות את המחלוקת זו בזו, אלא **אֵלֶּיָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בּוּלִי עֲלָמָא לֹא פְלִיגִי** – בשיטת רבי אליעזר לדעת כולם אין מחלוקת, שאף הסובר 'מתה כהונה' מודה בכך שרבי אליעזר אינו סובר כשיטתו, אלא סובר 'בטלה כהונה', שהרי הוא פוסל את עבודותיו של הכהן למפרע. **כִּי פְלִיגִי אֵלֶּיָא דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ** – אמנם בשיטת רבי יהושע שאינו פוסל את עבודתו אלא מכאן ולהבא, נחלקו רבי אמי ורבי יצחק נפחא מה יסבור לגבי דין יציאה מערי מקלט. **מֵאֵן דְאָמַר 'מֵתָה כְּהוֹנָה'**, היינו כפשוטו דבריו של רבי יהושע, שמאחר ואין עבודותיו פסולות אלא מכאן ולהבא הרי זה כאילו עתה מת הכהן. **וּמֵאֵן דְאָמַר 'בְּטִלָה כְּהוֹנָה'**, מיישב אף הוא את דבריו בשיטת רבי יהושע, ומפרש, **עַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ הָתָם** – לא אמר רבי יהושע שם שאין העבודה נפסלת למפרע, אלא משום **דְּכִתְּבִי (דברים לג יא) 'כִּרְךָ ה' חִילוּ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצָה' וגו'**, ויש לדרוש מלשון הכתוב שאפילו פעולת ידיהם של הכהנים החללין שבו – שבשבט לוי, רצויה לפני המקום, שאין עבודתם נפסלת למפרע, **אֲבָל הָכָא** לענין כהן גדול שנתברר שהוא בן גרושה, יתכן שאפילו רבי יהושע מודה שלענין שאר דברים אין הוא כהן ולכן אומרים 'בטלה כהונה', לפי שנתברר הדבר שלא היה כאן כהן גדול בשעה שנגמר דינו של הרוצח, והרי זה כנגמר דינו בלא כהן גדול שאינו יוצא מעיר מקלט לעולם.

שנינו במשנה, **נִגְמָר דִּינוֹ וְכוּ'** ואפילו שר צבא ישראל כיואב בן צרויה וכו'.

בספר מלכים (א' פרק ב) מתואר, שדוד המלך לפני מותו ציוה לשלמה בנו להמית את יואב בן צרויה שר הצבא, על אשר הרג את אבנר בן נר שר צבא ישראל, ואת עמשא בן יתר שר צבא יהודה. כששמע זאת יואב, נס אל אדל ה' והחזיק בקרנות המזבח, לפי שהמזבח קולט כעיר מקלט, אמנם טעות היתה בידו ולא הועיל לו הדבר, אלא הרגוהו שם בפקודת שלמה.

הגמרא מבארת מה היו טעויותיו של יואב: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי, שְׁנֵי מַעֲוִיֹת מַעַה יוֹאֵב בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁנֶּס אֶל הַמִּזְבֵּחַ, דְּכִתְּבִי (מלכים א' ב כח) 'וַיָּנֶס יוֹאֵב אֶל אֹהֶל ה' וַיִּחַזֵּק בַּקִּרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ'**. טעות אחת מַעַה, שהרי אינו קולט אלא גגו של המזבח, והוא תפס בקרנותיו ולא עלה על גגו. וטעות שניה מַעַה, שאינו קולט אלא המזבח שבבית עזרים – בית המקדש, והוא תפס בקרנות המזבח של משכן שילה.

אֲבִי אוֹמַר, בְּהָא נִמֵּי מִימַעַא מַעַה – טעות נוספת היתה בידו, מַעַה שאינו קולט אלא לבנה העומד שם ועבודה בידו, והוא זר היה. הגמרא מביאה מימרא נוספת כעין זה על הטעויות שעתידי שרו של אדום לטעות לעתיד לבוא, כשיבוא קץ הגאולה, וינסק הקדוש ברוך הוא תחילה משרי האומות שבמרום. ולכשיבוא להרוג את שרו של אדום, יברח לבצרה, מפני שסבור יהיה שעיר מקלט היא, ושם יתפסוהו הקדוש ברוך הוא ויהרגוהו.

מבארת הגמרא מה יהיו טעויותיו של שרו של אדום: **אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, שְׁלֹשׁ מַעֲוִיֹת עֲתִיד הַמֶּלֶךְ סַמְאֵל שָׂרֹו שֶׁל רוֹמַי וְ-אֶדוֹמִים לַמַּעֲוִיֹת לעתיד לבוא, דְּכִתְּבִי (ישעיה סג א) 'מִי יֵהָ בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה' וגו'**, כלומר, שיבוא הקדוש ברוך הוא מבצרה, לאחר שיהרוג שם את השר של רומי, וכביכול יהיו בגדי מלוכלכים מן הדם הניתן עליהם. מוֹעָה, שהרי אינה קולטת אלא העיר בצר, ואילו הוא – שרו של אדום, גוֹלָה לְבָצָרָה. מוֹעָה, שהרי עיר מקלט אינה קולטת אלא את ההורג בשוגג, ואילו הוא מוֹיד היה, וטעות שלישית הוא מוֹעָה, שהרי אינה קולטת אלא אדם, והוא מְלֹאָד הוא.

הגמרא מביאה דין לגבי קבורה בעיר מקלט: **אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, עִיר מְקַלָּט לֹא נִתְּנוּ ללוויים הדרים בהם לְקַבְּרָהּ, דְּכִתְּבִי (במדבר לה א) 'וּמִנְּשִׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהְמָתָם וּלְרִבְשָׁם וְלֹכֵל חֵתָם'**, ויש לדייק מדברי הכתוב 'וְלֹכֵל חֵתָם' שרק לצורכי החיים נתנו ערים אלו ללוויים, ולא לְקַבְּרָהּ.

הגמרא מקשה על דין זה ממשנתנו: **מִיִּתְּבִי, שֵׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנֵינוּ, שְׁמָה' שֶׁם תְּהֵא דִירְתוֹ, שֶׁם תְּהֵא מִיתְתוֹ, שֶׁם תְּהֵא קְבוּרָתוֹ.**

דהיינו, שמתבת 'שמה' יש ללמוד שאם מת הרוצח בעיר מקלט קודם מיתת הכהן הגדול יש לקבורו שם, ויש להוכיח מכך שעיר מקלט ניתנו אף לקבורה, ושלא כדברי רבי אבהו.

מתרצת הגמרא: **רִצְחָ שְׂאֵנִי, מִשּׁוּם דִּנְלִי בִּיה רִחְמָנָא** – גילתה בו התורה שיש לקבורו בעיר מקלט, ואילו דינו של רבי אבהו נאמר כלפי הלויים, שאף על פי שניתנו להם עיר המקלט לכל צרכיהם, מכל מקום אינם רשאים לקבור בהם את מתיהם.

שנינו במשנה, **בְּשֵׁם שְׁחָעִיר קוֹלָטָא וְכוּ'** כך תחומה קולט.

הגמרא מקשה סתירה לדין זה מברייתא: **וְרַמִּינָהּ, נֹאמַר בַּפֶּסוּק (במדבר לה כח) 'וַיָּשָׁב בָּה' וַיֵּשׁ לְדִרוֹשׁ בָּהּ וְלֹא בְּתַחוּמָהּ, כְּלוּמַר, שִׁישׁ לְרוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה לְדוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר וְלֹא בְּתַחוּם אֲלָפִים אֲמָה הַסְמוּכִים לָעִיר, וְהָרִי זֶה שֶׁלֹא כִפִּי הַמִּבּוּאָר בַּמִּשְׁנֵינוּ שֶׁאֵף תַּחוּמָה שֶׁל הָעִיר קוֹלֵט.**

מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי, לֹא קָשִׁיָא, כָּאֵן** – משנתנו עוסקת לגבי לְקָלוֹט מגואל הדם, ולענין זה מועיל אף תחומה של העיר, שמשעה שנכנס הרוצח לתוך תחום אלפיים אמה הסמוכים לעיר אין גואל הדם רשאי להורגו. **כָּאֵן** – הברייתא עוסקת לגבי לְדוֹר בעיר, ולענין זה אין הרוצח רשאי לקבוע את דירתו מחוץ לעיר אף בתוך התחום, אלא עליו לדור בתוך העיר בדווקא.

שבה הגמרא ומקשה: וכי יתכן שהברייתא הדורשת 'וישב בה ולא בתחומה' עוסקת לגבי לְדוֹר בתחומי העיר, תִּפְסוּק לִיה – הלא גם בלא זה אפשר ללמוד דין זה, שאין רשאים לדור מחוץ לעיר מקלט בתוך תחומה, מאחר דָּאֵין עוֹשִׂין שָׂדֶה שֶׁל לוויים העומד מחוץ לעיר לְמַגְרֵשׁ רִיק, משום יישוב ארץ ישראל, וכמו כן לֹא עוֹשִׂים מְגֵרֶשׁ רִיק הסמוך לערי הלוויים לשָׂדֶה וזרועה, משום שני הוא לעיר שיהיה מגרש ריק בתחומה, וכן לֹא עוֹשִׂים מְגֵרֶשׁ רִיק לָעִיר, כלומר, אין בונים עליו בתים, מטעם זה שני הוא לעיר שיהא מגרש ריק סביבותיה, וכן לֹא עוֹשִׂים עִיר הַבְנוּיָה בבתים לְמַגְרֵשׁ רִיק משום שמחריב את יישוב העיר. ומאחר ונתבאר שאין רשאים לעשות מגרש לעיר, אם כן ממילא יודעים אנו שאין אדם רשאי לבנות בית בתחום עיר המקלט ולדור בו, ואף אם אינו רוצח בשגגה, ומדוע הוצרכה הברייתא ללמוד זאת לגבי רוצח מן הדרשה 'וישב בה ולא בתחומה'.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי שִׁשְׁתִּי, לֹא נִצְרָכָה דְרַשָּׁה זֹו, אֲלֵא לְעִנְיַן דִּירָה בְּתַחוּם הָעִיר בְּמַחֲלוֹת שְׂתַחַת הָקֶרֶק, שֶׁאִם רוצה אדם לחפור מחילה תחת לתחום העיר ולדור שם הרשות בידו, לפי שאינו גורע ממגרש ושדה העיר, אך הרוצח בשגגה אינו רשאי לדור שם אפילו במחילות, שכן היא גזירת הכתוב 'וישב בה', שעליו לישב בתוך העיר בדווקא, ולא בתחומה.**

שנינו במשנה, **רִצְחָ שְׂנִיצָא חוּץ לְתַחוּם וְכוּ'**. הגמרא מביאה ברייתא שנשנתה בה מחלוקת התנאים לענין רוצח שיצא מעיר מקלט: **תַּנּוּ רַבִּנּוּ בְּרִייתָא, נֹאמַר בְּכַתוּב (במדבר לה כז) 'וְצִצָא אִתּוּ גֹאֵל הָדָם מִחֻץ לְגִבּוֹל עִיר מְקַלָּט, וְרִצְחָ גֹאֵל הָדָם אֶת הָרִצְחָ אֵין לוֹ דָּם'**, ויש ללמוד מכאן שמוֹצָא בְּיָד גֹּאֵל הָדָם להרוג את הרוצח היוצא מעיר מקלט, ואם אֵין לוֹ גֹּאֵל הָדָם אזי רְשוּתִי שֶׁ בְּיָד כָּל אָדָם להמיתו. אלו דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר, רְשוּתִי שֶׁ בְּיָד גֹּאֵל הָדָם להרוג את הרוצח היוצא מעיר מקלט, וְכָל אָדָם** – שאר אנשים ההורגים את הרוצח חֲיִיבִין עָלָיו מִיתָה.

מבארת הגמרא: **מֵאֵי טַעְמָא דְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי**. מבארת הגמרא: **מִי בְּתִיב – וכי נקט הכתוב בלשון 'אִם רִצְחָ גֹאֵל הָדָם את הרוצח', שאם כתב כן היה משמע שרשות היא בידו, אך מאחר ונקט 'ורצח' יש בזה לשון מצוה.**

שבה הגמרא ומבארת: **וְרַבִּי עֲקִיבָא, מדוע אינו מפרש כרבי יוסי הגלילי**. מבארת הגמרא: **מִי בְּתִיב בלשון 'ורצח' גואל הדם את הרוצח', שאם כתב כן היה משמע שמצוה היא, אך מאחר ונקט בלשון 'ורצח', אין כאן מצוה אלא נתינת רשות לגואל הדם להרוג את הרוצח אם ירצה לעשות כן.**

הגמרא מביאה דעה שלישית בענין זה: **אָמַר מִר זוטְרָא כִּר מוֹכִיָה**

אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי — כלומר, מאן דאמר מזה — ודאי כרבי יהושע אמר ולא כרבי אליעזר, דאליבא דרבי אליעזר ליכא למאן דאמר מזה, כיון דלגבי עבודותיו אמר פסולות למפרע — ודאי אין זה כהן. כי פליגי אליבא דרבי יהושע — כלומר, אין אנו צריכין לומר מאן דאמר בטלה כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע, דאליבא דרבי יהושע איכא למימר דפליגי. פועל ידיו תרצה — עבודותיו כשירות, אבל לענין שאר דבריו אינו כהן. טעה יואב — בדרשא ד'מעמ' מובדח תקנתו ולא מעל מובדח, וכסבור דהיינו מעל מובדח. מובח בית עולמים — דכתיב "מובח", המיוחד לו. הכי גרסינן: והוא תפס במובח של במה, שעשה דוד לפני הארון שהיה באהל אשר נטה

- 1 אלה ה' ומצינו בדברי הימים שעשה דוד
2 מובח לפניו. ואי אפשר לומר מובח של
3 שילה, שהוא היה בימי דוד ושלמה היה
4 בגבעון. שרו של רומי — סמאל, שיכר
5 לבצרה. שבתחלה יפרע ממנו כשיגיע הקץ
6 להחרב, כדכתיב (ישעיהו כד) "יפקוד ה' על
7 צבא המרום במרום" ואחר כך "על מלכי
8 האדמה על האדמה". חמוץ בגדים — מרדמו
9 של סמאל. ואף על פי שאין המלאכים בשר
10 ודם כתב בו הכתוב כעין הריגת האדם,
11 לשבר את האזן מה שהיא יכולה לשמוע. לא
12 נתנו לקבורה — ללוים שהיו שלהם. תיפוק
13 ליה — דאין בונין בית במגרש דאם כן הוה
14 ליה מגרש עיר. אין עושין — שדה של לויים.
15 מגרש — שנתנו ללוים אלפים אמה סביב
16 העיר, כדכתיב (במדבר לה) "ומדותם מחוץ
17 לעיר", וכתיב "מקדש העיר וחוצה אלף אמה"
18 וגו', הא כיצד? אלף אמה מגרש שאין בו לא
19 בית ולא שדה, והשאר שדות וכרמים.
20 למחילות — תחת הקרקע, שאין אוכלות
21 במגרש כלום מלמעלה, ואי לא דכתיב "בד"
22 ולא בתחומה — הייתי אומר ידור בתחומה
23 במערה. ורצה — איכא לפרושי לשון ציווי
24 כמו (שמות לו) "ועשה בצלאל ואהליאב,
25 ואיכא לפרושי לשון רשות כמו "ועשה ה'
26 להם" וגו' (דברים לא). סופו חמור מתחלתו
27 — סופו — צאתו חוץ לתחום, תחלתו —
28 הרציחה. אב שהרג את הכן — בנו השני
29 נעשה גואל הדם של אחיו, והורג את אביו.
30 הא דתניא נעשה — רבי יוסי הגלילי היא.
31 דאמר: מצוה לגואל הדם. לכל אין הכן
32 נעשה וכו' — לכל עבירות שבתורה אין הכן
33 נעשה שלח בית דין על אביו, לא להלקותו
34 ולא לנדותו, חוץ ממסית, הכי גרסינן: אלא
35 לא קשיא הא בבנו הא כבנו בנו — הא
36 דתניא: אין בנו נעשה גואל הדם — בבנו של
37 רוצח קאמר, והא דתניא: בנו נעשה לו גואל
38 הדם — בבנו של הרוג קאמר, שהוא כן בנו
39 של רוצח ואינו מוחהר על כבודו. משנה
40 הכל הולך אחר הנוף — אפילו הוא בעיקרו
41 שבתוך התחום — הרי הוא כיצא חוץ
42 לתחום. ואם עיקרו חוץ לתחום ונופו בתוך
43 התחום — אף העיקר קולט. גמרא אילן
44 שהוא עומד בפנים — בירושלים. ולענין
45 אכילת מעשר שני בירושלים היא שנויה.
46 מכנגד החומה וכו' — אלמא, לא נופש שדיין
47 בטר עיקר, ולא עיקר בטר נוף. בחומה תלה
48 רחמנא — דכתיב (דברים יב) "לפני ה' אלהיך
49 תאכלנו". בידה תלה רחמנא — דכתיב
50 (במדבר לה) "כי בעיר מקלטו ישב", ונופו
51 ראו לדירה יותר מעיקרו. בירושלים — לענין
52 מעשר — הלך אחר הנוף.
53 רבי

אילן שהוא לפנים מכנגד החומה ולפנים
כלפנים — תימה: דבשיליה "כיצד
צולין" (פסחים פה,ב) אמרינן דגגות לא נתקדשו,
ואם כן (הוה) מעשר שני אין אוכלין על האילן
יש לומר: דמיירי שענפיו מועטין שאין בוק
ארבעה, דלא חשיבי, והוי כאילו עומדת באויר
כנגד הקרקע. עוד יש לומר: דמיירי [אפילו]
באילן שענפיו מרובין, ואויר ירושלים כירושלים.
אימור

בקרנות המזבח, טעה — שאינו קולט אלא גגו, והוא תפס בקרנותיו. טעה — שאינו קולט אלא
מזבח בית עולמים, והוא תפס מזבח של שילה. אפי' אומר: בהא נמי מיטעא טעה — טעה
שאינו קולט אלא בהן ועבודה בידו, והוא זר היה. אמר ריש לקיש: שלש טעיות עתיד שרו של
רומי לטעות, דכתיב "מי זה בא מארם חמוץ בגדים מבצרה", טעה — שאינה קולטת אלא בצר
והוא גולה לבצרה, טעה — שאינה קולטת אלא שווג והוא מזיד היה, טעה — שאינה קולטת
אלא אדם והוא מלאך הוא. אמר רבי אבהו: ערי מקלט לא נתנו לקבורה, דכתיב "ויגמרישיהם
יהיו לבקמתם ולרכשם ולכל חיתם" — לחיים נתנו ולא לקבורה. מיתבי: "שמה" — שם תהא
ידרתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו! רוצח שאני, דגלי ביה רחמנא. "כשם שהעיר
קולטת" וכו'. ורמינן: "וישב בה" — בה, ולא בתחומה! אמר אביי: לא קשיא, כאן — לקלוט,
כאן — לדור. לדור? תיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש, ולא מגרש שדה, לא מגרש עיר, ולא
עיר מגרש! אמר רב ששת: לא נצרכה אלא למחילות. "רוצח שצא חוץ לתחום" וכו'. תנו
רבנן: "ורצח גאל הדם את הרצח" — מצוה ביד גואל הדם. אין גואל הדם — רשות ביד כל אדם,
דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: רשות ביד גואל הדם, וכל אדם חייבין עליו. מאי
טעמא דרבי יוסי הגלילי — מי פתיב "אם רצח"? — ורבי עקיבא: מי פתיב "ורצח"? אמר מר
זוטרא בר טוביה אמר רב: רוצח שצא חוץ לתחום, ומצאו גואל הדם והרגו — נהרג עליו.
במאן? לא ברבי יוסי הגלילי ולא ברבי עקיבא! — הוא דאמר כי האי תנא, דתניא, רבי אליעזר
אומר: "עד עמדו לפני העדה למשפט", מה תלמוד לומר? לפי שצאמר "ורצח גאל הדם את
הרצח", יכול מיד? תלמוד לומר "עד עמדו לפני העדה למשפט". ורבי יוסי ורבי עקיבא, האי
"עד עמדו לפני העדה למשפט" מאי דרשי ביה? — ההוא מיבעי ליה לברתניא, רבי עקיבא אומר:
מנין לסנהדרין שראו אהר שיהרג את הנפש, שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בבית דין אחר?
תלמוד לומר "עד עמדו לפני העדה למשפט" — עד שיעמוד בבית דין אחר. תנו רבנן: "אם יצא
יצא הרצח", אין לי אלא במזיד, בשווג גולה! — לא קשיא, הא — במאן דאמר: אמרינן דברה תורה כלשון
בני אדם, הא — במאן דאמר: לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם. אמר אביי: מסתברא
במאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם, שלא יהא סופו חמור מתחלתו, מה תחלתו — במזיד
נהרג בשווג גולה, אף סופו — במזיד נהרג בשווג גולה. תני חדא: אב שהרג — בנו נעשה לו
גואל הדם, ותניא אידך: אין בנו נעשה לו גואל הדם. לימא הא רבי יוסי הגלילי והא רבי
עקיבא? — ותסברא, בין למאן דאמר מצוה בין למאן דאמר רשות, מי שרי? והאמר רבה בר
רב הונא, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: לכל אין הכן נעשה שליח לאביו להפלותו ולקללתו, חוץ
מפסית, שהרי אמרה תורה "לא תחמול ולא תכסה עליו"! אלא, לא קשיא: הא — בבנו, והא
— בכנו. משנה אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נטטה חוץ לתחום, או עומד חוץ
לתחום ונופו נטטה בתוך התחום — הכל הולך אחר הנוף. גמרא ורמינן: אילן שהוא עומד
בתוך הפנים ונוטה לחוץ, או עומד בחוץ ונוטה לפנים, מכנגד החומה ולפנים — כלפנים, מכנגד
החומה ולחוץ — כלחוץ! — מעשר אערי מקלט קא רמיית? מעשר בחומה תלה רחמנא, ערי מקלט
בדירה תלה רחמנא, בגופו — מתדר ליה, בעיקרו — לא מתדר ליה. ורמי מעשר אמעשר, דתניא:
מקלט תלה אחר הנוף, אמר רב פהנא: לא קשיא: הא — רבי יהודה, והא — רבנן. דתניא,
רבי

בירושלים תלה אחר הנוף, בערי

אימור דשמתת ליה לרבי יהודה לחומרא – וצריר עיין: מנא ליה דלא אמרינן גם להקל? ויש לומר: דמסבירא אית ליה דלא פליגי רבי יהודה ורבנן כולי האי כי אם חומרא בעלמא. **גבי** מעשר לחומרא עיקרו בחוץ וטופו בפנים כי היכי דבטופו לא מצו פריך כו' – פירושו: לא אזלינן בתר טוף לקולא, לומר דכי היכי דבטופו דבפנים מצו אכיל בלא פרידיה –

דכי נמי בעיקרו מבחוץ מצי אביל ליה בלא פרייה. אלא לחומרא דוקא, לומר דלא מצי פריך ליה בעיקרו. ומשמע דפשיטא ליה דבגו נפיה מצי אביל, דגזי דשדין עיקר בתר נף לחומרא, מכל מקום נף לא שדין בתר עיקר גם לחומרא. **מ**ר סבר עיקרו הוי דרגא ב' — קצת קשה; מנא ליה לאפלוגי רבנא ארבי יהודה בהא? ויש לומר: דמשמע מתוך הברייא דפלגי רבי יהודה בתרתי, בין במעשר בין בערי מקלט, מדנקט ערי מקלט גבי ירושלים.

רַב אָשִׁי אָמַר מַאי אַחֵר הֵנוּךְ — פִּירוּשׁ: רַב אָשִׁי
בֹּא לְמִדָּה הָא דְּפִרְכֵינוּ: אֵלֶּא עֵיקְרוּ בִּפְנִים
וְנוֹפוּ לְחוּץ הָבֵא נָמִי דְּבִיעֵקְרוּ מִצִּי קְטִילָה וְקֹאמֶר
דָּאף אַחֵר הֵנוּךְ הֵנוּךְ תַּנְיָי מִתְּנִיתִין. דָּבָא אַחֵר
הֵנוּךְ אֲזִילִין דִּיהִי חִזְמִירָא, כִּמוּ דְּעֵיקְרוּ בַּחוּץ
וְנוֹפוּ בִּפְנִים שְׂדֵינִי עֵיקְרוּ בַּתֵּר בִּנְפוּ וְאָף בַּעֲיָק
לֹא מִצִּי קְטִילָה. וְהוּא הִדִּין דְּאֲזִילִין בַּתֵּר עֵיקְרָא
לְמִשְׁדִּייה נֹפֵף בַּתֵּר עֵיקְרוּ לְחִזְמִירָא, כִּגוֹן בַּעֲיָק
בִּפְנִים וְנוֹפוּ לְחוּץ. דָּאף בִּנְפוּ לֹא קְטִילִין. דְּאֲזִילִין
בַּתֵּר עֵיקְרוּ. וְקֹשֶׁה: דָּאם כֵּן כִּי הִכִּי דִקְתָּי הוֹלֵךְ
אֵחֶר הֵנוּךְ דְּלִמְנָא אָף אַחֵר הֵנוּךְ — הוּא הִדִּין
דְּהוּהָ מִצִּי עֲצֻמָּה: הִכְל הוֹלֵךְ אַחֵר הֵעִיקְרוּ וְעַד
קְשָׁה, דְּהָא לַעֲוִל גָּבִי מַעֲשֵׂר, כִּי קֹאמֶר דְּאֲזִילִין
בַּתֵּר הֵנוּךְ לְחִזְמִירָא, מַשְׁמַע דְּמִכֹּל מְקוּם פִּשְׁטִיא
לִיהִי דִּדִּין הֵנוּךְ עֲצֻמָּה לֹא הִיהָ טַבַּל כִּלְכַּל, דְּלֹא שְׂדֵינִי
לִיהִי בַתֵּר עֵיקְרוּ דְּכַפְרִישִׁית לַעֲוִלָה וְלִכְּךָ נִתְּא
פִּירוּשׁ הָרַב רַבִּינִי מְרַדְּכִי, דְּהָאִין דִּין הֵנוּךְ עֲצֻמָּה לֹא
הִיהָ טַבַּל לַעֲוִלָה גַּם לְחִזְמִירָא בִּפְנִים עֲצֻמָּה. וְהִכִּי
קֹאמֶר: אָף לְאַחֵר הֵנוּךְ שְׂדֵינִי לִיהִי עֵיקְרָא לְחִזְמִירָא.
כִּמוּ עֵיקְרוּ בַּחוּץ וְנוֹפוּ בִּפְנִים, כִּי הִכִּי דְּנוֹפוּ לֹא
מִצִּי קְטִילָה — בַּעֲיָק נָמִי לֹא מִצִּי קְטִילָה. וְהוּא הִדִּין
דְּעֵיקְרָא אֲזִיל בַּתֵּר בְּנִפְשָׁה, שִׁישׁ לַעֲיָק דִּין עֲצֻמָּה,
כִּגוֹן דְּעֵיקְרוּ בִּפְנִים וְנוֹפוּ בַּחוּץ, אָף עַל גַּב דְּבִנְפוּ
מִצִּי קְטִילָה דְּכַפְרִישִׁי, לְדַעֲלֵשׁ שִׁישׁ לֹא דִּין עֲצֻמָּה
מִכֹּל הִלְכַּל, מִכֹּל מְקוּם דְּעֵיקְרָא בִּפְנִים אֵל מִצִּי

קטיל, דלא שדינן העיקר בחר הנוף לקולא רק לחומרא. אבל הקונטרס פירש: אף אחר הנוף – משום דבבבלי התלמוד שדינן לטוף בחר העיקר אצטריך למימר הכא גבי מקול דזימנן דשדינן עיקר בחר הנוף לחומרא. לפי זה ניחא קצת דאז נדבק אחר הנוף טפי מאחר העיקר. מידו גם זה קריב, דהא ניחא מעשר לך שדינן לעולם בחר עיקר בדפרישתו לעיל. לכן לענין פירושו קריב, דהא ניחא מעשר לך שדינן לעולם בחר עיקר בדפרישתו לעיל. לכן לענין פירושו קריב, דהא ניחא מעשר לך שדינן לעולם בחר עיקר בדפרישתו לעיל.

פּלכוּ – קולטו – קשה: דהא אמרינן כבר גולה מפלך [ולפלך!! ועוד], דא קאמר: בן לוי גולה מעיר לעיר! ויש לומר: דאם גולה מעיר לעיר יהיה רשאי לילך בכל העיר ובתחומיה, ואם יגלה לפלכו – פלכו קולטו בו שלא יצא משכונה לשכונה.

מעלים

רבי יהודה אומר: במערה - הולך אחר פתחה, באילן - הולך אחר גופו. - אימור דשמעת ליה לרבי יהודה גבי מעשר לחומרא: עיקרו בחוץ וגופו בפנים - כי היכי דבגופו לא מצי פריק, בעיקרו גמי לא מצי פריק; עיקרו מבפנים וגופו מבחוץ - כי היכי דבגופו לא מצי אכיל בלא פרייה, בעיקרו גמי לא מצי אכיל בלא פרייה. אלא גבי ערי מקלט, בשלמא עיקרו בחוץ וגופו בפנים - כי היכי דבגופו לא מצי קטיל ליה, בעיקרו גמי לא מצי קטיל ליה. אלא עיקרו בפנים וגופו בחוץ, כי היכי דבגופו מצי קטיל ליה - בעיקרו גמי מצי קטיל ליה? הא גווי קאי! אמר רבא: בעיקרו - דכולי עלמא לא פליגי דלא מצי קטיל. קאי בגופו וכולל להורגו בחצים ובצורות - דכולי עלמא לא פליגי דמצי קטיל ליה. כי פליגי - במהו עיקרו דרנא לגופו, מר סבר: הוי עיקרו דרנא לגופו, ומר סבר: לא הוי עיקרו דרנא לגופו. רב אשי אמר: מאי "אחר הנוף" - אף אחר הנוף. משנה הרג באותה העיר - גולה משכונה לשכונה. וכן לוי גולה מעיר לעיר. גמרא תנו רבנן: "ושמתי לך מקום" וגו', "ושמתי לך" - בחייה, "מקום" - ממקומד, "אשר ינום שמה". מלמד שהיו ישראל מגלין בחדבר, לחיוב מגלין - למחנה לזוה. מכאן אמרו: בן לוי שהרג - גולה מפלד לפלד, ואם גלה לפלדו - פלדו קולטו. אמר רב אחא בריה דרב אקא: מאי קרא? "כי דעיר מקלטו ישיב" עיר שקלטתו כפר. משנה פיצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו - יאמר להם "רוצח אני". אמרו לו "אף על פי בן" - יקבל מהן, שנאמר "וזה דבר הרוצח".

יהודה הלך אחר הנוף — לאו למי
קטיל ליה בעיקרו נמי מצי קטיל קא
מצי קטיל. ודיכא דקאי רוצח בנו
ולוהורג בחצים ובצורות — כולי
בתר עיקר לא שדינן. כי פליגי, דקא
דרגא לנוף, שיכנס גואל הדם בתוך
וכי הך קולא איכא ליה לרבי יהודה,
רב אמר מאי הוה הנוף —

מקלט — אף אחר גנוף קאמער, דהייבא דעיקר בחוץ גנופו בפנים — שדי עיקר בטר נופו לחורמא ולא תימא בדקאי קאי, בטר עיקרו ולא מצי קטיל בגופו. ומשום דבבבלי תלמודא שדינן נוף בטר עיקר אצטרין הבא למימר דלענין מקלט זמנין דשדי **העיר** — רוצח שגלה לעיר מקלט, וחור ודורג באותה העיר בשוגג. גולה **משכונה לשכונה** — בתוך העיר, כי מן העיר אינו שהוא מיושבי העיר ודורג בשוגג — גולה מעיר לעיר, שהוא רשאי לצאת מן העיר, שלא גלה שם. **גמרא** ושפיר לך בחיין למצוה זו בחיין, שהבדיל שלש ערים. **מקום ממקומך** — שתהא מחנה ליה קולטא. ואף ערי מקלט יהיו ערי ליה. **פליג** — מן דקתני: גולה משכונה לשכונה. **בעיר מקלטו** — קרא תירא הוא, דמצי למכתב "כי שם ישב". **גמרא** אם אמרו לו אף

רבי יהודה — לענין מעשר אמרה למילתיה. הלך **אחר פתחה** — כולה בפנים
ופתוחה לחוץ — כלחוץ, כולה בחוץ ופתוחה לפנים — כלפנים. **באילן** הלך **אחר**
גופו — וּמִמֶּנֶתִּית דִּהְבָּא וּבְרִייתָא — רבי יהודה, וּמִמֶּנֶתִּית דְּאֵילָן שְׁהוּא עוֹמֵד בְּפָנִים
כּו' — רבנן, וּשְׁנִינְהּ קָמָא לִיתָא. **אימור דשמעת ליה כו'** — כלומר, היכי בעית
לאומקא לאה אתניא בירושלים הלך **אחר**
הנוף כן רבי יהודה? הניחא אי תנא ב
חדא: בירושלים הלך **אחר הנוף**, ולא תנא בה
בערי מקלט הלך **אחר הנוף** — מצית מוקמת
לה רבי יהודה. אבל השתא מאן ציית לך?
אימור דשמעת ליה לרבי יהודה גבי מעשר
באילן הלך **אחר הנוף**, משום דאיכא למימר
לחומרא בין עיקרו בפנים ונופו בחוץ בין
עיקרו בחוץ ונופו בפנים. דגבי מעשר איכא,
בין בפנים בין בחוץ, חדא לחומרא וחדא
לקולא: חומר בפנים מבחוץ — שבחוץ יכול
לפרותו ובפנים אינו יכול לפרותו, וקלטי ליה
מחיצות. וחומר בחוץ מבפנים — שאינו נאכל
בחוץ בלא פרייה ובפנים אוכלו בלא פרייה.
ואיכא למימר כי אמר רבי יהודה הלך **אחר**
הנוף — לחומרא אמרה, כדמפרש ואזיל.
עיקרו בחוץ ונופו בפנים כו' — הלך **אחר**
הנוף לענין פרייה. עיקרו בפנים ונופו לחוץ
— הלך **אחר הנוף** לענין אכילה, דמישר
עיקרו בתר נופו, ואסור לאוכלו בעיקרו אלא
אם כן פראו מקודש שנכנס. **אבל בערי מקלט**
— על כרחך עיקרו בפנים ונופו לחוץ לא
משכחת לה אלא לקולא. **אמר רבא בעיקרו**
כולי עלמא לא פליגי כו' — לעולם דקא
משנינן: הא רבי יהודה וזה רבנן, דלרבנן לא
שדינן לא נוף בתר עיקרו ולא עיקרו בתר נוף,
לא במעשר ולא בערי מקלט, כדקתני
קמיתא: מכנגד החומה ולפנים כלפנים. ורבי
יהודה פליג ואמר: שדי עיקרו בתר נופו.
ודקאמרת דלמא לחומרא קאמר — אנן נמי
לחומרא אמרינן לה לענין מעשר בדאמרן.
ולענין מקלט, היאך דעיקרו בחוץ ונופו בפנים
לחומרא הוא — שדי עיקרו בתר נופו, ואם
רוצה בעיקרו לא מצי קטליה. והויא
דעיקרו בפנים ונופו בחוץ, דלמא בה רבי
מעלים

ויהודה הלך אחר הנוף — לא למישרי עיקר, בתר נופו ולמימר דכי היכי בנפּוּ מצי
קטיל ליה בעיקרו נמי מצי קטיל קאמר, דבעיקרו שבפנים כולי' עלמא לא פליגי דלא
מצי קטיל. והיכא דקאי רוצח בנפּוּ שבחוץ ויכול גואל הדם לעמוד חוץ לתחום
ולוחרגו בחצים ובצורות — כולי' עלמא לא פליגי דמצי קטיל, דלכולי' עלמא נון
בתר עיקר לא שדינן. כי פליגי, דקאמר רבי יהודה הלך אחר הנוף — למהוי עיקר
דרגא לנופּו, איכא גואל הדם בתוך התחום ויעלה דרך העיקר ויהרגנו בנפּוּ קאמר.
וכי' קולא אית ליה לרבי יהודה, דהא לא עיקר שדי בתר נון, אלא כח פרי דבאק.
אשר אשׁי מאר אחר הנוף — דקאמר מתניתין דהיינו, וכן ברייתא בער מילט —
ואף אשׁי הנוף, ורבי יהודה לא ויכולה לחומר. ולענין מעשר — דרשנינן, ולענין

לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היכא דעיקרו בפנים וגופו בחוץ — שיי נופ
בא למימר דלענין מקלט זמנין דשרינן עיקר בתר נוף לחומרא. **משנה** **הרג באותה**
גנה — בתוך העיר. כי מן העיר אינו רשאי לצאת מפני רציחה ראשונה. **ובן לוי** —
גלה שם. **נמרא ושמיך כל בחייר** — כאן הבטיחו הקדוש ברוך הוא למשה שיסבה
ערי מקלט יהיו ערי לוי. **פלך** — מדינה. **מאי קרא** — דפלכו קולטו. דמתניתין נמי,
ישב". **נמרא אם אמרו לו אף על פי כן** — אנו רוצים לכבדך — מקבל מהם.
מקבל

רבי יהודה אומר, במערה שחלקה בתוך ירושלים וחלקה מחוץ
לחומת ירושלים, הולך אחר פתחה, שאם פתחה בירושלים נאכל
בה מעשר שני אף בחלק הנמשך מחוץ לחומה, ואם פתחה מחוץ
לחומה אין נאכל בה מעשר שני אף בחלק שבתוך ירושלים, וכן
באילן העומר מחוץ לחומה ונופו נוטה אל תוך ירושלים או להפך,
הולך אחר נופו, שאם נופו בירושלים אוכל בו מעשר שני גם בעיקרו
אפילו הוא נמצא חוץ לחומה, ואם נופו מחוץ לחומה אין אוכל
מעשר שני גם בעיקרו אפילו הוא נמצא בתוך ירושלים. וכיון שמצינו
בשיטת רבי יהודה שהולכים אחר הנוף, יש לנו לפרש שאף משנתנו
והברייתא השנויה לעיל (ע"א) שהתפרש בהם שהולכים אחר הנוף,
בשיטת רבי יהודה נשנו. ולפי זה מיושב שהמשנה המובאת לעיל
לגבי מעשר ש"כנגד החומה ולפנים כלפנים וכנגד החומה ולחוץ
כלחוץ ואין הולכים אחר הנוף, נשנית בשיטת רבנן החולקים על רבי
יהודה.

מקשה הגמרא: אימור דשמעת ליה – אימתי שמעת לרבי יהודה
שהולכים אחר הנוף, גבי מעשר, שבו יש לפרש כוונתו שהולכים
אחר הנוף רק לחומה בין אם הנוף בפנים ובין אם הנוף בחוץ, אם
עיקרו של האילן בחוץ ונופו בפנים, מחמירים ואומרים דבי היכי
דבנופו לא מצי פריק – כשם שמעשר הנמצא בנופו שבירושלים
אינו יכול לפדותו, כיון שאין פודים מעשר שני בירושלים, בעיקרו
נמי לא מצי פריק – כך גם מעשר הנמצא בעיקרו אין יכול לפדותו,
שנמשך אחר נופו בפנים וכאילו גם עיקרו בפנים. וכן אם עיקרו
של האילן מבפנים ונופו מבחוץ, בי היכי דבנופו לא מצי אכיל
בלא פרייה – כשם שבנופו שמחוץ לירושלים אינו יכול לאכול
מעשר שני אם לא יפדנו קודם לכן, בעיקרו נמי לא מצי אכיל בלא
פרייה – כך גם מעשר הנמצא בעיקרו אינו יכול לאכול אם לא
יפדנו קודם לכן מחוץ לירושלים, שנמשך אחר נופו שבחוץ וכאילו
גם עיקרו בחוץ. ולא שמענו לרבי יהודה שאמר שהולכים אחר הנוף
גם להקל, שיוכל לפדות מעשר שני הנמצא בירושלים בעיקרו של
אילן משום שנופו יוצא חוץ לירושלים, ושיוכל לאכול מעשר שני
הנמצא מחוץ לירושלים בעיקרו של אילן משום שנופו בתוך
ירושלים. אלא גבי ערי מקלט, מנין שגם בזה אמר רבי יהודה
שהולכים אחר הנוף, הלא יש בזה גם קולא, שהרי בשלמא – אמנם
מובן הדבר שהולכים אחר הנוף כאשר עיקרו של האילן בחוץ ונופו
בפנים, שבוה אנו מחמירים על גואל הדם, דבי היכי דבנופו לא
מצי קטיל ליה – כשם שאילו היה הרצח בנופו לא היה יכול
להורגו, שהרי הוא בתוך התחום, בעיקרו נמי לא מצי קטיל ליה
– כך גם כאשר הוא בעיקרו שמחוץ לתחום אינו יכול להורגו. אלא
באופן שעיקרו בפנים ונופו בחוץ, האם נאמר בדעת רבי יהודה
דבי היכי דבנופו מצי קטיל ליה – כשם שאם הרצח נמצא בנופו
יכול להורגו, בעיקרו נמי מצי קטיל ליה – גם אם הוא נמצא
בעיקרו יוכל להורגו, כיון שנופו נמשך אל מחוץ לתחום, הא גימא
קאי – הרי בפועל נמצא הרצח בתוך התחום, ולא מסתבר שגם בכך
הלך אחר הנוף להתירו להורגו.

אמר רבא, אכן יש ליישב שמשנתנו נשנתה בדעת רבי יהודה אך אין
כוונתה שדין העיקר הולך אחר הנוף אף להקל, אלא כאשר הרצח
עומד בעיקרו – בעיקר האילן הנמצא בפנים, דבולי עלמא לא פליגי
דלא מצי קטיל – אין חולק בדבר, וגם רבי יהודה מודה שאין גואל
הדם יכול להורגו, אף אם הנוף בחוץ, שהרי קולא היא לומר שיוכל
להרגו, ואין הולכים אחר הנוף להקל. וכן כאשר הרצח קאי – (ועומד)
בנופו שבחוץ וגואל הדם אינו צריך לעלות לאילן כדי להרגו, אלא
יכול להורגו פהציים ובצירות שזירוק בו ממקום עומדו מחוץ לעיר,
דבולי עלמא לא פליגי דמצי קטיל ליה – אין חולק בדבר שמוטר
לגואל הדם להורגו, שהרי הרצח בחוץ, וודאי שאין הנוף הולך אחר
העיקר אפילו להחמיר. בי פליגי – ומה שנחלקו רבי יהודה ורבנן אם
הולכים אחר הנוף, במהו עיקרו דרנא לנופו – באופן שאינו יכול
להרגו בחיצים ובצורות, וצריך לעלות לאילן, אם עיקרו שבפנים
יוכל לשמש מדרגה לעלות עליו ולהגיע לנוף שבחוץ, שיכנס גואל
הדם בתוך העיר ויעלה על עיקרו כדי להורגו. מר סבר – דעת רבי

יהודה דהוי עיקרו דרנא לנופו – שהעיקר שבפנים יכול לשמש
כמדריגה לגואל הדם שיוכל לעלות בו בכדי להרוג את הרצח
שבנוף, כיון שסוף סוף נמצא הרצח בחוץ ולענין זה אמרה משנתנו
שהולכים אחר הנוף. ומר סבר – דעת רבנן להחמיר דלא הוי עיקרו
דרנא לנופו, שכיון שאין העיקר נמשך אחר הנוף, אסור לגואל הדם
לעלות על העיקר שבפנים לצורך זה.
רב אשי אמר, אין כוונת משנתנו והברייתא שבין בעיקרו בפנים ונופו
בחוץ ובין בנופו בפנים ועיקרו בחוץ, הולכים אחר הנוף, שהרי רק
לגבי מעשר שייך לומר שהולכים בשני אופנים אלו אחר הנוף
להחמיר, וכמו שביארה הגמרא לעיל, אולם לגבי ערי מקלט רק
באופן שנופו בפנים ועיקרו בחוץ הולכים אחר הנוף לחומה שאסור
לו להרגו, אבל בעיקרו בפנים ונופו בחוץ אין הולכים אחר הנוף כלל,
משום שאז הדבר הוא להקל, ואדרבה, בזה הולכים אחר העיקר,
שאף בנוף אסור לו להורגו. ומאי – מה ששנינו בברייתא שבערי
מקלט הולכים אחר הנוף, הכוונה שיש לילך אף אחר הנוף, והיינו
באופן שנופו בפנים ועיקרו בחוץ, וכאמור, ואין הכוונה שתמיד
אומרים כן.

משנה

משנתנו דנה ברצח שחזר והרג בשוגג בעיר המקלט שגלה אליה,
ובכן לוי שהרג אדם בעירו: רוצח שגלה לעיר מקלט וחזר והרג אדם
בשגגה פארתה העיר עצמה, נתחייב שוב בגלות, אך כיון שאינו
רשאי לצאת מעיר המקלט, גולה משכונה לשכונה שבאותה עיר.
וכן לוי הדר בערי המקלט, שהרג אדם בשגגה, גולה מעיר מקלט זו
שהיה בה לעיר מקלט אחרת, כיון שרשאי הוא לצאת מעירו, שהרי
לא גלה אליה.

גמרא

שנינו במשנה שרוצח יכול לגלות באותה עיר מקלט עצמה
משכונה לשכונה, וכן שערי הלויים קולטות כשאר ערי מקלט.
הגמרא מביאה ברייתא שבה נתבאר המקור לדינים אלו: תנו רבנן
בברייתא, נאמר בתורה (שמות כא יג) וְאִשָּׁר לֹא יָצָא וְהָאֱלֹהִים אָנָּה
לִידוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מִקּוֹם וְגו' אִשָּׁר יָנוֹס שָׁמָּה, ויש לדרוש מהפסוק
כמה דינים ברצח הגולה לערי מקלט. וְשִׁמְתִּי לָךְ, דהיינו למשה,
שאליו נאמר הפסוק, יש לפרש שהכוונה היא בְּתִיָּה, שנתבשר
שעוד בחייו יזכה למצוה זו, להבדיל שלוש ערי מקלט. וממה
שנאמר לָךְ מִקּוֹם' למדים שהמקלט יהיה מִמְּקוֹמָהּ, שמקומו של
משה (שהיה לוי), דהיינו מחנה לוי, יקלט את הרוצחים, וכן
שערי המקלט יהיו ערי לויים. ומה שנאמר וְאִשָּׁר יָנוֹס שָׁמָּה,
מִלְּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְגֻלִּין את אלו שרצחו, עוד בדיות ישראל
בְּמִדְבָּר, קודם שנכנסו לארץ. לְהִיָּבֵן הִיוּ מְגֻלִּין אותם, והלא עדיין
לא היו ערי מקלט, שלא הובדלו ערי המקלט אלא בארץ ישראל,
אלא שהגלו אותם לְמַחֲנֶה לְוִיָּה, שהוא קולט את הרוצחים כעיר
מקלט.

עוד יש לדרוש ממה שנאמר וְשִׁמְתִּי לָךְ מִקּוֹם, שאף לך' דהיינו
ללויים, יש דין גלות, וּמִכָּאֵן אָמְרוּ ו-דרשו בן לוי שְׁהָרַג בעירו,
שהיא עיר מקלט, גולה מִמְּקוֹמָהּ לְמִקְלָהּ – מעיר מקלט זו לעיר מקלט
אחרת. וְאִם גָּלָה לְפָלֶיפוּ, כלומר, באותה עיר משכונה אחת לשכונה
אחרת, פָּלֶיפוּ קוֹלָטוּ – שכונה זו שבעירו קולטתו, ואסור לו לצאת
ממנה, בדומה למה שהיה במדבר שקלט מחנה לוי, גם את הרוצחים
שמשבת לוי, אף שהיה זה מקומו של הלוי עוד קודם שרצח, וכן בן
לוי יכול לגלות בעירו שלו.

הגמרא מביאה מקור לכך שמקיים דין גלות אף באותה עיר שכבר
גלה אליה: אָמַר רַב אֶחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, מַאי קָרָא – מהו הפסוק
שממנו למדים את הדין האמור בברייתא שפלוכו קולטו, ואת דין
המשנה שגולה משכונה לשכונה, שנאמר (במדבר לה כח) בְּיָמֵינוּ
מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב, שהיה די לומר כי שם יושב, אלא שקראה התורה
לעיר זו 'עיר מקלט' והיינו עיר שְׁקִלְטָתָהּ כְּכָר, ללמד שגולה באותה
עיר כאשר חזר ורצח בה.

1 דין שני, מַעֲלִים הָיוּ ערי המקלט שֶׁכָּרְּ לְלוֹאִים, דהיינו הלויים היו
2 משתכרים בעריהם על ידי שהרוצחים שילמו להם דמי שכירות על
3 הבתים ששכרו מהם בזמן גלותם, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר
4 אָמַר, לֹא הָיוּ מַעֲלִים לְהֵן שֶׁכָּר, אלא דרו בבתיהם בחינם.
5 דין שלישי, וְאַחַר שֶׁמֶת הִכָּהן הַגְּדוֹל ויצא הרוצח מעיר מקלט, חוֹזֵר
6 לְשִׁרְרָה שְׁהִיָּה בֶּה קודם לכן, שאם היה נשיא או ראש בית אב, חוזר
7 לשררתו זו, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לֹא הָיָה חוֹזֵר
8 לְשִׁרְרָה שְׁהִיָּה בֶּה.

גמרא

9 שנינו במשנה שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם הרוצחים היו
10 משלמים שכר ללויים שבדירותיהם התגוררו. הגמרא מביאה שתי
11 דעות במה נחלקו ומה הם טעמיהם: אָמַר רַב כְּהֵנָּה, מִחֻלּוּקַת רַבִּי
12 מאיר ורבי יהודה אם היו הרוצחים מעלים שכר ללויים, היא רק
13 בִּשְׁשׁ ערי המקלט, שנאמר בהם (במדבר לה יט) 'וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים
14 לְמִקְלָט, וְנִחְלְקוּ בִּפְרוּשׁ תִּיבַת לָכֶם', דְּמַר סָבֵר – דעת רבי יהודה
15 היא ש'לָכֶם' הכוונה שהערים תהיינה לכם לְקַלִּימָה, שתוכלו
16 להקלט בהם מפני גואל הדם, אבל אין ללמוד מכאן שפטורים
17 מלעלות שכר ללויים, וְמַר סָבֵר – דעת רבי מאיר היא שיש לדרוש
18 את תיבת 'לָכֶם' שהכוונה היא שהערים ניתנו לכם, הרוצחים, לְכָל
19 צְרִיכֵיכֶם, שתוכלו לדור שם ללא תשלום. וכל זה בשש ערי המקלט,
20 אֲבָל בְּאַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם ערי הלויים, שגם הן היו קולטות, דְּבָרֵי הַכֹּהֵן
21 הָיוּ הרוצחים מַעֲלִין לָהֶם (ללויים) שֶׁכָּר על הבתים שהיו שוכרים
22 מהם.

23 רבא חולק על דעת רב כהנא: אָמַר לִיה רַבָּא לרב כהנא, הָא וְדָאִי
24 שבין לרבי מאיר ובין לרבי יהודה 'לָכֶם' לְכָל צְרִיכֵיכֶם מְשַׁמְעַ, ועל
25 כן ודאי שבשש ערי המקלט אינם מעלים שכר ללויים, ואין חולק
26 בזה. אֲלָא אָמַר רַבָּא, מִחֻלּוּקַת רַבִּי מאיר ורבי יהודה אם הרוצחים
27 היו מעלים שכר ללויים, היא בְּאַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם ערי הלויים, שנאמר
28 בהם (דברים ה ט) 'וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹאִים אֵת שֵׁשׁ עָרֵי הַמִּקְלָט
29 אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָגֹס שְׁמֵהּ הָרֹצֵחַ וְעֲלִיָּהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר', ובא
30 הכתוב להשוות את ארבעים ושתיים ערי הלויים לשש ערי המקלט,
31 ונחלקו לגבי מה הושוו, דְּמַר סָבֵר – דעת רבי יהודה שמה שנאמר
32 'וְעֲלִיָּהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר' הכוונה היא שיהיו כִּי הֵנָּה – כדין
33 שש ערי המקלט לְקַלִּימָה, שיקלטו את הרוצחים, אבל אין ללמוד
34 מזה שהושוו גם בכך שיהיו לכל צרכי הרוצחים בערי המקלט, וְמַר
35 סָבֵר – דעת רבי מאיר שמה שנאמר 'וְעֲלִיָּהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם
36 עִיר' הכוונה שיהיו כִּי הֵנָּה – כדין שש ערי המקלט, מִה הֵנָּה – כשם
37 שאלו ניתנו לכם, הרוצחים, לְכָל צְרִיכֵיכֶם, וכאמור לעיל, שיוכלו
38 לדור שם ללא תשלום, אֲפָּה הֵנָּה נִמֵּי – גם אלו, ארבעים ושתיים
39 הערים, ניתנו לכם, הרוצחים, לְכָל צְרִיכֵיכֶם. וכל זה בארבעים
40 ושתיים ערי הלויים, אֲבָל בִּשְׁשׁ ערי המקלט, דְּבָרֵי הַכֹּהֵן לֹא הָיוּ
41 מַעֲלִים לְהֵן שֶׁכָּר, וכנדרש לעיל מהפסוק 'לָכֶם' לכל צרכיכם, שאין
42 חולק בדבר.

43 שנינו במשנה שרוצח שחזר לעירו במות הכהן הגדול, חוֹזֵר לְשִׁרְרָה
44 שְׁהִיָּה בֶּה בּו' דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר לא היה חוזר לשררה
45 שהיה בה.

46 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמי מחלוקתם, ובתחילה
47 מביאה מחלוקת כעין זו לגבי עבד עברי שנשתחרר: תִּנּוּ רַבִּינָן
48 בברייתא, נאמר לגבי עבד עברי היוצא בשש או ביוכל (ויקרא כה מא)
49 'וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו יָשׁוּב', ויש ללמוד מהפסוק
50 שרק לְמִשְׁפַּחְתּוֹ הוּא שָׁב, וְאִינוּ שָׁב לְמַה שֶׁהָיוּ אֲבוֹתָיו, כלומר
51 לשררה שהיתה בחזקתם והיה עתיד לרשת אותה, שאחר שהוא
52 יוצא לחירות אינו מקבל שררה זו, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר
53 אָמַר, אֲפָּה הוּא שָׁב לְמַה שֶׁהָיוּ אֲבוֹתָיו, שהרי נאמר בהמשך
54 הפסוק 'וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו יָשׁוּב', ויש ללמוד שהוא חוזר להיות
55 בְּאֲבוֹתָיו.

56 הברייתא ממשיכה לבאר שמחלוקת זו גם ברצח שחזר מגלותו: וְכֵן
57 בְּרוֹצֵחַ הַגְּדוֹלָה לעיר מקלט, ואחר שמת הכהן הגדול חזר הרוצח

לעירו, גם בזה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם חוזר לשררה
שהחזיקו אבותיו, שהרי גבי עבד עברי נאמר 'וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל
אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו יָשׁוּב', וּפְשָׁהוּא (–הפסוק) אָמַר 'יָשׁוּב' תיבה זו
מיותרת, שהיה די לומר 'ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו', אלא
תיבה זו באה לְרַבּוֹת אֶת הָרֹצֵחַ, שיהיה דינו כדין עבד עברי, ועל
כן לרבי יהודה אינו שב לשררתו ולרבי מאיר הוא שב אליה.

הגמרא מבארת כיצד נלמד דין רוצח מדין עבד עברי. מבררת
הגמרא: מֵאִי – מהו זה שאמרה הברייתא 'וְכֵן בְּגוֹלָה', כלומר, כיצד
למדים רוצח מעבד עברי. מבארת הגמרא: פְּרִתְנִיָּא בברייתא, נאמר
ברוצח הגולה לעיר מקלט (במדבר לה כח) 'כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת
הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יָשׁוּב הָרוֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ',
ויש לדרוש מהפסוק שרק לְאֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ הוּא שָׁב, וְאִינוּ שָׁב לְמַה
שֶׁהָיוּ אֲבוֹתָיו, דהיינו לשררה שהיתה בידו מאבותיו קודם שגלה,
דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, אֲפָּה הוּא שָׁב לְמַה שֶׁהָיוּ אֲבוֹתָיו,
וְחוֹזֵר לשררתו הראשונה.

הגמרא מסיימת לבאר את הלימוד מעבד עברי לרוצח. אומרת
הגמרא: גָּמַר – למדים גזירה שוה 'שִׁיבָה' 'שִׁיבָה' מִהֵתָם – מעבד
עברי, נאמר בעבד עברי 'אֶל אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו יָשׁוּב', ונאמר ברצח
'יָשׁוּב הָרוֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ', ועל כן לרבי יהודה אין הרוצח חוזר
לשררה שהיה בה, כשם שעבד עברי אינו חוזר לשררתו, וכמו שדרש
לעיל ממה שנאמר בו 'וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ' שרק למשפחתו הוא שב
ולא לשררתו, ואילו לרבי מאיר שב הרוצח אל השררה שהיה בה,
כשם שעבד עברי שב לשררתו, וכמו שדרש לעיל ממה שנאמר בו
'וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו יָשׁוּב', שישב להיות כאבותיו ויחזיק בשררה
שהיתה מהם בידו, כך גם רוצח השב מעיר מקלט חוזר לשררתו.

הדרן עלך אלו הן הגולין

פרק שלישי – אלו הן הלוקין

פרק זה עוסק בידיני מלקות. תחילה יתבאר על אלו עבירות חייבים
מלקות, ובהמשך הפרק (כב ואלף) יתבארו דיני המלקות וסדר
ההלקאה.

משנה

משנתינו מונה עבירות שעונשן מלקות, ואין המשנה מונה את כל
העבירות שחייבים עליהן מלקות, אלא את אותם שיש בהם חידוש.
וְאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין, הֵנָּה עַל אֲחֻזָּתוֹ, וְעַל אֲחֻזַּת אָבִיו, וְעַל אֲחֻזַּת
אִמּוֹ, וְעַל אֲחֻזַּת אִשְׁתּוֹ בְּזֶמַן שֶׁאִשְׁתּוֹ חִיָּה, וְעַל אִשְׁתּוֹ אֲחִיו לְאִמּוֹ
שֶׁהִתְגַּדֵּשׁ מֵאִחִיו, וְכֵן הֵבִיא עַל אִשְׁתּוֹ אִחִי אָבִיו, וְעַל הַנָּדָה, אֲלַמְנָה
לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן חֲדָיוֹם, מְמוּזַר וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל,
כֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְעֵלָה לְנִתְּנִי וְלִמְמוּזָר – או לממוזר. אֲלַמְנָה וְהִיא
גְּרוּשָׁה – אשה שלאחר שהתאלמנה נישאה לאדם אחר והתגרשה
ממנו, חֲזִיבִין עֲלִיָּה – כהן גדול חייב עליה שתי מלקות מִשּׁוּם שְׁנֵי
שָׁמוֹת – שתי אזהרות, אזהרת כהן גדול לאלמנה, ואזהרת כהן גדול
לגרושה. אֲבָל גְּרוּשָׁה וְהִיא חִלּוּצָה – אשה שלאחר שהתגרשה,
נישאה שוב, ומת בעלה בלי בנים, וחלץ לה אחד מאחי אביה, כהן
הבא עליה אִינוּ חֲזִיב אֲלָא מִשּׁוּם אֲזָהָרָה אַחַת בְּלָבָד של איסור
גרושה.

עד כאן מנתה המשנה איסורי ביאה, עתה מונה שאר איסורים שיש
בהם כרת. הִטְמֵא שְׂאֵכֵל אֶת הַקֶּדֶשׁ – בשר קדשים, וְהִבָּא אֶל
הַקֶּדֶשׁ כשהוא סָמָא, וְאִוֵּב חֶלֶב – בהמה טהורה, וְיָם – של
בהמה חיה ועוף, וְנוֹתֵר – מה שנשאר מן הקרבן לאחר הזמן שנקבע
לאכילתו, וְפָגוּל – קרבן שחשבו בשעת עבודה ושיחטה קבלה הולכה
וריקה להקריבו או לאכלו לאחר זמנו, וְטָמֵא – קדשים שנטמאו,
וְהַשׁוֹחֵט קדשים מחוץ לעזרה, וְמוֹעֵלָה בַּחוּץ – או המקריבם מחוץ
לבית המקדש, וְהַאֲוֵבֵל חֲמִין בַּפֶּסַח, וְהַאֲוֵבֵל בְּיוֹם כִּפּוּר, וְהַעֲוִשָּׁה
מִלֵּאכָה בְּיוֹם הַקִּפּוּרִים, וְהַמִּפְסֵם אֶת הַשֶּׁמֶן – שעושה כדוגמת
שמן המשחה, וְהַמִּפְסֵם אֶת הַקִּטְוֹרֹת – שעושה כדוגמת הקטורת,
וְהַקֶּף גּוֹפֵּן בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שעשה משה רבינו. כל אלו לוקים.
המשך בעמוד קכ

מעלים היו – הערים שבר ללויים שרוצחם שוכרים מהם את בתי הדירה. חוזר
לשררה שהיה בה – אם היה נשיא או ראש בית אב, חוזר לגדולתו כשישוב לעירו
במיתת כהן גדול. **משנה** מחלוקת בשש – ערי מקלט. לכם – לרוצחים נאמר
"והיו לכם הערים למקלט". ושב אל משפחתו – בעבד עברי כתיב, כשיצא חפשי
בשש או ביובל. למה שהוחזקו אבותיו –

לשררה. אל אחוזת אבותיו כאבותיו – סיפא דמילתיה דרבי מאיר היא, ומביא ראייה
לדבריו מסוף המקרא שחזר לגדולתו, שנאמר "ואל אחוזת אבותיו" – אל כל חזקת
אבותיו. וכן בגולה – כמחלוקת בעבד עברי
כך מחלוקת ברצח שגלה חזר במיתת הכהן. ומכאן יליף, דכשהוא אומר כאן "ישוב" קרא
יתירה. דמצי למכתב "ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו" ולשתוק. לרבנות את הרצח –
דמפנה לרין הימנו גזירה שוה: נאמר כאן "ישוב" ונאמר ברצח "ישוב הרצח אל ארץ אחוזתו", כדמפרש ואזיל: מאי וכן בגולה? ומסקנא: גמר שיבה מיהת.

הדרן עלך אלו הן הגולין

משנה אלו הן הלוקין – אלו לא דוקא, דתנא ושירי לוקין טובא. אלא תנא חייבי כריתות לאשמועין דיש
מלקות בחיבי כריתות. ותנא אלמנה וגרושה לאשמועין אלמנה וגרושה חייב
עליה משום שתי שמות וכו', ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו דלא
מפרש לא דידהו בהדיא, וכן הקדש שלא נפדה. ואידי דתנא הקדש תנא מעשר שני
בהדיא, דתרייהו מלקות דידהו משום מוחסי פדייה. וכן ברבן יש דבר חדש.
נתינה – מן הגבעונים קרא, ומלקות משום "לא תחתן בם" (דברים ז). אלמנה וגרושה –

שנתאלמנה מאיש אחד ונתגרשה מאיש אחד, חייב עליה שתי מלקות משום שתי שמות, משום שתי אוהרות, ששתיהן מפורשות במקרא ואזהרה אתרייהו קיימא. גרושה וחלוצה – גרושה והיא חלוצה – אינו חייב עליה אלא משום גרושה. שהחלוצה אינה כתובה, אלא מרביא מייתנין לה דתניא בקדושין (ע"א): "גרושה", אין לי אלא גרושה, חלוצה מניין? תלמוד לומר "ואשה". טמא שאכל את הקדש – אזהרתו מפרש בגמרא. נותר – כתיב ביה (שמות כט) "ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא". ואזהרת פגול נמי מהכא, מדכתיב "כי קדש הוא", כלומר מפני שהוא קדש שנפסל, למדנו מכאן כל שבקדש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו, והכי אמרין לקמן. ואזהרת טמא –

"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" (ויקרא ז). והשושט – קדשים בחוץ, או המעלה קדשים בחוץ. ואזהרת מעלה – "השמר לך פן תעלה" וגו' (דברים יב). ואזהרת שוחט יליפין בובחים בפרק "השושט והמעלה" (ק"א). איכא דיליף מ"לא יחבו עור" וגו' ואיכא דיליף לה מגזירה שוה דהבאה הבאה, שוחט ממעלה. האוכל ביום הכפורים – ויליף אוהרתיה בפרק בתרא דימא (פ"א). המפסם את השמן – העושה שמן בדוגמת שמן המשחה. ואזהרתיה – "ובמתכותנו לא תעשו כמדות" (שמות ל). וכן בקטורת – "ובמתכותנו לא תעשו לכם" (שם). והסך בשמן המשחה – מאותו שעשה משה במדבר, דכתיב "על בשר אדם לא יסך" (שם). אבל ככל – אזהרתיה מ"לא יחללו את קדש בני ישראל אשר יירמו" – בעתידין לתרום הכתוב מדבר. והכי מפרש לה בסנהדרין "אלו הן הגולין" (פג"א). ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו – אף הוא טבל, ומעשר שני שלא נפדה והוא אוכלו חוץ לירושלים, וכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו' (דברים יב). הקדש שלא נפדה – אזהרתו אינו מפורשת כל כך, ונראה בעיני דמכאן תנא, דתניא (סנהדרין שם) חזק במעילה, רבי אומר: במיתה, ותכמים אומרים: באזהרה. ואמרין: מאי טעמיה דרבי? איתא "חטא" "חטא" מתרומה, ורבנן – מישט רחמנא "ומתו בר" וכו' במעילה. ממיתה הוא דמעטיה, וגזירה שוה כדקיימא קיימא, וילפין אזהרה דמעילה מאזהרה דתרומה דכתיב בה "וכל זר לא יאכל קדש". ורוב הלכות מעילה היא למדה מתרומה בתורת כהנים בגזירה שוה זו. באוכל נמלה גרסין שהוא חייב – משום "שרץ השורץ על הארץ". גמרא חייבי כריתות קתני – כל חייבי כריתות שאין בהן מיתת בית דין החכרו במשנתנו לענין מלקות, ואחד מכל חייבי מיתות בית דין לא הוזכר בה ללקות אם התרו בו למלקות.

ישנו

מעלים היו שבר ללויים – פירוש: רוצחים הבאים ודרים שם צריכין להעלות מס וארנוגא ללויים. ולא תימא גזירת המלך על הלויים לעכב אותם בעיר. לכם לכל צריכים – דאין צריכים להעלות שום דבר ללויים. גמר שיבה שיבה – נראה דהיינו דוקא לרבי מאיר, דאצטרך לגרשה שוה, אבל לרבי יהודה – הא איכא קרא בהדיא גבי רצח. ואם כן הא דקתני לעיל: וכן בגולה כ' – ממילתא דרבי מאיר הוא.

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו הן הלוקין הבא על אחותו כ' – תנא ושייר: טמא ששימש, זר שאכל תרומה, ובעל מום ששימש, אונן מקריב, מזה חושן, מכבה גחלת על גבי מערכה. אלא לא חשיב לאוי גרידי אלא באותן שש בהן חידוש. והא דקא חשיב כריתות דאין בהן מיתת בית דין – לאשמועין דאף על גב דאיכא כרת לוקין. ואין צריך למצוא בהם חידוש בהנך כריתות דקתני. ובקונטרס דחק למצוא בהם חידוש. אלמנה לכהן גדול נקט משום דבעי למיתני אלמנה וגרושה חייב משום שתי שמות. גרושה וחלוצה אינו חייב אלא אחת – פרש הקונטרס: משום גרושה, דחלוצה מייתי לה "ואשה גרושה". משמע לפירוש דבחלוצה לחודא איכא מלקות דאורייתא. וזה אינו, דהא אמרין בפרק "עשרה יחסין" (קדושין ע"א): אחות (חלוצה) דרבנן. והא דלעיל תנא וחלוצה – אגב גרושה תניא. אי נמי, מכת מדרות דרבנן. ובהא, כיון דהיא גם גרושה – לוקה בה מלקות דגרושה, שהיא דאורייתא. ולא לקי מכת מדרות דרבנן.

רבי

הדרן עלך אלו הן הגולין

ואלו הן הלוקין: הבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מקוורת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר. אלמנה וגרושה חייבין עליה משום שני שמות, גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משום אחת בלבד. הטמא שאכל את הקדש, והבא אל המקדש טמא, ואוכל חלב ודם ונותר ופגול וטמא, והשוחט ומעלה בחוץ, והאוכל חמץ בפסח, והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים, והמפסם את השמן, והמפסם את הקטורת, והסך בשמן המשחה, והאוכל גבילות וטריפות שקצים ורמשים. אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדה. כפה יאכל מן הטבל והא חייב? רבי שמעון אומר: כל שהוא, ותכמים אומרים: בנית. אומר להן רבי שמעון: אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב? אפרו לו: מפני שהוא כפריתיה. אומר להן: אף חטא אחת כפריתיה. גמרא חייבי כריתות קא תני, חייבי מיתות בית דין לא קתני; מתניתין מני? רבי עקיבא היא. דתניא: אחד חייבי כריתות ואחד חייבי מיתות בית דין

ישנו

רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו – פירש בקונטרס: בכלל כל העריות, דכתיב "ונכרתו (כל) הנפשות", ולמה יצא כרת באחרות – דכתיב "ואיש אשר יקח את אחותו". וקשה: והיה לו לומר דאחרות בכלל כל העריות היתה: לכן נראה לפרש: דחייבי כריתות בכלל מלקות הן, דהא גמרינן דבכל לא איכא מלקות מן "והיה אם בן הכותה" רש"י. ולמה יצאת כרת באחרות, שהרי אחרות כותבה היתה עם העריות ביארי מות – "ונכרתו הנפשות": אלא לכך יצאת ב"קדושים" – לדונן בכרת ולא במלקות, כלומר אין חייבי כריתות לוקין.

רבי יצחק אומר חייבי כריתות כו' – וקשה: לרבי יצחק, לאו דכל כריתות למה לז? דהא אסיקנן קדמין לא בעי אזהרה ושמא יש לומר דנכתבו לעונש יתיירא. מדי דהוה אלא שבכללות ולא הניקח לעשה.

ורבי עקיבא מאי טעמא – נהי דאם חייבי מיתות אם עשו תשובה אין בית דין של מטה מוחלין לו, ומה בכך? וליעביד ליה תרתי.

ברשעיה המסורה לבית דין הכתוב מדבר – וטעמא דרבי עקיבא משום כ"ד

רשעתו, ולפי זה בחייבי מיתות דלא התרו בו למיתה, דליכא מיתה, והתרו בו למלקות, דהשתא ליכא אלא רשעה דמלקות – לקי. וקשה: דבעלמא (שבת קנ"ד), פריך גבי לאו דמוחר לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא ואין לוקין עליו, ואף כי ליכא התם רשעה דמיתתו ויש לומר: דהתם היינו כרבא, דמוקי למיתתיה דרבי עקיבא בהתרו בו למלקות, ואפילו הכי לא לקי, דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין עליו.

מה עבודה זרה שב ואל תעשה אף כו' – לאפוקי הני דהוי קום ועשה. וקשה: דאם כן מה אמר פרק תר"א דעירובין (צ"א): לרבי עקיבא דאמר כי כתיב "ושמרת את החוקה"

לפסח, ואי איתא לרבי אבין דאמר "השומר" לא תעשה הוא, הא דתנן (כריתות ב"א): פסח אין לו קרבן מפני שהוא קום ועשה, ואם איתא קום ולא תעשה הוא. ומאי פריך? הא מכל מקום אינה דומיא דעבודה זרה דהוי שב ואל תעשה, וזה מה שתעשהו ויש לומר: דבכל מקום קשה

דבי רבי ישמעאל: "ושב הכהן" "ובא הכהן" – זו היא שיבה וזו היא ביאה! ועוד, לגמרי "מעניי"

"מעניי", דהא גמור "לעניי" מ"לעניי"? קבלה מיניה רבי שמואל בר רב יצחק: "כדי רשעתו"

– משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעים – ברשעה המסורה לבית דין הכתיב מדבר. רבא אמר: אתרו ביה למקלא – פולי עלמא לא פליגי דאין לוקה ומת. כי פליגי

– דאתרו ביה למלקות, רבי ישמעאל סבר: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין – לוקין עליו, ורבי עקיבא סבר: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין – אין לוקין עליו. ורבי עקיבא, אי הכי חייבי

כריתות נמי, לאו שניתן לאזהרת כרת הוא! אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהג'רונאי משמיה דרבא: חייבי כריתות לא צריכי התראה, שהרי פסח ומילה ענש אף על פי

שלא הוזהרו. – ודלמא אזהרה לקרבן, דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה לא מייתי קרבן! – התם לאו היינו מעמא, אלא משום דאיתקש כל התורה פולה לעבודה זרה: מה עבודה זרה – שב ואל

תעשה, אף כל – שב ואל תעשה, לאפוקי הני דקום עשה. רבינא אמר: לעולם

ישנו בכלל מלקות ארבעים, דכרי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: חייבי כריתות ישנו בכלל מלקות ארבעים, שאם עשו תשובה בית דין של מטה מוחלין להן. חייבי מיתות בית דין אינו בכלל מלקות ארבעים, שאם עשו תשובה אין בית דין של מטה מוחלין להן. רבי יצחק אומר: חייבי כריתות בכלל היו, ולמה יצאת כרת באחרות – לדונן בכרת ולא במלקות. מאי טעמא דרבי ישמעאל?

דכתיב "אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת" וכתוב "והפלא ה' את מכתך", הפלאה זו אינו יודע מה היא, כשהוא אומר "והפילו השפט והכהו לפניו" הוי אומר: הפלאה זו – מלקות היא, וכתוב "אם לא תשמור לעשות את כל" וגו'. – אי הכי, חייבי עשה נמי?

– "אם לא תשמור" כתיב, וכדרי אבין אמר רבי אילעי, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעי: כל מקום שצאמר "השומר" פן ו"אל" – אינו אלא לא תעשה. – אי הכי, לאו שאין בו מעשה נמי? – "לעשות" כתיב. – לאו שניתן לעשה נמי? – דומיא דלאו דחסימה. ורבי עקיבא מאי

טעמא? "כדי רשעתו", משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעים. – ורבי ישמעאל: הני מילי מיתה וממוון, או מלקות וממוון, אבל מיתה ומלקות

מיתה אריכתא היא. ולרבי עקיבא, אי הכי חייבי כריתות נמי! מאי אמרת, שאם עשו תשובה? השתא מיתה לא עבדי! אמר רבי אבהו: בפירוש ריבתה תורה חייבי כריתות למלקות, דגמור "לעניי" מ"לעניי". מתקיף

לה רבי אבא בר ממל: אי הכי, חייבי מיתות בית דין נמי, גמור "מעניי" מ"לעניי"? – דינן "לעניי" מ"לעניי", ואין דינן "מעניי" מ"לעניי" – ומאי נפקא מיניה? והא תנא

דבי רבי ישמעאל: "ושב הכהן" – זו היא שיבה וזו היא ביאה! ועוד, לגמרי "מעניי" מ"לעניי", דהא גמור "לעניי" מ"לעניי"? קבלה מיניה רבי שמואל בר רב יצחק: "כדי רשעתו"

– משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעים – ברשעה המסורה לבית דין הכתיב מדבר. רבא אמר: אתרו ביה למקלא – פולי עלמא לא פליגי דאין לוקה ומת. כי פליגי

– דאתרו ביה למלקות, רבי ישמעאל סבר: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין – לוקין עליו, ורבי עקיבא סבר: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין – אין לוקין עליו. ורבי עקיבא, אי הכי חייבי

כריתות נמי, לאו שניתן לאזהרת כרת הוא! אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהג'רונאי משמיה דרבא: חייבי כריתות לא צריכי התראה, שהרי פסח ומילה ענש אף על פי

שלא הוזהרו. – ודלמא אזהרה לקרבן, דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה לא מייתי קרבן! – התם לאו היינו מעמא, אלא משום דאיתקש כל התורה פולה לעבודה זרה: מה עבודה זרה – שב ואל

תעשה, אף כל – שב ואל תעשה, לאפוקי הני דקום עשה. רבינא אמר: לעולם

ישנו בכלל מלקות ארבעים – השתא סלקא דעתך שאם התרו בו מיתה ומלקות לוקה ומת. שאם עשו תשובה כו' – לא גרסינן לה בדריבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר חייבי כריתות – אם התרו בהם מלקות – ישנו בכלל מלקות ולוקין, ואין כאן משום חייבי שתי רשעים שאתה עונשו מלקות עם הכרת. ולמה אינן שתי רשעים

– לפי שיכול לפטור עצמו מעונש הכרת על ידי תשובה מבית דין של מטה. אבל יחיבי מיתות אינן בכלל מלקות, שיש כאן שתי פורעניות, מלקות ומיתה, ומשילקה סופו ליהרג, שאפילו יעשה תשובה אין בית דין שלמטה מוחלין לו את המיתה. רבי יצחק אומר – אף חייבי כריתות שהתרו בהן למלקות אינן בכלל מלקות, לפי שכל חייבי כריתות של עריות בכלל היו, דכתיב (ויקרא יח) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה

ונכרתו הנפשות" וגו'. למה יצאת כרת באחרות – לעצמה, דכתיב ב"קדושים תהיו": "ואיש (כז) ואשר יקח את אחותו" וגו'. לדונן בכרת – לכך נהנה בכרת שלהן, לומר שאין בהן עונש אלא כרת לדבדו. לאו שאין בו מעשה נמי – אלמה אמרינן בכמה דוכתי: לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו? דומיא דלאו דחסימה – שהוא כתוב אצל פירש מלקות. ורבי עקיבא – כיון דאמר אי אתה מחייבו משום שתי רשעים – חייבי כריתות נמי לא לילקח, דהא שתי רשעים ניתנו, שעדיין עונש הכרת עליו? מאי אמרת – לשנוי דק קושיא. שאם עשה תשובה – הטעם שנתן למעלה, שהוא יכול לפטור את עצמו מן הכרת על ידי תשובה: השתא מיתה עדיין לא שב ואתה מלקוה בעוד עונש הכרת עליו לעניי. "ונכרתו לעניי בני מעם", וכתבי במלקות "ונקלה אחיך לענייך". נגמרי מעניי – דכתיב בעבודה זרה "אם מעניי העדה נעשתה לשגגה". זו היא שיבה כו' – למדין זה מזה גזירה שוה, מה שיבה חולץ וקוצה וטח – אף ביאה חולץ וקוצה וטח.

ועוד נגמרי מעניי – דמיתות בית דין מ"לעניי" דכריתות, מה כריתות לוקה דהא גמרת "לעניי" מ"לעניי" – אף מיתות בית דין ילקה. קיבלה מיניה רבי שמואל – לתשובה זו מרבי אבא בר ממל, ושני עלה: ברשעה המסורה לבית דין הכתוב מדבר. בית דין הוזהרו שהם לא יחייבוו שתי רשעים, כגון ממון ומלקות או מיתה ומלקות או מיתה וממון, אבל כרת לא על ידי בית דין הוא. ויש לפרש: קיבלה מיניה רבי שמואל מרבי אבהו תירוץ זה על אתקפתא דרבי אבא בר ממל. דאתרו ביה למלקות – להודיה. לאזהרת מיתת בית דין – לאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת בית דין. אין לוקין עליו – כשהתרו בו מלקות בלא מיתה, לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו, שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה. פסח ומילה – אין בהן לא תעשה וענש להם כרת. לקרבן – שאם יעשה שוגג יביא קרבן. פסח ומילה – אין

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

קרבן בשוגג שלהן, כדאמרינן בכריתות בפרק קמא: הפסח והמילה מצות עשה. כלומר, אינו בכלל שאר כריתות למנותן עם שאר כריתות שנמנו שם כולם, לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד חייב קרבנות במספר הכריתות. התם לאו חיינו מעמא – מה שאין מביאין קרבן על פסח ומילה – אין הטעם בבשיל שאין בהם אזהרה. אלא בשביל שהם מצות עשה, דהוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלא לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" – כאן הוקשה כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת שלו על דבר שהוא שב ולא תעשה כן, והוא עמד ועשאו – אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה – אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות כגון "אשר יעשה מכל (אלה) (והתועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) – לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמרה בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

יִשְׁנֹוּ בְּכָל־מַלְקוֹת אֲרֻבָּעִים – אם התרו בו למלקות ולמיתתו, לוקה
 ומה, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חייבי כריתות, יִשְׁנֹוּ
 בְּכָל־מַלְקוֹת אֲרֻבָּעִים, לפי שאם עשו תשובה, בית דין של מעלה
 מוחלין להן על הכרת, אבל חייבי מיתות בית דין אינו בְּכָל־
 מַלְקוֹת אֲרֻבָּעִים, לפי שאם עשו תשובה אין בית דין של מעלה
 מוחלין להן, ואין להעניש אדם בשני עונשים ומדטעם שיבואר
 להלן. רבי יצחק אומר, אף חייבי כרת אינם לוקים, לפי שהחייבי
 כריתות בְּכָל־הֵיו – חיוב הכרת של כל העריות נכתב יחד בפסוק
 אחד, וְלִמָּה יֵצְאוּ – מדוע הוצרכה התורה לכתוב בנפרד כרת
 באחרות, כדי לרדנו בכרת ולא בְּמַלְקוֹת, וממנה נלמד לשאר
 העריות. נמצא שמשנתינו כרבי עקיבא.
 מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי ישמעאל. משיבה הגמרא: דכתיב
 (דברים כח נח) 'אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת,
 וכתוב בפסוק שאחריו, שהעונש על כך, 'והפלאה' את מכותי,
 והנה, הפלאה זו אינו יודע מה היא, כשהוא אומר 'והפילו השופט
 והכהו לפני' (דברים כח ג), הוי אומר – יש ללמוד מבאן שהפלאה זו
 מלקות היא, וכתוב 'אם לא תשמור לעשות את כל וגו' דברי
 התורה, משמע שעל כל העבירות העונש הוא מלקות.
 שאלת הגמרא: אי הכי חייבי עשה נמי נחייבם מלקות, שהרי נאמר
 'כל דברי התורה. משיבה הגמרא: בתחילת הפסוק 'אם לא תשמור'
 כתיב, ויש לדרוש את הפסוק בדרבי אבין אומר רבי אילעי, דאמר
 רבי אבין אומר רבי אילעי, כל מקום שנאמר הלשון, 'השמר, פן'
 'ואל, אינו אלא 'לא תעשה'. ממשיכה הגמרא ושואלת: אי הכי
 לא שאין בו מעשה נמי נחייבו מלקות. משיבה הגמרא: 'אם לא
 תשמור לעשות' כתיב, משמע שמדובר בעבירות שיש בהם עשייה.
 ממשיכה הגמרא ושואלת: לאו שניתק לעשה – שיש מצות עשה
 לתקנו, נמי נחייבו מלקות. משיבה הגמרא: דומיא דלאו דחסימה,
 כלומר מכיון שסמוך לפרשת מלקות נאמר הלאו של 'לא תחסם שור
 בדישו' (דברים כה ד), יש ללמוד שהתורה מחייבת מלקות, רק על לאוים
 הדומים ללאו של 'לא תחסם', והוא לא ניתק לעשה. מוסיפה
 הגמרא: השתא דאתית להכי – עכשיו שבאת לתירץ זה, בולחא נמי
 דומיא דלאו דחסימה, גם על הקושי הקודמות יש ליישב כן.
 הגמרא מבארת את סברתו של רבי עקיבא, ואת מחלוקתו עם רבי
 ישמעאל. מבררת הגמרא: ורבי עקיבא, מאי טעמא – מדוע סובר
 שאי אפשר להעניש בשני עונשים. משיבה הגמרא: נאמר (דברים כה ג)
 לגבי חיוב מלקות 'והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו', ומהלשון
 יחיד יש לדרוש, שמשום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה
 מחייבו משום שתי רשעים, כלומר שלא מענישים אדם בשני
 עונשים.
 מבארת הגמרא מה רבי ישמעאל יענה על כך: ורבי ישמעאל סובר
 הני מילי – הדברים אמורים כשהתחייב מיתה וממון או מלקות
 וממון, שבאופנים אלו אינו נענש בשני עונשים, אבל מיתה ומלקות
 מיתה אריכתא היא – מיתה ארוכה היא, ואין למעט מהפסוק 'כדי
 רשעתו'.
 ממשיכה הגמרא לבאר את שיטת רבי עקיבא. שאלת הגמרא: ולרבי
 עקיבא, אי הכי – אם משום כדי רשעתו, חייבי כריתות נמי נפטרים
 ממלקות, שהרי מאי אגרת – מהו הטעם שאמרת שאין זה נחשב שני
 עונשים, משום שאם עשו תשובה בית דין של מעלה מוחלים להם,
 השתא מיתה לא עבדי – הלא עכשיו עדיין לא עשו תשובה, וכיצד
 בית דין רשאים להלקותם. מיישבת הגמרא: אמר רבי אבהו,
 בפירוש מיתה תורה חייבי כריתות למלקות, דגמר – שרבי
 עקיבא למד גזירה שוה 'לעני' מ'לעניך', ובכך גילתה התורה
 שחייבי כריתות לוקים.
 מקשה הגמרא: מתקיף לה רבי אבא בר ממל, אי הכי חייבי מיתות

בית דין נמי נפטרים – נלמד אותם בגזירה שוה 'מעני' מ'לעניך'.
 מתרצת הגמרא: דנין גזירה שוה 'לעני' מ'לעניך' שהתיבות דומות
 ויש ביניהם רק הבדל אחד בסיום התיבה, ואין דנין 'מעני'
 מ'לעניך', שאין התיבות שוות, גם בתחילתן וגם בסופן.
 מקשה הגמרא: ומאי נפקא מינה – ומה בכך שאין התיבות דומות,
 והא תנא דבי רבי ישמעאל, 'ושב הכהן' (ויקרא יד טז) 'וכא הכהן'
 (ויקרא יד מד), זו היא שיבה וזו היא פאה, כלומר, דורשים תיבות אלו
 בגזירה שוה לענין נגעי בתים, משום שמשמעות שתיהן אחת היא,
 והוא הדין כאן אפשר ללמוד 'מעני' מ'לעניך'. ועוד קשה, לגמור
 'מעני' האמור בחייבי מיתות בית דין, בגזירה שוה מ'לעני' האמור
 בחייבי כריתות, ונלמד שיש מלקות בחייבי מיתות כשם שיש מלקות
 בחייבי כריתות, דהא גמור – שהרי כבר למדנו שיש מלקות בחייבי
 כריתות מהגזירה שוה 'לעני' האמור בחייבי כריתות מ'לעניך'
 האמור במלקות.
 הגמרא מבארת באופן אחר את דברי רבי עקיבא: קבלה מינה רבי
 שמואל בר רב יצחק – רבי שמואל בר יצחק קיבל מרבי אבא בר
 ממל את הדחייה הזו, ועתה נמצא שנדחה תירוצו של רבי אבהו,
 וחזרת הקושיא מדוע לא נלמד מכדי רשעתו' למעט חייבי כריתות
 שלא ילקו קודם שעשו תשובה. ועל כן מיישב רבי שמואל בר רב
 יצחק, 'כדי רשעתו' משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה
 מחייבו משום שתי רשעים, ברשעה המסורה לבית דין הכתוב
 מדרב, דהיינו אזהרה זו אמורה בעונשים המסורים לבית דין, ולא
 בחייבי כריתות.
 רבא מבאר באופן אחר את סברת התנאים ומחלוקתם: רבא אמר,
 כאשר אתרו ביה לקמלא – התרו בו למיתה כולי עלמא לא פליגי
 – בזה אין מחלוקת, ובין רבי ישמעאל ובין רבי עקיבא סוברים דאין
 לוקה ומה, לפי שנאמר 'כדי רשעתו', ואי אפשר להעניש בשני
 עונשים, כי פליגי – אלא נחלקו באופן דאתרו ביה למלקות ולא
 התרו בו למיתה, ובאופן זה שאינו נהרג, רבי ישמעאל סבר, לאו
 שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו, באופן שאינו נענש
 במיתתו, ורבי עקיבא סבר, לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין,
 לעולם אין לוקין עליו, משום שנצרך הוא לחייב מיתה, ואינו פנוי
 לחייב מלקות.
 מקשה הגמרא: ורבי עקיבא, אי הכי חייבי כריתות נמי נפטרים
 ממלקות, שהרי לאו שניתן לאזהרת כרת הוא, ואינו פנוי לחייב
 מלקות. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר
 אבימי מהגורוניא משמיה דרבא, חייבי כריתות לא צריכי התרה
 – אין צריך אזהרה לאו לעונש כרת, והלאו שלהם פנוי ללמוד ממנו
 מלקות. וההוכחה לכך שחייבי כריתות אינם צריכים התרה, שהרי
 המבטל מצות פסח ומילה, ענש בו הכתוב בכרת, אף על פי שלא
 הוזהר – שלא נאמר בהם לאו.
 שאלת הגמרא: ודלמא האזהרה בחייבי כריתות באה כדי לחייב
 קרבן את העובר עליהם בשוגג, ולא בשביל מלקות. ועל כרחך
 שצריך 'לאו' כדי לחייב קרבן, דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה
 לא מיתתי קרבן. מיישבת הגמרא: הנה – שם בפסח ומילה, לאו חיינו
 מעמא – לא זה הטעם שאין בהם קרבן, אלא הטעם הוא משום
 דלענין חיוב קרבן איתקש כל התורה כולה לעבודת כוכבים, מה
 עבודת כוכבים הציווי שנאמר בה הוא שב ואל תעשה, אף כל
 מצוות התורה, חייבים בקרבן רק במצוה שהקיום שלה הוא על ידי
 שב ואל תעשה, לאפוקי הני – להוציא פסח ומילה דקום עשה –
 שהקיום שלהן הוא בקום ועשה, והביטול שלהן הוא בשב ואל
 תעשה, ולכן לא מבאים קרבן על שגגתן.
 רבינא מבאר באופן אחר את סברת התנאים ומחלוקתם: רבינא
 אמר, לעולם – באמת אפשר ליישב

1 **בְּדַמְרִינָא מַעֲרִיבָא** – כמו שאמרנו בתחילה, שמחלוקתם היא באופן
2 שהתרו בו למיתה ומלכות, וסברת רבי עקיבא היא, שהפטור בחיבי
3 מיתות בית דין הוא משום 'כדי רשעתו' שאין מענישים אדם שני
4 עונשים, והטעם שחיבי כרת לוקים, הוא משום **שָׂאֵם עֲשׂוּ תְּשׁוּבָה**
5 **בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה מוֹחֲלִין לָהֶן** על חיוב הכרת, והמלכות הוא העונש
6 היחיד שיקבלו, **מֵאֵי אִמְרַת** – ומה שהקשתה הגמרא על כך **הָא לֹא**
7 **עֲבֹד תְּשׁוּבָה** – הלא עדיין לא עשו תשובה, ובשעה שלוקים נמצא
8 שעדיין שני עונשים עליהם, יש ליישב קושיא זו, שכן **לֹא פְּסִיקָא**
9 **מִלְתָּא לְכַרְת** – לא ברור הדבר שיענשו בכרת, וכל מה שהתורה
10 אסרה לתת שני עונשים, הוא רק כאשר בודאי יענש בשניהם.
11 עד כאן הגמרא ביארה במה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא, עתה
12 מבארת הגמרא את מחלוקתם עם רבי יצחק. שנינו בברייתא: **רַבִּי**
13 **יִצְחָק אָמַר חֵיבִי כְּרִיתוֹת בְּכֹל הָיוּ וְלִמָּה יֵצֵאת כְּרַת בְּאַחֲזוֹתוֹ**
14 **לְדוֹנֵי בְּכָרַת וְלֹא בְּמַלְקוֹת**. מבררת הגמרא: **וְרַבִּנָּן** – לשיטת רבי
15 ישמעאל ורבי עקיבא, **כְּרַת בְּאַחֲזוֹתוֹ לָמָּה לִי** – מדוע הוזכר שוב
16 חיוב הכרת באחזותו. משיבה הגמרא: **לְחַלֵּק** – ללמדנו שכל איסורי
17 עריות מחולקים הם, **וּבְרַבִּי יוֹחָנָן, דָּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** במסכת כריתות
18 (ב) שהטעם שהמשנה (שם ב) מזכירה שמנן החיבי כריתות הוא
19 שלושים וששה, אף שכולם מוזכרים שם במפורש, הוא כדי ללמדנו
20 שחלוקים הם, לענין **שָׂאֵם עֲשׂוּ תְּשׁוּבָה** **בְּכֹל מַעֲלָה אַחֵד** – בשגגה אחת
21 ושלא נודע לו בין אחת לשניה שיש איסור בדבר, **חֵיבִי עַל כָּל אַחַת**
22 **וְאַחַת** קרבן חטאת, שמכך שהיתה אחותו בכלל העריות וחזרה
23 התורה להזכיר בה חיוב כרת, למדנו שאף אם עשאה עם כולן, חיבי
24 עליה בפני עצמה, וממנה למדים לכל העריות.
25 מבררת הגמרא: **וְרַבִּי יִצְחָק, לְחַלֵּק מִנָּא לִיה** – מנין לומד שהעריות
26 חלוקות. משיבה הגמרא: **נִפְקָא לִיה** – לומד דין זה מ'**וְיֹאמַר אִשָּׁה**
27 **בְּנֶגְדָּה טוֹמְאָתָהּ** לא תקרב לגלות עֲרוֹתָה' (ויקרא יח יט), שהיה יכול
28 לכתוב 'ולגדה לא תקרב', ומה שכתב 'אל אשה', למדים שכל אשה
29 היא 'לא' בפני עצמו, **לְחֵיבִי** את העושה כולן בהעלם אחד, **עַל כָּל**
30 **אִשָּׁה וְאִשָּׁה** קרבן בפני עצמו.
31 שואלת הגמרא: **וְרַבִּנָּן נִמְי תִּפְּסוֹק לִיה מָהָא** – שילמדו 'לחלק'
32 מפסוק זה, ולא מכרת באחזותו. אומרת הגמרא: **אֵין הָכִי נִמְי** – אכן
33 מכאן הם לומדים לחלק. ואם כן חוזרת השאלה, **אִלָּא כְּרַת דְּאַחֲזוֹתוֹ**
34 **לָמָּה לִי**. משיבה הגמרא: **לְחֵיבִי עַל אַחֲזוֹתוֹ וְעַל אַחֲזוֹת אֲבִיו וְעַל**
35 **אַחֲזוֹת אָמּוֹ**, שאם בא על שלשתן בהעלם אחד חייב על כל אחת
36 ואחת קרבן בפני עצמו. שואלת הגמרא: **פְּשִׁטָּא** – דין זה פשוט הוא,
37 שְׁהָרִי גּוֹפִין מוֹחֲלִין – שלש נשים שונות הן, וְהָרִי שְׁמוֹת מוֹחֲלִין
38 – אזוהרת כל אחת הוא לאו בפני עצמו, והרי הן ככל העריות
39 שלמדנו מ'ואל אשה', שחייב בהן על כל אחת ואחת, ומדוע צריך
40 לכך לימוד מיוחד.
41 מסיקה הגמרא: **אִלָּא יצא כרת באחזותו כדי לְחֵיבִי עַל אַחֲזוֹתוֹ שֶׁהִיא**
42 **אַחֲזוֹת אֲבִיו שֶׁהִיא אַחֲזוֹת אָמּוֹ**, כלומר, אשה אחת שהיא גם אחותו
43 וגם אחות של אביו וגם אחות של אמו, וְהִכִּי מְשַׁכַּחַת לָהּ – וכיצד
44 שייכת מציאות כזו, **בְּרִשְׁעָא בְּרִשְׁעָא** – רשע בן רשע, כלומר

45 באופן שאדם בא על אמו והוליד שתי בנות וזהם נחשבות גם בנותיו
46 וגם אחיותיו, ולאחר מכן בא על אחת מהן והוליד ממנה בן, ואותו
47 בן בא על הבת השניה, נמצא שעבר הבהן על שלשת האיסורים, שהרי
48 אותה בת היא גם אחותו (שכן נולדו מאב אחד), וגם אחות של אמו,
49 וגם אחות של אביו (שהרי היא ואביו נולדו מאם אחת). ובאופן זה
50 היה מקום לומר שכיון שבא על אשה אחת, יהיה חייב רק קרבן אחד,
51 ומכך שיצא כרת באחזותו, אנו למדים שחייב על כל איסור ואיסור
52 בפני עצמו.
53 מבררת הגמרא: **וְרַבִּי יִצְחָק, הָא מִנָּא לִיה** – מנין לומד שכמה עריות
54 בגוף אחד חלוקים לחטאות. משיבה הגמרא: **נִפְקָא לִיה מִקֵּל וְחוֹמֶר,**
55 **(דְּתַנִּי) [דְּתַנִּין] (כריתות טו), אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, שְׂאֵלִית אֶת רַבִּין**
56 **גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, בְּאִמְלִין וּ–מִקוֹם שְׁמוֹכְרִים בִּשְׂרָן שֶׁל עִמְמָאִים**
57 **וּ–שֶׁם עִיר], בִּשְׁעָה שֶׁהָלַכוּ לָשֶׁם כְּדִי לִיקַח בְּהֵמָה לְמִשְׁתָּה – לַסְעוֹדָת**
58 **הַחֲתוּנָה שֶׁל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּין גַּמְלִיאֵל, הָבֵא עַל אַחֲזוֹתוֹ שֶׁהִיא אַחֲזוֹת**
59 **אֲבִיו שֶׁהִיא אַחֲזוֹת אָמּוֹ** בהעלם אחד, **מָהוּ, הָאֵם [אֵין] חֵיבִי עַל**
60 **כּוֹלֵן אִלָּא חֲטָאת אַחַת, אִי חֵיבִי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמְרוּ לוֹ רַבִּין**
61 **גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ** לרבי עקיבא, **זוֹ לֹא שְׁמַעְנָה, אֲבָל שְׁמַעְנָה דִּין**
62 **אַחֵר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִיתַן לַלְמוּד לְדִין זֶה, הָבֵא עַל חֲמֵשׁ נָשִׁים נָדוֹת בְּהֵעֶלְם**
63 **אַחֵד שְׁחֵיבִי קֶרֶבֶן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אֵף שְׁעוֹבֵר בְּכוֹלֵן עַל אוֹתוֹ**
64 **אִיסוֹר, וְנִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁשְּׂאֵלַת בְּעֵינֵי הָבֵא עַל אַחֲזוֹתוֹ שֶׁהִיא אַחֲזוֹת**
65 **אֲבִיו וְאָמּוֹ, שִׁישׁ לַלְמוּדִם מִקֵּל וְחוֹמֶר, וְמָה נָדָה שֶׁהִיא שֶׁם אַחֵד –**
66 **לֹא אַחַד, בְּכָל זֹאת כֹּאשֶׁר בֵּא עַל חֲמֵשׁ נָדוֹת חֵיבִי עַל כָּל אַחַת**
67 **וְאַחַת, כָּאֵן בְּהָבֵא עַל אַחֲזוֹתוֹ שֶׁהִיא אַחֲזוֹת אֲבִיו וְאָמּוֹ, שְׁשִׁלְשָׁה**
68 **שְׁמוֹת – שְׁעוֹבֵר עַל שְׁלֹשָׁה לֹאִים שׁוֹנִים, לֹא כָּל שֶׁבֶן שִׁדְּחִיה חֵיבִי**
69 **שֶׁלֹש חֲטָאוֹת.**
70 מבררת הגמרא: **וְאִידֶּךָ – וְרַבִּנָּן, מְדוּעַ לֹא לְמוֹד מִקֵּל וְחוֹמֶר זֶה.**
71 **מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: מְשׁוּם שְׁקֵל וְחוֹמֶר פְּרִיכָא הוּא – יֵשׁ לְדוֹרוֹת, שֶׁהִרִי**
72 **מָה לְנֶדָה שֶׁבֶן גּוֹפִין מוֹחֲלִין, וְכִינן שְׁחֲלוּקִים בְּגוֹפֵן, לִכֵּן חֵיבִי חֲמֵשׁ**
73 **חֲטָאוֹת, וְאֵין לַלְמוּד מִשֶּׁם לֹאֲפֹן שְׁעוֹבֵר עַל כְּמָה לֹאִים בֹּאשָׁה אַחַת.**
74 **אוֹמֶרֶת הַגְמָרָא: וְלֹאִידֶּךָ נִמְי – וְהִרִי גַם לְרַבִּי יִצְחָק, הָאֵי וְדָאֵי קֵל**
75 **וְחוֹמֶר פְּרִיכָא הוּא, וְאֵין לַלְמוּד מִמֶּנּוּ לְכַמָּה לֹאִים בְּגוֹף אַחַד. אִלָּא**
76 **נִפְקָא לִיה – רַבִּי יִצְחָק לֹמֵר דִּין זֶה מִ'אַחֲזוֹתוֹ' דְּסִיפָא – שְׁנֹאמֵר בְּסוֹף**
77 **הַפְּסוֹק [שְׁבוּ יֵצֵא הַכֶּרֶת בְּאַחֲזוֹתוֹ] 'עֲרוֹת אַחֲזוֹתוֹ גָּלָה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא' (ויקרא כ**
78 **ו), וְהוּא מִיּוֹתֵר לַלְמוּדֵנוּ חִילוֹק חֲטָאוֹת לְכַמָּה לֹאִים בְּגוֹף אַחַד.**
79 **מבררת הגמרא: וְאִידֶּךָ – לְרַבִּנָּן, 'אַחֲזוֹתוֹ' דְּסִיפָא לָמָּה לִי. מְשִׁיבָה**
80 **הַגְמָרָא: לְחֵיבִי עַל אַחֲזוֹתוֹ שֶׁהִיא גַם בֵּת אֲבִיו וְגַם בֵּת אָמּוֹ, וְאֵף**
81 **שֶׁאִפְשֶׁר לַלְמוּד אֶת דִּינָה מִקֵּל וְחוֹמֶר, אֵךְ בֹּאֵה הַתּוֹרָה לֹמֵר שְׂאֵין**
82 **עֲוִנְשֵׁין מִן הָדִין וּ–מִקֵּל וְחוֹמֶר], וְעַל כֵּן צָרִיךְ לִימוּד מִיּוֹחַד לַכֵּךְ.**
83 **מבררת הגמרא: וְאִידֶּךָ – רַבִּי יִצְחָק, מִנֵּין הוּא לֹמֵד לְחֵיבִי אַחֲזוֹתוֹ**
84 **שֶׁהִיא בֵּת אֲבִיו וְאָמּוֹ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אִיבְעִיתִי אִימָא נָמֵר – לְמוֹד**
85 **עֲוִנְשׁ מְאֻחֶרָה בִּמְה מְצִינוּ, שֶׁכֶּשֶׁם שְׁבִאזְהָרָה לֹא חִילָקָה הַתּוֹרָה בֵּין**
86 **אַחֲזוֹת שֶׁהִיא רַק בֵּת אֲבִיו אוֹ רַק בֵּת אָמּוֹ, לְבִין אַחֲזוֹתוֹ שֶׁהִיא בֵּת אֲבִיו**
87 **וְגַם בֵּת אָמּוֹ, כִּךְ יֵשׁ לֹמֵר שְׁלַעֲנִין הַעֲוֹשׁ הַתּוֹרָה לֹא מַחֲלֶקֶת בִּינִיָּהֶם.**
88 **וְאִיבְעִיתִי אִימָא נִפְקָא לִיה**

המשך ביאור למס' מכות ליום רביעי עמ' ב

משנה

1 המשנה עוסקת בדינים שונים הנוגעים לכבוד הרצח, וכן בדין דירתו
2 בערי המקלט: דין ראשון, **בְּיוֹצֵא בּוֹ, רוֹצֵחַ שְׁגָלָה לְעִיר מִקְלָמוֹ,**
3 **וְרָצוּ אֲנָשִׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ** מתוך שלא ידעו שרוצח הוא, **יֹאמְרוּ לָהֶם**

4 אל תכבדוני לפי שרוצח אני. **אָמְרוּ לוֹ** אנשי העיר, **אֵף עַל פִּי בֵּן**
5 **רוֹצֵחִים אָנוּ לְכַבְּדְךָ, וְקָבַל מִהֵן.** ודין זה למדים ממה **שְׁנַאמֶר** (דברים ט
6 ו) **'וְזֶה דְּבַר הָרוֹצֵחַ'** שעל הרוצח לדבר ולומר שרוצח הוא, וזה
7 כאשר באים לכבדו ואין יודעים שהוא רוצח, ודי בדיבור בלבד.

כדאמרין מעיקרא – טעמיה דרבי עקיבא משום שתי רשעיות הוא. ודקאמרת: חייבי כריתות נמי שתי רשעיות הן, דאכתי עונש כרת עליו – לא פסיקא מילתא לכרת, הואיל והוא תלוי בתשובה. ורבנן – רבי ישמעאל ורבי עקיבא. לחלק – לפי שכלל כל העריות בכרת אחת, הייתי אומר: אם עשאן כולם בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת – לכך יצאה כרת באחתו לחלק. דהוי

דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו, שמתחייב עליה לעצמה אם עשאן עם חברותיה, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא: מה אחרות מיוחדת שהיא ערוה וחיבין עליה בפני עצמה, אף כל שהיא ערוה חייבין עליה בפני עצמה. מואל אשה – דמצי למכתב "ולגדה לא תקרב". לחייבו על אחותו ועל אחות אביו כו' – אם בא על שלשתן בהעלם אחד. הרי שמות מוחלקין – שיש אזהרה בכל אחת, והרי הן כשאר כל העריות. ברשיעא בר רשיעא – הבא על אמו והוליד שתי בנות, וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן, ובא הבן על אחת אמו שהיא אחותו ואחות אביו. באמלוי – במקום שמוכרין הבשר במקלין. מאחרות דסיפא – "ערות אחותו גלה" (ויקרא כ). שאין עונשין מן הדין – שהרי ענש על בת אמו שלא בת אביו, ובת אביו שלא בת אמו, שנאמר (שם) "בת אביו או בת אמו", ויש לומר כל שכן שענש על בת אביו ובת אמו. אבל אם אמרת כן – ענשת מן הדין, לכך נאמר אחותו דסיפא. גמר עונש מאוחרת – דלענין אזהרה כתיב "אחותך היא" יתירה, להזהיר על אחותו בת אביו ובת אמו, שנאמר (שם) "ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא". ומה אזהרה לא חלק בין אחותו בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו ולאחותו שהיא בת אביו ובת אמו – אף בעונש ענש על אחותו בת אביו ואמו, כאחרות דבת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו. מאחרות

כדאמרין מעיקרא, שאם עשו תשובה – בית דין של מעלה מוחלין להן. מאי אמרת, הא לא עבד תשובה? לא פסיקא מילתא לכרת. רבי יצחק אומר: חייבי כריתות בכלל היו, ולמה יצאת כרת באחרות – לדנו בכרת ולא במלקות. ורבנן, כרת באחרות למה לי? – לחלק, וכדרכי יוחנן. דאמר רבי יוחנן: שאם עשאן כולם בהעלם אחד – חייב על כל אחת ואחת. ורבי יצחק, לחלק מנא ליה? – נפקא ליה מ"ואל אשה בגדת טמאתה", לחייב על כל אשה ואשה. ורבנן נמי, תיפוק ליה מהא? – אין הכי נמי. ואלא כרת באחרות למה לי? – לחייבו על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו. – פשיטא, הרי גופין מוחלקין, הרי שמות מוחלקין! – אלא, לחייבו על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו. והכי משפחת לה – ברשיעא בר רשיעא. ורבי יצחק, הא מנא ליה? – נפקא ליה מקל וחומר. דתניא, אמר רבי עקיבא: שאילתי את רבן גמליאל ורבי יהושע באיטלי של עימאום, שהלכו ליכח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל: הכא על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו, מהו? [אינו] חייב על כולן אלא אחת, או חייב על כל אחת ואחת? אמרו לו: זו לא שמענו, אבל שמענו: הכא על חמש נשים נדות בהעלם אחד – שחייב על כל אחת ואחת, וגראין דברים מקל וחומר: ומה גדה שהיא שם אחד חייב על כל אחת ואחת, כאן שישלשה שמות – לא כל שכן? – ואידך, קל וחומר פריבא הוא: מה לגדה, שכן גופין מוחלקין. – ולאידך נמי, הא ודאי קל וחומר פריבא הוא! – אלא נפקא ליה מ"אחת"

קשה לישנא ד"קום עשה", דמשמע דליכא בון שום לאו. הקשה הרב רבינו שלמה מדר"ש (דמכל מקום קשה) נהי דקרבן לא בעי אזהרה, מכל מקום הך דליכא אלא חד כרת, כמו מפטם וסך, דלא ידעינן דחלוקין לחטאות אלא משום שהם לאוין מוחלקין, לרבי אלעזר דאמר רבי אושעיא ואצטריכו לחלק, אם כן לא לילק עליהו, כי היכי דבעינן למימר אי קרבן בעי אזהרה דלא לקי אלאו דכריתותו ויש לומר: דמכל מקום נהי דאצטריכו לחלק, בשביל

זה לא נמנע מללמוד ממנו מלקות, כיון דידעינן בהו חיוב קרבן בלא לאו. נהי דחילוק לא ידענא אלא מלאוין, מכל מקום ילק. ושייך לעיל סוף יגב) לאפוקי הני – פסח ומילה, דבקים עשה ניהו. קשה: למה לי היקשא לאפוקי פסח ומילה: תיפוק ליה מדאמרין בתורת כהנים: "עשה אחת" – יצא מסית ומדיח ומקלל אביו ואמו ועדים וזוממין שאין בהן מעשה, דאין בהן קרבן, והוא הדין פסח ומילה, דאי מימנע ולא עביד ליכא מעשהו ושמא יש לומר: דאצטריך דרשא דהכא משום דבתורת כהנים איכא דרשא אחרית, דמפרש מסית ומדיח דלאו בני קרבן ניהו משום דבעינן דומיא דעבודה זרה דיש בו כרת, ופסח ומילה הוו בכרת, והוה אמינא דהויין בקרבן. מיהו, ממילה קשה: למה לי קרא? דהא לא הוה בכרת דומיא דעבודה זרה, דהא לעולם לא יתברר שיהא בכרת עד שימות, דלעולם יכול למול עצמו וליפטר מכרתו ויש לומר: דלעולם כל זמן שלא מל עונש כרת עליו.

ההוא מבעי ליה לחייבו על אחותו שהיא בת אביו ובת אמו – ואם תאמר: למה לי ב"קדושים"? תיפוק ליה, בגי אזהרה כתיב "אחותך היא" יתירה לאחותו בת אביו ובת אמו, כתיב (ויקרא יח) "ונכרתו הנפשות העושות!" ויש לומר: ד"ונכרתו" לא קאי אלא אעריות המפורשות בהדיא, ונהי דבכרת כתיב "ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא", מכל מקום מיייר טפי מאחרות שהיא מאשת אביו ובת אביו. אבל בת אביו ובת אמו (ומאונסים) לא ידעינן אלא מיתורא דקרא "אחותך היא".

ואידך – רבי יצחק, גמר עונש מאוחרת. תימה: דבכריתות פרק קמא (א.א.) אמר רב יצחק עונשין מן הדין, דקאמר: לרבי יצחק כדאיתא ליה, ולרבנן כדאיתא להו, לומר דאין עונשין מן הדין, וכן לקמן

בפרקין (ז.ב) דקאמר: אפילו למאן דאמר עונשין מן הדין כו', ופירוש דהיינו רבי יצחק. ותימה: דבכל שינוי דהכא משמע דשפיר אית ליה לרבי יצחק דאין עונשין מן הדין! ונראה: דלהאי שינויא דקאמר גמר עונש מאוחרת – סבר רבי יצחק עונשין מן הדין. דהכי פירושא: גמר עונש מאוחרת משום דאיכא קל וחומר להעניש, וכיון דהשום באוחרת הוא הדין נמי בעונש, כיון דאיכא קל וחומר להעניש. ומעתה אמר רבי יצחק בכל דוכתי נמי עונשין מן הדין דהיינו היכא שאין צריך לענין אזהרה. ומהאי טעמא היכא דגמיר עונש מאוחרת היינו דוקא דאיכא להעניש מן הדין, דאם לא כן בחייבי לאוין נמי, כגון גבי ממזר עמוני, נילף בהם עונש כרת מהאי טעמא דגמר עונש מאוחרת, דכי היכי דהשום לענין אזהרה הוא הדין לענין עונש, אלא כדפירשת, דדוקא משום דאיכא להעניש מן הדין קאמר גמר (גמר) עונש מאוחרת. כך נראה למורי שיחיה, וצריך עיון. וזה שייך לעמוד בו **הכי** גריס רש"י ואידך סבר לה כרבי אלעזר דאמר שני לאוין וכרת אחד חלוקים לקרבן. והלכך במפטם וסך דחלוקין בלאוין ידעינן שחלוקין לחטאות. ואם תאמר: כיון דלאוין מוחלקין, אם כן למה לי אחותו דסיפא דדריש לחלק? תיפוק ליה דלאוין מוחלקין! ופירש בקונטרס: וכיון דאתא להבי – בעריות נמי לא בעי חילוק, ולא אצטריך ליה למדרש "אל אשה" דלעיל, ולא דריש אחותו לחלק, ואייתר ליה עיקר נקרא דברת באחרות לדנו בכרת ולא במלקות, ואחרות דסיפא לאחותו שהיא בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין. ואחרות דרישא לא אצטריך ליה, ולדרשא אחריתא אתאי. אי נמי אורחיה דקרא הוא. עוד יש מפרשים: דשפיר אצטריך דרשא לאחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו, דנהי דאיכא לאוין מוחלקין, מכל מקום הואיל והם גוף אחד אימא לא ליחייב אלא אחת. דלא דמי למפטם וסך שהם עבודות מוחלקות, ושפיר אתי מרבי אלעזר. אבל בפרק קמא דכריתות (א.א.) משמע כפירוש הקונטרס. דפרך הוא מילתא: וכי מאחר דלאוין מוחלקין בו, כרת באחרות למה לי? פירוש: דדרשין מינה חילוק בעריות ואליבא דרבי אלעזר, תיפוק ליה חילוק משום דלאוין מוחלקין ממו מפטם וסך ומאי פריך? והא לא דמי, כדפירשתי לכן נראה כפירוש הקונטרס.

ההוא לתרומה הוא דאיתא – ותימה: דהיכן מציעו חומר בתרומה מבקדשים, ד"בכל קדש
לא תגע" מוקי לה רבי יוחנן לנגיעת תרומה – אלמא לקי, ובנגיעה קדש לא לקי
ותירץ הרב רבינו שלמה מדריו"ש שנמתו עון, דהכי קאמר: והוא לנגיעת תרומה הוא
דאיתא, לאשמועינן דפוסל תרומה עד מלאת ימי טהרה שהיא כטבול יום. ולא קאמר
דאיכא מלקות בנגיעת תרומה, אבל מכל מקום
קשה, דאין קאמר רבי יוחנן דקרא דכתיב ביה
קדש דמיירי לתרומה? ויש לומר: משום דגבי האי
קרא כתיב "עד מלאת ימי טהרה", ובקדשים –
עד לאחר כפרה. אי נמי, על כרחך צריך
לאוקמה בתרומה, דלקדשים נפקא לן מגזירה
שוה ד"טומאתו" "טומאתו" גמירי ליה.
בל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו –
תימה: דהא לא דגולה שקדמו עשה
ד"הושיב הגולה אשר גזל", ואפילו הכי אין לוקין
עליו? ויש לומר: דשאני גבי לאו דגולה, שאין
לקיים העשה אלא לאחר שגולה, והלכך לאו
שניקט מעליו הוא. אבל "קדמו" דקאמר הכא –
לאו דוקא קדמו, אלא היינו דשייך העשה קודם
שעבר הלאו.

תניא

מ"אחתו" דסיפא. ואידך, "אחתו" דסיפא למה לי? –
לחייבו על אחתו פת אביו וכת אמו, לומר שאין עונשין
מן הדין. – ואידך, איבעית אימא: גמר עונש מאוהרה.
ואיבעית אימא: נפקא ליה מ"אחתו" דרישא. – ואידך:
ההוא מיבעי ליה לחלק פרת למפטם ולסוף. – ואידך: סבר
פרבי אלעזר אמר רבי הושעיא. דאמר רבי אלעזר אמר
רבי הושעיא: כל מקום שאמה מוצא שני לאוין וכת
אחד – חלוקין הן לקרנן. ואי בעית אימא: לא סבר לה
פרבי אלעזר, ונפקא ליה מ"ואיש אשר ישכב את אשה
דוה". – ואידך: ההוא מיבעי ליה לכדרי יוחנן. דאמר רבי
יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מנין שאין האשה ממאה
עד שיצא מדרה דרך ערוהה – שצנאמר "ואיש אשר ישכב
את אשה דוה וגלה את ערוהה" וגו', מלמד שאין האשה ממאה עד שיצא מדרה דרך ערוהה.
"ומא שאכל את הקדש". בשלמא הכא למקדש מוא – כתיב עונש וכתוב אוהרה; עונש –
דכתיב "את משכן ה' טמא ונכרתה", אוהרה – "ולא יטמאו את מתניהם". אלא מוא שאכל
את הקדש, בשלמא עונש כתיב – "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו
עליו ונכרתה", אלא אוהרה מנין? ריש לקיש אומר: "בכל קדש לא תגע", רבי יוחנן אומר,
תני ברדלא: אתאי "טומאתו" "טומאתו", כתיב הכא "וטמאתו עליו ונכרתה" וכתוב התם
"טמא יהיה עוד מטאתו בו", מה לחלו עונש ואוהרה – אף כאן עונש ואוהרה. בשלמא ריש
לקיש לא אמר פרבי יוחנן – גזירה שוה לא גמיר. אלא רבי יוחנן, מאי מעמא לא אמר פרבי
לקיש? – אמר לך: ההוא אוהרה לתרומה. וריש לקיש, אוהרה לתרומה מנא ליה? – נפקא ליה
מ"איש איש מורע אהרן והוא צורע או זב", אי זהו דבר שהוא שוה בורעו של אהרן – הוי
אומר זו תרומה. – ואידך: ההוא לאכילה, והא לנגיעה. וריש לקיש, האי "בכל קדש לא תגע"
לכדי הוא דאיתא? ההוא מיבעי ליה למא שנגע בקדש? דאיתמר, מוא שנגע בקדש, ריש
לקיש אומר: לוקה, רבי יוחנן אומר: אינו לוקה. ריש לקיש אומר: לוקה, "בכל קדש לא תגע".
רבי יוחנן אומר: אין לוקה, ההוא אוהרה לתרומה הוא דאיתא! – מוא שנגע בקדש – מואאפקיה
רחמנא בלשון נגיעה, אוהרה לאוכל – אתקוש קדש למקדש. – ואפקיה, לכדי הוא דאיתא? ההוא
מיבעי ליה למא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים. דאיתמר, מוא שאכל בשר קדש לפני
זריקת דמים, ריש לקיש אומר: לוקה, רבי יוחנן אומר: אינו לוקה. ריש לקיש אומר: לוקה,
"בכל קדש לא תגע", לא שניא לפני זריקה ולא שניא לאחר זריקה. רבי יוחנן אומר: אינו לוקה;
רבי יוחנן למעמיה, דאמר קרא "טומאתו" "טומאתו", וכי כתיב "וטמאתו" – לאחר זריקה הוא
דכתיב! – והוא מ"בכל קדש" נפקא. תניא פוותיה דריש לקיש: "בכל קדש לא תגע" – אוהרה
לאוכל. אתה אומר אוהרה לאוכל, או אינו אלא אוהרה לנגיעה? תלמוד לומר "בכל קדש לא
תגע ולא המקדש" וגו' – מקיש קדש למקדש, מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה – אף כל
דבר שיש בו נטילת נשמה. ואי בנגיעה – מי איכא נטילת נשמה? אלא באכילה. אמר רבה
בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל לא תעשה שקדמו עשה – לוקין עליו.

אמרו

מאחותו דרישא – דמצי למכתב "כי יקח את בת אביו או בת אמו", למפטם וסך
– דהוה נמי שני לאוין וכת אחד, והוצרך לנו לחלק ביניהם כמו שהוצרך חילוק
בעריות, אם אינו ענין כאן תנאו ענין להו. הכי גריסין לה להך שיטתא: ההוא
מיבעי ליה לחלק כרת למפטם וסך ואידך סבר לה כרבי אלעזר אמר רבי הושעיא
כו' ואיבעית אימא נפקא ליה מואיש אשר
ישכב את אשה דוה וגו' ואידך ההוא מיבעי
ליה כו' – והכי פירושא: ואידך סבירא ליה
כרבי אלעזר דאמר עלה שהלאוין מחלקין
לחטאות, ועל מפטם וסך אמרין במסכת
כריתות (גא) שזן שני לאוין – "על בשר
אדם לא יסך" "ובמחבתותיו לא תעשו
כמוהו", וכתב אחת – "איש אשר יקח
כמוהו ואשר יתן ממנו" וגו', חילוק חטאות
ביניהם – שהלאוין מחלקין לחטאות, וכיון
דאיתו להכי – בעריות נמי לא בעי חילוק,
ולא מצטרף ליה למדרש "אל אשה" דלעיל,
ואיתר ליה עיקר קרא דכרת באחותו לדנו
בכרת ולא במלקות, ואחותו דסיפא לחייבו
על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו,
ואחותו דרישא לחייבו על אחותו בת אביו
ובת אמו, לומר שאין עונשין מן הדין.
ואיבעית אימא, אי נמי לא סבר לה לרבי
אלעזר, נפקא ליה חילוק בעריות מן "ואיש
אשר ישכב את אשה דוה" וגו' דכתיב ביה
כרת יתירא לומר שחייבין עליה לעצמה,
וממנה תלמוד כל חבבל. ואם אינו ענין
לגופה, דהא נפקא לן מ"וראל אשה" לחלק על
כל אשה, תנאו ענין לשאר שני לאוין וכת
אחת, כגון מפטם וסך. שיצא מדרה דרך
ערוהה – לאפוקי דרך דופן דלא. אלא
אוהרה מנלן – ליכא למימר מ"בקדשים לא
יאכל" וגו', דלא מיירי בקדשים אלא
בתרומה, דכתיב ביה "איש איש מורע אהרן"
– דבר השוה בורעו של אהרן, ומוקמינן ליה
בתרומה שהיא שוה באנשים ובנשים. ואף
לחזרות, שאינה חזרת לחזה ושוק, חזרת
לתרומה. כמכל קדש לא תגע – ודרשין
ליה לקמן אוהרה לאוכל. תני ברדלא – שם
חכם. כתיב וטומאתו עליו – בטמא שאכל
את הקדש, וכתיב "עד טומאתו בו" בבא אל
המקדש טמא. גזירה שוה לא גמיר – ולא
למדה מרבו. ששוה בורעו של אהרן –
באנשים ובנשים. אבל קדשים אינן נאכלין
אלא לזכרים. וכי תימא: איכא חזו ושוק –
ליתא בחזרות, כגון אלמנה וגרושה חרע אין
לה, דאמר מר חזרת לתרומה ואינה חזרת
לחזה ושוק. והכי מפרשין לה ביבמות
(פא). ההוא אוהרה לתרומה – לנגיעת
תרומה. מוא שנגע בקדש כו' – תירוצא
הוא דמתרץ ריש לקיש. מדאיתקש קדש
למקדש – בהאי קרא: "בכל קדש לא תגע,
ואל המקדש לא תבא", ודרשין לקמן: מה

מקדש יש באוהרתו נטילת נשמה, שהבא אל המקדש טמא בכרת – אף אוהרת קדש דבר שיש בו נטילת נשמה, והיינו אכילה שעונש עליה כרת, דאילו בנגיעה ליכא
כרת. רבי יוחנן למעמיה – דאמר: אוהרה לאוכל קדש בטומאתו נפקא מ"טומאתו", וההוא "וטומאתו עליו" דכתיב בעונש קדש – לאחר זריקה הוא. דתניא
בתורת כהנים ומייתנין לה במנחות בפרק שלישי (כהב): יכול יהו חייבין עליו משום טומאה קודם זריקה? תלמוד לומר "כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר" וגו',
הניתר לטהורים חייבין עליו משום טומאה, שאין ניתר לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה. ההוא מכלל – מרביא ד"בכל" דריש ריש לקיש אף לפני זריקה. תניא
בריש לקיש – דיליף אוהרה לטמא שאכל את הקדש מ"בכל קדש לא תגע". כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו – הא אתא לאשמועינן דאפילו למאן דאמר להו
הניקט לעשה אין לוקין עליו, כדחנניא: "לא תוהירו..." והנותר תשרפו" – בא הכותב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקין עליו. שנתק דכתובת את העשה להיות
ענשו של לאו ותקונו, לומר: לא תעשה כך, ואם עשית – עשה זאת והפטר. ואשמועינן רבי יוחנן: הני מילי בעשה הבא אחר הלאו, שאין אתה יכול לקיימו אלא לאחר
עבירת הלאו. אבל עשה שקדם את הלאו ואתה יכול לקיימו קודם עבירת הלאו – אין זה ניתוק הלאו, ואפילו תקיימנו אחר עבירת הלאו – לא נפטרת מן המלקות.
אמרו

מכות דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קיא

בבלי קדש לא תגע' למדים ממנו **אֲזַהֲרָה לְתַרְוֻמָּה** – לאוכל תרומה
בטומאת הגוף.
מבררת הגמרא: וְרִישׁ לְקִישׁ **אֲזַהֲרָה לְתַרְוֻמָּה מִנָּא** ליה. משיבה
הגמרא: נִפְקָא ליה – לומד זאת מ'איש איש מִזֶּרַע אֶהְרֵן וְהוּא צִרְעָה
או זב פְּקָדִים לא יאכל' (ויקרא כב ד), ומכיון שמן התיבות 'איש איש'
משמע שהאיסור הוא על כל זרעו של אהרן הכהן בין זכרים ובין
נקבות, על כרחך שפסוק זה עוסק בתרומה, שכן **אִי וְהוּ דָּבָר שֶׁהוּא**
שׁוֹה לענין אכילתו בכל זרעו של אהרן, בין זכרים ובין נקבות, הוּ
אומר זו תרומה, ועליה מזהירה התורה שלא לאכלה בטומאה.
שואלת הגמרא: וְאִידֶּךָ – רבי יוחנן, מה הוא לומד מהפסוק 'איש איש'
מזרע אהרן וגו'. משיבה הגמרא: הָהוּא לְאִכְיָלָהּ וְהוּא לְנִיעָה – רבי
יוחנן סובר שהפסוק 'איש איש' מלמד איסור אכילת תרומה, והפסוק
'בכל קדש לא תגע' מלמד איסור נגיעה בתרומה.
מקשה הגמרא: וכי לדברי ריש לקיש, הֲאִי – זה שנאמר **בְּכָל קֹדֶשׁ**
לֹא תִגַע, לְהִכִּי הוּא דֹאֲתָה – לכך הוא בא, להזהיר על אכילת
קדש, והרי הָהוּא מִיִּבְעִי ליה – פסוק זה נצרך לטמא שֶׁנֶּעַן בְּבֶשֶׂר
קֹדֶשׁ, דֹּאֲתָמָר – שכן נאמר בבית המדרש, טָמֵא שֶׁנֶּעַן בְּקֹדֶשׁ, רִישׁ
לְקִישׁ אומר לוקה, רבי יוחנן אומר אינו לוקה, וביאור מחלוקתם,
רִישׁ לְקִישׁ אומר לוקה, שנאמר **בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַע**, רבי יוחנן
אומר אין לוקה, משום שאין אזהרה על כך, שכן הָהוּא – הפסוק
'בכל קדש לא תגע', אֲזַהֲרָה לְתַרְוֻמָּה הוּא דֹאֲתָה – בא להזהיר על
נגיעה בתרומה ולא על נגיעה בקדשים. אם כן קשה על ריש לקיש
כיצד אומר שלמדים מפסוק זה אזהרה לאכילה, והרי הוא למד
מכאן אזהרה לנגיעה.
מתרצת הגמרא: טָמֵא שֶׁנֶּעַן בְּקֹדֶשׁ למד ריש לקיש מִדֹּאֲתָמָר
רְחֻמָּנָא בְּלִשׁוֹן נִיעָה – מכך שהוציאה התורה את איסור האכילה
בלשון 'לא תגע', וְאֲזַהֲרָה (לְאִכְיָלָה) נלמדת מפסוק זה, משום
דֹּאֲתָמָר קֹדֶשׁ לְמִקְדָּשׁ – הוקש קדש למקדש, שנאמר **בְּכָל קֹדֶשׁ** לא
תגע וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לא תבא, ולומדים מכך, מה מקדש והבא אל
המקדש שטומאה יש באזהרתו חיוב כרת, אף באזהרת קדש מדובר
על דבר שיש בו חיוב כרת, והיינו אכילה, שהרי בנגיעה לא מצינו
שהתורה חייבה כרת.
מוסיפה הגמרא להקשות: וְאִבְתִּי – ועדיין קשה, וכי לְהִכִּי הוּא
דֹּאֲתָה – האם לצורך כך בא הלשון נגיעה, והרי הָהוּא – הלשון
נגיעה מִיִּבְעִי ליה – נצרך הוא כדי ללמד לטמא שֶׁנֶּעַן בְּבֶשֶׂר קֹדֶשׁ
לִפְנֵי זִרְקָתָה דְּמִיָּם, דֹּאֲתָמָר – שנאמר בבית המדרש, טָמֵא שֶׁנֶּעַן
בְּבֶשֶׂר קֹדֶשׁ לִפְנֵי זִרְקָתָה דְּמִיָּם, רִישׁ לְקִישׁ אומר לוקה, רבי יוחנן
אומר אינו לוקה, וביאור מחלוקתם, רִישׁ לְקִישׁ אומר לוקה, משום
שנאמר **בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַע**, ומכך שהוציאה התורה את איסור
אכילה בלשון 'לא תגע' משמע לאיסור באכילה אפילו קדש שעדיין
אין בו היתר אכילה והיינו משום שלא נזרק דמון אלא רק ראוי
לנגיעה, ונמצינו למדים שאסור באכילה לא שֶׁנֶּעַן לִפְנֵי זִרְקָתָה וְלֹא
שֶׁנֶּעַן לִפְנֵי זִרְקָתָה, רבי יוחנן אומר אינו לוקה, שכן רבי יוחנן
לְמַעֲמֵיהּ – כשיטתו שלמד אזהרה לאיסור אכילת קדש מכך דֹּאֲתָמָר
קָרָא 'טוּמְאָתוֹ טוּמְאָתוֹ' – בגזירה שוה מהבא אל המקדש טמא, וכי
בְּתִיב טוּמְאָתוֹ לֵאחֲרֵי זִרְקָתָה הוּא דְּבִתִּיב – ופסוק זה דורשים
במנחות (כה) שמדבר לאחר זריקה, אבל על בשר של לפני זריקה אין
לימוד, ולכן פטור ממלקות. נמצא שקשה על ריש לקיש כיצד אומר
שמהלשון נגיעה למדים אזהרה לנוגע בקדש הלא נצרך הוא לאוכל
בשר קדש קודם זריקה.
מתרצת הגמרא: הֵהִיא – האזהרה שלא לאכול בשר קדש אף לפני
זריקה, מ'בְּכָל קֹדֶשׁ נִפְקָא – נלמד מתיבת 'בכל' שמשמעותה בכל
סוגי הקדשים, בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה, ונמצא שמה
שהתורה הוציאה בלשון נגיעה, מיותר ללמד איסור נגיעה.
מביאה הגמרא ברייתא ששינוי בה כשיטת ריש לקיש שלמד אזהרה
לטמא שאכל את הקדש מ'בכל קדש לא תגע': תִּנְיָא בברייתא
בְּוִתְיָה דְּרִישׁ לְקִישׁ, מה שנאמר בפסוק **בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַע** בא
ללמדנו אֲזַהֲרָה לְאִכְיָלָה. מבררת הברייתא: אֲתָה אומר שבא ללמד
אֲזַהֲרָה לְאִכְיָלָה, או אינו אֲלֵא אֲזַהֲרָה לְנִיעָה. משיבה הברייתא:

מ'אֲזַהֲרָה' דְּרִישׁא – מן תיבת 'אחותו' האמורה בתחילת הפסוק, שכן
מיותרת היא, שבמקום לכתוב 'איש אשר יקח את אחותו בת אביו
או בת אמו', אפשר היה לכתוב 'כי יקח את בת אביו או בת אמו'.
מבררת הגמרא: וְאִידֶּךָ – רבנן, מה הם לומדים מיתור תיבת 'אחותו'
שבתחילת הפסוק. משיבה הגמרא: הָהוּא מִיִּבְעִי ליה – תיבה זו
נצרכת לְחַלֵּק בְּרַת לְמַפְטָם וְלִפְסָה – שהעושה כמטכונת שמן
המשחה, והסך משמן המשחה שעשאו משה רבינו, בהעלם אחד,
חייב שתי חטאות. ואף שתיבת 'אחותו' אמורה בעריות, מכל מקום
למדים ממנה ב'אם אינו ענין', שאם אינו ענין ללמד חילוק חטאות
לעריות, שכבר למדנו שהלאים שלהם חלוקים, תנאו ענין למפטם
וסך, ללמד שהלאים שלהם חלוקים.
מבררת הגמרא: וְאִידֶּךָ – לרבי יצחק, מנין שמפטם וסך חלוקים
לקרבן. משיבה הגמרא: רבי יצחק סָבַר בְּרַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַבִּי
הוֹשִׁעִיא, דֹּאֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַבִּי הוֹשִׁעִיא, כָּל מְקוֹם שֶׁאֲתָה
מוֹצֵא שְׁנֵי לְאִוִּין וְכֵרֶת אֶחָד חֲלֻקִין הֵן לְקָרְבָּן, וכיון שמפטם וסך
הם שני לאים, אף שהכרת שלהם כתוב ביחד, לא צריך לימוד כדי
לומר שחלוקים לקרבן. יישוב נוסף: וְאִי בְּעֵית אִימָא – ואם תרצה
אמור שרבי יצחק לא סָבַר לָהּ בְּרַבִּי אֱלֶעָזָר, וְנִפְקָא ליה – ולמד
חילוק חטאות למפטם וסך, מ'וֹאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֵת אִשְׁהּ דָּוָה וגו'
וְנִכְרְתוּ' (ויקרא כ יח), (אשה דוה פירושו שטמאה בטומאת נדה) שהכרת
בפסוק זה מיותר, שהרי נדה הוזכרה כבר קודם לכן בפרשת אחי
מות (שם טו ט), אלא בא לחלק, ומכיון שאין צורך לחלק בעריות שהרי
כבר למדנו חילוק בעריות מן הפסוק 'זאל אשה', תנאו ענין לחלק
לשאר מקומות שיש שני לאים וכרת אחד, לומר שחלוקים הם
לקרבן.
שואלת הגמרא: וְאִידֶּךָ – רבנן, מה הם לומדים מזהיתור של הכרת
האמור באשה דוה. משיבה הגמרא: הָהוּא מִיִּבְעִי ליה – פסוק זה
נצרך לְבִדְרֵבִי יוֹחֲנָן, דֹּאֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן במסכת נדה (מא), משום רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִנֵּין שְׁאִין הָאִשָּׁה טָמְאָה עַד שֶׁיֵּצֵא מְדוּה דֶּרֶךְ
עֲרוּתָהּ – דווקא כאשר יצא דם הרחם, דרך מקום ערותה, ולא כאשר
יצא מדופן ביטנה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֵת אִשְׁהּ דָּוָה, וְנָלָה
אֵת עֲרוּתָהּ וגו', מְלַמֵּד שְׁאִין הָאִשָּׁה טָמְאָה עַד שֶׁיֵּצֵא מְדוּה דֶּרֶךְ
עֲרוּתָהּ.
שינוי במשנה: וְטָמֵא שֶׁאֲכַל אֵת הַקֹּדֶשׁ והבא אל המקדש טמא, יש
בהם חיוב מלקות. מבררת הגמרא את המקור לכך: בְּשִׁלְמָא –
משנתנו מובנת בדיון של הָבָא לְמִקְדָּשׁ טָמֵא, שכן באיסור זה בְּתִיב
עוֹנֵשׁ כרת, וּבְתִיב אֲזַהֲרָה – 'לאו', וממנו אפשר ללמוד את חיוב
המלקות, ומפרשת הגמרא: עוֹנֵשׁ, דְּבִתִּיב לגבי טמא מת הנכנס
למקדש (במדבר יט ג) 'אֵת מִשְׁכַּן ה' טָמֵא וְנִכְרְתָה', אֲזַהֲרָה, שנאמר
לגבי צרוע, זב, וטמא מת, 'אֵל מִחוּץ לַמִּחֲנֶה תִשְׁלָחֻם וְלֹא יִטְמְאוּ
אֵת מִחֲנֵיהֶם' (שם ח ג), אֲלֵא במזה ששינוי טָמֵא שֶׁאֲכַל אֵת הַקֹּדֶשׁ,
צריך ביאור מנין שיש בו מלקות, שהרי בְּשִׁלְמָא עוֹנֵשׁ – מובן הדבר
לגבי עונש כרת, דְּבִתִּיב 'וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֶׂר מִזֶּבֶחַ
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטוּמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה', אֲלֵא אֲזַהֲרָה מִנֵּין –
אבל 'לאו' היכן כתוב בו, ואם אין אזהרה כיצד אפשר לחייב מלקות.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים מנין למדים זאת: רִישׁ לְקִישׁ
אומר, לומדים זאת מהנאמר לגבי אשה הטמאה בטומאת לידה
(ויקרא יב ד), **בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַע**, רַבִּי יוֹחֲנָן חולק ואומר, תִּנְיָא – שנהא
בְּרַדְלָא, אֲתִיָּא – דין זה נלמד בגזירה שוה 'טוּמְאָתוֹ טוּמְאָתוֹ', בְּתִיב
הָבָא בפסוק שמחייב כרת את האוכל קדשים בטומאה 'וְטוּמְאָתוֹ
עָלָיו וְנִכְרְתָה' (ויקרא יב ז), וּבְתִיב הָתֵם לגבי הבא למקדש טמא 'טָמֵא
וְהָיָה עוֹד טוּמְאָתוֹ ב' (במדבר יט ג), ויש ללמוד בגזירה שוה, מַה לְהִלָּן
– בבא למקדש טמא יש עוֹנֵשׁ כרת ויש אֲזַהֲרָה, אֵף כָּאן באוכל קדש
בטומאה יש עוֹנֵשׁ כרת ויש אֲזַהֲרָה – 'לאו' המחייב מלקות.
הגמרא מבארת את מחלוקת ריש לקיש ורבי יוחנן: בְּשִׁלְמָא – מובן
הדבר מדוע רִישׁ לְקִישׁ לא אָמַר בְּרַבִּי יוֹחֲנָן ללמוד זאת מגזירה
שוה, משום שגִּזְרָה שׁוֹה לא נָמַר – לא קיבלה מרבו ואין אדם יכול
ללמוד גזירה שוה מעצמו. אֲלֵא רַבִּי יוֹחֲנָן מֵאִי טָעָמָא לא אָמַר
בְּרִישׁ לְקִישׁ. משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחֲנָן, הָהוּא – הפסוק

אָמְרוּ לוֹ – אַחֲרַיִם שִׁמְעוּ שֶׁכֶּן אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאֵלּוּהוּ, אִמְרָתָּ –
הָאֵם אֲכָן אִמֵּרְתָּ דִּין זֶה. אִמֵּר לְהוּ לֹא. אִמֵּר רַבָּה, הָאֵלֶּהִים – נִשְׁבַּע
אֲנִי שְׁאִמְרָהּ, וְכִתְיָבָא וְתִנְיָנָא – וְכִדְבָרֵי מִתְבָּאָר מִן הַכְּתוּב בְּתוֹרָה
וּמִמִּשְׁנֵתֵינוּ, בְּתִיבָא – נִאֲמַר (בְּמִדְבָּר ה' א) 'וַיִּשְׁלַח מֶן הַמִּחֲנֶה' [וְגו'],
שׁוּז מִצֹּת. עֲשֵׂה' לִשְׁלַח טִמָּא שְׁלֹא יִכְנֵס בְּמִקְדָּשׁ, וְלֵאחֹר מִכֵּן כְּתוּב
(שם ה' א) 'וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מִחֲנֵיהֶם', שׁוּז אֲזַהֲרַת 'לֹא' עַל הַנִּכְנָס
לְמִקְדָּשׁ טִמָּא, וְהָרִי לִפְנֵינוּ 'לֹא' שְׁקִדְמוּ עֲשֵׂה, וְעַל כֵּךְ תִּנְיָנָא –
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ (לְעֵיל ג'), תִּבְּא לְמִקְדָּשׁ טִמָּא שְׁלֹקָה, נִמְצָאנוּ
לְמִדֵּים שְׁלֹא שְׁקִדְמוּ עֲשֵׂה אִין הָעֲשֵׂה בֹא לִנְתֵק אֶת הָלֹא, אֲלֵא
לֹקִים עֲלֵיו.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֲלֵא מֵאִי טַעְמָא קָא תָּרַד בִּיה – כִּיּוֹן שְׁכִדְבָּרֵיו
'כְּתִיבָא וְתִנְיָנָא' מִדּוֹעַ חֹזֵר בּוֹ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם דְּקָשְׁיָא לִיה –
הִיתָה לוֹ קוּשִׁיא מִהֲדִין שֶׁל אוֹנֵס נַעֲרָה, דְּתִנְיָנָא בְּבִרְיָתָא, אוֹנֵס
שְׁנִינִישׁ וְעֵבֶר עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (שם) 'לֹא יוֹכֵל שְׁלַחָה, אִם יִשְׁרָאֵל הוּא,
שְׁמוּתָר לִשְׁאֵת גְּרוּשָׁה, מִחֲזוֹר וְאִינוּ לֹקָה, אִם בִּהֵן הוּא שְׁאִסוּר
בְּגִרוּשָׁה, לֹקָה וְאִינוּ מִחֲזוֹר. וְקִשָּׁה עַל רַבִּי יוֹחָנָן מִהֲרִישָׁא, שִׁשְׁנִינוּ
'אִם יִשְׁרָאֵל הוּא מִחֲזוֹר וְאִינוּ לֹקָה', אֲמַאי – מִדּוֹעַ אִינוּ לֹקָה, וְהָרִי
לֹא תַעֲשֶׂה שְׁקִדְמוּ עֲשֵׂה הוּא, וְלִילְקִין. אֲלֵא עַל כִּרְחֹק גַּם לֹא
שְׁקִדְמוּ עֲשֵׂה, הָעֲשֵׂה מִנְתָּק, וְאִין לֹקִים עֲלֵיו.
עוֹלָא מְבָאָר שְׁבִאוֹנֵס שֶׁכִּיבָה מִיּוֹחֲדָת מִדּוֹעַ הַחֲשִׁיבֵי לֵלֹא
הִנְיָק לַעֲשֵׂה עַל אֵף שֶׁכְּתִיב הָעֲשֵׂה קוֹדֵם, וּבִכֵּךְ מִקְיִים אֶת דְּבָרֵי
רַבִּי יוֹחָנָן שְׁכַל שָׂאָר לֹא שְׁקִדְמוּ עֲשֵׂה לֹקִים עֲלֵיו. אִמֵּר עוֹלָא,
לֹא יֵאֱמָר – לְכַאוּרָה אִינוּ צָרִיךְ לֹמַר 'לֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה' בְּאוֹנֵס,
וְלִינְיָמָר בִּקֵּל וְחוֹמֵר מְמוֹצִיא שֶׁם רָע וְ–אִדָּם הִטּוֹעַ שֶׁאִשְׁתּוֹ זִינְתָה
בֵּין הָאִירוּסִין לְנִישׁוּאִין, וְנִמְצָא שִׁשְׁקִיר, וְיָמָּה מוֹצִיא שֶׁם רָע שְׁלֹא
עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה, אֲלֵא רַק חֲטָא בְּדִיבּוּר, אִמֵּר רַחֲמֵנָא 'וְלֹא תִהְיֶה
לְאִשָּׁה' (דְּבָרִים כ"ט), אוֹנֵס שֶׁעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שְׁחִיב בִּלְוֹ
תִּהְיֶה לְאִשָּׁה, (אִם כֵּן לְמָהּ נִאֲמַר בְּאוֹנֵס 'לֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה'), אֲלֵא
אִם אִינוּ עֲנִין לְפָנָיו – לִפְנֵי הַגִּירוּשִׁין לַעֲצֵם הֲדִין שְׁחִיב לִשְׁאֵת
אוֹתָהּ, תִּנְהוּ עֲנִין לְאַחֲרָיו – לֵאחֹר הַגִּירוּשִׁין, שְׁאֵם גִּירָשׁ יִחְזוֹר.
נִמְצָא שְׁבִאוֹנֵס הָעֲשֵׂה בֹא לֵלֹאחֹר הָלֹא, וְלִכֵּן הוּא כָּל לֹא הִנְיָק
לַעֲשֵׂה שְׁאִין לֹקִים עֲלֵיו, אֲבָל בִּאֲמַת לֹא שְׁקִדְמוּ עֲשֵׂה אֲפֻשָּׁר
לֹמַר שְׁלֹקִים עֲלֵיו.
הַגְּמָרָא דּוּחָה אֶת תִּירוּצוֹ שֶׁל עוֹלָא: וְאֲבָתִי – וְעִידִין צָרִיךְ צִיּוּי לִלְפָנֵי
הַגִּירוּשִׁין, שְׁהָרִי אוֹנֵס מְמוֹצִיא שֶׁם רָע לֹא גָמַר – לֹא נִלְמַד, מִשּׁוּם
דְּאִיבָא לְמִיפְרָךְ – יֵשׁ לְדַחוּת אֶת הַקֵּל וְחוֹמֵר, מַה לְמוֹצִיא שֶׁם רָע
שֶׁכֵּן לֹקָה וּמִשְׁלֵם – לֹקָה עַל שְׁהוּצִיא דִּיבָה וּמִשְׁלֵם קֵנֶס מֵאֵה כֶּסֶף,
וְאִין לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ שִׁישׁ דִּין 'וְלֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה' בְּאוֹנֵס הַקֵּל וְשִׁאִין בּוֹ
חוֹמֵרָא זֶה לְהַעֲנִישׁוֹ בִּשְׁנֵי עוֹנִשִּׁים.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֲפֻשְׁרוֹת אַחֲרַת לְבָאָר מִדּוֹעַ הָלֹא שֶׁל אוֹנֵס הוּא
נִינְק לַעֲשֵׂה: אֲלֵא, לֹא יֵאֱמָר 'לֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה' בְּמוֹצִיא שֶׁם רָע,
וְלִינְיָמָר מְאוֹנֵס – וְיִהְיֶה נִלְמַד בִּקֵּל וְחוֹמֵר מֵאוֹנֵס, וְיָמָּה אוֹנֵס שְׁאִינוּ
לֹקָה וּמִשְׁלֵם, אֲלֵא רַק מִשְׁלֵם בְּהָ קֵנֶס שֶׁל חֲמִשִּׁים כֶּסֶף, אִמֵּר
רַחֲמֵנָא 'וְלֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה' מוֹצִיא שֶׁם רָע שְׁלֹקָה וּמִשְׁלֵם, לֹא כָּל
שֶׁכֵּן שִׁיחִיהָ בּוֹ אֶת הֲדִין שֶׁל וְלֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה, וְאִם כֵּן לְמָהּ נִאֲמַר
'וְלֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה' בְּמוֹצִיא שֶׁם רָע, אֲלֵא אִם אִינוּ עֲנִין – אִם מִיּוֹתֵר
הוּא לְמוֹצִיא שֶׁם רָע, תִּנְהוּ עֲנִין לְאוֹנֵס, וְאִם אִינוּ עֲנִין לְפָנָיו –
לִלְפָנֵי הַגִּירוּשִׁין לַעֲצֵם הַצִּיּוּי לִשְׁאֵת אֲנוּסָתוֹ, שְׁהָרִי כִּבֵּר נִאֲמַר בְּאוֹנֵס
עֲצֻמוֹ 'לֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה', תִּנְהוּ עֲנִין לְאַחֲרָיו – לֵאחֹר הַגִּירוּשִׁין, וְלִנְתֵק
אֶת הָלֹא.
דּוּחָה הַגְּמָרָא: וְמוֹצִיא שֶׁם רָע מְאוֹנֵס נְמִי לֹא גָמַר – גַּם אִינוּ יִכּוֹל
לְהִיטֵי נִלְמַד, דְּאִיבָא לְמִיפְרָךְ – שְׁהָרִי אֲפֻשָּׁר לְדַחוּת, מַה לְאוֹנֵס

שִׁישׁ בּוֹ חוֹמֵרָא שֶׁכֵּן עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה, וְאִין לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ לְמוֹצִיא שֶׁם רָע
שְׁלֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה.
הַגְּמָרָא מְבִאֲרַת בְּאוֹפֵן אַחֵר מִדּוֹעַ הָלֹא שֶׁל אוֹנֵס הוּא נִינְק לַעֲשֵׂה:
אֲלֵא לֹא יֵאֱמָר 'לֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה' בְּמוֹצִיא שֶׁם רָע, שְׁהָרִי אֲשֵׁתוֹ
הִיא – שְׁהָרִי כִּבֵּר נִשׁוּאָה לוֹ (וְאִילוֹ לִשְׁוֹן 'תִּהְיֶה' מִשְׁמַע שְׁעִבְשִׁיו
נִשׁוּאָה אוֹתָהּ), אִם כֵּן לְמָהּ נִאֲמַר, אֲלֵא אִם אִינוּ עֲנִין לְמוֹצִיא שֶׁם
רָע, תִּנְהוּ עֲנִין לְאוֹנֵס, וְאִם אִינוּ עֲנִין לְפָנָיו, שְׁהָרִי כִּבֵּר נִאֲמַר כֵּן
בְּאוֹנֵס עֲצֻמוֹ, תִּנְהוּ עֲנִין לְאַחֲרָיו – לֵאחֹר הַגִּירוּשִׁין, וְלִנְתֵק אֶת
הָלֹא.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְאִיבָא – שְׁמָא תִּאֲמַר אֶת הָאֵם אִינוּ עֲנִין בְּאוֹפֵן
אַחֵר, וְאִם אִינוּ עֲנִין לְפָנָיו מוֹצִיא שֶׁם רָע, תִּנְהוּ עֲנִין לְאַחֲרָיו
דִּינִיָּה – לִנְתֵק אֶת הָלֹא 'שֶׁל מוֹצִיא שֶׁם רָע עֲצֻמוֹ, לְלַמּוֹד שְׁאֵם גִּירָשׁ
אוֹתָהּ דְּלֹא לְקִי, אֲבָל הָלֹא שֶׁל אוֹנֵס אִינוּ נִינְק לַעֲשֵׂה. מִיִּישְׁבַת
הַגְּמָרָא: אִין הִכִּי נְמִי – אֲכָן נִדְרֵשׁ לִנְתֵק אֶת הָלֹא שֶׁל מוֹצִיא שֶׁם רָע,
וְאִתִּי אוֹנֵס וְגָמַר מִיָּנִיָּה – וְבֹא אוֹנֵס וְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ.
דּוּחָה הַגְּמָרָא: בְּמֵאִי גָמַר מִיָּנִיָּה – בְּאִיזָה לִימּוֹד יִכּוֹל אוֹנֵס לְלַמּוֹד
מִמוֹצִיא שֶׁם רָע, אִי בִּקֵּל וְחוֹמֵר אִי בְּמָה מְצִינוּ – הָלֹא בֵּין אִם תִּלְמַד
בִּקֵּל וְחוֹמֵר, וּבֵין אִם תִּלְמַד בִּימָה מְצִינוּ, אִיבָא לְמִיפְרָךְ
(בְּדִפְרָכֵינוּ) – יֵשׁ לְדַחוּת אֶת הַלִּימּוֹד, מַה לְמוֹצִיא שֶׁם רָע שֶׁכֵּן לֹא
עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה, וְאִין לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ לְאוֹנֵס שֶׁעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה, לְפֻטְרוֹ
מִמִּלְקוֹת.
אֲלֵא אִמֵּר רַבָּא, 'כָּל יָמִיו' בְּעִמּוּד וְחֲזוֹר, כְּלוֹמַר הִתִּיבּוֹת 'כָּל יָמִיו'
מִיּוֹתֵרוֹת, לְדִרוֹשׁ שְׁלֹא תַעֲמּוֹד כֵּךְ בְּשִׁילּוּחִיהָ כָּל יָמִיו, וְהוּוּ הָעֲשֵׂה
הַמִּנְתֵּק אֶת הָלֹא. וְכֵן כִּי אֲתָא רַבִּין אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, 'כָּל יָמִיו
בְּעִמּוּד וְחֲזוֹר. וְכִיּוֹן שֶׁהִתִּישְׁבָה הַקּוּשִׁיא מֵאוֹנֵס, חֹזֵר דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי
יוֹחָנָן שְׁלֹא שְׁקִדְמוּ עֲשֵׂה לֹקִים עֲלֵיו.
רַב פַּפָּא מְקַשֶּׁה עַל עֲצֵם דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן שְׁלֹא שְׁקִדְמוּ עֲשֵׂה לֹקִים
עֲלֵיו: אִמֵּר לִיה רַב פַּפָּא לְרַבָּא, כִּיכֵד אוֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁלֹקִים עַל
לֹא שְׁקִדְמוּ עֲשֵׂה, וְהָאֵל לֹא דָמִי לְאוֹנִיָּה לְלֹא דְחִסְיָמָה, שְׁהָרִי הָלֹא
שֶׁל 'לֹא תַחֲסוּם' לֹא קִדְמוּ עֲשֵׂה, וְאִילוֹ בְּגִמְרָא לְעֵיל (ג') מְבֹאָר
שֶׁל מִדֵּים מִסְמִיכּוֹת פִּרְשַׁת מִלְּקוֹת לֵלֹא שֶׁל 'לֹא תַחֲסוּם' שְׁלֹקִים רַק
עַל לֹא הִדּוּמָה לֵלֹא דְחִסְיָמָה. אִמֵּר לִיה – עֲנֵה רַבָּא לְרַב פַּפָּא.
מִשּׁוּם דְּרַבְתָּ בִּיה רַחֲמֵנָא עֲשֵׂה יִתִּירָא – עוֹד עֲשֵׂה מִלְּבַד הָלֹא,
מִגִּרָע נָרַע – יִגְרַע דִּינוֹ שְׁלֹא יִלְקוּ עֲלֵיו.
מוֹסִיף רַב פַּפָּא וּמְקַשֶּׁה: אִי הִכִּי – אִם הָעֲשֵׂה הִנּוּסָף אִינוּ גּוֹרֵם שְׁלֹא
יִהְיֶה דּוּמָה לֵלֹא דְחִסְיָמָה (וְלִמְעַט מִמִּלְּקוֹת), אִם כֵּן לֹא שְׁנִינְתָּ
לַעֲשֵׂה, נְמִי לִימָא – גַּם תִּאֲמַר בּוֹ וְכִי מִשּׁוּם דְּרַבְתָּ בִּיה רַחֲמֵנָא עֲשֵׂה
יִתִּירָא מִגִּרָע נָרַע, וְתַחֲבִיבֵי מִלְּקוֹת. אִמֵּר לִיה – עֲנֵה לוֹ רַבָּא, הִנְהוּ
לְנִתְּנוֹתֵי לֹא הוּא דְאֲתָא – שֶׁם קִיּוֹם הָעֲשֵׂה הוּא לֵאחֹר עֵבִירַת הָלֹא,
וּמוֹכִיחַ הַדְּבָר שְׁבֹא לִתְקֵנוּ, וְלִהְיִפְטֵר עַל יְדוֹ מִמִּלְּקוֹת.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא עַל מַה שֶּׁתִּירֵץ רַבָּא, כָּל יָמִיו בְּעִמּוּד וְחֲזוֹר: תִּנְיָנָא
לְמֵאֵן דְּאִמֵּר – תִּירוּץ זֶה מִתְּנִישֵׁב רַק לְפִי מִי שְׁוֹבֵר (לְהֵלן ע"פ) שִׁישׁ
לְשֹׁנוֹת 'בִּיטְלוּ וְלֹא בִיטְלוּ', דִּהִינּוּ שְׁבִלְאוֹ הִנְיָק לַעֲשֵׂה כָּל עוֹד
שְׁלֹא בִיטֵל אֶת הָאֲפֻשְׁרוֹת לְקִיּוֹם אֶת הָעֲשֵׂה אִינוּ לֹקָה, וְלִדְבָרֵיו אֲכָן
שִׁיךְ לֹמַר שֶׁהִטְעַם שְׁאוֹנֵס שְׁגִירָשׁ אִינוּ לֹקָה הוּא מִשּׁוּם שְׁכַל יָמִיו
בְּעִמּוּד וְחֲזוֹר, כְּלוֹמַר שְׁבִידוֹ כָּל יָמִיו לְקִיּוֹם אֶת הָעֲשֵׂה, אֲלֵא לְמֵאֵן
דְּאִמֵּר שִׁישׁ לְשֹׁנוֹת 'קִיּוּמוֹ וְלֹא קִיּוּמוֹ', כְּלוֹמַר שֶׁלְדְּבָרֵיו מִיֵּד מִתְּחִיב
בְּמִלְּקוֹת, וְכִידִי לִהְיִפְטֵר מִמִּלְּקוֹת צָרִיךְ לְקִיּוֹם אֶת הָעֲשֵׂה, מֵאִי אִיבָא
לְמִימָר – כִּיכֵד יִתִּישֵׁב תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבָּא, הָלֹא מִיֵּד כֹּאשֶׁר בֵּית דִּין
יִזְהִירוּ אוֹתוֹ לְקִיּוֹם אֶת הָעֲשֵׂה, אִם לֹא מִקִּיּוּמוֹ, הָרִי הוּא לֹקָה, וְלֹא
שִׁיךְ לֹמַר עַל כֵּךְ כָּל יָמִיו בְּעִמּוּד וְחֲזוֹר. וְאִם כֵּן לֹא שִׁיךְ לְדִרוֹשׁ אֶת
הַפְּסוּק כִּמוֹ שְׁבִיאָר רַבָּא.

מבוא. פרק שלישי – אלו הן הלוקין דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קיג רש"י תוספות

1 אמרו לו – אחרים ששמעוהו משמו ולא שמעוהו מפיה: אמרת דבר זה? אמר להם
2 לא – חזר בו. כתיבא ותניא – מצינו כתוב לא תעשה שקדמו עשה, ותנינן עליה
3 דלוקין ולא סגי ליה בקיום העשה. תנינא הבא אל המקדש טמא – קא חשיב ליה
4 ב"אלו הן הלוקין. משום דקשיא ליה אונס – נערה בתולה, דאשכחן ביה לא תעשה
5 שקדמו עשה דכתיב (דברים כב) "ולו תהיה
6 לאשה לא יוכל לשלחה", ותניא עלה שיקיים
7 את העשה אם גירשה, ויחזירה ויפטור.
8 אלמא לאו שניתק לעשה חשיב ליה. אם
9 ישראל הוא – שיכול לקיים העשה ויחזירה
10 – מחזיר ואינו לוקה. ואם כן הוא –
11 שאסור בגרשה – לוקה ואינו מחזיר. ואמאי
12 – אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה, אם
13 איתא לדריב יוחנן? הא לא תעשה שקדמו
14 עשה הוא! אמר עולא – האי לאו שניתק
15 לעשה הוא, דאי לאו לנתוקי לאי אתא האי
16 עשה לא הוה מצטרף למכתביה, דאי
17 לתתלתו ולומר שישאנה – לא יאמר "לו
18 תהיה לאשה", וגומר ממוציא שם רע דכתיב
19 ביה נמי "ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה".
20 אם אינו ענין – לפני הגירושין ולומר
21 שישאנה – תנהו ענין לאחר הגירושין, לומר
22 שאם שלחה יחזירה ותהיה לו לאשה ויפטור
23 מן הלאו. ואכתי – הא איצטרף למיכתביה,
24 וישנו ענין לפניו, דאי לא כתביה – אונס
25 ממוציא שם רע לא גמר, דאנא אמנא: מה
26 למוציא שם רע – דין הוא שיקנסוהו לכנסה.
27 שכן לוקה ומשלם בתתלתו, כדכתיב "ויסרו
28 אותו וענשו אותו, ואמרינן בכתובות (מו.א),
29 "ויסרו" זה מלקות. מה אונס שאינו לוקה –
30 בתתלתו, אמר רחמנא "לו תהיה לאשה",
31 מוציא שם רע לא כל שכן. ואם אינו ענין
32 לפניו – שהרי בעצמו כתוב כן, תנהו ענין
33 לאחריו. שהרי אשתו היא – שכבר קידשה
34 ונשאה. וגמר מינה – דכי היכי דמוציא
35 שם רע לא לקי בגירושין אם חזרה, אונס
36 נמי לא לקי. אי בקל וחומר – מה מוציא
37 שם רע שלוקה ומשלם בתתלתו אינו לוקה
38 בגירושין, אונס לא כל שכן. אלא אמר רבא
39 – הא דתניא באונס מחזיר ואינו לוקה,
40 טעמא משום דעל כרחך לאו שניתק לעשה
41 הוא. דאמר קרא "כל ימיו", לא הוה ליה
42 למיכתב אלא "לא יוכל לשלחה", מאי "כל
43 ימיו"? הכי קאמר: לא תהא בשילוחיה כל
44 ימיו, אלא יחזירה. ועל כרחך עמוד והחזר
45 קאמר, והכי קאמר: ולו תהיה לאשה אם
46 שלחה, שלא יהו שילוחיה לכל ימיו. הרי העשה אחר העברת הלאו. והא לא דמי לאויה – הא לא דמי
47 לאויה ללאו דחסימה, שאין בו עשה והוא סמוך לפרשת מלקות. מיגרע גרע – בתמיהה. ההוא לנתוקי לאויה אתא – עשה שאינו מתקיים אלא לאחר עברת הלאו
48 – לנתק את הלאו מעונש מלקות הוא בא. הניחא למאן דתני קיימו ולא בטלו אלא למאן דתני קיימו ולא איבא למיטר – הא דאמרת "כל ימיו בעמוד
49 והחזר קאי" עשיתו לאו שניתק לעשה והרחבתו לו זמן לקיום העשה כל ימיו. ולדברך הא דתניא מחזיר ואינו לוקה לעולם קאמר, כל זמן שיכול לומר "אני מחזיר"
50 אין בית דין מלקין אותו – הניחא למאן דתני לקמן בלאו הניתק לעשה: בטל את העשה – חייב על הלאו, לא בטל את העשה – פטור, שהלאו תלוי בביטול העשה
51 ואינו נגמר עד שיבטל את העשה בידי ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד – איבא למימר כל ימיו יש לו תקנה בחזרה, שאין מבטל את העשה אלא אם כן מזירה
52 שלא תזנה ממנו נדר שאין לו הפירא כדלקמן. אלא למאן דתני: קיים את העשה פטור, לא קיימו חייב, שהעשה תיקונו של לאו הוא ואין הלאו תלוי בביטול העשה,
53 שמשעה שעבר הלאו נגמר, אבל העשה ניתן לעקור המלקות, ולכשיבא לבית דין או יקיים העשה ויפטור או ילקה – ליבא למימר "כל ימיו בעמוד והחזר קאי" כדקאמרת.
54 שאם לא יחזירה – מיד כשיבא לבית דין ילקוהו, דהא ליבא למימר יקיים לאחר זמן, דאם כן לא קיים היכי דמי? לעולם הוא יכול לומר "אני מקיים!"
מדי

1 תנינא הבא למקדש טמא – לוקה משום דלא הוי לאו הניתק לעשה, לפי שקדמו עשה
2 ללאו. ואם תאמר: דלמא שאני התם, דאיבא תרי לאוי, "ולא יטמאו מחניהם"
3 "ולא יטמאו מקדשי", ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוין. דהכי משנינן בתמורה (ה.ב) גבי
4 "המר ימיר", דמשום הכי לא הוי לאו הניתק לעשה, משום דאיבא תרי לאוין ולא עקר חד
5 עשה תרי לאוין? ויש לומר: דלא דמי, דשאני
6 התם דתרי לאוין סמוכין להדרי "לא יחליפנו ולא
7 ימיר אותה", אבל הכא דאנין סמוכים, אי איתא
8 דלא קדמו עשה הוה ניתק.
9 אם כן הוא לוקה ואינו מחזיר – וליבא למימר
10 דאתי עשה ודחי לא תעשה ועשה שאני
11 שוה בכל, דהא אי אמרה "לא בעינא ליה" ליבא
12 עשה כלל. כל ימיו בעמוד והחזר קאי – פירש
13 בקונטרס דקאי א"אלא יוכל לשלחה כל ימיו" –
14 שילוח שלא יהא כל ימיו. ובפרק "עשרה יוחסין"
15 (קדושין ע.ת.א) פירש דקאי א"לו תהיה לאשה"
16 דלעיל, דהכי קאמר: תהיה לאשה כל ימיו, כלומר
17 שכל ימיו הוא ב"לו תהיה לאשה" בעמוד והחזר.
18 הניחא למאן דתני בטלו ולא בטלו – פירש
19 בקונטרס דקאי לשניא דרבא דכל
20 ימיו בעמוד והחזר, ויש לו תקנה בהחזרה, שאין
21 מבטל העשה אלא אם כן הדירה, דאז אינו יכול
22 לומר עדיין "אשאנה". אלא למאן דתני קיימו
23 מאי איבא למימר? בבבלי שמעתתא פירש
24 הקונטרס ד"קיימו" היינו כשמוהירין אותו בית דין
25 לקיים העשה הוא מקיימו. וקשה: דאם כן, מאי
26 פריך דלמאן דאמר קיימו ולא קיימו אינו כל ימיו
27 בעמוד והחזר? הא שפיר משכחת לה דהוי
28 בעמוד והחזר כל כמה דלא בא לבית דין? לכך
29 נראה, דלא מיקרי "קיימו" אלא

1 מה לאונס – שכן עשה מעשה! – אלא, לא יאמר "לו תהיה לאשה" במוציא שם רע, שהרי
2 אשתו היא. למה נאמר? אם אינו ענין למוציא שם רע – תנהו ענין לאונס, ואם אינו ענין
3 לפניו – תנהו ענין לאחריו. - ואימא: ואם אינו ענין לפניו למוציא שם רע – תנהו ענין לאחריו
4 ידידה, דלא לקי? - אין הכי נמי, ואתי אונס וגמר מיניה. -במאי גמר מיניה? אי בקל וחומר
5 אי ב"מה מצינו" - איבא למיפדך כדפרכינן: מה למוציא שם רע שכן לא עשה מעשה! אלא
6 אמר רבא: כל ימיו בעמוד והחזר. וכן פי אתא רבין אמר רבי יוחנן: כל ימיו בעמוד והחזר.
7 אמר ליה רב פפא לרבא: והא לא דמי לאויה ללאו דחסימה! אמר ליה: משום דכתב ביה
8 רחמנא עשה יחירא מגרע גרע? - אי הכי, לאו שניתק לעשה נמי, לימא: משום דכתב ביה
9 רחמנא עשה יחירא מגרע גרע? אמר ליה: ההוא לנתוקי לאו הוא דאתא. הניחא למאן דאמר
10 ביטלו ולא ביטלו, אלא למאן דאמר קיימו ולא קיימו, מאי איבא למימר?
מדי

1 שלא יהו שילוחיה לכל ימיו. הרי העשה אחר העברת הלאו. והא לא דמי לאויה – הא דאמר רבי יוחנן: לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו – הא לא דמי
2 לאויה ללאו דחסימה, שאין בו עשה והוא סמוך לפרשת מלקות. מיגרע גרע – בתמיהה. ההוא לנתוקי לאויה אתא – עשה שאינו מתקיים אלא לאחר עברת הלאו
3 – לנתק את הלאו מעונש מלקות הוא בא. הניחא למאן דתני קיימו ולא בטלו אלא למאן דתני קיימו ולא איבא למיטר – הא דאמרת "כל ימיו בעמוד
4 והחזר קאי" עשיתו לאו שניתק לעשה והרחבתו לו זמן לקיום העשה כל ימיו. ולדברך הא דתניא מחזיר ואינו לוקה לעולם קאמר, כל זמן שיכול לומר "אני מחזיר"
5 אין בית דין מלקין אותו – הניחא למאן דתני לקמן בלאו הניתק לעשה: בטל את העשה – חייב על הלאו, לא בטל את העשה – פטור, שהלאו תלוי בביטול העשה
6 ואינו נגמר עד שיבטל את העשה בידי ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד – איבא למימר כל ימיו יש לו תקנה בחזרה, שאין מבטל את העשה אלא אם כן מזירה
7 שלא תזנה ממנו נדר שאין לו הפירא כדלקמן. אלא למאן דתני: קיים את העשה פטור, לא קיימו חייב, שהעשה תיקונו של לאו הוא ואין הלאו תלוי בביטול העשה,
8 שמשעה שעבר הלאו נגמר, אבל העשה ניתן לעקור המלקות, ולכשיבא לבית דין או יקיים העשה ויפטור או ילקה – ליבא למימר "כל ימיו בעמוד והחזר קאי" כדקאמרת.
9 שאם לא יחזירה – מיד כשיבא לבית דין ילקוהו, דהא ליבא למימר יקיים לאחר זמן, דאם כן לא קיים היכי דמי? לעולם הוא יכול לומר "אני מקיים!"
מדי

אלא דוקא כשמקיים העשה אחר שעבר הלא בתוך כדי דיבור. וכן פירש הקונטרס בפרק "שילוח הקן" (חולין קמא,א). ומיהו קצת קשה, דאם כן צריך לפרש הא דקתני מחזיר ואינו לוקה – שמחזיר מיד בתוך כדי דיבור אחר הגירושין, וכן המשלח ואינו לוקה. ולא משתמע הכי כלל, דהא משמע דמהדר אתקנתא היאך יפטר ממלקות שיחזיר או ישלח, ואפילו אחר

כדי דיבור נמי משמע, שבא לשאלו עליו לבית

דין אם יש לו תקנה. דאי דוקא בתוך כדי דיבור

— הכי הוה ליה למימר: אם החזיר אינו לוקה.

ושמא יש לישב פירוש הקונטרס דשמעתין,

דהבא ליכא למימר דשפיר הוי כל ימיו בעמוד

והחזיר, דמשמע דעולם אף כשבא לבית דין כל

זמן שבידו להחזיר, אפילו מיאן להחזיר כשבא

לבית דין, דהא דרשנין ליה מיתורא ד"כל ימיו",

דהכי קאמר: לא יוכל לשלחה שילוחין שידו

שילוחיה כל ימיו, דהיינו באינו מחזיר כלל.

מירי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן הא אמר ליה

רבי יוחנן לתנא תני ביטלו חייב לא ביטלו

פטור — משמע, אבל רבי שמעון בן לקיש דאית

ליה קיימו ולא קיימו — לית ליה תירוצא

דבעמוד והחזיר קאי, דרביש: כל ימיו תהיה לו

לאשה ולא ישלחנה. ואם תאמר: לילק גס כי

החזירה, דהאי אינו לאו הניתק לעשה הוא,

שקדמו עשה ללאו לריש לקיש דלית ליה דרשה

דעמוד והחזיר קאי? ופירש בקונטרס דלריש לקיש לאו שקדמו לעשה ולא שניתק לעשה

שון, ואין לוקין עליו אלא יקיים העשה מיד כשיחזירו לו בית דין להחזירה. וקשה: לריש

לקיש, דסבירא ליה לאו שניתק לעשה ולא שקדמו עשה שון, טמא שבא אל המקדש

דמתניתין אמאי לקי? הרי הוא ניתק לעשה, ויקיים העשה כשיחזירו לו בית דין לצאת מן

המקדש, כיון דאית ליה לאו שקדמו עשה אין לוקין עליו? ויש לומר: דמיידי שמוחזירין אותו

לצאת ואומר שלא יצא, ומיד לקי לריש לקיש דסבר קיימו ולא קיימו. ואם תאמר: אם כן

מאי פריך לעיל: כתיבא ותנינא, תנינא טמא שבא אל המקדש דלקי. ואמאי לא דחי אותה,

דכי נמי לאו שקדמו לעשה אין לוקין — הבא לקי כשמוחזירין לו בית דין לצאת והוא אומר

שלא יצא? ויש לומר: דהאי טעמא דפרישנא לא שייך אלא לריש לקיש דאמר קיימו ולא

קיימו, אבל הכא דמיייתי תנינא היינו אליבא דרבי יוחנן דאית ליה ביטלו ולא ביטלו, ואם

כן כי נמי מוחזירין לא יצא ולא מחיביב כיון דעדיין לא ביטל. ודוחק הוא האי תירוצא. ולכך

פירש הרב רבינו שלמה מדוריש: "דניחא למאן דאמר ביטלו" קאי אאתקנתא דלעיל,

דדייק ממתניתין דהטמא הבא אל מקדש דלאו שהקדימו לעשה לוקין, דאי אין לוקין

דמושם שניתק לעשה וכל כמה שלא בטלו חשיב ניתק כל כמה שבידו, ואם כן כיון שאם

ירצה לצאת, היאך לקי? הא לא משכחת ביטלו. אלא למאן דאמר תני קיימו ולא קיימו,

אם כן הוי דיין לאו שקדמו לעשה לוקין עליו? כי נמי אין לוקין משום דחשיב ניתק לעשה

— הבא לוקין, דמשכחת ליה לא קיימו משנבנס למקדש טמא והוחזירו לו שיצא ואינו יוצא

ועוד ראיא להאי פירושא דקאי לעיל בדפרישתי, דאי בפירוש הקונטרס דפירש דקאי אעמוד והחזיר — קשה, דכיון ד"כל ימיו" דרשנין: כל ימיו בעמוד והחזיר קאי, אם כן מאי פריך למאן

דאמר קיימו? נוד דבשאר לאו הניתק לעשה לקי בשלא קיימו כשיחזירו בית דין, מכל מקום הבא גלי קרא דלא לקי כשלא קיימו כיון דהוה בעמוד והחזיר כל ימיו ומיהו יש לומר דלא

מיסתברא ליה להעדיפו משאר לאו הניתק לעשה שבתלמוד משום דרשנין ביה "כל ימיו". כך הקשה מורי שיחיה ותיירך. וצריך עיון. **במאי** קא מפיילג בהתראת ספק דרבי יוחנן אית

ליה שמה התראת וריש לקיש אית ליה לאו שמה התראת — ופירושו: לכך לא תני ריש לקיש בטלו חייב, כגון שלקח האם מעל הבנים ושחטה, דלא לקי משום דהוי התראת ספק ושמא

לא יבטל העשה, וכל אימת דלא ביטל עשה פטור ולא לקי. והוי משכחת ליה התראת דאי כגון שהתרו בו בשעה שמבטל. ותיירך רש"י דלעולם בעינן התראת בשעה שעובר על אוהרתו,

ואפילו היא תלויה בדבר, כדאמרין בשבועות (כח,ב) גבי שמעתא דכברות, ולכך לא מצי אמר רבי שמעון בן לקיש בטלו ולא בטלו, ולכך אמר: קיימו פטור לא קיימו חייב. ואם תאמר:

לא קיים שילוח האם כשבית דין החזירו לו — לא לילק, דבשעה שעבר התראת ספק היא, דשמא יקיים העשה וישלחנה תכף לאחר שנטלה? ויש לומר: דהשתא מיהא עובר ב"לא תקח

האם", דהא לא קרי מחוסר מעשה, ואם כן יש לנו לומר שלא יקימנה אם הוא עושה לעולם מה שהוא עושה עתה שלא משלחה, שעובר בלאו ואינו מקיים העשה. דהכי נמי אמרין

בנויר שהיה שותה דלוקה על כל אחת (מכות בא,א) דלא הוי התראת ספק משום דשמא ישאל על נדירותו. משום דכיון שהוא עומד הוא עובר, ויש לנו לומר שמועלם יעמוד כמו שהוא

עכשיו ולא ישאל לחכם לעולם — והלכך לקי כל כמה דלא שאל, ושפיר הוי התראת דאי. הבא נמי יש לנו לומר דלעולם לא יקיים העשה, והוי התראת דאי. אבל לרבי יוחנן דתלי

מלקות בביטול העשה — הוי ליה מחוסר מעשה, דכל אימת דלא עשה שום דבר ולא ביטל שום דבר לא ילקה. ופירוש הקונטרס קשה להבין. והשתא לא מפרש התלמוד טעמא אמאי

לא אמר רבי יוחנן קיימו ולא קיימו כריש לקיש, דודאי בטלו ולא בטלו מסתברא טפי, ולא הוצרך לומר טעמא אלא רבי שמעון בן לקיש אמאי לא אמר כרבי יוחנן. **ועבר** היום לאו הוי

אכלה רבי שמעון בן לקיש אומר פטור דהוי התראת ספק — ואם תאמר: למאי דפרישתי, דאי עומד לעולם כאשר הוא עושה עכשיו עובר, ולא הוי התראת ספק, אם כן הבא נמי לאו הוי

התראת ספק? ויש לומר: מכל מקום אינו מתחייב עדיין סמוך להתראת לעבור. דדוקא גבי נויר ששתה יין מיד ועובר אמרין דיש לנו לומר שלא נשאל כאשר אינו נשאל עכשיו.

מירי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן — מי הוצרך לדרוש כל ימיו בעמוד והחזיר — רבי יוחנן, שאמר: לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו, וקשיא ליה אונס שגירש דקתני אינו לוקה, והוצרך לעשותו לאו שניתק לעשה. האמר ליה רבי יוחנן **לתנא** — לקמן: תני בטלו חייב לא בטלו פטור. אבל ריש לקיש דתני: קיימו ולא קיימו — לא דריש ליה לעמוד והחזיר, אלא לפני הגירושין,

לומר: כל ימיו תהיה לו לאשה ולא ישלחנה.

ולדידה לאו שקדמו עשה ולא שניתק

לעשה שון? ואין לוקין עליהן, אלא יקיים

העשה מיד כשיחזירוהו בית דין להחזיר.

אמר ליה **מאי קאמרית** — אי בקיים תיתני

פטור — בלא קיים תיתני חייב, ואף על פי

שלא ביטל. ואי בביתל תיתני חייבא — על

כרוך תיתני פטורא בלא ביטל, ואף על פי

שלא קיים. **הכי גרסינן:** תני בטלו ולא בטלו

— בטל עשה שבה — חייב, לא בטל עשה

שבה — פטור. קיימו ולא קיימו — קיימו

פטור, לא קיימו כשאומרין לו קיים — מלקין

אותו. ורבי יוחנן מוקים לה למתניתין בלאו

הניתק לעשה, דאילו בלאו שקדמו עשה

סבירא ליה דלוקין. ולריש לקיש, בין ניתק בין

קדמו עשה שון. **רבי יוחנן סבר התראת**

ספק שמה התראת — ואף על גב דכל לא

תעשה שניתק לעשה לדבריו התראת ספק היא, שררי כשעובר על הלאו צריך

להתרות בו, והוא אמר שגמר הלאו בביטול העשה תלוי, וכשמתרין בו אל תגרש

ספק הוא שמא לא יבטל את העשה להחזירה בהנאה, ולכשיחזירה ויבטלנו קאמר

דלקי, אלמא התראת ספק שמה התראת. וריש לקיש **סבר התראת ספק לא**

שמה התראת — הלכך, אם היה גמר הלאו תלוי בביטול העשה — לא היה

לוקה עליו. אלא הלאו משגירש נגמר, והוא לא התראת דאי, והעשה ניתן

להיות תחת המלקות, ולכשיבא לבית דין או יקיים או ילקה. ואי קשיא: לרבי

יוחנן נמי איכא למימר בהתראת דאי, ויתרו בו כשבא לבטל את העשה שהוא

עקירת הלאו! לעולם התראת בשעה שעובר על אוהרתו בעינן, ואפילו היא

תלויה בדבר אחר. כדאמרין בשבועות (כח,ב) "שבועה שלא אוכל ככר זו אם

אוכל זו", אבליה לתנאיה והדר אבליה לאיסוריה — התראת דאי היא, אבליה

לאיסוריה והדר אבליה לתנאיה — היא התראת ספק. אלמא התראת בשעת

איסור בעינן, ואף על פי שאין הלאו נגמר עד שיאכל את של תנאי. **דאמר**

תריייהו אינו לוקה — ומיהו טעמיה דמר לאו כי טעמיה דמר. **אוכל ולא אבל**

— עבר על שבועתו כשהוא יושב ובטל ואין כאן מעשה. והתראת ספק נמי היא,

שררי תלה זמן לשבועתו כל היום.

משום

ועוד ראיא להאי פירושא דקאי לעיל בדפרישתי, דאי בפירוש הקונטרס דפירש דקאי אעמוד והחזיר — קשה, דכיון ד"כל ימיו" דרשנין: כל ימיו בעמוד והחזיר קאי, אם כן מאי פריך למאן

דאמר קיימו? נוד דבשאר לאו הניתק לעשה לקי בשלא קיימו כשיחזירו בית דין, מכל מקום הבא גלי קרא דלא לקי כשלא קיימו כיון דהוה בעמוד והחזיר כל ימיו ומיהו יש לומר דלא

מיסתברא ליה להעדיפו משאר לאו הניתק לעשה שבתלמוד משום דרשנין ביה "כל ימיו". כך הקשה מורי שיחיה ותיירך. וצריך עיון. **במאי** קא מפיילג בהתראת ספק דרבי יוחנן אית

ליה שמה התראת וריש לקיש אית ליה לאו שמה התראת — ופירושו: לכך לא תני ריש לקיש בטלו חייב, כגון שלקח האם מעל הבנים ושחטה, דלא לקי משום דהוי התראת ספק ושמא

לא יבטל העשה, וכל אימת דלא ביטל עשה פטור ולא לקי. והוי משכחת ליה התראת דאי כגון שהתרו בו בשעה שמבטל. ותיירך רש"י דלעולם בעינן התראת בשעה שעובר על אוהרתו,

ואפילו היא תלויה בדבר, כדאמרין בשבועות (כח,ב) גבי שמעתא דכברות, ולכך לא מצי אמר רבי שמעון בן לקיש בטלו ולא בטלו, ולכך אמר: קיימו פטור לא קיימו חייב. ואם תאמר:

לא קיים שילוח האם כשבית דין החזירו לו — לא לילק, דבשעה שעבר התראת ספק היא, דשמא יקיים העשה וישלחנה תכף לאחר שנטלה? ויש לומר: דהשתא מיהא עובר ב"לא תקח

האם", דהא לא קרי מחוסר מעשה, ואם כן יש לנו לומר שלא יקימנה אם הוא עושה לעולם מה שהוא עושה עתה שלא משלחה, שעובר בלאו ואינו מקיים העשה. דהכי נמי אמרין

בנויר שהיה שותה דלוקה על כל אחת (מכות בא,א) דלא הוי התראת ספק משום דשמא ישאל על נדירותו. משום דכיון שהוא עומד הוא עובר, ויש לנו לומר שמועלם יעמוד כמו שהוא

עכשיו ולא ישאל לחכם לעולם — והלכך לקי כל כמה דלא שאל, ושפיר הוי התראת דאי. הבא נמי יש לנו לומר דלעולם לא יקיים העשה, והוי התראת דאי. אבל לרבי יוחנן דתלי

מלקות בביטול העשה — הוי ליה מחוסר מעשה, דכל אימת דלא עשה שום דבר ולא ביטל שום דבר לא ילקה. ופירוש הקונטרס קשה להבין. והשתא לא מפרש התלמוד טעמא אמאי

לא אמר רבי יוחנן קיימו ולא קיימו כריש לקיש, דודאי בטלו ולא בטלו מסתברא טפי, ולא הוצרך לומר טעמא אלא רבי שמעון בן לקיש אמאי לא אמר כרבי יוחנן. **ועבר** היום לאו הוי

אכלה רבי שמעון בן לקיש אומר פטור דהוי התראת ספק — ואם תאמר: למאי דפרישתי, דאי עומד לעולם כאשר הוא עושה עכשיו עובר, ולא הוי התראת ספק, אם כן הבא נמי לאו הוי

התראת ספק? ויש לומר: מכל מקום אינו מתחייב עדיין סמוך להתראת לעבור. דדוקא גבי נויר ששתה יין מיד ועובר אמרין דיש לנו לומר שלא נשאל כאשר אינו נשאל עכשיו.

אי

מכות דף טו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קטו

תלויה במחלוקתם לענין התראת ספק. מבררת הגמרא: **בְּמֵאֵי קָא**
מִיפְלִגִּי – במה נחלקו, ומהו טעם מחלוקתם. משיבה הגמרא:
בְּהִתְרָאֵת סָפֵק קָא מִיפְלִגִּי – כדי להתחייב מלקות צריך שתהיה
התראה בשעה שעובר על הלאו, ונחלקו כאשר מתרים בו ויש ספק
אם יעבור עתה על התראה זו, האם התראה כזו נחשבת התראה, **מָר**
סָבֵר – רבי יוחנן סבר שהתראת ספק **שְׁמָה הִתְרָאָה**, ולכן יכול
לסבור שלא שניתק לעשה אינו נגמר עד שיבטל את האפשרות
לקיים את העשה, ומכל מקום ההתראה שהתרו בו בשעה שעבר על
הלאו, מועילה שכאשר יבטל את העשה, ילקה על הלאו, **וְכֹמֵר סָבֵר**
– ריש לקיש סבר שהתראת ספק **לֹא שְׁמָה הִתְרָאָה**, ואם יסבור שגמר
הלאו תלוי בביטול העשה, נמצא שלעולם לא יסייך מלקות בלאו
הנתיק לעשה וואפילו אם מבטל את האפשרות לקיים את העשה,
שכן ההתראה בשעת עבירת הלאו היא התראת ספק, שמא לא יבטל
את העשה, לכן סבר שהלאו נגמר מיד, ולכן ההתראה שמתרים בו
בשעה שעובר על הלאו, נחשבת התראת ודאי, אלא שהתחדש
בלאו הנתיק לעשה שיש אפשרות להיפטר מהמלקות על ידי קיום
העשה.
וְאִדּוּ לְמַעֲמֵיהוּ – והולכים רבי יוחנן וריש לקיש לטעמם, שנחלקו
בדין זה בסוגיא נוספת, **דְּאִתְקַמֵּר** – נאמר בבית המדרש, אדם האומר
שְׁבוּעָה – אני נשבע **שְׂאוּכַל כֶּכֶר זֶה** במשך היום, וכיון שיש לו
אפשרות לקיים שבועתו במשך כל היום, אם יתרו בו הרי זו התראת
ספק, **וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא אֲכָלָהּ**, נמצא שחילל שבועתו בלא לעשות
מעשה, **רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאִמְרֵי תְרֻוּיָהוּ** – שניהם אומרים
שְׂאִינוּ לֹקְהָ, אלא שכל אחד אמר כן מטעם אחר, **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**
אֵינוּ לֹקְהָ

מתרצת הגמרא: **מִיָּד הוּא מַעֲמָא** – הלא לא נצרכה דרשה זו של
'כל ימיו בעמוד והחזר' **אֵלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן, הָאֵמֵר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן**
לְתַנָּא, תְּנִי בְּמִלּוֹ חֵיִיב וְלֹא בְּמִלּוֹ פְטוֹר – והרי רבי יוחנן אמר
שצריך לשנות בברייתא 'ביטלו' וכמובא להלן, נמצא שהוא זה
שסובר שחיוב המלקות תלוי בביטול העשה, ולשיטתו אפשר לדרוש
כל ימיו בעמוד והחזר.
הגמרא מביאה היכן רבי יוחנן אמר כן: **דְּתַנִּי תַנָּא קַמֵּיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן**
– אחד האמוראים שנה ברייתא לפני רבי יוחנן, **כָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה**
שְׂשִׁשׁ כֶּה קוֹם עֲשֶׂה, דהיינו לאו הנתיק לעשה, **קִיִּים עֲשֶׂה שְׁבָה**
פְטוֹר מִמִּלְקוֹת, בִּיטְלָה עֲשֶׂה שְׁבָה חֵיִיב מִלְקוֹת. וְאָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן
לְאוֹתוֹ אִמּוּרָא, מֵאֵי קָא אָמַרְתָּ – מהו הדבר שאתה אומר, הלא אם
שנית **קִיִּים פְטוֹר**, היה עליך לשנות **לֹא קִיִּים חֵיִיב**, ואפילו אם לא
ביטל, ואם שנית **בִּיטְלָה חֵיִיב**, היה לך לשנות **לֹא בִיטְלָה פְטוֹר**,
אפילו אם לא קיים. אלא אמר לו רבי יוחנן, **תְּנִי בִּיטְלוֹ וְלֹא בִּיטְלוֹ**
– צריך לשנות ביטל עשה שבה חייב מלקות, לא ביטל עשה שבה
פטור ממלקות. כלומר שלרבי יוחנן חיוב המלקות אינו תלוי בכך
שאינו מקיים העשה, אלא רק בביטול האפשרות לקיים את העשה.
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, קִיִּימוֹ וְלֹא קִיִּימוֹ – יש לשנות
בברייתא 'קיים עשה שבה פטור לא קיים עשה שבה חייב מלקות'.
ולדבריו חיוב המלקות תלוי באם אינו מקיים העשה. ולדבריו לא
דורשים 'כל ימיו' לנתק את הלאו של 'לא יוכל שלחה', אלא על
כרחק הטעם ששנינו בברייתא שאונס שגירש מחזיר ואינו לוקה, הוא
משום שלא שקדמו עשה הרי הוא ככל לאו הנתיק לעשה שאין
לוקים עליו, ודלא כרבי יוחנן.
הגמרא מבארת שמחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש לענין קיימו וביטלו,

המשך ביאור למס' מכות ליום ראשון עמ' ב

את הרצח **מִשָּׁם**, ומבררים כיצד היה המעשה. **מִי שְׁנֵתְחֵיִיב מִיתָה**
בְּבֵית דִּין על שהרג במזיד ובהתראה, **הִרְגוּהוּ, וְמִי שְׁלֹא נִתְחֵיִב**
מִיתָה אלא יצא זכאי בדינו, **פְטוֹרוֹהוּ** – שלחוהו לשלום, **וְמִי שְׁנֵתְחֵיִב**
נָלוּת על שהרג בשגגה **מִחוּזְרִין אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ** – לעיר המקלט,
שְׁנֵאמַר (במדבר לה ב) **וְהִשְׁבִּיבוּ אוֹתוֹ הָעִיר הָעֹדָה אֶל עִיר מִקְלָמוֹ וְגו'.**

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענין ששת ערי המקלט: **תַּנּוּ רַבִּנּוּן**
בְּבֵרִיתָא, שְׁלֹשׁ עָרִים – ערי מקלט **הַבְּדִיל מִשָּׁה עֵבֶר הִירְדֵּן, וְכַנְגִּדֵּן**
הַבְּדִיל יְהוֹשֻׁעַ שלש ערי מקלט **בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וּמִכּוֹנְנוֹת הָיוּ** שלש
הערים שהבדיל יהושע כנגד שלש הערים שהבדיל משה, **כְּמוֹן שְׁתֵּי**
שְׂוֹרוֹת שְׁבַבְרָם, שֶׁהָיוּ עומדות זו כנגד זו. והעיר **חֲבֵרֹן** שִׁפְהֵיהֶּרָה
מכוונת **כְּנָגֵד** העיר **כְּצַר שְׁבַמְדָּרָה**, העיר **שֶׁכֶם** שִׁבְחָה **אֶפְרַיִם** מכוונת
כְּנָגֵד העיר **רְמוֹת שְׁבַנְלָעֵד**, והעיר **קָדֵשׁ** שִׁבְחָה **נִפְתָּלִי** מכוונת **כְּנָגֵד**
העיר **גִּזְלֵן שְׁבַבְשָׁן**, ומדברי הכתוב (דברים ט ז) **וְשִׁלְשֵׁת אֲתָ גְבוּל**
אֶרֶצְךָ וְגו', יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁצִירָךְ שִׁיחֵה כָּל הָעָרִים מִשְׁוֹלְשֵׁין, כלומר,
שיחא מרחק שווה בין שלשתן, דהיינו, **שִׁיחֵה** המרחק מגבול דרום
של ארץ ישראל ועד **לְחֶבְרֹן** כְּמוֹ המרחק שִׁמְחֶבְרֹן **לְשֶׁכֶם**,
וְהַמֶּרְחָק שִׁמְחֶבְרֹן **לְשֶׁכֶם** יהא כְּמוֹ המרחק שִׁמְשֶׁכֶם **לְקָדֵשׁ**,
וְהַמֶּרְחָק שִׁמְשֶׁכֶם **לְקָדֵשׁ** יהא כְּמוֹ המרחק שִׁמְקָדֵשׁ **לְגְבוּל צִפּוֹן** של
ארץ ישראל.

הגמרא מקשה על אופן חלוקת ערי המקלט בין ארץ ישראל לעבר
הירדן. מקשה הגמרא: **בְּעֵבֶר הִירְדֵּן תֵּלָת** – שלש ערי מקלט, ואף
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תֵּלָת – שלש ערי מקלט, וכיצד יתכן הדבר, והלא
בעבר הירדן נתיישבו רק שנים וחצי שבטים, ואילו בארץ ישראל
נתיישבו עשרה ומחצה, ומדוע הוזקקו להניח בעבר הירדן שלש ערי
מקלט כמו בארץ ישראל.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבְיִי, בְּנִלְעָד** שבעבר הירדן **שְׂכִיחִי** (מצויים)
רוצחים, ועל כן הוזקקו בעבר הירדן לשלש ערי מקלט.

משנה

משנה זו מבארת את דינן של ערי המקלט, ואת דינו של ההורג
הגולה אליהן:
שאלת המשנה: **לְהֵיבֵן גִּזְלֵין הַהוֹרָגִים** בשגגה. משיבה המשנה: **לְעִיר**
מִקְלָט, לְשִׁלֵּשׁ עָרִים שְׁבַעֲבֵר הִירְדֵּן, וְלְשִׁלֵּשׁ עָרִים שְׁבַאֲרֵין כְּנָעַן,
שְׁנֵאמַר (במדבר לה יז) **אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לְהִירְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ**
הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְגו' עִיר מִקְלָט תִּתְּיֶנָּה.
עַד שְׁלֹא נִבְחֲרוּ והובדלו על ידי יהושע **שְׁלֹשׁ עָרִי מִקְלָט שְׁבַאֲרֵין**
יִשְׂרָאֵל, דהיינו, במשך ארבע עשרה שנה שכבשו וחילקו את הארץ,
לֹא הָיוּ שְׁלֹשׁ עָרִי מִקְלָט שְׁבַעֲבֵר הִירְדֵּן קוֹלָטוֹת את ההורגים
בשגגה ואף שהפריש כבר משה, משום **שְׁנֵאמַר** (שם לה יג) **שֵׁשׁ עָרֵי**
מִקְלָט תִּתְּיֶנָּה לָכֶם, ובמקרא זה הקיש הכתוב לכל ערי המקלט זו
לזו, ללמד שאין אחת מהן קולטת עד השעה שִׁיחֵיו **שְׁשֶׁתָּן** – כל
ששת הערים קוֹלָטוֹת **כְּאַחַת** – יחד.
וּמִכּוֹנְנוֹת לָהֶן דְּרָכִים מִזֵּו לִזֵּו – בית דין היו מכינים דרכים מכוונות
ומיושרות מכל ערי הארץ לערי המקלט, ואף היו מניחים שלטים
בפרשת דרכים, כדי שלא יתעה הרוצח בדרך, **שְׁנֵאמַר** (דברים ט ז)
לְתִכּוֹן לֶף הִירְדֵּן וְשִׁלְשֵׁת וְגו'. ויש ללמוד ממקרא זה, שצריך להכין
את הדרכים לערי המקלט.

וּמִחוּסְרֵין בית דין לָהֶן – להורגים בשגגה, **שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים** שילוו
לעיר מקלט, **שְׁמָא יִתְרַנְּנוּ** גואל הדם **בְּדֶרֶךְ, וְיִדְבְּרוּ** התלמידי חכמים
אֵלָיו – אל גואל הדם, ושכנעו אותו שלא יהרג את הרוצח, מאחר
שבשגגה בא מעשה זה לידו. **רַבִּי מֵאִיר אָמַר, (אף) הוּא** – הרוצח,
מְדַבֵּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ – מדבר בעצמו אל גואל הדם, ומבקש הימנו
שלא יהרגהו, **שְׁנֵאמַר** (שם ט ז) **וְזֹה דְבַר הָרֹצֵחַ**, ויש ללמוד מן
המקרא שהרוצח עצמו מדבר.

רַבִּי יוֹסִי בְּרִי יְהוֹדָה אָמַר, בְּתַחֲלָה – בתחילת עניינם של הרוצחים,
קודם שנידונים בבית דין, **אָחִי הַהוֹרֵג בּוֹשֵׁג וְאָחִי הַהוֹרֵג בְּמִזִּיד**
מְקַדְּמִין הֵם לְבִרְחוֹ לְעִיר מִקְלָט, וְבֵית דִּין שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ –

מסור לאדם, הכא נמי – אף כאן לענין אבימלך, אף שנקט הכתוב בלשון 'מחטוא לי', מכל מקום היה דינו מסור לאדם.
הגמרא מקשה על שיטת רבא: אייתיביה ו-הקשהו אביי לרבא, נאמר במקרא (שם כ ד) שאמר אבימלך להקדוש ברוך הוא 'הגוי גם צדיק תהרוני', דהיינו, שטען שהוא צדיק בדבר זה, לפי שלא ידע שהיא אשת איש, וגראים הדברים שהודה לו הקדוש ברוך הוא

אפילו בזמן שעוסק בתורה, ומאי קולמין – ומה היא כוונת דברי רבי יוחנן שדברי תורה קולטים, היינו מליאך המות, שאינו יכול ליטול את נשמתו של אדם בשעה שעוסק בתורה. כי הא – וכמו המעשה שהיה, דרב חסדא הוה יתיב וגריס בבי רב – שרב חסדא היה יושב ולומד בבית המדרש, ולא הוה קא יבול שליחא [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה – ולא יכול היה שליחו של מלאך המות להתקרב אליו וליטול את נשמתו, לפי דלא הוה שתיק פומיה מגירסא – שלא היה פיו שותק מלגרוס בדברי תורה, והתורה מגינה ממות, סליק ויתיב מארוא דבי רב – עלה שלוחו של מלאך המות ונתיישב על העמוד שבית המדרש נשען עליו, ועל ידי כך פקע ארוא – נשבר העמוד, ושתיק – ושתק רב חסדא מתלמודו, ויביל ליה – ואז יכול היה השליח ליטול את נשמתו.

הגמרא מביאה מימרות בענין ערי מקלט: אמר רבי תנחום בר חנילאי, מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה, כלומר, מפני מה פתח בו הכתוב בעשיית ערי מקלט להצלת הרוצחים בשגגה, שהרי העיר בצר שנמנתה ראשונה בכתובים בחלקו של ראובן היתה, מפני שהוא פתח בהצלה של יוסף תחלה, שנאמר (בראשית לו כא) בענין מכירת יוסף כשהתנכלו אחיו להמיתו, וישמע ראובן ויצא להו' מידם וגו'.
דרש רבי שמלאי, מאי דכתיב – מה היא כוונת הכתוב (דברים ד מא) 'אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש]', הרי לכאורה התיבות 'מזרחה שמש' מיותרות הן, אלא כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הורה שמש לרוצחים, כלומר, דאג להכין להם את כל צורכיהם בערי המקלט. איכא דאמר – ויש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, שכך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הורחת שמש לרוצחים, במה שהפרשת שלש ערים לערי מקלט, ויפה עשית.

הגמרא דורשת מקרא על מעשיו של משה שהפריש ערי מקלט: דרש רבי סימאי, מאי דכתיב – על מי יש לדרוש את דברי הכתוב (קהלת ה ט) 'אויב בסקף לא ישבע בסקף, ומי אויב בהמון לא תבואה' וגו', 'אויב בסקף לא ישבע בסקף' זה משה רבינו, שהיה אויב את המצוות (שנמשלו לכסף) ולא היה שבע מהן, שהיה יודע שאין שלש ערים של מקלט שבעבר הירדן קולמות את ההורגים בשגגה עד שלא נבחרו שלש הערים שבארץ כנען, לאחר כיבוש וחלוקת הארץ, ומכל מקום הקדים להפריש הערים שבעבר הירדן, ואמר, מצוה זו של הפרשת הערים שבאה ליד, אקיימנה.

ממשך רבי סימאי ומפרש את המשך דברי הכתוב על ענין אחר: 'ומי אויב בהמון לא תבואה', למי נאה ללמד בהמון – לדרוש תורה ברבים, למי שכל התבואה שלו, כלומר, שבקי במקרא ובמשנה, בהלכות ובאגדות. והיינו דאמר – והרי זה כעין מה שאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב – מה היא כוונת דברי הכתוב (תהלים קו א) 'מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו', למי נאה (ללמד) [למלא] – לספר את גבורות ה', למי שיכול להשמיע את כל תהלתו. כלומר, למי ראוי לדרוש ברבים, למי שבקי בכל חלקי התורה.

הגמרא מביאה שיטות נוספות לדרוש את הכתוב 'ומי אויב בהמון לא תבואה': ורבנן אומרים, ואיתימא – ויש אומרים שרבא בר מרי הוא שאמר כן, שיש לדרוש את דברי הכתוב 'מי אויב בהמון לו

על טענתו זו, ואם כן בהכרח צריך לומר שהאומר מותר אנוס הוא.

דוחה הגמרא: היום בדיקא מהדרי עלויה – שם השיב לו הקדוש ברוך על טענתו, ולא הודה לדבריו כלל, אלא כך אמר לו (שם ז) 'ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא', ולכאורה יש לתמוה, מדוע תלה הכתוב את חובת השבת האשה בכך שאברהם נביא הוא,

תבואה, כל האויב (למלמד) בהמון – כל אדם שאויב תלמידי חכמים המלמדים תורה להמון התלמידים, לו תבואה – התורה מחזרת עליו ועל זרעו, שיהיו בניו תלמידי חכמים. יתכן היה רבנן עינייהו – נתנו החכמים עיניהם בדיקא בריה דרבא שנתקיים בו מקרא זה, לפי שהיה אויב תלמידי חכמים ביותר, ואכן זכה לכך שיהיו בניו תלמידי חכמים.

(סימן אשי ללמוד רבינא ללמד) רב אשי אמר, כך יש לדרוש את דברי הכתוב, כל האויב ללמוד בהמון – אדם האויב ללמוד יחד עם חברים העוסקים בתורה, לו תבואה – הוא זוכה לתורה. והיינו דאמר – והרי זה כעין מה שאמר רבי יוסי ברי רבי חנינא, שדרש מאי דכתיב – מה היא כוונת דברי הכתוב (ירמיה ג לו) 'חרב אל תבדיל ונאלו' וגו', חרב ראוייה להיות על צווארי שונאיהם של תלמידי חכמים ו-הוא לשון סגי נהור לתלמידי חכמים עצמם] שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד – לבד, שלא בחבורה, ולא עוד, אלא שהעוסקים בתורה לבד הרי הם מופשטין – נעשים טפשים, ודבר זה נלמד מדכתיב הקא – ממה שנאמר בפסוק זה 'ונאלו', ודכתיב היום – ונאמר לשון כעין זה במקום אחר (במדבר יב יא) 'אשר נואלנו' וגו', וכמו שתרגם שם אונקלוס 'דאטפשא', ויש ללמוד מכאן ש'נאלו' הוא לשון טפשות. ולא עוד, אלא שהעוסקים בתורה לבד הרי הם חוטאים, שנאמר (שם) 'אשר נואלנו ואשר חטאנו', ונסמך במקרא זה חטא אצל הנואל, ואיפצית אימא מהכא – ואם תרצה תוכל ללמוד זאת מן המקרא הזה (ישעיה יט יג) 'נאלו שרי צען נשאו שרי נח התעו את מצרים' וגו', 'תועה' היינו חוטא, ומכאן שה'נואל' אף הוא חוטא.

רבינא אמר, יש לדרוש מקרא זה כך, כל אדם האויב ללמד בהמון – ללמד תלמידים רבים, לו תבואה – הוא זוכה לתורה. והיינו דאמר – והרי זה כעין מה שאמר רבי, הרבה תורה למדתי מרבתי, ומחכירי למדתי יותר מהם ו-יותר מרבתי, ומתלמידי למדתי יותר מכולן – יותר מרבתי וחברי, לפי שעל ידי קושיות התלמידים נותן הרב אל לבו לפלפל ולתרץ קושיותיהם.

הגמרא מביאה מימרות של רבי יהושע בן לוי בענין חשיבות לימוד התורה: אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב – מה היא כוונת דברי הכתוב (תהלים קכב א) 'עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלם', כך יש לדרוש מקרא זה, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, כלומר, מה גרם לנו לנצח במלחמה, שערי ירושלם, שהיו יושבים בהם ועוסקים בתורה.

ואמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב – מה היא כוונת דברי הכתוב (שם קכב א) 'שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נבדל', כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ו-זדורן ויבא שלמה בנו ויבנה את בית הקדש – בית המקדש, ונעלה לרגל, ושמחתי על דבריהם. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כי טוב יום בהצריך מאלף' וגו' (שם פד יא), והיינו, טוב לי יום אחד שאאתה עוסק בתורה לפני, אף שאין המקדש בנוי, יותר מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח ביום אחד.

שנינו במשנה, ומכוננות להם דרכים וכו'.
תניא בברייתא, רבי אליעזר בן עקיבא אומר,

משיבה הגמרא: אין – אכן כן, אף ההורג במזיד הרי הוא בתורת דין
גלות לעיר מקלט. והא תניא – שכך שנינו בברייתא, רבי יוסי ברבי
יהודה אומר, בתחלה – בתחילת משפטן של הרוצחים, אחד ההורג
בשוגג ואחד ההורג במזיד הרי הם מקדימין לברוח לעיר מקלט,
ובית דין שולחין אחריהם ומביאין אותם משם להעמידם לדין. מי
שנתחייב מיתה לפי שהרג במזיד בעדים ובהתראה, הרגוהו, שנאמר
(דברים יט ב) 'ושלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גאל
הדם ומת', מי שלא נתחייב מיתה, פטרוהו – שלחוהו לדרבו,
שנאמר (במדבר לה כח) 'והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם וגו',
ומי שנתחייב גלות מחזורין אותו למקומו – לעיר המקלט שהיה
בה, שנאמר (שם) 'והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה'
וגו'. אלו דברי רבי יוסי ברבי יהודה. אבל רבי אומר שאין דינם של
ההורגים במזיד לגלות לעיר מקלט, אלא שמעצמן הן גוזלין לשם,
כסבורין הן שאחד שוגג ואחד מזיד קולטות ערי המקלט, והן אינן
יודעין שרק את ההורג בשוגג קולטות ערי המקלט, ואילו את ההורג
במזיד אינן קולטות.

הגמרא מביאה כמה דינים לגבי ערי מקלט: אמר רבי אלעזר, עיר
מקלט שרופה – רוב האנשים המתגוררים בה הם רוצחים, אינה
קולטת את ההורגים בשוגג, לפי שנאמר (יהושע כד) 'ודבר באוני זקני
העיר ההיא את דבריו וגו', כלומר, שיבוא ההורג בשוגג לזקני
העיר ויספר להם על מעשיו ששגג ברציחה, ויש ללמוד מדברי
הכתוב שרק באופן שדבריו של הרוצח שונים מדבריהם של זקני
העיר אזי נעשית לו העיר למקלט, כלומר, שהם אינם רוצחים כמותו,
ולא באופן שהושגו דבריהן לדבריו – שהם שוים לו, מאחר שאף הם
רוצחים, ולפיכך באופן כזה אין העיר קולטת.

ואמר רבי אלעזר, עיר מקלט שאין בה זקנים, אינה קולטת את
הרוצחים בשוגג הנמלטים אליה, משום דבעינן – צריך לקיים את
דברי המקרא (שם) 'ודבר באוני זקני העיר ההיא את דבריו וגו',
ולכא – ואי אפשר לקיימו, מאחר שאין בעיר זו זקנים, ועל כן אינה
נעשית לעיר מקלט.

הגמרא מביאה שדין זה נחלקו בו אמוראים: איתמר – נאמרה
מחלוקת בבית המדרש, לגבי עיר שאין בה זקנים אם נעשית לעיר
מקלט. ונחלקו בזה רבי אמי ורבי אסי. חד – אחד מהם אומר
שהעיר קולטת אף שאין בה זקנים, וחד – ואחד מהם אומר שהיא
אינה קולטת.

ומבארת הגמרא את סברות מחלוקתם. למאן דאמר – לדעת הסובר
שהיא אינה קולטת, היינו משום דבעינן – צריך לקיים את דברי
המקרא 'ודבר באוני זקני העיר ההיא את דבריו', וליכא – ואי אפשר
לקיימם. ואילו למאן דאמר – לדעת הסובר שהעיר קולטת אף בלא
זקנים, היינו משום שסובר שלא נקט הכתוב 'זקני העיר' אלא למצוה
בעלמא, שלכתחילה מן הראוי שיהיה זקנים בעיר מקלט, אך אין
הדבר מעכב את קליטת הרוצחים.

הגמרא מביאה שני ענינים נוספים שנחלקו בהם רבי אמי ורבי אסי
האם הכתוב במקרא 'זקני העיר' מעכב: ועיר שאין בה זקנים, האם
נעשה בה בן סורר ומורה, נחלקו בענין זה רבי אמי ורבי אסי. חד
אמר – אחד מהם סובר שאף אם אין בה זקנים נעשה בה בן סורר
ומורה ונידון למיתה, וחד אמר – ואחד מהם סובר שאין נעשה בה
בן סורר ומורה.

מבארת הגמרא את סברות מחלוקתם: למאן דאמר – לדעת הסובר
שאין נעשה בה בן סורר ומורה, היינו משום דבעינן – צריך לקיים
את דברי הכתוב (דברים כא יט) 'ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל
זקני עירו וגו' וליכא – ואי אפשר לקיימו, מאחר שאין בעיר זקני בית
דין. ולמאן דאמר – ולדעת הסובר שנעשה בה בן סורר ומורה,
היינו משום שסובר שלא נקט הכתוב 'זקני עירו' אלא למצוה
בעלמא, שאם יש בעיר בית דין מצוה להוציאו אליהם, אך אין הדבר
מעכב את עשייתו לבן סורר ומורה.

ועיר שאין בה זקנים, האם היא מביאה עגלה ערופה, נחלקו בזה רבי
אמי ורבי אסי, חד אמר – אחד מהם סובר שעיר כזו מביאה עגלה
ערופה, וחד אמר – ואחד מהם סובר שהעיר אינה מביאה עגלה
ערופה.

מבארת הגמרא את סברות מחלוקתם: למאן דאמר – לדעת הסובר
שעיר כזו אינה מביאה עגלה ערופה, היינו משום דבעינן – צריך
לקיים את דברי הכתוב (שם כא א) 'ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר'
וגו', וליכא – ואי אפשר לקיימו, מאחר שאין בעיר זו זקני בית דין.
ואילו למאן דאמר – לדעת הסובר שעיר כזו מביאה עגלה ערופה,
היינו משום שסובר שלא נקט הכתוב 'זקני העיר ההיא' אלא למצוה
בעלמא, אך אין הדבר מעכב.

הגמרא מביאה מיימרא לגבי פרשת ערי מקלט הכתובה בספר יהושע:
אמר רבי חמא בר חנינא, מפני מה נאמרה פירשת רוצחים שבספר
יהושע

אגרות קודש

בי"ה, כ"ז סיון, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נ"י עוסק בצ"צ מוה"ר צבי הירש שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק קרח ובו שאלה אם כדאי להעתיק את הענינים השונים גם לשפה אחרת
מלבד צרפתית.

(א) הנה אם רק ישנם קוראים מבין בני ישראל בשפה איזה שתהי' כדאי להעתיק עניני דא"ח
בהשפה ההיא כי ה"ז בכלל הענין דיפוצו מעיינותיך חוצה...

(ג) במ"ש אודות השתדלות השגת נתינות צרפת, צריך מקודם לברר אולי ישנה אפשרות לקבלת
נתינות שווייץ שמכמה טעמים טובה יותר ורק אם יתברר שזה אי אפשר או קשור בקישוויים גדולים למדי,
אזי יש להשתדל בהנתינות הצרפתית.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעניניו הפרטים.

1 שנינו במשנה: לְפִיכָּה אִימוּתֵיהֶן שֶׁל בְּתֻלִים וכו' מספקות להן מחיה
2 וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו.
3 מקשה הגמרא: מַעֲמָא – טעם הדבר שלא ימותו הכהנים הגדולים,
4 דְּלֹא מִצְלוּ – מאחר שלא יתפללו עליהם הרוצחים שימותו, לפי
5 שקיבלו מחיה וכסות מאימותיהם, הֲאֵם מִצְלוּ מִיָּתִי – אך אם היו
6 הרוצחים מתפללים עליהם שימותו היתה תפילתם מתקבלת, ומדוע,
7 וְהַכְּתִיב – והרי נאמר (משלי כו ב) 'בְּצִפּוֹר לְנוֹד בְּדָרוֹר לְעוֹף בֶּן קָלִיל
8 חָנֹם לֹא תִבָּא', דהיינו, שאדם המקלל את חבירו על לא עוול בכפו
9 אין קללתו מתקיימת, ואף כאן מדוע תתקבל תפילת הרוצחים על
10 מיתת הכהן הגדול, הרי נקי הוא מעוון.
11 מתרצת הגמרא: (אמר להו) [אמר] הֲהוּא סָבֵא – אותו זקן,
12 מְפִירְקִיה דְּרַבָּא שְׁמִיעַ לִי – בדרשתו של רבא שמעתי את טעם
13 הדבר, שאכן יש בהם חטא ככהנים הגדולים, לפי שְׁהִיָּה לְהוֹן לְבָבָא
14 רַחֲמִים עַל אֲנָשֵׁי דְּוָרְןָּן שלא יבואו לידי הריגה בשוגג וְלֹא בְּקָשׁוֹ,
15 ומאחר שיש בהם חטא בדבר זה, אם יתפללו עליהם הרוצחים
16 שימותו תקובל תפילתם, שאין זה בכלל 'קללת חנם'.
17 הגמרא מביאה שיש השונים את דברי המשנה באופן אחר: וְאִיכָּא
18 דְּמַתְּנִי – ויש השונים את דברי המשנה כך, שהיו אימותיהם של
19 כהנים גדולים מספקות מחיה וכסות לרוצחים בשוגג כְּדִי שְׁיִתְּפַלְלוּ
20 עַל בְּנֵיהֶם הכהנים הגדולים שֶׁלֹּא יָמוּתוּ.
21 מקשה הגמרא: טַעֲמָא דְּמִצְלוּ – טעם הדבר שלא ימותו הכהנים
22 הגדולים משום שיתפללו עליהם הרוצחים שלא ימותו, הֲאֵם לֹא
23 מִצְלוּ מִיָּתִי – אך אם לא יתפללו עליהם, ימותו, ומדוע, מֵאֵי הָוָה
24 לִיָּה לְמַעַבְר – מה יכול היה הכהן לעשות כדי למנוע את הרציחה
25 בשוגג. הָכֵא אֲמַרְיָנָּן – כאן בבבלי רגילים לומר משל על ענין כזה
26 שאדם נענש בעבור חטא של אחר, טוֹכִינָּה חָטֵא וְיִגְדֵּל מְנַגֵּד. והיינו
27 על פי מעשה שהיה (פסחים קיג) באדם ששמו טוביה שחטא, ובא אדם
28 ששמו זיגוד להעיד עליו בבית דין, והלקהו רב פפא על עדותו זו,
29 משום שעבר על איסור לשון הרע, מאחר שלא היתה תועלת
30 בעדותו, שעד יחיד היה, ונעשה הדבר למשל בפי הכל. הָתָם אֲמַרִי
31 – שם בארץ ישראל אומרים כמשל על ענין זה, שָׂכֶם נָסִיב וּמִכְנָאִי
32 גִּוִּיר – שכם בן חמור נשא להנאתו את דינה בית יעקב, ואילו אדם
33 ששמו מבגאי שהיה מיושבי העיר שכם הוכרח עקב כך למול עצמו,
34 יחד עם כל שאר בני העיר.
35 אֲמַר (לִיָּה) הֲהוּא סָבֵא – אותו זקן, מְפִירְקִיה דְּרַבָּא שְׁמִיעַ לִי
36 – בדרשתו של רבא שמעתי את טעם הדבר, לפי שְׁהִיָּה לְהוֹן לְבָבָא
37 לכהנים הגדולים לְבָבָא רַחֲמִים עַל דְּוָרְןָּן שלא יבואו לידי הריגה
38 בשוגג, וְלֹא בְּקָשׁוֹ, ולפיכך חוטאים הם בזה וחיבים מיתה, וצריך
39 שיתפללו עליהם הרוצחים שלא ימותו. כִּי הָאֵם – וכמו המעשה
40 שהיה, דְּהָהוּא נִבְרָא דְּאֶבְרָהָא אֲרִיאָ – באותו אדם שאכלו
41 אריה, בְּרַחוּק תִּלְתָּא פְּרָסִי מִיָּנִיה – במרחק של שלש פרסאות
42 ממקומו דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וְלֹא אִישׁתֵּי אֱלִיהוּ בְּהַרְיָה
43 תִּלְתָּא יוֹמִי – ולא דיבר אליהו הנביא עם רבי יהושע בן לוי

המשך ביאור למס' מכות ליום שישי עמ' ב

1 תְּלֻמוֹד לִזְמַר 'בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִנֵּעַ וְאֵל תִּמְקֹדֶשׁ וְגו' לא תְּבֹא,
2 הכתוב מְקִישׁ קֹדֶשׁ לְמִקְדָּשׁ, מֵה מִקְדָּשׁ דְּכָר שֶׁשׁ בּוֹ נְטִילַת
3 נִשְׁמָה, שהכנסו למקדש טמא נענש בכרת, אֵף כֹּל – גם תחילת
4 הפסוק ('ובכל קדש לא תנע') מדובר על דְּכָר שֶׁשׁ בּוֹ נְטִילַת
5 נִשְׁמָה, וְאִי בְּנִיגָעָה – אם נפרש את הפסוק כפשוטו בנגיעה ממש,
6 מִי אִיכָּא נְטִילַת נִשְׁמָה – הלא אין בנגיעה בקדשים חיוב כרת,
7 אֵלָּא על כרחך שהפסוק מדבר בְּאֶבְרָהָא, ומבואר בברייתא כדברי

44 שלשה ימים, לפי שלא ביקש רחמים על מקומו, שלא יארעו בו
45 דברים כאלו.
46 הגמרא מביאה שקללה של תלמיד חכם חלה אף בחינם: אֲמַר רַב
47 יְהוּדָה אֲמַר רַב, קָלִילָת חֲכָם אֲפִילוּ אִם בְּחֵנִם הִיתָה, מְכַל מְקוֹם הִיא
48 בָּהָא – מתקיימת. מְנַלְן – ומנין יש ללמוד זאת, מֵאֲחִיתוּפֹל. שְׁבִשְׁעָה
49 שְׂבָרָה – (חפר) דְּוָד שִׁיתִּין – חפירה לצורך העמדת יסודות לבניית
50 בית המקדש, קָפָא תַּהוּמָא – צף התהום ועלה, בְּעָא לְמִישְׁמָפָא
51 לְעֵלְמָא – ורצה לשטוף את העולם. אֲמַר דוד, מֵהוּ – האם מותר
52 לְכַתּוֹב את שֵׁם ה' אַחֲסָפָא – על חתיכת חרס, וּמִישְׁמָא בְּתַהוּמָא –
53 ולזורקו לתוך התהום, דְּלִיקוּ אֲדוּכָתִיָּה – כדי שיעמוד במקומו ולא
54 יציף את העולם, או שאסור לעשות כן, משום שיש לחוש שימחקו
55 המים את השם הנכתב על החרס. לִיכָּא דְּאֲמַר לִיָּה מִיָּד – ולא היה
56 שם אדם שאמר לו מאומה בזה. אֲמַר דוד, כֹּל אדם הַיּוֹדֵעַ דְּכָר זֶה –
57 היודע מה הדין במקרה זה, וְאִינוּ אֲוִמְרוּ לִי, וְחִנֵּק בְּגִירוֹנֵי – ימות
58 במיתת חנק. נִשְׂא אֲחִיתוּפֹל קָל וְחִמְרָא בְּעִצְמוֹ, אֲמַר, וְמָה בִּשְׂבִיל
59 לְעִשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אֲמַרָה הַתּוֹרָה – אמר הקדוש ברוך
60 הוא, שְׁמִי שְׂנֵכְכָתָב בְּקִדּוּשָׁה יִמָּחֵה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, שהרי הכהן הבודק
61 את הסוטה היה כותב את פרשת סוטה שבתורה על קלף, ומוחק
62 אותה בתוך כלי עם מים, ומשקה מהם את הסוטה בלודקה, ואף על
63 פי שיש בפרשה זו הרבה הזכרות של שם ה', ובכל אופן הותר לעשות
64 כן כדי לטהר אשה לבעלה ויהא שלום ביניהם, כאן שיש צורך
65 לעשות שלום לְכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ שלא יוצף במים, לֹא כֹל שְׂבִין
66 שמוותר לגרום למחיקת השם. אֲמַר לִיָּה אֲחִיתוּפֹל לְדוֹד, שְׂרִי – מותר
67 לעשות כן. כְּתָב דוד את שֵׁם ה' אַחֲסָפָא – על חרס, שְׂרִי אֲתַהוּמָא
68 – וורקו לתוך התהום, נָתַת וְקָם אֲדוּכָתִיָּה – ויירד התהום ועמד
69 במקומו.
70 נמצא שקללה זו שקלל דוד את אחיתופל בחינם היתה, שהרי לא
71 קללו אלא אם אינו אומר, וְאֲפִילוּ הִכִּי – ואף על פי כן כְּתִיב (שמואל
72 ב' יז ב) 'וְאֲחִיתוּפֹל רָאָה כִּי לֹא נִעְשְׂתָה עֲצָתוֹ, וַיַּחֲבֹשׁ אֶת הַחֲמוֹר
73 וַיָּקֶם וַיִּלְךְ אֶל בֵּיתוֹ (ו) אֶל עִירוֹ, וַיֵּצֵא אֶל בֵּיתוֹ וַיַּחֲנֹק' וְגו', דהיינו,
74 שנתקיימה בו הקללה ומת מיתת חנק. ויש ללמוד מכאן, שקללת
75 חכם אפילו בחינם היא מתקיימת.
76 הגמרא מביאה ענין נוסף לגבי קללת חכם: אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ, קָלִילָת
77 חֲכָם אֲפִילוּ אִם הִיתָה עַל תְּנָא, ולא נתקיים התנאי, מְכַל מְקוֹם הִיא
78 בָּהָא – מתקיימת. מְנַלְן – מנין יש ללמוד דבר זה, מְעַלִּי הַבְּדוּק,
79 דְּקִאֲמַר לִיָּה – שאמר לו [עלי] לְשִׁמּוּאֵל (שמואל א' יז ב) 'כֹּה יַעֲשֶׂה לְךָ
80 אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף אִם תִּבְחַד מִמֶּנִּי דְּכָר' וְגו', דהיינו, שקללו שלא
81 ילכו בניו בדרכיו אם לא יאמר לו את אשר דבר ה' אלי, וְאֵף עַל גַּב
82 דְּכָתִיב (שם ג יח) 'וַיִּגְדֵּל לוֹ שְׁמוּאֵל אֶת כָּל הַדְּבָרִים וְלֹא כָּחַד מִמֶּנּוּ'
83 וְגו', [וְאֲפִילוּ הִכִּי] כְּתִיב (שם ח א) 'וְלֹא הִלְכוּ בְּנָיו בְּדַרְכָּיו' וְגו',
84 כלומר, שאף שלא נתקיים תנאו של עלי, שהרי קללו רק אם לא
85 יאמר לו את דבר ה', ואילו שמואל אמר לו זאת, מְכַל מְקוֹם נְתִיקָמָה
86 בו הקללה, ולא הלכו בניו של שמואל בדרכיו.

8 ריש לקיש שלמדים אזהרה לאוכל קדשים, מן הפסוק 'בכל קדש
9 לא תגע'.
10 הגמרא דנה האם יש מלקות בלאו שקדמו עשה, ומביאה לכך ראיה
11 מהדין של הבא למקדש טמא: אֲמַר רַבָּה בְּרַב כּוּרְהָ אֲמַר רַבִּי
12 יוֹחָנָן, אֵף שֶׁלֹּא הִנִּיתָק לַעֲשֶׂה אֵין לֹקִים עֲלָיו, מְכַל מְקוֹם כֹּל לֹא
13 תַעֲשֶׂה' שְׁקִדְמוּ עֲשֶׂה – ששייך לקיים את העשה קודם שעבר על
14 ה'לאו', לֹקִין עָלָיו.

אמר רב, רוצה שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו, נהרג
עליו. כלומר, שאין לגואל הדם לא מצוה ולא רשות להרוג את
הרוצח, אלא אסור לו לעשות כן, ואם הרגו חייב מיתה כדין רוצח
במויד.

שואלת הגמרא: כמאן – כשיטת מי סובר רב, לא כשיטת רבי יוסי
הגלילי ולא כשיטת רבי עקיבא. משיבה הגמרא: הוא דאמר בי האי
תנא, דתניא בברייתא, רבי אליעזר אומר, נאמר (במדבר לה יב) ולא
ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט, ויש לברר, מה תלמוד
לומר – מה בא מקרא זה ללמדנו, אלא לפי שנתאמר (שם לה כז) 'ורצח
גואל הדם את הרצח' וגו', וכול היית לפרש שהותר לו להורגו מיד
אף בלא שנידון בבית דין, תלמוד לומר – לכך מלמדנו הכתוב 'עד
עמדו לפני העדה למשפט', שאסור לו להורגו עד שיעמוד למשפט
בבית דין. מבואר מדברי הברייתא, שלשיטת רבי אליעזר אין גואל
הדם רשאי להרוג את הרוצח, וכשיטה זו סובר רב שאמר שאם הרגו
הרי זה נהרג עליו.

מבררת הגמרא: ורבי יוסי הגלילי הסובר שמצוה יש לגואל הדם
להרוג את הרוצח, ורבי עקיבא הסובר שרשות בידו להורגו, האי –
מקרא זה, 'לא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט' מאי
דרבי ביה – לענין מה הם דורשים אותו, שהרי הם סוברים שניתן
להמית את הרוצח קודם עומדו למשפט. מבארת הגמרא: תהא –
מקרא זה מביע ליה לכתנאי – נצרך עבור הדין ששינוי בברייתא,
רבי עקיבא אומר, מניין לדיני הסנהדרין שראו בעצמם אדם אחד
שהרג את הנפש, מניין שאין הם ממייתין אותו על פי ראיותם זו עד
שיעמוד לדין בפני בית דין אחד, תלמוד לומר 'לא ימות הרצח עד
עמדו לפני העדה למשפט', כלומר, אין להמיתו בבית דין זה, עד
שיעמוד לדין בבית דין אחר.

הגמרא מביאה מחלוקת בין ברייתות בענין רוצח היוצא בשוגג מעיר
מקלט: תנו רבנן בברייתא, נאמר בכתוב (במדבר לה כד) 'ואם יצא
יצא הרצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה, ומצא אתו גאל
הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורצח גאל הדם את הרצח אין לו דם'.
כלומר, שאם יוצא הרוצח מעיר מקלטו, רשאי גואל הדם להורגו.
מבררת הברייתא, אין לי ללמוד אלא באופן שיצא הרוצח מעיר
המקלט במויד, אך אם יצא בשוגג, מניין שאף בזה רשאי גואל הדם
להורגו. תלמוד לומר – לכך מלמדנו הכתוב 'אם יצא יצא, מקל
מקום, דהיינו, מאחר וכפל בו הכתוב לשון יציאה, יש ללמוד שבכל
אופן שיצא מותר להורגו.

מקשה הגמרא: והתניא בברייתא, (וההורגו) שאם יצא הרוצח
במויד מעיר מקלטו הרי הוא נהרג בידי גואל הדם, אך אם יצא משם
בשוגג אין גואל הדם רשאי להורגו, אלא הרי זה שב וגולה לעיר
מקלטו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, האי – הברייתא הסוברת שאין
גואל הדם רשאי להורגו אם יצא בשוגג, סוברת כמאן דאמר
דאמרין דברך תורה פלשון בני אדם, כלומר, שדרך הכתוב
לכפול את לשונו, כפי שדרך בני אדם לדבר, ולפיכך אי אפשר
לדייק מן הלשון 'אם יצא יצא' שאף אם יצא בשוגג נהרג, כיון שכך
היא דרך המקראות לכתוב. האי – הברייתא הסוברת שרשאי גואל
הדם להורגו אף אם יצא בשוגג, סוברת כמאן דאמר דאמרין
דברך תורה פלשון בני אדם – שאין אומרים שדרך התורה לדבר
כלשון בני אדם, ואין היא כופלת לשונה בחינם, וממילא יש לדרוש
את כפל הלשון 'אם יצא יצא' ללמד שאף אם יצא בשוגג הרי זה
נהרג.

אמר אביי, מסתברא כמאן דאמר דברך תורה פלשון בני אדם,
ולפיכך אין לדייק את כפל הלשון 'יצא יצא', ואם יצא הרוצח בשוגג
אסור להורגו. וטעם הדבר שיש לומר כן, כדי שלא יהא סופו של
הרוצח המור מתחלתו, כלומר, שלא יהא דינו ביציאתו מעיר מקלט
חמור יותר מדינו על עצם ההריגה. מה תתלתו – כשם שבתחילה
שהרג אדם, אם הרגו במויד הרי זה נהרג, אך אם הרגו בשוגג הרי
זה גולה, אף סופו – שיצא מעיר מקלט, יש לדון כן, שאם יצא
במויד הרי זה נהרג, אך אם יצא בשוגג הרי זה שב וגולה לעיר
מקלטו, ואין גואל הדם רשאי להורגו.

הגמרא מביאה סתירה בין ברייתות בענין אב שהרג את בנו: תני חדא
– שינוי בברייתא אחת, אב שהרג את בנו בשוגג, אי פנו השני נעשה
לו – לאחיו גואל הדם ורשאי להרוג את אביו. ותניא אידך – ושינוי
בברייתא אחרת, שאין פנו השני נעשה לו גואל הדם, ואינו רשאי
להרוג את אביו.

מבררת הגמרא: למאן – האם יש לבאר את המחלוקת שבין
הברייתות באופן כזה, האי – הברייתא הסוברת שבנו נעשה לו גואל
הדם, היא כשיטת רבי יוסי הגלילי, הסובר שיש מצוה ביד גואל הדם
להמית את הרוצח, ולפיכך רשאי הבן לקיים מצוה זו ולהמית את
אביו, והאי – ואילו הברייתא הסוברת שאין בנו נעשה לו גואל הדם,
סוברת כשיטת רבי עקיבא, שאין גואל הדם מצוה להמית את
הרוצח, ומאחר ואין מצוה בדבר אין הבן רשאי להמית את אביו.

דוחה הגמרא: ותסברא – וכי סבור אתה לומר כן, והלא בין למאן
דאמר שיש מצוה ביד גואל הדם, ובין למאן דאמר רשות ביד גואל
הדם, מי שרי – האם מותר לבן להיות גואל הדם של אחיו ולהמית
את אביו, והאמר רבה בר רב הונא, וכן תנא דבי וישיבתו של
רבי ישמעאל, לכל – לכל עבירות שבתורה שעבר האב, אין הבן
נעשה שליח בית דין להעניש את אביו, לא להכותו מלקות
ארבעים, ולא לקללנו – לנדותו, שהרי מוזתר הוא על כבודו, חוץ
מאב שהוא מקטיר אחרים לעבוד עבודה זרה, שמותר לבנו להכותו
ולקללו, שהרי אמרה תורה (דברים יג ט) 'ולא תחמל ולא תכסה
עליו'. מבואר מדברי הברייתא, שלדעת הכל אין אדם רשאי להכות
את אביו, אף באופן שיש מצוה בהכאה זו, ואם כן כיצד ניתן לפרש
את דברי הברייתא שרשאי הבן להיות גואל הדם לאחיו ולהרוג את
אביו.

הגמרא מיישבת את הסתירה שבין הברייתות לעיל באופן אחר: אלא
לא קשיא, האי – הברייתא שאוסרת על הבן להרוג את אביו, עוסקת
בבנו של הרוצח, שהוא אחיו של הנרצח, ועל כן אין הוא רשאי
להרוג את אביו, שהרי הוא מחויב בכבודו. והאי – ואילו הברייתא
המתירה לבן להיות גואל הדם, אינה עוסקת בבנו של הרוצח אלא
בבנו של הנרצח שהוא בן פנו של הרוצח, ועל כן רשאי הוא להרוג
את סבו, מאחר שאינו מוזתר על כבודו.

משנה

משנתינו דנה באילן הנטוע בתוך תחום עיר מקלט וענפיו יוצאים
ומתפשטים אל מחוץ לתחום, או להיפך, לענין היתר הריגתו של
רוצח הנמצא עליו:
אילן שהוא עומד בתוך התחום של עיר מקלט, ונזפו [ענפיו] נוטה
אל מחוץ לתחום, או שעומד מחוץ לתחום, ונזפו נוטה ונכנס בתוך
התחום, הכל הולך אחר הנזף, שאם האילן עומד בתחום ונזפו
מחוצה לו, נחשב אף עיקר האילן כעומד מחוץ לעיר, ואילו אם
האילן עומד מחוץ לתחום ונזפו נוטה אל תוך התחום, נחשב עיקר
האילן כעומד בתוך התחום.
בפשוטו ניתן להבין שכוונת המשנה ללמד את דינו של רוצח
הנמצא על אילן זה, שלעולם האילן נמשך אחר נופו ועל פי מקום
הנוף דנים אם הרוצח נמצא בעיר מקלטו ואין גואל הדם יכול
להורגו, או שהוא יצא הימנה וניתן להורגו. הגמרא תבאר אם אכן
זו כוונת המשנה.

נמרא

שינוי במשנה לענין ערי מקלט, שאילן הולך אחר נופו. הגמרא
מקשה ממשנה שמבואר בה דין אחר. מקשה הגמרא: ורמינהי, שינוי
במשנה (מע"ש פ"ג מ"ז), אילן שהוא עומד (בתוך הפנים) [בפנים]
חומות ירושלים ונזפה לחוץ, או שהוא עומד בחוץ, ונזפה לפנים,
הנמצא מפני החומה ולפנים, נחשב בלפנים, ואוכלים שם מעשר
שני וכן אין פודים אותו שם, ומפני החומה ולחוץ, בלחוץ, ואין
אוכלים שם מעשר שני ומותר לפדותו שם. והרי שאין העיקר נמשך
אחר הנוף, אלא דין מקומו של כל חלק מהאילן נקבע על פי המקום
שבו הוא נמצא.

עד כאן מנתה המשנה איסורים שיש בהם כרת, עתה מונה המשנה שאר איסורים. וְהָאוֹכֵל נְבִילוֹת – בהמה חיה ועוף טהורים שמתו בלא שחיטה כשירה, וְרִמְיָפוֹת – שנשחטו כדין אך נמצא בהם מום המחשיבם לטריפה, שְׁקָצִים וְרִמְשִׁים. אֲכָל טָבָל – פירות שלא הופרשו מהם תרומות או מעשרות, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹא נִמְלָח מִמֶּנּוּ תְרוּמָתוֹ – תרומה גדולה או תרומת מעשר, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהֶקְדָּשׁ – או הקדש שֶׁלֹא נִפְדּוּ – שהרוצה לאכול פירות מעשר שני מחוץ לירושלים עליו לפדותם במעות, ולאחר מכן קונה עם מעות אלו מאכלים אחרים ואוכלם בירושלים, וכן הרוצה לאכול הקדש צריך תחילה לפדותו.

מבארת המשנה: כָּמָה יֹאכֵל מִן הַטָּבָל וְיֵהָא חֵיִיב מַלְקוֹת, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁהוּא – אפילו מעט, וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים, כְּדִית. אָמַר לָהֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן לַחֲכָמִים, הָאֵם אִי – אִין אֲתֵם מוֹדִים לִי בְּאוֹכֵל נִמְלָח שְׁלִימָה בְּגוּדֵל כָּל שֶׁהוּא, שֶׁהוּא חֵיִיב מַלְקוֹת. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּנִמְלָה הֵדִין שׁוֹנָה

מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבָרִייתָהּ – שלימה כמו שנבראה, ויש לזה חשיבות מיוחדת, אבל אם לא היתה בשלמותה לא היה חיוב מלקות בפחות מכוזת. אָמַר לָהֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן לַחֲכָמִים, אֵיךְ חֲפָה אֲחֵת כְּבָרִייתָהּ – גם בחיטה שלימה עליכם להודות לי שחייב מלקות אפילו בגודל כל שהוא, מפני שאף היא, שלימה כמו שנבראה.

נמרא

הגמרא מבארת שמשנתינו היא כשיטת רבי עקיבא ולא כשיטת רבי ישמעאל ורבי יצחק. מדייקת הגמרא: חֵיִיבִי כְּרִיתוֹת קָא תִּנִּי – התנא במשנתינו לא נקט אלא עבירות שיש בהם כרת, אך חֵיִיבִי מִיתוֹת בֵּית דִּין לֹא קִתְּנִי, לומר שאם התרו בו למלקות שילקו עליו, ויש ללמוד מכך, מִתְּנִיתִין מִנִּי – שמשנתינו כשיטת מי היא שנויה, כשיטת רבי עקיבא היא, דִּתְּנִיא – שכן שנינו בברייתא, אֶחָד חֵיִיבִי כְּרִיתוֹת וְאֶחָד חֵיִיבִי מִיתוֹת בֵּית דִּין,

י' שבט תשכ"ו

וזו ההוראה לכל אחד ואחד, שהוא צריך להיות באופן של "זרעו בחיים", ולא מתוך שינה, שהיא "אחת מששים וכו'", (ודאי שלא יהיה יותר מאחת מששים), כי אין זה עניין הנוגע רק לו, וגם לא רק לבני ביתו, אלא זהו עניין הנוגע לאיש זה, שעליו פוסקת הגמרא ש"הוא בחיים". כי כיצד יודעים זאת? ע"י ש"זרעו בחיים".

אחריות זו תלויה בכל אחד ואחד לבדו, מכיוון שכ"ק מו"ח אדמו"ר מסר את נפשו על כל אחד - ולא לפי חשבון, שהיות ויש לו כך וכך חסידים, יחלק זאת לכך וכך דקות או רגעים ביום, אלא בשעה שהתמסר אליו והתעסק איתו, מסר את עצמו לגמרי אליו. לכן בכל אחד תלוי העניין ד"הוא בחיים".

והנה, כשם שבכל דבר הקשור עם יהודי ניתנת לו אפשרות של בחירה ואי־אפשר להכריחו, לכן מודיעים לו - "מעמידין אותו על חלק היפה" ואומרים לו - "גופא בתר רישא אזיל" [הגוף נמשך אחרי הראש], וזהו דין בגמרא! ועוד מוסיפים ואומרים, כי מדובר ב"רישא", שחיוו היו חיים ורוחניים, ולכן חיים אלה ישנם גם כעת, ואדרבה, ביתר שאת וביתר עז.

שכן, כשם שבחיים בפשטות הרי "רוב שנים יודיעו חכמה", כך גם כאן. לא כטעות העולם שמכיוון שעברה שנה נוספת, נעשה העניין חלש יותר, אלא אדרבה, כנ"ל, "רוב שנים יודיעו חכמה".

וזו תכלית ההתוועדות הקשורה עם יום ההילולא שלו - כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר כותב במכתבו הראשון בנוגע ליום ההילולא הראשון של אביו, כ"ק אדמו"ר נ"ע (נדפס בספר חכמי ישראל) - להתחזק בעצמו ולחזק את כל העניינים שאליהם התמסר בעל ההילולא.

זוהי גם טובת זרעו שהם "בחיים", וע"י זה "אף הוא בחיים", ובתוספת חיים, ועד שזה בא באופן של טוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, בברכה מרובה בבני חיי ומזוני רוויחא.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

יג. המדליק צריך שידליק כל כך עד שיאחז האור ברוב אותה חתיכת פתילה היוצאת מן הנר וכן בנר הפרוד
צריך שיאחז האור ברוב היוצא מהפרוד^[134]

חלק ב סימן רסד, דיני הפתילה והשמן טע"ף יג

הלכתא רבתא

בחן ברוב היוצא מן הכרוך - כדי שיהא הלהב עולה יפה מיד שישלק ידו כמו שהיה הענין בהדלקת המנורה^[134].

ציונים והוספות

34) לבוש הובא במשנ"ב ס"ק כו. וראה לעיל סי' רנה ס"א: אסור לעשות מדורה מעצים סמוך לחשכה אלא אם כן מצית בהם האור כל כך עד שתהא השלהבת עולה מאליה בלי סיוע עצים אחרים גזרה שמא יחתה

בה בשבת ויניד העצים כדי שתעלה השלהבת ואם הוא עץ יחידי צריך שיאחז האור מבעוד יום ברוב הקיפו וברוב עביו דהיינו שיכנס האור בעובי העץ עד רובו ומבחוץ יקיפנו ג"כ עד רוב הקיפו שאז ידלק מאליו בשבת ולא יצטרך כלל להנידו.

שולחן ערוך - הלכות נטילת ידים

ג. מצוה מן המובחר לברך על הפת כשהיא שלימה ולא לפורסה תחילה ואח"כ לברך עליה אם הביאו לפניו שלימה ואף אם הביאו לפניו פרוסה מצוה מן המובחר לברך עליה כך כשהיא פרוסה גדולה ולא יפרוס ממנה עד לאחר הברכה.

וצריך שתכלה כל הברכה בעוד שהיא שלימה או פרוסה גדולה וגם אחר שגמר הברכה לא יבצע עד שיכלה עניית אמן מפי רוב העונים אם יוצאים ידי חובתם בברכתו לפי שגם עניית אמן מכלל הברכה היא אבל המיעוט המאריכים יותר מדאי א"צ להמתין עליהם שכל המאריך באמן יותר מדאי אינו אלא טועה.

וטוב לחתוך מעט בסכין פרוסת הבציעה מן הלחם קודם שיתחיל לברך כדי שלא יפסיק בשהיית החיתוך בין ברכה לאכילה ואינו מפרידה ממנו עד אחר שתכלה כל הברכה ואין הלחם חשוב כפרוס ע"י חתך מועט כזה אם הוא בענין שאם יאחז בפרוסה יעלה שאר הככר עמה ולא יחתוך יותר מכשיעור הזה שאם יחתוך יותר בענין שאם יאחז בפרוסה לא יעלה שאר הככר עמה אע"פ שאם יאחז בככר תעלה הפרוסה עמה הרי זה כפרוס לכל דבר.

לפיכך בשבת ויום טוב אין לחתוך כלל בלחם עד לאחר הברכה כי שמא תשמיט ידו ויחתוך יותר מכשיעור הזה ונמצא שבצע על פרוסה ובשבת צריך להיות לחם משנה שלם ואין לחוש להפסק שהיית החיתוך בין ברכה לאכילה שהשהייה בלבדה בלא דיבור אינה חשובה הפסק אלא שבחול עושים כן על צד היותר טוב ומכל מקום אם שכח וחתך בשבת כמו בחול לא הפסיד הלחם משנה שכל שאחז בפרוסה ושאר הככר עולה עמו הרי הוא כשלם לכל דבר.

ועוגה דקה גם בחול א"צ לחתוך בה קודם שיברך כיון שאין שהות בשבירתה אחר הברכה:

ד. מהלכות דרך ארץ שלא לבצוע פרוסה קטנה מפני שנראה כצר עין ולא גדולה יותר מכביצה בחול מפני שנראה

כרעבתן אבל בשבת מצוה לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה ואין לחוש לרעבתנות כמו שיתבאר בסימן רע"ד.

וכל זה כשאוכל לבדו אבל אם אוכל עם בני ביתו או אורחים מצוה מן המובחר לבצוע פרוסה גדולה כל כך שיתן לכל המסובים היוצאים ידי חובתם בברכתו מפרוסה זו שבירך עליה ולא מהלחם הנשאר ממנה.

ושיעור פרוסת המוציא בין לבצוע בין לכל אחד מהמסובין יש אומרים שהוא לא פחות מכזית ויאכלנו כולו בבת אחת ויש אומרים שא"צ כזית שהרי אפילו כל שהוא ראוי לברך המוציא ודי שתהא פרוסת המוציא כחצי זית שלא יהא נראה כצר עין וכן נוהגין:

ה. כל הברכות כולן מברכים אותן בלשון עבר ולא בלשון הווה שהרי כבר הוציא מן הארץ לחם זה שהוא בא ליהנות ממנו וכבר ברא פרי זה או מזון זה ומה שמברכין בורא ולא שברא הוא מפני שבורא הוא משמע ג"כ לשון עבר כמ"ש בורא השמים לכן מברכין בלשון הפסוק וכן המוציא משמע ג"כ לשון עבר כמ"ש המוציא לך מים מצור החלמיש.

ואע"פ שיש מקום לטעות ולומר שהמוציא אינו מורה לשון עבר כמ"ש המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ועדיין לא הוציאם אז ואף שיש לומר שכוונת הכתוב שכשתצאו אעשה לכם שתדעו כי אני ה' אלהיכם הוא המוציא אתכם ולשון עבר הוא מכל מקום היה ראוי יותר לומר מוציא לחם שהוא לשון מבורר על העבר כמ"ש אל מוציאם ממצרים וכשנאמרה פרושת בלעם כבר יצאו אעפ"כ מברכין המוציא כדי שלא לערב האותיות שהם מ"ם של העולם ומ"ם של מוציא שאם לא יתנו ריוח ביניהם תבלע אחת מהן.

ומה שאומרים לחם מן אע"פ שיש ערכוב אותיות הוא מפני שהוא לשון הפסוק מצמיח חציר לבהמה וגו' להוציא לחם מן הארץ שכל הברכות והתפלות תפשו לשון הכתוב בכל מה דאפשר וצריך לזהר ליתן ריוח בין לחם ובין מן וכן בין שאר ב' אותיות ששוות בברכות:

ו אין לברך המוציא קודם שיתפוס הלחם בידו כמו שאין
מברכין על המצות אלא סמוך לעשייתן כשהמצוה מזומנת
בידו לעשותה ולא קודם לכן כמו שנתבאר בסימן כ"ה (ואם
בירך ואח"כ נטלו בידו א"צ לחזור ולברך אבל אם בירך ואח"כ
הביאוהו לפניו צריך לחזור ולברך כמו שיתבאר בסי' ר"ו):

ז צריך שיתפוס הלחם בימינו שכל דבר שמברכין עליו צריך
לאחוז בימין בשעת הברכה וטוב שיתן עליו שתי ידיו שיש
בהן י' אצבעות כנגד י' מצות התלויות בפת לא תחרוש בשור
ובחמור זריעת כלאים לקט שכחה ופיאה בכורים תרומות מעשר
ראשון ושני וחלה ולכך יש י' תיבות בברכת המוציא וי' תיבות
בפסוק מצמיח חציר לבהמה וי' תיבות בפסוק עיני כל אליך
ישברו וי' תיבות בפסוק ארץ חטה כו':

ח לא יתחיל לברך עד שיביאו לפניו מלח או ליפתן ללפת בו
פרוסה של ברכה כדי שתהא נאכלת בטעם משום כבוד
הברכה ואפילו אם יתאחר הדבר עד שיביאו ואם המסובין רבים
צריך להמתין עד שיביאו לפני כל אחד ואחד שהם יוצאים ידי
חובתם בברכתו וצריכים לטעום מיד אחר ברכתו כמו שיתבאר
ואם היא פת נקיה או מתובלת בתבלין או במלח כעין שלנו או
שנתכוין לאכול פת חריבה א"צ להמתין ואם רוצה להמתין
הרשות בידו ואין לחוש להפסק בין נטילה להמוציא כיון שהוא
לצורך הסעודה אף על פי שאינו לצורך המוציא.

מכל מקום נהגו להניח מלח על השולחן לפי שהשולחן דומה
למזבח והאכילה כקרבן ונאמר על כל קרבן תקריב מלח
וכשישראל יושבים על השולחן וממתנים זה על זה עד שיטלו
ידיהם והם בלא מצות השטן מקטרג עליהם וברית מלח מגין
עליהם לכן מצוה להניחו על השולחן אפילו לא יאכלו ממנו
ועל פי הקבלה יש לטבל פרוסת הבציעה במלח ג' פעמים.

וכיון שהשולחן דומה למזבח טוב לזוהר שלא להרוג עליו כנה

(אבל לזרוק עליו כנה אין לחוש שהרי בית הכנסת שקדושתו
חמורה שאסור לאכול בו ואעפ"כ יכול לזרוק בו כנה שלא
בשעת התפלה כמו ש[נ]תבאר בסימן צ"ו):

ט ואחר הברכה יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה ואם
שח צריך לחזור ולברך אלא אם כן היתה השיחה בדברים
שהם מענייני הדבר שמברך עליו כגון שאמר הביאו מלח או
ליפתן ואפילו פת שלנו שא"צ מלח מכל מקום כיון שהוא חפץ
לאכול על ידי טיבול במלח הרי זה מענייני הסעודה וכן אם אמר
תנו לפלוני לאכול.

ואפילו אם אמר תנו מאכל לבהמה צורך הסעודה הוא ואינו
חשוב הפסק לפי שאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו שנאמר
ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואחר כך ואכלת ושבעת אבל
לשתות אדם קודם כמו שמצינו ברבקה שאמרה שתה וגם גמליך
אשקה וכן אכילת עראי ואין בה כדי שביעה יש מי שמתיר קודם
שיתן לבהמתו ואעפ"כ כיון שהוא צורך הסעודה אע"פ שאינו
צורך אכילת פרוסה של ברכה אינו חשוב הפסק בדיעבד אבל
לכתחלה אסור להשיח אפילו לצורך פרוסה של ברכה ואפילו
בעודו לועס עד שיבלע ואם שח בעודו לועס בדבר שאינו מעניין
צרכי הסעודה אפשר שצריך לחזור ולברך שהרי הברכה אינה
אלא על הבליעה ולא על הלעיסה שהלועס ואינו בולע א"צ
לברך כמ"ש סי' ר"י.

וצריך לזוהר ג"כ שלא לילך ממקום למקום עד שיבלע כי
הליכה ממקום למקום חשובה הפסק אלא אם כן היא לצורך
האכילה שאז מותר לכתחילה אם אי אפשר בענין אחר כגון שאי
אפשר לו לברך במקום אכילתו לפי שאינו נקי שכיון שאי אפשר
לו לאכול בענין אחר הרי זה כדיעבד והוא שב' המקומות הם
בבית אחד כמו שנתבאר בסימן קע"ח:

חלק א סימן קסז, מקום וזמן הבציעה ומי הוא הבוצע טעמים ג"ט

לקוטי תורה

1 **תוכן הפרק:** ביאור סדר המועדים פסח ימי הספירה
2 וחג השבועות בעבודת ה'

3 **והנה על פי כל הנ"ל יובן גם כן ענין פסח וספירת**
4 **העומר.**

5 והנה הסיכום מכל מה שנתבאר לעיל הוא, שיש
6 בכללות סדר עבודת האדם ג' שלבים: א) אתערותא
7 דלעילא לעורר את האדם משינתו בהבלי העולם. ב)
8 אתערותא דלתתא – לברר ולזכך את נפשו הבהמית.
9 ג) אתערותא דלעילא שלאחרי אתערותא דלתתא
10 (כענין שנאמר בקרבנות "ריח ניחוח לה'"), שנמשכת
11 באדם קדושה עלינה מאד (שלמעלה מכוח האדם).

12 ועפ"ז יש לבאר את המשך המועדים דפסח ספירת
13 העומר ושבועות – "וספרתם לכם ממחרת השבת (יום

14 ראשון דפסח) גו' שבע שבתות גו'", וביום החמישים
15 הוא חג השבועות – הרי שהתורה תלאם זה בזה, דבר
16 המדגיש שהם המשך אחד וחיבה אחת.

17 אלא שהם כנגד ג' שלבים הנ"ל: פסח – אתערותא
18 דלעילא שקדמה לאתערותא דלתתא; ספירת העומר –
19 אתערותא דלתתא; ושבועות – אתערותא דלעילא
20 שאחרי אתערותא דלתתא.

21 ביאור הענין:

22 **כי בפסח הוא אתערותא דלעילא לעורר אתערותא**
23 **דלתתא, והאתערותא דלעילא הוא לעורר הרצוא**
24 **בנפש האלקית, אבל הנפש הבהמית לא נתהפכה**
25 **עדיין, ולכן נאמר כי ברח העם, וכמו שכתוב בספר**
26 **של בינונים ס"פ ל"א.**

1 ידוע שבמצרים היו בני"י "שקועים במ"ט שערי
2 טומאה רק שהי' גילוי מלמעלה לעוררם כמ"ש לקחת
3 לו גוי מקרב גוי", היינו שגאולתם מטומאת מצרים
4 היתה בדרך אתערותא דלעילא, כמו שאומרים בהגדה
5 "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם".

6 והנה כבר נתבאר לעיל שאתערותא דלעילא
7 מעוררת רק את הנפש האלקית, שתהי' במצב של
8 "רצוא" (פירוש, מרוצה ותשוקה וכיסופין) לאלקות,
9 משא"כ הנפש הבהמית נשארת על עמדה – וכן הי'
10 ביציאת מצרים, שרק הנפש האלקית נגאלה מטומאת
11 מצרים ולא הנפש הבהמית. שזהו מה שנאמר "כי ברח
12 העם" – "דלכאורה הוא תמוה למה היתה כזאת וכי
13 אילו אמרו לפרעה לשלח חפשי לעולם לא הי' מוכרח
14 לשלחם, אלא מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין הי'
15 בתקפו בחלל השמאלי כי לא פסקה זוהמתם עד מתן
16 תורה" – ולכן ברחו ממצרים, כי ידעו שבנפשם פנימה
17 עדיין יש להם משיכה לתאוות רעות וטומאת מצרים.

18 וזהו כענין אדם כי יקריב מכם, וכמו שכתוב קול
19 דודי בו' מדלג על ההרים, שהוא בזכות התורה
20 שנקרא הר כמו שכתוב ישאו הרים שלום לעם,
21 כמו שנתבאר במקום אחר.

22 ונמצא שיציאת מצרים הוא ע"ד הענין ד"אדם כי
23 יקריב מכם", האתערותא דלעילא מבחינת "אדם
24 העליון".

25 והנה נתבאר לעיל שזוהי אתערותא דלעילא ע"י
26 עסק התורה. ומצינו דוגמתו גם ביציאת מצרים, והוא
27 מ"ש "קול דודי מדלג על ההרים", ד"קול דודי מדלג"
28 קאי על גאולת מצרים, שבאה בדרך "דילוג" (כמחז"ל
29 "דילג על הקץ"), שהתוכן הפנימי ב"דילוג" זה הוא,
30 שגאולת מצרים היתה מצד חסדו של הקב"ה, בדרך
31 אתערותא דלעילא (ש"דילג" הקב"ה על מצבם של
32 ישראל שלא היו ראויים אז לגאולה), ואתערותא
33 דלעילא זו דגאולת מצרים היתה בזכות התורה – שזהו
34 מ"ש מדלג על ההרים", ד"הר" רומז על תורה, כמ"ש
35 "ישאו הרים שלום לעם" (דקאי על תורה המביאה
36 לידי שלום).

37 לכן אחר כך תיכף ומיד ביום שני הוא קרבן העומר,
38 שעורים, שהוא מאכל בהמה, להיות בירור נפש
39 הבהמית. וספירת העומר, וספרתם לכם, בחינת
40 בירור ז' מדות דנפש הבהמית. והוא כענין מן הבהמה
41 מן הבקר בו' תקריבו, דהיינו אתערותא דלתתא.

42 ומאחר שגם לאחר האתערותא דלעילא דיציאת
43 מצרים "הנפש הבהמית לא נתהפכה עדיין", לכן נצטוו
44 ישראל להתחיל תיכף ומיד ביום שלאחריו להביא קרבן
45 עומר, שבא מן השעורים שהוא "מאכל בהמה", הרומז
46 על העבודה דבירור הנפש הבהמית, ואח"כ סופרים
47 שבעה שבועות, שהם כנגד ז' מדות הנפש הבהמית,
48 וענין ספירת העומר ("ספירה" – גם מלשון "ספיר",
49 ספירות ובהירות) הוא בירור וזיכוך כל פרט ופרט
50 מהמידות הרעות של נפשו הבהמית. והרי זה כענין "מן
51 הבהמה גו' תקריבו", העבודה דאתערותא דלתתא.

52 ואזי על ידי זה אחר כך בשבועות מתן תורה, הוא
53 בחינת אתערותא דלעילא שאחר אתערותא
54 דלתתא, התגלות רצונו וחכמתו למטה.

55 ובשכר זאת זוכים לאתערותא דלעילא, אור קרבת
56 אלקים בנפשו, וזהו ענין מתן תורה בחג השבועות,
57 שאז נתגלו למטה חכמתו ורצונו של הקב"ה [התורה
58 היא חכמתו יתברך והמצוות הן רצונו, גזירותיו].

59 כי הנה בחינת כי יקריב ותקריבו זהו העלאה
60 ממטה למעלה, אבל במתן תורה כתיב וירד ה' על
61 הר סיני, להיות המשכה למטה.

62 לבאר יותר את החידוש באתערותא דלעילא זו
63 (דמתן תורה) לגבי אתערותא דלעילא שקדמה
64 לאתערותא דלתתא:

65 המטרה של האתערותא דלעילא הראשונה היא
66 להגבי' ולהעלות ולקרב את האדם אליו ית', די'ש מי
67 שמתייגע להגבי' את עצמו להקב"ה (שזוהי אתערותא
68 דלתתא, "תקריבו"), ויש מי שאינו יכול לעשות זאת
69 בעצמו וצריך לסיוע ונתינת כח מלמעלה ("אדם כי
70 יקריב"), ונמצא שאף שהאתערותא דלעילא היא
71 "הארה והערה עליונה" הבאה בדרך "מלמעלה למטה"
72 – מכל מקום, מטרת הארה זו היא בשביל ה"העלאה
73 ממטה למעלה" (שהאדם יתקרב אליו ית');
74 משא"כ מטרת האתערותא דלעילא שלאחרי
75 האתערותא דלתתא היא, שאלקותו יתברך תשכון
76 ותשרה בנפש האדם, ("המשכה מלמעלה למטה"),
77 וכענין מתן תורה ש"וירד ה' על הר סיני".

78 [והנה לפי זה יוצא, שהן האתערותא דלעילא שקדמה
79 לאתערותא דלתתא והן זו שבאה לאחר', שייכות הן
80 לתורה, שהי' "אדם כי יקריב" הוא ע"י עסק התורה (כנ"ל
81 פרק ה'), ואתערותא דלעילא שלאחרי אתערותא דלתתא
82 הוא ענין "מתן תורה" – ובוודאי שיש הפרש ביניהם.

וזהו שהולך ומבאר:]

וההפרש שבין בחינת עסק התורה שקודם הרצוא, דהיינו בחינת אדם כי יקריב, לבחינת עסק התורה שאחר הרצוא ובירור נפש הבהמית, היינו שעל ידי זה הרצוא ובירור נפש הבהמית נמשך בעסק התורה מבחינת כי לא אדם הוא, להמשיך משם המשכה חדשה בבחינת אדם, וכמו שנתבאר במ"א:

ההפרש בין שני האופנים בעסק התורה – זה שקדם לאתערותא דלעילא (שעסק התורה ממשיך וגורם להארה עליונה זו), ועסק התורה לאחר שהאדם בירר וזיכך את נפשו הבהמית – הוא:

עסק התורה הממשיך אתערותא דלעילא הוא לפי שהתורה היא בחינת "אדם" כנ"ל, "אדם כי יקריב" שזהו אורו המצומצם של הקב"ה, כפי שמתגלה ב"עשר ספירות";

אמנם ע"י שהאדם מברר ומזכך את נפשו הבהמית ומהפך אותה שגם היא תרצה ותחפוץ בקרבת אלקים – נמשך אור אין סוף ב"ה עצמו, שעליו יתברך נאמר "כי לא אדם הוא", שהוא ית' למעלה מגדר אדם (וכמובא לעיל מאמר התיקוני זהר "לאו מכל אלין מדות איהו כלל").

[וכמ"ש "יתרון האור מן החשך", פירוש, דכאשר מהפכים את החושך לאור (אור הבא "מן החשך" עצמו), ה"ז בחינת "יתרון האור", אור שלמעלה ממדידה והגבלה].

וגילוי אור אין סוף ב"ה עצמו למטה הוא ע"י התורה שלומד [ועל דרך שבמתן תורה – ירד ה' בכבודו ובעצמו על הר סיני], שנמשך מבחינת "לא אדם" ("אור אין סוף") בבחינת "אדם".

קיצור פרק ו

ע"פ כל הנ"ל יובן סדר המועדים דפסח ימי הספירה וחג השבועות, שהם כנגד ג' שלבים הנ"ל בעבודה: גאולת מצרים באה על ידי הערה עליונה, ולכן רק הנפשות האלקיות נגאלו מטומאת מצרים, כענין "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'"; תיכף לאחר זה מתחיל הענין דספירת העומר – דהעומר בא מן השעורים, מאכל בהמה – והיא העבודה דבירור וזיכוך שבע המידות של הנפש הבהמית, כענין "מן הבהמה גו' תקריבו גו'"; וחג השבועות – וירד ה' על הר סיני

– היא ההערה העליונה הבאה לאחר ובזכות העבודה. הערה עליונה זו (דמתן תורה, שלאחרי העבודה) היא מבחינת "לא אדם הוא", למעלה מבחינת "אדם" (שממנה באה ההערה העליונה שקודם עבודת האדם, "אדם כי יקריב").

מושגי חסידות בפרק: רצוא. – העלאה ממטה למעלה והמשכה מלמעלה למטה. – בחינת כי לא אדם הוא.

סיכום והוראות בעבודת ה'

(א) תכלית ירידת הנשמה עלי אדמות היא להפוך את הנפש הבהמית, שהיא תבוא לידי אהבת ה', וכמ"ש ואהבת את ה' בכל לבבך" ופירשו חז"ל "בכל לבבך" – בשני יצריך". ורק על ידי עבודה זו מתקשרים עם מהותו ועצמותו יתברך (בחינת "כי לא אדם הוא").

(ב) הפיכת הנפש הבהמית להיות "קרבן לה'" היא על ידי התבוננות ב"ה' אחד", דכשאדם מבין ומשיג בשכל האנושי שלו ענין אחדותו יתברך, גם נפשו הבהמית תתהפך לטוב, ותמורת המשיכה לתענוגי עולם הזה תחפוץ להתקרב אליו יתברך.

(ג) על האדם לידע, שנפשו הבהמית אינה רע בעצם מהותה, ושרשה ממלאכים עליונים העובדים את ה' באימה וביראה, כי מהותה אינה אלא "כח המתאוה", והיא יכולה להתאוות לרוחניות כמו שהיא מתאוה לתאוות עולם הזה.

(ד) אבל אי אפשר להפוך את הנפש הבהמית לקדושה מבלי הקדמת העבודה ד"אתכפיא", היינו להגיע לידי שליטה גמורה על "לבושי הנפש", זאת אומרת, דגם כשלבו נמשך אחרי תאוות עולם הזה הוא שולט על עצמו ואינו מבצע את התאוה, ואפילו אינו מדבר או מהרהר בה.

(ה) אף על פי שההחלטות הטובות שאדם עושה בזמני עת רצון (כמו עשרת ימי תשובה וכדומה), וכן ההתעוררות שמרגיש אז וההתלהבות בתפילה בזמנים אלו, חולפות ועוברות במשך הזמן – אין להוכיח מזה שהיו דמיונות שוא, כי סיבת ההתעוררות היא ה"הערה העליונה" מאתו יתברך, שהיא הערה אמיתית, אך היות שהאדם לא התייגע בכוחות עצמו להתקרב אל ה' ורק נמשך בדרך ממילא אחרי ההערה העליונה, לפיכך אין להתעוררות זו קיום. וכל תכלית ההארה העליונה היא רק לעורר את האדם לנצל את

1 ההתעוררות להתחיל ביגיעה עצומה בכוחות עצמו,
2 שרק אז הוי "דבר המתקיים".

3 (ו) ההארה העליונה מעוררת רק את הנפש
4 האלקית, אבל הנפש הבהמית שבאדם לא מתפעלת
5 מאומה ממנה, וזיכוכ הנפש הבהמית אפשרית רק על
6 ידי יגיעת האדם.

7 (ז) לכל אדם יש נפש הבהמית עם תכונות וחולשות
8 מיוחדות (אם הוא כעסן או בעל תאוה גדול וכדומה),
9 וכדי לברר ולזכך את נפשו הבהמית כדבעי צריך כל
10 אחד להתבונן היטב בטבע נפשו כדי לידע באיזה

11 תחום צריך להיות עיקר יגיעתו ומלחמתו נגד נפשו
12 הבהמית.

13 (ח) אדם שמרגיש בעצמו שזקוק לסיוע ועזר
14 מלמעלה כדי שיוכל להתחיל בעבודה קשה זו של
15 זיכוכ נפשו הבהמית, אינו צריך לחכות לעת רצון
16 בשביל "הארה עליונה", כי על ידי לימוד התורה (גם
17 של אדם שעדיין אין לו שליטה על נפשו הבהמית)
18 מתקרב הקב"ה אל האדם, המעורר אותו להתקרב אל
19 ה'.

ד"ה אדם כי יקריב מכם פרק שישי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 **ובאור** הדברים שאין זה כמו פעולת היד בתנועה ופעולה
2 נגלית באצבע הכותבת ומציירת ציור וכה"ג שגם
3 שפעולה ותנועה זו הגלויה גשמי' היא לגבי רוחני' דכח
4 המניע תנועה זו שביד עצמו מ"מ גם כח זה המניע את
5 התנועה הזאת נק' בשם מהות ומציאו' כח עכ"פ אלא עיקר
6 הדמיון בזה הוא כמו ענין קריא' שם לאדם, דהנה אנו רואי'
7 כאשר יקראו לאדם בשמו ראובן או שמעון וכה"ג מיד יפנה
8 כל עצמותו לגבי הקורא באותיו' שמו, וזהו כמו דבר פלא
9 לכאורה שהרי בודאי לא יש בחי' אור וחיות מעצם נפשו
10 באותיות שמו כלל וכלל גם לא חיות מצומצם כחיות
11 השערות וצפרני' כי בלא שם כלל יוכל לחיות ממש, וגם
12 כשיש לו שם כשיושב לבדו ואין מי שיקראנו בשמו א"צ
13 לשמו כלל ויוכל לשכוח שיש לו שם לגמרי כי א"צ לשמו
14 רק שעיי"ז יוכל זולתו לקרוא אותו ויהי' במה להתפס אצל
15 זולתו שאם אין לו שם אין לזולתו במה לתפוס בו מרחוק
16 כ"א מקרוב שיתפסנו בגופו, אך ע"י השם כשקורא נתפס
17 בו והולך אליו כאלו תופסו בידו ובגופו, אבל לגבי עצם
18 האדם אין שמו שייך אליו כלל כי א"צ לקרוא א"ע ולא
19 ירגיש בעצמו שום ענין הפרש בין כשיש לו שם או אין לו
20 שם כי השם לא מעלה ולא מוריד כלל לגבי עצמותו. אך
21 א"כ זהו דבר פלא מה שאנו רואי' שע"י קריאת השם
22 כשקורא זולתו יוכל להמשיכו אנה ואנה ממקום למקום,
23 שהרי נפנה כל עצמותו כשקורא אשר לא הי' נפנה כ"כ גם
24 שהי' אוהזו זולתו בגופו כי יותר בקל יפנה ע"י קריאת שמו
25 משיאחזנו בגופו כו', וא"כ בהכרח לומר שיש קצת בחי'
26 חיות מאור וחיות נפשו מלוכב באותיו' שמו שיקראוהו
27 אביו ואמו עד שעיי"ז נפנה אור וחיו' נפשו בהזכרת אותו'

28 שמו וממילא נפנה גם גופו כו' וד"ל. אבל אין באותיו' שמו
29 רק בחי' חיצוני' הטפל אל נפשו שהוא אשר בהם יתפס
30 אור נפשו להפנות בלבד אנה ואנה, אבל לא שהאותיו'
31 שייכי' לעיקר עצם אור וחיות הנפש, והי"ז כמו עד"מ בית
32 יד של הכלי שבודאי א"א לו' שהבית יד נחשב מעיקר הכלי
33 כי עיקר הכלי הוא ענין הבית קבול שלו שהמשקה נכנס
34 לתוכו וזהו עיקר הכלי, אבל הבית יד של הכלי אין בו תוך
35 לקבל משקה כלל וע"כ לא מתחסם כלל עם עיקר הכלי, אך
36 עכ"ז יש בו תועלת השייך אל ענין אחר שהוא כדי שיוכלו
37 ליקח הכלי ביד ולשתות [בן] שאם אין בו בית יד אין במה
38 לתפוס את הכלי ולהטותו ולהמשיכו אל פיו לשתות בו,
39 וע"י הבית יד יתפסו בו וימשיכוהו אל הפה לשתות בו,
40 והשתיה עיקר התועלת המכוון מן הכלי כו', דגם שיש בית
41 קבול בכלי ומקבל משקה לתוכו אם אין לו בית יד לתפוס
42 בו ואין יכול לשתות בו לא הגיע והשיג למחזו חפצו באותו
43 הכלי כו', ואעפ"כ אין הבית יד רק טפל לגבי הכלי כי אינו
44 רק כדי שיוכל לתפוס הכלי אבל כשא"צ לתפוס בו כלל
45 כגון שא"צ לשתות או שא"צ להטותו ממקום למקום אנה
46 ואנה א"צ לבית יד כלל ולא יפול גרעון וחסרון כלל בגוף
47 הכלי בהעדר ממנו הבית יד, ונמצא שהתועלת המגיע מן
48 הב"י אין זה שייך כלל לגוף הכלי שהוא ענין חלל בית
49 קבולו, אלא רק לענין בחי' התפשטו' והטיי' הכלי אנה
50 ואנה או שיוכל אדם ליקח אותה בידו לשתות וכה"ג וד"ל,
51 והי"ז דומה ממש לענין קריא' שמו של אדם שאין זה
52 התועלת שייך לגוף ועצם הנפש כלל, ומה שעיי"ז נפנה
53 לקורא הי"ז התועלת רק בבחי' ההתפשטו' והטיית הנפש
54 אל זולתו בלבד כמו התועלת מן הבית יד לבד כו' וד"ל.

בספר ענמ"ה כ' שעשועי המלך בעצמותו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 (ט) והנה ע"פ כל האמור למעלה יוכל כל משכיל על דבר
2 להעמיק בדעתו בגדולת הבורא ית' כי יתן לבו
3 להתבונן איך שמקור כל החיות של כל העולמות הוא רק זיו
4 והארה ממהו"ע ית' שנק' הארה זו אור א"ס דהיינו שהוא
5 רק אור וזיו בלבד שאינו פועל שינוי ח"ו במהו"ע ית',
6 והארה זו להיותה בבחי' א"ס לא הי' באפשרי כלל שיהי'
7 ממנה התהוות העולמות ע"ד שהם, לכן הי' בחי' צמצום
8 ומקו"פ שהוא הסתלקות והעלם הארה זו. ובחי' צמצום זה
9 הוא דילוג לגמרי וגדול מכל מיני הצמצומים שאח"כ ונשאר
10 רק רשימו והיא אותיות דטה"ע ונק' רל"א שערים כנ"ל
11 ונמשך אח"כ קו דק כו', ומזה נברא בחי' א"ק שהוא בריאה
12 יש מאין לגבי א"ס ב"ה, ועכ"ז לא הי' כ"ז מספיק שיהי'
13 יוכל להיות התהוות עולמות שאחר הא"ק לכן הי' מוכרח
14 להיות צמצום א"ק ואח"כ נמשך הארה ממנו מבחי' מצחא
15 ומבחי' עיניים שהיא הארה שאינה ערוך כלל וכלל למהות
16 א"ק בעצמו כערך אור הראי' היוצא מעיני האדם לגבי
17 מהותו ועצמותו של הנפש שבאדם, ומזה נתהוו בחי'
18 עולמות נקודים והתהוות ע"י וא"א, ועכ"ז לא הי' מספיקים
19 צמצומים אלו להתהוות עולם האצי', עד שאח"כ הוצרך
20 להיות צמצום הדיקנא דהיינו שנמשך האור רק מבחי'
21 שערות וכמשל ערך החיות שבחלל השערה שאינה ערוך
22 כלל לגבי חיות שבמוחין שהרי בהחתך השערה לא יכאב לו
23 ומבחי' שערות אלו הנמשכים מכתר עליון הוא התהוות
24 הח"ע כמ"ש במ"ת וזרח משעיר למו דהיינו ע"י שערות כו'
25 ואורייתא מחכמה נפקת, ולכן נק' התהוות החכמה יש מאין
26 לגבי הכתר כנ"ל ואח"כ יש כמה בחי' השתלשלות עו"ע עד
27 התהוות המל' דאצי' אותיות דבר ה' מבחי' ח"ע, ומבחי'
28 המל' מתהווה ב"ע בבחי' דילוג יש מאין כי אין ערוך כלל
29 בריאה לאצי' והיינו ע"י מסך ופרסא כמש"ל (אות י"ב) ושם
30 יש ג"כ רבוא רבבות השתלשלות בכל עולם ובין בריאה
31 ליצי' יש פרסא וכן בין יצירה לעשי' ואח"כ התהוות
32 הגשמיות דעוה"ז מהרוחני' הוא ג"כ דילוג יותר גדול
33 ממהות למהות ממש וכל העולמות מריש כל דרגין עד סוף
34 כל דרגין בטילים במציאות לגבי מהו"ע ית' מאחר שגם
35 שרש כל התהוותם הוא רק מן זיו והארה בעלמא כו' כנ"ל,
36 ואח"כ יתבונן ג"כ ממטה למעלה ביטול כללות העוה"ז
37 וגופו ונפשו בכלל לגבי רוחני' עולם העשי' כי החיות
38 שבעוה"ז בכלל הוא רק בחי' פסולת וצוואה יחשב לגבי

39 חיות שבג"ע התחתון כמ"ש במ"א ע"פ וכל קרבי את שם
40 קדשו שיש מלאכים הנק' קרביים שהם מבררים השפע
41 ומברילים בין פנימי' לחיצוני' כמשל הקרביים שמבררים
42 המאכל והפנימי' נמשך לחיזוק הלב והמוח ושאר הגוף
43 והפסולת יוצא לחוץ ע"י כח הדוחה, כן השפע אלקי'
44 מתבררת ע"י מלאכים הנ"ל והמובחר נמשך לג"ע שיהי'
45 תענוג נשמות ומלאכים נהנים מזיו השכינה ופסולת השפע
46 הנדחה לחוץ ממנה התהוות תענוגי עוה"ז נמצא הם בכלל
47 כל תענוגי עוה"ז רק כמו צוואה יחשבו לגבי תענוג הנשמות
48 בג"ע התחתון וזשארז"ל יפה שעה א' של קורת רוח
49 בעוה"ב מכל חיי העוה"ז ואמרו מוטב לדייני' כו', וג"ע
50 התחתון אינו ערוך לגבי ג"ע העליון דכמו שהנפש
51 בפטירתה מהגוף צריכה לשכוח על חיזו דעוה"ז עד שתוכל
52 לעלות בגעה"ת דאל"כ מבלבל אותה שם ולא תוכל להשיג
53 ג"ע התחתון כלל כמ"כ א"א לנשמה העולה מגעה"ת
54 לגעה"ע להשיג האור דגה"ע עד שתטבול בנהר דינור
55 לשכוח על תענוג דגעה"ת שמבלבל בגעה"ע כמו מ"ז כו'
56 ויש מעלות ומדריגות לאין קץ ממש שגבוהים מגעה"ע
57 וכמ"ש ילכו מחיל אל חיל וקדושים בכל יום יהללוך סלה
58 וכולם נמשכים מח"ע הנק' עדן והחכמה כלא חשיבא לגבי
59 הכ"ע ונמשכת מבחי' שערות לבד כנ"ל וכ"ע כלא חשיב
60 לגבי א"ק כנ"ל וא"ק הוא בריאה יש מאין וכלא חשיב ממש
61 לגבי הא"ס ב"ה עד דלגבי א"ס ב"ה שוה ממש בחי' א"ק
62 עם דומם גשמי דעשיה כי שם אין ערוך כלל וכלל לא מיני'
63 ולא מהערך שאין ערוך הדומם לגבי א"ק כו' עד ששניהם
64 שוים ממש אצלו ית' כי אין עוד מלבדו ממש וכל הנמצאי'
65 זולתו נמצאו מאמתת המצאו ע"י הארה וזיו בעלמא וע"י
66 הארה דהארה והארה דהארה כמ"ש במאמר איהו
67 וחייהו כו' וע"י צמצומים רבים לאין תכלית, ובטילים ממש
68 יותר לאין קץ מביטול הזיו בשמש כנ"ל באריכות,
69 ומהתבוננות זו יבוא האדם לבחי' ועמך לא חפצתי שלא
70 לחפון שום תענוג גשמי ורוחני ואפי' געה"ע ושלמעלה
71 ממנו רק למהו"ע ית' לבד וזהו ועמך לא חפצתי ר"ל מה
72 שהוא בחי' ועמך דהיינו אפי' בחי' מקור חיים נק' עמך
73 כמ"ש כי עמך מקור חיים שהוא בטל לגבי מהו"ע ית' לכן
74 נק' עמך שהוא דבר הטפל ובטל אצלו ית' הנה ועמך לא
75 חפצתי רק למהו"ע ית' לבד וכענין לאשתאבא בגופא
76 דמלכא שבזוה"ק:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

להוסיף עליו שמירה מעולה בגדרי' וסייגי' בכל האפשרי
 בע"כ שיהי' מנוקה מכל וכל, וכן חפץ מאד שימצא חן
 ושכל טוב ביתר שאת בעיני אלקי' ואדם, וכמו למשל
 מרגליות מה שהיא יקרה ביותר שומרה ביותר שמירה
 מעולה כלי בתוך כלי, כך מחמת גודל אהבתו ית' אלינו
 מחמיר ומדקדק עלינו בדקדוקי סופרי' שהם המה דברי
 תורתו הנמשכות מאהבה רבה בגדרי' וסייגי' לזכותינו לטוב
 לנו שנהי' נקיים לפניו ית"ש. והנה בזמן שבהמ"ק קיים הי'
 סגי בדאורייתא, כי היתה נאמנה את ה' רוחינו ולא משכנו
 חבלי עבותות אהבותינו לתאות גשמי', והי' בנקל להיות
 בהתלהבות לעבודת ה' גם מבלי התעוררות אהבה, אך דור
 אחר דור שנתמעטו הלבבות השלימות בעבודת ה' באהבה
 עזה ברשפי אש, ונכונו באש זרה באהבות ותאות גופניות,
 וכ"כ גברו עלינו ר"ל, עד כי לא נוכל לעבוד את ה' בלתי
 שנתעורר מזה אהבה רבה ע"י דקדוקי סופרי' וחומריהם
 בכל פרטיהם, הן בבחי' סור מרע בכל החומרות שבגמ'
 ופוסקי', והן ועשה טוב בדברי מוסר שבאגדות ומילי
 דאבות, עין טובה שיראה את חבירו בטוב עין, ורעת רעהו
 אל יחשוב בלבו, וכן לב טוב וחבר טוב, וע"ד שנת' במ"א
 בד"ה כה תברכו בלק"ת בענין והאיך לא אשא פנים
 לישראל שהם מדקדקין עד כזית כו' נמצא שע"י שישראל
 מדקדקי' ע"ע להחמיר ע"ע יותר ממ"ש בתושב"כ מזה
 נמשך ישא ה' פניו בחי' אה"ר שלמעלה מהשתלשלות.

ד"ה ויאמר ג' פסל לך

ש"פ תשא, תרל"ב

ועפ"ז יובן ההפרש בין לוחות ראשונ' שקודם חטא
 העגל ובין לוחות אחרונות שאחר חטא העגל, כי
 לוחות הראשונות היו ע"ד כללי התורה, שאורייתא מחכ'
 נפקת, אמנם בלוחות אחרונות יש הלכות מדרש ואגדות,
 פי' הלכות היא כל הלכה בדקדוק ושיעור, וע' בלק"ת
 בביאור בשעה שהקדימו שהפרטי' נמשכו מבחי' מו"ס
 מבחי' קו המדה בוצינא דקדוניתא הוא בחי' גבו' דע"י
 שמלוכש במו"ס שמורד כל המדידות שיהי' הסוכה ז'
 טפחים ומשהו דוקא, וזהו תעלומות חכ' כו' בחי' עומק
 החכ' דמו"ס כו', וע"ד דברי סופרים ששרשם מבחי' סופר
 שלמעלה מספר כמ"ש בלק"ת בשעה"ש ד"ה שחורה אני
 דרוש השני, ולכן נק' רוב חכמה ותעלומות חכמה, וכ"ז
 הוא בכדי לברר עה"ד טו"ר ע"י ריבוי הגדרי' וסייגי'.
 ולהבין ענין הגדרי' וסייגי' בדקדוקי סופרי' שאנו רואי'
 כמעט שכל התלמוד מלא מהלכות וחומרות
 שהחמירו חז"ל והוסיפו כמה גדרי' וסייגים לתורה, הענין
 מובן ע"פ מארז"ל ע"פ כי טובי' דודיך מיין אמרה כנס"י
 לפני הקב"ה עריבי' עלי ד"ס יותר מיינה של תורה פי' יינה
 של תורה הוא פנימיות התורה כמשארז"ל כנס יין יצא סוד,
 וד"ס עריבי' על כנס"י יותר מסודות התורה כי כל הגדרי'
 והחומרות שבדברי רז"ל ודרכי מוסר שבאגדות ופרקי אבות
 כולם נמשכו מבחי' אהבה רבה כמ"ש אהבתי אתכם אמר
 ה' כמו למשל אדם מחמת אהבתו על בנו מדקדק עמו יותר

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהר"ש

קונטרס העבודה

העבודה ואינה נראה בה שום שינוי לטוב, כמו יש מי
 שהוא בטבע מרה לבנה בתאוות ותענוגים והוללות
 וליצנות וכה"ג ויש שהוא בטבע המרה שחורה כמו בכעס
 ומדות אכזריות וכן בעצלות ועצבות כו' (ובפרטיות הן
 בהד' יסודות המבואר בסש"ב ח"א פ"א וכן יש מרה
 אוכמא ומרה ירוקא כו' הנה בעבודה הנ"ל שההתבוננות
 היא רק בבחי' כללות הגם שמתפעל ומתלהב נפשו מזה
 וגם בבחי' מרירות ולב דואג כנ"ל, אין שום שינוי כלל
 בהמדות הטבעיים, ונראים בתקפם כמו מקודם, והוא
 שלאחר התפלה יהי' בהוללות וליצנות בשוה ממש כמו
 קודם התפלה, או בתאוות ותענוגים כמו מקודם, ואדרכא

וכנראה בחוש בטבע כנ"א באיזה מדה פרטית שנראה
 בהם בתוקף הנה כאשר עובד עבודתו בעבודה
 אמיתית במוח ולב בהתבוננות פרטיות בהשגה גמורה
 ובהנחה טובה ונרגש אצלו הענין ומתעורר בלבו באהבה
 בבחי' קירוב ודביקות או בבחי' רשפי אש כו' מתברר
 ומזדכך מעט מעט המדה ההיא בבחי' חלישות ובבחי'
 קירוב ובבחי' כליון הישות כו' כמשנת"ל פ"ד (ובעבודתו
 צריך לידע המדה הפרטית שמגיע לחלקו לתקן היינו איזה
 מדה שהיא בו בתוקף יותר ויתן כל כחותיו בעבודתו על
 המדה הזו הפרטית כנודע). אבל כאשר העבודה היא בבחי'
 כללות לבד נשארה המדה ההיא בתקפה ממש כמו קודם

1 יכול להיות בתוקף יותר מפני שמחת נפשו (די
2 צופרידענקייט) מההתפעלות והתלהבות שלו (דהיינו
3 הרגשת הישות, שבד"כ ישנה בעבודה שע"פ טו"ד, רק
4 שבעבודה אמיתית יש בזה הביטל, וכמשנת"ל שצ"ל ביטל
5 בעבודה בשמחה שלא תהי' בבחי' ישות כו', משא"כ
6 בעבודה הנ"ל לא יש בזה הביטל כ"א הרגשת עצמו) או
7 שמפקח דעתו בזה מהמרירות ולב דואג (ומוכן שבזה
8 מאבד גם המעט טוב שיש בעבודה זו דהלא מ"מ ה' בו
9 איזה הרגש טוב, ובהפיקוח הנ"ל נאבד ההרגש הזה

10 לגמרי) וכן מי שהוא במדת הכעס ומדות אכזריות יהי' כן
11 לאחר העבודה כמו קודם העבודה להתכעס ולבלי לרחם
12 על זולתו ולהתנהג אתו במדות תקיפים, ויכול להיות ג"כ
13 עוד התגברות בזה מצד הישות שלו, או מצד המרירות
14 שבטבע מביא לידי כעס כו' (רק מי שבטבעו אינו
15 בהתפשטות כ"כ יכול להיות שיחזיק המקיף מהעבודה
16 בדרך הנ"ל איזה משך זמן בהעדר התפשטות המדה
17 הטבעית, וביותר הוא בהתגברות המרירות (שבאמת זהו
18 עצבות) שמחזיק אצלו זמן רב).

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

1 מהתבוננות ב"אני ה' לא שניתי", היה צ"ל כלות הנפש, ומדוע "אתם בני יעקב לא כליתם".
2 והתשובה לזה: כשל בעוני כחי, הכח לסגף היצה"ר, נחלש בגלל דרכים עקומות, והיותנו בני
3 יעקב – נשמות דעקבתא דמשיחא, שצריכות התעוררות יתר, אבל מעלתם בענין מסירות נפש

25 ושלום, כי אם ענייני עויות ועקום דרכים עקומים,
26 פארקרימטע וועגן יט, וכמו שאנו רואים במוחש בטבעי בני
27 אדם שיש בעלי מישור, מענשען וואס אין אלע זייערע
28 ענינים גייען זיי בדרך מישור, ויש מהם בעלי עקום,
29 מענשען וואס אין אלע זייערע ענינים גייען זיי בדרך עקום
30 אין א קרומען וועגט. וכל כך הם מטעים, אשר גם אם
31 מראים להם את הדרך המישור ומסבירים להם את עותתם,
32 אינם מודים בזה והולכים בדרךם המעוות ומעקם. וכן הוא
33 בהעבודה האלקית, שישנם בעלי מישור שהולכים בדרך
34 הישר בדרך העבודה, וישנם בעלי עויות ועקום שבכל עניני
35 עבודה הולכים בדרך מעוות ומעקם, ובכלל זה המה גם
36 בעלי דעות כוזבות בשנוי התורה ומצוות לפי שנוי המקום
37 וזמן, וכל כמה שמבארים להם דרכם המעוות ומעקם
38 ומסבירים להם דרכי העבודה האמתית אינו מועיל כלל,
39 ועל ידי העויות והעקום נכשל כחם שאינם יכולים לפעל
40 ישועות בנפשם אשר ההבנה בהשגה אלקית ד"אני הנך'
41 לא שניתי" תביא לכל הפחות איזה תשובה להדבק בו
42 תכרך, וזהו "אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם",
43 שטעם וסבת הדבר מה שהתבוננות ד"אני ה' לא שניתי"
44 אינה פועלת התעוררות הלב, הוא מפני "כי אתם בני יעקב"
45 יעקב נשמות דעקבות משיחא, וכמו בגוף האדם הרי עור

4 (ה) אמןם לא כל אדם יכול להגיע למדרגה זו, והינו דעם
5 היות אשר כל אדם הנה בכחו ויכלתו להבין
6 השפלה אלקית בהסברה והבנה טובה בכל פרטי עניניה
7 דבר דבור על אפניו בטיב טעם, ולהתבונן בה בהעמקת
8 הדעת לפי ערכו עד אשר יתעורר לכבוד באמת לאמתו
9 להבטל אליו תכרך, אבל עם זה הנה לא כל אדם יכול לבא
10 למדרגה זו, דעל זה מתמיה הנביא באמרו "אני הנך' לא
11 שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם". דבאמת המתבונן
12 בהעמקת הדעת בהשגה ד"אני ה' לא שניתי", הרי הבנה
13 והשגה זו היתה צריכה להביא לידי כלות הנפש שלא לחפץ
14 בשום דבר רק להפיל בו תכרך, ועל זה הוא מתמיה מדוע
15 אתם בני יעקב לא כליתם, והינו מפני כי "כשל בעוני כחי",
16 פרוש דאותו הכח והעז לסגף את היצר הרע שלא ירצה
17 בתאות דברים גשמיים, ואותו הכח והעז להכריח את נפש
18 הטבעית שיירצה להבין השגה אלקית וירצה לבא באהבה
19 לה', הנה אותו הכח שהיה בכל אחד ואחד מישוראל, דאס
20 איז דער כח פון יעדער אידן, הנה כחו זה הוא כשל בעוני,
21 שהוא נחלש על ידי העויות, שאין בכחו לסגף את היצר
22 הרע ולעצור בעדו שלא ימשך אחר הדברים הגשמיים, ואין
23 בכחו להכריח את נפש הטבעית לעורר בה תכרון להבין
24 השגה אלקית. וענין העויות אין הבנה עניני עבודת חס

יט. דרכים מעוותות. כ. אנשים שבכל עניניהם הולכים בדרך המישור. כא. אנשים שבכל עניניהם הם הולכים בדרך עקומה ומעוותות.

12 להַתְגַּבֵּר עַל הַיָּצָר הָרָע וְהַנֶּפֶשׁ הַטְּבָעִית, אֲכַל בָּאֵמֶת הִנֵּה
13 יֵשׁ יִתְרוֹן בְּהַנְשָׁמוֹת דְּעֻקְבוֹת מְשִׁיחָא בְּעֵנִין הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ,
14 וּכְמוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת הָרִי עֶקֶר עֲמִידַת הָאָדָם וְהַלּוּכוֹ בְּגִבָּה אַחֵר
15 גִּבָּה הוּא בְּהַרְגֵּל דּוֹקָא, דְּזָהוּ יִתְרוֹן הַרְגֵּל עַל הָרָאשׁ מֵה
16 שְׁמִגְבִּיָּה אֶת הָרָאשׁ וּמוֹלִיכוֹ, הִנֵּה כֵּן הוּא בְּעֻבּוּדָה הַרוּחָנִית,
17 דִּישׁ יִתְרוֹן בְּנִשְׁמוֹת דְּעֻקְבוֹת מְשִׁיחָא בְּעֵנִין הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ,
18 וְזָהוּ מֵה שְׁנִתְחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן תּוֹרָה, דְּצַדִּיקִים שְׁלֹפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה
19 הִנֵּה מְלַבֵּד אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ עָלֵיו הַשְּׁלוֹם לֹא הִיָּה בָּהֶם הָעֵנִין
20 דְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, וּבְמִתֵּן תּוֹרָה נִתֵּן הַכֹּחַ לְכָל יִשְׂרָאֵל גַּם
21 לְנִשְׁמוֹת דְּעֻקְבוֹת מְשִׁיחָא לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ עַל תּוֹרָה וּמַצּוּוֹת,
22 וְהֵם יִזְכּוּ לְקַבֵּל פְּנֵי מְשִׁיחָא צִדְקָנוּ בְּקָרוֹב.

חג השבועות תש"ב

1 הָעֵקֶב הוּא עוֹר גַּם וְעַב בְּיוֹתֵר וְאֵין בּוֹ הַהֲרָגָשָׁה כָּל כָּף כְּמוֹ
2 בְּעוֹר הַיָּד וְהַרְגֵּל, אֲכַל בָּאֵמֶת הִנֵּה גַם הָעֵקֶב חֵי הִנֵּהוּ
3 מֵהַנֶּפֶשׁ כְּמוֹ חֲמֹר הַלֵּב וְהַמֶּחֶ, רַק דְּחֲמֹר הַלֵּב וְהַמֶּחֶ הוּא
4 חֲמֹר זָךְ וְדַק בְּיוֹתֵר וְחֲמֹר הָעֵקֶב הוּא גַם וְעַב בְּיוֹתֵר, וְכֵן הוּא
5 בְּרוּחָנִיּוֹת בְּסוֹד הַנִּשְׁמוֹת, דְּנִשְׁמוֹת דְּעֻקְבוֹת מְשִׁיחָא צְרִיכוֹת
6 הַתְעוּרָרוֹת יוֹתֵר עַד שִׁינְגִּישׁוּ אֶת הָאֵמֶת, וְהִנֵּנוּ דְּכָל הַנִּשְׁמוֹת
7 כְּלוּלוֹת בָּאָדָם הָרָאשׁוֹן, יֵשׁ תְּלוּיִין בְּרָאשׁוֹ וּבִשְׂאָר אֲבָרָיו,
8 וְיֵשׁ שְׁנִכְלָלוֹת בְּעֵקֶב, וְהֵן רַב הַנִּשְׁמוֹת דְּעֻקְבוֹת מְשִׁיחָא,
9 וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ שִׁכּוֹל לְהִיּוֹת "עֵזוֹן עֲקָבִי", לְהִיּוֹת כִּי שֶׁרֶשׁ
10 נִשְׁמָתוֹ הוּא מְבַחֲנִית עֵקֶב, לְכֵן יְכוֹל לְהִיּוֹת עֲוֹת וְעֻקִּים גַּם
11 בְּדַרְכֵי הָעֻבּוּדָה, וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ הַכְּשָׁלוֹן שֶׁהוּא הַחֲלִישׁוֹת כַּח

לקוטי דיבורים

שיחה

22 ג. יראה עילאה איננה הענין של עומק הפלאה
23 והבדלה, ויראה תתאה אין כוונתה - עונשים, השוט. גם
24 כשישנם ח"ו עונשים ויסורים, אין הכוונה בגשמיות
25 שבהם, כי אם בטוב הנעלם שבהם, כפי שהרבי - הוד
26 כ"ק רבנו הזקן - אומר באגרת הקדש (סימן כב).
27 יראה תתאה, היינו, שהאדם יודע שהוא תתאה,
28 ויראה עילאה, היינו שהאדם ירצה להיות עילאה. ליראת
29 שמים בכלל יש שיעור בכל אחד לפי ערכו, כפי שהוד
30 כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר פעם אחת לאחד בקשר
31 לנטילת ידים לסעודה באמצעות מגבת - שזה לא לפי
32 ערכו³. אם כי גם ההנהגה של נטילה לסעודה שלש
33 פעמים, הרי על פי דין מספיק שתי פעמים, אלא שבין
34 חסידים מקובלת ההנהגה ליטול שלש פעמים⁴, אך
35 באשר לזהירות ליטול את הידים באמצעות מגבת -
36 צריכים להיות שייכים לזה.
37 בחינוכי הפרטי להיות כלי לקבל, וכאמור ישנם בכלי
38 שלשה ענינים, היה זה בשנים תרנ"א, תרנ"ד ותרנ"ה.
39 בשנת תרנ"ד התגלה בפני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
40 ענינים שלא הבחינו בהם כלל, לא היה ניכר כלל שיש
41 כאן איזה ענין, והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עשה אותי אז
42 למבחין.

ל"ג בעומר ה'תש"ד

1 א. סעודת מזונות לפני תפלת ערבית, מהווה אצל
2 חסידים יראי שמים, אחד מהדברים הקשים. החסידים
3 בעלי יראת שמים היו מתייגעים למצוא היתר על כך.
4 הרה"ח ר' הלל היה אומר בזה כמה טעמים: (א) לפני
5 תפלת ערבית מותר¹. (ב) זה דבר המועיל, התפלה היא
6 יותר טובה. ומכל שכן לפני ספירת העומר. שהרי בדרך
7 כלל אין רצון לספור, זה דבר קשה, וכשלוקחים קצת
8 משקה בהתועדות חסידית ובדיחא דעתיה, הספירה היא
9 ביתר עונג.
10 ב. הענין ש"אין המקבל כורת ברית אלא למי
11 שעושה אותו כלי", היה בחינוכי הפרטי, בשלשה זמנים:
12 תרנ"א, תרנ"ד, תרנ"ה. בגמרא נאמר² "אין אשה כורתת
13 ברית וכו'", אך כאן מדברים אודות "מקבל". שלשה
14 ענינים בכלי: חיצוניות הכלי, פנימיות הכלי ותוכיות
15 הכלי, כמו שלשה הארונות שעשה בצלאל, זהב מבפנים
16 ומבחוץ ובתוכו של עץ. בחסידות מוסבר הענין בארוכה,
17 זהב מבפנים - יראה עילאה, זהב מבחוץ - יראה תתאה,
18 ושל עץ - ענין הצומח, כלומר, החיבור של שתי מדרגות
19 היראה, שיראה תתאה תעלה ביראה עילאה ויראה
20 עילאה תומשך ביראה תתאה.

(1) ראה בקונטרס לג בעומר ה'שי"ט ע' 215.

(2) סנהדרין כב, ב. - בשינוי לשון קצת.

(3) ראה גם קונטרס העבודה בסופו.

(4) ראה בית יוסף לטור יורה דעה סימן סט קרוב לתחילתו בשם הריב"א.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק צ"ה (א) – רבם של עמי הארץ

- 1 העילוי מטשריי, ר' יוסף יצחק, אליו נישאה דבורה לאה, היה, כנ"ל, חסיד נסתר. אך ממי למד
- 2 את מה שידע בחסידות, נודע לדבורה לאה רק לאחר חתונתם.
- 3 טשריי, הייתה עיירה קטנה בנפת וואלין, אשר ממנה היה מוצאו של ר' יוסף יצחק, ובה התגוררו
- 4 כחמישים וחמש משפחות יהודיות. לעיירה זו לא היה שום דבר שיציין אותה במיוחד.
- 5 כבעיירות יהודיות אחרות, היו בטשריי כמה למדנים יהודים. היה זה עקב כך שכמה "בעלי בתים"
- 6 לקחו אברכים למדנים כחתנים אשר היו סמוכים על שולחנם, ועסקו בתורה.
- 7 אברכים אלו הם שהכניסו בעיירה רוח של תורה, וגרמו לריבוי מספרם של הלומדים. טשריי כבר
- 8 לא הייתה עיירה נחשלת.
- 9 אך רוב מניין ורוב בניין של יהודי העיירה טשריי, היו לא יותר מאשר אנשים פשוטים. רובם
- 10 הגדול של יהודים אלו, לא ידע יותר מאשר להתפלל ולומר פרק תהלים. אחדים מהם אף יכלו להסביר
- 11 פרשת חומש. אך כולם כאחד, היו יהודים יראי שמים, אשר הִדְרוּ במצוות באמונה ורצינות בלתי
- 12 רגילים.
- 13 אך היו בעיירה כמה מניינים או יותר של "עמי-הארצות" אמיתיים, כאלה שאפשר לכנותם "בורים
- 14 מדאורייתא ומדרבנן". הם לא ידעו אפילו צורת אות.
- 15 יהודים אלו לא יכלו להתפלל באף מניין. הם פשוט לא יכלו לעקוב אחר החזן.
- 16 הם הסתפקו בכך, שקראו קריאת שמע, וכמה תפילות נוספות שלמדו אותם בעל-פה, וגם תפילות
- 17 אלו אמרו עם שגיאות.
- 18 כרבה של טשריי באותו זמן כיהן ר' שמואל עקיבא. הוא לא היה גדול בתורה באופן מיוחד, אך,
- 19 היה ירא שמים גדול. במשך חמישים שנה היה צם משבת לשבת. הוא גם היה מקבל על עצמו סיגופים
- 20 שונים:
- 21 בחורף היה מתגלגל בשלג ללא בגדים, ובקיץ היה מתגלגל ללא בגדים בין קיני הנמלים כדי
- 22 שיעקצו את גופו עד זוב דם.
- 23 הוא - ר' שמואל עקיבא - היה חתנו של הגאון ר' חיים משה מפנינטשוב, תלמידו של ר' יום טוב
- 24 הלר, בעל ה"תוספות יום טוב". ר' חיים משה זה היה רבה של טשריי. ולקח את ר' שמואל עקיבא
- 25 לחתן כי כבר בהיותו בן עשרים שנה היה מפורסם ביראת השמים הגדולה שלו, וחותנו מינהו כבעל
- 26 דרשן.
- 27 החתן - ר' שמואל עקיבא - הצטיין במיוחד בהטפת מוסר. הוא היה פשוט מטיל אימה ופחד על
- 28 השומעים בין אם הם היו למדנים או אנשים פשוטים.
- 29 ר' שמואל עקיבא היה מראה תמיד בדרשות המוסר שלו, את העונש הגדול המצפה לאלו, שאינם
- 30 הולכים בדרך הישר. הוא היה ממחיש לכולם איך נראה הגיהנום הממתין לחוטאים.
- 31 לאחר פטירתו של חותנו, הרי לפי צוואת חותנו מונה ר' שמואל עקיבא כ"מרא דאתרא" של

- 1 העיירה טשריי. הוא המשיך הלאה לצום כמו מקודם משבת לשבת, ולקבל על עצמו סיגופים שונים.
- 2 ואף המשיך לנאום את דרשות המוסר החריפות שלו.
- 3 ככל הלמדנים באותה תקופה, שמר על מרחק בינו ובין היהודים הפשוטים ועמי הארץ. עניין זה,
- 4 שלאותם אנשים לא היה מי שידריך אותם, לא עניין אותו. ניכר היה שדבר זה לא עלה על דעתו כלל.
- 5 במידה והיו האנשים הנ"ל באים לדרשותיו הרי מה טוב. אבל להתעניין בגורלם, או יתר על כן,
- 6 לרצות לפעול משהו כדי להעלות את מצבם הרוחני, לא עלה כלל על דעתו של הרב - ר' שמואל
- 7 עקיבא.

אגרות קודש

19 קשה כח הסבל, בשניהם גם יחד. 20 אוי שמים, מה שבא בגורלינו ר"ל חורבן כפול ברו"ג, כי 21 החשך יכסה ארץ, העם הקדוש וטהור הלזה אשר בכל פינה 22 וזוית לב הפשוט מישראל מתגלגלת פנינים ממש, מדות 23 טובות, אהבה, רגש, חוס, ואור דעת, גם הפשוט שאינו יודע 24 תורה, ורק שהתחכם בכתלי ביהמ"ד בין מנחה למעריב, 25 וממעל לראשו חלפו עברו, מאמרי רבינו ז"ל, מפורש יוצא 26 מבעל האגדה, או עמד בסוד קדושים רבה בש"ק בעת אמירת 27 דא"ח ושאר לימודים, הנה מוחו עובד, לבו מלא עדן, ולקול 28 הקורא איליו בחסד וחיבת הקדש, מהרה יתעורר, ובלהט להב 29 ראש קדש יבער בשלהבת עוז ותעצומות לכל דבר שבקדושה, 30 וטוהר תום לב, האם כאלו יעבדו בזעת אפים, להשיג פרוסת 31 לחם. הוי אבינו שבשמים, למי עוללת כה, לבניך, בני אהוביך, 32 זרע קדש, אשר צור גזעם גם במבול הסתר והעלם בגבורת לב 33 ובדעת מישרים ישמרו, מה ידאב לב בשר בראותו כל זאת. 34 ידענו אלקים ידענו כי אך טוב וחסד מאתך יוצא, 35 ולתכלית אין סוף הכל נמשך, אבל למה יאמרו הגוים, כי 36 זרועם וכח ידם עשתה כל זאת, הושיענו ורחמינו כי מר מאד 37 מר, והמתק לנו, יראה חסדיך בטוב הנראה והנגלה.	1 ב"ה, א' דר"ח תמוז תרפ"א 2 כבוד ידידי הנכבד וו"ח אי"א מו"ה חיים 3 דוד שי שו"ב 4 שלום וברכה 5 בטח קיבל מכתבי העבר ובו היו רשימות כלליות ממה 6 שהתקבל עד ט' סיון, ועתה התקבל בחדש סיון כזה ט' סיון, 7 (א) ע"ס ט"ו מה' אייר, (ב) ט"ו מט"ו בו, (ג) ביי"א בסיון, ט"ו 8 מיי"א אייר, (ד) בט"ז בו ששים (בלא זמן), (ה) ביי"ז שלשים מה' 9 בחוקתי, (ו) בח"י בו שלשים מכ"ב אייר, שלשים מכ"ה בו, (ז) 10 בכ' בו, ששים מט"ו אייר, שלשים מכ"ב אייר, שבעים וחמשה 11 מער"ח סיון, (ח) בכ"א בו, תשעים מד' סיון, (ט) ארבעים 12 וחמשה מד' סיון, (י) בכ"ט בו, שלשים מח"י אייר, ששים 13 מכ"ב אייר, ששים מכ"ה אייר, בס"ה ששה מאות ארבעים 14 וחמשה. 15 והאל הטוב יהי בעזר כל העוסקים והמתעסקים, 16 התומכים וסועדים, להצליחם בכל עניניהם בגו"ר, בזכות 17 אבות העולם, המכירים באמיתת החסד שעושים עם זרעם 18 וזרע זרעם, וירחם השי"ת עמו ועדתו ברוחניות ובגשמיות, כי

[אג"ק מוהר"י צ נרץ יד]

פרק ה משנה כב

הוא הִיָּה אֹמֵר, בֵּן חֲמֵשׁ שָׁנִים לְמִקְרָא, בֵּן עֶשֶׂר לְמִשְׁנָה, בֵּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמִצְוֹת, בֵּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לְתַלְמוּד, בֵּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְחֶפֶז, בֵּן עֶשְׂרִים לְרֵדוּת, בֵּן שְׁלֹשִׁים לְבִתּוֹ, בֵּן אַרְבָּעִים לְפִינָה, בֵּן חֲמִשִּׁים לְעֵצָה, בֵּן שְׁשִׁים לְזִקְנָה, בֵּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה, בֵּן שְׁמוֹנִים לְגִבּוּרָה, בֵּן תִּשְׁעִים לְשׁוֹת, בֵּן מֵאָה כָּאֵלּוּ מֵת וְעֶבֶר וּבָטַל מִן הָעוֹלָם:

נקודות משיחת קודש

כאמור, מסירות־נפש של קדושה).

(לקוטי־שיחות, כרך ה, עמ' 150)

מדוע אם־כן נהגו בדורות האחרונים להתחיל ללמוד גמרא עם נערים, כמה שנים לפני הגיעם לגיל חמש־עשרה. ניתן להסביר זאת על־פי דברי רבינו הזקן⁹, שעבודת ה' בתורה ומצוות מיוסדת על ענין "רצוא ושוב" (העלאה והתכללות באלוקות, ולאחר מכן המשכת אלוקות למטה). בלימוד התורה מתבטאת עבודת ה' "רצוא ושוב" בלימוד באופן של "פלפול דאורייתא" - שזהו לימוד הגמרא - שבו מתייגע השכל בהעלאת סברות לכאן ולכאן, בקושיות ותירוצים; ולאחר שתורצה קושייתו, מתבונן הוא ומעמיק יותר בהענין ומתעוררת אצלו קושייה חדשה, וכן הלאה. מעלה זו של "רצוא ושוב" בלימוד התורה נתגלתה במיוחד בדורות האחרונים, הסמוכים לגאולה העתידה; כי במשך הדורות שבהם התקרבנו יותר ויותר אל הגאולה נתגלו הרבה ענינים שהם בדוגמת הגלויים שיהיו לעתיד לבוא ובכלל זה שלימות בלימוד התורה, כולל "פלפול דאורייתא". ולכן דוקא בדורות האחרונים מתחילים ללמוד גמרא עם נערים אפילו לפני גיל חמש עשרה.

(ספר־השיחות התש"נ, עמ' 357)

יש הבדל משמעותי בין עבודת האדם קודם הגיעו לגיל עשרים לעבודתו לאחר גיל עשרים:

עד גיל עשרים עיקר עבודתו היא בלימוד התורה - "בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, בן חמש עשרה לגמרא". כאשר האדם עסוק בלימוד, עיקר עבודתו היא עם עצמו¹⁰. זאת ועוד: לצורך לימוד התורה בהבנה ובהעמקה, ישנה מעלה בהתבודדות של האדם ובהתנתקותו מהעולם. אך בהגיעו לגיל עשרים, אומרת המשנה - "בן עשרים לרדוף"; "מ"בן עשרים שנה ומעלה" נקרא האדם "יוצא צבא" ועליו לצאת החוצה ו"לכבוש" את העולם, באופן ד"פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה"¹¹. על־ידי זה "עושים" את העולם דירה לה' יתברך.

(לקוטי־שיחות, כרך ד, עמ' 1021)

"דכתיב איש או אשה אשר יעשו מכל חטאות האדם וגו' ואין קרוי איש עד שהוא בן שלוש־עשרה וכדאשכחן התם ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה ואז היה לוי בן שלוש־עשרה שנה" - רש"י.

מכיון שכל עניני התורה הם בדיוק מוחלט, יש לתמוה אם־כן, כיצד יתכן שענין כל־כך עיקרי ביהדות - זמן קבלת עול המצוות וזמן כניסת היצר טוב¹, נלמד דוקא מ"ויקחו... איש חרבו", הנהגה בלתי רצויה, וכפי שהוכיחם יעקב אביהם קודם פטירתו² "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם"?

בהכרח לומר כי יש גם ענין חיובי במעשה זה של שמעון ולוי, וכמובן מדברי המדרש³ על הפסוק "כי באפם הרגו איש" - "שלא היו כולם לפני הקב"ה אלא כאיש אחד". מזה מובן שהדבר לא היה מנוגד לרצון העליון, שאם לא כן מה הקשר בין פעולתם לבין העובדה ש"לפני הקב"ה חשובים הם כאיש אחד"!

נמצא אפוא שתוכחתו של יעקב לא היתה מכוונת לעצם החלטתם לפעול, שבמהות הענין היתה חיובית, אלא על האופן בו הם פעלו - אופן הענישה שלהם נעשה בצורה שגרמה לחילול ה' (עכרתם אותי להבאישיני⁴).

ואכן בגמרא⁵ מבואר הענין החיובי שבמעשיהם, שזו היתה קנאות של קדושה דוגמת פינחס שקינא את קנאת ה' במעשהו לזמרי בן סלוא. ואדרבה, פעולתם של שמעון ולוי היוותה דוגמה לפינחס "שקינא במעשה דינה דכתיב "הכזונה יעשה את אחותנו"⁶.

זוהי ההוראה לכל יהודי בקבלתו עול מצוות: כאשר הוא עומד בפני נסיון של חטא, שהרי על כל עבירות התורה נאמר⁷ "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם"; כיון שעל־ידי עבירות נעשים "נפרדים" מהקב"ה (רחמנא־ליצלן) בדוגמת זונה שנאסרת על בעלה⁸ - בכל ענין כזה צריך אדם להעמיד את עצמו באופן של מסירות־נפש, למעלה מכל מדידה והגבלה וזהו אכן ה"סוד" לקבלת עול מצוות.

אחרי ההקדמה של מסירות נפש זו מתחילה העבודה באופן של "איש" - על־פי טעם ודעת (אבל היסוד הוא,

(1) קהלת רבה על הפסוק ד, יג. (2) ויחי מט, ה. (3) בראשית רבה צט, ז. (4) וישלח לד ל. (5) סנהדרין פב, ב. (6) רש"י סנהדרין שם. (7) שלח טו, לט. (8) ראה לקוטי תורה קורח נג, ג. (9) לקוטי תורה חוקת נו, א. (10) ראה מאמרי חז"ל (עירובין נד, א) בצורך שיש לעבודת האדם עם עצמו כדי ללמוד תורה. (11) בראשית א, כח.

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: ב דא גזרת אורייתא די פקיד יי למימר מלל עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סמקתא שלמתא די לית בה מומא די לא סליק עליה נירא: ג ותתנון יתה לאלעזר כהנא ויפק יתה למברא למשריתא ויכוס יתה קדמוהי: ד ויסב אלעזר כהנא מדמה באצבעה וידי לקבל אפי משפן זמנא מדמה שבע זמנין: ה ויוקד ית תורתא לעינוהי ית משפה וית בשרה וית דמה על אכלה יוקד: ו ויסב כהנא אצא דארזא ואזובא וצבע זהורי וירמי לגו יקידת תורתא: ז ויצבע לבושהי כהנא ויסחי בשרה במיא ובתר כן יעול למשריתא ויהי מסאב כהנא עד רמשא: ח ודמוקד יתה יצבע לבושהי במיא ויסחי בשרה במיא ויהי מסאב עד רמשא: ט ויכנוש גבר דכי ית קטמא דתורתא ויצנע למברא למשריתא באתר דכי ויהי לכנשתא דבני ישראל למטרא למי אדיותא חטאתא

יט א וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: ב זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר דבר א אל-בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על רש"י: ג ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו רש"י: ד ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והוה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים רש"י: ה ושרף את-הפרה לעינו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה שרף: ו ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה: ז וככם בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וטמא הכהן עד-הערב רש"י: ח והשרף אתה יכם בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד-הערב: ט ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת

רש"י

לשלוש מחנות: ושחט אתה לפניו. (יומא מב) זר שוחט ואלעזר רואה: (ד) אל-נכח פני אהל-מועד. עומד במזרחו של ירושלים ומתפונ ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם (יומא כח): תורה ה (ז) אל-המחנה. למחנה שכינה, שאין טמא משלח חוץ לשתי מחנות, אלא זב ובעל קרי ומצרע: וטמא הכהן עד-הערב. סרסוהו ודרשוהו: "וטמא עד-הערב ואחר יבא אל-המחנה": תורה ח (ט) והניח מחוץ למחנה. (פרה פ"ג) לשלשה

(ב) זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה "חקת", גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה: ויקחו אליך. (במדבר רבה) לעולם היא נקראת על שמך: פרה שעשה משה במדבר: אדמה תמימה. שתהא תמימה באדמימות, שאם היו בה שתי שערות שחורות - פסולה: (ג) אלעזר. (ספרי) מצותה בסגן: אל-מחוץ למחנה. (יומא סח ספרי) חוץ

היא: י ויצבע דבניש ית קטמא
 דתורתא ית לבושהי ויהי מסאב
 עד רמשא ותהי לבני ישראל
 ולגיוניא דיתגיוון ביניכון לקים
 עלם: יא דיקרב במתא לכל
 נפשא דאנשא ויהי מסאב שבא
 יומין: יב הוא ידי עלוהי ביומא
 תליתאה וביומא שביעאה ידפי
 ואם לא ידי עלוהי ביומא
 תליתאה וביומא שביעאה לא
 ידפי: יג כל דיקרב במתא
 בנפשא דאנשא די ימות ולא
 ידי עלוהי ית משפנא דני
 סאב וישתצי אנשא ההוא
 מישראל ארי מי אדיותא לא
 אזדריקו עלוהי מסאב יהי עוד
 סאובתה בה: יד דא אזריתא
 אנש ארי ימות במשפנא כל
 דעלל למשפנא וכל די במשפנא
 יהי מסאב שבא יומין: טו וכל
 מן דחסף פתיח דלית מגופת
 שייצ מקף עלוהי מסאב הוא:

בני־ישראל למשמרת למי נדה חטאת
 הוא כס"י: ישראל י וכבם האסף את־אפר הפרה
 את־בגדיו וטמא עד־הערב והיתה לבני
 ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם:
 יא הנגע במת לכל־נפש אדם וטמא שבעת
 ימים: יב הוא יתחטא־בו ביום השלישי וביום
 השביעי יטהר ואם־לא יתחטא ביום
 השלישי וביום השביעי לא יטהר כס"י: יג כל־
 הנגע במת בנפש האדם אשר־ימות ולא
 יתחטא את־משפן יהוה טמא ונברתה הנפש
 ההוא מישראל כי מי נדה לא־זרק עליו טמא
 יהיה עוד טמאתו בו כס"י: יד זאת התורה אדם
 כי־ימות באהל כל־הבא אל־האהל וכל־אשר
 באהל וטמא שבעת ימים כס"י: טו וכל כלי
 פתוח אשר אין־צמיד פתיל עליו טמא

רש"י

(ס"א הנה): (יג) במת בנפש. ואיזה מת? של
 נפש האדם, להוציא נפש בהמה, שאין טמאתה
 צריכה הנה (ולא טמאת שבעה). דבר אחר:
 בנפש, זו רביעית דם (חולין עב): את־משפן ה'
 טמא. אם נכנס לעזרה אפלו בטבילה בלא הוצאת
 שלישי ושביעי: עוד טמאתו בו. אף־על־פי
 שטבל: (יד) כל־הבא אל־האהל. בעוד שהמת
 בתוכו: (טו) וכל כלי פתוח. (חולין כה א) בכלי
 חרס הכתוב מדבר, שאין מקבל טמאה מגבו אלא
 מתוכו, לפיכך אם אין מגופת צמידתו פתולה עליו
 יפה בחבור - טמא הוא. הא אם יש צמיד פתיל
 עליו - טהור: פתיל. לשון מחבר בלשון עברי. וכן

חלקים מתחלקת: אחד נתן בחר המשחה, ואחד
 מתחלק לכל המשמרות, ואחד נתן בחיל; זה של
 משמרות הנה חוץ לעזרה, לטל ממנו בני העזרות
 וכל הצריכין להטהר, וזה שבהר המשחה - כהנים
 גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה, וזה שפחיל
 — נתון למשמרת מגזרת הכתוב, שנאמר: "והיתה
 לעדת בני־ישראל למשמרת": למי נדה. למי
 הנה, כמו (איכה ג): "וידו־אבן ביי", (זכריה ב):
 "לִידוֹת אֶת־קִרְנוֹת הַגּוֹיִם", לשון זריקה: חטאת
 הוא. לשון חטוי כפשוטו; ולפי הלכותיה קראה
 הכתוב "חטאת", לומר שהיא כקדשים להאסר
 בהנאה: תורה י (יב) הוא יתחטא־בו. באפר הפרה

טז וכל די יקרב על אפי חקלא בקטל חרבא או במתא או בגרמא דאנשא או בקברא יהי מסאב שבכא יומין: יז ויסבון לדמסאב מעפר זקדת חטאתא ויתנון עלוהי מי מבויע למן: יח ויסב אזובא ויטבול במינא גבר דכי וידי על משכנא ועל כל מניא ועל נפשתא די הוו תמן ועל דיקרב בגרמא או בקטלא או במתא או בקברא: יט וידי דכיא על מסאבא ביומא תליתאה וביומא שביעאה וידכנה ביומא שביעאה ויצבע לבושהי ויסחי במינא וידפי ברמשא: כ וגבר די יסתאב ולא ידי עלוהי וישתצי אנשא ההוא מגו קהלא ארי ית מקדשא דיי סאב מי אדיותא לא אזדריקו עלוהי מסאב הוא: כא ותהי להון לקנם עלם וידי מי אדיותא יצבע לבושהי ודיקרב במי אדיותא יהי מסאב עד רמשא: כב וכל די יקרב בה מסאבא יהי מסאב ואנש דיקרב

הוא כס"י: טז וכל אשר יגע על פני השדה בחלל-חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים כס"י: יז ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל-כלי: ע"ב בחול שני יח ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על-האהל ועל-כל-הכלים ועל-הנפשות אשר היו-שם ועל-הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: יט והזה הטהור על-הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וכבם בגדיו ורחץ במים וטהר בערב כס"י: כ ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את-מקדש יהוה טמא מי נדה לא-זרק עליו טמא הוא כס"י: כא והיתה להם לחקת עולם ומוזה מ-הנדה יכבם בגדיו והנגע במי הנדה יטמא עד-הערב כס"י: כב וכל אשר יגע-

רש"י

עד שיהא בהן שעור הזאה: והנגע וגו' יטמא. ואין טעון כבוס בגדים: (כב) וכל אשר יגע-בו. הטמא הזה שנטמא במת יטמא: והנפש הנגעת. בו בטמא מת: תטמא עד-הערב. מפאן למדנו, שהמת אבי אבות הטמאה והנגע בו אב הטמאה ומטמא אדם. זהו פרושה לפי משמעה והלכותיה. ומדרש אגדה העתקתי מיסודו של רפי משה הדרשן, וזהו: (ב) ויקחו אליך. משלהם, כשם שהם פרקו נזמי הנזב לעגל משלהם, כך יביאו זו לכפרה משלהם: פרה אדמה. משל לכן שפחה שטנף פלטין של מלך. אמרו: תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל: אדמה. על

(בראשית ל): "נפתולי אלהים נפתלתי", נתחברתי עם אחותי: (טז) על-פני השדה. (חולין עב) רבותינו דרשו: לרבות גולל ודופק. ופשוטו: "על-פני השדה", שאין שם אהל - מטמא המת שם בנגיעה: תורה יז (יט) וחטאו ביום השביעי. (ספרי) הוא גמר טהרתו: (כ) ואיש אשר יטמא וגו'. אם נאמר מקדש, למה נאמר משפן כו'? כדאיתא בשבועות (דף טז): (כא) ומוזה מ-הנדה. (נדה ט, יומא יד) רבותינו אמרו שהמזה טהור, וזה בא ללמד שהנושא מי חטאת - טמא טמאה חמורה לטמא בגדים שעליו, מה שאין כן בנגע. וזה שהוציאו בלשון "מזה", לומר לך שאינן מטמאין

בַּהּ יְהִי מִסָּאב עַד רִמְשָׁא:
 א וְאָתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנֻשְׁתָּא
 לְמַדְבָּרָא דְצִיִּין בִּירְחָא קְדָמָא
 וַיִּתֵּב עָמָא בְּרָקִם וּמִיתַת תַּמָּן
 מְרִים וְאַתְקַבְּרַת תַּמָּן: ב וְלֹא
 הָיָה מִיָּא לְכְנֻשְׁתָּא וְאַתְקַנְשׁוּ עַל
 מֹשֶׁה וְעַל אֹהֶרֶן: ג וַיָּצֵא עָמָא
 עִם מֹשֶׁה וְאֶמְרוּ לְמִימַר וְלִגִּי
 דְּמִתְנָא בְּמוֹתָא דְאַחְנָא קָדָם יִי:
 ד וּלְמָא אַעֲלִיתוּן יְת קְהֵלָא דִּינִי
 לְמַדְבָּרָא הַדִּין לְמִמַּת תַּמָּן אֲנַחְנָא
 וּבְעִירְנָא: ה וּלְמָא אֶסְקִיתוּנָא
 מִמַּצְרִים לְאַיְתָאָה יְתָנָא לְאַתְרָא
 בִּישָׁא הַדִּין לֹא אֶתְר כְּשֶׁר לְבִית
 זֶרַע וְאֵף לֹא תִינִין וְגוֹפְנִין
 וְרִמּוּנִין וּמִיָּא לִית לְמִשְׁתִּי:
 ו וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן קָדָם
 קְהֵלָא לְתִרַע מִשְׁפָּן זְמָנָא וְנִפְלוּ
 עַל אֶפְיֵהוּן וְאַתְגַּלִּי יִקְרָא דִּינִי

בּוֹ הַטָּמָא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָת תִּטְמָא
 עַד-הָעָרֶב רַש"י: פ כ א וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-
 הָעֵדָה מִדְּבַר-צֹן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם
 בְּקֶדֶשׁ וַתִּמָּת שָׁם מֵרִים וַתִּקְבֹּר שָׁם רַש"י:
 ב וְלֹא-הָיָה מִיָּם לָעֵדָה וַיִּקְהֲלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-
 אֹהֶרֶן רַש"י: ג וַיִּרֶב הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ
 לֵאמֹר וְלוֹ גִּוְעֵנוּ בְּגֹוע אַחֲינוּ לִפְנֵי יְהוָה רַש"י:
 ד וּלְמָה הִבַּאתֶם אֶת-קְהֵל יְהוָה אֶל-הַמִּדְבָּר
 הַזֶּה לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירְנוּ: ה וּלְמָה
 הֵעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל-הַמָּקוֹם
 הַרְעָה הַזֶּה לֹא מְקוֹם זֶרַע וְתֵאנָה וְגִפְן וְרִמּוֹן
 וּמִיָּם אֵין לְשִׁתּוֹת: ו וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי
 הַקָּהֵל אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם

רַש"י

בּוֹ, כֶּף פָּרָה מִטְמָאָה כָּל הָעוֹסְקִין בָּהּ. וּכְשֶׁם
 שְׁנֻטְהֵרוּ בְּאֶפְרוֹ, שְׁנֹאֲמַר (שם): "וַיִּזְרַע עַל-פְּנֵי הַמִּים
 וְגו'", כֶּף, "וְלִקְחוּ לְטָמָא מִצֶּפֶר שְׂרַפַת הַחֲטָאִת
 וְגו'": (א) כָּל-הָעֵדָה. עֵדָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁכָּבֵר מֵתוֹ
 מִתִּי מִדְּבַר וְאֵלּוּ פָּרְשׁוּ לְחַיִּים: וַתִּמָּת שָׁם מֵרִים.
 (מ"ק כ"ח) לָמָּה נִסְמְכָה מִיתַת מְרִים לְפָרֶשֶׁת פָּרָה
 אֲדָמָה? לֹאֲמַר לָךְ: מַה קָּרְבָּנוֹת מְכַפְּרִין (ס"א כְּמוֹ
 שֶׁפָּרָה אֲדָמָה מְכַפֶּרֶת), אֵף מִיתַת צְדִיקִים מְכַפֶּרֶת:
 וַתִּמָּת שָׁם מֵרִים. (שם) אֵף הִיא בְּנִשְׁקָה מֵתָה.
 וּמִפְּנֵי מַה לֹּא נֹאמַר בָּהּ: "עַל-פִּי ה'"?" שְׂאִינוּ דִּרְךָ
 כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה. וּבִאֲהֲרָן נֹאמַר (במדבר לג): "עַל-
 פִּי ה'", בִּ"אֵלָה מִסְּעִי": (ב) וְלֹא-הָיָה מִיָּם
 לָעֵדָה. מִכָּאן, שֶׁכָּל אֲרֻבָּעִים שָׁנָה הָיָה לָהֶם הַבָּאָר
 בְּזִכּוֹת מְרִים: (ג) וְלוֹ גִּוְעֵנוּ. הַלֹּאִי שְׁגוּעֵנוּ:
 בְּגֹוע אַחֲינוּ. בְּמִיתַת אַחֲנוּ בְּדָבָר. לְמַד שְׁמִיתַת
 צָמָא מְגַנָּה מְגַנָּה: בְּגֹוע. שֶׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ
 "בְּמִיתַת אַחֲנוּ", וְלֹא יִתְכַּן לְפָרְשׁוֹ "כְּשִׁמְתוֹ"

שָׁם (ישעיה א): "אִם יֹאדִימוּ כְּתוּלָע", שֶׁחֲטָא קְרוֹי
 אָדָם: תְּמִימָה. עַל שֶׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ תְּמִימִים
 וְנִעֲשׂוּ בּוֹ בְּעֲלֵי מוֹמִין - תֵּבֵא זֶה וַתִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם
 וַיִּחַזְּרוּ לְתַמּוּתָם: לֹא עָלָה עֲלֵיהֶם עַל. כְּשֶׁם שֶׁפָּרְקוּ
 מִעֲלֵיהֶם עַל שְׁמִים: (ג) אֶל-אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן. כְּשֶׁם
 שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֹהֶרֶן, שֶׁהוּא כֹהֵן, לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל. וּלְפִי
 שֶׁאֲהֲרֹן עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל לֹא נַעֲשִׂית עֲבוּדָה זֶה עַל
 יָדוֹ, שְׂאִין קְטִיגוֹר נַעֲשָׂה סְנִיגוֹר: (ד) וְשִׁרְף
 אֶת-הַפָּרָה. כְּשֶׁם שֶׁנִּשְׂרַף הָעֵגֶל: (ו) עֵץ אֶרֶז
 וְאֶזוֹב וּשְׁנֵי תוּלַעַת. שְׁלֹשָׁה מִינִין הָלְלוּ כְּנָגֵד
 שְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ שֶׁנִּפְּלוּ בָּעֵגֶל. וְאֶרֶז הוּא הַגִּבֵּה
 מִכָּל הָאֵילָנוֹת וְאֶזוֹב נִמּוֹךְ מִכָּלֶם, סִימָן, שֶׁהַגִּבֵּה
 שֶׁנִּתְגָּאָה וְחֲטָא, יִשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ כְּאֶזוֹב וַתוּלַעַת,
 וַיִּתְכַּפֵּר לוֹ: (ט) לְמִשְׁמֶרֶת. כְּמוֹ שֶׁפִּשְׁעֵי הָעֵגֶל
 שְׁמוֹר לְדוֹרוֹת לְפָרַעְנוֹת, שְׂאִין לָךְ פְּקָדָה שְׂאִין בָּהּ
 מִפְּקָדַת הָעֵגֶל, שְׁנֹאֲמַר (שמות לב): "וּבְיוֹם פְּקָדֵי
 וּפְקָדֹתַי וְגו'". וְכִשֶּׁם שֶׁהָעֵגֶל מִטְמָא כָּל הָעוֹסְקִין

להון: ז ומליל יי עם משה
למימר: ח סב ית חטרא ואכנש
ית פנשתא את ואהרן אחור
ותמללון עם פיפא לעיניהון ויתן
מוהי ותפק להון מציא מן פיפא
ותשקי ית פנשתא וית בעירהון:
ט ונסיב משה ית חטרא מן קדם
יי כמא די פקדה: י ואכנישו
משה ואהרן ית קהלא לקדם
פיפא ואמר להון שמעו כען
סרבניא המן פיפא הדין נפק
לכון מציא: יא וארם משה ית
ידה ומחא ית פיפא בחטרה
תרתין זמנין ונפקו מציא סגיא
ושתיאת פנשתא ובעירהון:
יב ואמר יי למשה ולאהרן חלף
די לא המנתון במימרי לקדשותי
לעיני בני ישראל בכן לא תעלון
ית קהלא הדין לארעא די יהבית
להקדישני לעיני בני

וירא כבוד יהוה אליהם: פ שלישי וידבר
יהוה אל משה לאמר: ח קח את המטה
והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך
ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו
והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את
העדה ואת בעירם כס"י: ט ויקח משה את
המטה מלפני יהוה כאשר צוהו: י ויקהלו
משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע ויאמר
להם שמעו נא המרים המן הסלע הנה
נוציא לכם מים כס"י: יא וירם משה את ידו ויך
את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים
ותשת העדה ובעירם כס"י: יב ויאמר יהוה
אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי
ישראל לכן לא תביאו את הקהל הנה

רש"י

ולא הוציא. אמרו: שמא צריך להכותו כבראשונה,
שנאמר (שמות יז) "והפית בצור" - ונזדמן להם
אותו סלע והכהו: (יב) יען לא האמנתם בי.
גלה הפתוב שאלולי חטא זה בלבד היו נכנסין
לארץ, כדי שלא יאמרו עליהם: כעון שאר דור
המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, כך היה
עון משה ואהרן. והלא (במדבר יא) "תצאן ובקרו
ישחט" קשה מזו? אלא לפי שבסתור - חסד עליו
הפתוב, וכאן שבמעמד כל ישראל - לא חסד עליו
הפתוב, מפני קדוש השם: להקדישני. שאלו
דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקדש לעיני
העדה ואומרים: מה סלע זה, שאינו מדבר ואינו
שומע ואינו צריך לפרנסה, מקים דבורו של מקום,
קל וחומר אנו!: לכן לא תביאו. בשבועה, כמו

אחינו", שאם כן היה לו להנקד "בגוע" (בחולם
הוא ו'): תורה ד (ח) ואת בעירם. (במדבר רבה)
מכאן, שחס הקדוש ברוך הוא על ממונם של
ישראל: תורה ט (י) ויקהלו וגו'. (שם) זה אחד מן
המקומות שהחזיק מעט את המרבה: המן הסלע
הזה נוציא. לפי שלא היו מכירין אותו, לפי שהלך
הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר, והיו
ישראל אומרים להם: מה לכם? מאיזה סלע
תוציאו לנו מים? לכך אמר להם: "המרים",
סרבנים, לשון יוני שוטים - מורים את מוריהם,
המן הסלע הזה, שלא נצטוינו עליו, נוציא לכם
מים?: (יא) פעמים. לפי שבבראשונה לא הוציא
אלא טפין, לפי שלא צוה המקום להכותו אלא
"ודברתם אל הסלע", והמה דברו אל סלע אחר

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם כְּשִׁי׃ יג הָמָּה מִי
מְרִיכָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה
וַיִּקְדָּשׁ בָּם כְּשִׁי׃ ס רַבִּיעִי יד וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה
מַלְאָכִים מִקִּדְשׁ אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם כֹּה אָמַר
אֲחִיד יִשְׂרָאֵל אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה
אֲשֶׁר מִצְאָתָנוּ כְּשִׁי׃ טו וַיֵּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרִימָה
וַנָּשָׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם
וְלֹא־בָתִּינוּ כְּשִׁי׃ טז וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ
וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ
בְּקִדְשׁ עִיר קִצֵּה גְבוּלָךְ כְּשִׁי׃ יז נַעֲבֹרָה־נָּא
בָּאֲרָצָךְ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה
מִי בָּאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְךָ לֹא נִטָּה יָמִין

לְהוֹן׃ יג אָנוּן מִי מִצְוֹתָ דִּי נָצוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יי וְאַתְקַדְשׁ
בְּהוֹן׃ יד וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֲנֻדִּין
מִרְקָם לָוֹת מִלְכָּא דְאֲדוֹם כְּדָנוּ
אָמַר אֲחִיד יִשְׂרָאֵל אַתָּה יָדַעְתָּ יְת
כָּל עֲקֻתָּא דִּי אֲשַׁכְּתָנָא׃
טו וַנִּחְתּוּ אֲבֹהֵתָנָא לְמִצְרַיִם
וַיִּתְּבֵנָא בְּמִצְרַיִם יוֹמִין סְגִיָּין
וְאַבְאִישׁוּ לָנָא מִצְרָאִי
וְלֹאֲבֹהֵתָנָא׃ טז וַצְלִינָא קָדָם יי
וְקָבִיל צְלוּתָנָא וַיִּשְׁלַח מַלְאָכָא
וְאַפְקֵנָא מִמִּצְרַיִם וְהֵא אֲנַחְנָא
כְּרָקָם קִרְתָּא דְּבִסְטֵר תְּחוּמָּךְ׃
יז נַעֲבֹר כַּעַן בָּאֲרָעָךְ לֹא נַעֲבֹר
בְּחֻקַּל וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתִּי מִי גוֹב
בָּאֲרָח מִלְכָּא גִיל לֹא נִסְטִי
לִימִינָא וְלִסְמָאלָא עַד דְּנַעֲבֹר

רַבִּיעִי

עַל יַעֲקֹב׃ (טו) וַיִּרְעוּ לָנוּ. סְבָלְנוּ צְרוֹת רַבּוֹת׃
וְלֹא־בָתִּינוּ. מִכָּאן, שֶׁהָאֲבוֹת מִצְטַעְרִים בְּקָבֶר
כְּשֶׁפָּרַעְנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל׃ (טז) וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ.
בְּבִרְכָּה שֶׁבִרְכָּנוּ אֲבִינוּ (בראשית כז): "הַקֵּל קוֹל
יַעֲקֹב", שֶׁאָנוּ צוֹעֲקִים וְנֹעֲגִים׃ מַלְאָךְ. זֶה מֹשֶׁה.
מִכָּאן, שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּאִים "מַלְאָכִים", וְאוֹמֵר (ד"ה
ב לו): "וַיְהִיו מַלְעָבִים בְּמַלְאָכֵי הָאֱלֹהִים׃"
(יז) נַעֲבֹרָה־נָּא בָּאֲרָצָךְ. אֵין לָךְ לַעֲוֹר עַל
הַיִּרְשָׁה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא פָּרַעְתָּ הַחֹב,
עֲשֵׂה לָנוּ עֶזֶר מַעֲט לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אֲרָצָךְ׃ וְלֹא נִשְׁתֶּה
מִי בָּאֵר. (במדבר רבה) "מִי בּוֹרוֹת" הִיא צְרִיף לֹוֹמֵר,
אֵלֹא כֹךְ אָמַר מֹשֶׁה׃ אֶף־עַל־פִּי שִׁישׁ בִּידֵינוּ מִן
לְאָכֹל וּבָאֵר לַשְׁתּוֹת, לֹא נִשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ, אֵלֹא נִקְנֶה
מִכֶּם אֶכֶל וּמַיִם לְהַנְאֻתָּכֶם. מִכָּאן לְאַכְסֵנָאִי, שֶׁאֶף־
עַל־פִּי שִׁישׁ בִּידוֹ לְאָכֹל, יִקְנֶה מִן הַחֲנוּנִי, כְּדִי
לְהַנּוֹת אֶת אֲשִׁפְזוֹ׃ דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְךָ וְגו'. אָנוּ
חוֹסְמִים אֶת בְּהֻמָּתָנוּ וְלֹא יֵטוּ לָכָאן וּלְכָאן לְאָכֹל׃

(שמואל א ג): "לֵכֶן נִשְׁפַּעְתִּי לְבֵית עַלִי". נִשְׁפַּע
בְּקִפְיָה, שֶׁלֹּא יָרְבוּ בַתְּפִלָּה עַל כֹּךְ׃ (יג) הָמָּה
מִי מְרִיכָה. הֵם הַנִּזְכָּרִים בְּמָקוֹם אַחֵר (סנהדרין ק"א
ב), אֵת אֲלוֹ רָאוּ אֲצִטְגִּינִי פְרַעַה, שֶׁמוֹשִׁיעַן שֶׁל
יִשְׂרָאֵל לִוְקָה בְּמַיִם, לְכֹךְ גָּזְרוּ (שמות א): "כָּל־הַבֶּן
הַיְלֹוד הַיֵּאֱרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ׃ וַיִּקְדָּשׁ בָּם. שְׁמָתוֹ מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל יָדָם, (זבחים קט"ו ב) שֶׁכְּשֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
הוא עוֹשֶׂה דִין בְּמִקְדָּשׁוֹ, הוּא יֵרָאוּי וּמִתְקַדֵּשׁ עַל
הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהילים סח): "נִזְרָא אֱלֹהִים
מִמִּקְדָּשֶׁיךָ", וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא י): "בְּקִרְבִּי
אֶקְדָּשׁ׃" (יד) אֲחִיד יִשְׂרָאֵל. מָה רָאָה לְהַזְכִּיר
כָּאן אַחֲוָה? אֵלֹא אָמַר לוֹ: אַחִים אֲנַחְנוּ, בְּנֵי
אֲבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ (בראשית טו): "כִּי־גֵר יִהְיֶה
זְרַעְךָ" וְעַל שֶׁנִּינוּ הִיא אוֹתוֹ הַחֹב לְפָרְעוֹ׃ אַתָּה
יָדַעְתָּ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה. לְפִיכֹךְ פִּירַשׁ אֲבִיכֶם מַעַל
אֲבִינוּ (שם לו): "וַיִּלְךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב
אֲחִיו" - מִפְּנֵי הַשְּׂטֵר חֹב הַמִּטָּל עֲלֵיהֶם, וְהִטִּילוּ

תחומך: יח ואמר לה אדומא
לא תעבר בתחומי דילמא
בדקטלין בחרבא אפוק
לקדמותך: יט ואמרו לה בני
ישראל בארץ כבישא נסק ואם
מיוך נשתי אנא ובעירי ואיהב
דמיהון לחוד לית פתגם דביש
ברגלי אעבר: כ ואמר לא תעבר
ונפק אדומא לקדמותה בחיל
רב ובידא תקיפא: כא וסריב
אדומא שבק ית ישראל למעבר
בתחומה וסטא ישראל מלותה:
כב ונטלו מרקם ואתו בני ישראל
כל כנשתא להר טורא: כג ואמר
יי למשה ולאהרן בהר טורא על
תחום ארעא דאדום למימר:
כד יתפנש אהרן לעמה ארי לא
ייעול לארעא די יהבית לבני
ישראל על די סרבנות על מימרי
למי מצותא: כה דבר ית אהרן
ות אלעזר ברה ותסיק יתהון
להר טורא: כו ואשלח ית אהרן
ית לבושהי ומלפשונו ית אלעזר

ושמאול עד אשר-נעבר גבלך כס"י: יח ויאמר
אליו אדום לא תעבר בי פן-בחרב אצא
לקראתך כס"י: יט ויאמרו אליו בני-ישראל
במסלה נעלה ואם-מימך נשתה אני ומקני
ונתתי מחרם רק אין-דבר ברגלי אעברה כס"י:
כ ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם
כבד וביד חזקה כס"י: כא וימאן אדום נתן
את-ישראל עבר בגבלו ויט ישראל מעליו: כ
חמישי כב ויסעו מקדש ויבאו בני-ישראל כל-
העדה הר ההר כס"י: כג ויאמר יהוה אל-משה
ואל-אהרן בהר ההר על-גבול ארץ-אדום
לאמר כס"י: כד יאסף אהרן אל-עמיו כי לא
יבא אל-הארץ אשר נתתי לבני ישראל על
אשר-מרייתם את-פי למי מריבה: כה קח
את-אהרן ואת-אלעזר בנו והעל אתם הר
ההר כס"י: כו והפשט את-אהרן את-בגדיו

רע"י

ההרים, שלשה נשארו בהן: הר סיני - לתורה, והר
נבו - לקבירת משה. והר ההר - לקבירת אהרן:
(כג) על-גבול ארץ-אדום. מגיד, שמפני
שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע, נפרצו
מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר
ליהושפט (ד"ה ב כ): "בהתחברך עם-אחזיהו פרץ
ה' את מעשיך": תורה כד (כה) קח את-אהרן.
בדברי נחומים. אמר לו: אשריך שתראה פתוך נתון
לבך, מה שאין אני זכאי לכך: (כו) את-בגדיו.
את בגדי כהנה גדולה הלבישהו והפשיט מעליו
לתתם על בנו בפניו. אמר לו: "הכנס למערה",
ונכנס. ראה משה מצעת וגר דלוק. אמר לו: "עלה

(יח) פן-בחרב אצא לקראתך. אתם מתגאים
בקול שהורישכם אביכם ואמרם: "ונצעק אל-ה'
וישמע קלנו", ואני אצא עליכם במה שהורישני
אבי (בראשית כז): "ועל חרבך תחיה": (יט) רק
אין-דבר. אין שום דבר מזיקך: (כ) וביד חזקה.
בהבטחת זקננו (שם): "והידיים ידי עשו": תורה כא
(כב) כל-העדה. כלם שלמים ועומדים להכנס
לארץ, שלא היה בהן אחד מאותם שנגזרה גזרה
עליהם, שכבר כלו מתי מדבר, ואלו מאותם שכתוב
בהן (דברים ד): "חיים כלכם היום": הר ההר. הר
על גבי הר, כתפוח קטן על גבי תפוח גדול.
ואף-על-פי שהענן הולך לפניו ומשנה את

בְּרָה וְאַהֲרֹן יִתְכַנְּשׁ וַיָּמוּת תִּמָּן:
 כז וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמֹא דִּי פִקִּיד יִי
 וּסְלִיקוּ לְהֹר טוֹרָא לְעֵינֵי כָּל
 בְּנֵי־שָׂתָא: כח וְאַשְׁלַח מֹשֶׁה יֵת
 אֶהֱרֹן יֵת לְבוֹשׁוֹהִי וְאַלְבִּישׁ
 יִתְהוֹן יֵת אֶלְעָזָר בְּרָה וּמִית
 אֶהֱרֹן תִּמָּן בְּרִישׁ טוֹרָא וּנְחַת
 מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן טוֹרָא:
 כט וַחֲזוּ כָּל בְּנֵי־שָׂתָא אֲרִי מִית
 אֶהֱרֹן וַיָּבֹאוּ יֵת אֶהֱרֹן תִּלְתִּין
 יוֹמִין כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל: א וַשְּׁמַע
 בְּנֵעֲנָא מִלְּקָא דְעָרֵד יִתְב
 דְּרוּמָא אֲרִי אֲתָא יִשְׂרָאֵל אֲרַח
 מֵאֲלֵלִיא וְאַגַּח קִרְבָּא בְּיִשְׂרָאֵל

וְהַלְבַּשְׁתָּם אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאַהֲרֹן יֹאסֵף וּמֵת
 שָׁם כִּסִּי: כז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלֵהוּ
 אֶל־הָהָר הַהוּא לְעֵינֵי כָּל־הָעֵדָה כִּסִּי: כח וַיַּפְשֹׁט
 מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיַּלְבֵּשׁ אֹתָם אֶת־
 אֶלְעָזָר בְּנוֹ וַיָּמֹת אֶהֱרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד
 מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן־הָהָר: כט וַיֵּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה כִּי
 גֹּועַ אֶהֱרֹן וַיָּבֹאוּ אֶת־אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל
 בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּסִּי: א וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי
 מִלֶּךְ־עָרֵד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ
 הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב | מִמֶּנּוּ

רש"י

דְּהָא, לפי שהוא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו,
 למה ויראו? לפי שהרי מת אהרן. אבל על תרגום
 "וחזו כל בנישפתא" אין לשון דהא נופל אלא לשון
 אשר, שהוא מגזרת שמוש אי, שפצינו "אם"
 משמש בלשון "אשר", כמו (איוב כא): "ואם-מדוע
 לא-תקצר רוחי". והרבה מפרשים מזה הלשון (שם
 יד): "אם חרוצים ימיו": (א) וישמע הכנעני.
 שמע שמת אהרן ונסתלקו עניי פבוד כו', כדאיתא
 בראש השנה (דף ג). ועמלק מעולם רצועת מרדות
 לישראל, מזמן בכל עת לפרענות: ישוב הנגב. זה
 עמלק, שנאמר (במדבר יג): "עמלק יושב בארץ
 הנגב", ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי
 שיהיו ישראל מתפללים להקדוש-ברוך-הוא לתת
 פנענים בידם, והם אינם פנענין, ראו ישראל
 לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען;
 אמרו: "נתפלל סתם", שנאמר: "אם-נתן תתן
 את-העם הזה בידי": דרך האתרים. דרך הנגב
 שהלכו בה המרגלים, שנאמר (שם): "ויעלו בנגב".
 דבר אחר: "דרך האתרים" דרך התיר הגדול
 הנוסע לפניהם, שנאמר (שם י): "דרך שלשת ימים

למטה" - ועלה, "פשט ידיך" - ופשט, "קמץ
 פידך" - וקמץ, "עצם עיניך" - ועצם, מיד חמד
 משה לאותה מיתה, וזהו שנאמר לו (דברים לב):
 "כאשר-מת אהרן אחיך" - מיתה שנתאית לה:
 (כז) ויעש משה. (במדבר רבה) אף-על-פי שהדבר
 קשה לו, לא עכב: תורה כח (כט) ויראו כל-העדה
 וגו'. (שם) כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא
 ירד, אמרו: היכן הוא אהרן? אמר להם: מת.
 אמרו: אפשר, מי שעמד כנגד המלאך ועצר את
 המגפה, ישלט בו מלאך המות? מיד בקש משה
 רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה,
 ראו - והאמינו: כל בית ישראל. האנשים
 והנשים; לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל
 אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו: פי גוע.
 אומר אני שהמתרגם "דקא מית", טועה הוא, אלא
 אם כן מתרגם ויראו - "ואתחזיאו", שלא אמרו
 רבותינו זכרונם לברכה, "כ"י" זה משמש בלשון
 "דקא", אלא על מדרש שנסתלקו עניי פבוד,
 וכדאמר רבי אבהו (ראש השנה ג): אל תקרי
 "ויראו" אלא "ויראו", ועל לשון זה נופל לשון

שְׂבִי רַש"י: בַּיּוֹדֵר יִשְׂרָאֵל נִדְר לַיהוָה וַיֹּאמֶר
אִם־נָתַן תִּתֵּן אֶת־הָעֵם הַזֶּה בְּיָדִי וְהַחֲרַמְתִּי
אֶת־עֲרִיָּהֶם רַש"י: גַּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל
וַיִּתֵּן אֶת־הַכֶּנְעָנִי וַיַּחֲרֶם אֹתָהֶם וְאֶת־עֲרִיָּהֶם
וַיִּקְרָא שְׁם־הַמָּקוֹם חֲרָמָה רַש"י: פ־ וַיִּסְעוּ מֵהָר
הָהָר הַרְדֵּי יַם־סוּף לְסָבָב אֶת־אֶרֶץ אֲדוֹם
וּתְקַצֵּר נֶפֶשׁ־הָעָם בַּדֶּרֶךְ רַש"י: הַ וַיִּדְבֵּר הָעָם
בְּאֱלֹהִים וּבַמֶּשֶׁה לֵּמָּה הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם
לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ
קָצָה בַּלָּחֶם הַקָּלֵקֶל רַש"י: וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם
אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמָת

וַיִּשְׁבֹּא מִגֵּה שְׂבִיָּא: ב וְכֵן
יִשְׂרָאֵל קִים קָדָם יי וַאֲמַר אִם
מִמֶּסֶר תִּמְסַר יֵת עֲמָא הָדִין בְּיָדִי
וַאֲגַמֵּר יֵת קְרוּיָהוֹן: ג וְכַבִּיל יי
צְלוֹתָהּ דִּישְׂרָאֵל וּמִסֵּר יֵת
כְּנַעֲנָאָה וְגַמֵּר יֵתָהוֹן וְיֵת קְרוּיָהוֹן
וּקְרָא שְׂמָא דְאַתְרָא חֲרָמָה:
ד וּנְטִלוּ מֵהָר טוּרָא אֶרֶץ יִמָּא
דְסוּף לְאַקְפָּא יֵת אֶרְעָא דְאַדוֹם
וַעֲקַת נַפְשָׁא דְעֲמָא בְּאַרְחָא:
ה וְאַתְרַעִם עֲמָא בְּמִימְרָא דִּי
וְעַם מִשֶּׁה נָצוּ לְמָא אֶסְקַתוּנָא
מִמִּצְרַיִם לְמַמַּת בְּמִדְבָּרָא אֲרִי
לִית לַחְמָא וְלִית מַיָּא וְנַפְשָׁנָא
עָקַת בְּמִנָּא הָדִין דְּמִיכְלָה קָלִיל:
ו וְגַרִי יי בְּעֲמָא יֵת חוּזָן קָלִין

רש"י

לומר "ותקצר נפש העם בדרך" - בהיותם בדרך,
ולא פירש בו במה קצרה, שכל מקום שתמצא
קיצור נפש במקרא מפורש שם במה קצרה, כגון
(זכריה יא): "ותקצר נפשי בהם", וכגון (שופטים י):
"ותקצר נפשו בעמל ישראל", וכל דבר הקשה על
אדם נופל בו לשון "קצור נפש", כאדם שהטרח
בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין
לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער. ובדבר
המטריח נופל לשון גדל, שגדול הוא וכבד על
האדם, כגון (זכריה יא): "וגם נפשם בחלה בי"
גדלה עלי, (איוב י): "ויגאה כשחל תצודני". כללו
של פרושו: כל לשון קצור נפש בדבר - לשון
שאין יכול לסבלו הוא, שאין הדעת סובלתו:
(ה) באלהים ובמשׁה. השוו עבד לקונו (במ"ר):
למה העליתנו. שניהם שוים: ונפשנו קצה. אף
זה לשון קצור נפש ומאוס: בלחם הקלקל. (ע"ז
ה) לפי שהמן נבלע באיברים, קראוהו "קלוקל",
אמרו: עתיד המן הזה שיתפח במעינו, פלום יש
ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא?: (ו) את
הנחשים השרפים. (במ"ר) ששורפים את האדם

לתור להם מנוחה: "וישב ממנו שבי. אינה אלא
שפחה אחת (ילקוט בשם מדרש): (ב) והחרמתי.
אקדיש שללם לגבה: (ג) ויחרם אתהם.
בהריגה: ואת־עריהם. חרמי גבה: (ד) דרך
ים־סוף. כיון שמת אהרן ובאה עליהם מלחמה זו,
חזרו לאחוריהם דרך ים סוף, הוא הדרך שחזרו
להם כשנגזר עליהם גזרת מרגלים, שנאמר (דברים
א): "וסעו המדברה דרך ים־סוף". וכאן חזרו
לאחוריהם (עיינ פ' פנחס) שבע מסעות, שנאמר (שם
י): "ובני ישראל נסעו מבארת בני־יעקן מוסרה
שם מת אהרן". וכי במוסרה מת? והלא בהר החר
מת?! אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו
כאלו הוא בפניהם. וצא וברק במסעות ותמצא
שבע מסעות מן מוסרה עד הר החר: לסבב
את־ארץ אדום. שלא נתנם לעבר בארצו: ותקצר
נפש־העם בדרך. בטרח הדרך שהקשה להם.
אמרו: עכשו היינו קרובים להכנס לארץ ואנו
חוזרים לאחורינו, כך חזרו אבותינו ונשתהו
שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם
בענוי הדרך. ובלשון לע"ז אנקרטלו"ר. ולא יתכן

עם־רַב מִיִּשְׂרָאֵל כִּסִּי: וַיֵּבֹא הָעָם אֶל־מֹשֶׁה
וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאנוּ כִּי־דִבַּרְנוּ בִּיהוָה וְכָךְ הִתְפַּלֵּל
אֶל־יְהוָה וַיֹּסֶר מֵעֲלֵינוּ אֶת־הַנֶּחֱשׁ וַיִּתְּפַלֵּל
מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם כִּסִּי: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל־נֶגֶם וְהָיָה
כָּל־הַנָּשׁוּף וְרָאָה אֹתוֹ וְחִי כִסִּי: ט וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
נֶחֱשׁ נָחָשׁ וַיִּשְׁמְהוּ עַל־הַנֶּגֶם וְהָיָה אִם־נָשָׁף
הַנֶּחֱשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נֶחֱשׁ הַנֶּחֱשָׁת
וְחִי כִסִּי: י וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֹבֶת:
יֵא וַיִּסְעוּ מֵאֹבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בַּמִּדְבָּר
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ כִּסִּי:
יב מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרַד: יג מִשָּׁם נָסְעוּ
וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אֲרָנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיָּצֵא מִגְּבֹל

רש"י

וּנְכִיתוּ יָת עֲמָא וּמִית עִם סָגִי
מִיִּשְׂרָאֵל: ז וַאֲתָא עֲמָא לְמֹשֶׁה
וַאֲמָרוּ חֲבָנָא אָרִי אַתְרַעֲמָנָא קָדָם
יֵי וְעַמָּךְ נָצִינָא צִלִּי קָדָם יֵי וַיַּעֲדִי
מִנָּנָא יָת חוּיָא וְצִלִּי מֹשֶׁה עַל
עֲמָא: ח וַאֲמָר יֵי לְמֹשֶׁה עֲבַד לָךְ
קָלִיָא וְשׂוּי יָתָה עַל אֵת וַיְהִי כָל
דִּיתְנָכִית וַיַּחֲזִי יָתָה וַיִּתְקַיֵּם:
ט וְעֲבַד מֹשֶׁה חוּיָא דִּנְחָשָׁא
וְשׂוּיָה עַל אֵת וְהָיָה כִּד נָכִית
חוּיָא יָת גִּבְרָא וּמִסְתַּפֵּל לְחוּיָא
דִּנְחָשָׁא וּמִתְקַיֵּם: י וְנָטְלוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְשָׂרוּ בְּאֹבֶת: יא וְנָטְלוּ
מֵאֹבֶת וְשָׂרוּ בְּמִגִּזֵּת עֲבָרָא
בַּמִּדְבָּרָא דִּי עַל אִפִּי מוֹאָב
מִמִּזְרַח שָׁמֶשׁ: יב מִתְּמָן נָטְלוּ
וְשָׂרוּ בְּנַחַל זָרַד: יג מִתְּמָן
נָטְלוּ וְשָׂרוּ מֵעֵבֶר דְּאֲרָנוֹן דִּי
בַּמִּדְבָּרָא דְנֶפֶק מִתְּחוּם אֲמֹרָא

שְׁהִיו יִשְׂרָאֵל מִסְתַּפְּלִין כָּלִפִּי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת
לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים, הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לֹאוּ
הָיוּ נִמְוָקִים (נ"א נְזוּקִים): (ט) נֶחֱשׁ נָחָשָׁת. (שם)
לֹא נֹאמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נֶחֱשָׁת, אֲלֵא אָמַר מֹשֶׁה:
הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא קוֹרְאוֹ נֶחֱשׁ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂנוּ שֶׁל
נֶחֱשָׁת! לְשׁוֹן נּוֹפֵל עַל לְשׁוֹן: תוֹרָה י (יֵא) בְּעֵי
הָעֵבְרִים. לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שְׁמָם עֵיִם. וְעֵי
לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא, דְּכָר הִטָּאוּט בְּמִטָּאטָא, וְהָעֵי"ן בּוֹ
יִסוֹד לְכַדָּה, וְהוּא מִלְשׁוֹן "יָעִים" (יִשְׁעִיה כח): וַיַּעַח
כָּרַד: הָעֵבְרִים. דֶּרֶךְ מֵעֵבֶר הָעוֹבְרִים שָׁם אֶת הַר
נִבּוֹ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן, שֶׁהוּא מִפְּסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאָב
לְאֶרֶץ אֲמֹרִי: עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ.
בַּמִּזְרָחָה שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב: תוֹרָה יב (יג) מִגְּבֹל
הָאֲמֹרִי. תְּחוּם סוּף מִצֵּר שְׁלֵהֶם, וְכֵן (דְּבָרִים ב):
"גְּבֹול מוֹאָב", לְשׁוֹן קֶצֶה וְסוֹף: מֵעֵבֶר אֲרָנוֹן.
הַקִּיפּוֹ אֶרֶץ מוֹאָב כָּל דְּרוֹמָה וּמִזְרָחָה עַד שְׁכָאוּ
מֵעֵבֶר הַשְּׁנִי לְאֲרָנוֹן בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֲמֹרִי, בְּצִפּוֹנָה

בְּאַרְס שְׁנֵיהֶם: וַיִּנָּשְׁכוּ אֶת־הָעָם. יבֵּא נֶחֱשׁ שְׁלֵקָה
עַל הוֹצָאת דְּבָה וַיִּפְרַע מִמוֹצֵאֵי דְבָה, יבֵּא נֶחֱשׁ
שְׁכַל הַמִּינִין נִטְעָמִין לוֹ טַעַם אֶחָד (טַעַם עֶפֶר)
וַיִּפְרַע מִכְּפִיֵּי טוֹבָה, שֶׁדָּבָר אֶחָד מִשְׁתַּנָּה לָהֶם
לְכַמָּה טַעָמִים: (ז) וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה. מִכָּאֵן לְמִי
שֶׁמִּבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שְׁלֵא יְהֵא אֲכֹזְרִי מִלְּמַחֲל:
(ח) עַל־נֶגֶס. עַל כְּלוֹנֶס, שְׁקוֹרִין פִּירָק"א בְּלַעַז,
וְכֵן (יִשְׁעִיה ל): "וְכִנֶּס עַל־הַגִּבְעָה", (שם מט): "אֲרִים
נָסִי", (שם יג): "שְׂאוּ־נֶס"; וּלְפִי שֶׁהוּא גְּבֵה לְאוֹת
וְלִרְאֵיהָ, קוֹרְאוֹ "נֶס": כָּל־הַנָּשׁוּף. (בַּמִּדְבָּר רַבָּה)
אֶפְלוּ כָּלֵב אוֹ חֲמוֹר נִשְׁכּוּ, הָיָה נְזוּק וּמִתְנַנָּה
וְהוֹלֵךְ. אֲלֵא נִשְׁכִּית הַנֶּחֱשׁ מִמִּהְרַת לְהַמִּית, לְכֹךְ
נֹאמַר כָּאֵן: "וְרָאָה אֹתוֹ", רְאִיָּה בְּעֵלְמָא. וּבִנְשִׁיכַת
הַנֶּחֱשׁ נֹאמַר: "וְהִבִּיט" - "וְהָיָה אִם־נָשָׁף הַנֶּחֱשׁ
אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט וְגו'", שְׁלֵא הָיָה מִמִּהְרַת נִשְׁוֹף הַנֶּחֱשׁ
לְהִתְרַפְּאוֹת, אֲלֵא אִם כֵּן מִבִּיט בּוֹ בְּכוֹנָה. וַאֲמָרוּ
רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי נֶחֱשׁ מִמִּית אוֹ מַחֲיָה? אֲלֵא בְּזִמָּן

הַאֲמַרִי כִּי אֲרִנּוֹן גָּבּוֹל מוֹאֵב בֵּין מוֹאֵב וּבֵין
הַאֲמַרִי רַש"י: יד עַל־כֵּן יֹאמַר בְּסֵפֶר מִלְחָמַת
יְהוָה אֶת־זֶהְבּ בְּסוּפָהּ וְאֶת־הַנְּחָלִים
אַרְנּוֹן רַש"י: טו וְאֶשֶׁד הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת
עַר וְנִשְׁעַן לְגָבּוֹל מוֹאֵב רַש"י: טז וּמִשָּׁם בָּאָרָה
הוּא הַבָּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֲסֹף
אֶת־הָעָם וְאֶתְנָה לָּהֶם מַיִם רַש"י: ס יֵאָז יִשְׁוֹר

ארי ארנון תחום מואב בין מואב
ובין אמוראה: יד על כן יתאמר
בספרא קרבין דעבד יי על ימא
דסוף וגבורין דעל נחלי ארנון:
טו ושפוף נחליא דמדברין לקבל
לחית ומסתמיה לתחום מואב:
טז ומתמן אתיהיבת להון בירא
היא בירא די אמר יי למשה
פנוש ית עמא ואיהב להון מיא:
יז בכין שפח ישראל ית
תושבחתא הדא סקי בירא שפחו

רש"י

כְּשִׁיכְנִסוּ יִשְׂרָאֵל [לְאָרְצָן] לְתוֹךְ הַנַּחַל לַעֲבֹר, נִצָּא
מִן הַמַּעְרוֹת בְּהָרִים שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהֶם וְנִהְיָגִם בְּחָצִים
וְאִבְנֵי בְּלִיסְטְרָאוֹת. וְהָיוּ אוֹתָן הַנִּקְעִים בְּהָר שֶׁל צֶד
מוֹאֵב, וּבְהָר שֶׁל צֶד אֲמֹרִיִּים הָיוּ פִּנְגָּד אוֹתָן נִקְעִים
כְּמִין קִרְנוֹת וְשִׁדִּים בּוֹלְטִין לַחוּץ. כִּיּוֹן שֶׁבָּאוּ
יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר, נִזְדַּעַזַּע הָהָר שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
כְּשִׁפְחָה הַיּוֹצֵאת לְהַקְבִּיל פָּנֵי גְבֻרָתָהּ, וְנִתְקַרַּב לְצֶד
הָר שֶׁל מוֹאֵב וְנִכְנָסוּ אוֹתָן הַשִּׁדִּים לְתוֹךְ אוֹתָן
נִקְעִים וְהִרְגוּם. וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עַר",
שֶׁהָהָר נָטָה מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְקַרַּב לְצֶד גְּבּוֹל מוֹאֵב
וְנִדְבַק בּוֹ, וְזֶהוּ: "וְנִשְׁעַן לְגָבּוֹל מוֹאֵב". (בס"א אינו.)
(וְעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הָהָרִים וְלֹא יָדְעוּ הַנְּסִים הָאֵלּוּ
אֲלֹא עַל יְדֵי הַבָּאֵר שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם): (טז) וּמִשָּׁם
בָּאָרָה. מִשָּׁם בָּא הָאֲשֶׁד אֶל הַבָּאֵר. פִּיּוֹד? אָמַר
הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבִנֵּי הַנְּסִים הָאֵלּוּ?
הַמֶּשֶׁל אוֹמַר: "נִתְּתָ פֶת לְתִינּוֹק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ".
לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ - חִזְרוּ הָהָרִים לְמְקוֹמָם וְהַבָּאֵר יָרַדָּה
לְתוֹךְ הַנַּחַל וְהַעֲלִתָה מִשָּׁם דָּם הַהִרְוִיגִים וּזְרוּעוֹת
וְאִיבָרִים וּמוֹלִיכֶתָן סָבִיב הַמַּחְנֶה וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ
וְאָמְרוּ שִׁירָה: (יז) עָלִי בָּאֵר. מִתּוֹךְ הַנַּחַל, וְהַעֲלִי
מֵה שְׂאֵת מַעֲלָה. וּמִנֵּין שֶׁהַבָּאֵר הוֹדִיעָה לָּהֶם?
שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשָּׁם בָּאָרָה" (במ"ר). וְכִי מִשָּׁם הָיְתָה?
וְהָלֹא מִתַּחֲלַת אֲרָבָעִים שָׁנָה הָיְתָה עִמָּהֶם? אֲלֹא
שִׁירָדָה לְפָרֶסֶם אֶת הַנְּסִים. וְכֵן (שבת לה): "אִזּוּ יִשְׁוֹר
יִשְׂרָאֵל" - הַשִּׁירָה הַזֹּאת נֶאֱמָרָה בְּסוֹף אֲרָבָעִים

שֶׁל אֶרֶץ מוֹאֵב: הַיֵּצֵא מִגָּבּוֹל הַאֲמַרִי. רְצוּעָה
יּוֹצֵאָה מִגָּבּוֹל הַאֲמַרִי, וְהָיָא שֶׁל אֲמֹרִיִּים, וְנִכְנָסָת
לְגָבּוֹל מוֹאֵב עַד אֲרִנּוֹן, שֶׁהוּא גָבּוֹל מוֹאֵב; וְשֵׁם
חָנוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָּאוּ לְגָבּוֹל מוֹאֵב, כִּי אֲרִנּוֹן גָּבּוֹל
מוֹאֵב וְהֵם לֹא נִתְּנוּ לָהֶם רְשׁוּת לַעֲבֹר בָּאֲרָצָם. וְאִף
עַל פִּי שֶׁלֹּא פִּירְשָׁה מֹשֶׁה, פִּירְשָׁה יִפְתָּח, כְּמוֹ
שֶׁאָמַר יִפְתָּח (שופטים יא): "וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאֵב
שָׁלַח וְלֹא אָבָה". וּמֹשֶׁה רָמְזָה (דברים ב): "כְּאֲשֶׁר
עָשׂוּ־לִי בְּנֵי עֲשׂוֹ הַיִּשְׂבִּים בְּשַׁעֲרֵי וְהַמּוֹאֲבִים
הַיִּשְׂבִּים בְּעַר". מָה אֵלּוּ לֹא נִתְּנוּם לַעֲבֹר בְּתוֹךְ
אֲרָצָם אֲלֹא הִקְיִפוּהָ סָבִיב, אִף מוֹאֵב כֵּן: (יד) עַל־
כֵּן יֹאמַר. עַל חֲנִיָּה זֹו וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּהּ, יֹאמַר
בְּסֵפֶר מִלְחָמַת ה'. כְּשֶׁמִּסְפָּרִים נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ
לְאַבְרָהָם, יִסְפְּרוּ "אֶת־זֶהְבּ וְגו'": אֶת־זֶהְבּ. כְּמוֹ
"אֶת יִהֵב", כְּמוֹ שֶׁיֹּאמַר מִן יַעֲד, וְעַד, כֵּן יֹאמַר מִן
יִהֵב וְהָב, וְהָיָו יְסוֹד הוּא, כְּלוֹמַר: אֶת אֲשֶׁר יִהֵב
לָהֶם וְהִרְבָּה נִסִּים בְּיָם־סוּף: וְאֶת־הַנְּחָלִים אֲרִנּוֹן.
כְּשֶׁם שֶׁמִּסְפָּרִים בְּנִסִּי יָם־סוּף, כֵּךְ יֵשׁ לְסֵפֶר בְּנִסִּי
נַחֲלֵי אֲרִנּוֹן, שֶׁאִף כָּאֵן נַעֲשׂוּ נִסִּים גְּדוֹלִים. וּמָה הֵם
הַנְּסִים?: (טו) וְאֶשֶׁד הַנְּחָלִים. תִּרְגוּם שֶׁל
"שִׁפְף". אֲשֶׁד - שִׁפְף הַנְּחָלִים, שֶׁנִּשְׁפָּף שָׁם דָּם
אֲמֹרִיִּים, שֶׁהָיוּ נִחְבָּאִים שָׁם, לְפִי שֶׁהָיוּ הָהָרִים
גְּבוּהִים וְהַנַּחַל עֲמָק וְקָצֵר וְהָהָרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה:
אָדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה וּמִדְּבַר עִם חֲבֵרוֹ בְּהָר
מִזֶּה, וְהִדְרָךְ עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנַּחַל. אָמְרוּ אֲמֹרִיִּים:

יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶי בָּאָר עֲנוּ
 לָהּ כִּסִּי: יח בָּאָר חֲפְרוּהָ שָׁרִים כָּרוּהָ נְדִיבִי
 הָעַם בְּמַחֲקָק בְּמַשְׁעֲנָתָם וּבְמַדְבָּר מִתְּנָה כִּסִּי:
 יט וּבְמִתְּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל בְּמוֹת כִּסִּי:
 כ וּבְמוֹת הַגִּיאֵל אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה מוֹאֵב רֹאשׁ
 הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן כִּסִּי: פ שְׂבִיעִי
 כא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־
 הָאֱמֹרִי לֵאמֹר כִּסִּי: כב אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ לֹא נִפְשָׁה
 בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם לֹא נִשְׁתָּה מִי בָּאָר בְּדֶרֶךְ
 הַמֶּלֶךְ גִּלְדָּה עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ כִּסִּי: כג וְלֹא־
 נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֹּאסֶף

רש"י

לָהּ: יח בִּירָא דְחֲפְרוּהָ רַבְרַבִּיא
 פְּרוּהָ רִישִׁי עֲמָא סְפְרִיא
 בְּחֲטְרִיהוֹן וּמִמְדְּבָרָא אֲתִיְהִיבַת
 לָהּ: יט וּמִדְּאֲתִיְהִיבַת לָהּ
 נַחְתָּא עֲמָהוֹן לְנַחֲלָא וּמִנַּחֲלָא
 סְלָקָא עֲמָהוֹן לְרַמְתָּא:
 כ וּמִרַמְתָּא לְחִילָא דִּי בְּחֻלִּי
 מוֹאֵב רִישׁ רַמְתָּא וּמִסְתַּכִּיא עַל
 אֲפִי בֵית יִשְׁמִיּוֹן: כא וְשִׁלַּח
 יִשְׂרָאֵל אֲנָגְדִין לוֹת סִיחֹן מֶלֶךְ־
 דְּאֱמֹרָאָה לְמִימָר: כב אַעֲבֹר
 בְּאַרְעֶךָ לֹא נִסְטִי בְּחֻקִּל וּבְכָרֶם
 לֹא נִשְׁתִּי מִי גוֹב בְּאַרְחָא מֶלֶךְ־
 גִּלְדָּה עַד דִּי נַעֲבֹר תַּחוּמֶךָ: כג וְלֹא
 שָׁבַק סִיחֹן יֵת יִשְׂרָאֵל לְמַעֲבֹר
 בְּתַחוּמָהּ וּבְנִשׁ סִיחֹן יֵת כָּל עֲמָה

הַמְקוֹם שֶׁשָּׁמוֹ יִשְׁמִיּוֹן וְהוּא לְשׁוֹן מְדָבָר, שֶׁהוּא
 שָׁמֶם. דָּבָר אַחֵר: וְנִשְׁקָפָה, הַבָּאָר עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן,
 שֶׁנִּגְנָזָה בִּימָה שֶׁל טְבָרְיָה, וְהַעוֹמֵד עַל הַיְּשִׁימֹן
 מִבֵּיט וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבֵרָה בֵּינָם וְהִיא הַבָּאָר, כֹּךְ דָּרֵשׁ
 רַבִּי תַנְחוּמָא: (כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים.
 וּבְמִקּוֹם אַחֵר תּוֹלָה הַשְּׁלִיחוֹת בְּמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר
 (דְּבָרִים ב): "וַאֲשִׁלַּח מַלְאָכִים מִמְדָּבָר קִדְמוֹת", וְכֵן
 (בַּמִּדְבָּר כ): "וַיִּשְׁלַח מִשָּׁה מַלְאָכִים מִקְדָּשׁ אֶל־מֶלֶךְ
 אֲדוֹם", וּבִיפְתָח הוּא אוֹמֵר: (שׁוֹפְטִים יא): "וַיִּשְׁלַח
 יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגו'". הַכְּתוּבִים
 הֵלְלוּ צָרִיכִים זֶה לָזֶה: זֶה נֹעֵל וְזֶה פּוֹתֵחַ, שֶׁמִּשָּׁה
 הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מִשָּׁה, לֹאמַר לָךְ שֶׁנִּשְׁאִי
 הַדּוֹר הוּא כָּל הַדּוֹר, כִּי הַנִּשְׁאִי הוּא הַכֹּל:
 (כב) אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִצְטוּוּ
 לִפְתָּח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, בְּקִשּׁוֹ מִמֶּה שְׁלוֹם: (כג) וְלֹא־
 נָתַן סִיחֹן וְגו'. לִפִּי שֶׁכָּל מַלְכֵי כְּנָעַן הָיוּ מַעֲלִין לוֹ
 מִסָּה, שֶׁהָיָה שׁוֹמְרָם שֶׁלֹּא יַעֲבֹרוּ עֲלֵיהֶם גִּיסוֹת. כִּיּוֹן
 שֶׁאָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל: אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ, אָמַר לָהֶם: כָּל
 עֲצָמֵי אֵינִי יוֹשֵׁב כָּאֵן אֶלֹא לְשִׁמְרָם מִפְּנִיכֶם, וְאַתֶּם
 אוֹמְרִים כֹּךְ: ? וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל. אֵלֶּה הֵיחָה

וְהַבָּאָר נִתְּנָה לָהֶם מִתַּחֲלַת אַרְבָּעִים, וְכֵּה רָאָה
 לִפְתָּח כָּאֵן? אֶלֹא הַעֲנִין הַזֶּה נִדְרֵשׁ לְמַעַל הַיְּמִנֹה:
 (יח) בָּאָר חֲפְרוּהָ. זֹאת הִיא הַבָּאָר אֲשֶׁר חֲפְרוּהָ
 שָׁרִים - מִשָּׁה וְאַהֲרֹן: בְּמַשְׁעֲנָתָם. בְּמִטָּה:
 וּמִמְדָּבָר. נִתְּנָה לָהֶם: (יט) וּבְמִתְּנָה נַחֲלִיאֵל.
 כְּתַרְגוּמוֹ: (כ) וּבְמוֹת הַגִּיאֵל אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה מוֹאֵב.
 כִּי שֵׁם מֵת מִשָּׁה וְשֵׁם בְּטָלָה הַבָּאָר. דָּבָר אַחֵר:
 פְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם - כָּל נִשְׂאִי וְנִשְׂאִי, כְּשֶׁהָיוּ חוֹנִים,
 נוֹטֵל מִקְלוֹ וּמוֹשֵׁף אֶצֶל דָּגְלוֹ וּמִחֲנֵהוּ, וּמִי הַבָּאָר
 נִמְשָׁכִין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סִימָן וּבֹאִין לִפְנֵי חֲנִית כָּל שֶׁבֶט
 וְשֶׁבֶט: בְּמַחֲקָק. עַל־פִּי מִשָּׁה שֶׁנֶּקְרָא: "מַחֲקָק",
 שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג): "כִּי־שֵׁם חִלְקֵת מַחֲקָק סְפוּן".
 וְלָמָּה לֹא נִזְכַּר מִשָּׁה בְּשִׁירָה זוֹ? לִפִּי שֶׁלָּקָה עַל יְדֵי
 הַבָּאָר. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִזְכַּר שָׁמוֹ שֶׁל מִשָּׁה, לֹא נִזְכַּר
 שָׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ
 מְזַמְנִין אוֹתוֹ לְסַעֲדָה, אָמַר: אִם אוֹהֲבֵי שֵׁם - אֲנִי
 שֵׁם, וְאִם לֹא - אֲנִי הוֹלֵךְ: ! רֹאשׁ הַפְּסָגָה.
 כְּתַרְגוּמוֹ: "רִישׁ רַמְתָּא": פְּסָגָה. לְשׁוֹן גְּבֵהָ, וְכֵן
 (תְּהִלִּים מח): "פְּסָגוֹ אֲרָמְנוֹתֶיהָ" - הַגְּבִיחוֹ
 אֲרָמְנוֹתֶיהָ: וְנִשְׁקָפָה. אוֹתָהּ הַפְּסָגָה עַל־פְּנֵי

וּנְפַק לְקַדְמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַדְבָּרָא
וְאַתָּא לִיהִיז וְאַגִּיחַ קִרְבָּא
בְּיִשְׂרָאֵל: כד וּמַחְהִי יִשְׂרָאֵל
לְפִתְגָם דְּחֶרֶב וִירַת יְת אַרְעָה
מֵאַרְנוֹנָא עַד יִבְקָא עַד בְּנֵי עֲמוּן
אַרִי תְקִיף תְּחוּמָא דְּבְנֵי עֲמוּן:
כה וּבְכַשׁ יִשְׂרָאֵל יְת כָּל קְרוּיָא
הָאֲלִין וַיִּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּכָל קְרוּי
אַמּוֹרָאָה בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל פְּסָרְנָהָ:
כו אַרִי חֻשְׁבוֹן קִרְתָּא דְּסִיחּוֹן
מִלְכָּא דְּאַמּוֹרָאָה הִיא וְהוּא אֲגַח
קִרְבָּא בְּמִלְכָּא דְּמוֹאָב קְדָמָה
וְנָסִיב יְת כָּל אַרְעָה מִיַּדָּה עַד
אַרְנוֹן: כז עַל כֵּן יִימְרוּן מִתְּלִיָּא
עוֹלוּ לְחֻשְׁבוֹן תִּתְבְּנִי וְתִשְׁתַּכְּלַל
קִרְתָּא דְּסִיחּוֹן: כח אַרִי קִידוּם
תְּקִיף בְּאַשָּׁא נְפַק מִחֻשְׁבוֹן עֲבָדִי
קִרְבָּא פְּשִׁלְהוּבִיתָא מִקִּרְתָּא
דְּסִיחּוֹן קִטִּילוּ עֲמָא דִּשְׁרוּ בְּלַחֲת
מוֹאָב כּוּמְרִיא דְּפִלְחִין בֵּית דִּחְלָא
רְמָתָא דְּאַרְנוֹן: כט וַיִּלְכוּן
מוֹאָבָאִי אֲבָדְתוֹן עֲמָא דְּפִלְחִין

סִיחּוֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאֹת יִשְׂרָאֵל
הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֹא יִהְצֶה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל: כס"י:
כד וַיִּכְּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב וַיִּירֹשׁ אֶת־אַרְצוֹ
מֵאַרְנוֹן עַד־יַבֹּק עַד־בְּנֵי עֲמוּן כִּי עָז גָּבּוּל בְּנֵי
עֲמוּן: כס"י: כה וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעָרִים
הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמּוֹרִי
בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵיתֶיהָ: כו כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר
סִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֱמּוֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ
מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיַּדוֹ עַד־
אַרְנוֹן: כז עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בָּאוּ
חֻשְׁבוֹן תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחּוֹן: כס"י: כח כִּי־אִשׁ
יֵצֵא מִחֻשְׁבוֹן לְהִבָּה מִקְרִית סִיחּוֹן אֲכָלָה עָר
מוֹאָב בְּעָלֵי בָמוֹת אַרְנוֹן: כס"י: כט אוֹי־לָךְ מוֹאָב
אֲבָדְתָּ עִם־כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנָיו פְּלִיטָם וּבְנֵיתוֹ

רש"י

(גיטין ל"ח) וְעַל יָדוֹ טָהַר לְיִשְׂרָאֵל: מִיָּדוֹ. (ב"מ
נ"ו) מְרֻשּׁוֹתוֹ: (כז) עַל־כֵּן. עַל אוֹתָהּ מִלְחָמָה
שֶׁנִּלְחַם סִיחּוֹן בְּמוֹאָב: יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים. בְּלָעָם,
שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (במדבר כג): "וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ": הַמְּשָׁלִים.
בְּלָעָם וּבְעוֹר, וְהֵם אֲמָרוּ: בָּאוּ חֻשְׁבוֹן. שְׁלֹא הִיא
סִיחּוֹן יָכוֹל לְכַבֵּשׁ וְהִלָּךְ וְשָׂכַר אֶת בְּלָעָם לְקַלְלוֹ,
וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לוֹ בֶּלָק (שם כב): "כִּי יַדְעִיתִי אֶת אֲשֶׁר־
תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְגו'": תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן. חֻשְׁבוֹן בְּשֵׁם
סִיחּוֹן לִהְיוֹת עִירוֹ: (כח) כִּי־אִשׁ יֵצֵא מִחֻשְׁבוֹן.
מִשְׁכַּבְשָׁה סִיחּוֹן: אֲכָלָה עָר מוֹאָב, שֵׁם אוֹתָהּ
הַמִּדְיָנָה קְרוּי "עָר" בְּלָשׁוֹן עֲבָרִי, ו"לַחֲתִית" בְּלָשׁוֹן
אַרְמִי: עָר מוֹאָב. עָר שֶׁל מוֹאָב: (כט) אוֹי־
לָךְ מוֹאָב. שֶׁקָּלְלוּ אֶת מוֹאָב שִׁמְסְרוּ בְּיָדוֹ:
כְּמוֹשׁ. שֵׁם אֱלֹהֵי מוֹאָב: נָתַן. הֵנִיתָ אֶת בְּנָיו

חֻשְׁבוֹן מִלֵּאָה יְתוּשִׁין, אֵין כָּל בְּרִיָּה יָכוֹלָה לְכַבֵּשׁהּ,
וְאֵם הִיא סִיחּוֹן בְּכַפֵּר חֲלָשׁ, אֵין כָּל אָדָם יָכוֹל
לְכַבֵּשׁוֹ, וְכָל שָׂפָן שֶׁהִיא בְּחֻשְׁבוֹן!. אָמַר הַקְדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא: מָה אֲנִי מְטָרִיחַ עַל בְּנֵי כָּל זֹאת לְצוּר
עַל כָּל עִיר וְעִיר? נָתַן בָּלָב כָּל אֲנָשִׁי הַמִּלְחָמָה
לְצֹאת מִן הָעִירוֹת וְנִתְקַבְּצוּ כָּלָם לְמָקוֹם אֶחָד וְשֵׁם
נִפְּלוּ, וּמִשֵּׁם הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרִים וְאֵין עוֹמֵד
לְנַגְּדָם, כִּי אֵין שֵׁם אִישׁ אֶלָּא נָשִׁים וְטָף: (כד) כִּי
עָז. וּמָהוּ חֲזָקוֹ? הִתְרַאֲתוּ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא, שֶׁאָמַר לָהֶם (דברים ב): "אֶל־תִּצְרֹם וְגו'":
(כה) בְּנֵיתֶיהָ. בְּפָרִים הַסְמוּכִים לָהּ: (כו) וְהוּא
נִלְחָם. (חולין ס' ב') לָמָּה הִצְרָךְ לְהַפְתֵּב? לְפִי
שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "אֶל תִּצְרֹר אֶת־מוֹאָב" - וְחֻשְׁבוֹן
מִשְׁל מוֹאָב הִיָּתָה, כִּתֵּב לָנוּ שֶׁסִּיחּוֹן לָקַחָהּ מֵהֶם,

לְכַמּוֹשׁ מִסֵּר בְּנוֹהֵי צִירִין וּבְנֵתָהּ
בְּשִׁבְיָא לְמַלְכָּא דְאַמּוֹרָאָה
סִיחּוֹן: ל וּמַלְכוּ פְּסָקַת מַחֲשָׁבוֹן
עָדָא שׁוֹלְטָן מְדִיבּוֹן וְצָדִיאוּ עַד
נִפְח דְּסִמְיָךְ עַד מִידְבָּא: לא וַיִּתֵּב
יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעֵי אַמּוֹרָאָה:
לב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵתִיהָ
כְּתִיב וַיִּירֶשׁ קְרִי וַיִּירֶשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם כְּס"י:
לג וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ־
הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה
אֲדָרְעִי: מִפְּטִיר לֹד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶל־
תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ
וְאֶת־אַרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחּוֹן
מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן כְּס"י: לה וַיִּכּוּ
אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי
הַשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד וַיִּירֶשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ כְּס"י:
כב א וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבּוֹת
מוֹאָב מֵעֶבֶר לִירְדֵן יַרְחוֹ: ססס

פ"ז פסוקים, למידב"א סימן, ימוא"ל סימן, עז"י סימן

רע"י

לְכַדּוּהָ, אָמְרוּ: לא נַעֲשֶׂה פְּרָאשׁוֹנִים, בְּטוּחִים אָנוּ
בְּכַח תְּפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם: תוּרָה לג (לד) אֶל־
תִּירָא אֹתוֹ. (גדה סא) שְׁהִיָּה מֹשֶׁה יָרָא לְהִלָּחֵם,
שָׂמָא תַעֲמִיד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שְׁנַאֲמַר (בראשית
יד): "וַיָּבֹא הַפְּלִיט" - הוּא עֹג שְׁפִלְט מִן הָרְפָאִים
שֶׁהָכּוּ בְּדִרְלַעְמָר וּבְחֶבְרִי בַּעֲשֻׁתְרוֹת קְרָנִים, שְׁנַאֲמַר
(דברים ג): "רַק־עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאָר מִיָּתֵר
הָרְפָאִים": (לה) וַיִּכּוּ אֹתוֹ. מֹשֶׁה הִרְגוּ, כְּדֹאִיתָא
בְּבִרְכוֹת (דף נד) בְּהִרְוָאָה, עָקֵר טוּרָא בַּר תִּלְתָּא
פְּרָסִי וְכו': תוּרָה א חסלת פרשת חוקת

שֶׁל מוֹאָב: פְּלִיטָם. נָסִים וּפְלִטִים מַחֲרֵב וְאֵת
בְּנוֹתָיו בְּשִׁבְיָת וְגו': (ל) וַיִּירֶם אָבִד. מַלְכוּת
שְׁלָהֶם: אָבִד חֶשְׁבוֹן עַד־דִּיבֶן. מַלְכוּת וְעַל שְׁהִיָּה
לְמוֹאָב בְּחֶשְׁבוֹן אָבִד מָשֶׁם, וְכֵן "עַד דִּיבֶן", תַּרְגוּם
שֶׁל "סֵר" - "עַד", כְּלוּמַר סֵר גִּיר מְדִיבֶן.
גִּיר - לְשׁוֹן מַלְכוּת וְעַל וּמִמְשָׁלֶת אִישׁ, כְּמוֹ (מלכים
א יא): "לְמַעַן הִיֹּת־גִּיר לְדוּד־עַבְדִּי": וְנָשִׁים.
שִׁי"ן דְּגוּשָׁה, לְשׁוֹן שְׂמֵמָה: כֶּף יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים:
וְנָשִׁים אוֹתָם: עַד־נִפְח. הַשְׁמוּנוֹם עַד נִפְח: תוּרָה לא
(לב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעֲזָר. הַמְרַגְלִים

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחר שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲצֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת חקת בשופטים פרק יא

יֵא אִי־יִפְתָּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִבּוֹר חָיִל וְהוּא בֶן־אִשָּׁה זִוְגָה וַיּוֹלֵד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח: ב וַתֵּלֶד אִשְׁת־גִּלְעָד לוֹ בָּנִים וַיַּגְדִּלוּ בְנֵי־הָאִשָּׁה וַיַּגְרִשׁוּ אֶת־יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנָּחַל בְּבֵית־אֲבִינוּ כִּי בֶן־אִשָּׁה אַחֲרַת אָתָּה: ג וַיִּבְרַח יִפְתָּח מִפָּנָיו אַחֲיו וַיָּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְּלַקְטוּ אֶל־יִפְתָּח אֲנָשִׁים רַיָּקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ: ד וַיְהִי מִיָּמָיִם וַיִּלָּחֲמוּ בְנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל: ה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־נִלָּחֲמוּ בְנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכּוּ זָקְנֵי גִלְעָד לָקַחַת אֶת־יִפְתָּח מֵאֶרֶץ טוֹב: ו וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח לָכֵה וְהָיִיתָ לָנוּ לְקַצֵּין וְנִלָּחֲמָה בְּבְנֵי עַמּוֹן: ז וַיֹּאמֶר יִפְתָּח לְזָקְנֵי גִלְעָד הֲלֹא אַתֶּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וַתַּגְרִשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמִדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי עִתָּה כַּאֲשֶׁר צָר לָכֶם: ח וַיֹּאמְרוּ זָקְנֵי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח לָכֵן עִתָּה שָׁבָנוּ אֵלֶיךָ וְהִלַּכְתָּ עִמָּנוּ וְנִלָּחֲמָתָ בְּבְנֵי עַמּוֹן וְהָיִיתָ לָנוּ לְרֹאשׁ לְכָל יִשְׁבֵי גִלְעָד: ט וַיֹּאמֶר יִפְתָּח אֶל־זָקְנֵי גִלְעָד אִם־מְשִׁיבִים אַתֶּם אוֹתִי לְהִלָּחֵם בְּבְנֵי עַמּוֹן וְנָתַן יְהוָה אוֹתָם לָפָנַי אֲנִכִּי אֶהְיֶה לָכֶם לְרֹאשׁ: י וַיֹּאמְרוּ זָקְנֵי־גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח יְהוָה יְהִיָּה שְׁמֵעַ בְּיַנּוּתֵינוּ אִם־לֹא כַּדְבָרְךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: יא וַיֵּלֶךְ יִפְתָּח עִם־זָקְנֵי

גִּלְעָד וַיְשִׁימוּ הָעָם אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ וּלְקָצִין וַיְדַבֵּר יַפְתָּח אֶת־כָּל־דְּבָרָיו לִפְנֵי יְהוָה
בַּמִּצֵּפָה: י וַיִּשְׁלַח יַפְתָּח מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן לֵאמֹר מַה־לִּי וְלָךְ כִּי־בָאתָ אֵלַי
לְהִלָּחֵם בְּאַרְצִי: י וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן אֶל־מַלְאָכָיו יַפְתָּח כִּי־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי
בְּעִלּוֹתָיו מִמִּצְרִים מֵאַרְנוֹן וְעַד־הַיַּרְדֵּן וְעַתָּה הִשְׁיבָה אֹתָהּ בְּשָׁלוֹם: י וַיּוֹסֶף
עוֹד יַפְתָּח וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן: י וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר יַפְתָּח לֹא־לָקַח
יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְץ מוֹאָב וְאֶת־אַרְץ בְּנֵי עַמּוֹן: י כִּי בְּעִלּוֹתָם מִמִּצְרִים וַיִּלָּךְ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר
עַד־יַם־סוּף וַיָּבֹא קִדְשָׁה: י וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם לֵאמֹר אֶעֱבְרָה־נָּא
בְּאַרְצְךָ וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשׁ:
י וַיִּלָּךְ בַּמִּדְבָּר וַיָּסֹב אֶת־אַרְץ אֲדוֹם וְאֶת־אַרְץ מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ לְאַרְץ מוֹאָב
וַיַּחֲנוּן בְּעֵבֶר אַרְנוֹן וְלֹא־בָאוּ בְּגִבּוֹל מוֹאָב כִּי אַרְנוֹן גִּבּוֹל מוֹאָב: י וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים
אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֲשֹׁבֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נִעְבְּרָה־נָּא בְּאַרְצְךָ עַד־מְקוֹמִי:
כ וְלֹא־הֵאֱמִין סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבּוֹלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בִּיהָצָה וַיִּלָּחֶם
עִם־יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־סִיחֹן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיָּכּוּם וַיִּירָשׁ
יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אַרְץ הָאֱמֹרִי וַיֵּשֶׁב הָאָרֶץ הַהִיא: כב וַיִּירָשׁוּ אֶת כָּל־גִּבּוֹל הָאֱמֹרִי מֵאַרְנוֹן
וְעַד־הַיַּבֵּק וּמִן־הַמִּדְבָּר וְעַד־הַיַּרְדֵּן: כג וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאֹתָהּ תִּירָשְׁנוּ: כד הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִירָשׁ וְאֵת
כָּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ: כה וְעַתָּה הַטּוֹב טוֹב אֹתָהּ מִבְּלֹק
בֶּן־צֹפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב הַרּוֹב רַב עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלָּחֶם נִלָּחֶם בָּם: כו בְּשַׁבַּת יִשְׂרָאֵל בַּחֲשֹׁבֹן
וּבְבִנְיָמִין וּבְעֶרְעוֹר וּבְבִנְיָמִין וּבְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר עַל־יְדֵי אַרְנוֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ
לֹא־הִצַּלְתֶּם בָּעֵת הַהִיא: כז וַאֲנֹכִי לֹא־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה עֲשֵׂה אֵתִי רָעָה לְהִלָּחֵם בִּי וַיִּשְׁפֹּט
יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: כח וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דְּבָרֵי
יַפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: כט וַתְּהִי עַל־יַפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־הַגִּלְעָד וְאֶת־מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר
אֶת־מִצְפֶּה גִלְעָד וּמִמִּצְפֶּה גִלְעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן: ל וַיְדַר יַפְתָּח נָדָר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן
תִּתֵּן אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן בִּידִי: לא וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדֹּלְתִי בֵיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוֹבִי בְּשָׁלוֹם
מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה וְהָעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה: לב וַיַּעֲבֹר יַפְתָּח אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֵם בָּם וַיִּתְּנֵם
יְהוָה בְּיָדוֹ: לד וַיָּכֻם מִעְרוֹעֵר וְעַד־בְּאֵד מִנֵּי עֲשָׂרִים עִיר וְעַד אֲבֵל פְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה
מְאֹד וַיִּכְנְעוּ בְּנֵי עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת
וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו
אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל
הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו
יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו
אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם
ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח סיון, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נוי"נ בנש"ק רב פעלים

מוה"ר מתתי' יחזקאל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלתי ספרו ענג שבת בשני טופסים נכרך ביחד עם ספר בכורי יחזקאל על מס' אבות,
ובסופו ג"כ דברי חסידות מלוקטים משיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע (וחבל שלא הורה
המקור למען יוכל הקורא לעיין על אתר שע"פ הרוב נמצא שם גם איזה ביאור נוסף) והשי"ת יצליחו
למלאות חלקו בהפצת אור התורה ומאור שבתורה בסביבתו ובתוך מושפעיו מתוך הרחבת הדעת.

בברכה.

לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:33	5:33	8:33	8:34	9:05	9:06	10:17	10:18	19:49	19:51	20:16	20:18	19:31	20:30
חיפה (ק)	5:27	5:28	8:30	8:31	9:02	9:03	10:14	10:15	19:52	19:54	20:20	20:22	19:24	20:34
ירושלים (ק)	5:28	5:28	8:30	8:31	9:01	9:02	10:14	10:15	19:51	19:52	20:18	20:20	19:12	20:30
תל אביב (ק)	5:32	5:32	8:32	8:33	9:04	9:05	10:16	10:17	19:50	19:52	20:17	20:19	19:32	20:32
אוסטריה וינה (ק)	4:49	4:49	8:18	8:19	8:50	8:50	10:11	10:12	21:00	21:03	21:38	21:41	20:45	22:02
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:29	7:31	9:21	9:22	9:53	9:54	10:42	10:43	17:11	17:11	17:39	17:39	16:53	17:51
אוקראינה אודסה (ק)	5:01	5:01	8:25	8:25	8:57	8:57	10:17	10:18	20:53	20:56	21:29	21:32	20:38	21:36
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:34	4:34	8:03	8:04	8:35	8:35	9:57	9:57	20:46	20:48	21:24	21:26	20:30	21:30
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:52	4:51	8:24	8:25	8:57	8:57	10:19	10:20	21:19	21:22	22:00	22:02	21:03	22:06
אוקראינה קייב (ק)	4:42	4:42	8:16	8:17	8:48	8:48	10:11	10:12	21:14	21:16	21:55	21:58	20:58	22:02
אוקראינה דונייצק (ק)	4:24	4:24	7:53	7:54	8:25	8:25	9:46	9:47	20:33	20:36	21:11	21:13	20:17	21:17
איטליה מילאנו (ק)	5:30	5:30	8:53	8:54	9:25	9:25	10:44	10:45	21:16	21:19	21:51	21:54	21:00	22:13
אקוואדור קיטו (ח)	6:03	6:04	8:37	8:38	9:06	9:08	10:09	10:10	18:25	18:27	18:48	18:49	18:09	18:53
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:55	7:57	9:50	9:51	10:22	10:24	11:13	11:14	17:52	17:52	18:18	18:19	17:34	18:31
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	9:01	9:04	10:51	10:52	11:21	11:23	12:09	12:11	18:28	18:29	18:58	18:58	18:11	19:02
ארה"ב בולטימור (ק)	5:37	5:37	8:47	8:48	9:20	9:20	10:35	10:36	20:37	20:39	21:07	21:09	20:20	21:13
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:20	5:20	8:34	8:35	9:06	9:07	10:23	10:24	20:32	20:34	21:04	21:06	20:16	21:21
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:21	5:21	8:34	8:35	9:07	9:07	10:23	10:24	20:31	20:34	21:03	21:05	20:15	21:21
ארה"ב דטרויט (ק)	5:50	5:51	9:08	9:09	9:39	9:40	10:57	10:58	21:14	21:16	21:47	21:49	20:58	22:05
ארה"ב הווסטן (ק)	6:17	6:18	9:15	9:16	9:47	9:48	10:59	11:00	20:26	20:28	20:52	20:54	20:09	21:06
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:37	5:37	8:41	8:42	9:13	9:14	10:26	10:27	20:09	20:11	20:37	20:39	19:53	20:51
ארה"ב מיאמי (ק)	6:26	6:27	9:19	9:20	9:52	9:53	11:01	11:02	20:16	20:17	20:41	20:43	19:59	20:54
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:16	5:16	8:29	8:30	9:02	9:02	10:18	10:19	20:28	20:30	21:00	21:02	20:12	21:19
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:09	5:09	8:27	8:28	8:58	8:59	10:15	10:16	20:32	20:34	21:04	21:07	20:16	21:21
בוליביה לא פאס (ח)	6:48	6:50	9:09	9:11	9:38	9:40	10:36	10:38	18:17	18:18	18:40	18:41	18:00	18:45
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:23	5:23	8:59	8:59	9:31	9:31	10:55	10:55	22:01	22:04	22:43	22:46	21:46	23:15
בלגיה בריסל (ק)	5:24	5:24	9:00	9:00	9:31	9:32	10:55	10:56	22:01	22:04	22:43	22:45	21:45	23:12
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:13	4:12	8:01	8:02	8:33	8:33	10:00	10:01	21:39	21:42	22:29	22:33	21:24	22:37
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:40	6:42	8:50	8:52	9:21	9:23	10:16	10:18	17:33	17:33	17:57	17:58	17:15	18:05
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:25	6:27	8:36	8:37	9:07	9:08	10:02	10:04	17:20	17:21	17:44	17:45	17:03	17:52
בריטניה לונדון (ק)	4:38	4:37	8:16	8:16	8:47	8:48	10:12	10:12	21:23	21:26	22:06	22:09	21:07	22:36
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:35	4:35	8:19	8:19	8:50	8:50	10:16	10:17	21:43	21:46	22:30	22:33	21:27	23:06
גרמניה ברלין (ק)	4:39	4:39	8:19	8:20	8:51	8:51	10:16	10:17	21:34	21:37	22:18	22:22	21:18	22:26
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:10	5:09	8:45	8:45	9:15	9:16	10:39	10:39	21:41	21:44	22:22	22:25	21:25	22:29
הודו בומביי (ח)	5:59	6:00	8:44	8:45	9:17	9:18	10:24	10:25	19:19	19:20	19:43	19:44	19:02	19:48
הודו פונה (ח)	5:54	5:55	8:40	8:41	9:12	9:13	10:20	10:21	19:15	19:17	19:39	19:41	18:59	19:45
הונגריה בודפשט (ק)	4:42	4:42	8:09	8:10	8:41	8:42	10:02	10:03	20:45	20:48	21:22	21:25	20:29	21:29
טורקיה איסטנבול (ק)	5:28	5:29	8:42	8:43	9:14	9:15	10:31	10:32	20:40	20:42	21:12	21:14	20:24	21:18
יוון אתונה (ק)	5:59	5:59	9:08	9:09	9:40	9:41	10:55	10:56	20:51	20:54	21:21	21:23	20:35	21:27
מולדובה קישינב (ק)	5:06	5:06	8:31	8:32	9:04	9:04	10:24	10:25	21:03	21:05	21:39	21:42	20:47	21:46

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
		מג"א		אדמוה"ז										
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א			
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:50	6:51	9:41	9:43	10:11	10:12	10:20	10:21	20:24	20:25	20:48	20:49	20:07	20:53
ניו זילנד קר.צ. (ח)	7:58	8:00	9:39	9:41	10:12	10:13	10:57	10:59	17:01	17:01	17:31	17:32	16:43	17:36
נפאל קטמנדו (ח)	5:01	5:02	8:00	8:01	8:30	8:31	9:41	9:43	19:06	19:08	19:32	19:34	18:50	19:38
סינגפור סינגפור (ח)	6:56	6:57	9:26	9:27	9:58	10:00	11:00	11:02	19:13	19:14	19:35	19:37	18:56	19:41
פולין ורשא (ק)	4:09	4:08	7:49	7:50	8:20	8:21	9:46	9:46	21:03	21:06	21:47	21:51	20:48	21:55
פרו לימה (ח)	6:23	6:25	8:41	8:42	9:14	9:15	10:12	10:13	17:53	17:54	18:16	18:17	17:36	18:21
צרפת ליון (ק)	5:46	5:46	9:10	9:10	9:41	9:42	11:01	11:02	21:35	21:38	22:11	22:13	21:20	22:32
צרפת פריז (ק)	5:42	5:42	9:13	9:14	9:44	9:45	11:06	11:07	21:59	22:02	22:38	22:41	21:44	23:03
קולומביה בוגוטה (ח)	5:37	5:38	8:15	8:16	8:45	8:46	9:49	9:50	18:15	18:17	18:38	18:39	17:59	18:43
קנדה טורונטו (ק)	5:31	5:31	8:51	8:51	9:22	9:23	10:41	10:42	21:04	21:06	21:38	21:40	20:48	21:57
קנדה מונטריאול (ק)	5:01	5:01	8:24	8:25	8:56	8:56	10:15	10:16	20:48	20:50	21:23	21:25	20:32	21:44
קפריסין לרנקה (ק)	5:30	5:30	8:32	8:33	9:06	9:07	10:19	10:20	20:01	20:03	20:29	20:31	19:45	20:35
רוסיה מוסקבה (ק)	4:38	4:37	8:32	8:32	9:02	9:02	10:31	10:31	22:21	22:24	23:15	23:19	22:06	0:00
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	5:22	5:22	8:47	8:48	9:19	9:20	10:40	10:41	21:21	21:23	21:57	22:00	21:05	22:04
שווייץ ציריך (ק)	5:23	5:23	8:52	8:52	9:22	9:23	10:43	10:44	21:29	21:31	22:06	22:09	21:13	22:28
תאילנד בנגקוק (ח)	5:47	5:48	8:28	8:29	9:01	9:02	10:06	10:07	18:48	18:50	19:12	19:13	18:32	19:17

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק: מוצאי שבת קודש פרשת חוקת ז' תמוז

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל־פועגניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי ש' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבניב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 Israel - ישראל

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il